15 Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd fecerunt Paleſtini vindictã,& ulti ſe ſunt toto animo, interficientes,& implentes inimicitias veteres.

16 Propterea hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego extendam manum meam ſuper Palæſtinos, & interficiam interfectores,& perdam reliquias maritimæ regionis:

17 Faciámque in eis ultiones magnas arguens in furore:& ſcient quia ego Dominus,cùm dedero vindictam meam ſuper eos.

Caput XXVI.

Tyri inclytæ urbis prædicit Dominus everſionem, eò quòd ſuper vaſtatione Ieruſalem exultaverit.

A 1 ET factum eſt in undecimo anno,prima menſis,factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis,pro eo quòd dixit Tyrus de Jeruſalem : Euge confractæ ſunt portæ populorum, converſa eſt ad me:implebor, deſerta eſt.

3 Propterea hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego ſuper te Tyre,& aſcendere faciam ad te gentes multas, ſicut aſcendit mare fluctuans.

4 Et diſſipabunt muros Tyri,& deſtruens turres ejus : & radam pulverem ejus de ea,& dabo eam in limpidiſſimam petram.

5 Siccatio ſagenarum erit in medio maris, quia ego locutus ſum,ait Dominus Deus:& erit in direptionem Gentibus.

6 Filiæ quoque ejus, quæ ſunt in agro, gladio interficientur : & ſcient quia ego Dominus.

7 Quia hæc dicit Dominus Deus:Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonoſor regem Babylonis ab Aquilone,regem regum,cum equis, & curribus,& equitibus, & cœtu populóque magno.

B 8 Filias tuas quæ ſunt in agro,gladio interficiet: & circumdabit te munitionibus : & comportabit aggerem in gyro:& elevabit contra te clypeum.

9 Et vineas,& arietes temperabit in muros tuos, & turres tuas deſtruet in armatura ſua.

10 Inundatione equorum ejus operiet te pulvis eorum:à ſonitu equitum,& rotarum,& curruum, movebuntur muri tui,cùm ingreſſus fuerit portas tuas quaſi per introitum urbis diſſipatæ.

11 Ungulis equorum ſuorum conculcabit omnes plateas tuas : populum tuum gladio cædet,& ſtatuæ tuæ nobiles in terram corruent.

12 Vaſtabunt opes tuas, diripient negotiationes tuas:& deſtruent muros tuos, & domos tuas præclaras ſubvertent:& lapides tuos,& ligna tua, & pulverem tuum in medio aquarum ponent.

C * Ier.7. §34. 13 * Et quieſcere faciam multitudinem canticorum tuorum,& ſonitus citharárum tuarum non audietur ampliùs.

14 Et dabo te in limpidiſſimam petram,ſiccatio ſagenarum eris, nec ædificaberis ultrà : quia ego locutus ſum,ait Dominus Deus.

15 Hæc dicit Dominus Deus Tyro : Numquid non à ſonitu ruinæ tuæ, & gemitu interfectorum tuorum,cùm occiſi fuerint in medio tui,commovebuntur inſulæ?

16 Et deſcendent de ſedibus ſuis omnes principes maris:& auferent exuvias ſuas, & veſtimenta ſua varia abjicient,& induentur ſtupore: in terra ſedebunt,& attoniti ſuper repentino caſu tuo admirabuntur.

17 Et aſſumentes ſuper te lamentum , dicent tibi : Quomodo periſti quæ habitas in mari,urbs inclyta, quæ fuiſti fortis in mari cum habitatoribus tuis,quos formidabant univerſi?

18 Nunc ſtupebunt naves in die pavoris tui: D & turbabuntur inſulæ in mari , eò quòd nullus egrediatur ex te.

19 Quia hæc dicit Dominus Deus: Cùm dedero te urbem deſolatam,ſicut civitates quæ non habitantur;& adduxero ſuper te abyſſum,& operuerint te aquæ multæ:

20 Et detraxero te cum his qui deſcendunt in lacum ad populum ſempiternum,& collocavero te in terra noviſſima ſicut ſolitudines veteres,cum his qui deducuntur in lacum, ut non habitetis: porrò cùm dedero gloriam in terra viventium,

21 In nihilum redigam te,& non eris,& requiſita non invenieris ultrà in ſempiternum , dicit Dominus Deus.

Caput XXVII.

Tyri urbis maritimæ ac opulentiſſimæ ruina deſletur, enarratis mercibus quæ à quaque regione ad eam deferri ſolent.

1 ET factum eſt verbum Domini ad me,dicens: A

2 Tu ergo fili hominis aſſume ſuper Tyrum lamentum :

3 Et dices Tyro,quæ habitat in introitu maris, negotiationi populorum ad inſulas multas : Hæc dicit Dominus Deus : O Tyre , tu dixiſti : Perfecti decoris ego ſum,

4 Et in corde maris ſita.Finitimi tui,qui te ædificaverunt , impleverunt decorem tuum:

5 Abietibus de Sanir extruxerunt te cum omnibus tabulatis maris:cedrum de Libano tulerunt ut facerent tibi malum.

6 Quercus de Baſan dolaverunt in remos tuos: & tranſtra tua fecerunt tibi ex ebore Indico , & prætoriola de inſulis Italiæ.

7 Byſſus varia de Ægypto texta eſt tibi in velum B ut poneretur in malo: hyacinthus & purpura de inſulis Eliſa facta ſunt operimentum tuum.

8 Habitatores Sidonis & Aradij fuerunt remiges tui:ſapientes tui,Tyre,facti ſunt gubernatores tui.

9 Senes Giblij , & prudentes ejus , habuerunt nautas ad miniſterium variæ ſuſpellectilis tuæ: omnes naves maris, & nautæ earum, fuerunt in populo negotiationis tuæ.

10 Perſæ,& Lydij , & Libyes erant in exercitu tuo viri bellatores tui:clypeum,& galeam ſuſpenderunt in te pro ornatu tuo.

11 Filij Aradij cum exercitu tuo erant ſuper muros tuos in circuitu:ſed & Pigmæi,qui erãt in turribus tuis,pharetras ſuas ſuſpenderũt in muris tuis per gyrum:ipſi cõpleverunt pulchritudinem tuã. C

12 Carthaginenſes negotiatores tui,à multitudine cunctarum divitiarum, argento, ferro, ſtanno, plumbóque,repleverunt nundinas tuas.

13 Græcia, Thubal, & Moſoch , ipſi inſtitores tui:mancipia,& vaſa ærea advexerunt populo tuo.

14 De domo Thogorma , equos, & equites , & mulos adduxerunt ad forum tuum.

15 Filij Dedan negotiatores tui : inſulæ multæ negotiatio manus tuæ : dentes eburneos & hebeninos commutaverunt in pretio tuo.

16 Syrus negotiator tuus propter multitudinem

operum tuorum,gemmam,& purpuram,& scutulata, & byssum, & sericum, & chodchod proposuerunt in mercatu tuo.

D 17 Juda & terra Israël ipsi institores tui in frumento primo, balsamum, & mel, & oleum, & resinam proposuerunt in nundinis tuis.

18 Damascenus negotiator tuus in multitudine operum tuorum,in multitudine diversarum opum in vino pingui, in lanis coloris optimi.

19 Dan,& Græcia, & Mosel, in nundinis tuis proposuerunt frerum fabrefactum:stacte & calamus in negotiatione tua,

20 Dedan institores tui in tapetibus ad sedendũ.

21 Arabia,& universi principes Cedar, ipsi negotiatores manus tuæ: cum agnis,& arietibus & hœdis venerunt ad te negotiatores tui.

E 22 Venditores Saba,& Reema, ipsi negotiatore tui: cum universis primis aromatibus,& lapide pretioso,& auro,quod proposuerunt in mercatu tuo.

23 Haran,& Chene, & Eden,negotiatores tui: Saba,Assur,& Chelmad,venditores tui.

24 Ipsi negotiatores tui multifariàm involucris hyacinthi,& polymitorum, gazarúmque pretiosarum, quæ obvolutæ & astrictæ erant funibus: cedros quoque habebant in negotiationibus tuis.

25 Naves maris, principes tui in negotiatione tua: & repleta es, & glorificata nimis in corde maris.

26 In aquis multis adduxerunt remiges tui: ventus auster contrivit te in corde maris.

F 27 Divitiæ tuæ,& thesauri tui,& multiplex instrumentum tuum,nautæ tui & gubernatores tui, qui tenebant supellectilem tuam, & populo tuo præerant: viri quoque bellatores, tui erant in te, cum universa multitudine tua, quæ est in medio tui: cadent in corde maris in die ruinæ tuæ.

28 A sonitu clamoris gubernatorum tuorum conturbabuntur classes:

29 Et descendent de navibus suis omnes qui tenebant remum: nautæ & universi gubernatores maris in terra stabunt:

30 Et ejulabunt super te voce magna, & clamabunt amarè: & superjacient pulverem capitibus suis, cinere conspergentur.

31 Et radent super te calvitium,& accingentur ciliciis: & plorabunt te in amaritudine animæ ploratu amarissimo.

G 32 Et assument super te carmen lugubre, & plangent te: Quæ est ut Tyrus, quæ obmutuit in medio maris?

33 Quæ in exitu negotiationum tuarum de mari implesti populos multos: in multitudine divitiarum tuarum, & populorum tuorum, ditasti reges terræ.

34 Nunc contrita es à mari,in profundis aquarum opes tuæ, & omnis multitudo tua, quæ erat in medio tui, ceciderunt.

35 Universi habitatores insularum obstupuerunt super te: & reges earum omnes tempestate perculsi mutaverunt vultus.

36 Negotiatores populorum sibilaverunt super te: ad nihilum deducta es, & non eris usque in perpetuum.

CAPUT XXVIII.

Ruina regis Tyri, maxima gloria prius exaltati, ob nimiam ipsius superbiam aliásque iniquitates: similiter & vastatio Sidonis, ac reductio filiorum Israël in terram suam, vastatis ipsorum inimicis.

1 ET factus est sermo Domini ad me dicens: A

2 Fili hominis, dic principi Tyri: Hæc dicit Dominus Deus: Eò quòd elevatum est cor tuum, & dixisti: Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi in corde maris: cùm sis homo, & non Deus, & dedisti cor tuum quasi cor Dei.

3 Ecce sapientior es tu Daniele: omne secretum non est absconditum à te.

4 In sapientia & prudentia tua fecisti tibi fortitudinem:& acquisisti aurum & argentum in thesauris tuis.

5 In multitudine sapientiæ tuæ, & in negotiatione tua multiplicasti tibi fortitudinem; & elevatum est cor tuum in robore tuo. B

6 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Eò quòd elevatum est cor tuum quasi cor Dei:

7 Idcircò ecce ego adducam super te alienos, robustissimos Gentium: & nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ, & polluent decorem tuum.

8 Interficient, & detrahent te: & morieris in interitu occisorum in corde maris.

9 Numquid dicens loquêris: Deus ego sum, coram interficientibus te cùm sis homo, & non Deus, in manu occidentium te?

10 Morte incircũcisorum morieris in manu alienorum: quia ego locutus sum,ait Dominus Deus. C

11 Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis leva planctum super regem Tyri:

12 Et dices ei: Hæc dicit Dominus Deus: Tu signaculum similitudinis,plenus sapientia,& perfectus decore,

13 In deliciis paradisi Dei fuisti: omnis lapis pretiosus operimentum tuum: sardius, topazius, & jaspis,chrysolithus,& onyx, & beryllus,sapphirus,& carbunculus, & smaragdus:aurum opus decoris tui: & foramina tua in die, qua conditus es, præparata sunt. D

14 Tu cherub extentus,& protegens, & posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti.

15 Perfectus in viis tuis è die conditionis tuæ, donec inventa est iniquitas in te.

16 In multitudine negotiationis tuæ replera sunt interiora tua iniquitate, & peccasti: & ejeci te de monte Dei,& perdidi te, ô cherub protegens, de medio ignitorum.

17 Et elevatum est cor tuum in decore tuo:perdidisti sapientiam tuam in decore tuo,in terram projeci te, ante faciem regum dedi te ut cernerent te. E

18 In multitudine iniquitatum tuarum, & iniquitate negotiationis tuæ, polluisti sanctificationem tuam: producam ergo ignem de medio tui, qui comedat te,& dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium videntium te.

19 Omnes,qui viderint te in Gentibus, obstupescent super te: nihili factus es, & non eris in perpetuum.

20 Et

20 Et factus est sermo Domini ad me dicens:
21 Fili hominis pone faciem tuam contra Sidonem: prophetabis de ea.
F 22 Et dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Sion, & glorificabor in medio tui: & scient quia ego Dominus, cum fecero in ea judicia, & sanctificatus fuero in ea.
23 Et immittam ei pestilentiam, & sanguinem in plateis ejus: & corruent interfecti in medio ejus gladio per circuitum: & scient quia ego Dominus
24 Et non erit ultrà domui Israël offendiculum amaritudinis, & spina dolorem inferens undique per circuitum eorum, qui adversantur eis: & scient quia ego Dominus Deus.
G 25 Hæc dicit Dominus Deus: Quando congregavero domum Israël de populis in quibus dispersi sunt, sanctificabor in eis coram Gentibus: & habitabunt in terra sua, quam dedi servo meo Jacob.
26 Et habitabunt in ea securi: & ædificabunt domos, & plantabunt vineas, & habitabunt confidenter, cùm fecero judicia in omnibus qui adversantur eis per circuitum: & scient quia ego Dominus Deus eorum.

Caput XXIX.

Adversus regem Ægypti ac regnum ejus, in solitudinem redigendum, post 40. tamen annos revocandum, licet non ad pristinam gloriam. Terra Ægypti datur Nabuchodonosor, eò quòd cum suo exercitu laboraverit devastando Tyrum.

A 1 IN anno decimo, decimo mense, undecima die mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:
2 Fili hominis pone faciem tuam contra Pharaonem regem Ægypti, & prophetabis de eo, & de Ægypto universa:
3 Loquere, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Pharao rex Ægypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis: Meus est fluvius, & ego feci memetipsum.
4 Et ponam fænum in maxillis tui: & agglutinabo pisces fluminum tuorum squamis tuis: & extraham te de medio fluminum tuorum, & universi pisces tui squamis tuis adhærebunt.
B 5 Et projiciam in desertum, & omnes pisces fluminis tui: super faciem terræ cades, non colligêris, neque congregaberis: bestiis terræ, & volatilibus cæli, dedi te ad devorandum:
6 Et scient omnes habitatores Ægypti quia ego Dominus: * pro eo quòd fuisti baculus arundineus domui Israël.
Isa. 36. 6.
7 Quando apprehenderunt te manu, & confractus es, & laceràsti omnem humerum eorum: & innitentibus eis super te comminutus es, & dissolvisti omnes renes eorum.
8 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam super te gladium: & interficiam de te hominem, & jumentum.
9 Et erit Terra Ægypti in desertum, & in solitudinem: & scient quia ego Dominus: pro eo quòd dixeris: Fluvius meus est, & ego feci eum.
10 Idcircò ecce ego ad te, & ad flumina tua: dabóque Terram Ægypti in solitudines, gladio dissipatam, à turre Syenes, usque ad terminos Æthiopiæ.
11 Non pertransibit eam pes hominis, neque C pes jumenti gradietur in ea: & non habitabitur quadraginta annis.
12 Dabóque Terram Ægypti desertam in medio terrarum desertarum, & civitates ejus in medio urbium subversarum, & erunt desolatæ quadraginta annis: & dispergam Ægyptios in nationes, & ventilabo eos in terras.
13 Quia hæc dicit Dominus Deus: Post finem quadraginta annorum congregabo Ægyptum de populis, in quibus dispersi fuerant.
14 Et reducam captivitatem Ægypti, & collocabo eos in terra Phatures, in terra nativitatis suæ: & erunt ibi in regnum humile:
15 Inter cetera regna erit humillima, & non elevabitur ultrà super nationes, & imminuam eos ne imperent Gentibus.
16 Neque erunt ultrà domui Israël in confidentia, docentes iniquitatem, ut fugiant, & sequantur eos: & scient quia ego Dominus Deus. D
17 Et factum est in vigesimo & septimo anno, in primo, in una mensis: factum est verbum Domini ad me, dicens:
18 Fili hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis servire fecit exercitum suum servitute magna adversus Tyrum: omne caput decalvatum, & omnis humerus depilatus est: & merces non est reddita ei, neque exercitui ejus de Tyro, pro servitute qua servivit mihi adversus eam.
19 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego dabo Nabuchodonosor regem Babylonis in Terra Ægypti: & accipiet multitudinem ejus deprædabitur manubias ejus, & diripiet spolia ejus: & erit merces exercitui illius,
20 Et operi, quo servivit adversus eam: dedi ei Terram Ægypti, pro eo quòd laboraverit mihi, ait Dominus Deus.
21 In die illo pullulabit cornu domui Israël, & tibi dabo apertum os in medio eorum: & scient quia ego Dominus.

Caput XXX.

Omnes urbes Ægypti per regem Babylonis vastabuntur.

1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens: A
2 Fili hominis propheta, & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Ululate, væ, væ diei:
3 Quia juxtà est dies, & appropinquat dies Domini: dies nubis, tempus Gentium erit.
4 Et veniet gladius in Ægyptum: & erit pavor in Æthiopia, cùm ceciderint vulnerati in Ægypto, & ablata fuerit multitudo illius, & destructa fundamenta ejus.
5 Æthiophia, & Libya, & Lydi, & omne reliquum vulgus, & Chub, filij terræ fœderis, cum eis gladio cadent.
6 Hæc dicit Dominus Deus: Et corruent fulcientes Ægyptum, & destruetur superbia imperij ejus: à turre Syenes gladio cadent in ea, ait Dominus Deus exercituum. B
7 Et dissipabuntur in medio terrarũ desolatarum, & urbes ejus in medio civitatũ desertarum erunt.
8 Et scient quia ego Dominus: cùm dedero ignem in Ægypto, & attriti fuerint omnes auxiliatores ejus.

9 In die illa egredientur nuntij à facie mea in trieribus, ad conterendam Æthiopiæ confidentiam; & erit pavor in eis in die Ægypti, quia absque dubio veniet.

C 10 Hæc dicit Dominus Deus: Cessare faciam multitudinem Ægypti in manu Nabuchodonosor regis Babylonis,

11 Ipse & populus ejus cum eo, fortissimi Gentium, adducentur ad disperdendam terram: & evaginabunt gladios suos super Ægyptum: & implebunt terram interfectis.

12 Et faciam alveos fluminum aridos, & tradam terram in manus pessimorum: & dissipabo terram & plenitudinem ejus manu alienorum, ego

D Dominus locutus sum.

* Zach. 13. a. 2 13 * Hæc dicit Dominus Deus: Et disperdam simulachra, & cessare faciam idola de Memphis & dux de Terra Ægypti non erit amplius: & dabo terrorem in Terra Ægypti.

14 Et disperdam terram Phatures, & dabo ignem in Taphnis, & faciam judicia in Alexandria.

15 Et effundam indignationem meam super Pelusium robur Ægypti: & interficiam multitudinem Alexandriæ,

16 Et dabo ignem in Ægypto: quasi parturiens dolebit Pelusium, & Alexandria erit dissipata, & in Memphis angustiæ quotidianæ.

17 Juvenes Heliopoleos & Bubasti gladio cadent, & ipsæ captivæ ducentur.

E 18 Et in Taphnis nigrescet dies, cùm contrivero ibi sceptra Ægypti, & defecerit in ea superbia potentiæ ejus: ipsam nubes operit, filiæ autem ejus in captivitatem ducentur.

19 Et judicia faciam in Ægypto: & scient quia ego Dominus.

20 Et factum est in undecimo anno, in primo mense, in septima mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

F 21 Fili hominis brachium Pharaonis regis Ægypti confregi: & ecce non est obvolutum ut restitueretur ei sanitas, ut ligaretur pānis, & fasciaretur linteolis, ut recepto robore posset tenere gladium.

22 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad Pharaonem regem Ægypti, & comminuam brachium ejus forte, sed confractum: & dejiciam gladium de manu ejus:

23 Et dispergam Ægyptum in Gentibus, & ventilabo eos in terris.

G 24 Et confortabo brachia regis Babylonis, dabóque gladium meum in manu ejus: & confringam brachia Pharaonis, & gement gemitibus interfecti coram facie ejus.

25 Et confortabo brachia regis Babylonis, & brachia Pharaonis concident: & scient quia ego Dominus, cùm dedero gladiū meū in manu regis Babylonis, & extenderit eum super Terram Ægypti.

26 Et dispergam Ægyptum in nationes, & ventilabo eos in terras, & scient quia ego Dominus.

Caput XXXI.

Sublimitatem regis Pharaonis cum Assur comparat, & utriusque similem præcidit interitum.

1 Et factum est in anno undecimo, tertio mense, una mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis dic Pharaoni regi Ægypti, & populo ejus: Cui similis factus es in magnitudine tua?

3 Ecce Assur quasi cedrus in Libano, pulcher ramis, & frondibus nemorosus, excelsúsque altitudine, & inter condensas frondes elevatum est cacumen ejus.

4 Aquæ nutrierunt illum, abyssus exaltavit illum: flumina ejus manabant in circuitu radicum ejus & rivos suos emisit ad universa ligna regionis.

B 5 Propterea elevata est altitudo ejus super omnia ligna regionis: & multiplicata sunt arbusta ejus, & elevati sunt rami ejus præ aquis multis.

6 Cúmque extendisset umbram suam, in ramis ejus fecerunt nidos omnia volatilia cæli, & sub frondibus ejus genuerunt omnes bestiæ saltuum, & sub umbraculo illius habitabat cœtus Gentium plurimarum.

7 Erátque pulcherrimus in magnitudine sua, & in dilatatione arbustorum suorum: erat enim radix illius juxta aquas multas.

C 8 Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei, abietes non adæquaverunt summitatem ejus, & platani non fuerunt æquæ frondibus illius: omne lignum paradisi Dei non est assimilatum illi, & pulchritudini ejus.

9 Quoniam speciosum feci eum, & multis condensísque frondibus: & æmulata sunt eum omnia ligna voluptatis, quæ erant in paradiso Dei.

D 10 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd sublimatus est in altitudine, & dedit summitatem suam virentem atque condensam, & elevatum est cor ejus in altitudine sua:

11 Tradidi eum in manu fortissimi Gentium, faciens faciet ei: juxta impietatem ejus ejeci eum.

12 Et succident eum alieni, & crudelissimi nationum, & projicient eum super montes, & in cunctis convallibus corruent rami ejus, & confringentur arbusta ejus in universis rupibus terræ: & recedent de umbraculo ejus omnes populi terræ, & relinquent eum.

E 13 In ruina ejus habitaverunt omnia volatilia cæli, & in ramis ejus fuerunt universæ bestiæ regionis.

14 Quam ob rem non elevabuntur in altitudine sua omnia ligna aquarum, nec ponent sublimitatem suam inter nemorosa atque frondosa, nec stabunt in sublimitate sua omnia quæ irrigantur aquis: quia omnes traditi sunt in mortem ad terram ultimam, in medio filiorum hominum, ad eos qui descendunt in lacum.

F 15 Hæc dicit Dominus Deus: In die quando descendit ad inferos, induxi luctum, operui eum abyssō: & prohibui flumina ejus, & coërcui aquas multas: contristatus est super eum Libanus, & omnia ligna agri concussa sunt.

16 A sonitu ruinæ ejus commovi Gentes, cùm deducerem eum ad infernum cum his qui descendebant in lacum: & consolata sunt in terra infima omnia ligna voluptatis egregia aquæ præclara in Libano, universa quæ irrigabantur aquis.

17 Nam & ipsi cum eo descendent in infernum ad interfectos gladio: & brachium uniuscujusque sedebit sub umbraculo ejus in medio nationum.

18 Cui assimilatus es ô inclyte atque sublimis

inte

inter ligna voluptatis? Ecce deductus es cum lignis voluptatis ad terram ultimam: in medio incircumcisorum dormies, cum eis qui interfecti sunt gladio: ipse est Pharao, & omnis multitudo ejus, dicit Dominus Deus.

CAPUT XXXII.

Pharao quantumvis sublimis, conterendus est à rege Babylonis: cujus vastatione plurimi reges obstupescent. plurésque nationes cum eo in abyssum detrahentur.

A 1 ET factum est, duodecimo anno, in mense duodecimo, in una mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis assume lamentum super Pharaonem regem Ægypti, & dices ad eum: Leoni Gentium assimilatus es, & draconi qui est in mari: & ventilabas cornu in fluminibus tuis, & conturbabas aquas pedibus tuis, & conculcabas flumina earum.

*sup. 12 d 13. 17 f 20. 3 Propterea hæc dicit Dominus Deus: *Expandam super te rete meum in multitudine populorum multorum, & extraham te in sagena mea.

4 Et projiciam te in terram, super faciem agri abjiciam te: & habitare faciam super te omnia volatilia cæli, & saturabo de te bestias universæ terræ.

5 Et dabo carnes tuas super montes, & implebo colles tuos sanie tua.

6 Et irrigabo terram fœtore sanguinis tui super montes, & valles implebuntur ex te.

B *Isa. 13 b. 10. Joel. 2. b. 10. 3. c. 15. Matt. 24. c. 29 7 *Et operiam, cùm extinctus fueris, cælum, & nigrescere faciam stellas ejus: solem nube tegam, & luna non dabit lumen suum.

8 Omnia luminaria cæli mœrere faciam super te: & dabo tenebras super terram tuam, dicit Dominus Deus, cùm ceciderint vulnerati tui in medio terræ, ait Dominus Deus.

9 Et irritabo cor populorum multorum, cùm induxero contritionem tuam in Gentibus super terras quas nescis.

10 Et stupescere faciam super te populos multos: & reges eorum horrore nimio formidabunt super te, cùm volare cœperit gladius meus super facies eorum: & obstupescent repentè singuli pro anima sua in die ruinæ tuæ.

11 Quia hæc dicit Dominus Deus: Gladius regis Babylonis veniet tibi.

C 12 In gladiis fortium dejiciam multitudinem tuam: inexpugnabiles omnes Gentes hæ: & vastabunt superbiam Ægypti, dissipabitur multitudo ejus.

13 Et perdam omnia jumenta ejus, quæ erant super aquas plurimas: & non conturbabit eas pes hominis ultrà. neque ungula jumentorum turbabit eas.

14 Tunc purissimas reddam aquas eorum, & flumina eorum quasi oleum adducam, ait Dominus Deus:

15 Cùm dedero Terram Ægypti desolatam: deseretur autem terra à plenitudine sua, quando percussero omnes habitatores ejus: & scient quia ego Dominus.

D 16 Planctus est, & plangent eum: filiæ Gentium plangent eum: super Ægyptum, & super multitudinem ejus plangent eum, ait Dominus Deus.

17 Et factum est in duodecimo anno, in quintadecima mensis, factum est verbum Domini ad me dicens:

18 Fili hominis cane lugubre super multitudinem: Ægypti: & detrahe eam ipsam, & filias Gentium robustarum, ad terram ultimam, cum his qui descendunt in lacum.

19 Quò pulchrior es? descende, & dormi cum incircumcisis.

20 In medio interfectorum gladio cadent: gladius datus est, attraxerunt eam, & omnes populos ejus.

21 Loquentur ei potentissimi robustorum de medio inferni, qui cum auxilioribus ejus descenderunt, & dormierunt incircumcisi, interfecti gladio.

22 Ibi Assur, & omnis multitudo ejus: in circuitu illius sepulchra ejus: omnes interfecti, & qui ceciderunt gladio. E

23 Quorum data sunt sepulchra in novissimis laci: & facta est multitudo ejus per gyrum sepulchri ejus: universi interfecti, cadentesque gladio, qui dederant quondam formidinem in terra viventium.

24 Ibi Ælam, & omnis multitudo ejus per gyrum sepulchri sui, omnes hi interfecti, tenentésque gladio: qui descenderunt incircumcisi ad terram ultimam: qui posuerunt terrorem suum in terra viventium, & portaverunt ignominiam suam cum his qui descendunt in lacum.

25 In medio interfectorum posuerunt cubile ejus in universis populis ejus: in circuitu ejus sepuchrum illius: omnes hi incircumcisi, interfectíque gladio, dederunt enim terrorem suum in terra viventium, & portaverunt ignominiam suam cum his qui descendunt in lacum: in medio interfectorum positi sunt. F

26 Ibi Mosoch, & Thubal, & omnis multitudo ejus: in circuitu ejus sepulchra illius, omnes hi incircumcisi, interfectíque & cadentes gladio: quia dederunt formidinem suam in terra viventium.

27 Et non dormient cum fortibus, cadentibúsque & incircumcisis, qui descenderunt ad infernum cum armis suis, & posuerunt gladios suos sub capitibus suis, & fuerunt iniquitates eorum in ossibus eorum: quia terror fortium facti sunt in terra viventium.

28 Et tu ergo in medio incircumcisorum conterêris, & dormies cum interfectis gladio.

29 Ibi Idumæa, & reges ejus, & omnes duces G ejus, qui dati sunt cum exercitu suo cum interfectis gladio: & qui cum incircumcisis dormierunt, & cum his qui descendunt in lacum.

30 Ibi principes Aquilonis omnes, & universi venatores: qui deducti sunt cum interfectis, pavéntes, & in sua fortitudine confusi: qui dormierunt incircumcisi cum interfectis gladio, & portaverunt confusionem suam cum his qui descendunt in lacum.

31 Vidit eos Pharao, & consolatus est super universa multitudine sua, quæ interfecta est gladio, Pharao, & omnis exercitus ejus, ait Dominus Deus:

32 Quia

32 Quia dedi terrorem meum in terra viventium, & dormivit in medio incircumcisorum cum interfectis gladio; Pharao, & omnis multitudo ejus; ait Dominus Deus.

CAPUT XXXIII.

Si speculator visum imminens malum non annunciaverit, reus erit pereuntium; quòd si annuntiaverit, solus is qui sibi non cavit reus erit. Iustus quoque si suam deserat justitiam, damnabitur; & impius si convertatur, salvabitur. Nec confidant de terra sibi data in possessionem, quoniam propter suas iniquitates perdentur, & terra in solitudinem redigetur.

A 1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens:
2 Fili hominis loquere ad filios populi tui, dices ad eos: Terra cùm induxero super eam gladium, & tulerit populus terræ virum unum de novissimis suis, & constituerit eum super se speculatorem.

3 Et ille viderit gladium venientem super terram, & cecinerit buccina, & annuntiaverit populo:

4 Audiens autem, quisquis ille est, sonitum buccinæ, & non se observaverit, venerítque gladius, & tulerit eum: sanguis ipsius super caput ejus erit.

5 Sonum buccinæ audivit, & non se observavit, sanguis ejus in ipso erit: si autem se custodierit, animam suam salvabit.

B 6 Quòd si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina: & populus se non custodierit, venerítque gladius, & tulerit de eis animam: ille quidem iniquitate sua captus est, sanguinem autem ejus de manu speculatoris requiram.

*Sup. 3. d. 17 7 *Et tu fili hominis, speculatorem dedi te domui Israël: audiens ergo ex ore meo sermonem, annuntiabis eis ex me.

8 Si me dicente ad impium: Impie, morte morieris: non fueris locutus ut se custodiat impius à via sua: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram.

9 Si autem annuntiante te ad impium ut à viis suis convertatur, non fuerit conversus à via sua: ipse in iniquitate sua morietur: porrò tu animam tuam liberasti.

C 10 Tu ergo fili hominis dic ad domum Israël: Sic locuti estis, dicentes: Iniquitates nostræ, & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos tabescimus: quomodo ergo vivere poterimus?

*Sup. 18. c. 23. & 32. 11 *Dic ad eos: Vivo ego, dicit Dominus Deus: nolo mortem impij, sed ut convertatur impius à via sua, & vivat. Convertimini, convertimini à viis vestris pessimis: & quare moriemini domus Israël?

12 Tu itaque fili hominis dic ad filios populi tui: Justitia justi non liberabit eum in quacumque die peccaverit: & impietas impij non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua: & justus non poterit vivere in justitia sua, in quacumque die peccaverit.

13 Etiam si dixero justo quòd vita vivat, & confisus in justitia sua fecerit iniquitatem: omnes justitiæ ejus oblivioni tradentur, & in iniquitate sua, quam operatus est, in ipsa morietur.

D 14 Si autem dixero impio: Morte morieris: & egerit pœnitentiam à peccato suo, fecerítque judicium & justitiam,

15 Et pignus restituerit ille impius, rapínamque reddiderit, in mandatis vitæ ambulaverit, nec fecerit quidquam injustum: vita vivet, & non morietur.

16 Omnia peccata ejus quæ peccavit, non imputabuntur ei: judicium & justitiam fecit, vita vivet.

17 Et dixerunt filij populi tui: Non est æqui ponderis via Domini: & ipsorum via injusta est.

18 Cùm enim recesserit justus à justitia sua, fecerítque iniquitates, morietur in eis.

19 Et cùm recesserit impius ab impietate sua, fecerítque judicium & justitiam, vivet in eis.

*Sup. 18 f. 20 *Et dicitis: Non est recta via Domini. Unumquemque juxta vias suas judicabo de vobis, domus Israël.

E 21 Et factum est in duodecimo anno, in decimo mense, in quinta mensis transmigrationis nostræ, venit ad me qui fugerat de Jerusalem, dicens: Vastata est civitas.

22 Manus autem Domini facta fuerat ad me vespere, antequam veniret qui fugerat: aperuítque os meum donec veniret ad me manè, & aperto ore meo non silui amplius.

23 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

24 Fili hominis, qui habitant in ruinosis his super humum Israël, loquentes aiunt: Unus erat Abraham, & hereditate possedit terram: nos autem multi sumus, nobis data est terra in possessionem.

F 25 Idcircò dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Qui in sanguine comeditis, & oculos vestros levatis ad immunditias vestras, & sanguinem fuditis: numquid terram hereditate possidebitis?

26 Stetistis in gladiis vestris, fecistis abominationes, & unusquisque uxorem proximi sui polluit: & terram hereditate possidebitis?

27 Hæc dices ad eos: Sic dicit Dominus Deus: Vivo ego, quia qui in ruinosis habitant, gladio cadent: & qui in agro est, bestiis tradetur ad devorandum: qui autem in præsidiis & speluncis sunt, peste morientur.

28 Et dabo terram in solitudinem, & in desertum, & deficiet superba fortitudo ejus: & desolabuntur montes Israël, eò quòd nullus sit qui per eos transeat.

29 Et scient quia ego Dominus, cùm dedero terram eorum desolatam & desertam, propter universas abominationes suas, quas operati sunt.

G 30 Et tu fili hominis: filij populi tui, qui loquuntur de te juxta muros, & in hostiis domorum, & dicunt unus ad alterum, vir ad proximum suum loquentes: Venite, & audiamus quis sit sermo egrediens à Domino.

31 Et veniunt ad te, quasi si ingrediatur populus, & sedent coram te populus meus: & audiunt sermones tuos, & non faciunt eos: quia in canticum oris sui vertunt illos, & avaritiam suam sequitur cor eorum.

32 Et es eis quasi carmen musicum, quod suavi dulcíque sono canitur: & audiunt verba tua, & non faciunt ea.

33 Et cùm venerit quod prædictum est (ecce enim venit) tunc scient quòd prophetes fuerit inter eos.

CAPUT

CAPUT XXXIV.

Ex manibus pastorum, qui neglecto grege tantum quæ sua sunt quærunt, dicit Dominus se oves suas liberaturum: quodque eas in judicio pascet, suscitaturus super eas servum suum David, sub quo in omni terræ ubertate securè pascantur: ostenditque gregem suum esse populum Israël, & se Deum ipsorum.

A 1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens:
2 Fili hominis propheta de pastoribus Israël: propheta, & dices pastoribus: Hæc dicit
Ier. 23 a. 1. Sup. 13. a. 3. Dominus Deus: * Væ pastoribus Israël, qui pascebant semetipsos: nónne greges à pastoribus pascuntur?
3 Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis: gregem autem meum non pascebatis.
4 Quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotum non sanastis, quod confractum est non alligastis, & quod abjectum est non reduxistis, & quod perierat non quæsistis: sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia.
5 Et dispersæ sunt oves meæ, eò quòd non esset pastor: & factæ sunt in devorationem omnium bestiarum agri, & dispersæ sunt.
B 6 Erraverunt greges mei in cunctis montibus, & in universo colle excelso: & super omnem faciem terræ dispersi sunt greges mei, & non erat qui requireret, non erat, inquam, qui requireret.
7 Propterea pastores audite verbum Domini:
8 Vivo ego, dicit Dominus Deus: quia pro eo quòd facti sunt greges mei in rapinam, & oves meæ in devorationem omnium bestiarum agri, eò quòd non esset pastor: neque enim quæsierunt pastores mei gregem meum, sed pascebant pastores semetipsos, & greges meos non pascebant:
9 Propterea pastores audite verbum Domini:
C 10 Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, & cessare faciam eos ut ultrà non pascant gregem, nec pascant ampliùs pastores semetipsos: & liberabo gregem meum de ore eorum, & non erit ultrà eas in escam.
11 Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse requiram oves meas, & visitabo eas.
12 Sicut visitat pastor gregem suum, in die quando fuerit in medio ovium suarum dissipatarum: sic visitabo oves meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus dispersæ fuerant in die nubis & caliginis.
D 13 Et educam eas de populis, & congregabo eas de terris, & inducam eas in terram suam: & pascam eas in montibus Israël, in rivis, & in cunctis sedibus terræ,
14 In pascuis uberrimis pascam eas, & in montibus excelsis Israël erunt pascua earum: ibi requiescent in herbis virentibus, & in pascuis pinguibus pascentur super montes Israël.
15 Ego pascam oves meas, & ego eas accubrae faciam, dicit Dominus Deus.
16 Quod perierat requiram, & quod abjectum erat reducam, & quod confractum fuerat alligabo, & quod infirmum fuerat consolidabo, & quod pingue & forte custodiam: & pascam illas in judicio.
17 Vos autem greges mei, hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego judico inter pecus & pecus, arietum & hircorum.
18 Nónne satis vobis erat pascua bona depasci? E
insuper & reliquias pascuarum vestrarum conculcastis pedibus vestris: & cum purissimam aquam biberetis, reliquam pedibus vestris turbatis.
19 Et oves meæ his, quæ conculcata pedibus vestris fuerant, pascebantur: & quæ pedes vestri turbaverant, hæc bibebant.
20 Propterea hæc dicit Dominus Deus ad vos: Ecce ego ipse judico inter pecus pingue & macilentum.
21 Pro eo quòd lateribus & humeris impingebatis, & cornibus vestris ventilabitis omnia infirma pecora, donec dispergerentur foras:
22 Salvabo gregem meum, & non erit ultrà in rapinam, & judicabo inter pecus & pecus.
23 * ET SUSCITABO SUPER EAS PASTOREM F
UNUM, qui pascat eas, servum meum David: ipse *Isa. 40. c. 11. Osee. 3. b. 5. * Joan. 1 c. 45. 10 c. 11. 14.* pascet eas, & ipse erit eis in pastorem.
24 Ego autem Dominus ero eis in Deum: & servus meus David princeps in medio eorum: ego Dominus locutus sum.
25 Et faciam cum eis pactum pacis, & cessare faciam bestias pessimas de terra: & qui habitant in deserto, securi dormient in saltibus.
26 Et ponam eos in circuitu collis mei benedictionem: & deducam imbrem in tempore suo: pluviæ benedictionis erunt.
27 Et dabit lignum agri fructum suum, & terra dabit germen suum, & erunt in terra sua absque timore: & scient quia ego Dominus, cùm contrivero catenas jugi eorum, & eruero eos de manu imperantium sibi. G
28 Et non erunt ultrà in rapinam in Gentibus, neque bestiæ terræ devorabunt eos: sed habitabunt confidenter absque ullo terrore.
29 Et suscitabo eis germen nominatum: & non erunt ultrà imminuti fame in terra, neque portabunt ultrà opprobrium gentium.
30 Et scient quia ego Dominus Deus eorum cum eis, & ipsi populus meus domus Israël: ait Dominus Deus.
31 * Vos autem greges mei, greges pascuæ * *Joan. 10 c. 11.* meæ, homines estis: & ego Dominus Deus vester, dicit Dominus Deus.

CAPUT XXXV.

Montis Seir sive Idumæorum futura vastatio, eò quòd populum Dei afflixerint.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:
2 Fili hominis pone faciem tuam adversum montem Seir, & prophetabis de eo, & dices illi:
3 Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te mons Seir, & extendam manum meam super te, & dabo te desolatum atque desertum.
4 Urbes tuas demoliar, & tu desertus eris: & scies quia ego Dominus.
B 5 Eò quòd fueris inimicus sempiternus, & concluseris filios Israël in manus gladij in tempore afflictionis eorum, in tempore iniquitatis extremæ.
6 Propterea vivo ego, dicit Dñs Deus: quoniam sanguini tradam te, & sanguis te persequetur: & cùm sanguinem oderis, sanguis persequetur te.

7 Et

7 Et dabo montem Seir desolatum atque desertum : & auferam de eo euntem, & redeuntem.

8 Et implebo montes ejus occisorum suorum: in collibus tuis, & in vallibus tuis, atque in torrentibus interfecti gladio cadent.

C 9 In solitudines sempiternas tradam te, & civitates tuæ non habitabuntur: & scietis quia ego Dominus Deus.

10 Eò quòd dixeris : Duæ gentes, & duæ terræ meæ erunt, & hereditate possidebo eas : cùm Dominus esset ibi.

11 Propterea vivo ego, dicit Dominus Deus, quia faciam juxta iram tuam, & secundùm zelum tuum, quem fecisti odio habens eos : & notus efficiar per eos cùm te judicavero.

D 12 Et scies quia ego Dominus audivi universa opprobria tua, quæ locutus es de montibus Israël, dicens : Deserti, nobis ad devorandum dati sunt.

13 Et insurrexistis super me ore vestro, & derogastis adversum me verba vestra : ego audivi.

14 Hæc dicit Dominus Deus : Lætante universa terra, in solitudinem te redigam.

15 Sicuti gavisus es super hereditatem domus Israël, eò quòd fuerit dissipata, sic faciam tibi : dissipatus eris mons Seir, & Idumæa omnis : & scient quia ego Dominus.

Caput XXXVI.

Quia populus Dei erat in opprobrium Gentibus, eò quòd propter sua peccata dispersi essent in captivitatem, dicit Dominus, non propter illum, sed propter se reducturum eum in terram suam; quodque super ipsum effundet aquam mundam, faciens eam in suis præceptis ambulare, magnáque frui felicitate.

A *Sup. 6. a. 3.* 1 TU autem fili hominis propheta super montes Israël, & dices : * Montes Israël audite verbum Domini :

2 Hæc dicit Dominus Deus : Eò quòd dixerit inimicus de vobis : Euge, altitudines sempiternæ in hereditatem datæ sunt nobis:

3 Propterea vaticinare, & dic : Hæc dicit Dominus Deus : Pro eo quòd desolati estis, & conculcati per circuitum, & facti in hereditatem reliquis Gentibus, & ascendistis super labium linguæ, & opprobrium populi :

4 Propterea montes Israël audite verbum Domini Dei : Hæc dicit Dominus Deus montibus, & collibus, torrentibus, vallibúsque, & desertis, parietinis, & urbibus derelictis, quæ depopulatæ sunt, & subsannatæ à reliquis Gentibus per circuitum.

B 5 Propterea hæc dicit Dominus Deus : Quoniam in igni zeli mei locutus sum de reliquis Gentibus, & de Idumæa universa, quæ dederunt terram meam sibi in hereditatem cum gaudio, & toto corde, & ex animo : & ejecerunt eam ut vastarent:

6 Idcircò vaticinare super humum Israël, & dices montibus & collibus, jugis & vallibus: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego in zelo meo, & in furore meo locutus sum, eò quòd confusionem gentium sustinueritis.

7 Idcircò hæc dicit Dominus Deus: Ego levavi manum meam, ut Gentes, quæ in circuitu vestre sunt, ipsæ confusionem suam portent.

8 Vos autem montes Israël ramos vestros germinetis, & fructum vestrum afferatis populo meo Israël: propè enim est ut veniat :

9 Quia ecce ego ad vos, & convertar ad vos & arabimini, & accipietis sementem.

10 Et multiplicabo in vobis homines, omnémque domum Israël : & habitabuntur civitates, & ruinosa instaurabuntur. C

11 Et replebo vos hominibus, & jumentis : & multiplicabuntur, & crescent : & habitare vos faciam sicut à principio, bonísque donabo majoribus quàm habuistis ad initio : & scietis quia ego Dominus.

12 Et adducam super vos homines, populum meum Israël, & hereditate possidebunt te : & eris eis in hereditatem, & non addes ultrà ut absque eis sis.

13 Hæc dicit Dominus Deus : Pro eo quòd dicunt de vobis : Devoratrix hominum es, & suffocans gentem tuam :

14 Propterea homines non comedes ampliùs, & gentem tuam non necabis ultrà, ait Dominus Deus :

15 Nec auditam faciam in te ampliùs confusionem Gentium, & opprobrium populorum nequaquam portabis, & gentem tuam non amittes ampliùs, ait Dominus Deus. D

16 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

17 Fili hominis, domus Israël habitaverunt in humo sua, & polluerunt eam in viis suis, & in studiis suis ; juxta immunditiam menstruatæ facta est via eorum coram me.

18 Et effudi indignationem meam super eos pro sanguine, quem fuderunt super terram, & in idolis suis polluerunt eam.

19 Et dispersi eos in Gentes, & ventilati sunt in terras : juxta vias eorum, & adinventiones eorum judicavi eos.

20 Et ingressi sunt ad Gentes, ad quas introierunt, & * polluerunt nomen sanctum meum, cùm diceretur de eis: Populus Domini iste est, & de terra ejus egressi sunt. * *Isa. 52. b. 5. Rom. 2. d. 24.* E

21 Et peperci nomini sancto meo, quod polluerat domus Israël in Gentibus, ad quas ingressi sunt.

22 Idcircò dices domui Israël : Hæc dicit Dominus Deus : Non propter vos ego faciam, domus Israël, sed propter nomen sanctum meum, quod polluistis in Gentibus, ad quas intrastis.

23 Et sanctificabo nomen meum magnum, quod pollutum est inter Gentes, quod polluistis in medio earum : ut sciant Gentes quia ego Dominus, ait Dominus exercituum : cùm sanctificatus fuero in vobis coram eis.

24 Tollam quippe vos de Gentibus, & congregabo vos de universis terris, & adducam vos in terram vestram.

25 Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab universis idolis vestris mundabo vos.

26 * Et dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestri : & auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum. * *Sup. 11. d. 19.* F

27 Et spiritum meum ponam in medio vestri : & faciam ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea custodiatis & operemini.

28 Et

28 Et habitabitis in terra, quam dedi patribus vestris: & eritis mihi in populum, ego ero vobis in Deum.

29 Et salvabo vos ex universis inquinamentis vestris: & vocabo frumentum, & multiplicabo illud, & non imponam vobis famem.

30 Et multiplicabo fructum ligni, & genimina agri, ut non portetis ultrà opprobrium famis in Gentibus.

31 Et recordabimini viarum vestrarum pessimarum, studiorúmque non bonorum: & displicebunt vobis iniquitates vestræ, & scelera vestra.

32 Non propter vos ego faciam, ait Dominus Deus, notum sit vobis: confundimini, & erubescite super viis vestris, domus Israël.

G 33 Hæc dicit Dominus Deus: In die qua mundavero vos ex omnibus iniquitatibus vestris, & inhabitari fecero urbes, & instauravero ruinosa,

34 Et terra deserta fuerit exculta, quæ quondam erat desolata in oculis omnis viatoris,

35 Dicent: Terra illa inculta, facta est ut hortus voluptatis: & civitates desertæ, & destitutæ atque suffossæ, munitæ sederunt.

36 Et scient Gentes quæcumque derelictæ fuerint in circuitu vestro, quia ego Dominus ædificavi dissipata, plantavíque inculta, ego Dominus locutus sim, & fecerim.

37 Hæc dicit Dominus Deus: Adhuc in hoc invenient me domus Israël, ut faciam eis: Multiplicabo eos sicut gregem hominum,

38 Ut gregem sanctum, ut gregem Jerusalem in solemnitatibus ejus: Sic erunt civitates desertæ, plenæ gregibus hominum: & scient quia ego Dominus.

Caput XXXVII.

In figura aridorum ossium revivíscentium, designat filios Israël qui de omni prosperitate desperant, reducendos in terram suam: & per duo ligna conjuncta significat unum fore regnum Juda & Israël, qui sub uno rege ac pastore David observaturi sint mandata Domini, qui cum ipsis pactum feriet sempiternum.

A 1 FActa est super me manus Domini, & eduxit me in spiritu Domini: & dimisit me in medio campi, qui erat plenus ossibus:

2 Et circumduxit me per ea in gyro: erant autem multa valdè super faciem campi, siccáque vehementer.

3 Et dixit ad me: Fili hominis putásne vivent ossa ista? Et dixi: Domine Deus, tu nosti.

4 Et dixit ad me: Vaticinare de ossibus istis: & dices eis: Ossa arida audite verbum Domini.

5 Hæc dicit Dominus Deus ossibus his: Ecce ego intromittam in vos spiritum, & vivetis.

B 6 Et dabo super vos nervos, & succrescere faciam super vos carnes, & superextendam in vobis cutem: & dabo vobis spiritum, & vivetis, & scietis quia ego Dominus.

7 Et prophetavi sicut præceperat mihi: factus est autem sonitus, prophetante me, & ecce commotio: & accesserunt ossa ad ossa, unumquodque ad juncturam suam.

8 Et vidi, & ecce super ea nervi & carnes ascenderunt: & extenta est in eis cutis desuper, & spiritum non habebant.

C 9 Et dixit ad me: Vaticinare ad spiritum, vaticinare fili hominis, & dices ad spiritum: Hæc dicit Dominus Deus: A quatuor ventis venit spiritus, & insuffla super interfectos istos, & reviviscant.

10 Et prophetavi sicut præceperat mihi: & ingressus est in ea spiritus, & vixerunt: steterúntque super pedes suos exercitus grandis nimis valdè.

11 Et dixit ad me: Fili hominis, ossa hæc universa, domus Israël est: ipsi dicunt: Aruerunt ossa nostra, & periit spes nostra, & abscissi sumus.

12 Propterea vaticinare, & dices ad eos: Hæc D dicit Dominus Deus: Ecce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris, populus meus: & inducam vos in terram Israël.

13 Et scietis quia ego Dominus, cúm aperuero sepulchra vestra, & eduxero vos de tumulis vestris, populo meus:

14 Et dedero spiritum meum in vobis, & vixeritis, & requiescere vos faciam super humum vestram: & scietis quia ego Dominus locutus sum, & feci, ait Dominus Deus.

15 Et factus est sermo Domini ad me, dicens.

16 Et tu fili hominis sume tibi lignum unum: & scribe super illud: Judæ, & filiorum Israël sociorum ejus: & tolle lignum alterum, & scribe super illud: Joseph ligno Ephraim, & cunctæ domui Israël, sociorumque ejus.

17 Et adjunge illa, unum ad alterum tibi in lignum unum: & erunt in unionem in manu tua. E

18 Cùm autem dixerint ad te fili populi tui loquêtes: Nónne indicas nobis quid in his tibi velis

19 Loquêris ad eos: Hæc dicit Dominus Deus. Ecce ego assumam lignum Joseph, quod est in manu Ephraim, & tribus Israël, quæ sunt ei adjunctæ: & dabo eas pariter cum ligno Juda, & faciam eas in lignum unum: & erunt unum in manu ejus.

20 Erunt autem ligna, super quæ scripseris in manu tua, in oculis eorum.

21 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: F Ecce ego assumam filios Israel de medio nationum, ad quas abierunt: & congregabo eos undique, & adducam eos ad humum suam.

22 *Et faciam eos in gentem unam in terra in *Ioan. montibus Israel, & rex unus erit omnibus imperans: & non erunt ultrà duæ gentes, nec dividentur ampliùs in duo regna. 10.d.16

23 Neque polluentur ultrà in idolis suis, & abominationibus suis, & cunctis iniquitatibus suis: & salvos eos faciam de universis sedibus, in quibus peccaverunt, & emundabo eos: & erunt mihi populus, & ego ero eis Deus.

24 * Et servus meus David rex super eos, & pastor unus erit omnium eorum: in judiciis meis G *Isa.40 c.11. ambulabunt, & mandata mea custodient, & facient ea. Ier.23. a.5. Sup.34. f.23.

25 Et habitabunt super terram, quam dedi servo meo Jacob, in qua habitaverunt patres vestri: & habitabunt super eam ipsi, & filij eorum, & filij filiorum eorum, usque in sempiternum: & David servus meus princeps eorum in perpetuum. Dan.9. f.24. Ioan.12. g.45.

26 * Et percutiam illis fœdus pacis, pactum sempiternum erit eis: & fundabo eos, & multiplicabo, & dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum. *Ps.105 b.4.11& a.2. Ioan.13 c.34.

27 Et erit tabernaculum meum in eis : & ero eis Deus, & ipsi erunt mihi populus.

28 Et scient Gentes quia ego Dominus sanctificator Israël, cùm fuerit sanctificatio mea, in medio eorum in perpetuum.

CAPUT XXXVIII.

Habitantibus post reductam captivitatem securè filiis Israël in oppidis suis, adducet Dominus in novissimis diebus contra eos Gog cum ingenti exercitu : sed & hunc cum suo exercitu multis cladibus post à consumet.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens :
Inf. 39. a. 1 Apoc. 20 c. 7. 2 Fili hominis, pone faciem tuam contra Gog, terram Magog, principem capitis Mosoch & Thubal : & vaticinare de eo.

3 Et dices ad eum : Hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego ad te Gog principem capitis Mosoch & Thubal,

4 Et circumagam te, & ponam frænum in maxillis tuis : & educam te, & omnem exercitum tuum, equos & equites vestitos loricis universos, multitudinem magnam, hastam & clypeum arripientium & gladium.

B 5 Persæ, Æthiopes, & Libyes cum eis, omnes scutati & galeati.

6 Gomer, & universa agmina ejus, domus Thogorma, latera Aquilonis, & totum robur ejus populique multi tecum.

7 Præpara, & instrue te, & omnem multitudinem tuam, quæ coacervata est ad te : & esto eis in præceptum.

8 Post dies multos visitaberis : in novissimo annorum venies ad terram, quæ reversa est à gladio, & congregata est de populis multis ad montes Israël, qui fuerunt deserti jugiter : hæc de populis educta est, & habitabunt in ea confidenter universi.

C 9 Ascendens autem quasi tempestas venies, & quasi nubes, ut operias terram tu, & omnia agmina tua, & populi multi tecum.

10 Hæc dicit Dominus Deus : In die illa ascendent sermones super cor tuum, & cogitabis cogitationem pessimam :

11 Et dices : Ascendam ad terram absque muro : veniam ad quiescentes habitantésque securè : hi omnes habitant sine muro, vectes & portæ non sunt eis :

D 12 Ut diripias spolia, & invadas prædam, ut inferas manum tuam super eos, qui deserti fuerant, & postea restituti, & super populum, qui est congregatus ex Gentibus, qui possidere cœpit, & esse habitator umbilici terræ.

13 Saba, & Dedan, & negotiatores Tharsis, & omnes leones ejus dicent tibi : Numquid ad sumenda spolia tu venis ? ecce ad diripiendam prædam congregasti multitudinem tuam, ut tollas argentum, & aurum, & auferas supellectilem, atque

E substantiam, & diripias manubias infinitas.

14 Propterea vaticinare fili hominis, & dices ad Gog : Hæc dicit Dominus Deus : Numquid non in die illo, cùm habitaverit populus meus Israël confidenter, scies ?

15 Et venies de loco tuo à lateribus Aquilonis tu, & populi multi tecum, ascensores equorum universi, cœtus magnus, & exercitus vehemens.

16 Et ascendes super populum meum Israël quasi nubes, ut operias terram. In novissimis diebus eris, & adducam te super terram meam : ut sciant Gentes me, cùm sanctificatus fuero in te in oculis eorum, ô Gog.

17 Hæc dicit Dominus Deus : Tu ergo ille es, F de quo locutus sum in diebus antiquis in manu servorum meorum prophetarum Israël, qui prophetaverunt in diebus illorum temporum, ut adducerem te super eos.

18 Et erit in die illa, in die adventus Gog super terram Israël, ait Dominus Deus, ascendet indignatio mea in furore meo.

19 Et in zelo meo, in igne iræ meæ locutus sum. Quia in die illa erit commotio magna super terram Israël :

20 Et * commovebuntur à facie mea pisces maris, & volucres cæli, & bestiæ agri, & omne reptile quod movetur super humum, cunctique homines qui sunt super faciem terræ : & subvertentur montes, & cadent sepes, & omnis murus corruet in terram. * Matth. 24. c. 29. Luc. 21. c. 25.

21 Et convocabo adversus eum in cunctis montibus meis gladium, ait Dominus Deus : gladius uniuscujusque in fratrem suum dirigetur. G

22 Et judicabo eum peste, & sanguine, & imbre vehementi, & lapidibus immensis : ignem & sulphur pluam super eum, & super exercitum ejus & super populos multos, qui sunt cum eo.

23 Et magnificabor, & sanctificabor : & notus ero in oculis multarum gentium, & scient quia ego Dominus.

CAPUT XXXIX.

Adducet Dominus Gog contra Israël, sed ipsum cum totâ ejus exercitu ibi perdet ; in cujus sepultura septem mensibus occupabuntur ad mundandam terram : Dominus filios Israël propter peccata ipsorum tradidit in captivitatem, sed reducet eos in terram suam ad nominis sui glorificationem.

A 1 TU autem fili hominis vaticinare adversum Gog, & dices : Hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego super te Gog principem capitis Mosoch & Thubal :

2 Et circumagam te, & educam te, & ascendere te faciam de lateribus Aquilonis : & adducam te super montes Israël.

3 Et percutiam arcum tuum in manu sinistra tua, & sagittas tuas de manu dextera tua dejiciam.

4 Super montes Israël cades tu, & omnia agmina tua, & populi tui, qui sunt tecum : feris avibus, omníque volatili, & bestiis terræ, dedi te ad devorandum.

5 Super faciem agri cades : quia ego locutus sum, ait Dominus Deus. B

6 Et immittam ignem in Magog, & in his qui habitant in insulis confidenter : & scient quia ego Dominus.

7 Et nomen sanctum meum notum faciam in medio populi mei Israël & non polluam nomen sanctum meum amplius : & scient Gentes quia ego Dominus sanctus Israël.

8 Ecce venit, & factum est, ait Dominus Deus : hæc est dies, de qua locutus sum.

9 Et egredientur habitatores de civitatibus Israël, & succendent, & comburent arma, clypeum,

peum, & hastas, arcum, & sagittas, & bacculos manuum, & contos: & succendent ea igni septem annis.

C 10 Et non portabunt ligna de regionibus, neque succident de saltibus: quoniam arma succendent igni, & deprædabuntur eos, quibus prædæ fuerant, & diripient vastatores suos ait Dominus Deus.

11 Et erit in die illa: dabo Gog locum nominatum sepulchrum in Israël: vallem viatorum ad Orientem maris, quæ obstupescere faciet prætereuntes: & sepelient ibi Gog & omnem multitudinem ejus, & vocabitur vallis multitudinis Gog.

12 Et sepelient eos domus Israël, ut mundent terram septem mensibus.

13 Sepeliet autem eum omnis populus terræ, & erit eis nominata dies, in qua glorificatus sum, ait Dominus Deus.

D 14 Et viros jugiter constituent lustrantes terram, qui sepeliant & requirant eos qui remanserant super faciem terræ, ut emundent eam: post menses autem septem quærere incipient.

15 Et circuibunt peragrantes terram: cúmque viderint os hominis, statuent juxta illud titulum, donec sepeliant illud polinctores in valle multitudinis Gog.

16 Nomen autem civitatis Amona, & mundabunt terram.

E 17 Tu ergo fili hominis, hæc dicit Dominus Deus: Dic omni volucri, & universis avibus, cunctísque bestiis agri: Convenite, properate, concurrite undique ad victimam meam, quam ego immolo vobis, victimam grandem super montes Israël: ut comedatis carnem, & bibatis sanguinem.

18 Carnes fortium comedatis, & sanguinem principum terræ bibetis: arietum, & agnorum, & hircorum, taurorúmque & altilium, & pinguium omnium.

19 Et comedetis adipem in saturitatem, & bibetis sanguinem in ebrietatem, de victima, quam ego immolabo vobis:

20 Et saturabimini super mensam meam de equo, & equite forti, & de universis viris bellatoribus, ait Dominus Deus.

21 Et ponam gloriam meam in Gentibus: & videbunt omnes gentes judicium meum, quod fecerim; & manum meam, quam posuerim super eos.

F 22 Et scient domus Israël, quia ego Dominus Deus eorum, à die illa, & deinceps.

23 Et scient Gentes quoniam in iniquitate sua capta sit domus Israël, eò quòd dereliquerint me; & absconderim faciem meam ab eis: & tradiderim eos in manus hostium, & ceciderint in gladio universi.

24 Juxta immunditiam eorum & scelus feci eis, & abscondi faciem meam ab illis.

25 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Nunc reducam captivitatem Jacob, & miserebor omnis domus Israël: & assumam zelum pro nomine sancto meo.

G 26 Et portabunt confusionem suam, & omnem prævaricationem, qua prævaricati sunt in me, cùm habitaverint in terra sua confidenter neminem formidantes:

27 Et reduxero eos de populis, & congregavero de terris inimicorum suorum, & sanctificatus fuero in eis, in oculis gentium plurimarum.

28 * Et scient quia ego Dominus Deus eorum, eò quòd transtulerim eos in nationes, & congregaverim eos super terram suam, & non dereliquerim quemquam ex eis ibi. *Sup. 26 c. 23

29 Et non abscondam ultrà faciem meam ab eis, eò quòd effuderim spiritum meum super omnem domum Israël, ait Dominus Deus.

CAPUT XL.

Prophetæ ostenditur futura reædificatio civitatis, cum mensura in longitudine, latitudine & altitudine singularum domus portarum, thalamorum, frontium, fenestrarum, vestibulorum cubiculorum & graduum: item mensuratio quatuor mensarum ad immolanda sacrificia: rursum gazophilacia cantorum & sacerdotum, ac vestibula templi.

1 IN vigesimoquinto anno transmigrationis nostræ, in exordio anni, decima mensis, quartodecimo anno postquam percussa est civitas, in ipsa hac die facta est super me manus Domini, & adduxit me illuc. A

2 In visionibus Dei adduxit me in terram Israel, & dimisit me super montem excelsum nimis: super quem erat quasi ædificium civitatis vergentis ad Austrum.

3 Et introduxit me illuc: & ecce vir, cujus erat species quasi species æris, & funiculus lineus in manu ejus, & calamus mensuræ in manu ejus: stabat autem in porta.

4 Et locutus est ad me idem vir: Fili hominis vide oculis tuis, & auribus tuis audi, & pone cor tuum in omnia, quæ ego ostendam tibi: quia ut ostendantur tibi adductus es huc: annuntia omnia, quæ tu vides, domui Israël.

5 Et ecce murus foris secus in circuitu domus undique, & in manu viri calamus mensuræ sex cubitorum, & palmo: & mensus est latitudinem ædificij calamo uno, altitudinem quoque calamo uno.

6 Et venit ad portam, quæ respiciebat viam B Orientalem, & ascendit per gradus ejus: & mensus est limen portæ calamo uno latitudinem, id est limen unum calamo in latitudine:

7 Et thalamum uno calamo in longum, & uno calamo in latum: & inter thalamos, quinque cubitos:

8 Et limen portæ juxta vestibulum portæ intrinsecus calamo uno.

9 Et mensus est vestibulum portæ octo cubitorum, & frontem ejus duobus cubitis: vestibulum autem portæ erat intrinsecus.

10 Porrò thalami portæ ad viam Orientalem, tres hinc & tres inde: mensura una trium, & mensura una frontium ex utraque parte.

11 Et mensus est latitudinem liminis portæ, decem cubitorum: & longitudinem portæ tredecim cubitorum:

12 Et marginem ante thalamos cubiti unius: & cubitus unus finis utrimque: thalami autem, sex cubitorum erant hinc & inde.

13 Et mensus est portam à tecto thalami usque ad tectum ejus, latitudinem viginti quinque cubitorum: ostium contra ostium.

viam Orientalem, in faciem ædificij separati, & erant ante ædificium gazophylacia.

C 11 Et via ante faciem eorum, juxta similitudinem gazophylaciorum, quæ erant in via Aquilonis: secundùm longitudinem eorum, sic & latitudo eorum: & omnis introitus eorum, & similitudines, & ostia eorum.

12 Secundùm ostia gazophylaciorum, quæ erant in via respiciente ad Notum: ostium in capite viæ: quæ via erat ante vestibulum separatum per viam Orientalem ingredientibus.

13 Et dixit ad me: Gazophilacia Aquilonis, & gazophylacia Austri, quæ sunt ante ædificium separatum: hæc sunt gazophylacia sancta: in quibus vescuntur sacerdotes, qui appropinquant ad Dominum in sancta sanctorum: ibi ponent sancta sanctorum, & oblationem pro peccato, & pro delicto: locus enim sanctus est.

14 Cùm autem ingressi fuerint sacerdotes, non egredientur de sanctis in atrium exterius: & ibi reponent vestimenta sua, in quibus ministrant, quia sancta sunt: vestientúrque vestimentis aliis, & sic procedent ad populum.

D 15 Cúmque complesset mensuras domus interioris, eduxit me per viam portæ, quæ respiciebat ad viam Orientalem: & mensus est eam undique per circuitum.

16 Mensus est autem contra ventum Orientalem calamo mensuræ, quingentos calamos in calamo mensuræ per circuitum.

17 Et mensus est contra ventum Aquilonis quingentos calamos in calamo mensuræ per gyrum.

18 Et ad ventum Australem mensus est quingentos calamos in calamo mensuræ per circuitum.

19 Et ad ventum Occidentalem mensus est quingentos calamos in calamo mensuræ.

20 Per quattuor ventos mensus est murum ejus undique per circuitum, longitudinem quingentorum cubitorum: & latitudinem quingentorum cubitorum, dividentem inter sanctuarium & vulgi locum.

CAPUT XLIII.

Gloria Domini apparente audit propheta quòd filij Israël non amplius polluent nomen Domini, & quæ sint mensuræ altaris, ac sacrificia adipsum septem diebus expiandum.

A 1 ET duxit me ad portam: quæ respiciebat ad viam Orientalem.

2 Et ecce gloria Dei Israël ingrediebatur per viam Orientalem: & vox erat ei quasi vox aquarum multarum, & terra splendebat à majestate ejus.

*Sup. 9. a. 1. 3 * Et vidi visionem, secundùm speciem, quam videram, quando venit ut disperderet civitatem: *Sup. 1. a. 1. & species secundùm aspectum, * quem videram juxta fluvium Chobar: & cecidi super faciem meam.

4 Et majestas Domini ingressa est templum per viam portæ, quæ respiciebat ad Orientem.

5 Et elevavit me spiritus, & introduxit me in atrium interius: & ecce repleta erat gloria Domini domus.

6 Et audivi loquentem ad me de domo, & vir qui stabat juxta me,

B 7 Dixit ad me: Fili hominis, locus solij mei, & locus vestigiorum pedum meorum: ubi habito in medio filiorum Israël in æternum: & non polluent ultrà domus Israël nomen sanctum meum, ipsi & reges eorum in fornicationibus suis, & in ruinis regum suorum, & in excelsis.

8 Qui fabricati sunt limen suum juxta limen meum, & postes suos juxta postes meos: & murus erat inter me & eos: & polluerunt nomen sanctum meum in abominationibus, quas fecerunt: propter quod consumpsi eos in ira mea.

9 Nunc ergo repellant procul fornicationem C suam, & ruinas regum suorum à me: & habitabo in medio eorum semper.

10 Tu autem fili hominis ostende domui Israël templum, & confundantur ab iniquitatibus suis, & metiantur fabricam:

11 Et erubescant ex omnibus quæ fecerunt: Figuram domus, & fabricæ ejus exitus, & introitus, & omnem descriptionem ejus, & universa præcepta ejus, cunctúmque ordinem ejus, & omnes leges ejus ostende eis, & scribes in oculis eorum: ut custodiant omnes descriptiones ejus, & præcepta illius, & faciant ea.

12 Ista est lex domus in summitate montis: Omnis finis ejus in circuitu, sanctum sanctorum est: hæc est ergo lex domus.

13 Istæ autem mensuræ altaris in cubito veris- D simo, qui habebat cubitum & palmum: in sinu ejus erat cubitus & cubitus in latitudine, & definitio ejus usque ad labium ejus, & in circuitu, palmus unus. hæc quoque erat fossa altaris.

14 Et de sinu terræ usque ad crepidinem novissimam duo cubiti, & latitudo cubiti unius: & à crepidine minore usque ad crepidinem majorem quatuor cubiti, & latitudo cubiti unius.

15 Ipse autem Ariel quatuor cubitorum: & ab Ariel usque ad sursum, cornua quatuor.

16 Et Ariel duodecim cubitorum in longitudi- E ne per duodecim cubitos latitudinis: quadrangulatum æquis lateribus.

17 Et crepido quatuordecim cubitorum longitudinis, per quatuordecim cubitos latitudinis in quatuor angulis ejus: & corona in circuitu ejus dimidij cubiti, & sinus ejus unius cubiti per circuitum: gradus autem ejus versi ad Orientem.

18 Et dixit ad me: Fili hominis, hæc dicit Dominus Deus: Hi sunt ritus altaris, in quacumque die fuerit fabricatum; ut offeratur super illud holocaustum, & effundatur sanguis.

19 Et dabis Sacerdotibus, & Levitis, qui sunt F de semine Sadoc, qui accedunt ad me, ait Dominus Deus, ut offerant mihi vitulum de armento pro peccato.

20 Et assumens de sanguine ejus, pones super quatuor cornua ejus, & super quatuor angulos crepidinis, & super coronam in circuitu: & mundabis illud, & expiabis.

21 Et tolles vitulum, qui oblatus fuerit pro peccato: & combures eum, in separato loco domus extra sanctuarium.

22 Et in die secunda offeres hircum caprarum immaculatum pro peccato: & expiabunt altare, sicut expiaverunt in vitulo.

23 Cúmque compleveris expians illud, offeres G vitulum

vitulum de armento immaculatum, & arietem de grege immaculatum.

24 Et offeres eos in conspectu Domini : & mittent sacerdotes super eos sal,& offerent eos holocaustum Domino.

25 Septem diebus facies hircum pro peccato quotidie : & vitulum de armento, & arietem de pecoribus, immaculatos offerent.

26 Septem diebus expiabunt altare,& mundabunt illud:& implebunt manum ejus.

27 Expletis autem diebus, in die octava & ultrà facient sacerdotes super altare holocausta vestra, & quæ pro pace offerunt : & placatus ero vobis,ait Dominus Deus

CAPUT XLIV.

Porta sanctuarij clausa, qua solus Deus ingreditur: incircumcisi carne & corde non ingredientur sanctuarium, nec Levitæ qui idola secuti sunt, sed hi ministri domus erunt : filij autem Sadoc sacerdotes ingredientur, & horum leges ponuntur.

A 1 ET convertit me ad viam portæ sanctuarij exterioris,quæ respiciebat ad Orientem: & erat clausa.

2 Et dixit Dominus ad me: Porta hæc clausa erit : non aperietur,& vir non transibit per eam : quoniam Dominus Deus Israël ingressus est per eam,erítque clausa

3 Principi. Princeps ipse sedebit in ea, ut comedat panem coram Domino : per viam portæ vestibuli ingredietur, & per viam ejus egredietur.

B 4 Et adduxit me per viam portæ Aquilonis in conspectu domus:& vidi, & ecce implevit gloria Domini domum Domini : & cecidi in faciem meam,

5 Et dixit ad me Dominus : Fili hominis pone cor tuum,& vide oculis tuis, & auribus tuis audi omnia,quæque ego loquor ad te universis ceremoniis domus Domini, & de cunctis legibus ejus: & pones cor tuum in viis templi per omnes exitus sanctuarij.

6 Et dices ad exasperantem me domum Israël : Hæc dicit Dominus Deus:Sufficiant vobis omnia scelera vestra domus Israël :

7 Eò quòd inducitis filios alienos incircumcisos corde,& incircumcisos carne,ut sint in sanctuario meo, & polluant domum meam :& offertis panes meos,adipem,& sanguinem : & dissolvitis pactum meum in omnibus sceleribus vestris.

C 8 Et non servastis præcepta sanctuarij mei : & posuistis custodes observationum mearum in sanctuario meo vobismetipsis.

9 Hæc dicit Dominus Deus:omnis alienigena incircumcisus corde,& incircumcisus carne,non ingredietur sanctuarium meum, omnis filius alienus qui est in medio filiorum Israël.

10 Sed & Levitæ,qui longè recesserunt à me in errore filiorum Israël , & erraverunt à me post idola sua , & portaverunt iniquitatem suam :

11 Erunt in sanctuario meo æditui,& janitores portarum domus, & ministri domus:ipsi mactabunt holocausta, & victimas populi : & ipsi stabunt in conspectu eorum, ut ministrent eis.

D 12 Pro eo quòd ministraverunt illis in conspectu idolorum suorum,& facti sunt domui Israël in offendiculum iniquitatis : levavi levavi manum meam super eos,ait Dominus Deus , & portabunt iniquitatem suam :

13 Et non appropinquabunt ad me ut sacerdotio fungantur mihi,neque accedent ad omne sanctuarium meum juxta sancta sanctorum : sed portabunt confusionem suam,& scelera sua,quæ fecerunt.

14 Et dabo eos janitores domus in omni ministerio ejus,& in universis quæ fient in ea.

15 Sacerdotes autem & Levitæ filij Sadoc, qui E custodierunt ceremonias sanctuarij mei,cùm errarent filij Israël à me,ipsi accedent ad me ut ministrent mihi:& stabunt in conspectu meo ut offerãt mihi adipem,& sanguinem,ait Dominus Deus.

16 Ipsi ingredientur sanctuarium meum, & ipsi accedent ad mensam meam ut ministrent mihi,& custodiant ceremonias meas.

17 Cúmque ingredientur portas atrij interioris, vestibus lineis induentur:nec ascendet super eos quidquam laneum,quando ministrant in portis atrij interioris & intrinsecus.

18 Vittæ lineæ erunt in capitibus eorum,& feminalia linea erunt in lumbis eorum,& non accingentur in sudore.

19 Cúmque egredientur atrium exterius ad po- F pulum,exuent se vestimentis suis,in quibus ministraverant, & reponent ea in gazophylacio sanctuarij,& vestient se vestimentis aliis : & non sanctificabunt populum in vestibus suis.

20 Caput autem suum non radent neque comam nutrient : sed tondentes attondent capita sua.

21 Et vinum non bibet omnis sacerdos quando ingressus est atrium interius.

22 * Et viduam & repudiatã non accipient uxo- *Levit. 21.c.14. res,sed virgines de semine domus Israël:sed & viduam,quæ fuerit vidua à sacerdote,accipient.

23 Et populum meum docebunt quid sit inter sanctum & pollutum,& inter mundum & immundum ostendent eis.

24 Et cùm fuerit controversia, stabunt in judiciis meis,& judicabunt: leges meas , & præcepta mea in omnibus solemnitatibus meis custodient, & Sabbata mea sanctificabunt,

25 Et ad mortuum hominem non ingredientur, G non polluantur,nisi ad patrem & matrem,& filium & filiam,& fratrem & sororem, quæ alterum virum non habuerit:in quibus contaminabuntur.

26 Et postquam fuerit emundatus , septem dies numerabuntur ei.

27 Et in die introitus sui in sanctuarium ad atrium interius, ut ministret mihi in sanctuario , offeret pro peccato suo, ait Dominus Deus.

28 * Non erit autem eis hereditas,ego hereditas * Num. 8 c 20. Deut. 18 a. 1. eorum : & possessionem non dabitis eis in Israel , ego enim possessio eorum.

29 victimam & pro peccato & pro delicto ipsi comedent : & omne votum in Israel ipsorum erit.

30 * Et primitiva omnium primogenitorum, & *Ex. 22. d. 29. omnia libamenta ex omnibus quæ offeruntur,sacerdotum erunt : & primitiva ciborum vestrorum dabitis sacerdoti, ut reponat benedictionem domui tuæ.

31 * Omne morticinum , & captum à bestia *Levit. 22. a. 8. de avibus & de pecoribus non comedent Sacerdotes.

14 Et fecit frontes per sexaginta cubitos:& ad frontem atrium portæ undique per circuitum.

15 Et ante faciem portæ, quæ pertingebat usque ad faciem vestibuli portæ interioris, quinquaginta cubitos.

C 16 Et fenestras obliquas in thalamis,& in frontibus eorum,quæ erant intra portam undique per cicuitum: similiter autem erant & in vestibulis fenestræ per gyrum intrinsecus, & ante frontes pictura palmarum.

17 Et eduxit me ad atrium exterius, & ecce gazophylacia, & pavimentum stratum lapide in atrio per circuitum:triginta gazophylacia in circuitu pavimenti.

18 Et pavimentum in fronte portarum, secundùm longitudinem portarum erat inferius.

19 Et mensus est latitudinem à facie portæ inferioris usque ad frontem atrij interioris extrinsecus,centum cubitos ad Orientem, & ad Aquilonem.

20 Portam quoque, quæ respiciebat viam Aquilonis atrij exterioris, mensus est tam in longitudine,quàm in latitudine.

21 Et thalamos ejus tres hinc, & tres inde: & frontem ejus, & vestibulum ejus secundùm mensuram portæ prioris, quinquaginta cubitorum longitudinem ejus, & latitudinem viginti quinque cubitorum.

D 22 Fenestræ autem ejus, & vestibulum, & sculpturæ secundùm mensuram porræ,quæ respiciebat ad Orientem: & septem graduum erat ascensus ejus, & vestibulum ante eam.

23 Et porta atrij interioris contra portam Aquilonis, & Orientalem: & mensus est porta usque ad portam centum cubitos.

24 Et eduxit me ad viam Australem, & ecce porta,quæ respiciebat ad Austrum: & mensus est frontem ejus, & vestibulum ejus, juxta mensuras superiores.

25 Et fenestras ejus, & vestibula in circuitu, sicut fenestras ceteras: quinquaginta cubitorum longitudine, & latitudine vigintiquinque cubitorum.

26 Et in gradibus septem ascendebatur ad eam: & vestibulum ante fores ejus:& cælatæ palmæ erant,una hinc,& altera inde in fronte ejus.

27 Et porta atrij interioris in via Australi: & mensus est à porta usque ad portam in via Australi, centum cubitos.

28 Et introduxit me in atrium interius ad portam Australem,& mensus est portam juxta mensuras superiores.

29 Thalamum ejus, & frontem ejus,& vestibulum ejus eisdem mensuris:& fenestras ejus, & vestibulum ejus in circuitu, quinquaginta cubitos longitudinis, & latitudinis vigintiquinque cubitos.

30 Et vestibulum per gyrum longitudine vi-
E gintiquinque cubitorum, & latitudine quinque cubitorum.

31 Et vestibulum ejus ad atrium exterius, & palmas ejus in fronte: & octo gradus erant, quibus ascendebatur per eam.

32 Et introduxit me in atrium interius Per viam Orientalem:& mensus est portam secundùm mensuras superiores.

33 Thalamum ejus, & frontem ejus, & vestibulum ejus,sicut suprà:& fenestras ejus,& vestibula ejus in circuitu, longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine vigintiquinque cubitorum,

34 Et vestibulum ejus, id est atrij exterioris: & palmæ cælatæ in fronte ejus hinc & inde: & in octo gradibus ascensus ejus.

35 Et introduxit me ad portam, quæ respiciebat ad Aquilonem:& mensus est secundùm mensuras superiores.

36 Thalamum ejus, & frontem ejus, & vestibulum ejus, & fenestras ejus per circuitum, longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine vigintiquinque cubitorum.

37 Et vestibulum ejus respiciebat ad atrium exterius: & cælatura palmarum in fronte ejus hinc inde: & in octo gradibus ascensus ejus.

38 Et per singula gazophylacia ostium in fron- F
tibus portarum:ibi lavabant holocaustum.

39 Et in vestibulo portæ, duæ mensæ hinc, & duæ mensæ inde: ut immoletur super eas holocaustum & pro peccato, & pro delicto.

40 Et ad latus exrerius,quod ascendit ad ostium portę,quæ pergit ad Aquilonem,duæ mensę:& ad latus alterum ante vestibulum portæ,duæ mensæ.

41 Quatuor mensæ hinc, & quatuor mensæ inde: per latera portæ octo mensæ erant, super quas immolabant.

42 Quatuor autem mensæ ad holocaustum,de lapidibus quadris extructæ: longitudine cubiti unius & dimidij:& latitudine cubiti unius & dimidij& altitudine cubiti unius:super quas ponãt vasa, in quibus immolatur holocaustum,& victima.

43 Et labia earum palmi unius, reflexa intrinsecus per circuitum: super mensas autem carnes oblationis.

44 Et extra portam interiorem, gazophylacia G
cantorum in atrio interiori, quod erat in latere portæ respicientis ad Aquilonem:& facies eorum contra viam Australem,una ex latere portæ Orientalis, quæ respiciebat ad viam Aquilonis.

45 Et dixit ad me: Hoc est gazophilacium, quod respicit viam Meridianam;sacerdotum erit, qui excubant in custodiis templi.

46 Porrò gazophylacium, quod respicit ad viam Aquilonis, sacerdotum erit qui excubant ad ministerium altaris. isti sunt filij Sadoc, qui accedunt de filiis Levi. ad Dominum ut ministrent ei.

47 Et mensus est atrium longitudine centum cubitorum,& latitudine centum cubitorum per quadrum: & altare ante faciem templi.

48 Et introduxit me in vestibulum templi: & mensus est vestibulum quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde:& latitudinem portæ trium cubitorum hinc,& trium cubitorum inde.

49 Longitudinem autem vestibuli viginti cubitorum,& latitudinem undecim cubitorum, & octo gradibus ascendebatur ad eam. Et columnæ erant in frontibus;una hinc, & altera inde.

CAPUT XLI.

Dispositio reædificandi templi juxta partes singulas.

A 1 ET introduxit me in templum, & mensus est frontes, sex cubitos latitudinis hinc, & sex cubitos inde, latitudinem tabernaculi.

2 Et latitudo portæ, decem cubitorum erat: & latera portæ, quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde: & mensus est longitudinem ejus quadraginta cubitorum, & latitudinem viginti cubitorum.

3 Et introgressus intrinsecus mensus est in fronte portæ duos cubitos: & portam, sex cubitorum: & latitudinem portæ, septem cubitorum.

4 Et mensus est longitudinem ejus viginti cubitorum, & latitudinen ejus viginti cubitorum, ante faciem templi: & dixit ad me: Hoc est sanctum sanctorum.

5 Et mensus est parietem domus sex cubitorum: & latitudinem lateris quatuor cubitorum undique per circuitum domus.

6 Latera autem, latus ad latus, bis triginta tria: & erant eminentia, quæ ingrederentur per parietem domus, in lateribus per circuitum, ut continerent, & non attingerent parietem templi.

B 7 Et platea erat in rotundum, ascendens sursum per cochleam, & in cœnaculum templi deferebat per gyrum: idcircò latius erat templum in superioribus: & sic de inferioribus ascendebatur ad superiora in medium.

8 Et vidi in domo altitudinem per circuitum; fundata latera ad mensuram calami sex cubitorum spatio:

9 Et latitudinem per parietem lateris forinsecus quinque cubitorum: & erat interior domus in lateribus domus.

10 Et inter gazophylacia latitudinem viginti cubitorum in circuitu domus undique.

11 Et ostium lateris ad orationem: ostium unum ad viam Aquilonis, & ostium unum ad viam Australem: & latitudinem loci ad orationem, quinque cubitorum in circuitu.

12 Et ædificium quod erat separatum, versúmque ad viam respicientem ad mare, latitudinis septuaginta cubitorum, paries autem ædificij, quinque cubitorum latitudinis per circuitum: & longitudo ejus nonaginta cubitorum.

C 13 Et mensus est domus longitudinem, centum cubitorum: & quod separatum erat ædificium, & parietes ejus, longitudinis centum cubitorum.

14 Latitudo autem ante faciem domus, & ejus quod erat separatum contra Orientem, centum cubitorum.

15 Et mensus est longitudinem ædificij contra faciem ejus, quòd erat separatum ad dorsum: et thecas ex utraque parte centum cubitorum: & templum interius, & vestibula atrij.

16 Limina, & fenestras obliquas, & ethecas in circuitu per tres partes, contra uniuscujusque limen, stratúmque ligno per gyrum in circuitu: terra autem usque ad fenestras, & fenestræ clausæ super ostia.

17 Et usque ad domum interiorem, & forinsecus per omnem parietem in circuitu intrinsecus, & forinsecus, ad mensuram.

18 Et fabrefacta cherubim & palmæ: & palma inter cherub & cherub, duásque facies habebat cherub.

19 Faciem hominis juxta palmam ex alia parte, & faciem leonis juxta palmam ex alia parte, expressam per omnem domum in circuitu.

20 De terra usque ad superiora portæ cherubim & palmæ cælatæ erant in pariete templi.

21 Limen quadrangulum, & facies sanctuarij, D aspectus contra aspectum.

22 Altaris lignei trium cubitorum altitudo, & longitudo ejus duorum cubitorum: & anguli ejus, & longitudo ejus, & parietes ejus lignei. Et locutus est ad me: Hæc est mensa coram Domino.

23 Et duo ostia erant in templo, & in sanctuario.

24 Et in duobus ostiis ex utraque parte bina erant ostiola, quæ in se invicem plicabantur: bina enim ostia erant ex utraque parte ostiorum.

25 Et cælata erant in ipsis ostiis templi cherubim, & sculpturæ palmarum, sicut in parietibus quoque expressæ erant: quam ob rem & grossiora erant ligna in vestibuli fronte forinsecus.

26 Super quæ fenestræ obliquæ, & similitudo palmarum hinc atque inde in humerulis vestibuli, secundùm latera domus latitudinémque parietum.

CAPUT XLII.

De gazophilaciis, ceteriſque quæ ad sacrorum usum pertinent reædificandis.

A 1 ET eduxit me in atrium exterius per viam ducentem ad Aquilonem, & introduxit me in gazophilacium, quod erat contra separatum ædificium, & contra ædem vergentem ad Aquilonem.

2 In facie longitudinis, centum cubitos ostij Aquilonis: & latitudinis quinquaginta cubitos,

3 Contra viginti cubitos atrij interioris, & contra pavimentum stratum lapide atrij exterioris, ubi erat porticus juncta porticui triplici.

4 Et ante gazophilacia deambulatio decem cubitorum latitudinis, ad interiora respiciens viæ cubiti unius. Et ostia eorum ad Aquilonem:

5 Ubi erant gazophilacia in superioribus humiliora: quia supportabant porticus, quæ ex illis eminebant de inferioribus, & de mediis ædificij.

6 Tristega enim erant, & non habebant columnas, sicut erant columnæ atriorum: propterea eminebant de inferioribus, & de mediis à terra cubitis quinquaginta. B

7 Et peribolus exterior secundùm gazophylacia, quæ erant in via atrij exterioris ante gazophylacia: longitudo ejus quinquaginta cubitorum.

8 Quia longitudo erat gazophylaciorum atrij exterioris, quinquaginta cubitorum: & longitudo ante faciem templi, centum cubitorum.

Et erat subter gazophylacia hæc introitus ab Oriente ingredientium in ea de atrio exteriori.

10 In latitudine periboli atrij, quod erat contra

Caput XLV.

In terræ divisione, separatis Domino primitiis, assignanda est certa portio sacerdotibus, Levitis, civitati ac principi: servandæque æquitas in ponderibus, mensuris, primitiis & sacrificiis: quæ sacrificia offerentur primo ac septimo die primi mensis, & in solemnitatibus Paschæ ac Tabernaculorum.

A 1 CUmque cœperitis terram dividere sortitò, separate primitias Domino, sanctificatum de terra, longitudine viginti quinque millia, & latitudine decem millia: sanctificatum erit in omni termino ejus per circuitum.

2 Et erit ex omni parte sanctificatũ quingentos per quingentos, quadrifariàm per circuitum: & quinquaginta cubitis in suburbana ejus per gyrũ.

B 3 Et à mensura ista mensurabis longitudinem vigintiquinque millium, & latitudinem decem millium, & in ipso erit templum, sanctúmque sanctorum.

4 Sanctificatum de terra erit sacerdotibus ministris sanctuarij, qui accedunt ad ministerium Domini: & erit eis locus in domos, & in sanctuarium sanctitatis.

5 Vigintiquinque autem millia longitudinis, & decẽ millia latitudinis erunt Levitis, qui ministrãt domui: ipsi possidebunt viginti gazophylacia.

6 Et possessionem civitatis dabitis quinque millia latitudinis, & longitudinis vigintiquinque millia, secundùm separationem sanctuarij, omni domui Israël.

C 7 Principi quoque hinc, & inde in separationem sanctuarij, & in possessionem civitatis, contra faciem separationis sanctuarij, & contra faciem possessionis urbis: à latere Maris usque ad Mare, & à latere Orientis usque ad Orientem: Longitudinis autem juxta unamquamque partem à termino Occidentali usque ad terminum Orientalem.

8 De terra erit ei possessio in Israël: & non depopulabuntur ultrà principes populum meum: sed terram dabunt domui Israël secundùm tribus eorum.

D 9 Hæc dicit Dominus Deus: sufficiat vobis principes Israel: iniquitatem & rapinas intermittite, & judicium & justitiam facite, separate confinia vestra à populo meo, ait Dominus Deus.

10 Statera justa, & ephi justum, & batus justus erit vobis.

11 Ephi & batus æqualia, & unius mensuræ erunt: ut capiat decimam partem cori batus, & decimam partem cori ephi: juxta mensuram cori erit æqua libratio eorum.

Ex. 30. b. 13. Lev. 27. c. 25. Num. 3. g. 47. 12 * Siclus autem viginti obolos habet. Porrò viginti sicli, & viginti quinque sicli, & quindecim sicli mnam faciunt.

E 13 Et hæ sunt primitiæ, quas tolletis: sextam partem ephi de coro frumenti, & sextam partem ephi de coro hordei.

14 Mensura quoque olei, batus olei, decima pars cori est: & decem bati corum faciunt: quia decem bati implent corum.

15 Et arietem unum de grege ducentorum, de his quæ nutriunt Israel in sacrificium, & in holocaustum, & in pacifica, ad expiandum pro eis, ait Dominus Deus.

16 Omnis populus terræ tenebitur primitiis his principi in Israel.

17 Et super principem erunt holocausta, & sacrificium, & libamina in solemnitatibus, & in Calendis, & in Sabbatis, & in universis solemnitatibus domus Israel: ipse faciet pro peccato sacrificium, & holocaustum, & pacifica ad expiandum pro domo Israel.

18 Hæc dicit Dominus Deus: In primo mense, una mensis, sumes vitulum de armento immaculatum, & expiabis sanctuarium.

19 Et tollet sacerdos de sanguine quod erit pro peccato: & ponet in postibus domus, & in quattuor angulis crepidinis altaris, & in postibus portæ atrij interioris.

20 Et sic facies in septima mensis, pro unoquoque qui ignoravit, & errore deceptus est, & expiabis pro domo.

21 In primo mense, quartadecima die mensis, erit vobis Paschæ solemnitas: septem diebus azima comedentur.

22 Et faciet princeps in die illa pro se, & pro G universo populo terræ, vitulum pro peccato.

23 Et in septem dierum solemnitate faciet holocaustum Domino septem vitulos, & septem arietes immaculatos quotidie septem diebus: & pro peccato hircum caprarum quotidie.

24 Et sacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem faciet: & olei hin per singula ephi.

25 Septimo mense, quintadecima die mensis in solemnitate, faciet sicut suprà dicta sunt per septem dies, tam pro peccato quàm pro holocausto, & in sacrificio, & in oleo.

Caput XLVI.

Porta solis Sabbatis ac Calendis aperienda, & quæ holocausta his diebus offeret princeps, quâve porta ipse aut populus templum ingredietur, vel egredietur: de spontaneo & quotidiano principis holocausto: de ipsius donofiliis aut servis dato: loca in quibus sacerdotes coquant sacrificia & ministri victimas populi. A

1 HÆc dicit Dominus Deus: Porta atrij interioris, quæ respicit ad Orientem, erit clausa sex diebus, in quibus opus fit: die autem Sabbati aperietur, sed & in die Calendarum aperietur.

2 Et intrabit princeps per viam vestibuli portæ deforis, & stabit in limine portæ: & facient sacerdotes holocaustum ejus, & pacifica ejus: & adorabit super limen portæ, & egredietur: porta autem non claudetur usque ad vesperam.

3 Et adorabit populus terræ ad ostium portæ illius in Sabbatis, & in Calendis, coram Domino.

4 Holocaustum autem hoc offeret princeps B Domino; in die Sabbati sex agnos immaculatos, & arietem immaculatum.

5 Et sacrificium ephi per arietem: in agnis autem sacrificium quod dederit manus ejus: & olei hin per singula ephi.

6 In die autem Calendarum vitulum de armento immaculatum: & sex agni & arietes immaculati erunt.

7 Et ephi per vitulum, ephi quoque per arietem faciet sacrificium: de agnis autem, sicut invenerit manus ejus: & olei hin per singula ephi.

8 Cúmque ingressurus est princeps, per viã vestibuli portæ ingrediatur, & per eamdem viã exeat. C

9 Et cùm intrabit populus terræ in conspectu Domini in solemnitatibus: qui ingreditur per portam

portam Aquilonis, ut adoret, egrediatur per viam portæ Meridianæ: porrò qui ingreditur per viam portæ Meridianæ, egrediatur per viam portæ Aquilonis: non revertetur per viam portæ, per quam ingressus est, sed è regione illius egredietur.

10 Princeps autem in medio eorum cum ingredientibus ingredietur, & cum egredientibus egredietur.

D 11 Et in nundinis, & in solemnitatibus erit sacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem: agnis autem erit sacrificium sicut invenerit manus ejus: & olei hin per singula ephi.

12 Cùm autem fecerit princeps spontaneum holocaustum, aut pacifica voluntaria Domino; aperietur ei porta quæ respicit ad Orientem, & faciet holocaustum suum, & pacifica sua, sicut fieri solet in die sabbati: & egredietur, claudetúrque porta postquam exierit.

13 Et agnum ejusdem anni immaculatum faciet holocaustum quotidie Domino: semper manè faciet illud.

E 14 Et faciet sacrificium super eo cata mane mane sextam partem ephi, & de oleo tertiam partem hin, ut misceatur similæ: sacrificium Domino legitimum, juge atque perpetuum.

15 Faciet agnum, & sacrificium, & oleum cata mane mane: holocaustum sempiternum.

16 Hæc dicit Dominus Deus: Si dederit princeps donum alicui de filiis suis: hereditas ejus, filiorum suorum erit, possidebunt eam hereditariè.

F 17 Si autem dederit legatum de hereditate sua uni servorum suorum, erit illius usque ad annum remissionis, & revertetur ad principem: hereditas autem ejus, filiis ejus erit.

18 Et non accipiet princeps de hereditate populi per violentiam, & de possessione eorum: sed de possessione sua hereditatem dabit filiis suis: ut non dispergatur populus meus unusquisque à possessione sua

19 Et introduxit me per ingressum, qui erat ex latere portæ, in gazophylacia sanctuarij ad sacerdotes, quæ respiciebant ad Aquilonem: & erat ibi locus vergens ad Occidentem.

G 20 Et dixit ad me: Iste est locus ubi coquent sacerdotes pro peccato, & pro delicto: ubi coquent sacrificium, ut non efferant in atrium exterius, & sanctificetur populus.

21 Et eduxit me in atrium exterius, & circumduxit me per quatuor angulos atrij: & ecce atriolũ erat in angulo atrij, atriola singula per angulos atrij

22 In quatuor angulis atrij atriola dispositа, quadraginta cubitorum per longum, & triginta per latum: mensuræ unius quatuor erat.

23 Et paries per circuitum ambiens quatuor atriola: & culinæ fabricatæ erant subter porticus per gyrum.

24 Et dixit ad me: Hæc est domus culinarum, in qua coquent ministri domus Dñi victimas populi.

CAPUT XLVII.

Aquæ subter limen domus egredientes, & in latus templi dextrum descendentes, efficiuntur torrens qui tandem non potest transvadari, & sanat omnia ad quæ pertigerit, habens pisces & arbores fructiferas: termini Terræ sanctæ, quæ duodecim tribubus Israël & advenis dividenda est.

A 1 ET convertit me ad portam domus, & ecce aquæ egrediebantur subter limen domus ad Orientem: facies enim domus respiciebat ad Orientem: aquæ autem descendebant in latus templi dextrum ad Meridiem altaris.

2 Et eduxit me per viam portæ Aquilonis, & convertit me ad viam foras portam exteriorem, viam quæ respiciebat ad Orientem: & ecce aquæ redundantes à latere dextro.

3 Cùm egrederetur vir ad Orientem, qui habebat funiculum in manu sua, & mensus est mille cubitos: & traduxit me per aquam usque ad talos.

4 Rursúmque mensus est mille, & traduxit me per aquam usque ad genua:

5 Et mensus est mille, & traduxit me per aquam usque ad renes. Et mensus est mille, torrentem, quem non potui pertransire: quoniam intumuerant aquæ profundi torrentis, qui non potest transvadari.

6 Et dixit ad me: Certè vidisti fili hominis. B Et eduxit me, & convertit ad ripam torrentis.

7 Cúmque me convertissem, ecce in ripa torrentis ligna multa nimis ex utraque parte.

8 Et ait ad me: Aquæ istæ, quæ egrediuntur ad tumulos sabuli Orientalis, & descendũt ad plana deserti intrabunt mare, & exibũt, & sanabũtur aquæ.

9 Et omnis anima vivens, quæ serpit quocumque venerit torrens, vivet: & erunt pisces multi satis postquam venerint illuc aquæ istæ, & sanabuntur & vivent omnia ad quæ venerit torrens. C

10 Et stabunt super illas piscatores, ab Engaddi usque ad Engallim siccatio sagenarum erit: plurimæ species erunt piscium ejus, sicut pisces maris magni, multitudinis nimiæ:

11 In littoribus autem ejus, & in paludibus non sanabuntur, quia in salinas dabuntur.

12 Et super torrentem orietur in ripis ejus ex utraque parte omne lignum pomiferum: non defluet folium ex eo, & non deficiet fructus ejus: per singulos menses afferet primitiva, quia aquæ ejus de sanctuario egredientur: & erunt fructus ejus in cibum, & folia ejus ad medicinam.

13 Hæc dicit Dominus Deus: Hic est terminus in quo possidebitis terram in duodecim tribubus Israël: quia Joseph duplicem funiculum habet.

14 Possidebitis autem eam singuli æquè ut frater suus: super quam levavi manum meam ut darem patribus vestris: & cadet terra hæc vobis in possessionem.

15 Hic est autem terminus terræ: ad plagam Septentrionalem, à mari magno via Hetalon, venientibus Sedada,

16 Emath, Berotha, Sabarim, quæ est inter terminum Damasci & confinium Emath, domus Tichon, quæ est juxta terminum Auran.

17 Et erit terminus à mari usque ad atrium Enon terminus Damasci & ab Aquilone ad Aquilonem: terminus Emath plaga Septentrionalis.

18 Porrò plaga Orientalis de medio Auran, & D de medio Damasci, & de medio Galaad, & de medio terræ Israël, Jordanis disterminans ad mare Orientale, metiemini etiam plagam Orientalem.

19 Plaga autem australis meridiana, à Thamar usque ad aquas contradictionis Cades: & torrens usque ad mare magnum: & hæc est plaga ad Meridiem australis.

20 Et plaga Maris, mare magnum à confinio per directum

directum donec venias Emath: hęc est plaga Maris.
21 Et dividetis terram istam vobis per tribus Israël:
22 Et mittetis eam in hereditatem vobis,& advenis, qui accesserint ad vos, qui genuerint filios in medio vestrûm: & erunt vobis sicut indigenæ inter filios Israël: vobiscum divident possessionem in medio tribuum Israël.
23 In tribu autem quacumque fuerit advena, ibi dabitis possessionem illi, ait Dominus Deus.

CAPUT XLVIII.

Divisio Terræ sanctæ in duodecim tribus: ubi sint primitiæ & sanctuarium: locus Sacerdotum ac Levitarum: mensura civitatis in quadro cum suburbanis: possessio principis & duodecim portæ civitatis juxta duodecim tribus.

A 1 ET hæc nomina tribuum à finibus Aquilonis juxta viam Hetalon pergentibus Emath, atrium Enan terminus Damasci ad Aquilonem juxta viam Emath. Et erit ei plaga Orientalis mare, Dan una.
2 Et super terminum Dan, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Nephthali una.
3 Et super terminum Aser, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Aser una:
4 Et super terminum Nephthali, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Manasse una.
5 Et super terminum Manasse, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Ephraim una.
6 Et super terminum Ephraim, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Ruben una.
7 Et super terminum Ruben, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Juda una.
8 Et super terminum Juda, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, erunt primitiæ, quas separabitis, vigintiquinque millibus latitudinis & longitudinis, sicuti singulæ partes à plaga Orientali usque ad plagam Maris: & erit sanctuarium in medio ejus.
9 Primitiæ, quas separabitis Domino: longitudo vigintiquinque millibus, & latitudo decem millibus.
B 10 Hæ autem erunt primitiæ sanctuarij sacerdotum: ad Aquilonem longitudinis vigintiquinque millia, & ad Mare latitudinis decem millia, sed & ad Orientem latitudinis decem millia, & ad Mediem longitudinis vigintiquinque millia: & erit sanctuarium Domini in medio ejus.
11 Sacerdotibus sanctuarium erit de filiis Sadoc, qui custodierunt ceremonias meas, & non erraverunt cùm errarent filij Israël, sicut erraverunt & Levitæ,
12 Et erunt eis primitiæ de primitiis terræ sanctum sanctorum, juxta terminum Levitarum.
13 Sed & Levitis similiter juxta fines sacerdotum vigintiquinque millia longitudinis, & latitudinis decem millia. Omnis longitudo viginti & quinque millium, & latitudo decem millium.
14 Et non venundabunt ex eo, neque mutabunt, neque transferentur primitiæ terræ, quia sanctificatæ sunt Domino.
15 Quinque millia autem quæ supersunt in latitudine per vigintiquinque millia, profana erunt urbis in habitaculum, & in suburbana: & erit civitas in medio ejus.
16 Et hæ mensuræ ejus: ad plagam Septentrionalem quingenta & quatuor millia: & ad plagam Meridianam, quingenta & quatuor millia: & ad plagam Orientalem, quingenta & quatuor millia: & ad plagam Occidentalem, quingenta & quatuor millia:
17 Erunt autem suburbana civitatis ad Aquilonem ducenta quinquaginta, & ad Meridiem ducenta quinquaginta, & ad Orientem ducenta quinquaginta, & ad Mare ducenta quinquaginta. C
18 Quod autem reliquum fuerit in longitudine secundùm primitias sanctuarij, decem millia in Orientem, & decem millia in Occidentem, erunt sicut primitiæ sanctuarij: & erunt fruges ejus in panes his qui serviunt civitati.
19 Servientes autem civitati, operabuntur ex omnibus tribubus Israël.
20 Omnes primitiæ vigintiquinque millium, per vigintiquinque millia in quadrum, separabuntur in primitias sanctuarij, & in possessionẽ civitatis.
21 Quod autem reliquum fuerit, principis erit ex omni parte primitiarum sanctuarij, & possessionis civitatis è regione vigintiquinque millium primitiarum usque ad terminum Orientalem: sed & ad Mare, è regione vigintiquinque milliumusque ad terminum maris, similiter in partibus principis erit: & erunt primitiæ sanctuarij, & sanctuarium templi in medio ejus.
22 De possessione autem Levitarum, & de possessione civitatis in medio partium principis: erit inter terminum Juda, & inter terminum Benjamin, & ad principem pertinebit.
23 Et reliquis tribubus: A plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Benjamin una.
24 Et contra terminũ Benjamin, à plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Simeon una. D
25 Et super terminum Simeonis, à plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Issachar una.
26 Et super terminum Issachar, à plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Zabulon una.
27 Et super terminum Zabulon, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Gad una.
28 Et super terminum Gad, ad plagam Austri in meridie: & erit finis de Thamar usque ad aquas contradictionis Gades, hereditas contra mare magnum.
29 Hæc est terra, quam mittetis in sortem tribubus Israël: & hæ partitiones earum, ait Dominus Deus.
30 Et hi egressus civitatis: A plaga Septentrionali quingentos & quatuor millia mensurabis.
31 Et portæ civitatis ex nominibus tribuum Israël, portæ tres à Septentrione, porta Ruben una, porta Juda una, porta Levi una.
32 Et ad plagam Orientalem, quingentos & quatuor millia: & portæ tres, porta Joseph una, porta Benjamin una, porta Dan una.
33 Et ad plagam Meridianam, quingentos & quatuor millia metieris: & portæ tres, porta Simeonis una, porta Issachar una, porta Zabulon una.
34 Et ad plagam Occidentalem, quingentos & quatuor millia, & portæ eorum tres, porta Gad una, porta Aser una, porta Nephthali una.
35 Per circuitum, decem & octo millia: & nomen civitatis ex illa die, & Dominus ibidem.

PROPHE

PROPHETIA DANIELIS.

Caput Primum.

Daniel, Ananias, Misaël & Azarias in captivitate eliguntur, ut docti linguam Chaldæorum astarent regi: mutatisque ipsorum nominibus, obtinent à præposito eunuchorum ut solis vescantur leguminibus, aquam bibentes: quo facto, facies ipsorum corpulentiores erant quàm illorum qui cibo regio vescebantur: quibus Deus sapientiam dedit, & Danieli præterea intelligentiam somniorum.

A 1 IN NO tertio regni Joakim regis Juda, venit Nabuchodonosor rex Babylonis in Jerusalem, & obsedit eam:

2 Et tradidit Dominus in manu ejus Joakim regem Juda, & partem vasorum domus Dei, & asportavit ea in terram Sennaar in domum dei sui, & vasa intulit in domum Thesauri dei sui.

3 Et ait rex Asphenez præposito Eunuchorum, ut introduceret de filiis Israël, & de semine regio & tyrannorum,

4 Pueros, in quibus nulla esset macula, decoros forma, & eruditos omni sapientia, cautos scientia, & doctos disciplina, & qui possent stare in palatio regis, ut doceret eos litteras, & linguam Chaldæorum.

5 Et constituit eis rex annorum per singulos dies de cibis suis, & de vino unde bibebat ipse, ut enutriti tribus annis, posteà starent in conspectu regis.

6 Fuerunt ergo inter eos de filiis Juda, Daniel, Ananias, Misaël, & Azarias.

B 7 Et imposuit eis præpositus eunuchorum, nomine; Danieli, Baltassar; Ananiæ, Sidrach; Misaëli, Misach; & Azariæ, Abdenago.

8 Proposuit autem Daniel in corde suo, ne pollueretur de mensa regis, neque de vino potus ejus: & rogavit eunuchorum præpositum ne contaminaretur.

9 Dedit autem Deus Danieli gratiam & misericordiam in conspectu principis eunuchorum.

10 Et ait princeps eunuchorum ad Danielem: Timeo ego dominum meum regem, qui constituit vobis cibum & potum: qui si viderit vultus vestros macilentiores præ ceteris adolescentibus coævis vestris, condemnabitis caput meum regi.

C 11 Et dixit Daniel ad Malasar, quem constituerat princeps eunuchorum super Danielem, Ananiam, Misaëlem, & Azariam:

12 Tenta nos obsecro servos tuos diebus decem, & dentur nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum:

13 Et contemplare vultus nostros, & vultus puerorum qui vescuntur cibo regio: & sicut videris, facies cum servis tuis.

14 Qui, audito sermone hujuscemodi, tentavit eos diebus decem.

15 Post dies autem decem, apparuerunt vultus eorum meliores & corpulentiores præ omnibus pueris, qui vescebantur cibo regio.

16 Porrò Malasar tollebat cibaria, & vinum potus eorum: dabátque eis legumina.

17 Pueris autem his dedit Deus scientiam & D disciplinam, in omni libro & sapientia: Danieli autem intelligentiam omnium visionum & somniorum.

18 Completis itaque diebus, post quos dixerat rex ut introducerentur: introduxit eos præpositus eunuchorum in conspectu Nabuchodonosor.

19 Cúmque eis locutus fuisset rex, non sunt inventi tales de universis, ut Daniel, Ananias, Misael, & Azarias: & steterunt in conspectu Regis.

20 Et omne verbum sapientiæ & intellectus, quod scisciatus est ab eis Rex, invenit in eis decuplum: super cunctos ariolos & magos, qui erant in universo regno ejus.

21 * Fuit autem Daniel usque ad annum primum Cyri regis. * Infr. 6 g 28.

Caput II.

Cùm sapientes Chaldæi somnium Nabuchodonosor conjectare non potentes, juberentur omnes interimi, oranti Danieli revelatum est mysterium, qui regi aperit somnium ipsius de magna quadam statua ejúsque declarationem de quatuor regnis: quo facto Nabuchodonosor Danielem adoravit, & hostias ac incensum illi præcepit offerri, confitens Dominum Deum, & exaltans Danielem.

1 IN anno secundo regni Nabuchodonosor, vidit A Nabuchodonosor somnium, & conterritus est spiritus ejus, & somnium ejus fugit ab eo.

2 Præcepit autem rex, ut convocarentur ariolí, & magi, & malefici, & Chaldæi, ut indicarent regi somnia sua: qui cùm venissent, steterunt coram rege.

3 Et dixit ad eos rex: Vidi somnium, & mente confusus ignoro quid viderim.

4 Respondérúntque Chaldæi regi Syriacè: Rex in sempiternum vive: dic somnium servis tuis, & interpretationem ejus indicabimus.

5 Et respondens rex, ait Chaldæi: Sermo recessit à me: nisi indicaveritis mihi somnium, & conjecturam ejus, peribitis vos, & domus vestræ publicabuntur.

6 Si autem somnium, & conjecturam ejus narraveritis, præmia, & dona, & honorem multum accipietis à me: somnium igitur, & interpretationem ejus indicate mihi.

7 Responderunt secundò, atque dixerunt: Rex B somnium dicat servis suis, & interpretationem illius indicabimus.

8 Respondit rex, & ait: Certè novi quòd tempus redimitis, scientes quòd recesserit à me sermo.

9 Si ergo somnium non indicaveritis mihi, una est de vobis sententia, quòd interpretationem quoque fallacem & deceptione plenam compo-

sueritis,

sueritis,ut loquamini mihi donec tempus pertranseat. Somnium itaque dicite mihi, ut sciam quòd interpretationem quoque ejus veram loquamini,

10 Respondentes ergo Chaldæi coram rege, dixerunt: Non est homo super terram,qui sermonem tuum,rex, possit implere: sed neque regum quisquam magnus & potens verbum hujuscemodi sciscitatur ab omni ariolo,& mago,& Chaldæo.

11 Sermo enim, quem tu quæris, rex gravis est: nec reperietur quisquam, qui indicet illum in conspectu regis: exceptis diis,quorum non est cum hominibus conversatio.

12 Quo audito, rex in furore & in ira magna præcepit, ut perirent omnes sapientes Babylonis.

13 Et egressa sententia sapientes interficiebantur: quærebantúrque Daniel & socij ejus,ut perirent.

C 14 Tunc Daniel requisivit de lege atque sententia,ab Arioch principe militiæ regis,qui egressus fuerat ad interficiendos sapientes Babylonis.

15 Et interrogavit eum, qui à rege potestatem acceperat,quam ob causam tam crudelis sententia à facie regis esset egressa.Cùm ergo rem indicasset Arioch Danieli,

16 Daniel ingressus rogavit regem, ut tempus dare sibi ad solutionem indicandam regi.

17 Et ingressus est domum suam,Ananiæque & Misaëli & Azariæ sociis suis indicavit negotium

18 Ut quærerent misericordiam à facie Dei cæli super sacramento isto,& non perirent Daniel & socij ejus cum ceteris sapientibus Babylonis.

19 Tunc Danieli mysterium per visionem nocte revelatum est: & benedixit Daniel Deum cæli,

20 Et locutus ait: Sit nomen Domini benedictum à sæculo & usque in sæculum:quia sapientia & fortitudo ejus sunt.

21 Et ipse mutat tempora,& ætates: transfert regna, atque constituit:dat sapientiam sapientibus,& scientiam intelligentibus disciplinam:

D 22 Ipse revelat profunda,& abscondita, & novit in tenebris constituta: & lux cum eo est.

23 Tibi Deus patrum nostrorum confiteor, téque laudo: quia sapientiam & fortitudinem dedisti mihi:& nunc ostendisti mihi quæ rogavimus te, quia sermónem regis aperuisti nobis.

24 Post hæc Daniel ingressus ad Arioch, quem constituerat rex ut perderet sapientes Babylonis, sic ei locutus est: Sapientes Babylonis ne perdas: introduc me in conspectu regis,& solutionem regi narrabo.

25 Tunc Arioch festinus introduxit Danielem ad regem, & dixit ei: inveni hominem de filiis transmigrationis Juda, qui solutionem regi annuntiet.

26 Respondit rex,& dixit Danieli,cujus nomen erat Baltassar: putásne verè potes mihi indicare somnium,quod vidi,& interpretationem ejus?

27 Et respondens Daniel coram rege,ait: Mysterium, quod rex interrogat, sapientes, magi, arioli, & aruspices nequeunt indicare regi.

E 28 Sed est Deus in cælo revelans mysteria, qui indicavit tibi rex Nabuchodonosor, quæ ventura sunt in novissimis temporibus. Somnium tuum,& visiones capitis tui in cubili tuo hujuscemodi sunt:

29 Tu rex cogitare cœpisti in strato tuo, quid esset futurum post hæc: & qui revelat mysteria, ostendit tibi quæ ventura sunt.

30 Mihi quoque non in sapientia,quæ est in me plus quàm in cunctis viventibus, sacramentum hoc revelatum est:sed ut interpretatio regi manifesta fieret,& cogitationes mentis tuæ scires.

31 Tu rex videbas, & ecce quasi statua una grandis: statua illa magna,& statura sublimis stabat contra te,& intuitus ejus erat terribilis.

32 Hujus statuæ caput ex auro optimo erat, pectus autem & brachia de argento, porrò venter & femora ex ære.

33 Tibiæ autem ferreæ, pedum quædam pars erat ferrea, quædam autem fictilis.

34 Videbas ita, donec abscissus est lapis de monte sine manibus: & percussit statuam in pedibus ejus ferreis & fictilibus, & comminuit eos:

35 Tunc contrita sunt pariter ferrum,testa,æs, argentum, & aurum, & redacta quasi in favillam æstivæ areæ, quæ rapta sunt vento:nullúsque locus inventus est eis: lapis autem, qui percusserat statuam, factus est mons magnus,& implevit universam terram.

36 Hoc est somnium: Interpretationem quo- F que ejus dicemus coram te, rex.

37 Tu rex regum es: & Deus cæli, regnum,& fortitudinem,& imperium, & gloriam dedit tibi:

38 Et omnia in quibus habitant filij hominum, & bestiæ agri: volucres quoque cæli dedit in manu tua,& sub ditione tua universa constituit:tu es ergo caput aureum.

39 Et post te consurget regnum aliud minus te argenteum:& regnum tertium aliud æreum,quod imperabit universæ terræ.

40 Et regnum quartum erit velut ferrum. quomodo ferrum comminuit & domat omnia,sic comminuet & conteret omnia hæc.

41 Porrò quia vidisti pedum,& digitorum partem testæ figuli, & partem ferream: regnum divisum erit,quod tamen de plantorio ferri orietur, secundùm quod vidisti ferrum mistum testæ ex luto.

42 Et digitos pedum ex parte ferreos, & ex parte fictiles: ex parte regnum erit solidum,& ex parte contritum.

43 Quòd autem vidisti ferrum mistum testæ ex luto,commiscebuntur quidem humano semine, sed non adhærebunt sibi, sicuti ferrum misceri non potest testæ.

44 In diebus autem regnorum illorum,suscitabit Deus cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur,& regnum,ejus alteri populo non tradetur: comminuet autem, & consumet universa regna hæc: & ipsum stabit in æternum. G

45 Secundùm quod vidisti, quòd de monte abscissus est lapis, sine manibus, & comminuit testam, & ferrum, & æs,& argentum, & aurum, Deus magnus ostendit regi, quæ ventura sunt posteà.& verum est somnium, & fidelis interpretatio ejus:

46 Tunc rex Nabuchodonosor cecidit in faciem suam, & Danielem adoravit, & hostias & incensum præcepit ut sacrificarent ei.

47 Loquens

47 Loquens ergo rex, ait Danieli: Verè Deus vester Deus deorum est, & Dominus regum, & revelans mysteria: quoniam tu potuisti aperire hoc sacramentum.

48 Tunc rex Danielem in sublime extulit, & munera multa & magna dedit ei: & constituit eum principem super omnes provincias Babylonis, & præfectum magistratuum super cunctos sapientes Babylonis.

49 Daniel autem postulavit à rege, & constituit super opera provinciæ Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: ipse autem Daniel erat in foribus regis.

Caput III.

Ananias, Misaël, & Azarias nolentes adorare statuam quam rex Nabuchodonosor erexerat, ligati mittuntur in fornacem ignis ardentis, in qua illæsi manentes confitentur Domino, quod propter pectata sua gentis, paterentur afflictiones: & petentes ejus misericordiam, exhortantur omnem creaturam ad benedicendum Dominum: quod Nabuchodonosor animadvertens obstupuit, & illis de fornace egressis benedicit Deum ipsorum, jubens ut occidatur quisquis ipsum blasphemaverit.

A 1 NAbuchodonosor rex fecit statuam auream, altitudine cubitorum sexaginta, latitudine cubitorum sex, & statuit eam in campo Dura provinciæ Babylonis.

2 Itaque Nabuchodonosor rex misit ad congregandos satrapas, magistratus, & judices, duces & tyrannos, & præfectos, omnésque principes regionum, ut convenirent ad dedicationem statuæ, quam erexerat Nabuchodonosor rex.

3 Tunc congregati sunt satrapæ, magistratus, & judices, duces, & tyranni, & optimates qui erant in potestatibus constituti, & universi principes regionum, ut convenirent ad dedicationem statuæ, quam erexerat Nabuchodonosor rex, stabant autem in conspectu statuæ, quam posuerat Nabuchodonosor rex:

4 Et præco clamabat valenter; Vobis dicitur populis, tribubus, & linguis:

5 In hora, qua audieritis sonitum tubæ, & fistulę, & citharę, sambucæ, & psalterij, & symphoniæ, & universi generis musicorum, cadentes adorate statuam auream, quã constituit Nabuchodonosor rex.

6 Si quis autem non prostratus adoraverit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis.

7 Post hæc igitur statim ut audierunt omnes populi sonitum tubæ, fistulæ, & citharæ, sambucæ, & psalterij, & symphoniæ, & omnis generis musicorum: cadentes omnes populi, tribus, & linguæ, adoraverunt statuam auream, quam constituerat Nabuchodonosor rex.

8 Statímque in ipso tempore accedentes viri Chaldæi accusaverunt Judæos:

9 Dixerúntque Nabuchodonosor regi: Rex in æternum vive:

10 Tu rex posuisti decretum, ut omnis homo, qui audierit sonitum tubæ, fistulæ, & citharæ, sambucæ, & psalterij, & symphoniæ, & universi generis musicorum, prosternat se, & adoret statuam auream:

11 Si quis autem non procidens adoraverit, B mittatur in fornacem ignis ardentis.

12 Sunt ergo viri Judæi, quos constituisti super opera regionis Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: viri isti contempserunt, rex, decretum tuum: deos tuos non colunt, & statuam auream, quam erexisti non adorant.

13 Tunc Nabuchodonosor in furore, & in ira præcepit, ut adducerẽtur Sidrach, Misach & Abdenago: qui cõfestim adducti sunt in conspectu regis.

14 Pronuntiánsque Nabuchodonosor rex, ait eis: Veréne Sidrach, Misach, & Abdenago, deos meos non colitis, & statuam auream, quam constitui, non adoratis?

15 Nunc ergo si estis parati, quacumque hora audieritis sonitum tubæ, fistulæ, citharæ, sambucæ, & psalterij, & symphoniæ omnísque generis musicorum, prosternite vos, & adorate statuam quam feci: quòd si non adoraveritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis: & quis est Deus, qui eripiet vos de manu mea?

16 Respondentes Sidrach, Misach, & Abdenago, dixerunt regi Nabuchodonosor: Non oportet nos de hac re respondere tibi.

17 Ecce enim Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, ô rex, liberare.

18 Quòd si noluerit, notum sit tibi rex, quia deos tuos non colimus, & statuam auream, quam erexisti, non adoramus.

19 Tunc Nabuchodonosor repletus est furore: & aspectus faciei illius immutatus est super Sidrach, Misach, & Abdenago, & præcepit ut succenderetur fornax septuplum quàm succendi consueverat.

20 Et viris fortissimis de exercitu suo jussit, ut ligatis pedibus Sidrach, Misach, & Abdenago, mitterent eos in fornacem ignis ardentis.

21 Et confestim viri illi vincti, cum braccis suis, C & tiaris, & calceamentis, & vestibus, missi sunt in medium fornacis ignis ardentis,

22 Nam jussio regis urgebat: fornax autem succensa erat nimis. Porrò viros illos, qui miserant Sidrach, Misach, & Abdenago, interfecit flamma ignis.

23 Viri autem hi tres, id est, Sidrach, Misach, & Abdenago, ceciderunt in medio camino ignis ardentis, colligati.

Quæ sequuntur in Hebræis voluminibus non reperi.

24 Et ambulabant in medio flammæ laudantes Deum, & benedicentes Domino.

25 Stans autem Azarias oravit sic, aperiénsque os suum in medio ignis, ait:

26 Benedictus es Domine Deus patrum nostrorũ, & laudabile & gloriosum nomen tuũ in sæcula:

27 Quia justus es in omnibus quæ fecisti nobis, & universa opera tua vera, & viæ tuæ rectæ, & omnia judicia tua vera.

28 Judicia enim vera fecisti, juxta omnia quæ induxisti super nos, & super civitatem sanctam patrum nostrorũ Jerusalẽ: quia in veritate, & in judicio, induxisti omnia hæc propter peccata nostra.

29 Peccavimus enim, & iniquè egimus recedentes à te: & deliquimus in omnibus:

30 Et præcepta tua non audivimus, nec observavimus, nec fecimus sicut præceperas nobis ut benè nobis esset.

31 Omnia ergo, quæ induxisti super nos, & universa

universa,quæ feciſti nobis,in vero judicio feciſti:

32 Et tradidiſti nos in manibus inimicorum noſtrorum iniquorum,& peſſimorum, prævaricatorúmque, & regi injuſto & peſſimo ultrà omnem terram.

33 Et nunc non poſſumus aperire os: confuſio & opprobrium facti ſumus ſervis tuis, & his qui colunt te.

D 34 Ne, quæſumus, tradas nos in perpetuum, propter nomen tuum, & ne diſſipes teſtamentum tuum:

35 Neque auferas miſericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectum tuum,& Iſaac ſervum tuum, & Iſraël ſanctum tuum:

36 Quibus locutus es pollicens quòd multiplicares ſemen eorum ſicut ſtellas cæli, & ſicut arenam quæ eſt in littore maris:

37 Quia Domine imminuti ſumus plus quàm omnes gentes,ſumúſque humiles in univerſa terra hodie propter peccata noſtra.

38 Et non eſt in tempore hoc princeps,& dux, & propheta, neque holocauſtum, neque ſacrificium, neque oblatio,neque incenſum, neque locus primitiarum coram te,

39 Ut poſſimus invenire miſericordiam tuam: ſed in animo contrito,& ſpiritu humilitatis ſuſcipiamur.

40 Sicut in holocauſto arietum, & taurorum, & ſicut in millibus agnorum pinguium: ſic fiat ſacrificium noſtrum in conſpectu tuo hodie, ut placeat tibi: quoniam non eſt confuſio confidentibus in te.

41 Et nunc ſequimur te in toto corde,& timemus te,& quærimus faciem tuam.

42 Ne confundas nos: ſed fac nobiſcum juxta manſuetudinem tuam,& ſecundùm multitudinem miſericordiæ tuę.

43 Et erue nos in mirabilibus tuis, & da gloriam nomini tuo Domine:

44 Et confundantur omnes, qui oſtendunt ſervis tuis mala, confundantur in omni potentia tua,& robur eorum conteratur:

45 Et ſciant quia tu es Dominus Deus ſolus, & glorioſus ſuper orbem terrarum.

46 Et non ceſſabant qui miſerant eos miniſtri regis ſuccendere fornacem, naphtha, & ſtuppa, & pice,& malleolis,

47 Et effundebatur flamma ſuper fornacem cubitis quadraginta novem:

48 Et erupit, & incendit quos reperit juxta fornacem de Chaldæis.

E 49 Angelus autem Domini deſcendit cum Azaria, & ſociis ejus, in fornacem: & excuſſit flammam ignis de fornace,

50 Et fecit medium fornacis quaſi ventum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis, neque contriſtavit, nec quidquam moleſtiæ intulit.

51 Tunc hi tres quaſi ex uno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deum in fornace, dicentes:

52 Benedictus es Domine Deus patrum noſtrorum:& laudabilis,& glorioſus,& ſuperexaltatus in ſæcula,& benedictum nomen gloriæ tuæ ſanctum: & laudabile,& ſuperexaltatũ in omnibus ſæculis.

53 Benedictus es in templo ſancto gloriæ tuæ: & ſuperlaudabilis,& ſuperglorioſus in ſæcula.

54 Benedictus es in throno regni tui: & ſuperlaudabilis, & ſuper exaltatus in ſæcula.

55 Benedictus es, qui intueris abyſſos,& ſedes ſuper cherubim: & laudabilis, & ſuperexaltatus in ſæcula.

56 Benedictus es in firmamento cæli: & laudabilis, & glorioſus in ſæcula.

57 Benedicite omnia opera Domini Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

58 Benedicite Angeli Domini Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

59 * Benedicite cæli Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula. *pſ.148 4.4.

60 Benedicite aquæ omnes,quæ ſuper cælos ſunt, Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

61 Benedicite omnes virtutes Domini Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

62 Benedicite ſol & luna Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

63 Benedicite ſtellæ cæli Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

64 Benedicite omnis imber & ros Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

65 Benedicite omnes ſpiritus Dei Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

66 Benedicite ignis & æſtus Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

67 Benedicite frigus & æſtus Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

68 Benedicite rores & pruina Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

69 Benedicite gelu & frigus Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

70 Benedicite glacies & nives Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

71 Benedicite noctes & dies Domino: laudate F & ſuperexaltate eum in ſæcula.

72 Benedicite lux & tenebræ Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula,

73 Benedicite fulgura & nubes Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

74 Benedicat terra Dominum: laudet & ſuperexaltet eum in ſæcula.

75 Benedicite montes & colles Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

76 Bendicite univerſa germinantia in terra Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

77 Benedicite fontes Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

78 Benedicite maria & flumina Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

79 Benedicite cete, & omnia quæ moventur in aquis, Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

80 Benedicite omnes volucres cæli Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

81 Benedicite omnes beſtiæ & pecora Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

82 Benedicite filij hominum Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

83 Benedicat Iſraël Dominum: laudet & ſuperexaltet eum in ſæcula.

84 Benedicite

84 Benedicite sacerdotes Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

85 Benedicite servi Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

86 Benedicite spiritus & animæ justorum Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

87 Benedicite sancti & humiles corde Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

88 Benedicite Anania, Asaria, Misaël Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

Quia eruit nos de inferno, & salvos fecit de manu mortis, & liberavit nos de medio ardentis flammæ, & de medio ignis eruit nos.

89 Confitemini Domino quoniam bonus; quoniam in sæculum misericordia ejus.

90 Benedicite omnes religiosi Domino Deo deorum: laudate & confitemini ei, quia in omnia sæcula misericordia ejus.

Hucusque in Hebræo non habetur, & quæ posuimus; de Theodotionis editione translata sunt.

G 91 Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit, & surrexit properè, & ait optimatibus suis: Nónne tres viros misimus in medium ignis compeditos? Qui respondentes regi, dixerunt: Verè rex.

91 Respondit, & ait: Ecce ego video quattuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis filio Dei.

93 Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis ignis ardentis, & ait: Sidrach, Misach, & Abdenago, servi Dei excelsi, egredimini, & venite. Statímque egressi sunt Sidrach, Misach, & Abdenago de medio ignis.

94 Et congregati satrapæ, & magistratus, & judices, & potentes regis contemplabantur viros illos, quoniam nihil potestatis habuisset ignis in corporibus eorum, & capillus capitis eorum non esset adustus, & sarabala eorum non fuissent immutata, & odor ignis non transisset per eos.

95 Et erumpens Nabuchodonosor, ait: Benedictus Deus eorum, Sidrach videlicet, Misach, & Abdenago, qui misit angelum suum: & eruit servos suos, qui crediderunt in eum: & verbum regis immutaverunt, & tradiderunt corpora sua ne servirent, & ne adorarent omnem deum, excepto Deo suo.

96 A me ergo positum est hoc decretum, ut omnis populus, tribus, & lingua, quæcumque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, dispereat, & domus ejus vastetur: neque enim est alius Deus, qui possit ita salvare.

97 Tunc rex promovit Sidrach, Misach, & Abdenago, in provincia Babylonis.

98 NABUCHODONOSOR rex, omnibus populis, gentibus, & linguis, qui habitant in universa terra, pax vobis multiplicetur.

99 Signa & mirabilia fecit apud me Deus excelsus. Placuit ergo mihi prædicare

100 Signa ejus, quia magna sunt; & mirabilia ejus, quia fortia: & regnum ejus regnum sempiternum, & * potestas ejus in generationem & generationem.

* *Inf. 4. 31. 7. & 14.*

CAPUT IV.

Somnium regis Nabuchodonosor de excelsa arbore præcisa solus Daniel interpretatur, quòd ipse regno pulsus ad septem annos cum bestiis ageret: hortatur igitur ut eleemosynis sua redimat peccata: sed completur nihilominus somnium propter illius superbiam, donec Deum cæli recognovit: & tunc in suum regnum restituitur.

1 EGo Nabuchodonosor quietus eram in domo A
mea, & florens in palatio meo:

2 Somnium vidi, quod perterruit me: & cogitationes meæ in strato meo, & visiones capitis mei, conturbaverunt me.

3 Et per me propositum est decretum ut introducerentur in conspectu meo cuncti sapientes Babylonis, & ut solutionem somnij indicarent mihi.

4 Tunc ingrediebantur arioli, magi, Chaldæi, & aruspices, & somnium narravi in conspectu eorum: & solutionem ejus non indicaverunt mihi:

5 Donec collega ingressus est in conspectu meo Daniel, cui nomen Baltassar secundùm nomen Dei mei, qui habet spiritum deorum sanctorum in semetipso: & somnium coram ipso locutus sum.

6 Baltassar princeps ariolorum, quoniam ego scio quòd spiritum sanctorum deorum habeas in te, & omne sacramentum non est impossibile tibi: visiones somniorum meorum, quas vidi, & solutionem earum narra.

7 Visio capitis mei in cubili meo: Videbam, & B
ecce arbor in medio terræ, & altitudo ejus nimia.

8 Magna arbor, & fortis: & proceritas ejus contingens cælum: aspectus illius erat usque ad terminos universæ terræ.

9 Folia ejus pulcherrima, & fructus ejus nimius: & esca universorum in ea, subter eam habitabant animalia & bestiæ, & in ramis ejus conversabantur volucres cæli: & ex ea vescebatur omnis caro.

10 Videbam in visione capitis mei super stratum meum, & ecce vigil & sanctus de cælo descendit.

11 Clamavit fortiter, & sic ait: Succidite arborem, & præcidite ramos ejus: excutite folia ejus, & dispergite fructus ejus: fugiant bestiæ quæ subter eam sunt, & volucres de ramis ejus.

12 Verumtamen germen radicum ejus in terra finite, & alligetur vinculo ferreo & æreo in herbis quæ foris sunt, & rore cæli tingatur, & cum feris pars ejus in herba terræ.

13 Cor ejus ab humano commutetur, & cor feræ C
detur ei: & septem tempora mutentur super eum.

14 In sententia vigilum decretum est, & sermo sanctorum, & petitio: donec cognoscant viventes, quoniam dominatur Excelsus in regno hominum; & cuicumque voluerit, & dabit illud, & humillimum hominem constituet super eum.

15 Hoc somnium vidi ego Nabuchodonosor rex: tu ergo Baltassar interpretationem narra festinus: quia omnes sapientes regni mei non queunt solutionem edicere mihi: tu autem potes, quia spiritus deorum sanctorum in te est.

16 Tunc Daniel, cujus nomen Baltassar, cœpit intra semetipsum tacitus cogitare quasi una hora: & cogitationes ejus conturbabant eum. Respondens autem rex ait: Baltassar, somnium & interpretatio ejus non conturbent te. Respondit Baltassar, & dixit: Domine mi, somnium his qui te oderunt, & interpretatio ejus ostibus tuis sit.

D 17 Arborem quam vidisti sublimem atque robustam, cujus altitudo pertingit ad cælum, & aspectus illius in omnem terram :

18 Et rami ejus pulcherrimi,& fructus ejus nimius,& esca omnium in ea,subter eam habitantes bestiæ agri,& in ramis ejus cõmorantes aves cæli

19 Tu es rex,qui magnificatus es,& invaluisti : & magnitudo tua crevit, & pervenit usque ad cælum,& potestas tua in terminos universæ terræ.

20 Quòd autem vidit rex vigilem & sanctum descendere de cælo , & dicere : Succidite arborem, & dissipate illam, attamen germen radicum ejus in terra dimittite,& vinciatur ferro & ære in herbis foris , & rore cæli conspergatur , & cum feris sit pabulum ejus,donec septem tempora mutentur super eum :

E 21 Hæc est interpretatio sententiæ Altissimi , quæ pervenit super dominum meum regem :

22 Ejicient te ab hominibus, & cum bestiis feris- *nf. 5. f. 21. que erit habitatio tua , & * fœnum ut bos comedes , & rore cæli infundêris : septem quoque tempora mutabuntur super te,donec scias quòd dominetur Excelsus super regnum hominum , & cuicumque voluerit det illud.

23 Quòd autem præcepit ut relinqueretur germen radicum ejus , id est, arboris : regnum tuum tibi manebit , postquam cognoveris potestatem esse cælestem.

24 Quamobrem rex consilium meum placeat * Eccli. 3. d. 33. tibi, * & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum : forsitan ignoscet delictis tuis.

25 Omnia hæc venerunt super Nabuchodonosor regem.

26 Post finem mensium duodecim, in aula Babylonis deambulabat.

F 27 Respondítque rex, & ait: Nónne hæc est Babylon magna , quam ego ædificavi in domum regni,in robore fortitudinis meæ,& in gloria decoris mei ?

28 Cùmque sermo adhuc esset in ore regis, vox de cælo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonosor rex : Regnum tuum transibit à te ,

29 Et ab hominibus ejicient te, & cum bestiis & feris erit habitatio tua : fœnum quasi bos comedes, & septem tempora mutabuntur super te , donec scias quòd dominetur Excelsus in regno hominum,& cuicumque voluerit , det illud.

39 Eadem hora sermo completus est super Nabuchodonosor , & ex hominibus abjectus est , & fœnum ut bos comedit,& rore cæli corpus ejus infectum est: donec capilli ejus in similitudinẽ aquilarum crescerent,& ungues ejus quasi avium.

C 31 Igitur post finem dierum , ego Nabuchodonosor oculos meos ad cælum levavi,& sensus meus redditus est mihi:& Altissimo benedixi,& vivenem in sempiternum laudavi,& glorificavi:* quia * Sup. 3. 2. 100. infr. 7 d. 14 potestas ejus potestas sempiterna,& regnum ejus in generationem & generationem.

32 Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati sunt: juxta voluntatem enim suam facit tam in virtutibus cæli quàm in habitatoribus terræ:& non est qui resistat manui ejus, & dicat ei:Quare fecisti ?

33 In ipso tempore sensus meus reversus est ad me,& ad honorem regni mei decorémque perveni:& figura mea reversa est ad me : & optimates mei , & magistratus mei requisierunt me , & in regno meo restitutus sum : & magnificentia amplior addita est mihi.

34 Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo, & magnifico , & glorifico regem cæli : quia omnia opera ejus vera, & viæ ejus judicia, & gradientes in superbia potest humiliare.

CAPUT V.

Postquam Baltassar in convivio bibit cum suis , ex vasis templi Domini , laudando idola sua , vidit digitos in pariete scribentes: quam scripturam solus Daniel legere potuit & interpretari , nempe quòd , quia secutus ipsum Nabuchodonosor elevaverat cor suum contra Deum laudans idola , similiter auferetur ei regnum : honorato igitur Daniele, ac rege ea nocte interempto , successit Darius Medus.

1 BAltassar rex fecit grande convivium optimatibus suis mille : & unusquisque secundùm suam bibebat ætatem. A

2 Præcepit ergo jam temulentus, ut afferrentur vasa aurea & argentea , quæ asportaverat Nabuchodonosor pater ejus de templo , quod fuit in Jerusalem , ut biberent in eis rex & optimates ejus, uxoréque ejus & concubinæ.

3 Tunc allata sunt vasa aurea, & argentea,quæ asportaverat de templo, quod fuerat in Jerusalem: & biberunt in eis rex & optimates ejus , uxores & concubinæ illius.

4 Bibebant vinum , & laudabant deos suos aureos, & argenteos, æreos, ferreos , ligneósque & lapideos.

B 5 In eadem hora apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribentis contra candelabrum in superficie parietis aulæ regiæ : & rex aspiciebat articulos manus scribentis.

6 Tunc facies regis commutata est , & cogitationes ejus conturbabant eum:& compages renum ejus solvebantur,& genua ejus ad se invicem collidebantur.

7 Exclamavit itaque rex fortiter,ut introducerent Magos,Chaldæos,& aruspices: Et proloquens rex ait sapientibus Babylonis : Quicumque legerit scripturam hanc,& interpretationem ejus manifestam mihi fecerit, purpura vestietur, & torquem auream habebit in collo,& tertius in regno meo erit.

8 Tunc ingressi omnes sapientes regis, non potuerunt nec scripturam legere, nec interpretationem indicare regi.

9 Unde rex Baltassar satis conturbatus est , & vultus illius immutatus est : & optimates ejus turbabantur. C

10 Regina autem , pro re quæ acciderat regi,& optimatibus ejus,domum convivij ingressa est:& proloquens ait:Rex in æternũ vive:non te conturbẽt cogitationes tuę,neque facies tua immutetur.

11 Est vir in regno tuo , qui spiritum deorum sanctorum habet in se : & in diebus patris tui scientia & sapientia inventę sunt in eo,nam & rex Nabuchodonosor pater tuus , principem magorum, incantatorum, Chaldæorum , & aruspicum constituit eum,pater,inquam, tuus,ô rex:

12 Quia spiritus amplior,& prudẽtia,intelligentiáque

tiáque & interpretatio somniorum,& ostensio secretorum,ac solutio ligatorum, inventæ sunt in eo,hoc est in Daniele : cui rex posuit nomen Baltassar.nunc itaque Daniel vocetur,& interpretationem narrabit.

D 13 Igitur introductus est Daniel coram rege.Ad quẽ præfatus rex ait: Tu es Daniel de filiis captivitatis Judę,quẽ adduxit pater meus rex de Judęa?

14 Audivi de te,quoniam spiritum deorum habeas : & scientia intelligentiáque ac sapientia ampliores inventæ sunt in te.

15 Et nunc introgressi sunt in conspectu meo sapientes magi, ut scripturam hanc legerent, & interpretationem ejus indicarent mihi : & nequiverunt sensum hujus sermonis edicere.

16 Porrò ego audivi de te, quòd possis obscura interpretari,& ligata dissolvere:si ergo vales scripturam legere,& interpretationem ejus indicare mihi, purpura vestieris, & torquem auream circa collum tuum habebis, & tertius in regno meo

E princeps eris.

17 Ad quæ respondens Daniel,ait coram rege : Munera tua sint tibi,& dona domus tuæ alteri da: scripturam autem legam tibi,rex, & intrepretationem ejus ostendam tibi.

18 O rex, Deus Altissimus, regnum & magnificentiam,gloriam & honorem dedit Nabuchodonosor patri tuo.

19 Et propter magnificentiam quam dederat ei, universi populi, tribus, & linguæ, tremebant & metuebant eum : quos volebat, interficiebat : & quos volebat, percutiebat:& quos volebat, exaltabat:& quos volebat, humiliabat.

20 Quando autem elvatum est cor ejus, & spiritus illius obfirmatus est ad superbiam,depositus est de solio regni sui, & gloria ejus ablata est :

F * Sup.4 6.22. 21 * Et à filiis hominum ejectus est, sed & cor ejus cum bestiis positum est, & cum onagris erat habitatio ejus : fœnum quoque ut bos comedebat, & rore cæli corpus ejus infectum est, donec cognosceret quòd potestatem haberet Altissimus in regno hominum : & quemcumque voluerit,suscitabit super illud,

22 Tu quoque filius ejus Baltassar, non humiliasti cor tuum, cùm scires hæc omnia :

23 Sed adversum Dominatorem cæli elevatus es:& vasa domus ejus allata sunt coram te : & tu, & optimates tui, & uxores tuæ,& concubinæ tuæ, vinum bibistis in eis : deos quoque argenteos, & aureos,& æreos, ferreos, ligneósque & lapideos, qui non vident, neque audiunt, neque sentiunt, laudasti:porrò Deum, qui habet flatum tuum in manu sua,& omnes vias tuas, non glorificasti.

24 Idcircò ab eo missus est articulus manus, G quæ scripsit hoc,quod exaratum est.

25 Hæc est autem scriptura, quæ digesta est : MANE, THECEL, PHARES.

26 Et hæc est interpretatio sermonis. MANE : numeravit Deus regnum tuum,& complevit illud

27 THECEL : appensus es in statera, & inventus es minus habens.

28 PHARES : divisum est regnum tuum,& datum est Medis & Persis.

29 Tunc jubente rege indutus est Daniel purpura,& circumdata est torques aurea collo ejus : & prædicatum est de eo quòd haberet potestatem tertius in regno suo.

30 Eadem nocte interfectus est Baltassar rex Chaldæus.

31 Et Darius Medus successit in regum annos natus sexaginta duos.

CAPUT VI.

Daniel supra satrapas regni constituitur, & accusatus quòd regis edictum non servasset,quia Deum cæli orabat, missus est in lacum leonum; sequentique die illæsus eductus, immissis ac subitò dilaniatis ejus accusatoribus : qua re motus rex, in suis provinciis Deum ejus timendum præcepit.

1 PLacuit Dario, & constituit super regnum A satrapas centum viginti, ut essent in toto regno suo,

2 Et super eos principes tres, ex quibus Daniel unus erat : ut satrapæ illis redderent rationem,& rex non sustineret molestiam.

3 Igitur Daniel superabat omnes principes & satrapas : quia spiritus Dei amplior erat in illo.

4 Porrò rex cogitabat constituere eum super omne regnum : unde principes & satrapæ quærebant occasionem ut invenirent Danieli ex latere regis: nullámque causam & suspicionem reperire potuerunt, eò quòd fidelis esset, & omnis culpa & suspicio non inveniretur in eo.

5 Dixerunt ergo viri illi : Non inveniemus B Danieli huic aliquam occasionem, nisi fortè in lege Dei sui.

6 Tunc principes & satrapæ surripuerunt regi, & sic locuti sunt ei:Dari rex in æternum vive:

7 Consilium inierunt omnes principes regni tui,magistratus,& satrapæ,senatores, & judices,ut decretum imperatorium exeat,& edictum:Ut omnis qui petierit aliquam petitionem à quocumque deo & homine, usque ad triginta dies,nisi à te rex mittatur in lacum leonum.

8 Nunc itaque rex confirma sententiam,& scribe decretum:ut non immutetur quod statutum est à Medis & Persis,nec prevaricari cuiquam liceat.

9 Porrò rex Darius proposuit edictum,& statuit. C

10 Quod cùm Daniel comperisset, id est, constitutam legem,ingressus est domum suam : & fenestris apertis in cœnaculo suo contra Jerusalem tribus temporibus in die flectebat genua sua : & adorabat, confitebatúrque coram Deo suo, sicut & antè facere consueverat.

11 Viri ergo illi curiosiùs inquirentes, invenerunt Danielem orantem & obsecrantem Deum suum.

D 12 Et accedentes locuti sunt regi super edicto : Rex numquid non constituisti ut omnis homo, qui rogaret quemquam de diis & hominibus, usque ad dies triginta, nisi te,rex, mitteretur in lacum leonum? Ad quos respondens rex,ait : Verus est sermo juxta decretum Medorum atque Persarum, quod prævaricari non licet,

13 Tunc respondentes dixerunt coram rege : Daniel de filiis captivitatis Juda, non curavit de lege tua & de edicto quod constituisti, sed tribus temporibus per diem orat obsecratione sua.

14 Quod verbum cùm audisset rex,satis contristatus est : & pro Daniele posuit cor ut liberaret

eum, & usque ad occasum solis laborabat ut erueret illum.

15 Viri autem illi intelligentes regem, dixerunt ei: Scito rex, quia lex Medorum aque Persarum est, ut omne decretum, quod constituerit rex, non liceat immutari.

E 16 Tunc rex præcepit; & adduxerunt Danielem, & miserunt eum in lacum leonum. Dixitque rex Danieli: Deus tuus, quem colis semper, ipse liberabit te.

17 Allatúsque est lapis unus, & positus est super os laci: quem obsignavit rex annulo suo, & annulo optimatum suorum, nequid fieret contra Danielem.

18 Et abiit rex in domum suam, & dormivit incœnatus, cibíque non sunt allati coram eo, insuper & somnus recessit ab eo.

19 Tunc rex primo diluculo consurgens, festinus ad lacum leonum perrexit:

20 Appropinquánsque lacui, Danielem voce lacrymabili inclamavit, & affatus est eum: Daniel serve Dei viventis, Deus tuus, cui tu servis semper, putásne valuit te liberare à leonibus:

21 Et Daniel regi respondens ait: Rex in æternum vive:

F 22 * Deus meus misit angelum suum, & conclusit ora leonum, & non nocuerunt mihi: quia coram eo justitia inventa est in me: sed & coram te, rex, delictum non feci.

*1 Mac. 2.g.60.

23 Tunc vehementer rex gavisus est super eo, & Danielem præcepit educi de lacu: eductúsque est Daniel de lacu, & nulla læsio inventa est in eo, quia credidit Deo suo.

24 Jubente autem rege, adducti sunt viri illi, qui accusaverant Danielem: & in lacum leonum missi sunt, ipsi & filij, & uxores eorum: & non pervenerunt usque ad pavimentum laci, donec arriperent eos leones, & omnia ossa eorum comminuerunt.

G 25 Tunc Darius rex scripsit universis populis, tribubus, & linguis, habitantibus in universa terra: PAX vobis multiplicetur.

26 A me constitutum est decretum, ut in universo imperio & regno meo, tremiscant & paveant Deum Danielis. Ipse est enim Deus vivens & æternus in sæcula: & regnum ejus non dissipabitur, & potestas ejus usque in æternum.

27 Ipse liberator, atque salvator, faciens signa, & mirabilia in cælo & in terra: qui liberavit Danielem de lacu leonum.

*Sup. v. 21. 28 * Porrò Daniel perseveravit usque ad regnum Darij, regnúmque Cyri Persæ.

CAPUT VII.

Visio Danielis de quatuor bestiis quatuor regna designantibus: de antiquo dierum & throno ejus ac ministris, quo judicante perierunt bestiæ: ad hunc accedens filius hominis accipit potestatem æternam & incorruptibile regnum: declarantur regna per bestias designata, & maximè quæ per quartam bestiam & ejus cornua designentur, quæ regnabit usque ad tempus & tempora & dimidium temporis

A 1 ANno primo Baltassar regis Babylonis, Daniel somnium vidit: visio autem capitis ejus in cubili suo: & somnium scribens, brevi sermone comprehendit: summatímque perstringens, ait:

2 Videbam in visione mea nocte, & ecce quatuor venti cæli pugnabant in mari magno.

3 Et quatuor bestiæ grandes ascendebant de mari diversæ inter se.

4 Prima quasi leæna, & alas habebat aquilæ: aspiciebam donec evulsæ sunt alæ ejus, & sublata est de terra, & super pedes quasi homo stetit, & cor hominis datum est ei.

5 Et ecce bestia alia similis urso in parte stetit: B & tres ordines erant in ore ejus, & in dentibus ejus, & sic dicebant ei: Surge, comede carnes plurimas.

6 Post hæc aspiciebam, & ecce alia quasi pardus, & alas habebat quasi avis, quatuor super se, & quatuor capita erant in bestia, & potestas data est ei.

7 Post hæc aspiciebam in visione noctis, & ecce bestia quarta terribilis, atque mirabilis, & fortis nimis, dentes ferreos habebat magnos, comedens atque comminuens, & reliqua pedibus suis conculcans: dissimilis autem erat ceteris bestiis, quas videram ante eam, & habebat cornua decem.

8 Considerabam cornua, & ecce cornu aliud C parvulum ortum est de medio eorum: & tria de cornibus primis evulsa sunt à facie ejus: & ecce oculi, quasi oculi hominis erant in cornu isto, & os loquens ingentia.

9 Aspiciebam donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit: vestimentum ejus candidum quasi nix, & capilli capitis ejus quasi lana munda: thronus ejus flammæ ignis: rotæ ejus ignis accensus.

10 Fluvius igneus, rapidúsque egrediebatur à *Apoc. 5.v. 11. facie ejus. * millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei: judicium sedit, & libri aperti sunt.

11 Aspiciebam propter vocem sermonum grandium, quos cornu illud loquebatur: & vidi quoniam interfecta esset bestia, & perisset corpus ejus, & traditum esset ad comburendum igni: D

12 Aliarum quoque bestiarum ablata esset potestas, & tempora vitæ constituta essent eis usque ad tempus & tempus.

13 Aspiciebam ergo in visione noctis, & ecce cum nubibus cæli quasi filius hominis veniebat, & usque ad antiquum dierum pervenit: & in conspectu ejus obtulerunt eum.

14 Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus, & linguæ ipsi servient: * potestas ejus, potestas æterna, quæ non auferetur: & regnum ejus, quod non corrumpetur. *Supr. 4. g.100.44. g.31. Mich.4.

15 Horruit spiritus meus, ego Daniel territus c. 7. Luc.1. d. 32. sum in his, & visiones capitis mei conturbaverunt me. E

16 Accessi ad unum de assistentibus, & veritatem quærebam ab eo de omnibus his. Qui dixit mihi interpretationem sermonum, & docuit me:

17 Hæ quatuor bestiæ magnæ, quatuor sunt regna, quæ consurgent de terra.

18 Suscipient autem regnum sancti Dei altissimi: & obtinebunt regnum usque in sæculum, & sæculum sæculorum.

19 Post hoc volui diligenter discere de bestia quarta, quæ erat dissimilis valde ab omnibus, & terribilis

terribilis nimis: dentes & ungues ejus ferrei: comedebat, & comminuebat, reliqua pedibus suis conculcabat:

20 Et de cornibus decem, quæ habebat in capite: & de alio, quod ortum fuerat, ante quod ceciderant tria cornua: & de cornu illo: quod habebat oculos, & os loquens grandia, & majus erat ceteris.

F 21 Aspiciebam, & ecce cornu illud faciebat bellum adversus sanctos, & prævalebat eis.

22 Donec venit antiquus dierum, & judicium dedit sanctis Excelsi, & tempus advenit, & regnum obtinuerunt sancti.

23 Et sic ait: Bestia quarta, regnum quartum erit in terra, quod majus erit omnibus regnis, & devorabit universam terram, & conculcabit, & comminuet eam.

24 Porrò cornua decem ipsius regni, decem reges erunt: & alius consurget post eos, & ipse potentior erit prioribus, & tres reges humiliabit.

G 25 Et sermones contra Excelsum loquetur, & sanctos Altissimi conteret: & putabit quòd possit mutare tempora, & leges, & tradentur in manu ejus usque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.

26 Et judicium sedebit, ut auferatur potentia, & conteratur, & dispereat usque in finem.

27 Regnum autem, & potestas, & magnitudo regni, quæ est subter omne cælum, detur populo sanctorũ Altissimi: cujus regnum, regnum sempiternum est, & omnes reges servient ei, & obedient,

28 Hucusque finis verbi. Ego Daniel multùm cogitationibus meis conturbabar, & facies mea mutata est in me: verbum autem in corde meo conservavi.

CAPUT VIII.

Visio de ariete duorum cornuum, & hirco unius ac postmodum quatuor cornuum, qui devicit arietem: quorum ille regem Medorum ac Persarum designat, hic autem regem Græcorum: additur prophetia de rege impudente, ipsiusque tyrannide, dolo & superbia, qui sine manu conteretur.

A 1 ANno tertio regni Baltassar regis, visio apparuit mihi. Ego Daniel, post id quod videram in principio,

2 Vidi in visione mea, cùm essem in Susis castro, quod est in Ælam regione: vidi autem in visione esse me super portam Ulai.

3 Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce aries unus stabat ante paludem, habens cornua excelsa, & unum excelsius altero atque succrescens. Posteà.

4 Vidi arietem cornibus ventilantem contra *Occidentem, & contra Aquilonem, & contra Meridiem, & omnes bestiæ non poterant resistere ei, neque liberari de manu ejus: fecitque secundùm voluntatem suam, & magnificatus est.

*Orientem & contra occidentem.

B 5 Et ego intelligebam: ecce autem hircus caprarum veniebat ab Occidente super faciem totius terræ, & non tangebat terram: porrò hircus habebat cornu insigne inter oculos suos.

6 Et venit usque ad arietem illum cornutum, quem videram stantem ante portam, & cucurrit ad eum impetu fortitudinis suæ.

C 7 Cúmque appropinquasset prope arietem, efferatus est in eum, & percussit arietem: & comminuit duo cornua ejus, & non poterat aries resistere ei: cúmque eum misisset in terram, conculcavit, & nemo quibat liberare arietem de manu ejus.

8 Hircus autem caprarum magnus factus est nimis: cúmque crevisset, fractum est cornu magnum, & orta sunt quatuor cornua subter illud per quatuor ventos cæli.

9 De uno autem ex eis egressum est cornu unũ modicum: & factum est grande contra Meridiem, & contra Orientem, & contra fortitudinem.

10 Et magnificatum est usque ad fortitudinem cæli: & dejecit de fortitudine, & de stellis, & conculcavit eas.

11 Et usque ad principem fortitudinis magnificatum est: & ab eo tulit juge sacrificium, & dejecit locum sanctificationis ejus. D

12 Robur autem datum est ei contra juge sacrificium propter peccata: & prosternetur veritas in terra, & faciet, & prosperabitur.

13 Et audivi unum de sanctis loquentem: & dixit unus sanctus alteri nescio cui loquenti: Usquequò visio, & juge sacrificium, & peccatum desolationis, quæ facta est: & sanctuarium, & fortitudo conculcabitur?

24 Et dixit ei: Usque ad vesperam & mane, dies duo millia trecenti: & mundabitur sanctuarium.

15 Factum est autem cùm viderem ego Daniel E visionem, & quærentem intelligentiam: ecce stetit in conspectu meo quasi species viri.

16 Et audivi vocem viri inter Ulai: & clamavit, & ait: Gabriel fac intelligere istam visionem.

17 Et venit, & stetit juxtà ubi ego stabam: cúmque veniisset, pavens corrui in faciem meam, & ait ad me: & Intellige fili hominis, quoniam in tempore finis complebitur visio.

18 Cúmque loqueretur ad me, collapsus sum pronus in terram, & tetigit me, & statuit me in gradu meo:

19 Dixítque mihi: Ego ostendam tibi quæ futura sunt in novissimo maledictionis: quoniam habet tempus finem suum. F

20 Aries, quem vidisti habere cornua, rex Medorum est atque Persarum.

21 Porrò hircus caprarum, rex Græcorum est, & cornu grande, quod erat inter oculos ejus, ipse est rex primus.

12 Quòd autem fracto illo surrexerunt quatuor pro eo: quatuor reges de gente ejus consurgent, sed non in fortitudine ejus.

23 Et post regnum eorum, cùm creverint iniquitates, consurget rex impudens facie, & intelligens propositiones.

24 Et roborabitur fortitudo ejus, sed non in viribus suis: & suprà quàm credi potest, universa vastabit, & prosperabitur, & faciet. Et interficiet robustos, & populum sanctorum.

25 Secundùm voluntatem suam, & dirigetur G dolus in manu ejus: & cor suum magnificabit, & in copia rerum omnium occidet plurimos: & contra principem principum consurget, & sine manu conteretur.

26 Et visio vespere & manè, quæ dicta est, vera est: tu ergo visionem signa, quia post multos dies erit.

37 Et ego Daniel langui, & ægrotavi per dies: cúmque surrexissem, faciebam opera regis, & stupebam ad visionem, & non erat qui interpretaretur.

CAPUT IX.

Post orationem Danielis, qua confitetur Judæos propter sua & patrum peccata venisse in magnam afflictionem, petens Dei misericordiam erga populum suum, fit ipsi revelatio de 70. hebdomadibus usque ad unctionem Sancti sanctorum, & de Christi morte, populóque ejus perdendo, & abominatione desolationis in templo;

A 1 IN anno primo Darij filij Assueri de semine Medorum, qui imperavit super regnum Chaldæorum:

2 Anno uno regni ejus ego Daniel intellexi in libris * numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Jeremiam prophetam, ut complerentur desolationis Jerusalem septuaginta anni.

*Jer. 25 c. 11. 29 c. 10.

3 Et posui faciem meam ad Dominum Deum meum rogare & deprecari in jejuniis, sacco, & cinere.

4 Et oravi Dominum Deum meum, & confessus sum, & dixi: Obsecro Domine Deus magne & terribilis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus te, & custodientibus mandata tua.

*2. Esd. 1. b. 5.

*Baruc. 3. c. 17. 5 * peccavimus, iniquitatem fecimus, impiè egimus, & recessimus: & declinavimus à mandatis tuis, ac judiciis.

B 6 Non obedivimus servis tuis prophetis, qui locuti sunt in nomine tuo regibus nostris, principibus nostris, patribus nostris, omniq; populo terræ.

7 Tibi Domine justitia: nobis autem confusio faciei, sicut est hodie viro Juda, & habitatoribus Jerusalem, omni Israel, his qui propè sunt, & his qui procul, in universis terris ad quas ejecisti eos, propter iniquitates eorum, in quibus peccaverunt in te.

8 Domine nobis confusio faciei, regibus nostris, principibus nostris, & patribus nostris, qui peccaverunt.

9 Tibi autem Domino Deo nostro misericordia, & propitiatio, quia recessimus à te:

10 Et non audivimus vocem Domini Dei nostri, ut ambularemus in lege ejus, quam posuit nobis per servos suos prophetas.

C 11 Et omnis Israël prævaricati sunt legem tuam, & declinaverunt ne audirent vocē tuā, & stillavit super nos maledictio, & detestatio, * quæ scripta est in libro Moysi servi Dei, quia peccavimus ei.

* Deut 17. c. 14

12 Et statuit sermones suos, quos locutus est super nos, & super principes nostros, qui judicaverunt nos, ut superinduceret in nos magnum malum, quale numquam fuit sub omni cælo, secundùm, quod factum est in Jerusalem.

13 Sicut scriptum est in lege Moysi, omne malum hoc venit super nos: & non rogavimus faciem tuam Domine Deus noster, ut reverteremur ab iniquitatibus nostris, & cogitaremus veritatem tuam.

D 14 Et vigilavit Dominus super malitiam, & adduxit eam super nos: justus Dominus Deus noster in omnibus operibus suis, quæ fecit: non enim audivimus vocem ejus.

*Baruc 2. c. 11.

15 * Et nunc Domine Deus noster, * qui eduxisti populum tuum de terra Ægypti in manu forti, & fecisti tibi nomen secundùm diem hanc: peccavimus, iniquitatem fecimus.

* Exod. 14. c 12

16 Domine in omnem justitiam tuam: avertatur obsecro ira tua, & furor tuus, à civitate tua Jerusalem, & monte sancto tuo. Propter peccata enim nostra, & iniquitates patrum nostrorum, Jerusalem & populus tuus in opprobrium sunt omnibus per circuitum nostrum.

17 Nunc ergo exaudi Deus noster orationem E servi tui, & preces ejus: & ostende faciem tuam super sanctuarium tuum, quod desertum est propter temetipsum.

18 Inclina Deus meus aurem tuam, & audi: operi oculos tuos, & vide desolationem nostram, & civitatem, super quam invocatum est nomen tuum: neque enim in justificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus multis.

19 Exaudi Domine, placare Domine: attende & fac: ne moreris propter temetipsum Deus meus: quia nomen tuum invocatum est super civitatem, & super populum tuum.

20 Cúmque adhuc loquerer, & orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei Israël, & prosternerem preces meas in conspectu Dei mei, pro monte sancto Dei mei: F

21 Adhuc me loquente in oratione, ecce vir Gabriel, quem viderā in visione à principio, citò volans tetigit me in tempore sacrificij vespertini.

22 Et docuit me, & locutus est mihi, dixítque: Daniel nunc egressus sum ut docerem te, & intelligeres.

23 Ab exordio precum tuarum egressus est sermo: ego autem venit ut indicarem tibi, quia vir desideriorum es: tu ergo animadverte sermonem, & intellige visionem.

24 * Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum: & super urbem sanctam tuam, ut consummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deletur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna, & impleatur visio, & prophetia, & ungatur Sanctus sanctorum.

*Ioan. 1. 8. 45.

25 Scito ergo, & animadverte: Ab exitu sermonis, ut iterùm ædificetur Jerusalem, usque ad Christum ducem, hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ erunt: & rursum ædificabitur platea, & muri in angustia temporum. G

26 Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus: & non erit ejus populus, qui eum negaturus est. Et civitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo: & finis ejus vastitas, & post finem belli statuta desolatio.

27 Confirmabit autem pactum multis hebdomada tua: & in dimidio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium: & * erit in templo abominatio desolationis: & usque ad consummationem & finem perseverabit desolatio.

*Mat. 24. b. 15

CAPUT X.

Ubi se afflixisset Daniel, videt virum lineis vestitum qui hic describitur, & territus ac tremens confortatur semel & iterum: de resistente principe regni Persarum, de principe Græcorum, & de Michaële principe Judæorum qui solus auxiliatur.

1 ANno tertio Cyri regis Persarum, verbum A revelatū est Danieli cognomēto Baltassar, &

& verbum verũ,& fortitudo magna:intellexítque sermonem:intelligentia enim est opus in visione.
2 In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus.
3 Panem desiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum,sed neque unguento unctus sum:donec complerentur dies trium hebdomadarum.
4 Die autem vigesima & quarta mensis primi, eram jùxta fluvium magnum,qui est Tigris.
5 Et levavi oculos meos, & vidi : & ecce vir unus vestitus lineis, & renes ejus accincti auro obrizo :
6 Et corpus ejus quasi chrysolitus, & facies ejus velut species fulguris, & oculi ejus ut lampas ardens:& brachia ejus,& quæ deorsum sunt usque ad pedes,quasi species æris candentis : & vox sermonum ejus ut vox multitudinis.
B 7 Vidi autem ego Daniel solus visionem : porrò viri, qui erant mecum, non viderunt : sed terror nimius irruit super eos,& fugerunt in absconditum.
7 Ego autem relictus solus vidi visionem grandem hanc: & non remansit in me fortitudo, sed & species mea immutata est in me, & emarcui, nec habui quidquam virium.
9 Et audivi vocem sermonum ejus, & audiens jacebam consternatus super faciem meam,& vultus meus hærebat terræ.
10 Et ecce manus tetigit me,& erexit me super genua mea,& super articulos manuum mearum.
11 Et dixit ad me: Daniel vir desideriorum,intellige verba, quæ ego loquor ad te, & sta in gradu tuo : nunc enim sum missus ad te. Cúmque dixisset mihi sermonem istum,steti tremens.
C 12 Et ait ad me:Noli metuere Daniel : quia ex die primo, quo posuisti cor tuum ad intelligendũ ut te affligeres in conspectu Dei tui,exaudita sunt verba tua : & ego veni propter sermones tuos.
13 Princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti & uno diebus : & ecce Michaël unus de principibus primis venit in adjutorium meum,& ego remansi ibi juxta regem Persarum.
14 Veni autem ut docerem te quæ ventura sunt populo tuo in novissimis diebus, quoniam adhuc visio in dies.
15 Cúmque loqueretur mihi hujuscemodi verbis, dejeci vultum meum ad terram, & tacui:
D 16 Et ecce quasi similitudo filij hominis tetigit labia mea;& aperiens os meum locutus sum, & dixi ad eum qui stabat contra me : Domine mi,in visione tua dissolutæ sunt compages meæ,& nihil in me remansit virium.
17 Et quomodo poterit servus Domini mei loqui cum Domino meo : nihil enim in me remansit virium,sed & halitus meus intercluditur.
18 Rursum ergo tetigit me quasi visio hominis, & confortavit me,
19 Et dixit:Noli timere vir desideriorum : pax tibi:confortare,& esto robustus. Cúmque loqueretur mecum,convalui:& dixi:Loquere Domine mi, quia confortasti me.
20 Et ait : Numquid scis quare venerim ad te? & nunc revertar ut prælier adversum principem Persarum.cùm ego egrederer, apparuit princeps Græcorum veniens.
21 Veruntamen annuniabo tibi quod expressum est in scriptura veritatis:& nemo est adjutor meus in omnibus his,nisi Michaël princeps vester

Caput XI.

Vaticinium de regibus Persarum & rege Græcorum:de bellis ac insidiis inter reges Austri & Aquilonis, & de rege qui Deum deorum non reputabit, sed plurima adversus ipsum loquetur, & quæ provinciæ ab illo evadent,quibúsve dominabitur.

1 EGo autem ab anno primo Darij Medi stabam ut confortaretur, & roboraretur. A
2 Et nunc veritatem annuntiabo tibi. Ecce adhuc tres reges stabunt in Perside, & quartus ditabitur opibus nimiis super omnes : & cùm invaluerit divitiis suis, concitabit omnes adversum regnum Græciæ.
3 Surget verò rex fortis, & dominabitur potestate multa, & faciet quod placuerit ei.
4 Et cùm steterit, conteretur regnum ejus, & dividetur in quattuor ventos cæli; sed non in posteros ejus,neque secundùm potentiam illius, qua dominatus est, lacerabitur enim regnum ejus etiam in externos, exceptis his.
5 Et confortabitur rex Austri : & de principibus ejus prævalebit super eum, & dominabitur ditione : multa enim dominatio ejus.
6 Et post finem annorum fœderabuntur : filiáque regis Austri veniet ad regem Aquilonis facere amicitiam, & non obtinebit fortitudinem brachij, nec stabit semen ejus : & tradetur ipsa, & qui adduxerunt eam, adolescentes ejus, & qui confortabant eam in temporibus.
7 Et stabit de germine radicum ejus plantatio: B & veniet cum exercitu:& ingredietur provinciam regis Aquilonis : & abutetur eis,& obtinebit.
8 Insuper & deos eorum,& sculptilia, vasa quoque pretiosa argenti & auri, captiva ducet in Ægyptum:ipse prævalebit adversus regem Aquilonis.
9 Et intrabit in regnum rex Austri, & revertetur ad terram suam.
10 Filij autem ejus provocabuntur,& congregabũt multitudinem exercituum plurimorum:& veniet properans,& inundans:& revertetur,& concitabitur,& congredietur cum robore ejus.
11 Et provocatus rex Austri egredietur,& pugnabit adversus regem Aquilonis, & præparabit multitudinẽ nimiã,& dabitur multitudo in manu ejus. C
12 Et capiet multitudinem, & exaltabitur cor ejus,& dejiciet multa millia,sed non prævalebit,
13 Convertetur enim rex Aquilonis, & præparabit multitudinem multò majorem quàm priùs: & in fine temporum annorúmque, veniet properans cum exercitu magno, & opibus nimiis.
14 * Et in temporibus illis multi consurgent ad- *Isa. 7 c. 16.
versus regem Austri:filij quoque prævaricatorum populi tui extollentur ut impleant visionem, & corruent.
15 Et veniet rex Aquilonis, & comportabit aggerem, & capiet urbes munitissimas : & brachia Austri non sustinebunt, & consurgent electi ejus ad resistendum, & non erit fortitudo,
16 Et faciet veniens super eum juxta placitum

suum,

suum,& non erit qui stet contra faciem ejus:& stabit in terra inclyta & consumetur in manu ejus.

17 Et ponet faciem suam ut veniat ad tenendum universum regnum ejus,& recta faciet cum eo:& filiam feminarum dabit ei, ut evertat illud: & non stabit, nec illius erit.

18 Et convertet faciem suam ad insulas,& capiet multas:& cessare faciet principem opprobrij sui, & opprobrium ejus convertetur in eum.

D 19 Et convertet faciem suam ad imperium terræ suæ,& impinget,& corruet,& non invenietur.

20 Et stabit in loco ejus vilissimus, & indignus decore regio:& in paucis diebus conteretur,non in furore, nec in prælio.

21 Et stabit in loco ejus despectus, & non tribuetur ei honor regius: & veniet clàm,& obtinebit regnum in frudulentia.

22 Et brachia pugnantis expugnabuntur à facie ejus, & conterentur:insuper & dux fœderis.

23 Et post amicitias, cum eo faciet dolum: & ascendet,& superabit in modico populo.

24 Et abundantes & uberes urbes ingredietur:& faciet quæ non fecerunt patres ejus, & patres patrum ejus:rapinas, & prædam, & divitias eorum dissipabit, & contra firmissimas cogitationes inibit:& hoc usque ad tempus.

25 Et concitabitur fortitudo ejus, & cor ejus adversum regem Austri in exercitu magno:& rex Austri provocabitur ad bellum multis auxiliis,& fortibus nimis: & non stabunt, quia inibunt adversus eum consilia.

E 26 Et comedentes panem cum eo, conterent illum: exercitúsque ejus opprimetur: & cadent interfecti plurimi.

27 Duorum quoque regum cor erit ut malefaciant,& ad mensam unam mendacium loquentur, & non proficient: quia adhuc finis in aliud tempus.

28 Et revertetur in terram suam cum opibus multis: & cor ejus adversum testamentum sanctum, & faciet, & revertetur in terram suam.

29 Statuto tempore revertetur,& veniet ad Austrum:& non erit priori simile novissimum.

30 Et venient super eum Trieres & Romani:& percutietur, & revertetur, & indignabitur contra testamentum sanctuarij, & faciet:revertetúrque,& cogitabit adversùm eos,qui dereliquerunt testamentum sanctuarij.

31 Et brachia ex eo stabunt,& polluent sanctuarium fortitudinis,& auferent juge sacrificium: & dabunt abominationem in desolationem.

F 32 Et impij in testamentum simulabunt fraudulenter:populus autem sciens Deum suum, obtinebit,& faciet.

33 Et docti in populo docebunt plurimos: & ruent in gladio,& in flamma,& in captivitate,& in rapina dierum.

34 Cúmque corruerint, sublevabuntur auxilio parvulo:& applicabũtur eis plurimi fraudulenter.

35 Et de eruditis ruent,ut conflentur,& eligantur, & dealbentur usque ad tempus præfinitum quia adhuc aliud tempus erit.

36 Et faciet juxta voluntatem suam rex,& elevabitur,& magnificabitur adversus omnem deum & adversus Deum deorum loquetur magnifica,& dirigetur,donec compleatur iracundia:perpetrata quippe est definitio.

37 Et Deum patrum suorum non reputabit: & erit in concupiscentiis feminarum, nec quemquam deorum curabit: quia adversum universa consurget.

38 Deum autem Maozim in loco suo venerabitur:& deum,quem ignoraverunt patres ejus, colet auro,& argento,& lapide pretioso, rebúsque pretiosis.

39 Et faciet ut muniat Maozim cum deo alieno, quem cognovit, & multiplicabit gloriam, & dabit eis potestatem in multis, & terram dividet gratuitò. G

40 Et in tempore præfinito præliabitur adversus eum rex Austri, & quasi tempestas veniat contra illum rex Aquilonis,in curribus,& in equitibus, & in classe magna,& ingredietur terras, & conteret & pertransiet.

41 Et introibit in terram gloriosam, & multæ corruent: hæ autem solæ salvabuntur de manu ejus, Edom, & Moab, & principium filiorum Ammon.

42 Et mittet manum suam in terras: & terra Ægypti non effugiet.

43 Et dominabitur thesaurorum auri & argenti, & in omnibus pretiosis Ægypti: per Lybiam quoque & Æthiopiam transibit.

44 Et fama turbabit eum ab Oriente & ab Aquilone: & veniet in multitudine magna ut conterat, & interficiat plurimos.

45 Et figet tabernaculum suum Apadno inter maria,super montem inclytum & sanctum: & veniet usque ad summitatem ejus,& nemo auxiliabitur ei.

Caput XII.

Post magnam afflictionem tandem salvabuntur reliquiæ Judæorum, & ex mortuis quidam resurgent ad vitam, & quidam ad opprobrium; docti verò ac doctores fulgebunt: de duobus ad ripas fluminis stantibus, & virolineis vestito,qui temporis aperit determinationem: & de completione hujus prophetiæ post statutum tempus.

1 IN tempore autem illo consurget Michaël princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui: & veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes esse cœperunt usque ad tempus illud. Et in tempore illo salvabitur populus tuus omnis qui inventus fuerit scriptus in libro. A

2 Et multi de his qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt: * alij in vitam æternam, & alij in opprobrium ut videant semper. * Matt. 25.d.46

3 Qui autem docti fuerint, * fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad justitiam erudiunt multos,quasi stellæ in perpetuas æternitates. * Sap.3. a.7.

4 Tu autem Daniel claude sermones, & signa librum,usque ad tempus statutum: plurimi pertransibunt, multiplex erit scientia.

5 Et vidi ego Daniel, & ecce quasi duo alij stabant: unus hinc super ripam flumini, & alius inde ex altera ripa fluminis.

6 Et dixi viro,qui erat indutus lineis,qui stabat super aquas fluminis: Usquequò finis horum mirabilium?

7 Et

C 7 Et audivi virum, qui indutus erat lineis, qui
* Apoc. 10. b. 5. stabat super aquas fluminis, * cùm elevasset dexteram & sinistram suam in cælum, & juravisset per viventem in æternum, quia in tempus, & tempora, & dimidium temporis. Et cùm completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur universa hæc,

8 Et ego audivi, & non intellexi. Et dixi: Domine mi, quid erit post hæc?

9 Et ait: Vade Daniel, quia clausi sunt, signatíque sermones, usque ad præfinitum tempus.

D 10 Eligentur, & dealbabuntur, & quasi ignis probabuntur multi: & impiè agent impij, neque intelligent omnes impij, porrò docti intelligent.

11 Et à tempore cùm ablatum fuerit juge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta.

12 Beatus, qui expectat, & pervenit usque ad dies mille trecentos trigintaquinque.

13 Tu autem vade ad præfinitum: & requiesces, & stabis in sorte tua in finem dierum.

Hucusque Danielem in Hebræo volumine legimus. Quæ sequuntur usque ad finem libri, de Theodotionis editione translata sunt.

CAPUT XIII.

Castissimam Susannam impudici presbyteri, cùm ejus concubitu frui non possent, falsò adulterij accusant: sed cùm ad mortem duceretur, orantem exaudivit Deus: & per puerum Danielem proprio ore convictos senes, jure talionis populus interimit.

A 1 ET erat vir habitans in Babylone, & nomen ejus Joakim:

2 Et accepit uxorem nomine Susannam, filiam Helciæ, pulchram nimis, & timentem Deum:

3 Parentes enim illius, cùm essent justi, erudierunt filiam suam secundùm legem Moysi.

4 Erat autem Joakim dives valdè, & erat ei pomarium vicinum domi suæ: & ad ipsum confluebant Judæi, eò quòd esset honorabilior omnium.

5 Et constituti sunt de populo duo senes judices in illo anno: de quibus locutus est Dominus: Quia egressa est iniquitas de Babylone à senioribus judicibus, qui videbantur regere populum.

6 Isti frequentabant domum Joakim, & veniebant ad eos omnes qui habebant judicia.

7 Cùm autem populus revertisset per meridiem, ingrediebatur Susanna, & deambulabat in pomario viri sui.

8 Et videbant eam senes quotidie ingredientem, & deambulantem: & exarserunt in concupiscentiam ejus:

9 Et everterunt sensum suum, & declinaverunt oculos suos ut non viderent cælum, neque recordarentur judiciorum justorum.

B 10 Erant ergo ambo vulnerati amore ejus, nec indicaverunt sibi vicissim dolorem suum:

11 Erubescebant enim indicare sibi concupiscentiam suam, volentes concumbere cum ea:

12 Et observabant quotidie solicitiùs videre eam. Dixítque alter ad alterum:

13 Eamus domum, quia hora prandij est. Et egressi recesserunt à se.

14 Cúmque revertissent, venerunt in unum: & scisitantes ab invicem causam, confessi sunt concupiscentiam suam: & tunc in communi statuerunt tempus, quando eam possent invenire solam.

15 Factum est autem, cùm observarent diem aptum, ingressa est aliquando sicut heri & nudiustertius, cum duabus solis puellis, voluítque lavari in pomario: æstus quippe erat:

16 Et non erat ibi quisquam, præter duos senes absconditos, & contemplantes eam.

17 Dixit ergo puellis: Afferte mihi oleum, & smigmata, & ostia pomarij claudite, ut laver.

18 Et fecerunt sicut præceperat: clauserúntque ostia pomarij, & egressæ sunt per posticum, ut afferrent quæ jusserat: nesciebántque senes intus esse absconditos.

19 Cùm autem egressæ essent puellæ, surrexerunt C
duo senes, & accurrerunt ad eam, & dixerunt:

20 Ecce ostia pomarij clausa sunt, & nemo nos videt, & nos in concupiscentia tui sumus: quam ob rem assentire nobis, & commiscere nobiscum.

21 Quòd si nolueris, dicemus contra te testimonium, quòd fuerit tecum juvenis, & ob hanc causam emiseris puellas à te.

22 Ingemuit Susanna, & ait: Angustiæ sunt mihi undique: si enim hoc egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras.

23 Sed melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Dñi.

24 Et exclamavit voce magna Susanna: exclamaverunt autem & senes adversus eam.

25 Et cucurrit unus ad ostia pomarij, & aperuit.

26 Cùm ergo audissent clamorem famuli domus in pomario, irruerunt per posticum, ut viderent quidnam esset.

27 Postquam autem senes locuti sunt, erubue- D
runt servi vehementer: quia numquam dictus fuerat sermo hujuscemodi de Susanna. Et facta est dies crastina.

28 Cúmque venisset populus ad Joakim virum ejus, venerunt & duo presbyteri pleni iniqua cogitatione adversus Susannam, ut interficerẽt eam.

29 Et dixerunt coram populo: Mittite ad Susannam filiam Helciæ uxorem Joakim. Et statim miserunt.

30 Et venit cum parentibus, & filiis, & universis cognatis suis.

31 Porrò Susanna erat delicata nimis, & pulchra specie.

32 At iniqui illi jusserunt ut discooperiretur (erat enim cooperta) ut vel sic satiarentur decore ejus.

33 Flebant igitur sui, & omnes qui noverant eã.

34 Consurgentes autem duo presbyteri in medio populi, posuerunt manus suas super caput ejus.

35 Quæ flens suspexit ad cælum: erat enim cor ejus fiduciam habens in Domino,

36 Et dixerunt presbyteri: Cúm deambularemus in pomario soli: ingressa est hęc cum duabus puellis: & clausit ostia pomarij, & dimisit à se puellas.

37 Venítque ad eam adolescens qui erat absconditus, & concubuit cum ea.

38 Porrò nos cùm essemus in angulo pomarij, videntes iniquitatem, cucurrimus ad eos, & vidimus eos pariter commisceri.

39 Et illum quidẽ non quivimus cõprehendere,

quia

quia fortior nobis erat, & apertis ostiis exilivit:
E 40 Hanc autem cùm apprehendissemus, interrogavimus, quisnam esset adolescens, & noluit indicare nobis: hujus rei testes sumus.

41 Credidit eis multitudo, quasi senibus & judicibus populi, & condemnaverunt eam ad mortem.

42 Exclamavit autem voce magna Susanna, & dixit: Deus æterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant,

43 Tu scis quoniam falsum testimonium tulerunt contra me: & ecce morior, cùm nihil horum fecerim, quæ isti malitiosè composuerunt adversum me.

44 Exaudivit autem Dominus vocem ejus.

45 Cúmque duceretur ad mortem, suscitavit Dominus spiritum sanctum pueri junioris, cujus nomen Daniel:

46 Et exclamavit voce magna: Mundus ego sum à sanguine hujus.

47 Et conversus omnis populus ad eum, dixit: Quis est iste sermo, quem tu locutus es?

48 Qui cùm staret in medio eorum, ait: Sic fatui filij Israël, non judicantes, neque quod verum est cognoscentes, condemnastis filiam Israël?

F 49 Revertimini ad judicium, quia falsum testimonium locuti sunt adversus eam.

50 Reversus est ergo populus cum festinatione, & dixerunt ei senes: Veni, & sede in medio nostrûm, & indica nobis: quia tibi Deus dedit honorem senectutis.

51 Et dixit ad eos Daniel: Separate illos ab invicem procul, & dijudicabo eos.

52 Cùm ergo divisi essent alter ab altero, vocavit unum de eis, & dixit ad eum: Invetarate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua, quæ operabaris priùs?

53 Judicans judicia injusta, innocentes opprimens, & dimittens noxios, dicente Domino: * Innocentem & justum non interficies.

* Exod. 23. a. 7.

54 Nunc ergo si vidisti eam, dic sub qua arbore videris eos colloquentes sibi. Qui ait: Sub schino.

55 Dixit autem Daniel: Rectè mentitus es in caput tuum: Ecce enim Angelus Dei accepta sententia ab eo, scindet te medium.

56 Et, amoto eo, jussit venire alium, & dixit ei: Semen Chanaan, & non Juda, species decepit te, & concupiscentia subvertit cor tuum:

57 Sic faciebatis filiabus Israël, & illæ timentes loquebantur vobis: sed filia Juda non sustinuit iniquitatem vestram.

58 Nunc ergo dic mihi, sub qua arbore comprehenderis eos loquentes sibi. Qui ait: Sub prino.

G 59 Dixit autem ei Daniel: Rectè mentitus es & tu in caput tuum: manet enim Angelus Domini, gladium habens, ut secet te medium, & interficiat vos.

60 Exclamavit itaque omnis cætus voce magna, & benedixerunt Deum, qui salvat sperantes in se.

61 Et consurrexerunt adversus duos presbyteros (convicerat enim eos Daniel ex ore suo falsum dixisse testimonium) fecerúntque eis sicut malè egerant adversus proximum,

* Deut. 19. d. 18 19.

62 * Ut facerent secundùm legem Moysi: & interfecerunt eos, & salvatus est sanguis innoxius in die illa.

63 Helcias autem & uxor ejus laudaverunt Deum pro filia sua Susanna, cum Joakim marito ejus, & cognatis omnibus, quia non esset inventa in ea res turpis.

64 Daniel autem factus est magnus in conspectu populi, à die illa, & deinceps.

65 Et rex Astyages appositus est ad patres suos, & suscepit Cyrus Persès regnum ejus.

CAPUT XIV.

Fraudes sacerdotum idoli Bel, qui appositos illi cibos occultè auferebant, regi per Danielem detecta sunt; ipsíque interemptis, idolum unà cum templo suo eversum est: similiter & draconem quem colebant Babylonij, injecta in os massa ex pice, adipe & pilis confecta, Daniel interfecit: quapropter instantibus Babyloniis missus est in lacum leonum, illaesúsque servatus, allato etiam illi per Prophetam Habacuc prandio ex Judæa: quod videns rex, adversarios illius à leonibus in momento devoratos, jubet omnes timere Deum Danielis.

1 ERat autem Daniel conviva regis, & honoratus super omnes amicos ejus. A

2 Erat quoque idolum apud Babylonios nomine Bel: & impendebantur in eo per dies singulos similæ artabæ duodecim, & oves quadraginta, viníque amphoræ sex.

3 Rex quoque colebat eum, & ibat per singulos dies adorare eum: porrò Daniel adorabat Deum suum. Dixítque ei rex: Quare non adoras Bel?

4 Qui respondens ait ei: Quia non colo idola manufacta, sed viventem Deum, qui creavit cælum & terram, & habet potestatem omnis carnis.

5 Et dixit rex ad eum: Non videtur tibi esse Bel vivens Deus? An non vides quanta comedat & bibat quotidie?

6 Et ait Daniel arridens: Ne erres rex. Iste B enim intrinsecus luteus est, & forinsecus æreus, neque comedit aliquando.

7 Et iratus rex vocavit sacerdotes ejus, & ait eis: Nisi dixeritis mihi, quis est qui comedat impensas has, moriemini.

8 Si autem ostenderitis, quoniam Bel comedat hæc, morietur Daniel, quia blasphemavit in Bel. Et dixit Daniel regi: Fiat juxta verbum tuum.

9 Erant autem sacerdotes Bel septuaginta, exceptis, uxoribus, & parvuli, & filiis. Et venit rex cum Daniele in templum Bel.

10 Et dixerunt sacerdotes Bel: Ecce nos egredimur foras: & tu rex pone escas, & vinum misce, & claude ostium, & signa annulo tuo:

11 Et cùm ingressus fueris manè, nisi inveneris C omnia comesta à Bel, morte moriemur, vel Daniel qui mentitus est adversum nos.

12 Contemnebant autem, quia fecerant sub mensa absconditum introitum, & per illum ingrediebantur semper, & devorabant ea.

13 Factum est igitur postquam egressi sunt illi, rex posuit cibos ante Bel: præcepit Daniel pueris suis, & attulerunt cinerem, & cribravit per totum templum coram rege: & egressi clauserunt, ostium: & signantes annulo regis abierunt.

14 Sacerdotes autem ingressi sunt nocte juxta consuetudinem suam, & uxores, & filij eorum: & comederunt omnia, & biberunt.

15 Surrexit

15 Surrexit autem rex primo diluculo, & Daniel cum eo.

16 Et ait rex : Salvánе ſunt ſignacula, Daniel? Qui reſpondit : Salva, rex.

D 17 Statímque cùm aperuiſſet oſtium, intuitus rex menſam, exclamavit voce magna : Magnus es Bel, & non eſt apud te dolus quiſquam.

18 Et riſit Daniel: & tenuit regem ne ingrederetur intrò : & dixit : Ecce pavimentum ; animadverte cujus veſtigia ſint hæc.

19 Et dixit rex : Video veſtigia virorum, & mulierum, & infantium. Et iratus eſt rex.

20 Tunc apprehendit ſacerdotes, & uxores, & filios eorum : & oſtenderunt ei abſcondita oſtiola, per quæ ingrediebantur, & conſumebant quæ erant ſuper menſam.

21 Occidit ergo illos rex, & tradidit Bel in poteſtatem Danielis: qui ſubvertit eum, & templũ ejus.

22 Et erat draco magnus in loco illo, & colebant eum Babylonij.

23 Et dixit rex Danieli : Ecce nunc non potes dicere quia iſte non ſit Deus vivens: adora ergo eum.

E 24 Dixítque Daniel : Dominum Deum meum adoro : quia ipſe eſt Deus vivens : iſte autem non eſt Deus vivens.

25 Tu autem rex da mihi poteſtatem, & interficiam draconem abſque gladio & fuſte. Et ait rex: Do tibi.

26 Tulit ergo Daniel picem, & adipem, & pilos, & coxit pariter: fecítque maſſas, & dedit in os draconis, & diruptus eſt draco. Et dixit : Ecce quem colebatis.

27 Quod cùm audiſſent Babylonij ; indignati ſunt vehementer: & congregati adverſum regem, dixerunt : Judæus factus eſt rex : Bel deſtruxit, draconem interfecit, & ſacerdotes occidit.

28 Et dixerunt cùm veniſſent ad regem : Trade nobis Danielem ; alioquin interficiemus te, & domum tuam.

29 Vidit ergo rex quòd irruerent in eum vehementer : & neceſſitate compulſus tradidit eis Danielem. F

30 Qui miſerunt eum in lacum leonum, & erat ibi diebus ſex.

31 Porrò in lacu erant leones ſeptem, & dabantur eis duo corpora quotidie, & duæ oves : & tunc non data ſunt eis, ut devorarent Danielem.

32 Erat autem Habacuc propheta in Judæa, & ipſe coxerat pulmentum, & intriverat panes in alveolo : & ibat in campum ut ferret meſſoribus.

33 Dixítque Angelus Domini ad Habacuc : Ferprandium, quod habes, in Babylonem Danieli, qui eſt in lacu leonum.

34 Et dixit Habacuc : Domine, Babylonem non vidi, & lacum neſcio.

35 * Et apprehendit eum Angelus Domini in vertice ejus, & portavit eum capillo capitis ſui, poſuítque eum in Babylone ſupra lacum in impetu ſpiritus ſui. * Ezech. 8. 6. 3. G

36 Et clamavit Habacuc, dicens: Daniel ſerve Dei, tolle prandium, quod miſit tibi Deus.

37 Et ait Daniel : Recordatus es mei Deus, & non dereliquiſti diligentes te.

38 Surgénſque Daniel comedit. Porrò Angelus Domini reſtituit Habacuc confeſtim in loco ſuo.

39 Venit ergo rex die ſeptimo ut lugeret Danielem : & venit ad lacum, & introſpexit, & ecce Daniel ſedens in medio leonum.

40 Et exclamavit voce magna rex, dicens: Magnus es Domine Deus Danielis. Et extraxit eum de lacu leonum.

41 Porrò illos, qui perditionis ejus cauſa fuerant, intromiſit in lacum, & devorati ſunt in momento coram eo.

42 Tunc rex ait : Paveant omnes habitantes in univerſa terra Deum Danielis : quia ipſe eſt ſalvator : faciens ſigna & mirabilia in terra : qui liberavit Danielem de lacu leonum.

PROPHETIA OSEE.

Caput Primum.

Quo tempore Oſee prophetaverit, qui juſſus fornicariam accipere uxorem, duos filios unámque filiam ex ea generavit : quibus nomina jubetur imponere juxta effectus quos Dominus in populo ſuo decreverat inducere : de Gentium converſione ; & futuro eódem capite filiorum Judæ & Iſraël.

A 1 VERBUM Domini, quod factum eſt ad Oſee filium Beeri, in diebus Oziæ, Joathan, Achaz, Ezechiæ, regnum Juda, & in diebus Jeroboam filij Joas regis Iſraël.

2 Principium loquendi Domino in Oſee : & dixit Dominus ad Oſee : Vade, ſume tibi uxorem fornicationum, & fac tibi filios fornicationum : quia fornicans fornicabitur terra à Domino.

B 3 Et abiit, & accepit Gomer filiam Debelaim : & concepit, & peperit ei filium.

4 Et dixit Dominus ad eum : Voca nomen ejus Jezrahel : quoniam adhuc modicum, & viſitabo ſanguinem Jezrahel ſuper domum Jehu, & quieſcere faciam regnum domus Iſraël.

5 Et in illa die conteram arcum Iſrael in valle Jezrahel.

6 Et concepit adhuc, & peperit filiam. Et dixit ei : Voca nomen ejus Aſque miſericordia : quia non addam ultrà miſereri domui Iſrael, ſed oblivione obliviſcar eorum.

7 Et domui Juda miſerebor, & ſalvabo eos in Domino Deo ſuo : & non ſalvabo eos in arcu, & gladio, & in bello, & in equis, & in equitibus. C

8 Et ablactavit eam, quæ erat Abſque miſericordia. Et concepit, & peperit filium.

9 Et dixit : Voca nomen ejus : Non populus meus : quia vos non populus meus ; & ego non ero veſter. D

10 Et erit numerus filiorum Iſrael quaſi arena maris quæ ſine menſura eſt, & non numerabitur.

*Rom. 9. f. 26 * Et erit in loco ubi dicetur eis : Non populus meus vos : dicetur eis : Filij Dei viventis.

11 Et congregabuntur filij Juda, & filij Israël pariter : & ponent sibimet caput unum, & ascendent de terra : quia magnus dies Jezrahel.

Caput II.

Minatur Dominus Israëli tanquam uxori adulteræ repudium, & sepit vias ejus spinis, ut ad virum suum revertatur : cúmque non advertat à quo habeat bonorum abundantiam, ablaturum se ab ea dicit cuncta in quibus delectatur sicque ipsum tandem ad se reducturum, magnáque felicitate donaturum : & de Gentium vocatione.

A 1 Dicite fratribus vestris : Populus meus; & sorori vestræ : Misericordiam consecuta.

2 Judicate matrem vestram, judicate : quoniam ipsa non uxor mea, & ego non vir ejus : auferat fornicationes suas à facie sua, & adulteria sua de medio uberum suorum.

3 Ne fortè expoliem eam nudam, & statuam eam secundùm diem nativitatis suæ : & ponam eam quasi solitudinem, & statuam eam velut terram inviam, & interficiam eam siti.

4 Et filiorum illius non miserebor : quoniam filij fornicationum sunt.

5 Quia fornicata est mater eorum, confusa est quæ concepit eos : quia dixit : Vadam post amatores meos, qui dant panes mihi, & aquas meas, lanam meam, & linum meum, oleum meum, & potum meum.

6 Propter hoc ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inveniet.

B 7 Et sequetur amatores suos, & non apprehendet eos : & quæret eos, & non inveniet, & dicet : Vadam, & revertar ad virum meum priorem : quia benè mihi erat tunc magis quàm nunc.

8 Et hæc nescivit, quia ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum, & argentum multiplicavi ei, & aurum, quæ fecerunt Baal.

9 Idcircò convertar, & sumam frumentum meum in tempore suo, & vinum meum in tempore suo, & liberabo lanam meam & linum meum quæ operiebant ignominiam ejus.

10 Et nunc revelabo stultitiam ejus in oculis amatorum ejus : & vir nō eruet eam de manu mea.

11 Et cessare faciam omne gaudium ejus, sollemnitatem ejus, neomeniam ejus, sabbatum ejus, & omnia festa tempora ejus.

C 12 Et corrumpam vineam ejus, & ficum ejus : de quibus dixit : Mercedes hæ, meæ sunt, quas dederunt mihi amatores mei : & ponam eam in saltum, & comedet eam bestia agri.

13 Et visitabo super eam dies Baalim, quibus accendebat incensum, & ornabatur inaure sua, & monili suo, & ibat post amatores suos, & mei oblivisebatur, dicit Dominus.

14 Propter hoc, ecce ego lactabo eam, & dicam eam in solitudinem : & loquar ad cor ejus.

15 Et dabo ei vinitores ejus ex eodem loco, & vallem Achor ad aperiendam spem : & canet ibi juxta dies juventutis suæ, & juxta dies ascensionis suæ de terra Ægypti.

16 Et erit in die illa, ait Dominus : vocabit me : Vir meus, & non vocabit me ultrà, Baali.

17 Et auferam nomina Baalim de ore ejus, & non recordabitur ultrà nominis eorum.

18 Et percutiam cum eis fœdus in die illa, cum D bestia agri, & cum volucre cæli, & cum reptili terræ : & arcum, & gladium, & bellum conteram de terra : & dormire eos faciam fiducialiter.

19 Et sponsabo te mihi in sempiternum : & sponsabo te mihi in justitia, & judicio, & in misericordia, & in miserationibus.

20 Et sponsabo te mihi in fide : & scies quia Ego Dominus.

21 Et erit in die illa : Exaudiam, dicit Dominus, exaudiam cælos, & illi exaudient terram.

22 Et terra exaudiet triticum, & vinum, & oleum : & hæc exaudient Jezrahel.

23 Et seminabo eam mihi in terra, & miserebor ejus, quæ fuit absque misericordia.

24 * Et dicam non populo meo : Populus meus es tu : & ipse dicet : Deus meus es tu. *Rom. 9. f. 25. 1. Pet. 2. b. 10.

Caput III.

Rursum jubetur Propheta diligere adulteram, quæ tamen multis diebus illum expectet, quia filios Israël multis diebus sine rege & sacrificio sedentes; tandem ad Dominum dicit reversuros.

1 Et dixit Dominus ad me : Adhuc vade, & dilige mulierem dilectam amico & adulteram : sicut diligit Dominus filios Israël, & ipsi respiciunt ad deos alienos, & diligunt vinacia uvarum. A

2 Et fodi eam mihi quindecim argenteis, & coro hordei, & dimidio coro hordei.

3 Et dixi ad eam : Dies multos expectabis me : B non fornicaberis, & non eris viro : sed & ego expectabo te.

4 Quia dies multos sedebunt filij Israël sine rege, & sine principe, & sine sacrificio, & sine altari, & sine ephod, & sine theraphim.

5 * Et post hæc revertentur filij Israël, & quærent Dominum Deum suum, & David regem suum : & pavebunt ad Dominum, & ad bonum, ejus, in novissimo dierum. *Ezec. 34. f. 23

Caput IV.

Minatur terræ Israël, propter multa populi peccata, qui & scientiam repulit, & idololatriæ fuit deditus : dicit se relicturum Israël in peccatis suis, cupiens ne Juda ipsum imitetur.

1 Audite verbum Domini filij Israël, quia judicium Domino cum habitatoribus terræ : A non est enim veritas, & non est misericordia, & non est scientia Dei in terra.

2 Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit.

3 Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habitat in ea, in bestia agri, & in volucre cæli : sed & pisces maris congregabuntur.

4 Veruntamen unusquisque non judicet : & non arguatur vir : populus enim tuus, sicut hi qui contradicunt sacerdoti.

5 Et corrues hodie, & corruet etiam propheta B tecum : nocte tacere feci matrem tuam.

6 Conticuit populus meus, eò quòd non habuerit scientiam : quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi : & oblita es legis Dei tui, obliviscar filiorum tuorum & ego.

7 Secundùm multitudinem eorum sic peccaverunt

verunt mihi: gloriam eorum in ignominiam commutabo.

8 Peccata populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum sublevabunt animas eorum.

* Isai. 24. a. 2. 9 * Et erit sicut populus, sic sacerdos: & visitabo super eum vias ejus, & cogitationes ejus reddam ei.

C 10 Et comedent, & non saturabuntur: fornicati sunt, & non cessaverunt: quoniam Dominum dereliquerunt in non custodiendo.

11 Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor.

12 Populus meus in ligno suo interrogavit, & baculus ejus annuntiavit ei: spiritus enim fornicationum decepit eos, & fornicati sunt à Deo suo.

13 Super capita montium sacrificabant, & super colles accendebant thymiama; subtus quercum, & populum, & terebynthum, quia bona erat umbra ejus: ideò fornicabuntur filiæ vestræ, & sponsæ vestræ adulteræ erunt.

D 14 Non visitabo super filias vestras cùm fuerint fornicatæ, & super sponsas vestras cùm adulteraverint: quoniam ipsi cum meretricibus conversabantur, & cum effeminatis sacrificabant, & populus non intelligens vapulabit.

15 Si fornicaris tu Israël, non delinquat saltem Juda: & nolite ingredi in Galgala, & ne ascenderitis in Bethaven, neque juraveritis: Vivit Dominus.

16 Quoniam sicut vacca lasciviens declinavit Israël: nunc pascet eos Dominus, quasi agnum in latitudine.

17 Particeps idolorum Ephraim, dimitte eum.

18 Separatum est convivium eorum, fornicatione fornicati sunt: dilexerunt afferre ignominiam protectores ejus.

19 Ligavit eum spiritus in alis suis, & confundentur à sacrificiis suis.

Caput V.

Minatur Dominus se puniturum Israël propter peccata sua, similiter & Judam: nec proderit humanum auxilium, cùm Dominus eis adversetur.

A 1 AUdite hoc sacerdotes: & attendite domus Israël, & domus regis auscultate: quia vobis judicium est, quoniam laqueus facti estis speculationi, & rete expansum super Thabor.

2 Et victimas declinastis in profundum: & ego eruditor omnium eorum.

3 Ego scio Ephraim, & Israël non est absconditus à me: quia nunc fornicatus est Ephraim, contaminatus est Israël.

B 4 Non dabunt cogitationes suas ut revertantur ad Deum suum: quia spiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognoverunt.

5 Et respondebit arrogantia Israël in facie ejus: & Israël & Ephraim ruent in iniquitate sua, ruet etiam Judas cum eis.

6 In gregibus suis, & in armentis suis vadent ad quærendum Dominum, & non invenient: ablatus est ab eis.

7 In Dominum prævaricati sunt, quia filios alienos genuerunt: nunc devorabit eos mensis, cum partibus suis.

C 8 Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama: ululate in Bethaven, post tergum tuum Benjamin.

9 Ephraim in desolatione erit in die correptionis: in tribubus Israël ostendi fidem.

10 Facti sunt principes Juda quasi assumentes terminum: super eos effundam quasi aquam iram meam.

11 Calumniam patiens est Ephraim, fractus judicio: quoniam cœpit abire post sordes.

12 Et ego quasi tinea Ephraim: & quasi putredo domui Juda.

D 13 Et vidit Ephraim languorem suum, & Juda vinculum suum: & abiit Ephraim ad Assur, & misit ad regem ultorem: & ipse non poterit sanare vos, nec solvere poterit à vobis vinculum.

14 Quoniam ego quasi læna Ephraim, & quasi catulus leonis domui Juda: ego ego capiam, & vadam: tollam, & non est qui eruat:

15 Vadens revertar ad locum meum: donec deficiatis, & quæratis faciem meam.

Caput VI.

Reversi in tribulatione ad Dominum, magna fiducia salutem sibi ab eo promittunt: expostulat Dominus cum Israël & Juda; quòd neque beneficiis neque prophetarum comminationibus ab idololatria aliisque iniquitatibus sint revocati, cùm præferat misericordiam sacrificio.

1 IN tribulatione sua manè consurgent ad me: A
Venite, & revertamur ad Dominum:

2 Quia ipse cepit, & sanabit nos: percutiet, & curabit nos.

3 * Vivificabit nos post duos dies: in die tertia B
suscitabit nos, & vivemus in conspectu ejus. Sciemus, sequemúrque ut cognoscamus Dominum: quasi diluculum præparatus est egressus ejus, & veniet quasi imber nobis temporaneus, & serotinus terræ. * 1. C. p. 15. a. 4.

4 Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi C
Juda? misericordia vestra quasi nubes matutina, & quasi ros manè pertransiens.

5 Propter hoc dolavi in prophetis, occidi eos in verbis oris mei: & judicia tua quasi lux egredientur.

6 * Quia misericordiam volui, & non sacrifi- *1. Reg. 15. c. 22. Eccl. 4. d. 17. Matt. 9. b. 13. 12. a. 7.
cium; & scientiam Dei, plusquam holocausta.

7 Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum, ibi prævaricati sunt in me.

8 Galaad civitas operantium idolum, supplantata sanguine.

9 Et quasi fauces virorum latronum, particeps D
sacerdotum, in via interficientium pergentes de Sichem: quia scelus operati sunt.

10 In domo Israël vidi horrendum: ibi fornicationes Ephraim: contaminatus est Israël.

11 Sed & Juda pone messem tibi; cùm convertero captivitatem populi mei.

Caput VII.

Cùm sanaturus esset Dominus Israël, obstiterunt iniquitates eorum: consentientes enim regum suorum malitiæ, omnes in idolatriam vehementer exarserunt; Dominóque relicto, converti ad Ægypti auxilium, translati sunt in Assyrios.

1 CUm sanare vellem Israël, revelata est iniqui- A
tas Ephraim, & malitia Samariæ, quia operati sunt mendacium: & fur ingressus est spolians, latrunculus foris.

2 Et ne fortè dicant in cordibus suis, omnem malitiam eorum me recordatum: nunc circum-

dederunt eos adinventiones suæ, coram facie mea factæ sunt.

3 In malitia sua lætificaverunt regem : & in mendaciis suis principes.

4 Omnes adulterantes, quasi clibanus succensus à coquente : quievit paululùm civitas à commistione fermenti, donec fermentaretur totum.

B 5 Dies regis nostri : cœperunt principes furere à vino : extendit manum suam cum illusoribus.

6 Quia applicuerunt quasi clibanum cor suum, cùm insidiaretur eis: tota nocte dormivit coquens eos, manè ipse succensus quasi ignis flammæ.

7 Omnes calefacti sunt quasi clibanus, & devoraverunt judices suos : omnes reges eorum ceciderunt: non est qui clamet in eis ad me.

8 Ephraim in populis ipse commiscebatur : Ephraim factus est subcinericius panis, qui non reversatur.

C 9 Comederunt alieni robur ejus, & ipse nescivit : sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignoravit.

10 Et humiliabitur superbia Israël in facie ejus: nec reversi sunt ad Dominum Deum suum, & non quæsierunt eum in omnibus his.

11 Et factus est Ephraim quasi columba seducta non habens cor : Ægyptum invocabant, ad Assyrios abierunt.

12 Et cùm profecti fuerint, expandam super eos rete meum : quasi volucrem cæli detraham eos cædam eos secundùm auditionem cœtus eorum.

D 13 Væ eis, quoniam recesserunt à me: vastabuntur, quia prævaricati sunt in me : & ego redemi eos: & ipsi locuti sunt contra me mendacia.

14 Et non clamaverunt ad me in corde suo, sed ululabant in cubilibus suis super triticum & vinum ruminabant, recesserunt à me.

14 Et ego erudivi eos, & confortavi brachia eorum : & in me cogitaverunt malitiam.

16 Reversi sunt ut essent absque jugo : facti sunt quasi arcus dolosus : cadent in gladio principes eorum, à furore linguæ suæ. Ista subsannatio eorum in Terra Ægypti.

Caput VIII.

Samariam prædicit cum vitulo suo destruendam per Nabuchodonosor, propter idololatriam, nec ipsorum hostiæ suscipientur : civitates autem Iuda etiam concremabuntur.

A 1 IN gutture tuo sit tuba quasi aquila super domum Domini : pro eo quòd transgressi sunt fœdus meum, & legem meam prævaricati sunt.

2 Me invocabunt : Deus meus cognovimus te Israël.

3 Projecit Israël bonum, inimicus persequetur eum.

4 Ipsi regnaverunt, & non ex me : principes extiterunt, & non cognovi : argentum suum & aurum suum fecerunt sibi idola, ut interirent:

B 5 Projectus est vitulus tuus Samaria, iratus est furor meus in eos. usquequò non poterunt emundari?

6 Quia ex Israël & ipse est : artifex fecit illum, & non est Deus: quoniam in aranearum telas erit vitulus Samariæ.

7 Quia ventum seminabunt, & turbinem metent : culmus stans non est in eo, germen non faciet farinam: quod & si fecerit, alieni comedent eam.

8 Devoratus est Israël : nunc factus est in nationibus quasi vas immundum.

9 Quia ipsi ascenderunt ad Assur, onager solitarius sibi : Ephraim munera dederunt amatoribus. C

10 Sed & cùm mercede conduxerint nationes, nunc congregabo eos : & quiescent paulisper ab onere regis, & principum.

11 Quia multiplicavit Ephraim altaria ad peccandum : factæ sunt ei aræ in delictum.

12 Scribam ei multiplices leges meas, quæ velut alienæ computatæ sunt.

13 Hostias offerent, immolabunt carnes, & D comedent, & Dominus non suscipiet eas : nunc recordabitur iniquitatis eorum, & visitabit peccata eorum : ipsi in Ægyptum convertentur.

14 Et oblitus est Israël factoris sui, & ædificavit delubra : & Judas multiplicavit urbes munitas: & mittam ignem in civitates ejus, & devorabit ædes illius.

Caput IX.

Dominus in populum Israël famem & captivitatem propter ipsius peccata immittet : nec grata ipsi erunt eorum sacrificia : & quia in peccatis perseverant, perpetuò ejecti à Domino permanebunt, vagi inter nationes.

1 NOli lætari Israël, noli exultare sicut populi : quia fornicatus es à Deo tuo, dilexisti mercedem super omnes areas tritici. A

2 Area & torcular non pascet eos, & vinum mentietur eis.

3 Non habitabunt in terra Domini : reversus est Ephraim in Ægyptum, & in Assyriis pollutum comedit.

4 Non libabunt Domino vinum, & non placebunt ei : sacrificia eorum, quasi panis lugentium, omnes, qui comedent eum, contaminabuntur : quia panis eorum animæ ipsorum, non intrabit in domum Domini.

5 Quid facietis in die solemni, in die festivitatis Domini?

6 Ecce enim profecti sunt à vastitate: Ægyptus B congregabit eos, Memphis sepeliet eos : desiderabile argentum eorum urtica hereditabit, lappa in tabernaculis eorum.

7 Venerunt dies visitationis, venerunt dies retributionis : scitote Israël stultum prophetam, insanum virum spiritualem, propter multitudinem iniquitatis tuæ, & multitudinem amentiæ.

8 Speculator Ephraim cum Deo meo : propheta laqueus ruinæ factus est super omnes vias ejus, insania in domo Dei ejus.

9 * Profundè peccaverunt, sicut in diebus Ga- *Iudic. 19. f. 25
baa : recordabitur iniquitatis eorum, & visitabit C peccata eorum.

10 Quasi uvas in deserto, inveni Israël : quasi prima poma ficulneę in cacumine ejus, vidi patres eorum : ipsi autem intraverunt ad Beelphegor. & abalienati sunt in confusionem, & facti sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt.

11 Ephraim quasi avis avolavit, gloria eorum à partu, & ab utero, & à conceptu.

12 Quòd & si enutrierint filios suos, absque liberis

ris eos faciam in hominibus : sed & væ eis cùm recessero ab eis.

D 13 Ephraim, ut vidi, Tyrus erat fundata in pulchritudine : & Ephraïm educet ad interfectorem filios suos.

14 Da eis Domine. Quid dabis eis : Da eis vulvam sine liberis,& ubera arentia.

*1.Reg. 8.a.5. 15 * Omnes nequitiæ eorum in Galgal, quia ibi exosos habui eos: : propter malitiam adinventionum eorum,de domo mea ejiciam eos:non addam ut diligam eos,omnes principes eorum recedentes.

16 Percussus est Ephraïm, radix eorum exsiccata est : fructum nequaquam facient. Quòd & si genuerint,interficiam amantissima uteri eorum.

17 Abjiciet eos Deus meus,quia non audierunt eum : & erunt vagi in nationibus.

Caput X.

Propter idololatriam Israël traditur Assyriis : & cùm à Domino revocati ad justitiam, pergant sequi vias suas, omnes eorum munitiones vastabuntur.

A 1 Vitis frondosa Israël, fructus adæquatus est ei : secundùm multitudinem fructus sui multiplicavit altaria, juxta ubertatem terræ suæ exuberavit simulachris.

2 Divisum est cor eorum, nunc interibunt:ipse confringet simulachra eorum, depopulabitur aras eorum.

3 Quia nunc dicent : Non est rex nobis : non enim timemus Dominum : & rex quid faciet nobis :

4 Loquimini verba visionis inutilis,& ferietis, fœdus : & germinabit quasi amaritudo judicium super sulcos agri.

B 5 Vaccas Bethaven coluerunt habitatores Samariæ:quia luxit super eum populus ejus,& æditui ejus super eum exultaverunt in gloria ejus, quia migravit ab eo.

6 Siquidem & ipse in Assur delatus est, munus regi ultori: confusio Ephraïm capiet,& confundetur Israël in voluntate sua.

7 Transire fecit Samaria regem suum quasi spumam super faciem aquæ.

C 8 Et disperdentur excelsa idoli, peccatum Israël: lappa & tribulus ascendet super aras eorum:& dicent montibus : * Operite nos;& collibus: Cadite super nos.

*Isai.2. d.19. Luc.23. c.30. Apoc.6. d.16. 9 * Ex diebus Gabaa,peccavit Israël, ibi steterunt : non comprehendet in Gabaa prælium super filios iniquitatis.

*Judic. 19.f.25.

10 Juxta desiderium meum corripiam eos:congregabuntur super eos populi, cùm corripientur propter duas iniquitates suas.

11 Ephraim vitula docta diligere trituram, & ego transivi super pulchritudinem colli ejus:ascendam super Ephraim, arabit Judas, confringet sibi sulcos Jacob.

*Ier.4. a.3. 12 * Seminate vobis in justitia, & metite in
D ore misericordiæ,innovate vobis novale : tempus autem requirendi Dominum, cùm venerit qui docebit vos justitiam.

13 Arastis impietatem, iniquitatem messuistis, comedistis frugem mendacij : quia confisus es in viis tuis, in multitudine fortium tuorum.

14 Consurget tumultus in populo tuo : & omnes munitiones tuæ vastabuntur, sicut vastatus est* Salmana à domo ejus, qui judicavit Baal in die prælij, matre super filios allisa. *Judic. 8. c.12.

15 Sic fecit vobis Bethel, à facie malitiæ nequitiarum vestrarum.

Caput XI.

Beneficiis ostendit Dominus se diligere populum Israël : sed propter illius scelera tradidit eum Assyriis:attamen propter suam misericordiam reducet eos : ut in terra sua serviant Domino, unà cum Gentibus ad Deum conversis.

1 Sicut manè transiit,pertransiit rex Israël. Quia puer Israël, & dilexi eum : & * ex Ægypto vocavi filium meum. A *Mat 2 c. 15.

2 Vocaverunt eos,sic abierunt à facie eorum: Baalim immolabant, & simulacris sacrificabant.

3 Et ego quasi nutricius Ephraïm, portabam eos in brachiis meis:& nescierunt quòd curarem eos.

4 In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis : & ero eis quasi exaltans jugum super maxillas eorum:& declinavi ad eum ut vesceretur. B

5 Non revertetur in Terram Ægypti,& Assur ipse rex ejus : quoniam noluerunt converti.

6 Cœpit gladius in civitatibus ejus, & consumet electos ejus,& comedet capita eorum.

7 Et populus meus pendebit ad reditum meum: jugum autem imponetur eis simul, quod non auferetur.

8 Quomodo dabo te Ephraim, protegam te Israël? * quomodo dabo te sicut Adama,ponam te ut Seboïm ? Conversum est in me cor meum,pariter conturbata est pœnitudo mea. C *Gen. 19.c.24

9 Non faciam furorem iræ meæ:non convertar ut disperdam Ephraim : quoniam Deus ego, & non homo:in medio tui sanctus,& non ingrediar civitatem.

10 Post Dominum ambulabunt, quasi leo rugiet : quia ipse rugiet, & formidabunt filij maris. D

11 Et avolabunt quasi avis ex Ægypto,& quasi columba de terra Assyriorum:& collocabo eos in domibus suis, dicit Dominus.

12 Circumdedit me in negatione Ephraim, & in dolo domus Israël : Judas autem descendit cum Deo, & cum sanctis fidelis.

Caput XII.

Vanè fidit Israël in Ægypto, ut ab Assur liberetur : sed tam ipsi quàm Juda reddet Dominus juxta merita ipsorum ; qui immemores beneficiorum Jacob patriarchæ præstitorum, declinaverunt in avaritiam : quibus tamen pacem offert : carpens potissimùm idololatriam Galaad.

1 Ephraïm pascit ventum, & sequitur æstum : tota die mendacium & vastitatem multiplicat : & fœdus cum Assyriis iniit ; & oleum in Ægyptum ferebat. A

2 Judicium ergo Domini cum Juda, & visitatio super Jacob : juxta vias ejus, & juxta adinventiones ejus reddet ei.

3 * In utero supplantavit fratrem suum : & in fortitudine sua directus est cum angelo. *Gen. 25.d.25. Gen.32. f.24.

4 Et invaluit ad Angelum, & confortatus est : flevit,& rogavit eum : in Bethel invenit eum, & ibi locutus est nobiscum.

5 ET Dominus Deus exercituum, Dominus memoriale ejus.

6 Et tu ad Deum tuum convertêris: misericordiam & judicium custodi, spera in Deo tuo semper.

7 Chanaan, in manu ejus statera dolosa, calumniam dilexit.

C

8 Et dixit Ephraim. Verumtamen dives effectus sum, inveni idolum mihi: omnes labores mei non invenient mihi iniquitatem, quam peccavi.

9 Et ego Dominus Deus tuus ex Terra Ægypti, adhuc sedere te faciam in tabernaculis, sicut in diebus festivitatis.

10 Et locutus sum super prophetas, & ego visionem multiplicavi, & in manu prophetarum assimilatus sum.

11 Si Galaad idolum, ergo frustrà erant in Galgal bobus immolantes: nam & altaria eorum quasi acervi super sulcos agri.

D

12 * Fugit Jacob in regionem Syriæ, & servivit Israël in uxorem, & in uxorem servavit.

*Gen. 28. a 5. * Exod. 14. e 21 21.

13 * In propheta autem eduxit Dominus Israël de Ægypto: & in propheta servatus est.

14 Ad iracundiam me provocavit Ephraim in amaritudinibus suis, & sanguis ejus super eum veniet, & opprobrium ejus restituet ei Dominus suus.

CAPUT XIII.

Abominationes Israël ostendit, propter quas ipsi minatur exitum: Dominus docet se solum esse Deum & liberatorem, arguens Israël ingratitudinis de beneficiis in deserto acceptis, gravemque ob id vindictam illis comminatur: addens se eos de morte liberaturum, devictis morte & inferno.

A

1 LOquente Ephraim, horror invasit Israël, & deliquit in Baal, & mortuus est.

2 Et nunc addiderunt ad peccandum: fecerúntque sibi conflatile de argento suo quasi similitudinem idolorum: factura artificum totum est: his ipsi dicunt: Immolate homines vitulos adorantes.

3 Idcircò erunt quasi nubes matutina, & sicut ros matinus præteriens, sicut pulvis turbine raptus ex area, & sicut fumus de fumario.

B

4 * Ego autem Dominus Deus tuus ex terra Ægypti: & Deum absque me nescies, & salvator non est præter me.

* Isai. 34. b. 11

5 Ego cognovi te in deserto, in terra solitudinis.

6 Juxta pascua sua adimpleti sunt, & saturati sunt: & levaverunt cor suum, & obliti sunt mei.

7 Et ero eis quasi leæna, sicut pardus in via Assyriorum.

8 Occurram eis quasi ursa raptis catulis, & dirumpam interiora jecoris eorum: & consumam eos ibi quasi leo, bestia, agri scindet eos.

9 Perditio tua Israël: tantummodò in me auxilium tuum.

10 Ubi est rex tuus? maximè nunc salvet te in omnibus urbibus tuis; & judices tui, de quibus dixisti: * Da mihi regem, & principes.

C

* 1. Reg. 8. a. 5.

11 Dabo tibi regem in furore meo, & auferam in indignatione mea.

12 Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum peccatum ejus.

13 Dolores parturientis venient ei: ipse filius non sapiens: nunc enim non stabit in contritione filiorum.

14 De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos: * ero mors tua ô mors, morsus tuus ero inferne: consolatio abscondita est ab oculis meis.

* 1. Cor. 15. g. 54. Heb 2. d. 14.

15 Quia ipse inter fratres dividit: * adducet urentem ventum Dominus de deserto ascendentem: & siccabit venas ejus, & desolabit fontem ejus, & ipse diripiet thesaurum omnis vasis desiderabilis.

* Ezech. 19. d. 12

CAPUT XIV.

Perditionem annuntiat Israël, propter ipsius peccata: revocat tamen ad se, & conversis plurima bona promittit.

1 PEreat Samaria, quoniam ad amaritudinem concitavit Deum suum: in gladio pereant, parvuli eorum elidantur, & fœtæ ejus discindantur.

A

2 Convertere Israël ad Dominum Deum tuum: quoniam corruisti in iniquitate tua.

3 Tollite vobiscum verba, & convertimini ad Dominum: & dicite ei: Omnem aufer iniquitatem, accipe bonum: & reddemus vitulos, labiorum nostrorum,

B

4 Assur non salvabit nos, super equum non ascendemus, nec dicemus ultrà: Dij nostri opera manuum nostrarum: quia ejus, qui in te est, misereberis pupilli.

5 Sanabo contritiones eorum, diligam eos spontaneè: quia aversus est furor meus ab eis.

C

6 Ero quasi ros Israël germinabit sicut lilium, & erumpet radix ejus ut Libani.

7 Ibunt rami ejus, & erit quasi oliva gloria ejus, & odor ejus ut Libani.

8 Convertentur sedentes in umbra ejus: vivent tritico, & germinabunt quasi vinea: memoriale ejus sicut vinum Libani.

D

9 Ephraim quid mihi ultrà idola? Ego exaudiam, & dirigam eum ego ut abietem virentem: ex me fructus tuus inventus est.

10 Quis sapiens, & intelliget ista? intelligens, & sciet hæc? quia rectæ vitæ Domini, & justi ambulabunt in eis: prævaricatores verò corruent in eis.

PROPHETIA JOEL.

Caput Primum.

Joël parabola proposita de eruca, locusta, brucho & rubigine, quatuor plagas contra Judam vaticinando, hortatur omnes & potissimùm sacerdotes, ad planctum, jejunium & orationem; & plangens & ipse vastitatem terræ suæ.

A 1 Verbum Domini, quod factum est ad Joël filium Phatuël.

2 Audite hoc senes, & auribus percipite omnes habitatores terræ: si factum est istud in diebus vestris, aut in diebus patrum vestrorum?

3 Super hoc filiis vestris narrate, & filij vestri filiis suis, & filij eorum generationi alteræ.

4 Residuum erucæ comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus, & residuum bruchi comedit rubigo.

5 Expergiscimini ebrij, & flete, & ululate omnes, qui bibitis vinum in dulcedine: quoniam periit ab ore vestro.

B 6 Gens enim ascendit super terram meam, fortis & innumerabilis: dentes ejus ut dentes leonis: & molares ejus ut catuli leonis.

7 Posuit vineam meam in desertum, & ficum meam decorticavit: nudans spoliavit eam, & projecit: albi facti sunt rami ejus.

8 Plange quasi virgo accincta sacco super virum pubertatis suæ.

9 Periit sacrificium & libatio de domo Domini: luxerunt sacerdotes ministri Domini.

10 Depopulata est regio, luxit humus: quoniam devastatum est triticum, confusum est vinum, elanguit oleum.

C 11 Confusi sunt agricolæ, ululaverunt vinitores super frumento & hordeo, quia periit messis agri.

12 Vinea confusa est, & ficus elanguit: malogranatum: & palma, & malum, & omnia ligna agri aruerunt: quia confusum est gaudium à filiis hominum.

13 Accingite vos, & plangite sacerdotes, ululate ministri altaris: ingredimini, cubate in sacco ministri Dei mei: quoniam interiit de domo Dei vestri sacrificium & libatio.

D 14 *Sanctificate jejunium, vocate cœtum, congregate senes, omnes habitatores terræ in domum Dei vestri: & clamate ad Dominum: *Inf. 2. c. 15.

15 Aaa, diei. quia propè est dies Domini, & quasi vastitas à potente veniet.

16 Numquid non coram oculis vestris alimenta perierunt de domo Dei nostri, lætitia & exultatio?

17 Computruerunt jumenta in stercore suo; demolita sunt horrea, dissipatæ sunt apothecæ: quoniam confusum est triticum.

18 Quid ingemuit animal, mugierunt greges armenti? Quia non est pascua eis: sed & greges pecorum disperierunt.

19 Ad te Domine clamabo: quia ignis comedit speciosa deserti, & flamma succendit omnia ligna regionis.

20 Sed & bestiæ agri, quasi area sitiens imbrem, suspexerunt ad te: quoniam exsiccati sunt fontes aquarum, & ignis devoravit speciosa deserti.

Caput II.

Propheta Judæis crudelitatem hostium suorum denuntiat, & quàm terribilis erit ipsis dies illa; quapropter ad pœnitentiam eos hortatur: & conversis magnam pollicetur Dominus prosperitatem seque daturum spiritum suum super omnem carnem, & magna prodigia ante diem Domini magnum & terribilem; eritque salvus omnis qui invocaverit nomen Domini.

A 1 Canite tuba in Sion, ululate in monte sancto meo, conturbentur omnes habitatores terræ: Quia venit dies Domini, quia propè est

2 Dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis: quasi manè expansum super montes populus multus & fortis: similis ei non fuit à principio, & post eum non erit usque in annos generationis & generationis.

3 Ante faciem ejus ignis vorans, & post eum exurens flamma: quasi hortus voluptatis terra coram eo, & post eum solitudo deserti, neque est qui effugiat eum.

4 Quasi aspectus equorum, aspectus eorum: & quasi equites sic current.

B 5 Sicut sonitus quadrigarum super capita montium exsilient, sicut sonitus flammæ ignis devorantis stipulam, velut populus fortis præparatus ad prælium.

6 A facie ejus cruciabuntur populi: omnes vultus redigentur in ollam.

7 Sicut fortes current: quasi viri bellatores ascendent murum: viri in viis suis gradientur, & non declinabunt à semitis suis.

8 Unusquisque fratrem suum non coarctabit; singuli in calle suo ambulabunt: sed & per fenestras cadent, & non demolientur.

9 Urbem ingredientur, in muro current: domos conscendent, per fenestras intrabunt quasi fur.

10 A facie ejus contremuit terra, moti sunt cæli: * sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum. C *Isa. 13. b. 10 Ezec. 32. b. 7. Inf. g. 3. t. 3. c. 1. Matt. 24. c. 29. Marc. 13. c. 24. Luc. 21. c. 25. *Ier. 30. a. 7. Amos 5. c. 18. Soph 1. t. 15.

11 Et Dominus dedit vocem suam ante faciem exercitus sui: quia multa sunt nimis castra ejus, quia fortia & facientia verbum ejus: * magnus enim dies Domini, & terribilis valdè: & quis sustinebit eum?

12 Nunc ergo dicit Dominus: Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, & in fletu, & in planctu.

13 Et scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & convertimini ad Dominum Deum vestrum: * quia benignus & misericors est, patiens & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia. *Ps. 85. a. 5 Jon. 4. c. 2. *Jon. 3. c. 9.

14 * Quis scit si convertatur, & ignoscat, & relinquat post se benedictionem, sacrificium & libamen Domino Deo vestro?

15 Canite tuba in Sion, * sanctificate jejunium, vocate cœtum; *Sup. 1. c. 14.

16 Congregate populum, sanctificate ecclesiam, coadunate senes, congregate parvulos, & D

sugentes ubera, egredietur sponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo.

17 Inter vestibulum & altare plorabunt sacerdotes ministri Domini, & dicent: Parce Domine, parce populo tuo: & ne des hereditatem tuam in opprobrium, ut dominentur eis nationes. quare dicunt in populis: Ubi est Deus eorum?

18 Zelatus est Dominus terram suam, & pepercit populo suo:

E 19 Et respondit Dominus, & dixit populo suo: Ecce ego mittam vobis frumentum, & vinum, & oleum, & replebimini eis: & non dabo vos ultra opprobrium in Gentibus.

20 Et eum, qui ab Aquilone est, procul faciam à vobis: & expellam eum in terram inviam & desertam: faciem ejus contra mare Orientale, & extremum ejus ad mare novissimũ: & ascendet fœtor ejus, & ascendet putredo ejus, quia superbè egit.

21 Noli timere terra, exulta & lætare: quoniam magnificavit Dominus ut faceret.

22 Noli timere animalia regionis: quia germinaverunt speciosa deserti, quia lignum attulit fructũ suum, ficus & vinea dederunt virtutẽ suam.

23 Et filij Sion exultate, & lætamini in Domino Deo vestro: quia dedit vobis doctorem justitiæ, & descendere faciet ad vos imbrem matutinum & serotinum, sicut in principio.

24 Et implebuntur areæ frumento, & redundabunt torcularia vino & oleo.

F 25 Et reddam vobis annos, quos comedit locusta, bruchus, & rubigo, & eruca: fortitudo mea magna, quam misi in vos.

26 Et comedetis vescentes, & saturabimini: & laudabitis nomen Domini Dei vestri, qui fecit mirabilia vobiscum: & non confundetur populus meus in sempiternum.

27 Et scietis quia in medio Israël ego sum: & ego Dominus Deus vester, & non est ampliùs: & non confundetur populus meus in æternum.

*Isa. 44 a. 3. Act. 2. c. 17. 28 Et erit post hæc: * Effundam spiritum meum super omnem carnem: & prophetabunt filij vestri, & filiæ vestræ: senes vestri somnia somniabunt, & juvenes vestri visiones videbunt.

G 29 Sed & super servos meos & ancillas in diebus illis effundam spiritum meum.

30 Et dabo prodigia in cælo, & in terra sanguinem, & ignem & vaporem fumi.

*Sup. 2. b. 10. Mat. 24 c. 29 Luc 21. c. 25. Act. 2. c. 20. * Rom. 10 c. 13 31 * Sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem: antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis.

32 Et erit: * omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit: quia in monte Sion, & in Jerusalem erit salvatio, sicut dixit Dominus, & in residuis, quos Dominus vocaverit.

CAPUT III.

Minatur Dominus afflictionem magnam Gentibus, quæ populum suum afflixerunt, séque omnes in valle Iosaphat judicaturum: fons de domo Domini egredietur, & Judæa in æternum inhabitabitur, sanguine ipsius emundato.

A 1 QUia ecce in diebus illis, & in tempore illo, cùm convertero captivitatem Juda & Jerusalem:

2 Congregabo omnes Gentes, & deducam eas in vallem Josaphat: & disceptabo cum eis ibi super populo meo, & hereditate mea Israël quos dispersérunt in nationibus, & terram meam diviserunt.

3 Et super populum meum miserunt sortem: & posuerunt puerum in prostibulo, & puellam vendiderunt pro vino ut biberent.

4 Verùm quid mihi & vobis Tyrus & Sydon, & omnis terminus Palæstinorum: numquid ultionem vos reddetis mihi: & si ulciscimini vos contra me, citò velociter reddam vicissitudinem vobis super caput vestrum.

5 Argentum enim meum & aurum tulistis: & B desiderabilia mea & pulcherrima intulistis in delubra vestra.

6 Et filios Juda, & filios Jerusalẽ vendidistis filiis Græcorum; ut longè faceretis eos de finibus suis.

7 Ecce ego suscitabo eos de loco, in quo vendidistis eos: & convertam retributionem vestram in caput vestrum.

8 Et vendam filios vestros, & filias vestras in manibus filiorum Juda, & venumdabunt eos Sabæis genti longinquæ, quia Dominus locutus est.

9 Clamate hoc in Gentibus, sanctificate bellum, suscitate robustos: accedant, ascendant omnes viri bellatores. C

10 Concidite aratra vestra in gladios, & ligones vestros in lanceas. Infirmus dicat: Quia fortis ego sum.

11 Erumpite, & venite omnes gentes de circuitu, & congregamini: ibi occumbere faciet Dominus robustos tuos.

12 Consurgant, & ascendant Gentes in vallem Josaphat: quia ibi sedebo ut judicem omnes gentes in circuitu.

13 * Mittite falces, quoniam maturavit messis: venite, & descendite, quia plenum est torcular, exuberant torcularia: quia multiplicata est malitia eorum. *Apoc. 14. c 15.

14 Populi populi in valle concisionis: quia juxtà est dies Domini in valle concisionis.

15 * Sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum. *Sup. 2. b. 10. g. 31. *Ier. 25. f. 30. Amos 1. a. 2.

16 * Et Dominus de Sion rugiet, & de Jerusalem dabit vocem suam: & movebuntur cæli, & terra: & Dominus spes populi sui, & fortitudo filiorum Israël. D

17 Et scietis quia ego Dominus Deus vester, habitans in Sion monte sancto meo: & erit Jerusalem sancta, & alieni non transibunt per eam ampliùs.

18 Et erit in die illa: * stillabunt montes dulcedinem, & colles fluent lacte: & per omnes rivos Juda ibunt aquæ: & fons de domo Domini egredietur, & irrigabit torrentem spinarum. *Amos 9 d. 13.

19 Ægyptus in desolationem erit, & Idumæa in desertum perditionis: pro eo quòd iniquè egerint in filios Juda, & effuderint sanguinem innocentem in terra sua.

20 Et Judæa in æternum habitabitur, & Jerusalem in generationem & generationem:

21 Et mundabo sanguinem eorum, quem non mundaveram: & Dominus commorabitur in Sion.

PROPHETIA AMOS.

Caput Primum.

Tempus prophetiæ Amos: ultio Domini in Damascum, Philisthæos, Tyrum, Idumæam, & filios Ammon, quos super quatuor sceleribus non convertet.

A 1 VERBA Amos qui fuit in pastoribus de Thecue: quæ vidit super Israël in diebus Oziæ regis Juda, & in diebus Jeroboam filij Joas regis Israël, * ante duos annos terræ motus.

Exech. 4. b, c. Jer. 25. 30. Joel. 3. 16.

2 Et dixit: * Dominus de Sion rugiet, & de Jerusalem dabit vocem suam: & luxerunt speciosa pastorum, & exsiccatus est vertex Carmeli.

3 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non convertam eum: eò quòd trituraverint in plaustris ferreis Galaad.

4 Et mittam ignem in domum Azael, & devorabit domos Benadad.

B 5 Et conteram vectem Damasci: & disperdam habitatorem de campo idoli, & tenentem sceptrum de domo voluptatis: & transferetur populus Syriæ Cyrenen, dicit Dominus.

6 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Gazæ, & super quatuor non convertam eum: eò quòd transtulerint captivitatem perfectam, ut concluderent eam in Idumæa.

7 Et mittam ignem in murum Gazæ, & devorabit ædes ejus.

C 8 Et disperdam habitatorem de Azoto, & tenentem sceptrum de Ascalone: & convertam manum meam super Accaron, & peribunt reliqui Philisthinorum, dicit Dominus Deus.

9 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Tyri, & super quatuor non convertam eum: eò quòd concluserint captivitatem perfectam in Idumæa, & non sint recordati fœderis fratrum.

D 10 Et mittam ignem in murum Tyri, & devorabit ædes ejus.

11 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Edom, & super quatuor non convertam eum: eò quòd persecutus sit in gladio fratrem suum, & violaverit misericordiam ejus, & tenuerit ultrà furorem suum, & indignationem suam servaverit usque in finem.

12 Mittam ignem in Theman: & devorabit ædes Bosræ.

13 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus filiorum Ammon, & super quatuor non convertam eum: eò quòd dissecuerit prægnantes Galaad ad dilatandum terminum suum.

14 Et succendam ignem in muro Rabba: & devorabit ædes ejus in ululatu in die belli, & in turbine in die commotionis.

15 Et ibi Melchom in captivitatem, ipse, & principes ejus simul, dicit Dominus.

Caput II.

Ultio Domini in Moab, Iudam & Israëlem, hisque minatur interitum, quem effugere non poterunt: quia acceptis beneficiis semper fuerunt ingrati, Dei legem abjecerunt.

1 HÆc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Moab: & super quatuor non convertam eum: eò quòd incenderit ossa regis Idumææ usque ad cinerem. A

2 Et mittam ignem in Moab, & devorabit ædes Carioth: & morietur in sonitu Moab, in clangore tubæ:

3 Et disperdam judicem de medio ejus, & omnes principes ejus interficiam cum eo, dicit Dominus.

4 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Juda, & super quattuor non convertam eum: eò quòd abjecerit legem Domini, & mandata ejus non custodierit: deceperunt enim eos idola sua, post quæ abierant patres eorum. B

5 Et mittam ignem in Juda, & devorabit ædes Jerusalem.

6 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Israël, & super quatuor non convertam eum: pro eò quòd vendiderit pro argento justum, & pauperem pro calceamentis.

7 Qui conterunt super pulverem terræ capita pauperum, & viam humilium declinant: & filius ac pater ejus ierunt ad puellam, ut violarent nomen sanctum meum.

8 Et super vestimentis pignoratis accubuerunt juxta omne altare: & vinum damnatorum bibebant in domo Dei sui. C

9 *Ego autem exterminavi Amorrhæum à facie eorum: cujus altitudo, cedrorum altitudo ejus & fortis ipse quasi quercus: & contrivi fructum ejus desuper, & radices ejus subter.

** Num. 21. v. 24. Deut. 2. v. 24.*

10 *Ego sum, qui ascendere vos feci de Terra Ægypti, & duxi vos in deserto quadraginta annis, ut possideretis Terram Amorrhæi.

** Ex. 14. v. 21. Deut. 8. v. 2.*

11 Et suscitavi de filiis vestris in prophetas, & de juvenibus vestris nazaræos: numquid non ita est filij Israël: dicit Dominus?

12 Et propinabitis nazaræis, vinum: & prophetis mandabitis, dicentes: Ne prophetetis. D

13 Ecce ego stridebo subter vos, sicut stridet plaustrum onustum fœno.

14 Et peribit fuga à veloce, & fortis non obtinebit virtutem suam, & robustus non salvabit animam suam:

15 Et tenens arcum non stabit, & velox pedibus suis non salvabitur: & ascensor equi non salvabit animam suam:

16 Et robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Dominus.

Caput III.

Domum Israël populum olim unicè electum arguit variorum scelerum: ex quibus paucos dicit servandos in superventura afflictione, quam ipsis comminatur.

1 AUdite verbum, quod locutus est Dominus super vos, filij Israël: super omnem cognationem A

tionem, quam eduxi de terra Ægypti, dicens:

2 Tantummodò vos cognovi ex omnibus cognationibus terræ, idcircò visitabo super vos omnes iniquitates vestras.

3 Numquid ambulabunt duo pariter, nisi convenerit eis?

4 Numquid rugiet leo in saltu, nisi habuerit prædam? numquid dabit catulus leonis vocem de
B cubili suo, nisi aliquid apprehenderit?

5 Nunquid cadet avis in laqueum terræ absque aucupe? numquid auferetur laqueus de terra antequam quid ceperit?

6 Si clanget tuba in civitate, & populus non expavescet? si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit?

7 Quia non facit Dominus Deus verbum, nisi revelaverit secretum suum ad servos suos prophetas.

8 Leo rugiet, quis non timebit? Dominus Deus
C locutus est, quis non prophetabit!

9 Auditum facite in ædibus Azoti, & in ædibus Terræ Ægypti: & dicite: Congregamini super montes Samariæ, & videte insanias multas in medio ejus, & calumniam patientes in penetralibus ejus.

10 Et nescierunt facere rectum, dicit Dominus, thesaurizantes iniquitatem & rapinas in ædibus suis.

11 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Tribulabitur, & circuietur terra: & detrahetur ex te fortitudo tua, diripientur ædes tuæ.

D 12 Hæc dicit Dominus: Quando si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremũ auriculæ: sic eruentur filij Israël, qui habitant in Samaria in plaga lectuli, & in Damasci grabato.

13 Audite, & contestamini in domo Jacob, dicit Dominus Deus exercituum:

14 Quia in die cùm visitare cœpero prævaricationes Israël, super eum visitabo, & super altaria Bethel: & amputabuntur cornua altaris, & cadent in terram.

15 Et percutiam domum hiemalem cum domo æstiva: & peribunt domus eburneæ, & dissipabuntur ædes multæ, dicit Dominus.

CAPUT IV.

Invehitur sub typo vacarum pinguium in iniquos primates Samariæ, ipsorum subsannans idololatriam: & quia filij Israël variis flagellis à peccatis suis revocari non potuerunt, minatur eis Dominus similia his quæ priùs passi fuerint; hortando ut ad Deum omnipotentem convertantur.

A 1 AUdite verbum hoc vaccæ pingues, quæ estis in monte Samariæ: quæ calumniam facitis egenis, & confringitis pauperes: quæ dicitis dominis vestris: Afferte, & bibemus.

2 Juravit Dominus Deus in sancto suo: quia ecce dies venient super vos, & levabunt vos in contis, & reliquias vestras in ollis ferventibus.

3 Et per aperturas exibitis altera contra alteram, & projiciemini in Armon, dicit Dominus.

4 Venite ad Bethel, & impiè agite: ad Galgalam, & multiplicate prævaricationẽ: & afferte manè victictas vestras, tribus diebus decimas vestras.

5 Et sacrificate de fermento laudem: & vocate voluntarias oblationes, & annuntiate: sic enim voluistis filij Israël, dicit Dominus Deus.

6 Unde & ego dedi vobis stuporem dentium in B
cunctis urbibus vestris: & indigentiam panum in omnibus locis vestris: & non estis reversi ad me, dicit Dominus.

7 Ego quoque prohibui à vobis imbrem, cùm adhuc tres menses superessent usque ad messem: & plui super unam civitatem, & super alteram civitatem non plui, pars una compluta est; & pars super quam non plui, aruit.

8 Et venerunt duæ & tres civitates ad unam civitatem ut biberent aquam, & non sunt satiatæ: & non rediistis ad me, dicit Dominus.

9 * Percussi vos in vento urente, & in aurugi- C
ne, multitudinem hortorum vestrorum, & vinearum vestrarum: oliveta vestra, & ficeta vestra comedit eruca: & non rediistis ad me, dicit Dominus. *Agg. 2. c. 18.

10 Misi in vos mortem in via Ægypti, percussi in gladio juvenes vestros usque ad captivitatem equorum vestrorum: & ascendere feci putredinem castrorum vestrorum in nares vestras: & non rediistis ad me, dicit Dominus.

11 Subverti vos, * sicut subvertit Deus Sodo- D
mam & Gomorrhã, & facti estis quasi torris raptus ab incendio: & non rediistis ad me, dicit Dominus. * Gen. 19. 6. 24

12 Qua propter hæc faciam tibi Israël: postquam autem hæc fecero tibi, præparare in occursum Dei tui Israel.

13 Quia ecce formans montes. & creans ventum, & annuntians homini eloquium suum, faciens matutina nebulam, & gradiens super excelsa terræ: Dominus Deus exercituum nomen ejus.

CAPUT V.

Luget casum Israelis Propheta, revocans eos ad quærendum Dominum, ut ita possint evadere afflictiones suis peccatis debitas, propter quas ubique planctus erit: odit Dominus festivitates ac sacrificia eorum, quibus propter idololatriam minatur captivitatem.

1 AUdite verbum istud, quod ego levo super A
vos planctum: Domus Israel cecidit, & non adjiciet ut resurgat.

2 Virgo Israel projecta est in terram suam, non est qui suscitet eam.

3 Quia hæc dicit Dominus Deus: Urbs de qua egrediebantur mille, relinquentur in ea centum: & de qua egrediebantur centum, relinquentur in ea decem in domo Israel.

4 Quia hæc dicit Dominus domui Israel: Quærite me, & vivetis.

5 Et nolite quærere Bethel, & in Galgalam no- B
lite intrare, & in Bersabee non transibitis: quia Galgala captiva ducetur, & Bethel erit inutilis.

6 Quærite Dominum, & vivite: ne fortè comburatur ut ignis domus Joseph, & devorabit, & non erit qui extinguat Bethel.

7 Qui convertitis in absynthium judicium, & justitiam in terra relinquitis.

8 Facientem Arcturum & Orionem, & convertentem in manè tenebras, & diem in noctem mutantem: * qui vocat aquas maris, & effundit eas super faciem terræ: Dominus nomen est ejus. *Infr. 9. b. 6. C

9 Qui subridet vastitatem super robustum, & depopulationem super potentem affert.

10 Odio habuerunt corripientem in porta: & loquentem perfectè abominati sunt.

11 Idcircò

11 Idcirco, pro eo quòd diripiebatis pauperem,
*Soph. 1 c. 13. & prædam electam tollebatis ab eo: * domos quadro lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis: vineas plantabitis amantissimas, & non bibetis vinum earum.

12 Quia cognovi multa scelera vestra, & fortia peccata vestra: hostes justi accipientes munus, & pauperes deprimentes in porta:

13 Ideò prodens in tempore illo tacebit, quia tempus malum est.

D 14 Quærite bonum, & non malum, ut vivatis: & erit Dominus Deus exercituum vobiscum, sicut dixistis.

*Ps. 96. b. 10. Rom 12 b. 9. 15 * Odite malum, & diligite bonum, & constituite in porta judicium: si fortè misereatur Dominus Deus exercituum reliquiis Joseph.

16 Propterea hæc dicit Dominus Deus exercituum dominator: In omnibus plateis planctus: & in cunctis, quæ foris sunt, dicetur væ væ: & vocabunt agricolam ad luctum, & ad planctum eos qui sciunt plangere.

E 17 Et in omnibus vineis erit planctus: quia pertransibo in medio tui, dicit Dominus.

*Jerem. 30 a. 7. Joel. 2. c. 12. Soph. 1. d. 15. 18 * Væ desiderantibus diem Domini, ad quid eam vobis? dies Domini ista, tenebræ, & non lux.

19 Quomodo si fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei ursus: & ingrediatur domũ, & innitatur manu sua super parietem, & mordeat eum coluber.

20 Numquid non tenebræ dies Domini, & non lux: & caligo, & non splendor in ea?

F *Isaiæ. 1. c. 11. Jer. 6. c. 20. Malac. 1. d. 11. 21 * Odi, & projeci festivitates vestras: & non capiam odorem cœtuum vestrorum.

22 Quòd si obtuleritis mihi holocautomata, & munera vestra, non suscipiam: & vota pinguium vestrorum non respiciam.

23 Aufer à me tumultum carminum tuorum: & cantica lyræ non audiam.

24 Et revelabitur quasi aqua judicium, & justitia quasi torrens fortis.

G *Act. 7 c. 42 25 * Numquid hostias & sacrificium obtulistis mihi in deserto quadraginta annis, domus Israël?

26 Et portastis tabernaculum Moloch vestro, & imaginem idolorum vestrorum, sidus Dei vestri, quæ fecistis vobis.

27 Et migrare vos faciam trans Damascum, dicit Dominus Deus exercituum nomen ejus.

CAPUT VI.

Comminatur Dominus superbis, & in deliciis agentibus exitium ac transmigrationem, una cum reliquo populo Israël; cujus detestatur superbiam.

A 1 VÆ qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ: optimates capita populorum, ingredientes pompaticè domum Israël.

Luc. 6. d. 24. 2 Transite in Chalane, & videte, & ite inde in Emath magnam: & descendite in Geth Palæsthinorum: & ad optima quæque regna horum: si latior terminus eorum termino vestro est.

3 Qui separati estis in diem malum: & appropinquatis solio iniquitatis.

4 Qui dormitis in lectis eburneis, & lascivitis in stratis vestris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti.

5 Qui canitis ad vocem psalterij: sicut David putaverunt se habere vasa cantici.

6 Bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti: & nihil patiebantur super contritione Joseph. B

7 Qua propter nunc migrabunt in capite transmigrantium: & auferetur factio lasciviéntium.

8 * Juravit Dominus Deus in anima sua, dicit Dominus Deus exercituum: Detestor ego superbiam Jacob, & domos ejus odi, & tradam civitatem cum habitatoribus suis. *Jerem. 51. b. 14.

9 Quòd si reliqui fuerint decem viri in domo una, & ipsi morientur.

10 Et tollet eum propinquus suus, & comburet eum, ut efferat ossa de domo: & dicet ei, qui in penetralibus domus est: Nũquid adhuc est penes te? C

11 Et respondebit: Finis est. Et dicet ei: Tace, & non recorderis nominis Domini.

12 Quia ecce Dominus mandabit, & percutiet domum majorem ruïnis, & domum minorem scissionibus.

13 Numquid currere queunt in petris equi, aut arari potest in bubalis, quoniam convertistis in amaritudinem judicium, & fructum justitiæ in absinthum? D

14 Qui lætamini in nihilo: qui dicitis: Numquid nõ in fortitudine nostra assũpsimus nobis cornua?

15 Ecce enim suscitabo super vos domus Israël, dicit Dñs Deus exercituum, gentem: & conteret vos ab introitu Emath usque ad torrentem deserti.

CAPUT VII.

Deprecatur Propheta pœnas quas videt imminere; & Dominus comminatur captivitatem, quam Amos sub parabola trullæ cæmentarij vaticinatur, adversante licet Amasiæ sacerdote Bethel: qui coram rege Israël accusat Amos, suadens ipsi Amos ut eat prophetatum in terram Juda: sed ostendit se factum à Domino prophetam ut super Israël prophetaret, qui & Amasiæ & Israëli vaticinatur afflictiones.

1 HÆc ostendit mihi Dñs Deus: & ecce fictor locustæ in principio germinantium serotini imbris, & ecce serotinus post tonsionem regis. A

2 Et factum est: cùm consummasset comedere herbam terræ, dixit: Domine Deus propitius esto, obsecro: quis suscitabit Jacob, quia parvulus est?

3 Misertus est Dominus super hoc: Non erit, dixit Dominus.

4 Hæc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce vocabat judicium ad ignem Dominus Deus: & devoravit abyssum multam, & comedit simul partẽ.

5 Et dixi: Domine Deus quiesce obsecro: quis suscitabit Jacob, quia parvulus est?

6 Misertus est Dominus super hoc: Sed & istud non erit, dixit Dominus Deus.

7 Hæc ostendit mihi Dominus: & ecce Dominus stans super murum litum, & in manu ejus trulla cæmentarij. B

8 Et dixit Dominus ad me: Quid tu vides Amos? Et dixi: Trullam cæmentarij. Et dixit Dominus: Ecce ego ponam trullam in medio populi mei Israël: non adjiciam ultrà superinducere eum.

9 Et demolientur excelsa idoli, & sanctificationes Israël desolabuntur: & consurgam super domum Jeroboam in gladio.

10 Et misit Amasias sacerdos Bethel ad Jeroboam regem Israël, dicens: Rebellavit contra te Amos in medio domus Israël: non poterit terra C

sustinere

sustinere universos sermones ejus.

11 Hæc enim dicit Amos: In gladio morietur Jeroboam, & Israël captivus migrabit de terra sua:

12 Et dixit Amasias ad Amos: Qui vides, gradere, fuge in terram Juda: & comede ibi panem, & prophetabis ibi.

13 Et in Bethel non adjicies ultrà ut prophetes: quia sanctificatio regis est, & domus regni est.

D 14 Respondítque Amos, & dixit ad Amasiam: Non sum propheta, & non sum filius prophetæ: sed armentarius ego sum vellicans sycomoros.

15 Et tulit me Dominus cùm sequerer gregem: & dixit Dominus ad me: Vade propheta ad populum meum Israël.

16 Et nunc audi verbum Domini: Tu dicis: Non prophetabis super Israël, & non stillabis super domum idoli.

17 Propter hoc, hæc dicit Dominus: Uxor tua in civitate fornicabitur: & filij tui & filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur: & tu in terra polluta morieris, & Israël captivus migrabit de terra sua.

Caput VIII.

Amos sub parabola uncini pomorum prophetat finem imminere regni Israël, propter pauperum oppressiones: acerbitatem verò imminentis calamitatis explicat: ac festivitates eorum dicit in luctum convertendas, famémque verbi Dei futuram denuntiat.

A 1 Hæc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce uncinus pomorum.

2 Et dixit: Quid tu vides Amos? Et dixi: Uncinum pomorum. Et dixit Dominus ad me: Venit finis super populum meum Israël: non adjiciam ultrà ut pertranseam eum.

3 Et stridebunt cardines templi in die illa, dicit Dominus Deus: multi morientur: in omni loco projicietur silentium.

4 Audite hoc qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ,

B 5 Dicentes: Quando transibit mensis, & venumdabimus merces; & sabbatum, & aperiemus frumentum: ut imminuamus mensuram, & augeamus siclum, & supponamus stateras dolosas,

6 Ut possideamus in argento egenos & pauperes pro calceamentis, & quisquilias frumenti vendamus?

7 Juravit Dominus in superbiam Jacob: Si oblitus fuero usque ad finem omnia opera eorum.

C 8 Numquid super isto non commovebitur terra, & lugebit omnis habitator ejus: & ascendet quasi fluvius universus, & ejicietur, & defluet quasi rivus Ægypti?

9 Et erit in die illa, dicit Dominus Deus: occidet sol in meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis:

*Tob. 2 b. 6. 1. Mach. 10. 41. 10 * Et convertam festivitates vestras in luctum & omnia cantica vestra in planctum: & inducam super omne dorsum vestrum saccum, & super omne caput calvitium: & ponam eam quasi luctum unigeniti, & novissima ejus quasi diem amarum.

D 11 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & mittam famem in terram: non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini.

12 Et commovebitur à Mari usque ad mare, & ab Aquilone usque ad Orientem: circuibunt quærentes verbum Domini, & non invenient.

13 In die illa deficient virgines pulchræ, & adolescentes in siti.

14 Qui jurant in delicto Samariæ, & dicunt: Vivit Deus tuus Dan, & vivit via Bersabee: & cadent, & non resurgent ultrà.

Caput IX.

Vastaturum se dicit Dominus impios, sic ut nulli pateat effugium; posteà tamen suscitabit tabernaculum David, & captivitatem filiorum Israel convertet cum magna ipsorum felicitate.

A 1 Vidi Dominum stantem super altare, & dixit: Percute cardinem, & commoveantur superliminaria: avaritia enim in capite omniũ, & novissimum eorum in gladio interficiam: non erit fuga eis. Fugiẽt, & nõ salvabitur ex eis qui fugerit.

*Psal. 138 b. 8 2 * Si descenderint usque ad infernum, inde manus mea educet eos: & si ascenderint usque in cælum, inde detraham eos.

3 Et si absconditi fuerint in vertice Carmeli, inde scrutans auferam eos: & si celaverint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti, & mordebit eos.

*Jer. 44 c. 11. 4 Et si abierint in captivitatem coram inimicis suis, ibi mandabo gladio, & occidet eos: & * ponã oculos meos super eos in malum, & non in bonum.

B 5 Et Dominus Deus exercituum, qui tangit terram, & tabescet: & lugebunt omnes habitantes in ea: & ascendet sicut rivus omnis, & defluet sicus fluvius Ægypti.

*Supr. 5. b. 8. 6 Qui ædificat in cælo ascensionem suam, & fasciculum suum super terram fundavit: * qui vocat aquas maris, & effundit eas super faciem terræ, Dominus nomen ejus.

7 Numquid non ut filij Æthiopum vos estis mihi, filij Israel, ait Dominus? numquid non Israel ascendere feci de Terra Ægypti: & Palæsthinos de Cappadocia, & Syros de Cyrene?

C 8 Ecce oculi Domini Dei super regnũ peccans, & conteram illud à facie terræ: Verumtamen conterens non conteram domũ Jacob, dicit Dominus.

9 Ecce enim mandabo ego, & concutiam in omnibus gentibus domum Israel, sicut concutitur triticum in cribro: & non cadet lapillus super terram.

10 In gladio morientur omnes peccatores populi mei: qui dicunt: Non appropinquabit, & non veniet super nos malum.

*Act. 15. c. 16 11 In die illa * suscitabo tabernaculum David, quod cecidit: & reædificabo aperturas murorum ejus, & ea quæ corruerant instaurabo: & reædificabo illud sicut in diebus antiquis.

12 Ut possideant reliquias Idumææ, & omnes nationes, eò quòd invocatum sit nomen meum super eos: dicit Dominus faciens hæc.

D 13 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & comprehendet arator messorem, & calcator uvæ mittentem semen: * stillabunt montes dulcedinem, & omnes colles culti erunt.

*Joël. 3. d. 8. 14 Et convertam captivitatem populi mei Israel: & ædificabunt civitates desertas, & inhabitabunt: & plantabunt vineas, & bibent vinum earum: & facient hortos, & comedent fructus eorum.

15 Et plantabo eos super humum suam: & non evellam eos ultrà de terra sua, quam dedi eis, dicit Dominus Deus tuus.

PROPHE

PROPHETIA ABDIÆ.

Vaticinatur exitium adversus Idumæos qui affligebant ac subsannabant filios Israël: qui tamen reducti, dominium accipient in eos qui ipsos afflixerant.

A 1 VISIO Abdiæ. Hæc dicit Dominus Deus ad Edom: * Auditum audivimus à Domino, & legatum ad gentes misit: Surge, & consurgamus adversus eum in prælium.

*Jer. 49. c. 14.

2 Ecce parvulum dedi te in Gentibus: contemptibilis tu es valdè.

B 3 Superbia cordis tui extulit te habitantem in scissuris petram, exaltantem solium tuum, qui dicis in corde tuo: Quis detrahet me in terram:

4 Si exaltatus fueris ut aquila, & si inter sidera posueris nidum tuum: inde detraham te, dicit Dominus.

5 Si fures introissent ad te, si latrones per noctem, quomodo conticuisses? nónne furati essent sufficientia sibi? vindemiatores introissent ad te, numquid saltem racemum reliquissent tibi?

Quomodo scrutati sunt Esaü, investigaverunt abscondita ejus?

C 7 Usque ad terminum emiserunt te: omnes viri fœderis tui illuserunt tibi: invaluerunt adversum te viri pacis tuæ: qui comedunt tecum, ponent insidias subter te: non est prudentia in eo.

* Isai. 29. c. 14. 1. Cor. 1. & 19. 8 * Numquid non in die illa, dicit Dominus, perdam sapientes de Idumea, & prudentiam de monte Esaü?

9 Et timebunt fortes tui à Meridie, ut intereat vir de monte Esaü.

* Gen. 37. & 42. 10 * Propter interfectionem, & propter iniquitatem in fratrem tuum Jacob, operiet te confusio, & peribis in æternum.

D 11 In die cùm stares adversus eum, quando capiebant alieni exercitum ejus, & extranei ingrediebantur portas ejus, & super Jerusalem mittebant sortem: tu quoque eras quasi unus ex eis.

12 Et non despicies in die fratris tui, in die peregrinationis ejus: & non lætaberis super filios Juda in die perditionis eorum: & non magnificabis os tuum in die angustiæ.

13 Neque ingredieris portam populi mei in die E ruinæ eorum: neque despicies & tu in malis ejus ruinæ eorum: neque despicies & tu in malis ejus in die vastitatis illius: & non mitteris adversus exercitum ejus in die vastitatis illius.

14 Neque stabis in exitibus ut interficias eos qui fugerint: & non concludes reliquos ejus in die tribulationis.

15 Quoniam juxtà est dies Domini super omnes gentes, sicut fecisti, fiet tibi: retributionem tuam convertet in caput tuum.

16 Quomodo enim bibistis super montem sanF ctum meum, bibent omnes Gentes jugiter: & bibent, & absorbebunt, & erunt quasi non sint.

17 Et in monte Sion erit salvatio, & erit sanctus: & possidebit domus Jacob eos qui se possederant.

18 Et erit domus Jacob ignis, & domus Joseph flamma, & domus Esaü stipula: & succendentur in eis, & devorabunt eos: & non erunt reliquiæ domus Esaü, quia Dominus locutus est.

19 Et hereditabunt hi qui ad Austrum sunt, G montem Esaü, & qui in campestribus Philisthiim: & possidebunt regionem Ephraim, & regionem Samariæ: & Benjamin possidebit Galaad.

20 Et transmigratio exercitus hujus filiorum Israël, omnia loca Chananæorum usque ad Sareptam: & transmigratio Jerusalem, quæ in Bosphoro est, possidebit civitates Austri.

21 Et ascendent salvatores in montem Sion judicare montem Esaü: & erit Domino regnum.

PROPHETIA JONÆ.

CAPUT PRIMUM.

Jonas à Domino missus ut in Ninive prædicaret, navigio fugit in Tharsis à facie Domini: quo immittente in navim tempestatem, jactisque sortibus, deprehensus Jonas in mare mittitur, cessátque tempestas.

A 1 ET factum est verbum Domini ad Jonam filium Amachi, dicens:

2 Surge, & vade in Niniven civitatem grandem, & prædica in ea: quia ascendit malitia ejus coram me.

3 Et surrexit Jonas, ut fugeret in Tharsis à facie Domini, & descendit in Joppen, & invenit navem euntem in Tharsis: & dedit naulum ejus, & descendit in eam ut iret cum eis in Tharsis à facie Domini.

B 4 Dominus autem misit ventum magnum in mare: & facta est tempestas magna in mari, & navis periclitabatur conteri.

5 Et timuerunt nautæ, & clamaverunt viri ad deum suum: & miserunt vasa, quæ erant in navi, in mare, ut alleviaretur ab eis: & Jonas descendit ad interiora navis, & dormiebat sopore gravi.

6 Et accessit ad eum gubernator, & dixit ei: Quid tu sopore deprimeris? surge, invoca Deum tuum, si fortè recogitet Deus de nobis, & non pereamus.

7 Et dixit vir ad collegam suum: Venite, & mitC tamus sortes, & sciamus quare hoc malum sit nobis. Et miserunt sortes: & cecidit sors super Jonam.

8 Et dixerunt ad eum: Indica nobis cujus causa malum istud sit nobis: quod est opus tuum? quæ terra tua, & quò vadis? vel ex quo populo es tu?

9 Et dixit ad eos: Hebræus ego sum, & Dominum Deum cæli ego timeo, qui fecit mare & aridam.

10 Et timuerunt viri timore magno, & dixerunt ad eum: Quid hoc feciſti? (cognoverunt enim viri quòd à facie Domini fugeret, quia indicaverat eis.)

11 Et dixerunt ad eum: Quid faciemus tibi, & ceſſabit mare à nobis? quia mare ibat, & intumeſcebat.

D 12 Et dixit ad eos: Tollite me, & mittite in mare, & ceſſabit mare à vobis: ſcio enim ego quoniam propter me tempeſtas hæc grandis venit ſuper vos.

13 Et remigabant viri ut reverterentur ad aridam, & non valebant: quia mare ibat, & intumeſcebat ſuper eos.

14 Et clamaverunt ad dominum, & dixerunt: Quæſumus Domine, ne pereamus in anima viri iſtius, & ne des ſuper nos ſanguinem innocentem: quia tu Domine, ſicut voluiſti, feciſti.

15 Et tulerunt Jonam, & miſerunt in mare: & ſtetit mare à fervore ſuo.

16 Et timuerunt viri timore magno Dominũ, & immolaverunt hoſtias Domino, & voverunt vota.

Caput II.

Jonas à ceto quem Dominus præparaverat abſorptus fuit in eo tribus diebus & tribus noctibus, cúmque de ventre ejus oraſſet Dominum, ipſius juſſu in aridam evomitur.

A 1 ET præparavit Dominus piſcem grandem ut deglutiret Jonam: * & erat Jonas in ventre piſcis tribus diebus, & tribus noctibus.

* Matt. 12. c. 40. 16. a. 4. Luc. 11. d. 30. 1 Cor. 15. a 4.

2 Et oravit Jonas ad Dominum Deum ſuum de ventre piſcis.

* Pſal. 119. a. 1. 3 Et dixit: * Clamavi de tribulatione mea ad Dominum, & exaudivit me: de ventre inferi clamavi, & exaudiſti vocem meam.

B 4 Et projeciſti me in profundum in corde maris, & flumen circumdedit me: omnes gurgites tui, & fluctus tui ſuper me tranſierunt.

5 Et ego dixi: abjectus ſum à conſpectu oculorum tuorum: veruntamen rurſus videbo templum ſanctum tuum.

* Pſ. 68 a. 2. 6 * Circumdederunt me aquæ uſque ad animam: abyſſus vallavit me: pelagus operuit caput meum.

7 Ad extrema montium deſcendi: terræ vectes concluſerunt me in æternum: & ſublevabis de corruptione vitam meam, Domine Deus meus.

8 Cùm anguſtiaretur in me anima mea, Domini recordatus ſum: ut veniat ad te oratio mea ad templum ſanctum tuum.

9 Qui cuſtodiunt vanitates fruſtrà, miſericordiam ſuam derelinquunt.

10 Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quæcumque vovi, reddam pro ſalute Domino.

11 Et dixit Dominus piſci: & evomuit Jonam in aridam.

Caput III.

Rurſum miſſus Jonas ad Ninivitas prædicit civitatis ſubverſionem: illis autem ad Deum converſis, & magna pœnitentiæ ſigna oſtendentibus, parcit Dominus civitati.

A 1 ET factum eſt verbum Domini ad Jonam ſecundò, dicens:

2 Surge, & vade in Niniven civitatem magnam: & prædica in ea prædicationẽ, quã ego loquor ad te.

3 Et ſurrexit Jonas, & abiit in Niniven juxta verbum Domini: & Ninive erat civitas magna itinere trium dierum.

4 Et cœpit Jonas introire in civitate itinere B diei unius: & clamavit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Ninive ſubvertetur.

5 * Et crediderunt viri Ninivitæ in Deum: & prædicaverunt jejunium, & veſtiti ſunt ſaccis à majore uſque ad minorem.

* Matt. 12. d. 41. Luc. 11. d. 32.

6 Et pervenit verbum ad regem Ninive: & ſurrexit de ſolio ſuo, & adjecit veſtimentum ſuum à ſe, & indutus eſt ſacco, & ſedit in cinere.

7 Et clamavit, & dixit in Ninive ex ore regis & principum ejus, dicens: Homines, & jumenta, & boves, & pecora non guſtent quidquam: nec paſcantur, & aquam non bibant.

8 Et operiantur ſaccis homines, & jumenta, & C clament ad Dominum in fortitudine, & convertatur vir à via ſua mala, & ab iniquitate, quæ eſt in manibus eorum.

9 * Quis ſcit ſi convertatur & ignoſcat Deus: & revertatur à furore iræ ſuæ, & non peribimus?

Jere. 18. b. 11. Joël 2. c. 14.

10 Et vidit Deus opera eorum, quià converſi ſunt de via ſua mala: & miſertus eſt Deus ſuper malitiã, quaſi locutus fuerat ut faceret eis: & non fecit.

Caput IV.

Afflictus Jonas quia vaticinium ſuum adverſus Ninivem videbat non impleri, mortem optat: verùm à Domino corripitur, qui injuſtam ipſius indignationem convincit, quòd putaret ſe rectè dolere de arefacta hedera, & tamen noluerit Dominum parcere Ninivè civitati maximæ, in qua erant plus quàm 12000. eorum qui non peccaverant.

1 ET afflictus eſt Jonas afflictione magna, & A iratus eſt:

2 Et oravit ad Dominum, & dixit: Obſecro Domine, numquid non hoc eſt verbum meum, cùm adhuc eſſem in terra mea propter hoc præoccupavi ut fugerem in Tharſis. * ſcio enim quia tu Deus clemens & miſericors es, patiens & multæ miſerationis, & ignoſcens ſuper malitia.

* Pſ. 85. a. 5. Joël 2. c. 13.

3 Et nunc Domine tolle quæſo animam meam B à me: quia melior eſt mihi mors quàm vita.

4 Et dixit Dominus: Putaſne benè iraſceris tu?

5 Et egreſſus eſt Jonas de civitate, & ſedit contra Orientem civitatis: & fecit ſibimet umbraculum ibi, & ſedebat ſubter illud in umbra, donec videret quid accideret civitati.

6 Et præparavit Dominus Deus hederam, & aſ- C cendit ſuper caput Jonæ, ut eſſet umbra ſuper caput ejus, & protegeret eum (laboraverat enim) & lætatus eſt Jonas ſuper hedera, lætitia magna.

7 Et paravit Deus vermem aſcenſu diluculi craſtinum: & percuſſit hederam, & exaruit.

8 Et cùm ortus fuiſſet ſol, præcepit Dominus vento calido & urenti: & percuſſit ſol ſuper caput Jonæ, & æſtuabat: & petivit animæ ſuæ ut moreretur, & dixit: Melius eſt mihi mori, quàm vivere.

9 Et dixit Dominus ad Jonam: Putáſne benè D iraſceris tu ſuper hedera? Et dixit: Benè iraſcor ego uſque ad mortem.

10 Et dixit Dominus: Tu doles ſuper hederam, in qua non laboraſti, neque feciſti ut creſceret: quæ ſub una nocte nata eſt, & ſub una nocte periit.

11 Et ego non paream Ninive civitati magnæ, in qua ſunt plus quàm centum viginti millia hominum, qui neſciunt quid ſit inter dexteram & ſiniſtram ſuam, & jumenta multa.

PROPHE

PROPHETIA MICHÆÆ.

Caput Primum.

Quo tempore Michæas prophetaverit: comminatur Samariæ & Ierusalem exitium & captivitatem propter idololatriam ipsorum: quos plangit Propheta & ad planctum provocat.

A 1 VERBUM Domini quod factum est ad Michæam Morasthiten, in diebus Joathan, Achaz, & Ezechiæ, regum Juda; quod vidit super Samariam, & Jerusalem.

* Deut 32. a. 1. Isa 1. a. 2. 2 * Audite populi omnes, & attendat terra, & plenitudo ejus: & sit Dominus Deus vobis in testem, Dominus de templo sancto suo.

*Isa 26 d. 21. B 3 * Quia ecce Dominus egredietur de loco suo: & descendet, & calcabit super excelsa terræ.

4 Et consumentur montes subtus eum: & valles scindentur sicut cera à facie ignis, & sicut aquæ, quæ decurrunt in præceps.

5 In scelere Jacob omne istud, & in peccatis domus Israël, quod scelus Jacob? nónne Samaria? & quæ excelsa Judæ? nónne Jerusalem?

6 Et ponam Samariam quasi acervum lapidum in agro cùm plantatur vinea: & detraham in vallem lapides ejus, & fundamenta ejus revelabo.

7 Et omnia sculptilia ejus concidentur, & omnes mercedes ejus comburentur igne, & omnia idola ejus ponam in perditionem: quia de meretricis congregata sunt, & usque ad mercedem meretricis revertentur.

C 8 Super hoc plangam, & ululabo: vadam spoliatus, & nudus: faciam planctum velut draconum, & luctum quasi struthionum.

9 Quia desperata est plaga ejus, quia venit usque ad Judam, tetigit portam populi mei usque ad Jerusalem.

10 In Geth nolite annuntiare, lacrymis ne ploretis, in domo Pulveris pulvere vos conspergite.

11 Et transite vobis habitatio Pulchra, confusa ignominia: non est egressa quæ habitat in exitu: planctum Domus vicina accipiet ex vobis, quæ stetit sibimet.

12 Quia infirmata est in bonum, quæ habitat in amaritudinibus: quia descendit malum à Domino in portam Jerusalem.

D 13 Tumultus quadrigæ stuporis habitanti Lachis: principium peccati est filiæ Sion, quia in te inventa sunt scelera Israël.

14 Propterea dabit emissorios super hereditatem Geth: domus mendacij in deceptionem regibus Israël.

15 Adhuc heredem adducam tibi quæ habitas in Maresa: usque ad Odollam veniet gloria Israël.

16 Decalvare, & tondere super filios deliciarum tuarum: dilata calvitium tuum sicut aquila: quoniam captivi ducti sunt ex te.

Caput II.

Propheta populi sui multiplicem injustitiam, aliáque peccata recensens, prædicit vindictam & captivitatem ipsi imminere; & obid lugens, reliquiarum futuram congregationem denuntiat.

1 VÆ qui cogitatis inutile, & operamini malũ in cubilibus vestris: in luce matutina faciunt illud, quoniam contra Deum est manus eorũ A

2 Et concupierunt agros, & violenter tulerunt, & rapuerunt domos: & calumniabantur virum, & domum ejus; virum & hereditatem ejus.

3 Idcircò hæc dicit Dominus: Ecce ego cogito super familiam istam malum: unde non auferetis colla vestra, & non ambulabitis superbi, quoniam tempus pessimum est.

4 In die illa sumetur super vos parabola, & cantabitur canticum cum suavitate, dicentium: Depopulatione vastati sumus: pars populi mei commutata est: quomodo recedet à me, cùm revertatur, qui regiones nostras dividat? B

5 Propter hoc non erit tibi mittens funiculum sortis in cœtu Domini.

6 Ne loquamini loquentes: Non stillabit super istos, non comprehendet confusio.

7 Dicit domus Jacob: Numquid abbreviatus est spiritus Dñi, aut tales sũt cogitationes ejus: Nónne verba mea bona sunt cum eo, qui rectè graditur?

8 Et è contrario populus meus in adversarium consurrexit: desuper tunica pallium sustuliſtis: & eos, qui transibant simpliciter, convertiſtis in bellum. C

9 Mulieres populi mei ejeciſtis de domo deliciarum suarum: à parvulis earum tuliſtis laudem meam in perpetuum.

10 Surgite, & ite, quia non habetis hîc requiem: propter immunditiam ejus corrumpetur putredine pessima.

11 Utinam non essem vir habens spiritum, & mendacium potiùs loquerer: stillabo tibi in vinum, & in ebrietatem: & erit super quem stillatur populus iste. D

12 Congregatione congregabo Jacob totum te: in unum conducam reliquias Israël, pariter ponam illum quasi gregem in ovili, quasi pecus in medio caularũ, tumultuabuntur à multitudine hominum.

13 Ascendet enim pandens iter ante eos: dividet, & transibunt portam, & ingredientur per eam: & transibit rex eorum coram eis, & Dominus in capite eorum.

Caput III.

Propter peccata principum, judicum, pseudo-prophetarum ac sacerdotum populi Israël, comminatur Dominus gravem ultionem & Ierosolimæ deletionem.

1 ET dixi: Audite principes Jacob, & duces domus Israël: Numquid non vestrum est scire judicium, A

2 Qui odio habetis bonum, & diligitis malum: qui violenter tollitis pelles eorum desuper eis, & carnem eorum desuper ossibus eorum?

3 Qui comederunt carnem populi mei: & pellem eorum desuper excoriaverunt: & ossa eorum

confregerunt, & conciderunt sicut in lebete, & quasi carnem in medio ollæ.

B 4 Tunc clamabunt ad Dominum, & non exaudiet eos: & abscondet faciem suam ab eis in tempore illo, sicut nequiter egerunt in adinventionibus suis.

5 Hæc dicit Dominus super prophetas, qui seducunt populum meum: qui mordent dentibus suis, & prædicant pacem: & si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum prælium.

6 Propterea nox vobis pro visione erit, & tenebræ vobis pro divinatione: & occumbet sol super prophetas, & obtenebrabitur super eos dies.

C 7 Et confundentur qui vident visiones, & confundentur divini: & operient omnes vultus suos, quia non est responsum Dei.

8 Verumtamen ego repletus sum fortitudine spiritus Domini, Judicio, & virtute: ut annuntiem Jacob scelus suum, & peccatum suum.

9 Audite hoc principes domus Jacob, & judices domus Israel: quia abominamini judicium: & omnia recta pervertitis.

10 Quia ædificatis Sion in sanguinibus, & Jerusalem in iniquitate.

Ezech. 22. f. 27. Soph 3. a. 3. 11 *Principes ejus in muneribus judicabant, & sacerdotes ejus in mercede docebant, & prophetæ ejus in pecunia divinabant: & super Dominum requiescebant, dicentes: Numquid non Dominus in medio nostrûm? non venient super nos mala.

Ier. 26. f. 18. 12 Propter hoc, causa vestri, * Sion quasi ager arabitur, & Jerusalem quasi acervus lapidum erit & mons templi in excelsa silvarum.

CAPUT IV.

Tempore gratiæ plurimæ nationes accedent ad Ecclesiam & cultum Dei, cùm magna securitate: consolatur Sion quòd de captivitate sit à Domino redimenda, ut se de suis inimicis ulciscatur.

A 1 ET erit: * In novissimo dierum erit mons domus Domini præparatus in vertice montium, & sublimis super colles: & fluent ad eum populi. ** Isa. 2. a. 1.*

2 Et properabunt gentes multæ, & dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob: & docebit nos de viis suis, & ibimus in semitis ejus: quia de Sion egredietur lex, & verbum Domini de Jerusalem.

B 3 Et judicabit inter populos multos, & corripiet gentes fortes usque in longinquum: & concident gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones: non sumet gens adversus gentem gladium: & non discent ultrà belligerare.

4 Et sedebit vir subtus vitem suam, & subtus ficum suam, & non erit qui deterreat: quia os Domini exercituum locutum est.

5 Quia omnes populi ambulabunt unusquisque in nomine Dei sui: nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei nostri in æternum & ultrà.

6 In die illa, dicit Dominus, congregabo claudicantem: & eam, quam ejeceram, colligam; & quam afflixeram:

** Soph. 3. d. 19.* 7 Et ponam claudicantem in reliquias: & eam, quæ laboraverat, in gentem robustam: & regnabit Dominus super eos in monte Sion, ex hoc nunc & usque in æternum. **Dan. 7. d. 14. Luc. 1. d. 32.*

8 Et tu turris gregis nebulosa filiæ Sion usque ad te veniet: & veniet potestas prima, regnum filiæ Jerusalem. C

9 Nunc quare mœrore contraheris? numquid rex non est tibi, aut consiliarius tuus periit, quia comprehendit te dolor sicut parturientem?

10 Dole, & satage filia Sion quasi parturiens: quia nunc egredieris de civitate, & habitabis in regione, & venies usque ad Babylonem: ibi liberaberis, ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuorum.

11 Et nunc congregatæ sunt super te gentes multæ, quæ dicunt: Lapidetur: & aspiciat in Sion oculus noster.

12 Ipsi autem non cognoverunt cogitationes D Domini, & non intellexerunt consilium ejus: quia congregavit eos quasi fœnum areæ.

13 Surge, & tritura filia Sion: quia cornu tuum ponam ferreum, & ungulas tuas ponam æreas: & comminues populos multos, & interficies Domino rapinas eorum, & fortitudinem eorum Domino universæ terræ.

CAPUT V.

Imminens urbis Jerusalem vastatio ostenditur, & Christus in Bethlehem nasciturus: reliquiæ Israël exaltabuntur, devictis inimicis, & ablata ab ipsis idololatria.

1 NUnc vastaberis filia latronis: obsidionem A posuerunt super nos, in virga percutient maxillam judicis Israël:

2 * ET TU BETHLEHEM Ephrata parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israël, & egressus ejus ab initio, à diebus æternitatis. **Matt. 2. a. 6. *Joan. 7. f. 42.*

3 Propter hoc dabit eos usque ad tempus, in quo parturiens pariet: & reliquiæ fratrum ejus convertentur ad filios Israël,

4 Et stabit, & pascet in fortitudine Domini, in sublimitate nominis Domini Dei sui: & convertentur, quia nunc magnificabitur usque ad terminos terræ.

5 Et erit iste pax: cùm venerit Assyrius in terram nostram, & quando calcaverit in domibus nostris: & suscitabimus super eum septem pastores, & octo primates homines. B

6 Et pascent terram Assur in gladio, & terram Nemrod in lanceis ejus: & liberabit ab Assur cùm venerit in terram nostram, & cùm calcaverit in finibus nostris.

7 Et erunt reliquiæ Jacob in medio populorum C multorum quasi ros à Domino, & quasi stillæ super herbam, quæ non expectat virum, & non præstolatur filios hominum.

8 Et erunt reliquiæ Jacob in Gentibus in medio populorum multorum, quasi leo in jumentis silvarum, & quasi catulus leonis in gregibus pecorum, qui cùm transierit, & conculcaverit, & ceperit, non est qui eruat.

9 Exaltabitur manus tua super hostes tuos, & omnes inimici tui interibunt.

10 Et erit in die illa, dicit Dominus: Auferã equos D tuos de medio tui, & dispergam quadrigas tuas.

11 Et

11 Et perdam civitates terræ tuæ, & destruam omnes munitiones tuas, & auferam maleficia de manu tua, & divinationes non erunt in te.

12 Et perire faciam sculptilia tua, & statuas tuas de medio tui: & non adorabis ultrà opera manuum tuarum.

13 Et evellam locos tuos de medio tui: & conteram civitates tuas.

14 Et faciam in furore & in indignatione ultionem in omnibus gentibus, quæ non audierunt.

Caput VI.

Disceptat Dominus cum ingratis, recensens collata illis beneficia, indicant etiam quid sit bonum, & quid Dominus à populo suo requirat: sed propter injustitiam aliaque scelera filium Israël comminatur eis Dominus varias afflictiones.

A 1 Audite quæ Dominus loquitur: Surge, contende judicio adversum montes, & audiant colles vocem tuam.

2 Audiant montes judicium Domini, & fortia fundamenta terræ: quia judicium Domini cum populo suo, & cum Israël dijudicabitur.

* Ier 2. n. 5. 3 * Populo meus quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi? responde mihi.

4 Quia eduxi te de Terra Ægypti, & de domo servientium liberavi te: & misi ante faciem tuam Moysen, & Aaron, & Mariam?

B * Num. 22. & 23. 5 * Populo meus memento quæso quid cogitaverit Balach rex Moab, & quid responderit ei Balaam filius Beor, de Setim usque ad Galgalam, ut cognosceres justitias Domini.

6 Quid dignum offeram Domino? curvabo genu Deo excelso? numquid offeram ei holocaustomata, & vitulos anniculos?

7 Numquid placari potest Dominus in millibus arietum, aut in multis millibus hircorum pinguium? numquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ?

8 Indicabo tibi ô homo quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te: Utique facere judicium, & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo.

9 Vox Domini ad civitatem clamat, & salus erit timentibus nomen tuum: Audite tribus, & quis approbabit illud?

10 Adhuc ignis in domo impij thesauri iniquitatis, & mensura minor iræ plena.

11 Numquid justificabo stateram impiam, & saccelli pondera dolosa?

12 In quibus divites ejus repleti sunt iniquitate, & habitantes in ea loquebantur mendacium, & lingua eorum fraudulenta in ore eorum.

13 Et ego ergo cœpi percutere te perditione super peccatis tuis.

D 14 Tu comedes, & non saturaberis: & humiliatio tua in medio tui: & apprehendes, & non salvabis: & quos salvaveris, in gladium dabo.

* Deut. 28. d. 38 Agg. 1. v. 6. 15 * Tu seminabis, & non metes: tu calcabis olivam, & non ungêris oleo; & mustum, & non bibes vinum.

16 Et custodisti præcepta Amri, & omne opus domus Achab, & ambulasti in voluntatibus eorũ, ut darem te in perditionem, & habitantes in ea in sibilum: & opprobrium populi mei portabitis.

Caput VII.

Luget propheta tam paucos esse reliquos qui non sint iniqui: in nullo homine ostendit esse confidendum, sed in solo Deo salvatore: qui miserebitur Sion: & pudefactis inimicis, tam ad se reducet, complens facta ad patres promissiones.

1 Væ mihi, quia factus sum sicut qui colligit A in autumno racemos vindemiæ: non est botrus ad comedendum, præcoquas ficus desideravit anima mea.

2 Periit sanctus de terra, & rectus in hominibus non est: omnes in sanguine insidiantur, vir fratrem suum ad mortem Venatur.

3 Malum manuum tuarum dicunt bonum: princeps postulat, & judex in reddendo est: & magnus locutus est desiderium animæ suæ, & conturbaverunt eam.

4 Qui optimus in eis est, quasi paliurus: & qui rectus, quasi spina de sepe. Dies speculationis tuæ, visitatio tua venit: nunc erit vastitas eorum.

5 Nolite credere amico: & nolite confidere in B duce: ab ea quæ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui.

* Matt. 10. d. 35. * Matt. 10. d. 36. 6 * Quia filius contumeliam facit patri, & filia consurgit adversus matrem suam, nurus adversus socrum suam: * & inimici hominis domestici ejus.

7 Ego autem ad Dominum aspiciam, expectabo Deum salvatorem meum: audiet me Deus meus.

8 Ne læteris inimica mea super me, quia cecidi: consurgam, cùm sedero in tenebris, Dominus lux mea est.

9 Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei, donec causam meam judicet, & faciat judicium meum: educet me in lucem: videbo justitiam ejus.

10 Et aspiciet inimica mea, & operietur confusione, quæ dicit ad me. Ubi est Dominus Deus tuus? Oculi mei videbunt in eam: nunc erit in conculcationem ut lutum plantearum.

11 Dies, ut ædificentur maceriæ tuæ: in die C illa longè fiet lex.

12 In die illa & usque ad te veniet de Assur, & usque ad civitates munitas; & à civitatibus munitis usque ad flumen, & ad mare de mari, & ad montem de monte.

13 Et terra erit in desolationẽ propter habitatores suos, & propter fructum cogitationum eorum.

14 Pasce populum tuum in virga tua, gregem hereditatis tuę, habitãtes solos in saltu, in medio Carmeli: pascẽtur Basã & Galaad juxta dies antiquos.

15 Secundùm dies egressionis tuæ de Terra Ægypti ostendam ei mirabilia.

16 Videbunt gentes, & confundentur super omni fortitudine sua: ponent manum super os, aures eorum surdæ erunt.

17 Lingent pulverem sicut serpentes, velut re- D ptilia terræ perturbabuntur in ædibus suis: Dominum Deum nostrum formidabunt, & timebunt te.

* Ier. 10. n. 6. Act. 10. g. 43. 18 * Quis Deus similis tui, qui aufers iniquitatem, & transis peccatum reliquiarum hereditatis tuæ; non immittet ultrà furorem suum, quoniam volens misericordiam est.

19 Revertetur, & miserebitur nostri: deponet iniquitates nostras, & projiciet in profundum maris omnia peccata nostra.

20 Dabis veritatem Jacob, misericordiam Abraham: quę juraſti patribus nostris à diebus antiquis.

PROPHETIA NAHUM.

Caput Primum.

Zelus Dei adversus hostes suos, qui patiens est & fortitudine magnus, cujus iræ nemo potest resistere, & in se sperantium est liberator, sed ipse populi hostes est consumpturus.

A 1 ONUS Ninive : Liber visionis Nahum Elcesæi.

2 Deus æmulator, & ulciscens Dominus : ulciscens Dominus, & habens furorem : ulciscens Dominus in hostes suos : & irascens ipse inimicis suis.

3 Dominus patiens, & magnus fortitudine, & mundans non faciet innocentem. Dominus in tempestate & turbine viæ ejus, & nebulæ pulvis pedum ejus.

4 Increpans mare, & exsiccans illud : & omnia flumina ad desertum deducens. Infirmatus est Basan, & Carmelus : & flos Libani elanguit.

B 5 Montes commoti sunt ab eo, & colles desolati sunt : & contremuit terra à facie ejus, & orbis, & omnes habitantes in eo.

6 Ante faciem indignationis ejus quis stabit? & quis resistet in ira furoris ejus? indignatio ejus effusa est ut ignis : & petræ dissolutæ sunt ab eo.

7 Bonus Dominus, & confortans in die tribulationis : & sciens sperantes in se.

C 8 Et in diluvio prætereunte, consummationem faciet loci ejus : & inimicos ejus persequentur tenebræ.

9 Quid cogitatis contra Dominum? consummationem ipse faciet : non consurget duplex tribulatio.

10 Quia sicut spinæ se invicem complectuntur, sic convivium eorum pariter potantium : consumentur quasi stipula ariditate plena.

11 Ex te exibit cogitans contra Dominum malitiam : mente pertractans prævaricationem.

D 12 Hæc dicit Dominus : Si perfecti fuerint, & ita plures; sic quoque attondentur, & pertransibit : afflixi te, & non affligam te ultrà.

13 Et nunc conteram virgam ejus de dorso tuo, & vincula tua disrumpam.

14 Et præcipiet super te Dominus, non seminabitur ex nomine tuo amplius : de domo Dei tui interficiam sculptile, & conflatile, ponam sepulchrum tuum, quia inhoratus es.

* *Isai. 52. b 7. Rom. 10 c. 15.* 15 * Ecce super montes pedes evangelizantis, & annuntiantis pacem : celebra Juda festivitates tuas, & redde vota tua : quia non adjiciet ultra ut pertranseat in te Belial : universus interiit.

Caput II.

Obsidio Ninive ejúsque à Chaldæis depopulatio, quia superbè egit contra populum Domini.

A 1 ASCendit qui dispergat coram te, qui custodiat obsidionem : contemplare viam, conforta lumbos, robora virtutem valdè.

2 Quia reddidit Dominus superbiam Jacob, sicut superbiam Israël : quia vastatores dissipaverunt eos, & propagines eorum corruperunt.

3 Clypeus fortium ejus ignitus, viri exercitus in coccineis : igneæ habenæ currus in die præparationis ejus, & agitatores consopiti sunt.

4 In itineribus conturbati sunt : quadrigæ collisæ sunt in plateis : aspectus eorum quasi lampades, quasi fulgura discurrentia. B

5 Recordabitur fortium suorum, ruent in itineribus suis : velociter ascendent muros ejus, & præparabitur umbraculum.

6 Portæ fluviorum apertæ sunt, & templum ad solum dirutum.

7 Et miles captivus abductus est : & ancillæ ejus minabantur gementes ut columbæ, murmurantes in cordibus suis.

8 Et Ninive quasi piscina aquarum aquæ ejus : ipsi verò fugerunt : state, state, & non est qui revertatur. C

9 Diripite argentum, diripite aurum : & non est finis divitiarum ex omnibus vasis desiderabilibus.

10 Dissipata est, & scissa, & dilacerata : & cor tabescens, & dissolutio geniculorum, & defectio in cunctis renibus : & facies omnium eorum sicut nigredo ollæ.

11 Ubi est habitaculum leonum, & pascua catulorum leonum, ad quam ivit leo ut ingrederetur illuc, catulus leonis, & non est qui exterreat? D

12 Leo, cepit sufficienter catulis suis, & necavit leænis suis : & implevit præda speluncas suas, & cubile suum rapina.

13 Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & succendam usque ad fumum quadrigas tuas, & leunculos tuos comedet gladius : & exterminabo de terra prædam tuam, & non audietur ultrà vox nuntiorum tuorum.

Caput III.

Ninive urbs sanguinum sub nomine adulteræ vastanda prædicatur : quod exemplo Alexandriæ à Babyloniis devastata confirmatur : nec erit qui Ninive condoleat, aut eam consoletur super ipsius devastatione,

A 1 VÆ civitas sanguinum, universa mendacij dilaceratione plenæ : non recedet à te rapina. *Ezech. 24. c. 9. Habac. 2. c. 12.*

2 Vox flagelli, & vox impetus rotæ, & equi frementis, & quadrigæ ferventis, & equitis ascendentis :

3 Et micantis gladij, & fulgurantis hastæ, & multitudinis interfectæ, & gravis ruinæ : nec est finis cadaverum, & corruent in corporibus suis.

4 Propter multitudinem fornicationum meretricis speciosæ, & gratæ, & habentis maleficia, quæ vendidit gentes in fornicationibus suis, & familias in maleficiis suis :

B 5 Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & * revelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam Gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam. * *Isai. 47. a 3.*

6 Et projiciam super te abominationes, & contumeliis te afficiam, & ponam te in exemplum.

7 Et

7 Et erit, omnis, qui viderit te, resiliet à te, & dicet: Vastata est Ninive: quis commovebit super te caput? unde quæram consolatorem tibi.

8 Numquid melior es Alexandria populorum, quæ habitat in fluminibus? aquæ in circuitu ejus: cujus divitiæ, mare, aquæ, muri ejus.

9 Æthiopia fortitudo ejus, & Ægyptus, & non est finis: Aphrica & Lybies fuerunt in auxilio tuo.

C 10 Sed & ipsa in transmigrationem ducta est in captivitatem: parvuli ejus elisi sunt in capite omnium viarum, & super inclytos ejus miserunt sortem, & omnes optimates ejus confixi sunt in compedibus.

11 Et tu ergo inebriaberis, & eris despecta: & tu quæres auxilium ab inimico.

12 Omnes munitiones tuæ sicut ficus cum grossis suis: si concussæ fuerint, cadent in os comedentis.

13 Ecce populus tuus mulieres in medio tui: inimicis tuis adapertione pandentur portæ terræ tuæ, devorabit ignis vectes tuos.

14 Aquam propter obsidionem hauri tibi, extrue munitiones tuas: intra in lutum, & calca, subigens tene laterem.

15 Ibi comedet te ignis: peribis gladio, devorabit te ut bruchus: congregare ut bruchus: multiplicare ut locusta.

16 Plures fecisti negotiationes tuas quàm stellæ sint cæli: bruchus expansus est, & avolavit.

17 Custodes tui quasi locustæ: & parvuli tui D quasi locustæ locustarum, quæ confidunt in sepibus in die frigoris: sol ortus est, & avolaverunt, & non est cognitus locus earum ubi fuerint.

18 Dormitaverunt pastores tui, rex Assur: sepelientur principes tui: latitavit populus tuus in montibus, & non est qui congreget.

19 Non est obscura contritio tua, pessima est plaga tua: omnes qui audierunt auditionem tuam, compresserunt manum super te: quia super quem non transiit malitia tua semper?

PROPHETIA HABACUC.

Caput Primum.

Miratur Propheta impium prosperari, & prævalere adversus justum: nam adversus Judæos suscitat Dominus Chaldæos, qui victoriam non Domino, sed idolo suo tribuunt.

A 1 ONus, quod vidit Habacuc propheta.

2 Usquequò Domine clamabo, & non exaudies? vociferabor ad te vim patiens, & non salvabis?

3 Quare ostendisti mihi iniquitatem & laborem, videre prædam & injustitiam contra me? & factum est judicium, & contradictio potentior.

4 Propter hoc lacerata est lex, & non pervenit usque ad finem judicium: quia impius prævalet adversus justum: propterea egreditur judicium perversum.

B 5 * Aspicite in gentibus, & videte: admiramini, & obstupescite: quia opus factum est in diebus vestris, quod nemo credet cùm narrabitur.

* Act. 13. f. 41

6 Quia ecce ego suscitabo Chaldæos, gentem amaram & velocem, ambulantem super latitudinem terræ, ut possideat tabernacula non sua.

7 Horribilis, & terribilis est: ex semetipsa judicium, & onus egredietur.

C 8 Leviores pardis equi ejus, & velociores lupis vespertinis; & diffundentur equites ejus: equites namque ejus de longè venient, volabunt quasi aquila festinans ad comedendum.

9 Omnes ad prædam venient, facies eorum ventus urens: & congregabit quasi arenam, captivitatem.

10 Et ipse de regibus triumphabit, & tyranni ridiculi ejus erunt: ipse super omnem munitionem ridebit, & comportabit aggerem, & capiet eam.

11 Tunc mutabitur spiritus, & pertransibit, & corruet: hæc est fortitudo ejus dei sui.

D 12 Numquid non tu à principio Domine Deus meus, sancte meus, & non moriemur? Domine in judicium posuisti eum: & fortem, ut corriperes fundasti eum.

13 Mundi sunt oculi tui, ne videas malum; & respicere ad iniquitatem non poteris. quare respicis super iniqua agentes, & taces devorante impio justiorem se?

14 Et facies homines quasi pisces maris, & quasi reptile non habens principem.

15 Totum in hamo sublevavit, traxit illud in sagena sua, & congregavit in rete suum. Super hoc lætabitur & exultabit.

16 Propterea immolabit sagenæ suæ, & sacrificabit reti suo: quia in ipsis incrassata est pars ejus, & cibus ejus electus.

17 Propter hoc ergo expandit sagenam suam, & semper interficere Gentes non parcet.

Caput II.

Prophetæ à Domino responsum expectanti præcipitur, ut scribat visionem, ac longanimiter ipsius eventum expectet: destructio Babylonis propter multa ipsorum scelera describitur, & quòd idola eis non proderunt.

1 SUper custodiam meam stabo, & figam gradum super munitionem: & contemplabor, ut videam qui dicatur mihi, & quid respondeam ad arguentem me. A

2 Et respondit mihi Dominus, & dixit: Scribe visum, & explana eum super tabulas, ut percurrat qui legerit eum.

3 Quia adhuc visus procul, & apparebit in finem, & non mentietur, si moram fecerit expecta illum: quia veniens veniet, & non tardabit.

4 Ecce qui incredulus est, non erit recta anima ejus in semetipso.

5 * Justus autem in fide sua vivet. Et quomodo vinum potantem decipit: sic erit vir superbus, & non decorabitur: qui dilatavit quasi infernus animam suam: & ipse quasi mors, & non adimplebitur: & congregabit ad se omnes gentes, & coacervabit ad se omnes populos.

* Joan. 3. d. 36. Rom. 1. b. 17. Gal. 3. b. 11. Hebr. 10. g. 38.

6 Numquid non omnes isti super eum parabolam sument, & loquelam enigmatum ejus: & dicetur: Væ ei, qui multiplicat non sua? usquequò & aggravat contra se densum lutum?

7 Numquid non repentè consurgent qui mordeant te: & suscitabuntur lacerantes te, & eris in rapinam eis?

8 Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes qui reliqui fuerint de populis, propter sanguinem hominis, & iniquitatem terræ civitatis, & omnium habitantium in ea.

9 Væ qui congregat avaritiam malam domui suæ, ut sit in excelso nidus ejus, & liberari se putat de manu mali.

C 10 Cogitasti confusionem domui tuæ, concidisti populos multos, & peccavit anima tua.

11 Quia lapis de pariete clamabit: & lignum, quod inter juncturas ædificiorum est, respondebit.

*Ezech. 24. c. 9. Nah. 3. v. 1. 12 * Væ qui ædificat civitatem in sanguinibus, & præparat urbem in iniquitate.

13 Numquid non hæc sunt à Domino exercituum? Laborabunt enim populi in multo igne, & gentes in vacuum, & deficient.

14 Quia replebitur terra, ut cognoscant gloriam Domini, quasi aquæ operientes mare.

15 Væ qui potum dat amico suo mittens fel suum, & inebrians ut aspiciat nuditatem ejus.

D 16 Repletus es ignominia pro gloria: bibe tu quoque, & consopire: circumdabit te calix dexteræ Domini, & vomitus ignominiæ super gloriam tuam.

17 Quia iniquitas Libani operiet te, & vastitas animalium deterrebit eos de sanguinibus hominum, & iniquitate terræ, & civitatis, & omnium habitantium in ea.

18 Quid prodest sculptile, quia sculpsit illud fictor suus, conflatile, & imaginem falsam? quia speravit in figmento fictor ejus, ut faceret simulachra muta.

19 Væ qui dicit ligno: Expergiscere; Surge, lapidi tacenti: numquid ipse docere poterit? Ecce iste coopertus est auro & argento: & omnis spiritus non est in visceribus ejus.

*Psal. 10. v. 5. 20 * Dominus autem in templo sancto suo: sileat à facie ejus omnis terra.

I. ORATIO
HABACUC PROPHETÆ
PRO IGNORANTIIS.

A CAPUT III.

1 DOmine audivi auditionem tuam, & timui. Domine opus tuum, in medio annorum vivifica illud.

2 In medio annorum notum facies: cùm iratus fueris, misericordiæ recordaberis.

3 Deus ab Austro veniet, & sanctus de monte Pharan:

Operuit cælos gratia ejus: & laudis ejus plena est terra.

4 Splendor ejus ut lux erit: cornua in manibus ejus:

5 Ibi abscondita est fortitudo ejus: ante faciem ejus ibit mors.

Et egredietur diabolus ante pedes ejus.

6 Stetit, & mensus est terram.

Aspexit, & dissolvit Gentes: & contriti sunt montes sæculi.

Incurvati sunt colles mundi, ab itineribus æternitatis ejus.

7 Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ, turbabuntur pelles terræ Madian. B

8 Numquid in fluminibus iratus es Domine? aut in fluminibus furor tuus? vel in mari indignatio tua?

Qui ascendet super equos tuos: & quadrigæ tuæ salvatio.

9 Suscitans suscitabis arcum tuum, juramenta tribubus quæ locutus es.

10 Fluvios scindes terræ: viderunt te, & doluerunt montes: gurges aquarum transiit.

Dedit abyssus vocem suam: altitudo manus suas levavit.

11 Sol & luna steterunt in habitaculo suo, in C luce sagittarum tuarum, ibunt in splendore fulgurantis hastæ tuæ.

12 In fremitu conculcabis terram: in furore obstupefacies Gentes.

13 Egressus es in salutem populi tui, in salutem cum Christo tuo.

Percussisti caput de domo impij: denudasti fundamentum ejus usque ad collum.

14 Maledixisti sceptris ejus, capiti bellatorum ejus, venientibus ut turbo ad dispergendum me.

Exultatio eorum, sicut ejus qui devorat pauperem in abscondito.

15 Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aqua- D rum multarum.

16 Audivi, & conturbatus est venter meus: à voce contremuerunt labia mea.

Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat.

Ut requiescam in die tribulationis: ut ascendam ad populum accinctum nostrum.

17 Ficus enim non florebit: & non erit germen in vineis.

Mentietur opus olivæ: & arva non afferent cibum.

Abscindetur de ovili pecus: & non erit armentum in præsepibus.

18 Ego autem in Domino gaudebo: & exultabo in Deo Jesu meo.

19 Deus Dominus fortitudo mea: & ponet pedes meos quasi cervorum.

Et super excelsa mea deducet me victor in Psalmis canentem.

PROPHETIA SOPHONIÆ.

Caput Primum.

Quo tempore Sophonias prophetaverit: qui primùm peccatoribus universis, deinde Judæis comminatur, ob idololatriam & Dei contemptum, divinam ultionem: Jerusalem quoque lucernis scrutanda dicitur, & quàm erit amara dies ultionis Domini.

A 1 Verbum Domini quod factum est ad Sophoniam filium Chusi, filij Godoliæ, filij Amariæ, filij Ezeciæ, in diebus Josiæ filij Amon regis Judæ.

2 Congregans congregabo omnia à facie terræ, dicit Dominus:

3 Congregans hominem & pecus, congregans volatilia cæli & pisces maris: & ruinæ impiorum erunt: & disperdam homines à facie terræ, dicit Dominus.

4 Et extendam manum meam super Judam, & super omnes habitantes Jerusalem: & disperdam de loco hoc reliquias Baal, & nomina ædituorum cum sacerdotibus?

B 5 Et eos qui adorant super tecta militiam cæli, & adorant & jurant in Domino, & jurant in Melchom.

6 Et qui avertuntur de post tergum Domini, & qui non quæsierunt Dominum, nec investigaverunt eum.

7 Silete à facie Domini Dei: quid juxtà est dies Domini, quia præparavit Dominus hostiam, sanctificavit vocatos suos.

8 Et erit: in die hostiæ Domini, visitabo super principes, & super filios regis, & super omnes qui induti sunt veste peregrina:

9 Et visitabo super omnem, qui arroganter ingreditur super limen in die illa: qui complent domum Domini Dei sui iniquitate & dolo.

C 10 Et erit in die illa, dicit Dominus, vox clamoris à porta piscium, & ululatus à Secunda, & contritio magna à collibus.

11 Ululate habitatores Pilæ: conticuit omnis populus Chanaan, disperierunt omnes involuti argento.

12 Et erit in tempore illo: scrutabor Jerusalem in lucernis: & visitabo super viros defixos in fæcibus suis: qui dicunt in cordibus suis: Non faciet benè Dominus, & non faciet malè,

13 Et erit fortitudo eorum in direptionem, & * Amos 5. c. 11. domus eorum in desertum: & * ædificabunt domos, & non habitabunt: & plantabunt vineas, & non bibent vinum earum.

D 14 Juxta est dies Domini magnus, juxtà est & velox nimis, vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis.

* Jer. 30. a. 7. Joël. 2. c. 11. Amos 5. c. 18. 15 * Dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis,

16 Dies tubæ & clangoris super civitates munitas, & super angulos excelsos.

17 Et tribulabo homines, & ambulabunt ut cæci, quia Domino peccaverunt: & effundetur sanguis eorum sicut humus, & corpora eorum sicut stercora.

18 * Sed & argentum eorum, & aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ Domini: * in igne cæli ejus devorabitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram. * Ezech. 7 c. 19. * Infr. 3 v. 8.

Caput II.

Hortatur Propheta populum ut ad Deum convertatur priusquam ira Domini ei superveniat, omnésque mansuetos terræ ut Dominum quærant: denuntians destructionem imminere Philistæis, Moabitis, Ammonitis, Æthiopibus & Assyriis.

1 Convenite, congregamini gens non amabilis, A

2 Priusquam pariat jussio quasi pulverem transeuntem diem, antequam veniat super vos ira furoris Domini, antequam veniat super vos dies indignationis Domini.

3 Quærite Dominum omnes mansueti terræ, qui judicium ejus estis operati: quærite justum, quærite mansuetum: si quomodo abscondamini in die furoris Domini.

4 Quia Gaza destructa erit, & Ascalon in desertum, Azotum in meridie ejicient, & Accaron eradicabitur.

5 Væ qui habitatis funiculum maris, gens perditorum: Verbum Domini super vos Chanaan terra Philisthinorum, & disperdam te, ita ut non sit inhabitator. B

6 Et erit funiculus maris requies pastorum, & caulæ pecorum:

7 Et erit funiculus ejus, qui remanserit de domo Juda: ibi pascentur, in domibus Ascalonis ad vesperam requiescent: quia visitabit eos Dominus Deus eorum, & avertet captivitatem eorum.

8 Audivi opprobrium Moab, & blasphemias filiorum Ammon: quæ exprobraverunt populo meo, & magnificati sunt super terminos eorum. C

9 Propterea vivo ego, dicit Dominus exercituum Deus Israël, quia Moab ut Sodoma erit, & filij Ammon quasi Gomorrha, siccitas spinarum, & acervi salis, & desertum usque in æternum: reliquiæ populi mei deripient eos, & residui gentis meæ possidebunt illos.

10 Hoc eis eveniet pro superbia sua: quia blasphemaverunt, & magnificati sunt super populum Domini exercituum.

11 Horribilis Dominus super eos, & attenuabit omnes deos terræ: & adorabunt eum viri de loco suo, omnes insulæ Gentium. D

12 Sed & vos Æthiopes interfecti gladio meo eritis.

13 Et extendet manum suam super Aquilonem, & perdet Assur: & ponet speciosam in solitudinem,

dinem, & in invium, & quasi desertum.

* Isai. 34. v. 11. 14 * Et accubabunt in medio ejus greges, omnes bestiæ Gentium: & onocrotalus & ericius in liminibus ejus morabuntur: vox cantantis in fenestra, corvus in superliminari, quoniam attenuabo robur ejus.

15 Hæc est civitas glorioſa habitans in confidentia: quæ dicebat in corde suo: Ego sum, & extra me non est alia ampliùs: quomodo facta est in desertum cubile bestiæ? omnis qui transit per eam, sibilabit, & movebit manum suam.

Caput III.

Arguit Jerusalem, & præcipuè rectores ejus, quibus minatur celerem Dei vindictam, quod neque beneficiis neque flagellis sint ad ipsum conversi: de felicitate novæ legis, ac multiplicatione credentium: pœnáque iniquorum prædicitur.

A 1 VÆ provocatrix, & redempta civitas, columba.

2 Non audivit vocem, & non suscepit disciplinam: in Domino non est confisa, ad Deum suum non appropinquavit.

* Ezec. 22. f. 27. Mich. 3. d. 11. 3 * Principes ejus in medio ejus quasi leones rugientes: judices ejus lupi vesperè, non relinquebant in manè.

4 Prophetæ ejus vesani viri infideles: sacerdotes ejus polluerunt sanctum, injustè egerunt contra legem.

5 Dominus justus in medio ejus non faciet iniquitatem: manè manè judicium suum dabit in lucem, & non abscondetur: nescivit autem iniquus confusionem.

6 Disperdidi Gentes, & dissipati sunt anguli earum: desertas feci vias eorum, dum non est qui transeat: desolatæ sunt civitates eorum, non remanente viro, neque ullo habitatore.

B 7 Dixi: Attamen timebis me, suscipies disciplinam: & non peribit habitaculum ejus, propter omnia in quibus visitavi eam: veruntamen diluculo surgentes corruperunt omnes cogitationes suas.

8 Quapropter expecta me, dicit Dominus, in die resurrectionis meæ in futurum, quia judicium meum ut congregem Gentes, & colligam regna: & effundam super eos indignationem meam, omnem iram furoris mei: * in igne enim zeli mei devorabitur omnis terra. * Sup. d. 18.

9 Quia tunc reddam populis labium electum, ut invocent omnes in nomine Domini, & serviant ei humero uno.

10 Ultra flumina Æthiopiæ, inde supplices mei, filij dispersorum meorum deferent munus mihi.

11 In die illa non confundêris super cunctis C adinventionibus tuis, quibus prævaricata es in me: quia tunc auferam de medio tui magniloquos superbiæ tuæ, & non adjicies exaltari amplius in monte sancto meo.

12 Et derelinquam in medio tui populum pauperem & egenum: & sperabunt in nomine Domini.

13 Reliquiæ Israël non facient iniquitatem, nec loquentur mendacium, & non invenietur in ore eorum lingua dolosa: quoniam ipsi pascentur & accubabunt, & non erit qui exterreat.

14 Lauda filia Sion: jubila Israël: lætare, & exulta in omni corde filia Jerusalem.

15 Abstulit Dominus judicium tuum: avertit inimicos tuos: rex Israël Dominus in medio tui, non timebis malum ultrà.

16 In die illa dicetur Jerusalem: Noli timere. Sion, non dissolvantur manus tuæ.

17 Dominus Deus tuus in medio tui fortis, ipse D salvabit: gaudebit super te in lætitia, silebit in dilectione sua, exultabit super te in laude.

18 Nugas, qui à lege recesserant, congregabo, quia ex te erant: ut non ultrà habeas super eis opprobrium.

19 Ecce ego interficiam omnes, qui afflixerunt te in tempore illo: & salvabo claudicantem: & eam, quæ ejecta fuerat, congregabo: & ponam eos in laudem, & in nomen, in omni terra confusionis eorum:

20 In tempore illo, quo adducam vos; & in tempore, quo congregabo vos, dabo enim vos in nomen, & in laudem omnibus populis terræ, cùm convertero captivitatem vestram coram oculis vestris, dicit Dominus.

PROPHETIA AGGÆI.

Caput Primum.

Quo tempore prophetaverit Aggæus: qui increpat Judæos, quòd neglecta domo Dei propria ædificia curarent: ob quam causam dicit illis immissam à Deo sterilitatem: eóque tempore dux Zorobabel & Jesu sacerdos magnus unà cum populo excitati, incipiunt ædificare domum Dei.

A 1 IN anno secundo Darij regis, in mense sexto, in die una mensis, factum est verbum Domini in manu Aggæi prophetæ, ad Zorobabel filium Salathiel, ducem Juda, & ad Jesum, filium Josedec, sacerdotem magnum, dicens: 1. Esd. 5. v. 1.

2 Hæc ait Dominus exercituum, dicens: Populus iste Dicit: Nondum venit tempus domus Domini ædificandæ.

3 Et factum est verbum Domini in manu Aggæi prophetæ, dicens:

4 Numquid tempus vobis est ut habitetis in domibus laqueatis, & domus ista deserta?

5 Et nunc hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras.

* Deut. 28. d. 38. Mich. 6. d. 15. 6 * Seminastis multum, & intulistis parum: comedistis, & non estis satiati: bibistis, & non estis inebriati: operuistis vos, & non estis calefacti: & qui mercedes congregavit, misit eas in sacculum pertusum.

D 7 Hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras.

8 Ascendite in montem, portate ligna, & ædificate domum: & acceptabilis mihi erit, & glorificabor, dicit Dominus.

9 Respexistis ad amplius, & ecce factum est minus

minus: & intuliſtis in domum: & exſufflavi illud: quam ob cauſam, dixit Dominus exercituum? quia domus mea deſerta eſt, & vos feſtinatis unuſquiſque in domum ſuam.

10 Propter hoc ſuper vos prohibiti ſunt cæli ne darent rorem, & terra prohibita eſt ne daret germen ſuum:

11 Et vocavi ſiccitatem ſuper terram, & ſuper montes, & ſuper triticum, & ſuper vinum, & ſuper oleum, & quæcumque profert humus, & ſuper homines, & ſuper jumenta, & ſuper omnem laborem manuum.

D 12 Et audivit Zorobabel filius Salathiel, & Jeſus filius Joſedec ſacerdos magnus, & omnes reliquiæ populi, vocem Domini Dei ſui, & verba Aggæi prophetæ, ſicut miſit eum Dominus Deus eorum ad eos: & timuit populus à facie Domini.

13 Et dixit Aggæus nuntius Domini de nuntiis Domini, populo dicens: Ego vobiſcum ſum, dicit Dominus.

14 Et ſuſcitavit Dominus ſpiritum Zorobabel filij Salathiel, ducis Juda, & ſpiritum Jeſu filij Joſedec ſacerdotis magni, & ſpiritum reliquorum de omni populo: & ingreſſi ſunt, & faciebant opus in domo Domini exercituum Dei ſui.

CAPUT II.

Etſi templum reædificatum nihil videatur priori collatum; poſteà tamen veniente Meſſia replebitur gloria majori, quàm fuerit prioris templi: & ſicut Judæi ob neglectam templi reædificationem facti fuerant immundi coram Deo, ipſorúmque ſacrificia & ſterilitas adducta: ita poſt inceptam reædificationem omnia ipſis facta ſunt proſpera.

A 1 IN die vigeſima & quanta menſis, in ſexto menſe, in anno ſecundo Darij regis.

2 In ſeptimo menſe, vigeſima & prima menſis, factum eſt verbum Domini in manu Aggæi prophetæ, dicens:

3 Loquere ad Zorobabel filium Salathiel ducem Juda, & ad Jeſum filium Joſedec ſacerdotem magnum, & ad reliquos populi, dicens:

4 Quis in vobis eſt derelictus, qui vidit domum iſtam in gloria ſua prima? & quid vos videtis hanc nunc numquid non ita eſt, quaſi non ſit in oculis veſtris?

5 Et nunc confortare Zorobabel, dicit Dominus: & confortare Jeſu filij Joſedec ſacerdos magne, & confortare omnis populus terræ, dicit Dominus exercituum: & facite (quoniam ego vobiſcum ſum, dicit Dominus exercituum)

6 Verbum quod pepigi vobiſcum cùm egrederemini de Terra Ægypti: & ſpiritus meus erit in medio veſtrûm, nolite timere.

B 7 Quia hæc dicit Dominus exercituum: * Adhuc unum modicum eſt, & ego commovebo cælum, & terram, & mare, & aridam.

Heb. 12.26

8 Et movebo omnes Gentes: ET VENIET DESIDERATUS cunctis Gentibus: & implebo domum iſtam gloria, dicit Dominus exercituum.

9 Meum eſt argentum, & meum eſt aurum, dicit Dominus exercituum.

10 Magna erit gloria domus iſtius noviſſimæ plus quàm primæ, dicit Dominus exercituum: & in loco iſto dabo pacem, dicit Dominus exercituum.

11 In vigeſima & quarta noni menſis, in anno ſecundo Darij regis, factum eſt verbum Domini ad Aggæum prophetam, dicens:

12 Hæc dicit Dominus exercituum: Interroga ſacerdotes legem, dicens:

13 Si tulerit homo carnem ſanctificatam in C ora veſtimenti ſui, & tetigerit de ſummitate ejus panem, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum: numquid ſanctificabitur? Reſpondentes autem ſacerdotes, dixerunt: Non.

14 Et dixit Aggæus: Si tetigerit pollutus in anima ex omnibus his, numquid contaminatur? Et reſponderunt ſacerdotes, & dixerunt: Contaminabitur.

15 Et reſpondit Aggæus, & dicit: Sic populus iſte, & ſic omne opus manuum eorum: & omnibus, & ſic omne opus manuum eorum: & omnia quæ obtulerunt ibi, contaminata erunt.

16 Et nunc ponite corda veſtra à die hac & ſuprà, antequam poneretur lapis ſuper lapidem in templo Domini.

17 Cùm accederetis ad acervum viginti modiorum, & fierent decem: & intraretis ad torcular, ut exprimeretis quinquaginta lagenas, & fiebant viginti.

18 * Percuſſi vos vento urente, & aurugine, & grandine omnia opera manuum veſtrarum: & non fuit in vobis, qui reverteretur ad me, dicit Dominus. ** Amos 4. c. 9.*

19 Ponite corda veſtra ex die iſta, & in futu- D rum, à die vigeſima & quarta noni menſis: à die, qua fundamenta jacta ſunt templi Domini, ponite ſuper cor veſtrum.

20 Numquid jam ſemen in germine eſt: & adhuc vinea, & ficus, & malogranatum, & lignum olivæ non floruit? ex die iſta benedicam.

21 Et factum eſt verbum Domini ſecundò ad Aggæum in vigeſima & quarta menſis, dicens:

22 Loquere ad Zorobabel ducem Juda, dicens; Ego movebo cælum pariter & terram.

23 Et ſubvertam ſolium regnorum, & conteram fortitudinem regni Gentium: & ſubvertam quadrigam, & adſcenſorem ejus: & deſcendent equi, & aſcenſores eorum: vir in gladio fratris ſui.

24 In die illa, dicit Dominus exercituum, aſſumam te * Zorobabel fili Salathiel ſerve meus, dicit Dominus: & ponam te quaſi ſignaculum, quia te elegi, dicit Dominus exercituum. ** Eccli. 49. c. 13*

PROPHETIA ZACHARIÆ.

Caput Primum.

Quo tempore Zacharias prophetaverit: qui hortatur populum ad resipiscentiam, ne imitentur patres, qui prophetas contemnentes puniti sunt: duplici figura ostendit Dominus se puniturum Gentes quæ populum suum afflixerant, hunc autem in Jerusalem revocandum, in qua ædificabitur ipsi Domino templum.

A 1 IN mense octavo, in anno secundo Darij regis, factum est verbum Domini ad Zachariam, filium Barachiæ filij Addo, prophetam dicens:

2 Iratus est Dominus super patres vestros iracundia.

3 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituũ: * Convertimini ad me, ait Dominus exercituum: & convertar ad vos, dicit Dominus exercituum.

* *Isai. 21. c. 12. 31. c. 6 44. d. 22 Jer. 3. d. 12. Ezec. 18. g. 30 33. f. 11. Osee 14 a. 2. Joël 2. c. 12 Mal. c. 3. b. 7.*

4 Ne sitis sicut patres vestri, ad quos clamabant prophetæ priores, dicentes: Hæc dicit Dominus exercituum. Convertimini de viis vestris malis, & de cogitationibus vestris pessimis: & non audierunt, neque attenderunt ad me, dicit Dominus.

5 Patres vestri ubi sunt? & Prophetæ numquid in sempiternum vivent?

B 6 Veruntamen verba mea, & legitima mea, quæ mandavi servis meis prophetis, numquid non comprehenderunt patres vestros, & conversi sunt, & dixerunt: Sicut cogitavit Dominus exercituum facere nobis secundùm vias nostras, & secundùm adinventiones nostras, fecit nobis.

7 In die vigesima & quarta undecima mensis Sabath, in anno secundo Darij, factum est verbum Domini ad Zachariam filium Barachię, filij Addo prophetam, dicens:

8 Vidi per noctem, & ecce vir ascendens super equum rufum, & ipse stabat inter myrteta, quæ erant in profundo: & post eum equi rufi, varij, & albi.

9 Et dixi: quid sunt isti, Domine mi? & dixit ad me Angelus, qui loquebantur in me: Ego ostendam tibi quid sint hæc.

10 Et respondit vir, qui stabat inter myrteta, & & dixit: Isti sunt, quos misit Dominus ut perambulent terram.

C 11 Et responderunt Angelo Domini, qui stabat inter myrteta, & dixerunt: Perambulavimus terram, & ecce omnis terra habitatur, & quiescit.

12 Et respondit Angelus Domini, & dixit: Domine exercituum usquequò tu non misereberis Jerusalem, & urbium Juda, quibus iratus es? Iste jam septuagesimus annus est.

13 Et respondit Dominus angelo, qui loquebatur in me verba bona, verba consolatoria.

14 Et dixit ad me angelus, qui loquebatur in me: Clama, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: * Zelatus sum Jerusalem & Sion zelo magno.

* *Inf. 8. a. 2.*

15 Et ira magna ego irascor super gentes opulentas: quia ego iratus sum parum, ipsi verò adjuverunt in malum.

16 Propterea hæc dicit Dominus: Revertar ad Jerusalem in misericordiis: & domus mea ædificabitur in ea, ait Dominus exercituum: & perpendiculum extendetur super Jerusalem.

17 Adhuc clama, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc affluent civitates meæ bonis: & consolabitur adhuc Dominus Sion, & eliget adhuc Jerusalem. D

18 Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce quattuor cornua.

19 Et dixi ad angelum, qui loquebatur in me: Quid sunt hæc? & dixit ad me: Hæc sunt cornua, quæ ventilaverunt Judam, & Israël, & Jerusalem.

20 Et ostendit mihi Dominus quattuor fabros.

21 Et dixi: Quid isti veniunt facere? Qui ait, dicens: Hæc sunt cornua, quæ ventilaverunt Judam per singulos viros, & nemo eorum levavit caput suum: & venerunt isti deterrere ea, ut dejiciant cornua gentium, quæ levaverunt cornu super terram Juda ut dispergerent eam.

Caput II.

Apparet vir mensuraturus Jerusalem, quæ post captivitatem solutam vehementer replenda est habitatoribus: cui Deus pro muro erit; & afflictis Chaldæis ac ceteris qui filios Israël afflixerant multæ gentes unà cum Sion lætæ venient ad serviendum Domino, quas ipse suscipiet in populum.

1 ET levavi oculos meos, & vidi: & ecce vir, & in manu ejus funiculus mensorum. A

2 Et dixi: Quò tu vadis? Et dixit ad me: Ut metiar Jerusalem, & videam quanta sit latitudo ejus, & quanta longitudo ejus.

3 Et ecce angelus, qui loquebatur in me egrediebatur, & angelus alius egrediebatur in occursum ejus.

4 Et dixit ad eum, Curre, loquere ad puerum B istum, dicens: Absque muro habitabitur Jerusalem, præ multitudine hominum & jumentorum in medio ejus.

5 Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu: & in gloria ero in medio ejus.

6 O, ô fugite de terra Aquilonis, dicit Dominus: quoniam in quattuor ventos cæli dispersi vos, dicit Dominus.

7 O Sion fuge quæ habitas apud filiã Babylonis: C

8 Quia hæc dicit Dominus exercituum: Post gloriam misit me ad gentes, quæ spoliaverunt vos: qui enim tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei:

9 Quia ecce ego levo manum meam super eos, & erunt prædæ his qui serviebant sibi: & cognoscetis quia Dominus exercituum misit me.

10 Lauda, & lætare filia Sion: quia ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus.

11 Et

D 11 Et applicabuntur Gentes multæ ad Dominum in die illa, & erunt mihi in populum, & habitabo in medio tui: & scies quia Dominus exercituum misit me ad te.

12 Et possidebit Dominus Judam partem suam in terra sanctificata: & eliget adhuc Jerusalem.

13 Sileat omnis caro à facie Domini: quia consurrexit de habitaculo sancto suo.

CAPUT III.

Jesus sacerdos exutus sordidis, induitur mutatoriis, qui judicaturus est domum Domini, si in viis ipsius ambulet: adducet Dominus servum suum Orientem: & de lapide agit super quem septem oculi sunt.

A 1 ET ostendit mihi Dominus Jesum sacerdotem magnum stantem coram angelo Domini: & satan stabat à dextris ejus ut adversaretur ei.

B 2 Et dixit Dominus ad satan: Increpet Dominus in te satan: & increpet Dominus in te, qui elegit Jerusalem: numquid non iste torris est erutus de igne?

3 Et Jesus erat indutus vestibus sordidis: & stabat ante faciem angeli.

4 Qui respondit, & ait ad eos qui stabant coram se, dicens: Auferte vestimenta sordida ab eo. Et dixit ad eum: Ecce abstuli à te iniquitatem tuam, & indui te mutatoriis.

C 5 Et dixit: Ponite cidarim mundam super caput ejus. Et posuerunt cidarim mundam super caput ejus, & induerunt eum vestibus: & angelus Domini stabat.

6 Et contestabatur angelus Dñi Jesum, dicens:

7 Hæc dicit Dominus exercituum: Si in viis meis ambulaveris, & custodiam meam custodieris: tu quoque judicabis domum meam, & custodies atria mea, & dabo tibi ambulantes de his, qui nunc hîc assistunt.

D 8 Audi Jesu sacerdos magne, tu & amici tui, qui habitant coram te, quia viri portendentes sunt: ecce enim ego. * ADDUCAM SERVUM MEUM ORIENTEM.

*Luc. 1. 78.

9 Quia ecce lapis, quem dedi coram Jesu super lapidem unum septem oculi sunt: ecce ego cælabo sculpturam ejus, ait Dominus exercituum: & auferam iniquittatem terræ illius in die una.

10 In die illa, dicit Dominus exercituum, vocabit vir amicum suum subter vitem, & subter ficum.

CAPUT IV.

De candelabro aureo cum duabus olivis, lapide primario & stanneo, ac septem oculis Domini; & horum interpretatio: quodque templum à Zorobabel fundatum, ab ipso consummabitur.

A 1 ET reversus est angelus, qui loquebatur in me, suscitavit me, quasi virum qui suscitatur de somno suo.

2 Et dixit ad me: Quid tu vides? Et dixit: vidi, & ecce candelabrum aureum totum, & lampas ejus super caput ipsius, & septem lucernæ ejus super illud: & septem infusoria lucernis, quæ erant super caput ejus.

3 Et duæ olivæ super illud: una à dextris lampadis, & una à sinistris ejus.

B 4 Et respondi, & aio ad angelum, qui loquebatur in me, dicens. Quid sunt hæc domine mi?

5 Et respondit angelus, qui loquebatur in me, & dixit ad me: Numquid nescis quid sunt hæc? Et dixi: Non, domine mi.

6 Et respondit, & ait ad me, dicens: Hoc est verbum Domini ad Zorobabel, dicens: Non in exercitu, nec in robore, sed in spiritu meo, dicit Dominus exercituum.

7 Quis tu mons magne coram Zorobabel? in planum: & educet lapidem primarium, & exæquabit gratiam gratiæ ejus. G

8 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

9 Manus Zorobabel fundaverunt domum istam, & manus ejus perficient eam: & scietis quia Dominus exercituum misit me ad vos.

10 Quis enim despexit dies parvos? & lætabuntur, & videbunt lapidem stanneum in manu Zorobabel. Septem isti oculi sunt Domini, qui discurrunt in universam terram.

11 Et respondi, & dixi ad eum: Quid sunt duę olivę istæ, ad dexteram candelabri, & ad sinistram ejus? D

12 Et respondi secundò, & dixi ad eum: Quid sunt duæ spicæ olivarum, quæ sunt juxta duo rostra aurea, in quibus sunt suffusoria ex auro?

13 Et ait ad me? dicens: Numquid nescis quid sunt hæc? Et dixi: Non, domine mi.

14 Et dixit: Isti sunt duo filij olei, qui assistunt Dominatori universæ terræ.

CAPUT V.

Volumen volans, quo iniqui judicabuntur: mulier in amphora sedens cum massa plumbi, designat impietatem: & duæ mulieres alatæ levant illam in aëra.

A 1 ET conversus sum, & levavi oculos meos: & vidi, & ecce volumen volans.

B 2 Et dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: Ego video volumen volans: longitudo ejus viginti cubitorum, & latitudo ejus decem cubitorum.

3 Et dixit ad me: Hæc est maledictio, quæ egreditur super faciem omnis terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, judicabitur: & omnis jurans, ex hoc similiter judicabitur.

C 4 Educam illud, dicit Dominus exercituum: & veniet ad domum furis, & ad domum jurantis in nomine meo mendaciter: & commorabitur in medio domus ejus, & consumet eam, & ligna ejus, & lapides ejus.

5 Et egressus est angelus, qui loquebatur in me: & dixit ad me: Leva oculos tuos, & vide quid est hoc, quod egreditur.

8 Et dixi: Quidnam est? Et ait: Hæc est amphora egrediens. Et dixit: Hæc est oculus eorum in universa terra.

7 Et ecce talentum plumbi portabatur, & ecce mulier una sedens in medio amphoræ.

D 8 Et dixit: Hæc est impietas. Et projecit eam in medio amphoræ, & misit massam plumbeam in os ejus.

9 Et levavi oculos meos, & vidi, & ecce duæ mulieres egredientes, & spiritus in alis earum, & habebant alas quasi alas milvi: & levaverunt amphoram inter terram & cælum.

10 Et dixi ad Angelum, qui loquebatur in me: Quò istæ deferunt amphoram?

11 Et dixit ad me: Ut ædificetur ei domus in terra Sennaar, & stabiliatur, & ponatur ibi super basem suam.

CAPUT VI.

Quatuor quadrigæ visæ de medio duorum montium æreorum, quatuor venti sunt, egredientes in terram: de coronis in capite Jesu sacerdotis imponendis: de viro cujus nomen Oriens, qui templum ædificabit Domino, & dominabitur in solio suo.

A 1 ET conversus sum, & levavi oculos meos, & vidi: & ecce quattuor quadrigæ egredientes de medio duorum montium: & montes, montes ærei.

2 In quadriga prima equi rufi, & in quadriga secunda equi nigri,

3 Et in quadriga tertia equi albi, & in quadriga quarta equi varij, & fortes.

4 Et respondi, & dixi ad angelum, qui loquebatur in me: Quid sunt hæc, domine mi?

B 5 Et respondit angelus, & ait ad me: Isti sunt quatuor venti cæli, qui egrediuntur, ut stent coram Dominatore omnis terræ.

6 In qua erant equi nigri, egrediebantur in terram Aquilonis? & albi egressi sunt post eos: & varij egressi sunt ad terram Austri.

7 Qui autem erant robustissimi, exierunt, & quærebant ire & discurrere per omnem terram. Et dixit: Ite, perambulate terram: & perambulaverunt terram.

8 Et vocavit me, & locutus est ad me, dicens: Ecce qui egrediuntur in terram Aquilonis, requiescere fecerunt spiritum meum in terra Aquilonis.

C 9 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

10 Sume à transmigratione, ab Holdai, & à Tobiâ, & ab Idaia; & venies tu in die illa, & intrabis domum Josiæ, filij Sophoniæ, qui venerunt de Babylone.

11 Et sumes aurum & argentum: & facies coronas, & pones in capite Jesu filij Josedec sacerdotis magni,

12 Et loqueris ad eum, dicens: Hæc ait Dominus exercituum, dicens: * ECCE VIR ORIENS NOMEN EJUS: & subter eum orietur, & ædificabit templum Domino. *Luc. 1. §. 78.

D 13 Et ipse extruet templum Domino: & ipse portabit gloriam, & sedebit, & dominabitur super solio suo: & erit sacerdos super solio suo, & consilium pacis erit inter illos duos.

14 Et coronæ erunt Helem, & Tobiæ, & Idaiæ, & Hem, filio Sophoniæ, memoriale in templo Domini.

15 Et qui procul sunt, venient, & ædificabunt in templo Domini: & scietis quia Dominus exercituum misit me ad vos. Erit autem hoc, si auditu audieritis vocem Domini Dei vestri.

CAPUT VII.

Jejunia quibus Judæi per 70. annos captivitatis jejunaverunt, non placebant Domino, quia in iniquitatibus suis permanebant; proinde hortatur eos ad resipiscentiam; nam quia prophetas olim non audierant, dispersit eos Dominus in terrâque desolata facta est propter ipsorum iniquitates.

A 1 ET factum est in anno quarto Darij regis, factum est verbum Domini ad Zachariam, in quarta mensis, qui est Casleu.

2 Et miserunt ad domum Dei, Sarasar, & Rogommelech, & viri qui erant cum eo, ad deprecandam faciem Domini:

3 Ut dicerent sacerdotibus domus Domini exercituum, & prophetis, loquentes: Numquid flendum est mihi in quinto mense, vel sanctificare me debeo, sicut jam feci multis annis?

4 Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens:

5 Loquere ad omnem populum terræ, & ad sacerdotes, dicens: *Cùm jejunaretis, & plangeretis in quinto & septimo per hos septuaginta annos: numquid jejunium jejunastis mihi? B

6 Et cùm comedistis, & bibistis numquid non vobis comedistis, & vobismetipsis bibistis?

7 Numquid non sunt verba, quæ locutus est Dominus in manu prophetarum priorum, cùm adhuc Jerusalem habitaretur, & esset opulenta, ipsa & urbes in circuitu ejus, & ad Austrum, & in campestribus habitaretur?

8 Et factum est verbum Domini ad Zachariam, dicens:

9 Hæc ait Dominus exercituum, dicens: Judicium verum judicate, & misericordiam & miserationes facite, unusquisque cum fratre suo. C

10 * Et viduam & pupillum, & advenam, & pauperem nolite calumniari: & malum vir fratri suo non cogitet in corde suo. * Exod. 22. d. 22. Isa. 1. f. 23. Jer. 5. g. 28.

11 Et noluerunt attendere, & averterunt scapulam recedentem, & aures suas aggravaverunt ne audirent.

12 Et cor suum posuerunt ut adamantem, ne audirent legem, & verba quæ misit Dominus exercituum in spiritu suo per manum prophetarum priorum, & facta est indignatio magna à Domino exercituum. D

13 Et factum est sicut locutus est, & non audierunt: sic clamabunt, & non exaudiam, dicit Dominus exercituum.

14 Et dispersi eos per omnia regna, quæ nesciunt, & terra desolata est ab eis, eò quòd non esset transiens & revertens: & posuerunt terram desiderabilem in desertum.

CAPUT VIII.

Sicut Dominus propter peccata populi sui afflixit eum, & desolatam fecit Jerusalem, sic non facit illam plurimùm habitari, omniáque dabit prospera, modò ei serviant: quibus adjungentur & aliæ gentes: de fimbria Judæi à decem viris ethnicis apprehensa.

1 ET factum est verbum Domini exercituum, dicens: A

2 Hæc dicit Dominus exercituum: Zelatus sum Sion zelo magno, & indignatione magna zelatus sum eam.

3 Hæc dicit Dominus exercituum: Reversus sum ad Sion, & habitabo in medio Jerusalem: & vocabitur Jerusalem Civitas veritatis, & Mons Domini exercituum mons sanctificatus.

4 Hæc dicit Dominus exercituum, adhuc habitabunt senes & anus in plateis Jerusalem: & viri baculus in manu ejus præ multitudine dierum.

5 Et plateæ civitatis complebuntur infantibus & puellis, ludentibus in plateis ejus.

6 Hæc dicit Dominus exercituum: Si videbitur difficile in oculis reliquiarum populi hujus in diebus illis, numquid in oculis meis difficile erit, dicit Dominus exercituum?

7 Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego salvabo

salvabo populum meum de terra Orientis ; & de terra Occasus solis.

B 8 Et adducam eos, & habitabunt in medio Jerusalem : & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum, in veritate & in justitia.

9 Hæc dicit Dominus exercituum : Confortentur manus vestræ, qui auditis in his diebus sermones istos per os prophetarum, in die qua fundata est domus domini exercituum, ut templum ædificaretur.

10 Siquidem ante dies illos merces hominum non erat ; nec merces jumentorum erat ; neque introeunti, neque exeunti erat pax præ tribulatione & dimisi omnes homines, unumquemque contra proximum suum.

11 Nunc autem non juxta dies priores ego faciam reliquiis populi hujus, dicit Dominus exercituum,

12 Sed semen pacis erit : vinea dabit fructum suum, & terra dabit germen suum : & cæli dabunt rorem suum : & possidere faciam reliquia populi hujus universa hæc.

C 13 Et erit, sicut eratis maledictio in Gentibus, domus Juda, & domus Israël : sic salvabo vos, & eritis benedictio : nolite timere, confortentur manus vestræ.

14 Quia hæc dicit Dominus exercituum : Sicut cogitavi ut afflgerem vos, cùm ad iracundiam provocassent patres vestri me, dicit Dominus,

15 Et non sum misertus : sic conversus cogitavi in diebus istis ut beneficiam domui Juda, & Jerusalem : nolite timere.

Eph. 4. c. 25. 16 Hæc sunt ergo verba, quæ facietis. * Loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo : veritatem & judicium pacis judicate in portis vestris.

17 Et unusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris : & juramentum mendax ne diligatis : omnia enim hæc sunt, quæ odi, dicit Dominus.

18 Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens :

D 19 Hæc dicit Dominus exercituum : Jejunium quarti, & jejunium quinti, & jejunium septimi, & jejunium decimi erit domui Juda in gaudium, & lætitiam, & in solemnitates præclaras : veritatem tantùm, & pacem diligite.

20 Hæc dicit Dominus exercituum : Usquequò veniant populi, & habitent in civitatibus multis,

21 Et vadant habitatores, unus ad alterum dicentes : Eamus, & deprecemur faciem Domini, & quæramus Dominum exercituum : vadam etiam ego.

22 Et venient populi multi, & gentes robustæ, ad quærendum Dominum exercituum in Jerusalem, & deprecandam faciem Domini.

23 Hæc dicit Dominus exercituum : in diebus illis, in quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis Gentium, & apprehendent fimbriam viri Judæi, dicentes : Ibimus vobiscum ; audivimus enim quoniam Deus vobiscum est.

CAPUT IX.

Vaticinatur adversus civitates Syriæ, & superbos Philistæos : rex Christus venturus est ad Sion insidens pullo asini, & ablato bello imperabit mundo in magna pace : qui etiam emisit vinctos de lacu in sanguine testamenti sui : omnia dicuntur futura populo Dei prospera, quoniam ipse eum proteget.

1 ONus verbi Domini in terra Hadrach, & A
Damasci requiei ejus : quia Domini est oculus hominis, & omnium tribuum Israël.

2 Emath quoque in terminis ejus, & Tyrus, & Sidon : assumpserunt quippe sibi sapientiam valdè.

3 Et ædificavit Tyrus munitionem suam, & coarcervavit argentum quasi humum, & aurum ut lutum platearum.

4 Ecce Dominus possidebit eam, & percutiet in mari fortitudinem ejus, & hæc igni devorabitur.

5 Videbit Ascalon, & timebit ; & Gaza, & dolebit nimis, & Accaron, quoniam confusa est spes ejus : & peribit rex de Gaza, & Ascalon non habitabitur.

6 Et sedebit separator in Azoto, & disperdam superbiam Philisthinorum.

7 Et auferam sanguinem ejus de ore ejus, & B
abominationes ejus de medio dentium ejus, & relinquetur etiam ipse Deo nostro, & erit quasi dux in Juda, & Accaron quasi Jebusæus.

8 Et circumdabo domum meam ex his qui militant mihi euntes & revertentes, & non transibit super eos ultrà exactor : quia nunc vidi in oculis meis.

9 * Exulta satis filia Sion, jubila filia Jeru- *Isa. 62. d. 11. Matt. 21. a 5.*
salem : Ecce REX TUUS veniet tibi justus, & salvator : ipse pauper, & ascendens super asinam : & super pullum filium asinæ.

10 Et disperdam quadrigam ex Ephraim, & equum de Jerusalem, & dissipabitur arcus belli : & loquetur pacem Gentibus, & potestas ejus à mari usque ad mare, & à fluminibus usque ad fines terræ.

11 Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.

12 Convertimini ad munitionem vincti spei, hodie quoque annuntians duplicia reddam tibi.

13 Quoniam extendi mihi Judam quasi arcum, implevi Ephraim : & suscitabo filios tuos Sio super filios tuos Græcia : & ponam te quasi gladium fortium.

14 Et Dominus Deus super eos videbitur ; & exibit ut fulgur, jaculum ejus : & Dominus Deus in tuba canet, & vadet in turbine Austri.

15 Dominus exercituum proteget eos : & devorabunt, & subjicient lapidibus fundæ : & bibentes inebriabuntur quasi à vino, & replebuntur ut phialæ, & quasi cornua altaris.

16 Et salvabit eos Dominus Deus eorum in die illa, ut gregem populi sui : quia lapides sancti elevabuntur super terram ejus.

18 Quid enim bonum ejus est, & quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines ?

CAPUT X.

Solus Dominus potest petita præstare, qui confortabit Judæos : & misertus ipsorum congregabit eos de variis locis captivitatis in terram pristinam, humilitatis ipsorum inimicis.

1 PEtite à Domino pluviam in tempore se- A
rotino, & Dominus faciet nives, &

pluviam imbris dabit eis, singulis herbam in agro.

2 Quia simulachra locuta sunt inutile, & divini viderunt mendacium, & somniatores locuti sunt frustrà: vanè consolabantur: idcircò adducti sunt quasi grex: affligentur, quia non est eis pastor.

B 3 Super pastores iratus est furor meus, & super hircos visitabo: quia visitavit Dominus exercituum gregem suum, domum Juda, & posuit eos quasi equum gloriæ suæ in bello.

4 Ex ipso angulus, ex ipso paxillus, ex ipso arcus prælij, ex ipso egredietur omnis exactor simul.

5 Et erunt quasi fortes conculcantes lutum viarum in prælio: & bellabunt, quia Dominus cum eis: & confundentur ascensores equorum.

6 Et confortabo domum Juda, & domum Joseph salvabo: & convertam eos, quia miserebor eorum: & erunt sicut fuerunt quando non projeceram eos: ego enim Dominus Deus eorum, & exaudiam eos.

C 7 Et erunt quasi fortes Ephraim, & lætabitur cor eorum quasi à vino: & filij eorum videbunt, & lætabuntur, & exultabit cor eorum in Domino.

8 Sibilabo eis, & congregabo illos, quia redemi eos: & multiplicabo eos sicut antè fuerant multiplicati.

9 Et seminabo eos in populis, & de longè recordabuntur mei: & vivent cum filiis suis, & revertentur.

D 10 Et reducam eos de Terra Ægypti, & de Assyriis congregabo eos, & ad Terram Galaad & Libani adducam eos, & non invenietur eis locus:

11 Et transibit in maris freto, & percutiet in mari fluctus, & confundentur omnia profunda fluminis, & humiliabitur superbia Assur, & sceptrum Ægypti recedet.

12 Confortabo eos in Domino, & in nomine ejus ambulabunt, dicit Dominus.

Caput XI.

Jubet Dominus pasci pecora occisionis, quibus non parcet, quia pastores eorum non parcebant eis: de duabus virgis tandem abscissis, & tribus pastoribus uno mense succisis: de appensa mercede triginta argenteorum projectorum ad statuarium: de alio malo pastore à Domino suscitando.

A 1 APeri Libane portas tuas, & comedat ignis cedros tuas.

2 Ulula abies, quia cecidit cedrus, quoniam magnifici vastati sunt: ululate quercus Basan; quoniam succisus est saltus munitus.

3 Vox ululatus pastorum, quia vastata est magnificentia eorum: vox rugitus leonum, quoniam vastata est superbia Jordanis.

4 Hæc dicit Dominus Deus meus: Pasce pecora occisionis,

5 Quæ qui possederant, occidebant: & non dolebant, & vendebant ea, dicentes: Benedictus Dominus, divites facti sumus: & pastores eorum non parcebant eis.

B 6 Et ego non parcam ultrà super habitantes terram, dicit Dominus: ecce ego tradam homines, unumquemque in manu proximi sui, & in manu regis sui: & concident terram, & non eruam de manu eorum.

7 Et pascam pecus occisionis propter hoc, ô pauperes gregis. Et assumpsi mihi duas virgas, unam vocavi Decorem: & alteram vocavi Funiculum? & pavi gregem.

8 Et succidi tres pastores in mense uno, & contracta est anima mea in eis: siquidem & anima eorum variavit in me.

9 Et dixi: Non pascam vos: quod moritur, moriatur: & quod succiditur, succidatur: & reliqui devorent unusquisque carnem proximi sui.

10 Et tuli virgam meam, quæ vocabatur Decus; C & abscidi eam, ut irritum facerem fœdus meum, quod percussi cum omnibus populis.

11 Et in irritum deductum est in die illa: & cognoverunt sic pauperes gregis, qui custodiunt mihi, quia verbum Domini est.

12 Et dixi ad eos: Si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam; & si non, quiescite. * Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. *Matt. 27. b. 9.*

13 Et dixit Dominus ad me: Projice illud ad statuarium, de côrum pretium, quo appretiatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos, & projeci illos in domum Domini ad statuarium.

14 Et præcidi virgam meam secundam, quæ appellabatur Funiculus, ut dissolverem germanitatem inter Judam & Israël.

15 Et dixit Dominus ad me: Adhuc sume tibi vasa pastoris stulti.

16 Quia ecce ego suscitabo pastorem in terra, qui derelicta non visitabit, dispersum non quæret, & contritum non sanabit, & id quod stat non enutriet, & carnes pinguium comedet, & ungulas eorum dissolvet.

17 O pastor, & idolum, derelinquens gregem: gladius super brachium ejus, & super oculum dextrum ejus: brachium ejus ariditate siccabitur, & oculus dexter ejus tenebrescens obscurabitur.

Caput XII.

Juda & Jerusalem à variis regnis affligentur; sed rursum reducti filij Israël in terram suam superiores erunt his qui se afflixerant: effusóque à Domino spiritu gratiæ super habitatores Jerusalem, aspicient ad eum quem confixerunt, & super eum dolebunt, plangentes singulas familias seorsum.

A 1 ONus verbi Domini super Israel. Dicit Dominus extendens cælum, & fundans terram, & fingens spiritum hominis in eo:

2 Ecce ego ponam Jerusalem superliminare crapulæ omnibus populis in circuitu: sed & Juda erit in obsidione contra Jerusalem.

3 Et erit: In die illa ponam Jerusalem lapidem oneris cunctis populis: omnes, qui levabunt eam, concisione lacerabuntur: & colligentur adversus eam omnia regna terræ.

B 4 In die illa, dicit Dominus, percutiam omnem equum in stuporem, & ascensorem ejus in amentiam: & super domum Juda aperiam oculos meos, & omnem equum populorum percutiam cæcitate.

5 Et dicent duces Juda in corde suo: Confortentur mihi habitatores Jerusalem in Domino exercituum Deo eorum.

6 In die illa ponam duces Juda sicut caminum ignis in lignis, & sicut facem ignis in fœno: & devorabunt ad dexteram & ad sinistram omnes populos in circuitu: & habitabitur Jerusalem rursus in loco suo in Jerusalem.

7 Et

C 7 Et salvabit Dominus tabernacula Juda, sicut in principio: ut non magnificè glorietur domus David, & gloria habitantium Jerusalem contra Judam.

8 In die illa proteget Dominus habitatores Jerusalem, & erit qui offenderit ex eis in die illa, quasi David; & domus David quasi Dei, sicut angelus Domini in conspectu eorum.

9 Et erit in die illa: quæram conterere omnes Gentes, quæ veniunt contra Jerusalem.

10 Et effundam super domum David, & super habitatores Jerusalem, spiritum gratiæ & precum: * & aspicient ad me, quem confixerunt: & plangent eum planctu quasi super unigenitum, & dolebunt super eum, ut doleri solet in morte primogeniti.

* Ioan. 19.g.37

D 11 In die illa magnus erit planctus in Jerusalem, * sicut planctus Adadremmon in campo Maggedon,

* 1.Par. 35.d.22

12 Et planget terra: familiæ & familiæ seorsum, familiæ domus David seorsum, & mulieres eorum seorsum:

13 Familiæ domus Nathan seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiæ domus Levi seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiæ Semei seorsum, & mulieres eorum seorsum.

14 Omnes familiæ reliquæ, familiæ & familiæ seorsum, & mulieres eorum seorsum.

Caput XIII.

Cùm fuerit fons patens domui David in ablutionem peccatoris, tollentur idola; & pseudoprophetæ à sibi charissimis lapidabuntur: quæ sint plagæ in medio manuum: percutiendus pastor, & oves dispergendæ: duæ partes hominum dispergentur in omni terra; & tertia per ignem probabitur.

A 1 IN die illa erit fons patens domui David, & habitantibus Jerusalem in ablutionem peccatoris & menstruatæ.

* Ezech. 30.d.13

2 * Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum: Disperdam idolorum nomina de terra, & non memorabuntur ultrà: & pseudoprophetas, & spiritum immundum auferam de terra.

B 3 Et erit, cùm prophetaverit quispiam ultrà, dicent ei pater ejus & mater ejus, qui genuerunt eum: Non vives: quia mendacium locutus es in nomine Domini, & configent eum pater ejus & mater ejus, genitores ejus, cùm prophetaverit.

4 Et erit: in die illa confundentur prophetæ, unusquisque ex visione sua cùm prophetaverit: nec operientur pallio saccino, ut mentiantur:

C 5 Sed dicet: Non sum propheta, homo agricola ego sum: quoniam Adam exemplum meum ab adolescentia mea.

6 Et dicetur ei: Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? Et dicet: His plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me.

7 Framea suscitare super pastorem meum, & super virum cohærentem mihi, dicit Dominus exercituum: * percute pastorem, & dispergentur oves: & convertam manum meam ad parvulos.

* Matt. 26.c.31. Mar 14 c.27.

8 Et erunt in omni terra, dicit Dominus: partes duæ in ea dispergentur, & deficient; & tertia pars relinquetur in ea.

9 Et ducam tertiam partem per ignem, & urama eos sicut uritur argentum, & probabo eos sicut probatur aurum. Ipse vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum, Dicam: Populus meus es; & ipse dicet: Dominus Deus meus.

Caput XIV.

Postquam Jerusalem passa fuerit captivitatem aliásque afflictiones à Gentibus, erit dies nota Domino, cùm exibunt aquæ vivæ de Jerusalem: & filij Israël revertentur, habitaturi securè in Jerusalem: percutiétque Dominus plaga Gentes quæ pugnaverunt adversus Jerusalem, & harum reliquiæ ascendent ut adorent Dominum in Jerusalem, sanctúmque erit quod est super frænum equi.

1 ECce venient dies Domini, & dividentur spolia tua in medio tui. A

2 Et congregabo omnes Gentes ad Jerusalem in prælium, & capietur civitas, & vastabuntur domus, & mulieres violabuntur: & egredietur media pars civitatis in captivitatem, & reliquum populi non auferetur ex urbe.

3 Et egredietur Dominus, & præliabitur contra Gentes illas sicut præliatus est in die certaminis.

4 Et stabunt pedes ejus in die illa super Montem olivarum, qui est contra Jerusalem ad Orientem: & scindetur mons olivarum ex media parte sui ad Orientem, & ad Occidentem, prærupto grandi valdè; & separabitur medium montis ad Aquilonem, & medium ejus ad Meridiem.

5 Et fugietis ad vallem montium eorum, quoniam conjungetur vallis montium usque ad proximum: & fugietis * sicut fugietis à facie terremotus in diebus Oziæ regis Juda: & veniet Dominus Deus meus, omnésque sancti cum eo. B

* Amos 1.d.1.

6 Et erit in die illa: Non erit lux, sed frigus & gelu.

7 Et erit dies una, quæ nota est Domino, non dies neque nox: & in tempore vesperi erit lux.

8 Et erit in die illa: Exibunt aquæ vivæ de Jerusalem; medium earum ad mare Orientale, & medium earum ad mare novissimum in æstate & in hieme erunt.

9 Et erit Dominus Rex super omnem terram: in die illa erit Dñs unus, & erit nomen ejus unum.

10 Et revertetur omnis terra usque ad desertum, de colle Remmon ad Austrum Jerusalem: & exaltabitur, & habitabit in loco suo, à porta Benjamin usque ad locum portæ prioris, & usque ad portam angulorum: & à turre Hananeel usque ad torcularia regis.

11 Et habitabunt in ea, & anathema non erit amplius: sed sedebit Jerusalem secura. C

12 Et hæc erit plaga, qua percutiet Dominus omnes Gentes quæ pugnaverunt adversus Jerusalem tabescet caro uniuscujusque stantis super pedes suos, & oculi ejus contabescent in foraminibus suis, & lingua eorum contabescet in ore suo.

13 In die illa erit tumulus Domini magnus in eis: & apprehendet vir manum proximi sui, & conseretur manus ejus super manum proximi sui.

14 Sed & Judas pugnabit adversus Jerusalem: & congregabuntur divitiæ omnium Gentium in circuitu aurum, & argentum, & vestes multæ satis.

15 Et sic erit ruina equi, & muli, & cameli, & asini, & omnium jumentorum, quæ fuerint in castris illis, sicut ruina hæc.

D 16 Et omnes qui reliqui fuerint de universis Gentibus, quæ venerunt contra Jerusalem, ascendent ab anno in annum, ut adorent Regem, Dominum exercituum, & celebrent festivitatem tabernaculorum.

17 Et erit: qui non ascenderit de familiis terræ ad Jerusalem, ut adoret Regem, Dominum exercituum, non erit super eos imber.

18 Quòd & si familia Ægypti non ascenderit, & non venerit: nec super eos erit, sed erit ruina, qua percutiet Dominus omnes Gentes, quæ non ascenderint ad celebrandam festivitatem tabernaculorum.

19 Hoc erit peccatum Ægypti, & hoc peccatum omnium Gentium, quæ non ascenderint ad celebrandam festivitatem tabernaculorum.

20 In die illa erit quod super frænum equi est: sanctum Domino: & erunt lebetes in domo Domini quasi phialæ coram altari.

21 Et erit omnis lebes in Jerusalem & in Juda sanctificatus Domino exercituum; & venient omnes immolantes, & sument ex eis, & coquent in eis: & non erit mercator ultrà in domo Domini exercituum in die illo.

PROPHETIA MALACHIÆ.

Caput Primum.

Prophetia Malachiæ ad Israël, quem Dominus arguit ingratitudinis, quòd non agnosceret se in Iacob, unde descenderat, dilectum, rejecto Esaü cum populo suo: ideò conqueritur se ab Israël non honorari neque timeri, quòdque sacerdotes despiciant nomen Domini, quorum rejicit sacrificia, gratam habens oblationem mundam quæ in omni loco ei offertur.

A 1 ONus verbi Domini ad Israël in manu Malachiæ.

2 Dilexi vos, dicit Dominus, & dixistis: In quo dilexisti nos? Nónne frater erat Esaü Jacob, dicit Dominus, & * dilexi Jacob,

* Rom. 9. c. 13. 3 Esaü autem odio habui: & posui montes ejus in solitudinẽ, & hereditatẽ ejus in dracones deserti.

4 Quòd si dixerit Idumæa: Destructi sumus, sed revertentes ædificabimus quæ destructa sunt: Hæc dicit Dominus exercituum: Isti ædificabunt, & ego destruam: & vocabuntur termini impietatis, & populus cui iratus est Dominus usque in æternum.

B 5 Et oculi vestri videbunt: & vos dicetis: Magnificetur Dominus super terminum Israël.

6 Filius honorat patrem, & servus dominum suum: si ergo Pater ego sum, ubi est honor meus? & si Dominus ego sum, ubi est timor meus, dicit Dominus exercituum? ad vos, ô sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & dixistis: in quo despeximus nomen tuum?

7 Offertis super altare meum panem pollutum, & dicitis: In quo polluimus te? In eo quòd dicitis: Mensa Domini despecta est.

C 8 Si offeratis cæcum ad immolandum, nónne malum est? & si offeratis claudum, & languidum, nónne malum est? offer illud duci tuo, si placuerit ei, aut si susceperit faciem tuam, dicit Dominus exercituum.

9 Et nunc deprecamini vultum Dei ut misereatur vestri (de manu enim vestra factum est hoc) si quomodo suscipiat facies vestras, dicit Dominus exercituum.

10 Quis est in vobis, qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuitò? non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra.

* Psal. 112. a. 3 11 * Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum. D

12 Et vos polluistis illud in eo quod dicitis: Mensa Domini contaminata est: & quod superponitur, contemptibile est, cum igne qui illud devorat.

13 Et dixistis: Ecce de labore, & exufflastis illud, dicit Dominus exercituum, & intulistis de rapinis claudum, & languidum, & intulistis munus: numquid suscipiam illud de manu vestra, dicit Dominus?

14 Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & votum faciens immolat debile Domino, quia rex magnus ego, dicit Dominus exercituum, & nomen meum horribile in Gentibus.

Caput II.

Comminatur Dominus se maledicturum benedictionibus sacerdotum, nisi respiscant: ipsius enim legem contemnunt, irritum facientes pactum Levi, qui hîc laudatur, transgressus est & Iuda ducens alienigenas, quapropter non respiciet deinceps Dominus ad sacrificium eorum: de uxore diligenda seu dimittenda: laborare fecerunt Dominum in sermonibus suis.

A 1 ET nunc ad vos mandatum hoc, ô sacerdotes.

* Lev. 26. b. 14. Deut. 28. b. 15. 2 * Si nolueritis audire, & si nolueritis ponere super cor, ut detis gloriam nomini meo, ait Dominus exercituum: mittam in vos egestatem, & maledicam benedictionibus vestris, & maledicam illis: quoniam non posuistis super cor.

3 Ecce ego projiciam vobis brachium, & dispergam super vultum vestrum stercus solemnitatum vestrarum, & assumet vos secum.

4 Et scietis quia misi ad vos mandatum istud, ut esset pactum meum cum Levi, dicit Dominus exercituum.

5 Pactum meum fuit cum eo vitæ & pacis: & dedi ei timorem, & timuit me, & à facie nominis mei pavebat.

B 6 Lex veritatis fuit in ore ejus, & iniquitas non est inventa in labiis ejus: in pace & in æquitate ambulavit mecum, & multos avertit ab iniquitate.

7 Labia enim sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore ejus: quia angelus Domini exercituum est.

8 Vos autem recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege: irritum fecistis pactum Levi, dicit Dominus exercituum.

9 Propter quod & ego dedi vos contemptibiles, & humiles omnibus populis, sicut non servastis vias

vias meas, & accepistis faciem in lege.

* Matt. 23. a. 9. Eph. 4. b. 6. 10 * Numquid non pater unus omnium nostrûm? numquid non Deus unus creavit nos? quare ergo despicit unusquisque nostrûm fratrem suum, violans pactum patrum nostrorum.

C 11 Transgressus est Juda, & abominatio facta est in Israël, & in Jerusalem: quia contaminavit Judas sanctificationem Domini, quam dilexit; & & habuit filiam dei alieni.

12 Disperdet Dominus virum qui fecerit hoc; magistrum & discipulum de tabernaculis Jacob, offerentem munus Domino exercituum.

13 Et hoc rursum fecistis, operiebatis lacrymis altare Domini, fletu, & mugitu, ita ut non respiciam ultrà ad sacrificium, nec accipiam placabile quid de manu vestra.

14 Et dixistis: Quam ob causam? quia Dominus testificatus est inter te, & uxorem pubertatis tuæ, quam tu despexisti: & hæc particeps tua, & uxor fœderis tui.

D 15 Nónne unus fecit, & residuum spiritus ejus est? Et quid unus quærit, nisi semen Dei? Custodite ergo spiritum vestrum, & uxorem adolescentiæ tuæ noli despicere.

16 Cùm odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus Israël: operiet autem iniquitas vestimentum ejus, dicit Dominus exercituum: custodite spiritum vestrum, & nolite despicere.

17 Laborare fecistis Dominum in sermonibus vestris, & dixistis: In quo eum fecimus laborare? In eo quòd dicitis: Omnis qui facit malum, bonus est in conspectu Domini, & tales ei placent: aut certè ubi est Deus judicij?

CAPUT III.

De præcursore Christi, & hujus adventu, ac futuro judicio; qui purgatis filiis Levi gratum habebit sacrificium Juda & Ierusalem: comminatur sceleratis gravem ultionem; quos tamen ad se revocat, plurima bona conversis promittens: conqueritur de ingratitudine filiorum Israël, & quòd ipsum in decimis suis configant, quódque dicant Deo non esse curæ suos cultores, cujus contrarium tandem experientur.

A 1 ECce ego mitto angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. Et statim veniet ad templum suum Dominator, quem vos quæritis; & angelus testamenti, quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus exercituum:

Matth. 11. b. 10. Marc. 1. a. 2. Luc. 1. b. 17. 7. d. 27.

2 Et quis poterit cogitare diem adventus ejus; & quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum:

3 Et sedebit conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Levi, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum, & erunt Domino offerentes sacrificia in justitia.

4 Et placebit Domino sacrificium Juda & Jerusalem, sicut dies sæculi, & sicut anni antiqui.

B 5 Et accedam ad vos in judicio, & ero testis velox maleficis, & adulteris, & perjuris, & qui calumniantur mercedem mercenarij, viduas & pupillos, & opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit Dominus exercituum.

6 Ego enim Dominus, & non mutor: & vos filij Jacob non estis consumpti.

* Zach 1. b. 3. 7 A diebus enim patrum vestrorum recessistis à legitimis meis, & non custodistis. * Revertimini ad me, & revertar ad vos, dicit Dominus exercituum. Et dixistis: In quo revertemur?

8 Si affiget homo Deum, quia vos configitis me? Et dixistis: In quo configimus te? In decimis, & in primitiis.

9 Et in penuria vos maledicti estis, & me vos configitis gens tota.

10 Inferte omnem decimam in horreum, & C sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit Dominus: si non aperuero vobis cataractas cæli, & effudero vobis benedictionem usque ad abundantiam;

11 Et increpabo pro vobis devorantem, & non corrumpet fructum terræ vestræ; nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituum;

12 Et beatos vos dicent omnes Gentes: eritis enim vos terra desiderabilis, dicit Dominus exercituum.

13 Invaluerunt super me verba vestra, dicit Dominus.

14 Et dixistis: Quid locuti sumus contra te? D Dixistis: * Vanus est, qui servit Deo: & quod emolumentum quia custodivimus præcepta ejus, & quia ambulavimus tristes coram Domino exercituum? * Iob. 21. b. 15.

15 Ergo nunc beatos dicimus arrogantes: siquidem ædificati sunt facientes impietatem; & tentaverunt Deum, & salvi facti sunt.

16 Tunc locuti sunt timentes Dominum, unusquisque cum proximo suo: Et attendit Dominus, & audivit: & scriptus est liber monumenti coram eo timentibus Dominum, & cogitantibus nomen ejus.

17 Et erunt mihi, ait Dominus exercituum, in die qua ego facio, in peculium: & parcam eis, sicut parcit vir filio suo servienti sibi.

18 Et convertemini, & videbitis quid sit inter justum & impium, & inter servientem Deo, & non servientem ei.

CAPUT IV.

Dies Domini inflammabit omnes facientes impietatem, evulsa ipsorum radice: oritur sol justitiæ Deum timentibus, qui calcabunt impios: jubet reminisci legis Moysi: Elias antequam veniat dies Domini mittendus prædicitur, qui convertat cor patrum ad filios.

1 ECce enim dies veniet succensa quasi cami- A nus: & erunt omnes superbi, & omnes facientes impietatem, stipula: & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quæ non derelinquet eis radicem & germen.

2 * Et orietur vobis timentibus nomen meum Sol justitiæ, & sanitas in pennis ejus: & egredie- mini, & salietis sicut vituli de armento. * Luc. 1. g. 78.

3 Et calcabitis impios, cùm fuerint cinis sub B planta pedum vestrorum, in die qua ego facio, dicit Dominus exercituum.

4 * Mementote legis Moysi servi mei, quam mandavi ei in Horeb ad omnem Israël, præcepta & judicia. * Ex. 20. Deut. 4. 5. 6.

5 * Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis. * Matt. 17. b. 10. Marc. 9. b. 10. Luc 1. b. 17.

6 Et convertet corpatrum ad filios, & cor filiorum ad patre eorum: ne fortè veniam, & percutiam terram anathemate.

LIBER PRIMUS.
MACHABÆORUM.

Caput Primum.

Mortuo Alexandro Magno, qui Darium percusserat, successit tandem in Græcia Antiochus illustris: sub quo scelerati quidam ex filiis Israël profanarunt Ierusalem: Antiochus autem, devicto Ptolemæo rege Ægypti, invasit Ierusalem, & ablatis omnibus vasis templi ac thesauris, fecit cædem magnam, unde ortus est ingens planctus: simile fecit & princeps tributorum ab eo missus, incensa Ierusalem, plurimisque in captivitatem ductis: Antiochus leges idololatriæ Iudæis statuit, oblatis cunctis divini cultus cæremoniis, & ædificato idolo desolationis, renitentes miserè trucidans: cujus edicta plurimi impij secuti sunt, pij verò respuerunt, mortem potiùs subire parati.

A 1 ET factum est, postquam percussit Alexander Philippi Macedo, qui primus regnavit in Græcia, egressus de terra Cethim, Darium regem Persarum & Medorum:

2 Constituit prælia multa, & obtinuit omnium munitiones, & interfecit reges terræ,

3 Et pertransiit usque ad fines terræ, & accepit spolia multitudinis Gentium: & siluit terra in conspectu ejus.

4 Et congregavit virtutem, & exercitum fortem nimis: & exaltatum est, & elevatum cor ejus:

5 Et obtinuit regiones Gentium, & tyrannos: & facti sunt illi in tributum.

6 Et post hæc decidit in lectum, & cognovit quia moreretur.

7 Et vocavit pueros suos nobiles, qui secum erant nutriti à juventute: & divisit illis regnum suum, cùm adhuc viveret.

8 Et regnavit Alexander annis duodecim, & mortuus est.

9 Et obtinuerunt pueri ejus regnum, unusquisque in loco suo:

10 Et imposuerunt omnes sibi diademata post mortem ejus, & filij eorum post eos annis multis, & multiplicata sunt mala in terra.

B 11 Et exiit ex eis radix peccatrix, Antiochus illustris, filius Antiochi regis, qui fuerat Romæ obses: & regnavit in anno centesimo trigesimo septimo regni Græcorum.

12 In diebus illis exierunt ex Israël filij iniqui, & suaserunt multis, dicentes: Eamus, & disponamus testamentum cum Gentibus, quæ circa nos sunt: quia ex quo recessimus ab eis, invenerunt nos multa mala.

13 Et bonus visus est sermo in oculis eorum.

14 Et destinaverunt aliqui de populo, & abjerunt ad regem: & dedit illis potestatem ut facerent justitiam Gentium.

15 Et ædificaverunt gymnasium in Jerosolymis secundùm leges Nationum?

16 Et fecerunt sibi præputia, & recesserunt à testamento sancto, & juncti sunt Nationibus, & venumdati sunt ut facerent malum.

17 Et paratum est regnum in conspectu Antiochi, & cæpit regnare in terra Ægypti, ut regnaret super duo regna. C

18 Et intravit in Ægyptum in multitudine gravi, in curribus, & elephantis, & equitibus, & copiosa navium multitudine:

19 Et constituit bellum adversus Ptolemæum regem Ægypti, & veritus est Ptolemæus à facie ejus, & fugit, & ceciderunt vulnerati multi.

20 Et comprehendit civitates munitas in Terra Ægypti: & accepit spolia Terræ Ægypti.

21 Et convertit Antiochus, postquam percussit Ægyptum in centesimo & quadragesimo tertio anno: & ascendit ad Israël:

22 Et ascendit Jerosolymam in multitudine gravi.

23 Et intravit in sanctificationem cum superbia, & accepit altare aureum, & candelabrum luminis, & universa vasa ejus, & mensam propositionis, & libatoria, & phialas, & mortariola aurea, & velum, & coronas, & ornamentum aureum, quod in facie templi erat: & comminuit omnia.

24 Et accepit argentum, & aurum, & vasa concupiscibilia: & accepit thesauros occultos, quos invenit: & sublatis omnibus abiit in terram suam. D

25 Et fecit cædem hominum, & locutus est in superbia magna.

26 Et factus est planctus magnus in Israël, & in omni loco eorum:

27 Et ingemuerunt principes, & seniores: virgines, & juvenes infirmati sunt: & speciositas mulierum immutata est.

28 Omnis maritus sumpsit lamentum: & quæ sedebant in thoro maritali, lugebant:

29 Et commota est terra super habitantes in ea, & universa domus Jacob induit confusionem.

30 Et post duos annos dierum, misit Rex principem tributorum in civitates Juda, & venit Jerusalem cum turba magna.

31 Et locutus est ad eos verba pacifica in dolo: & crediderunt ei.

32 Et irruit super civitatem repentè, & percussit eam plaga magna, & perdidit populum multum ex Israël.

33 Et accepit spolia civitatis: & succendit eam ignis, & destruxit domos ejus, & muros ejus in circuitu.

34 Et captivas duxerunt mulieres: & natos, & pecora possederunt.

35 Et ædificaverunt civitatem David muro magno & firmo, & turribus firmis, & facta est illis in arcem:

36 Et posuerunt illic gentem peccatricem, viros iniquos, & convaluerunt in ea, & posuerunt arma, & escas, & congregaverunt spolia Jerusalem; E

37 Et reposuerunt illic: & facti sunt in laqueum magnum.

38 Et factum est hoc ad insidias sanctificationi, & in diabolum malum in Israël.

39 Et effuderunt sanguinem innocentem per circuitum sanctificationis, & contaminaverunt sanctificationem.

40 Et fugerunt habitatores Jerusalem propter eos, & facta est habitatio exterorum, & facta est extera semini suo, & nati ejus reliquerunt eam.

41 Sanctificatio ejus desolata est sicut solitudo, * dies festi ejus conversi sunt in luctum, sabbata ejus in opprobrium, honores ejus in nihilum.

*Tob. 2. b. 6. Amos 8. c. 10.

42 Secundùm gloriam ejus multiplicata est ignominia ejus: & sublimitas ejus conversa est in luctum.

43 Et scripsit rex Antiochus omni regno suo, ut esset omnis populus, unus: & relinqueret unusquisque legem suam.

44 Et consenserunt omnes Gentes secundùm verbum regis Antiochi:

45 Et multi ex Israël consenserunt servituti ejus, & sacrificaverunt idolis, & coinquinaverunt sabbatum.

F 46 Et misit Rex libros per manus nuntiorum in Jerusalem, & in omnes civitates Juda: ut sequerentur leges Gentium terræ.

47 Et prohiberent holocausta, & sacrificia, & placationes fieri in templo Dei,

48 Et prohiberent celebrari sabbatum, & dies solemnes:

49 Et jussit coinquinari sancta, & sanctum populum Israël.

50 Et jussit ædificari aras, & templa, & idola, & immolari carnes suillas, & pecora communia,

51 Et relinquere filios suos incircumcisos, & coinquinari animas eorum in omnibus immundis, & abominationibus, ita ut obliviscerentur legem, & immutarent omnes justificationes Dei.

52 Et quicumque non feciſſent secundùm verbum regis Antiochi, morerentur.

53 Secundùm omnia verba hæc scripsit omni regno suo: & præposuit principes populo, qui hæc fieri cogerent.

54 Et jusserunt civitatibus Juda sacrificare.

55 Et congregati sunt multi de populo, ad eos qui dereliquerant legem Domini: & fecerunt mala super terram:

56 Et effugaverunt populum Israël in abditis, & in absconditis fugitivorum locis.

G 57 Die quinta decima mensis Casleu, quinto & quadragesimo & centesimo anno, ædificavit rex Antiochus abominandum idolum desolationis super altare Dei, & per universas civitates Juda in circuitu ædificaverunt aras:

58 Et ante januas domorum, & in plateis incendebant thura, & sacrificabant:

59 Et libros legis Dei combusserunt igni, scindentes eos:

60 Et apud quemcumque inveniebantur libri testamenti Domini, & quicumque observabat legem Domini, secundùm edictum regis trucidabant eum.

61 In virtute sua faciebant hæc populo Israël, qui inveniebatur in omni * mense & mense in civitatibus.

*In omni mense en civitas.

62 Et quinta & vigesima die mensis sacrificabant super aram, quæ erat contra altare.

63 Et mulieres, quæ circumcidebant filios suos, trucidabantur secundùm jussum regis Antiochi.

64 Et suspendebant pueros à cervicibus per universas domos eorum: & eos, qui circumciderant illos, trucidabant.

65 Et multi de populo Israël definierunt apud se, ut non manducarent immunda: & elegerunt magis mori, quàm cibis coinquinari immundis:

66 Et noluerunt infringere legem Dei sanctam, & trucidati sunt:

67 Et facta est ira magna super populum valdè.

Caput II.

Mathathias cum filiis luget afflictionem civitatis, & sanctorum profanationem; ostensisque signis mœstitiæ, respondet his qui à rege missi erant, nec se nec cognationem suam impio decreto obtemperaturos, occisisque idololatra Judæo & regis ministro, fugit cum filiis in montes: plurimi nolentes obtemperare trucidantur, cum nollent sabbato inimicis resistere: Mathathias collecto piorum exercitu, renovat Dei cultum, destructa idololatria, casoque Antiochi præsidio: & moriturus hortatur filios, ut patrum exemplo semper tueantur legem Domini, dans Simonem filium suum in consultorem, & Judam in militiæ principem:

1 IN diebus illis surrexit Mathathias filius Joannis, filij Simeonis, sacerdos ex filiis Joarib ab Jerusalem, & consedit in monte Modin: A

2 Et habebat filios quinque, Joannem, qui cognominabatur Gaddis:

3 Et Simonem, qui cognominabatur Thasi:

4 Et Judam, qui vocabatur Machabæus:

5 Et Eleazarum, qui cognominabatur Abaron: & Jonathan, qui cognominabatur Apphus.

6 Hi viderunt mala, quæ fiebant in populo Juda, & in Jerusalem.

7 Et dixit Mathathias: væ mihi, ut quid natus sum videre contritionem populi mei, & contritionem civitatis sanctæ, & sedere illic, cùm datur in manibus inimicorum?

8 Sancta in manu extraneorum facta sunt: templum ejus sicut homo ignobilis.

9 Vasa gloriæ ejus captiva abducta sunt: trucidati sunt senes ejus in plateis, & juvenes ejus ceciderunt in gladio inimicorum.

10 Quæ gens non hereditavit regnum ejus, & non obtinuit spolia ejus?

11 Omnis compositio ejus ablata est. Quæ erat libera, facta est ancilla.

12 Ecce sancta nostra, & pulchritudo nostra, & B claritas nostra desolata est, & coinquinaverunt ea Gentes.

13 Quò ergo nobis adhuc vivere?

14 Et scidit vestimenta sua Mathathias, & filij ejus: & operuerunt se ciliciis: & planxerunt valde.

15 Et venerunt illuc qui missi erant à rege Antiocho, ut cogerent eos, qui confugerant in civitatem Modin, immolare, & accendere thura, & à lege Dei discedere.

16 Et multi de populo Israël consentientes accesserunt ad eos: sed Mathathias, & filij ejus constanter steterunt.

17 Et respondentes qui missi erant ab Antiocho, dixerunt Mathathiæ: Princeps & clarissimus & magnus es in hac civitate, & ornatus filiis & fratribus.

18 Ergo accede prior, & fac jussum regis, sicut

fecerunt omnes Gentes, & viri Juda, & qui remanserunt in Jerusalem: & eris tu,& filij tui,inter amicos regis,& amplificatus auro & argento, & muneribus multis.

19 Et respondit Mathathias, & dixit magna voce: Et si omnes Gentes regi Antiocho obediunt, ut discedat unusquisque à servitute legis patrum suorum,& consentiat mandatis ejus:

20 Ego, & filij mei, & fratres mei, obediemus legi patrum nostrorum.

21 Propitius sit nobis Deus:non est nobis utile
C relinquere legem & justitias Dei:

22 Non audiemus verba regis Antiochi, nec sacrificabimus transgredientes legis nostræ mandata, ut eamus altera via.

23 Et ut cessavit loqui verba hæc, accessit quidam Judæus in omniũ oculis sacrificare idolis super arã in civitate Modin,secundùm jussum regis:

24 Et vidit Mathathias,& doluit,& contremuerunt renes ejus, & accensus est furor ejus secundùm judicium legis, & insiliens trucidavit eum super aram:

25 Sed & virum,quem rex Antiochus miserat, qui cogebat immolare, occidit in ipso tempore, & aram destruxit,

* Num 25.c 13 26 Et zelatus est legem, * sicut fecit Phinees Zamri filio Salomi.

27 Et exclamavit Mathathias voce magna in civitate, dicens: Omnis, qui zelum habet legis statuens testamentum,exeat post me.

28 Et fugit ipse,& filij ejus in montes, & reliquerunt quæcumque habebant in civitate.

29 Tunc descenderunt multi quærentes judicium,& justitiam, in desertum:

30 Et sederunt ibi ipsi, & filij eorum, & mulieres eorum,& pecora eorum: quoniam inundaverunt super eos mala.

D 31 Et renuntiatum est viris regis, & exercitui, qui erat in Jerusalem civitate David, quoniam discessissent viri quidam, qui dissipaverunt mandatum regis, in loca occulta in deserto, & abiissent post illos multi.

32 Et statim perrexerunt ad eos, & constituerunt adversus eos prælium in die sabbatorum,

33 Et dixerunt ad eos:Resistitis & nunc adhuc? exite,& facite secundùm verbum regis Antiochi, & vivetis.

34 Et dixerunt: Non exibimus,neque faciemus verbum regis, ut polluamus diem sabbatorum.

35 Et concitaverunt adversus eos prælium.

36 Et non responderunt eis, nec lapidem miserunt in eos,nec oppilaverunt loca occulta,

37 Dicentes: Moriamur omnes in simplicitate nostra: & testes erunt super nos cælum & terra, quòd injustè perditis nos.

38 Et intulerunt illis bellum sabbatis:& mortui sunt ipsi,& uxores eorum, & filij eorum,& pecora eorum,usque ad mille animas hominum.

39 Et cognovit Mathathias, & amici ejus, & luctum habuerunt super eos valdè:

40 Et dixit vir proximo suo:Si omnes fecerimus sicut fratres nostri fecerunt,& non pugnaverimus adversus gentes pro animabus nostris,& justificationibus nostris:nunc citiùs disperdẽt nos à terra.

41 Et cogitaverunt in die illa, dicentes:Omnis E
homo quicumque venerit ad nos in bello die sabbatorum, pugnemus adversus eum: & non moriemur omnes, sicut mortui sunt fratres nostri in occultis.

42 Tunc congregata est ad eos synagoga Assidæorum fortis viribus ex Israël, omnis voluntarius in lege:

43 Et omnes,qui fugiebant à malis,additi sunt ad eos, & facti sunt illis ad firmamentum.

44 Et collegerunt exercitum, & percusserunt peccatores in ira sua,& viros iniquos in indignatione sua: & ceteri fugerunt ad nationes,ut evaderent.

45 Et circuivit Mathathias, & amici ejus, & destruxerunt aras:

46 Et circumciderunt pueros incircumcisos quotquot invenerunt in finibus Israël: & in fortitudine.

47 Et persecuti sunt filios superbiæ, & prosperatum est opus in manibus eorum:

48 Et obtinuerunt legem de manibus gentium, & de manibus regum: & non dederunt cornu peccatori.

49 Et appropinquaverunt dies Mathathiæ moriendi, & dixit filiis suis: Nunc confortata est superbia, & castigatio, & tempus eversionis, & ira indignationis. F

50 Nunc ergo, ô filij, æmulatores estote legis, & date animas vestras pro testamento patrum vestrorum,

51 Et mementote operum patrum,quæ fecerunt in generationibus suis: & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum.

52 * Abraham nónne in tentatione inventus est fidelis: & reputatum est ei ad justitiam? * Gen. 22.a.1.

53 * Joseph in tempore angustiæ suæ custodivit mandatum,& factus est dominus Ægypti. * Gen. 41.c.40.

54 * Phinees pater noster, zelando zelum Dei, accepit testamentum sacerdotij æterni. * Num. 25 c.13. Eccl.45. d.28.

55 * Jesus dum implevit verbum, factus est dux in Israël. * Ios. 1. a. 2.

56 * Caleb, dum testificatur in Ecclesia, accepit hereditatem. * Num. 14.a.6. Ios.14. d. 14.

57 * David in sua misericordia consecutus est sedem regni in sæcula. * 1. Reg. 2.a.4.

58 * Elias dum zelat zelum legis, receptus est in cælum. * 4. Reg. 2. b.11.

59 * Ananias & Azarias & Misaël credentes liberati sunt de flamma. * Dan. 3.c.50.

60 * Daniel in sua simplicitate liberatus est de ore leonum. * Dan. 6 f.22.

61 Et ita cogitate per generationem & generationem: quia omnes qui sperant in eum, non infirmantur.

62 Et à verbis viri peccatoris ne timueritis: quia gloria ejus,stercus & vermis est:

63 Hodie extollitur, & cras non invenietur, quia conversus est in terrã suam,& cogitatio ejus periit.

64 Vos ergo filij confortamini, & viriliter agite in lege: quia in ipsa glorioſi eritis.

65 Et ecce Simon frater vester, scio quòd vir consilij est: ipsum audite semper, & ipse erit vobis pater.

66 Et

66 Et Judas Machabæus fortis viribus à juventute sua, sit vobis princeps militiæ, & ipse aget bellum populi.

67 Et adducetis ad vos omnes factores legis: & vindicate vindictam populi vestri.

68 Retribuite retributionem Gentibus, & intendite in præceptum legis.

69 Et benedixit eos, & appositus est ad patres suos.

70 Et defunctus est anno centesimo & quadragesimo sexto: & sepultus est à filiis in sepulchris patrum suorum in Modin, & planxerunt eum omnis Israël planctu magno.

Caput III.

Judas Machabæus dux eximius prædicatur; qui perambulans civitates Juda, trucidabat omnes impios; & occiso duce Apollonio, ejusque exercitu dispersо, vicit cum paucis potentissimum Syriæ exercitum unà cum duce Serone: iratus autem ob hoc rex Antiochus, profectus in Persidem constituit Lysiam viceregem, dato belli in Judæos apparatu, qui misit contra terram Juda Gorgiam cum exercitu: Judas autem & sui ad bellum se parant, maximè operibus pœnitentiæ & oratione ad Deum.

A 1 ET surrexit Judas, qui vocabatur Machabæus, filius ejus pro eo:

2 Et adjuvabant eum omnes fratres ejus, & universi qui se conjunxerant patri ejus, & præliabantur prælium Israël cum lætitia.

3 Et dilatavit gloriam populo suo, & induit se loricam sicut gigas, & succinxit se arma bellica sua in præliis, & protegebat castra gladio suo.

4 Similis factus est leoni in operibus suis, & sicut catulus leonis rugiens in venatione.

5 Et persecutus est iniquos perscrutans eos & qui conturbabant populum suum, eos succendit flammis:

6 Et repulsi sunt inimici ejus præ timore ejus, & omnes operarij iniquitatis conturbati sunt: & directa est salus in manu ejus.

7 Et exacerbabat reges multos, & lætificabat Jacob in operibus suis, & in sæculum memoria ejus in Benedictione.

8 Et perambulavit civitates Judæ, & perdidit impios ex eis: & avertit iram ab Israël.

9 Et nominatus est usque ad novissimum terræ, & congregavit pereuntes.

B 10 Et congregavit Apollonius Gentes, & à Samaria virtutem multam & magnam, ad bellandum contra Israël.

11 Et cognovit Judas, & exiit obviàm illi: & percussit, & occidit illum: & ceciderunt vulnerati multi, & reliqui fugerunt.

12 Et accepit spolia eorum: & gladium Apollonij abstulit Judas, & erat pugnans in eo omnibus diebus.

13 Et audivit Seron princeps exercitus Syriæ, quòd congregavit Judas congregationem fidelium & Ecclesiam secum,

14 Et ait: Faciam mihi nomen, & glorificabor in regno, & debellabo Judam, & eos qui cum ipso sunt, qui spernebant verbum regis.

15 Et præparavit se: & ascenderunt cum eo castra impiorum, fortes auxiliarij, ut facerent vindictam in filios Israel.

16 Et appropinquaverunt usque ad Bethoron: & exivit Judas obviàm illi cum paucis.

C 17 Ut autem viderunt exercitum venientem sibi obviàm, dixerunt Judæ: Quomodo poterimus pauci pugnare contra multitudinem tantam, & tam fortem, & nos fatigati sumus jejunio hodie?

18 Et ait Judas: Facile est concludi multos in manus paucorum: & non est differentia in conspectu Dei cæli liberare in multis, & in paucis:

19 Quoniam non in multitudine exercitus victoria belli, sed de cælo fortitudo est.

20 Ipsi veniunt ad nos in multitudine contumaci & superbia, ut disperdant nos, & uxores nostras, & filios nostros, & ut spolient nos:

21 Nos verò pugnabimus pro animabus nostris, & legibus nostris:

22 Et ipse Dominus conteret eos ante faciem nostram: vos autem ne timueritis eos.

23 Ut cessavit autem loqui, insiluit in eos subitò: & contritus est Seron, & exercitus ejus in conspectu ipsius:

24 Et persecutus est eum in descensu Bethoron usque in campum, & ceciderunt ex eis octingenti viri, reliqui autem fugerunt in terram Philistiim.

25 Et cecidit timor Judæ, ac fratrum ejus, & formido super omnes gentes in circuitu eorum.

D 26 Et pervenit ad regem nomen ejus, & de præliis Judæ narrrabant omnes gentes.

27 Ut audivit autem rex Antiochus sermones istos, iratus est animo: & misit, & congregavit exercituum universi regni sui, castra fortia valdè.

28 Et aperuit ærarium suum, & dedit stipendia exercitui in annum: & mandavit illis ut essent parati ad omnia.

29 Et vidit quòd defecit pecunia de thesauris suis, & tributa regionis modica propter dissensionem, & plagam, quam fecit in terra, ut tolleret legitima: quæ erant à primis diebus:

30 Et timuit ne non haberet ut semel & bis, in sumptus & donaria, quæ dederat antè larga manu: & abundaverat super reges, qui ante eum fuerant:

31 Et consternatus erat animo valdè, & cogitavit ire in Persidem, & accipere tributa regionum, & congregare argentum multum.

32 Et reliquit Lysiam hominem nobilem de genere regali, super negotia regia, à flumine Euphrate usque ad flumen Ægypti:

E 33 Et ut nutriret Antiochum filium suum, donec rediret:

34 Et tradidit ei medium exercituum, & elephantos: & mandavit ei de omnibus quæ volebat, & de inhabitantibus Judæam & Jerusalem:

35 Et ut mitteret ad eos exercitum, ad conterendam & extirpandam virtutem Israël, & reliquias Jerusalem, & auferendam memoriã eorum de loco:

36 Et ut constitueret habitatores filios alienigenas in omnibus finibus eorum, & sorte distribueret terram eorum.

37 Et rex assumpsit partem exercitus residui, & exivit ab Antiochia civitate regni sui, anno centesimo & quadragesimo septimo: & transfretavit Euphraten flumen, & perambulabat superiores regiones.

38 Et elegit Lysias Ptolemæum filium Dorymini, & Nicanorem, & Gorgiam, viros potentes ex amicis regis:

39 Et

39 Et misit cum eis quadraginta millia virorum, & septem millia equitum, ut venirent in terram Juda, & disperderent eam secundùm verbũ regis.

40 Et processerunt cum universa virtute sua,& venerunt , & applicuerunt Emmaum in terra campestri.

41 Et audierunt mercatores regionum nomen eorum:& acceperunt argentum & aurum multum valdè,& pueros:& venerunt in castra, ut acciperent filios Israël in servos ; & additi sunt ad eos exercitus Syriæ , & terræ alienigenarum.

F 42 Et vidit Judas,& fratres ejus,quia multiplicata sunt mala, & exercitus applicabãt ad fines eorum : & cognoverunt verba regis, quæ mandavit populo facere in interitum & consummationem:

43 Et dixerunt unusquisque ad proximum suum : Erigamus dejectionem populi nostri , & pugnemus pro populo nostro, & sanctis nostris.

44 Et congregatus est conventus ut essent parati in prælium ; & ut orarent,& peterent misericordiam & miserationes.

45 Et Jerusalem non habitabatur,sed erat sicut desertum:non erat qui ingrederetur & egrederetur de natis ejus : & sanctum conculcabatur : & filij alienigenarum erant in arce,ibi erat habitatio Gentium:& ablata est voluptas à Jacob, & defecit ibi tibia & cithara.

46 Et congregati sunt, & venerunt in Maspha contra Jerusalem : quia locus orationis erat in Maspha antè in Israël.

47 Et jejunaverunt illa die , & induerunt se ciliciis , & cinerem imposuerunt capiti suo , & discinderunt vestimenta sua :

48 Et expãderũt libros legis,de quibus scrutabãtur Gentes similitudinem simulachrorum suorũ:

G 49 Et attulerunt ornamenta sacerdotalia , & primitias, & decimas:& suscitaverunt Nazaræos, qui impleverant dies:

50 Et clamaverunt voce magna in cælum,dicentes:Quid facimus istis,& quò eos ducemus?

51 Et sancta tua conculcata sunt , & contaminata sunt,& sacerdotes tui facti sunt in luctum,& in humilitatem.

52 Et ecce Nationes convenerunt adversum nos ut nos disperdant:tu scis quæ cogitant in nos.

53 Quomodo poterimus subsistere ante faciem eorum,nisi tu Deus adjuves nos.

54 Et tubis exclamaverunt voce magna.

55 Et post hæc constituit Judas duces populi, tribunos,& centuriones, & pentacontarchos , & decuriones.

* Deut 20.a.5. b.6.7.8 Judic.7 a. 3. 56 Et * Et dixit his,qui ædificabant domos, & sponsabant uxores,& plantabant vineas,& formidolosis,ut redirent unusquisque in domum suam secundùm legem.

57 Et moverunt castra,& collocaverunt ad Austrum Emmaum.

58 Et ait Judas : Accingimini, & estote filij potentes, & estote parati in manè , ut pugnetis adversus Nationes has , quæ convenerunt adversus nos,disperdere nos & sancta nostra :

59 Quoniam melius est nos mori in bello,quàm videre mala gentis nostræ,& sanctorum.

60 Sicut autem fuerit voluntas in cælo , sic fiat.

Caput IV.

Gorgias quærit Judam : at hic suos hortatus fudit hostes , rursúmque Gorgiæ exercitu fuso colligit spolia ; iterum fusis ad Deum precibus, devincit Lysiæ exercitum, ac postmodum purificato templo, novum erigit altare : & omnibus quæ ad Dei cultum requirebantur præparatis, sacrificiisque oblatis, magna lætitia celebrant illius dedicationem diebus octo ; statuto etiam hujus dedicationis anno festo ad dies octo.

1 ET assumpsit Gorgias quinque millia virorum,& mille equites electos : & moverunt castra nocte, A

2 Ut applicarent ad castra Judæorum , & percuterent eos subitò : & filij , qui erant ex arce, erant illis duces.

3 Et audivit Judas,& surrexit ipse,& potentes. percute virtutem exercituum regis, qui erant in Emmaum.

4 Adhuc enim dispersus erat exercitus à castris.

5 Et venit Gorgias in Castra Judæ noctu,& neminem invenit : & quærebat eos in montibus: quoniam dixit : Fugiunt hi à nobis.

6 Et cùm dies factus esset , apparuit Judas in campo cum tribus millibus virorum tantùm , qui tegumenta & gladios non habebant:

7 Et viderunt castra Gentium valida,& loricatos,& equitatus in circuitu eorum , & hi docti ad prælium.

8 Et ait Judas viris,qui secum erant:Ne timueritis multitudinem eorum,& impetum eorum ne formidetis.

9 * Mementote qualiter salvi facti sunt patres nostri in mari rubro,cùm sequeretur eos Pharao cum exercitu multo. * Exod. 14.b.9.

10 Et nunc clamemus in cælum ; & miserebitur nostri Dominus,& memor erit testamenti patrum nostrorum , & conteret exercitum istum ante faciem nostram hodie :

11 Et scient omnes gentes,quia est qui redimat & liberet Israël.

12 Et elevaverunt alienigenæ oculos suos , & viderunt eos venientes ex adverso.

13 Et exierunt de castris in prælium , & tuba cecinerunt hi qui erant cum Juda. B

14 Et congressi sunt : & contritæ sunt Gentes, & fugerunt in campum.

15 Novissimi autem omnes ceciderunt in gladio,& persecuti sunt eos usque Gezeron, & usque in campo Idumææ, & Azoti,& Jamniæ : & ceciderunt ex illis usque ad tria millia virorum.

16 Et reversus est Judas , & exercitus ejus , sequens eum.

17 Dixítque ad populum : Non concupiscatis spolia:quia bellum contra nos est,

18 Et Gorgias & exercitus ejus prope nos in monte : sed state nunc contra inimicos nostros,& expugnate eos, & sumetis postea spolia securi.

19 Et adhuc loquente Juda, hæc,ecce apparuit pars quædam prospiciens de monte.

20 Et vidit Gorgias quòd in fugam conversi sunt sui,& succenderunt castra : fumus enim,qui videbatur , declarabat quod factum est.

21 Quibus illi conspectis timuerunt valdè , aspicientes simul & Judam, & exercitum in campo paratum ad prælium. C

22 Et fugerunt omnes in campum alienigenarũ.

23 Et

32 Et Judas reversus est ad spolia castrorum, & acceperunt aurum multum, & argentũ,& hyacinthum,& purpuram marinam, & opes magnas.

24 Et conversi, hymnum canebant, & benedicebant Deum in cælum, quoniam bonus est,quoniam in sæculum misericordia ejus.

25 Et facta est salus magna in Israël in die illa.

26 Quicumque autem alienigenarum evaserunt, venerunt, & nuntiaverunt Lysiæ universa quæ acciderant.

27 Quibus ille auditis, consternatus animo deficiebat: quòd non qualia voluit, talia contigerunt in Israël, & qualia mandavit rex.

28 Et sequenti anno congregavit Lysias virorum electorum sexaginta millia,& equitum quinque millia, ut debellaret eos.

29 Et venerunt in Judæam, & castra posuerunt in Bethoron, & occurrit illis Judas cum decem millibus viris.

D 30 Et viderunt exercitum fortem, & oravit, & dixit: Benedictus es salvator Israël: * qui contrivisti impetum potentis in manu servi tui David, * & tradidisti castra alienigenarum in manu Jonathæfilij Saul, & armigeri ejus.

*1. Reg. 17.g.50

*1. Reg. 14.b.13

31 Conclude exercitum istum in manu populi tui Israël,& confundãtur in exercitu suo & equitibus.

32 Da illis formidinem,& tabefac audaciam virtutis eorum,& commoveantur contritione sua.

33 Dejice illos gladio diligentium te: & collaudent te omnes, qui noverunt nomen tuum,in hymnis.

34 Et commiserunt prælium: & ceciderunt de exercitu Lysiæ quinque millia virorum.

35 Videns autem Lysias fugam suorum, & Judæorum audaciam,& quòd parati sunt aut vivere, aut mori fortiter, abiit Antiochiam.& elegit milites, ut multiplicati rursus venirent in Judæam.

E 36 Dixit autem Judas, & fratres ejus: Ecce contriti sunt inimici nostri: ascendamus nunc mundare sancta, & renovare.

37 Et congregatus est omnis exercitus, & ascenderunt in montem Sion.

38 Et viderunt sanctificationem desertam, & altare profanatum, & portas exustas, & in atriis virgulta nata sicut in saltu vel in montibus,& pastophoria diruta.

39 Et sciderunt vestimenta sua, & planxerunt planctu magno, & imposuerunt cinerem super caput suum.

40 Et ceciderunt in faciem super terram,& exclamaverunt tubis signorũ,& clamaverunt in cęlũ.

41 Tunc ordinavit Judas viros, ut pugnarent adversus eos qui erant in arce, donec emundarent sancta.

42 Et elegit sacerdotes sine macula, voluntatem habentes in lege Dei:

43 Et mundaverunt sancta, & tulerunt lapides contaminationis in locum immundum.

44 Et cogitavit de altari holocaustorum, quod profanatum erat, quid de eo faceret.

45 Et incidit illis consiliũ bonum ut destruerent illud: ne fortè illis esset in opprobrium,quia contaminaverunt illud Gentes, & demoliti sunt illud

46 Et reposuerunt lapides in monte domus in loco apto, quoadusque veniret propheta, & responderet de eis.

47 Et acceperunt lapides integros secundùm legem; & ædificaverunt altare novum,secundùm illud quod fuit priùs:

48 Et ædificaverunt sancta, & quæ intra domum erant intrinsecus: & ædem,& atria sanctificaverunt.

49 Et fecerunt vasa sancta nova, & intulerunt candelabrum,& altare incensorum, & mensam in templum.

50 Et incensum posuerunt super altare, & accenderunt lucernas,quæ super candelabrum erant lucebant in templo.

51 Et posuerunt super mensam panes,& appenderunt vela, & consummaverunt omnia opera quæ fecerant.

52 Et ante matutinum surrexerunt quinta & vigesima die mensis noni (hic est mensis Casleu) centesimi quadragesimi octavi anni:

53 Et obtulerunt sacrificium secundùm legem, super altare holocaustorum novum quod fecerunt.

54 Secundùm tempus & secundùm diem, in qua contaminaverunt illud Gentes, in ipsa renovatum est in canticis, & cytharis, & cinyris, & in cymbalis. G

55 Et cecidit omnis populus in faciem,& adoraverunt, & benedixerunt in cælum eum, qui prosperavit eis.

56 Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo, & obtulerunt holocausta cum lætitia, & sacrificium salutaris & laudis.

57 Et ornaverunt faciem templi coronis aureis & scutulis: & dedicaverunt portas, & pastophoria, & imposuerunt eis januas.

58 Et facta est lætitia in populo magna valdè, & aversum est opprobrium Gentium.

59 * Et statuit Judas, & fratres ejus, & universa ecclesia Israël, ut agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis,ab anno in annum, per dies octo: à quinta & vigesima die mensis Casleu,cum lætitia & gaudio. * Joan. 10.d.22.

60 Et ædificaverunt in tempore illo montem Sion, & per circuitum muros altos, & turres firmas, nequando venirent Gentes,& conculcarent eum sicut anteà fecerunt.

61 Et collocavit illic exercitum,ut servarent eum, & munivit eũ ad custodiendam Bethsuram,ut haberet populus munitionem contra faciem Idumęæ.

Caput V.

Percussit Judas plurimas Gentes finitimas: obsessosque Galaaditas & Galilæos ipse una cum fratre Simone liberat: & devicto semel atque iterùm Timotheo, captáque civitate Ephron, quæ transitum ipsi præbere noluerat, & omni masculo ipsius interempto; tandem integro numero lætus revertitur in montem Sion ad sacrificandum Domino, interea à quibusdam relictis fuerant duces in Jerusalem, dum contra Judæ præceptum pugnant adversus Gentes, cadunt. Judas verò percutit Chebron & Azotum, subversis ipsarum simulachris.

1 ET factum est,ut audierunt Gentes in circuitu, quia ædificatum est altare & sanctuarium sicut priùs, iratæ sunt valdè: A

2 Et cogitabant tollere genus Jacob, qui erant inter eos,& cœperunt occidere de populo,& persequi.

3 Et debellabat Judas filios Esaü in Idumæa, & eos qui erant in Acrabathane, quia circumsedebant Israëlitas, & percussit eos plaga magna.

4 Et recordatus est malitiam filiorum Bean, qui erant populo in laqueum, & in scandalum, insidiantes ei in via.

5 Et conclusi sunt ab eo in turribus, & applicuit ad eos, & anathematizavit eos & incendit turres eorum igni, cum omnibus qui in eis erant.

6 Et transivit ad filios Ammon, & invenit manum fortem, & populum copiosum, & Timothæum ducem ipsorum:

7 Et commisit cum eis prælia multa, & contriti sunt in conspectu eorum, & percussit eos:

8 Et cepit Gazer civitatem, & filias ejus, & reversus est in Judæam.

9 Et congregatæ sunt gentes quæ sunt in Galaad, adversus Israëlitas qui erant in finibus eorum, ut tollerent eos: & fugerunt in Datheman munitionem,

10 Et miserunt litteras ad Judam & fratres ejus, dicentes: Congregatæ sunt adversum nos gentes per circuitum ut nos auferant:

B 11 Et parant venire, & occupare munitionem, in quam confugimus: & Timotheus est dux exercitus eorum.

12 Nunc ergo veni, & eripe nos de manibus eorum, quia cecidit multitudo de nobis.

13 Et omnes fratres nostri, qui erant in locis Tubin, interfecti sunt: & captivas duxerunt uxores eorum, & natos, & spolia, peremerunt illic ferè mille viros.

14 Et adhuc epistolæ legebantur, & ecce alij nuntij venerunt de Galilæa conscissis tunicis, nuntiantes secundùm verba hæc:

15 Dicentes convenisse adversum se à Ptolemaida, & Tyro, & Sidone: & repleta est omnis Galilæa alienigenis, ut nos consumant.

16 Ut audivit autem Judas, & populus, sermones istos, convenit ecclesia magna cogitare quid facerent fratribus suis, qui in tribulatione erant, & expugnabantur ab eis.

17 Dixitque Judas Simoni fratri suo: Elige tibi viros, & vade, & libera fratres tuos in Galilæa: ego autem & frater meus Jonathas ibimus in Galaaditim.

18 Et reliquit Josephum filium Zachariæ & Azariam, duces populi, cum residuo exercitu in Judæa ad custodiam:

19 Et præcepit illis, dicens: Præestote populo huic: & nolite bellum committere adversum gentes, donec revertamur.

20 Et partiti sunt Simoni viri tria millia, ut iret in Galilæam: Judæ autem octo millia in Galaaditim.

C 21 Et abiit Simon in Galilæam, & commisit prælia multa cum gentibus: & contritæ sunt gentes à facie ejus, & persecutus est eos usque ad portam

22 Ptolemaidis: & ceciderunt de gentibus ferè tria millia virorum, &, accepit spolia eorum.

23 Et assumpsit eos, qui erat in Galilæa, & in Arbatis, cum uxoribus, & natis & omnibus quæ erant illis, & adduxit in Judæam cum lætitia magna.

24 Et Judas Machabæus & Jonathas frater ejus transierunt Jordanem: & abierunt viam trium dierum per desertum.

25 Et occurrerunt eis Nabuthæi, & susceperunt eos pacificè, & narraverunt eis omnia, quæ acciderant fratribus eorum in Galaaditide,

26 Et quia multi ex eis comprehensi sunt in Barasa, & Bosor, & in Alimis, & in Casphor, & Mageth, & Carnaim: hæ omnes civitates munitæ, & magnæ.

27 Sed & in ceteris civitatibus Galaaditidis tenentur comprehensi, & in crastinum constituerunt admovere exercitum civitatibus his, & comprehendere, & tollere eos in una die.

28 Et convertit Judas, & exercitus ejus, viam in desertum Bosor repentè, & occupavit civitatem: & occidit omnem masculum in ore gladij, & accepit omnia spolia eorum, & succendit eam igni.

29 Et surrexerunt inde nocte, & ibant usque ad munitionem.

30 Et factum est diluculo, cùm elevassent oculos suos, ecce populus multus, cujus non erat numerus portantes scalas & machinas, ut comprehenderent munitionem, & expugnarent eos. D

31 Et vidit Judas quia cœpit bellum, & clamor belli ascendit ad cælum sicut tuba, & clamor magnus de civitate:

32 Et dixit exercitui suo: Pugnate hodie pro fratribus vestris.

33 Et venit tribus ordinibus post eos, & exclamaverunt tubis, & clamaverunt in oratione.

34 Et cognoverunt castra Timothei quia Machabæus est, & refugerunt à facie ejus: & percussserunt eos plaga magna, & ceciderunt ex eis in die illa ferè octo millia virorum.

35 Et divertit Judas in Maspha, & expugnavit, & cepit eam: & occidit omnem masculum ejus, & sumpsit spolia ejus, & succendit eam igni.

36 Inde perrexit, & cepit Casbon, & Mageth, & Bosor, & reliquas civitates Galaaditidis.

37 Post hæc autem verba congregavit Timotheus exercitum alium, & castra posuit contra Raphon trans torrentem.

38 Et misit Judas speculari exercitum: & renuntiaverunt ei dicentes: Quia convenerunt ad eum omnes gentes, quæ in circuitu nostro sunt, exercitus multus nimis:

39 Et Arabas conduxerunt in auxilium sibi, & castra posuerunt trans torrentem, parati ad te venire in prælium. Et abiit Judas obviam illis.

E 40 Et ait Timotheus principibus exercitus sui: Cùm appropinquaverit Judas, & exercitus ejus ad torrentem aquæ si transierit ad nos prior, non poterimus sustinere eum: quia potens poterit adversum nos.

41 Si verò timuerit transire, & posuerit castra extra flumen, transfretemus ad eos, & poterimus adversus illum.

42 Ut autem appropinquavit Judas ad torrentem aquæ, statuit scribas populi secus torrentem, & mandavit eis dicens: Neminem hominum reliqueritis: sed veniant omnes in prælium.

43 Et transfretavit ad illos prior, & omnis populus post eum, & contritæ sunt omnes gentes à facie

facie eorum,& projecerunt arma ſua, & fugerunt ad fanum, quod erat in Carnaim,

44 Et occupavit ipſam civitatem,& fanum ſuccendit igni,cum omnibus qui erant in ipſo:& oppreſſa eſt Carnaim,& non potuit ſuſtinere contra faciem Judæ.

45 Et congregavit Judas univerſos Iſraëlitas, qui erant in Galaaditide, à minimo uſque ad maximum, & uxores eorum, & natos, & exercitum magnum valdè, ut venirent in terram Juda.

46 Et venerunt uſque Ephron: & hæc civitas magna in ingreſſu poſita, munita valdè, & non erat declinare ab ea dextera vel ſiniſtra, ſed per mediam iter erat.

F 47 Et incluſerunt ſe qui erant in civitate, & obſtruxerunt portas lapidibus: & miſit ad eos Judas verbis pacificis,

48 Dicens: Tranſeamus per terram veſtram,ut eamus in terram noſtram: & nemo vobis nocebit: tantùm pedibus tranſibimus. Et nolebant eis aperire.

49 Et præcepit Judas prædicare in caſtris, ut applicarent unuſquiſque in quo erat loco.

50 Et applicuerunt ſe viri virtutis: & oppugnavit civitatem illam tota die, & tota nocte, & tradita eſt civitas in manu ejus:

51 Et peremerunt omnem maſculum in ore gladij, & eradicavit eam, & accepit ſpolia ejus, & tranſivit per totam civitatem ſuper interfectos.

52 Et tranſgreſſi ſunt Jordanem in campo magno, contra faciem Bethſan.

53 Et erat Judas congregans extremos, & exhortabatur populum per totam viam,donec venirent in terram Juda.

54 Et aſcenderunt in montem Sion cum lætitia & gaudio, & obtulerunt holocauſta, quòd nemo ex eis cecidiſſet,donec reverterentur in pace.

55 Et in diebus quibus erat Judas & Jonathas in terra Galaad, & Sion frater ejus in Galilæa contra faciem Ptolemaidis,

56 Audivit Joſephus Zachariæ filius, & Azarias princeps virtutis, res benè geſtas, & prælia quæ facta ſunt:

57 Et dixit: Faciamus & ipſi nobis nomen, & eamus pugnare adverſus gentes, qui in circuitu noſtro ſunt.

58 Et præcepit his qui erant in exercitu ſuo, & abierunt Jamniam.

G 59 Et exivit Gorgias de civitate, & viri ejus obviam illis in pugnam.

60 Et fugati ſunt Joſephus & Azarias uſque in fines Judææ: & ceciderunt illo die de populo Iſraël ad duo millia viri, & facta eſt fuga magna in populo:

61 Quia non audierunt Judam, & fratres ejus, exiſtimantes fortiter ſe facturos.

62 Ipſi autem non erant de ſemine virorum illorum, per quos ſalus facta eſt in Iſraël.

63 Et viri Juda magnificati ſunt valdè in conſpectu omnis Iſraël, & gentium omnium ubi audiebatur nomen eorum.

64 Et convenerunt ad eos fauſta acclamantes.

65 Et exivit Judas, & fratres ejus, & expugnabant filios Eſaü, in terra quæ ad Auſtrum eſt, & percuſſit Chebron & filias ejus: & muros ejus & turres ſuccendit igni in circuitu.

66 Et movit caſtra ut iret in terram alienigenarum, & perambulabat Samariam.

67 In die illa ceciderunt ſacerdotes in bello, dum volunt fortiter facere, dum ſine conſilio exeunt in prælium.

68 Et declinavit Judas in Azotum in terram alienigenarum, & diruit aras eorum, & ſculptilia deorum ipſorum ſuccendit igni: & cepit ſpolia civitatum, & reverſus eſt in terram Juda.

CAPUT VI.

Antiochus repulſus ab opulenta civitate Elymaide venit in Babylonem; ubi auditis infortuniis quæ ſui in Judæa paſſi erant incidit præ triſtitia in mortis languorem, confitens hoc ſibi contigiſſe ob impietatem quam in Judæos exercuerat: quo ibi mortuo, & Juda arcem Jeruſalem obſidente, ſucceſſor ejus filius Antiochus dictus Eupator, congregato adverſus Judam potentiſſimo exercitu non potuit eum vincere, & Eleazar, occiſo ingenti elephante, ab eo oppreſſus interiit: Rex autem oppugnans Jeruſalem revocatur à Lyſia; ſed poſt juratam pacem non ſervat jujurandum.

1 ET rex Antiochus perambulabat ſuperiores A regiones, & audivit eſſe civitatem Elymaidem in Perſide nobiliſſimam, & copioſam in argento & auro,

2 Templúmque in eo locuples valdè: & illic velamina aurea, & loricæ, & ſcuta, quæ reliquit Alexander Philippi rex Macedo, qui regnavit primus in Græcia.

3 Et venit, & quærebat capere civitatem, & deprædari eam: & non potuit, quoniam innotuit ſermo his qui erant in civitate:

4 Et inſurrexerunt in prælium,& fugit inde,& abiit cum triſtitia magna, & reverſus eſt in Babyloniam.

5 Et venit qui nuntiaret ei in Perſide,quia fugata ſunt caſtra,quæ erant in terra Juda:

6 Et quia abit Lyſias cum virtute forti in primis, & fugatus eſt à facie Judæorum, & invaluerunt armis, & viribus, & ſpoliis multis, & quæ ceperunt de caſtris,quæ exciderunt:

7 Et quia diruerunt abominationem,quam ædificaverat ſuper altare, quod erat in Jeruſalem, & ſanctificationem,ſicut priùs, circumdederunt muris excelſis,ſed & Bethſuram civitatem ſuam.

8 Et factum eſt ut audivit rex ſermones iſtos, expavit, & commotus eſt valdè: & decidit in lectum, & incidit in languorem præ triſtitia, quia non factum eſt ei ſicut cogitabat.

9 Et erat illic per dies multos:quia renovata eſt in eo triſtitia magna,& arbitratus eſt ſe mori.

10 Et vocavit omnes amicos ſuos,& dixit illis: B Receſſit ſomnus ab oculis meis,& concidi,& corrui corde præ ſolicitudine:

11 Et dixi in corde meo: In quantam tribulationem deveni, & in quos fluctus triſtitiæ, in qua nunc ſum; qui jucundus eram,& dilectus in poteſtate mea?

12 Nunc verò reminiſcor malorum,quæ feci in Jeruſalem, unde & abſtuli omnia ſpolia aurea & argentea, quæ erant in ea, & miſi auferre habitantes Judæam ſine cauſa.

13 Cognovi ergo quia propterea invenerunt me mala iſta: & ecce pereo triſtitia magna in terra aliena.

14 Et vocavit Philippum, unum de amicis suis, & proposuit eum super universum regnum suum.

15 Et dedit ei diadema, & stolam suam, & annulum, ut adduceret Antiochum filium suum, & nutriret eum, & regnaret.

16 Et mortuus est illic Antiochus rex, anno centesimo quadragesimo nono.

17 Et cognovit Lysias, quoniam mortuus est rex, & constituit regnare Antiochum filium ejus, quem nutrivit adolescentem: & vocavit nomen ejus Eupator,

18 Et hi qui erant in arce, concluserant Israël in circuitu sanctorum: & quærebant eis mala semper, & firmamentum Gentium.

C 19 Et cogitavit Judas disperdere eos: & convocavit universum populum, ut obsiderent eos.

20 Et convenerunt simul, & obsederunt eos anno centesimo quinquagesimo, & fecerunt balistas & machinas.

21 Et exierunt quidam ex eis qui obsidebantur, & adjunxerunt se illis aliqui impij ex Israël.

22 Et abierunt ad regem, & dixerunt: Quousque non facis judiciũ, & vindicas fratres nostros?

23 Nos decrevimus servire patri tuo, & ambulare in præceptis ejus, & obsequi edictis ejus:

24 Et filij populi nostri propter hoc alienabant se à nobis, & quicumque inveniebantur ex nobis, interficiebantur, & hereditates nostræ diripiebantur.

25 Et non ad nos tantùm extenderunt manum, sed & in omnes fines nostros.

26 Et ecce applicuerunt hodie ad arcem Jerusalem occupare eam, & munitionem Bethsuram munierunt:

27 Et nisi præveneris eos velociùs, majora quàm hæc facient, & non poteris obtinere eos.

28 Et iratus est rex, ut hæc audivit: & convocavit omnes amicos suos, & principes exercitus sui, & eos qui super equites erant.

29 Sed & de regnis aliis, & de insulis maritimis, venerunt ad eum exercitus conductitij.

D 30 Et erat numerus exercitus ejus, centum millia peditum, & viginti millia equitum, & elephanti triginta duo, docti ad prælium.

31 Et venerunt per Idumæam, & applicuerunt ad Bethsuram, & pugnaverunt dies multos, & fecerunt machinas, & exierunt, & succenderunt eas igi, & pugnaverunt viriliter.

32 Et recessit Juda ab arce, & movit castra ad Bethzacharam contra castra regis.

33 Et surrexit rex ante lucem, & concitavit exercitus in impetum contra viam Bethzacharam: & comparaverunt se exercitus in prælium, & tubis cecinerunt,

34 Et elephantis ostenderunt sanguinem uvæ & mori, ad acuendos eos in prælium:

35 Et diviserunt bestias per legiones: & astiterũt singulis elephantis mille viri in loricis concatenatis, & galeæ æreæ in capitibus eorum: & quingenti equites ordinati unicuique bestiæ electi erant.

36 Hi ante tempus ubicumque erat bestia, ibi erant: & quocumque ibat ibant, & non discedebant ab ea.

37 Sed & turres ligneæ super eos firmæ protegentes super singulas bestias: & super eas machinæ: & super singulas viri virtutis triginta duo, qui pugnabant desuper, & Indus magister bestiæ.

38 Et residuum equitatum hinc & inde statuit in duas partes, tubis exercitum commovere, & perurgere constipatos in legionibus ejus.

39 Et ut refulsit sol in clypeos aureos, & æreos, E resplenduerunt montes ab eis, & resplenduerunt sicut lampades ignis.

40 Et distincta est pars exercitus regis per montes excelsos, & alia per loca humilia: & ibant cautè & ordinatè.

41 Et commovebantur omnes inhabitantes terram à voce multitudinis, & incessu turbæ, & collisione armorum: erat enim exercitus magnus valdè, & fortis.

42 Et appropiavit Judas, & exercitus ejus in prælium: & ceciderunt de exercitu regis sexcenti viri.

43 Et vidit Eleazar filius Saura unam de bestiis loricatam loricis regis: & erat eminens super ceteras bestias, & visum est ei quòd in ea esset rex:

44 Et dedit se ut liberaret populum, & acquireret sibi nomen æternum.

45 Et cucurrit ad eam audacter in medio legionis, interficiens à dextris & à sinistris, & cadebant ab eo huc atque illuc.

47 Et ivit sub pedes elephantis, & supposuit se ei, & occidit eum: & cecidit in terram super ipsum, & mortuus est illic.

47 Et videntes virtutem regis, & impetum exercitus ejus, diverterunt se ab eis.

48 Castra autem regis ascenderunt contra eos F in Jerusalem, & applicuerunt castra regis ad Judæam & montem Sion.

49 Et fecit pacem cum his qui erant in Bethsura: & exierunt de civitate, quia non erant eis ibi alimenta conclusis, quia sabbata erant terræ.

50 Et comprehendit rex Bethsuram: & constituit illic custodiam servare eam.

51 Et convertit castra ad locum sanctificationis dies multos: & statuit illic balistas, & machinas, & ignis jacula, & tormenta ad lapides jactandos, & spicula, & scorpios ad mittendas sagittas, & fundibula.

52 Fecerunt autem & ipsi machinas adversus machinas, eorum, & pugnaverunt dies multos.

53 Escæ autem non erant in civitate, eò quòd septimus annus esset: & qui remanserant in Judæa de Gentibus, consumpserant reliquias eorum, quæ repositæ fuerant.

54 Et remanserunt in sanctis viri pauci, quoniam obtinuerat eos fames: & dispersi sunt unusquisque in locum suum.

55 Et audivit Lysias quòd Philippus, quem con- G stituerat rex Antiochus, cùm adhuc viveret, ut nutriret Antiochum filium suum, & regnaret,

56 Reversus esset à Perside, & Media, & exercitus qui abierat cum ipso, & quia quærebat suscipere regni negotia:

57 Festinavit ire, & dicere ad regem, & duces exercitus: Deficimus quotidie, & esca nobis modica est, & locus, quem obsidemus, est munitus, & incumbit nobis ordinare de regno.

58 Nunc itaq; demus dextras hominibus istis, & faciamus

faciamus cum illis pacem, & cum omni gente eorum:

59 Et constituamus illis ut ambulent in legitimis suis sicut priùs, propter legitima enim ipsorum, quæ despeximus, irati sunt, & fecerunt omnia hæc,

60 Et placuit sermo in conspectu regis & principum: & misit ad eos pacem facere, & receperunt illam.

61 Et juravit illis rex, & principes: & exierunt de munitione.

62 Et intravit rex montem Sion, & vidit munitionem loci: & rupit citiùs juramentum, quod juravit: & mandavit destruere murum in gyro.

63 Et discessit festinanter, & reversus est Antiochiam, & invenit Philippum dominantē civitati: & pugnavit adversus eum, & occupavit civitatem.

CAPUT VII.

Demetrius Seleuci filius, occisis Antiocho & Lysia, obtinet regnum patrum suorum: qui, accusato apud se Iuda Machabæo, mittit ducem Bacchidem & accusatorem Alcimum constitutum sacerdotem ad affligendum filios Israël: sed cùm non possent adversus Iudam prævalere, missus est à rege Nicanor, qui, ut & priores, cùm dolo nequiret, vi Iudam aggressus, semel atque iterùm ab eo devictus est, & præmissis ad Deum precibus, cum toto suo exercitu occisus, amputato ipsius capite ac dextera, quam irrisis Iudæorum sacrificiis superbè contra locum sanctum extulerat: cujus victoriæ dies annuus apud Iudæos celebris instituitur.

A 1 ANno centesimo quinquagesimo primo, exiit Demetrius Seleuci filius ab urbe Roma, & ascendit cum paucis viris in civitatem maritimam, & regnavit illic.

2 Et factum est, ut ingressus est domum regni patrum suorum, comprehendit exercitus Antiochum & Lysiam, ut adducerent eos ad eum.

3 Et res ei innotuit: & ait: Nolite mihi ostendere faciem eorum.

4 Et occidit eos exercitus. Et sedit Demetrius super sedem regni sui:

5 Et venerunt ad eum viri iniqui & impij ex Israël: & Alcimus dux eorum, qui volebat fieri sacerdos.

6 Et accusaverunt populum apud regem, dicentes: Perdidit Judas, & fratres ejus, omnes amicos tuos, & nos dispersit de terra nostra.

7 Et nunc ergo mitte virum, cui credis, ut eat, & videat exterminium omne, quod fecit nobis, & regionibus regis: & puniat omnes amicos ejus, & adjutores eorum.

B 8 Et elegit rex ex amicis suis Bacchidem, qui dominabatur trans flumen magnum in regno, & fidelem regi: & misit eum,

9 Ut videret exterminium, quod fecit Judas: sed & Alcimum impium constituit in sacerdotium, & mandavit ei facere ultionem in filios Israël.

10 Et surrexerunt, & venerunt cum exercitu magno in terram Juda: & miserunt nuntios, & locuti sunt ad Judam, & ad fratres ejus, verbis pacificis in dolo.

11 Et non intenderunt sermonibus eorum: viderunt enim quia venerunt cum exercitu magno.

12 Et convenerunt ad Alcimum & Bacchidem congregatio scribarum requirere quæ justa sunt:

13 Et primi, Assidæi qui erant in filiis Israël, & exquirebant ab eis pacem:

14 Dixerunt enim: Homo sacerdos de semine Aaron venit, non decipiet nos.

15 Et locutus est cum eis verba pacifica: & juravit illis, dicens: Non inferemus vobis malum, neque amicis vestris.

16 Et crediderunt ei: Et comprehendit ex eis C sexaginta viros, & occidit eos in una die, secundùm verbum quod scriptum est:

17 * Carnes sanctorum tuorum, & sanguinem ipsorum effuderunt in circuitu Jerusalem, & non erat qui sepeliret. *Ps. 78. 3. 1 2. 3.

18 Et incubuit timor & tremor in omnem populum: quia dixerunt: Non est veritas & judicium in eis; transgressi sunt enim constitutum, & jusjurandum quod juraverunt.

19 Et movit Bacchides castra ab Jerusalem, & applicuit in Bethzecha: & misit, & comprehendit multos ex eis qui à se effugerant, & quosdam de populo mactavit, & in puteum magnum projecit.

20 Et commisit regionem Alcimo; & reliquit cum eo auxilium in adjutorium ipsi. Et abiit Bacchides ad regem:

21 Et satis agebat Alcimus pro principatu sacerdotij sui.

22 Et convenerunt ad eum omnes, qui perturbabant populum suum, & obtinuerunt terram Juda, & fecerunt plagam magnam in Israël.

23 Et vidit Judas omnia mala quæ fecit Alci- D mus, & qui cum eo erant, filiis Israël, multò plus quàm Gentes.

24 Et exiit in omnes fines Judææ in circuitu, & fecit vindictam in viros desertores, & cessaverunt ultrà exire in regionem.

25 Vidit autem Alcimus quòd prævaluit Judas, & qui cum eo erant: & cognovit quia non potest sustinere eos, & regressus est ad regem, & accusavit eos multis criminibus.

26 *Et misit rex Nicanorē, unum ex principibus suis nobilioribus: qui erat inimicitias exercens contra Israël: & mandavit ei evertere populum. *2. Mac. 15. 2.

27 Et venit Nicanor in Jerusalem cum exercitu magno, & misit ad Judam & ad fratres ejus verbis pacificis cum dolo,

28 Dicens: Non sit pugna inter me & vos: veniam cum viris paucis, ut videā facies vestras cum pace.

29 Et venit ad Judam, & salutaverunt se invicem pacificè: & hostes parati erant rapere Judam.

30 Et innotuit sermo Judæ, quoniam cum dolo E venerat ad eum: & conterritus est ab eo, & ampliùs noluit videre faciem ejus.

31 Et cognovit Nicanor quoniam denudatum est consilium ejus: & exivit obviam Judæ in pugnam juxta Capharsalma.

32 Et ceciderūt de Nicanoris exercitu ferè quinque millia viri, & fugerunt in civitatem David.

33 Et post hæc verba ascendit Nicanor in montem Sion: & exierunt de sacerdotibus populi salutare eum in pace, & demonstrare ei holocautomata, quæ offerebantur pro rege.

34 Et irridens sprevit eos, & polluit: & locutus est superbè,

35 Et juravit cum ira, dicens: Nisi traditus fuerit Judas, & exercitus ejus in manus meas, continuò cùm regressus fuero in pace, succendam domum istam. Et exiit cum ira magna.

36 Et intraverunt sacerdotes, & steterunt ante

faciem altaris & templi: & flentes dixerunt:

37 Tu Domine elegisti domum istam ad invocandum nomen tuum in ea, ut esset domus orationis & obsecrationis populo tuo.

F 38 Fac vindictam in homine isto, & exercitu ejus, & cadant in gladio: memento blasphemias eorum, & ne dederis eis ut permaneant.

39 Et exiit Nicanor ab Jerusalem, & castra applicuit ad Bethorom: & occurrit illi exercitus Siriæ.

40 Et Judas applicuit in Adarsa cum tribus millibus viris: & oravit Judas, & dixit:

*4. Reg. 19. g. 35. Tobiæ 1. d. 21. Eccli. 48. d. 24. Isaiæ 37. g. 36 2 Mach 8. e. 19.

41 * Qui missi erant à rege Sennacherib, Domine, quia blasphemaverunt te, exiit angelus, & percussit ex eis centum octoginta quinque millia:

42 Sic contere exercitum istum in conspectu nostro hodie: & sciant ceteri quia malè locutus est super sancta tua: & judica illum secundùm malitiam illius.

G 43 Et commiserunt exercitus prælium tertiadecima die mensis Adar: & contrita sunt castra Nicanoris, & cecidit ipse primus in prælio.

44 Ut autem vidit exercitus ejus quia cecidisset Nicanor, projecerunt arma sua, & fugerunt:

45 Et persecuti sunt eos viam unius diei, ab Adazer usquequò veniatur in Gazara, & tubis cecinerunt post eos cum significationibus:

46 Et exierunt de omnibus castellis Judææ in circuitu, & ventilabant eos cornibus, & convertebantur iterùm ad eos, & ceciderunt omnes gladio, & non est relictus ex eis nec unus.

47 Et acceperunt spolia eorum in prædam, & caput Nicanoris amputaverunt, & dexteram ejus, quam extenderat superbè, & attulerunt & suspenderunt contra Jerusalem.

48 Et lætatus est populus valdè, & egerunt diem illam in lætitia magna.

49 Et constituit agi omnibus annis diem istam, tertiadecima die mensis Adar.

50 Et siluit terra Juda dies paucos.

CAPUT VIII.

A *Judas, audita celeberrima Romanorum fama ac virtute quæ hic recitantur, missis nuntiis fœdus cum illis percutit, ut ipsorum præsidio Iudæi à Græcorum jugo liberentur: Romani autem Judæ remittunt ictifœderis rescriptum in tabulis æreis sculptum, quod hic refertur.*

1 ET audivit Judas nomen Romanorum, quia sunt potentes viribus, & acquiescunt ad omnia, quæ postulantur ab eis: & quicumque accesserunt ad eos, statuerunt cum eis amicitias, & quia sunt potentes viribus.

2 Et audierunt prælia eorum, & virtutes bonas quas fecerunt in Galatia, quia obtinuerunt eos, & duxerunt sub tributum:

3 Et quanta fecerunt in regione Hispaniæ, & quòd in potestatem redegerunt metalla argenti & auri, quæ illic sunt, & possederunt omnem locum consilio suo, & patientia:

4 Locáque quæ longè erant valdè ab eis, & reges qui supervenerant eis ab extremis terræ, contriverunt, & percusserunt eos plaga magna: ceteri autem dant eis tributum omnibus annis.

5 Et Philippum & Persen Ceteorum regem, & ceteros qui adversum eos arma tulerant, contriverunt in bello, & obtinuerunt eos:

6 Et Antiochum magnum regem Asiæ, qui eis pugnam intulerat habens centum viginti elephantos, & equitatum, & currus, & exercitum magnum valdè, contritum ab eis.

7 Et quia ceperunt eum vivum, & statuerunt ei B ut daret ipse, & qui regnarent post ipsum, tributum magnum, & daret obsides, & constitutum.

8 Et regionem Indorum, & Medos, & Lydos, de optimis regionibus eorum: & acceptas eas ab eis dederunt Eumeni regi.

9 Et quia qui erant apud Helladam, voluerunt ire, & tollere eos: & innotuit sermo his,

10 Et miserunt ad eos ducem unum, & pugnaverunt contra illos, & ceciderunt ex eis multi, & captivas duxerunt uxores eorum, & filios, & diripuerunt eos, & terram eorum possederunt, & destruxerunt muros eorum, & in servitutem illos redegerunt usque in hunc diem:

11 Et residua regna, & insulas, quæ aliquando resisterant illis, exterminaverunt, & in potestatem redegerunt.

12 Cum amicis autem suis, & qui in ipsis requiem habebant, conservaverunt amicitiam, & obtinuerunt regna, quæ erant proxima, & quæ erant longè: quia quicumque audiebant nomen eorum, timebant eos.

13 Quibus verò vellent auxilio esse ut regnarent, regnabant: quos autem vellent, regno deturbabant: & exaltati sunt valdè.

14 Et in omnibus istis nemo portabat diadema, C nec induebatur purpura, ut magnificaretur in ea.

15 Et quia curiam fecerunt sibi, & quotidie consulebant trecentos viginti, consilium agentes semper de multitudine, ut quæ digna sunt, gerant:

16 Et committunt uni homini magistratum suum per singulos annos dominari universæ terræ suæ: & omnes obediunt uni, & non est invidia, neque zelus inter eos.

17 Et elegit Judas Eupolemum, filium Joannis, filij Jacob, & Jasonem, filium Eleazari, & misit eos Romam constituere cum illis amicitiam, & societatem:

18 Et ut auferrent ab eis jugum Græcorum, quia viderunt quòd in servitutem premerent regnum Israël.

19 Et abierunt Romam viam multam valdè, & introierunt curiam, & dixerunt:

20 Judas Machabæus, & fratres ejus, & populus Judæorum miserunt nos ad vos statuere vobiscum societatem & pacem, & conscribere nos socios & amicos vestros.

21 Et placuit sermo in conspectu eorum.

22 Et hoc rescriptum est, quod rescripserunt in tabulis æreis, & miserunt in Jerusalem, ut esset apud eos ibi memoriale pacis & societatis.

23 BENESIT ROMANIS, & genti Judæorum, in D mari & in terra in æternum: gladiúsque & hostis procul sit ab eis.

24 Quòd si institerit bellum Romanis priùs, aut omnibus sociis eorum in omni dominatione eorum:

25 Auxilium feret gens Judæorum, prout tempus dictaverit, corde pleno:

26 Et præliantibus non dabunt, neque subministrabunt

strabunt triticum, arma, pecuniam, naves, sicut placuit Romanis: & custodient mandata eorum, nihil ab eis accipientes.

27 Similiter autem & si genti Judæorum priùs acciderit bellum, adjuvabunt Romani ex animo, prout eis tempus permiserit:

28 Et adjuvantibus non dabitur triticum, arma, pecunia, naves, sicut placuit Romanis, & custodient mandata eorum absque dolo.

29 Secundùm hæc verba constituerunt Romani populo Judæorum.

30 Quòd si post hæc verba hi aut illi addere aut demere ad hæc aliquid voluerint, facient ex proposito suo: & quæcumque addiderint, vel dempserint, rata erunt.

31 Sed & de malis, quæ Demetrius rex fecit in eos, scripsimus ei, dicentes: Quare gravasti jugum tuum super amicos nostros, & socios Judæos?

32 Si ergo iterùm adierint nos, adversum te faciemus illis judicium, & pugnabimus tecum mari terráque.

CAPUT IX.

Bacchide & Alcimo contra Iudam missis à Demetrio: Iudas minimo exercitu fortissimè resistens occiditur, ac lugetur: gravitèrque afflictis piis Israëlitis frater ipsius Ionathas in ejus locum sufficitur: qui ob fratris Ioannis mortem percutit filios Iambri in nuptiis: rursumque percussis de Bacchidis exercitu mille viris, Alcimus ob impia in locum sanctum opera percussus à Deo paralysi, mortuus est: sed & Bacchides cùm nec dolo nec vi posset Ionatham perdere, inito cum eo fœdere discessit, nec amplius in Iudæam reversus est.

A 1 INterea ut audivit Demetrius, quia cecidit Nicanor & exercitus ejus in prælio: apposuit Bacchidem & Alcimum rursum mittere in Judæam, & dextrum cornu cum illis.

2 Et abierunt viam, quæ ducit in Galgala, & castra posuerunt in Masaloth, quæ est in Arbellis: & occupaverunt eam, & peremerunt animas hominum multas.

3 In mense primo anni centesimi & quinquagesimi secundi, applicuerunt exercitum ad Jerusalem:

4 Et surrexerunt, & abierunt in Beream viginti millia virorum, & duo millia equitum.

5 Et Judas posuerat castra in Laisa, & tria millia viri electi cum eo:

7 Et viderunt multitudinem exercitus quia multi sunt, & timuerunt valdè: & multi subtraxerunt se de castris, & non remanserunt ex eis nisi octingenti viri.

7 Et vidit Judas quòd defluxit exercitus suus, & bellum perurgebat eum, & confractus est corde, quia non habuit tempus congregandi eos, & dissolutus est.

8 Et dixit his qui residui erant: Surgamus, & eamus ad adversarios nostros, si poterimus pugnare adversus eos.

9 Et avertebant eum, dicentes: Non poterimus: sed liberemus animas nostras modò, & revertamur ad fratres nostros, & tunc pugnabimus adversus eos: nos autem pauci sumus.

B 10 Et ait Judas: Absit istam rem facere ut fugiamus ab eis: & si appropiavit tempus nostrum, moriamur in virtute propter fratres nostros, & non inferamus crimen gloriæ nostræ.

11 Et movit exercitus de castris, & steterunt illis obviàm: & divisi sunt equites in duas partes, & fundibularij & sagittarij præibant exercitum, & primi certaminis omnes potentes.

12 Bacchides autem erat in dextro cornu, & proximavit legio ex duabus partibus, & clamabant tubis.

13 Exclamaverunt autem & hi, qui erant ex parte Judæ, etiam ipsi, & commota est terra à voce exercituum: & commissum est prælium à manè usque ad vesperam.

14 Et vidit Judas, quòd firmior est pars exercitus Bacchidis in dextris, & convenerunt cum ipso omnes constantes corde:

15 Et contrita est dextra pars ab eis, & persecutus est eos usque ad montem Azoti.

16 Et qui in sinistro cornu erant, viderunt quòd contritum est dextrum cornu, & secuti sunt post Judam, & eos qui cum ipso erant, à tergo:

17 Et ingravatum est prælium, & ceciderunt vulnerati multi ex his & ex illis.

18 Et Judas cecidit, & ceteri fugerunt.

19 Et Jonathas & Simon tulerunt Judam fratrem suum, & sepelierunt eum in sepulchro patrum suorum in civitate Modin. C

20 Et fleverunt eum omnis populus Israël planctu magno, & lugebant dies multos,

21 Et dixerunt: Quomodo cecidit potens, qui salvum faciebat populum Israël.

22 Et cetera verba bellorum Judæ, & virtutum quas fecit, & magnitudinis ejus, non sunt descripta: multa enim erant valdè.

23 Et factum est: post obitum Judæ emerserunt iniqui in omnibus finibus Israël, & exorti sunt omnes qui operabantur iniquitatem.

24 In diebus illis facta est fames magna valdè, & tradidit se Bacchidi omnis regio eorum cum ipsis.

25 Et elegit Bacchides viros impios, & constituit eos dominos regionis:

26 Et exquirebant, & perscrutabantur amicos Judæ, & adducebant eos ad Bacchidem, & vindicabat in illos, & illudebat.

20 Et facta est tribulatio magna in Israël, qualis non fuit ex die, qua non est visus propheta in Israël.

28 Et congregati sunt omnes amici Judæ, & dixerunt Jonathæ:

29 Ex quo frater tuus Judas defunctus est, vir similis ei non est, qui exeat contra inimicos nostros, Bacchidem, & eos qui inimici sunt gentis nostræ.

30 Nunc itaque te hodie elegimus esse pro eo nobis in principem, & ducem ad bellandum bellum nostrum.

31 Et suscepit Jonathas tempore illo principatum, & surrexit loco Judæ fratris sui.

32 Et cognovit Bacchides, & quærebat eum occidere.

33 Et cognovit Jonathas, & Simon frater ejus, & omnes qui cum eo erant: & fugerunt in desertum Thecuæ, & consederunt ad aquam lacus Asphar. D

34 Et cognovit Bacchides, & die sabbatorum

venit ipſe,&omnis exercitus ejus,trans Jordanem.

35 Et Jonathas miſit fratrem ſuum ducem populi,& rogavit Nabuthæos amicos ſuos,ut commodarēt illis apparatum ſuum,qui erat copioſus.

36 Et exierunt filij Jambri ex Madaba, & comprehenderunt Joannem, & omnia quæ habebat, & abierunt habentes ea.

37 Poſt hæc verba, renunciatum eſt Jonathæ, & Simoni fratri ejus,quia filij Jambri faciunt nuptias magnas,& ducunt ſponſam ex Madaba, filiam unius de magnis principibus Chanaam,cum ambitione magna.

38 Et recordati ſunt ſanguinis Joannis fratris ſui: & aſcenderunt,& abſconderunt ſe ſub tegumento montis.

39 Et elevaverunt oculos ſuos,& viderunt: & ecce tumultus: & apparatus multus: & ſponſus proceſſit,& amici ejus,& fratres ejus,obviàm illis cum tympanis & muſicis,& armis multis.

40 Et ſurrexerunt ad eos ex inſidiis,& occiderunt eos, & ceciderunt vulnerati multi,& reſidui fugerunt in montes; & acceperunt omnia ſpolia eorum:

41 Et converſæ ſunt nuptiæ in luctum, & vox muſicorum ipſorum in lamentum.

42 Et vindicaverunt vindictam ſanguinis fratris ſui: & reverſi ſunt ad ripam Jordanis.

E 43 Et audivit Bacchides, & venit die ſabbatorum uſque ad oram Jordanis in virtute magna.

44 Et dixit ad ſuos Jonathas: Surgamus, & pugnemus contra inimicos noſtros:non eſt enim hodie ſicut heri & nudiuſtertius.

45 Ecce enim bellum ex adverſo, aqua verò Jordanis hinc & inde,& ripæ, & paludes, & ſaltus: & non eſt locus divertendi.

*2 Par. 20.a.2. 46 * Nunc ergo clamate in cælum,ut liberemini de manu inimicorum veſtrorum. Et commiſſum eſt bellum.

47 Et extendit Jonathas manum ſuam percutere Bacchidem,& divertit ab eo retrò:

48 Et diſſiliit Jonathas,& qui cum eo erant, in Jordanem,& tranſnataverunt ad eos Iordanem.

49 Et ceciderunt de parte Bacchidis die illa mille viri.Et reverſi ſunt in Jeruſalem,

50 Et ædificaverunt civitates munitas in Judæa, munitionem, quæ erat in Jericho, & in Ammum, & in Bethoron,& in Bethel, & Thamnata, & Phara,& Thopo muris excelſis, & portis,& ſeris.

51 Et poſuit cuſtodiam in eis, ut inimicitias exercerent in Iſraël:

52 Et munivit civitatem Bethſuram, & Gazaram,& arcem, & poſuit in eis auxilia, & apparatum eſcarum:

53 Et accepit filios principum regionis obſides, & poſuit eos in arce in Jeruſalem in cuſtodiam. F

54 Et anno centeſimo quinquageſimo tertio, menſe ſecundo,præcepit Alcimus deſtrui muros domus ſanctæ interioris, & deſtrui opera prophetarum: & cœpit deſtruere.

55 In tempore illo percuſſus eſt Alcimus: & impedita ſunt opera illius,& occluſum eſt os ejus, & diſſolutus eſt paralyſi, nec ultrà potuit loqui verbum,& mandare de domo ſua.

56 Et mortuus eſt Alcimus in tempore illo cum tormento magno.

57 Et vidit Bacchides quoniam mortuus eſt Alcimus: & reverſus eſt ad regem,& ſiluit terra annis duobus.

58 Et cogitaverunt omnes iniqui dicentes: Ecce Jonathas,& qui cum eo ſunt, in ſilentio habitant confidenter: nunc ergo adducamus Bacchidem,& comprehendet eos omnes una nocte.

59 Et abierunt,& conſilium ei dederunt.

60 Et ſurrexit ut veniret cum exercitu multo: & miſit occultas epiſtolas ſociis ſuis, qui erant in Judæa, ut comprehenderent Jonathan, & eos qui cum eo erant: ſed non potuerunt, quia innotuit eis conſilium eorum,

51 Et apprehendit de viris regionis,qui principes erant malitiæ,quinquaginta viros, & occidit eos:

62 Et ſeceſſit Jonathas,& Simon,& qui cum eo erant,in Bethbeſſen,quæ eſt in deſerto: & exſtruxit diruta ejus, & firmaverunt eam. G

63 Et cogitavit Bacchides, & congregavit univerſam multitudinem ſuam: & his, qui de Judæa erant,denuntiavit.

64 Et venit, & caſtra poſuit deſuper Bethbeſſen: & oppugnavit eam dies multos, & fecit machinas.

65 Et reliquit Jonathas Simonem fratrem ſuum in civitate,& exiit in regionem,& venit cum numero,

66 Et percuſſit Odaren, & fratres ejus, & filios Phaſeron in tabernaculis ipſorum; & cœpit cædere, & creſcere in virtutibus.

67 Simon verò, & qui cum ipſo erant, exierunt de civitate,& ſuccenderunt machinas,

68 Et pugnaverunt contra Bacchidem,& contritus eſt ab eis: & afflixerunt eum valdè, quoniam conſilium ejus,& congreſſus ejus erat inanis.

69 Et iratus contra viros iniquos, qui ei conſilium dederant ut veniret in regionem ipſorum, multos ex eis occidit: ipſe autem cogitavit cum reliquis abire in regionem ſuam.

70 Et cognovit Jonathas, & miſit ad eum legatos componere pacem cum ipſo, & reddere ei captivitatem.

71 Et libenter accepit, & fecit ſecundùm verba ejus,& juravit ſe nihil facturum ei mali omnibus diebus vitæ ejus.

72 Et reddidit ei captivitatem, quàm priùs erat prædatus de terra Juda: & converſus abiit in terram ſuam, & non appoſuit ampliùs venire in fines ejus.

73 Et ceſſavit gladius ex Iſrael: & habitavit Jonathas in Machmas,& cœpit Jonathas ibi judicare populum,& exterminavit impios ex Iſraël.

CAPUT X.

Alexandro nobilis Antiochi filio occupante Ptolomaida, conatur Demetrius ferire fœdus cum Ionatha, ſemel ac iterum plurima pollicens: at ille prælegit oblatas ab Alexandro amicitias; qui Alexander, devicto occiſóque Demetrio, ducit uxorem Cleopatram Ptolomæi regis Ægypti filiam, plurimùm Jonathan honorans: porrò Appollonium ducem junioris Demetrij devicit Ionathas, ſuccenſa Azoto & templo Dagon: rurſúmque ab Alexandro honoratur data ſibi Accaron ac fibula aurea.

1 ET anno centeſimo ſexageſimo aſcendit Alexander Anthiochi filius, qui cognominatus A

eſt

est Nobilis: & occupavit Ptolemaïdam:& receperunt eum, & regnavit illic.

2 Et audivit Demetrius rex, & congregavit exercitum copiosum valdè,& exivit obviam illi in prælium.

3 Et misit Demetrius epistolam ad Jonathan verbis pacificis, ut magnificaret eum.

4 Dixit enim: Anticipemus facere pacem cum eo, priusquam faciat cum Alexandro adversùm nos,

5 Recordabitur enim omnium malorum, quæ fecimus in eum, & in fratrem ejus, & in gentem ejus.

6 Et dedit ei potestatem congregandi exercitum, & fabricare arma, & esse ipsum socium ejus: & obsides, qui erant in arce, jussit tradi ei.

7 Et venit Jonathas in Jerusalem, & legit epistolas in auditu omnis populi,& eorum qui in arce erant.

8 Et timuerunt timore magno, quoniam audierunt quòd dedit ei rex potestatem congregandi exercitum.

9 Et traditi sunt Jonathæ obsides, & reddidit eos parentibus suis:

10 Et habitavit Jonathas in Jerusalem, & cœpit ædificare & innovare civitatèm.

11 Et dixit facientibus opera, ut exstruerent muros,& montem Sion in circuitu lapidibus quadratis ad munitionem: & ita fecerunt.

12 Et fugerunt alienigenæ,qui erant in munitionibus, quas Bacchides ædificaverat:

13 Et reliquit unusquisque locum suum,& abiit in terram suam:

14 Tantùm in Bethsura remanserunt aliqui, ex his qui reliquerant legem & præcepta Dei. erat enim hæc eis ad refugium.

B 15 Et audivit Alexander rex promissa, quæ promisit Demetrius Jonathæ: & narraverunt ei prælia, & virtutes, quas ipse fecit,& fratres ejus, & labores quos laboraverunt.

16 Et ait: Numquid inveniemus aliquem virum talem? & nunc faciemus eum amicum,& socium nostrum.

17 Et scripsit epistolam, & misit ei secundùm hæc verba, dicens:

18 Rex Alexander fratri Jonathæ salutem.

19 Audivimus de te, quòd vir potens sis viribus, & aptus esut sis amicus noster.

20 Et nunc constituimus te hodie summum sacerdotem gentis tuæ, & ut amicus voceris regis, (& misit ei purpuram,& coronam auream) & quæ nostra sunt sentias nobiscum, & conserves amicitias ad nos.

21 Et induit se Jonathas stola sancta septimo mense, anno centesimo sexagesimo, in die solemni scenopegiæ:& congregavit exercitum, & fecit arma copiosa.

22 Et audivit Demetrius verba ista, & contristatus est nimis, & ait:

23 Quid hoc fecimus, quòd præoccupavit nos Alexander apprehendere amicitiam Judæorum ad munimen sui?

24 Scribam & ego illis verba deprecatoria, & dignitates,& dona? ut sint mecum in adjutorium.

25 Et scripsit eis in hæc verba: Rex Demetrius genti Judæorum salutem:

26 Quoniam servastis ad nos pactum, & mansistis in amicitia nostra,& non accessistis ad inimicos nostros, audivimus, & gavisi sumus.

27 Et nunc perseverate adhuc conservare ad C nos fidem,& retribuemus vobis bona pro his quę fecistis nobiscum:

28 Et remittemus vobis præstationes multas, & dabimus vobis donationes.

29 Et nunc absolvo vos & omnes Judæos à tributis, & pretia salis indulgeo, & coronas remitto, & tertias seminis:

30 Et dimidiam partem fructus ligni, quod est portionis meæ, relinquo vobis ex hodierno die, & deinceps, ne accipiatur à terra Juda, & à tribus civitatibus,quæ additæ sunt illi ex Samaria & Galilæa, ex hodierna die & in totum tempus:

31 Et Jerusalem sit sancta,& libera cum finibus suis: & decimæ & tributa ipsius sint.

32 Remitto etiam potestatem arcis, quæ est in Jerusalem? & do eam summo sacerdoti,ut constituat in ea viros quoscumque ipse elegerit,qui custodiant eam.

33 Et omnem animam Judæorum, quæ captiva est à terra Juda in omni regno meo,relinquo liberam gratis, ut omnes à tributis solvantur, etiam pecorum suorum.

34 Et omnes dies solemnes, & sabbata, & neomeniæ,& dies decreti, & tres dies ante diem solemnem, & tres dies post diem solemnem,sint omnes immunitatis & remissionis omnibus Judæis,qui sunt in regno meo:

35 Et nemo habebit potestatem agere aliquid, & movere negotia adversus aliquem illorum, in omni causa.

36 Et ascribantur ex Judæis in exercitu regis ad triginta millia virorum, & dabuntur illis copiæ ut oportet omnibus exercitibus regis, & ex eis ordinabuntur qui sint in munitionibus regis magni:

37 Et ex his constituentur super negotia regni, quæ aguntur ex fide, & principes sint ex eis, & ambulent in legibus suis, sicut præcepit rex in terra Juda.

38 Et tres civitates, quæ additæ sunt Judææ ex D regione Samariæ,cum Judæa reputentur: ut sint sub uno,& non obediant alij potestati,nisi summi sacerdotis.

39 Ptolemaïda,& confines ejus, quas dedi donum sanctis,qui sunt in Jerusalem, ad necessarios sumptus sanctorum.

40 Et ego do singulis annis quindecim millia siclorum argenti de rationibus regis,quæ me contingunt:

41 Et omne quod reliquum fuerit, quod non reddiderant qui super negotia erant annis prioribus, ex hoc dabunt in opera domus.

42 Et super hæc quinque millia siclorum argenti,quæ accipiebant de sanctorum ratione per singulos annos:& hæc ad sacerdotes pertineant, qui ministerio funguntur.

43 Et quicumque confugerint in templum,quod

est

est Jerosolymis,& in omnibus finibus ejus, obnoxij regi in omni negotio dimittantur,& universa, quæ sunt eis in regno meo, libera habeant.

44 Et ad ædificanda vel restauranda opera sanctorum,sumptus dabuntur de ratione regis:

45 Et ad extruendos muros Jerusalem, & communiendos in circuitu,sumptus dabuntur de ratione regis, & ad construendos muros in Judæa.

46 Ut audivit autem Jonathas & populus ser- *Sup.7. b. 11. mones istos, * non crediderunt eis, nec receperunt eos:quia recordati sunt malitię magnæ,quam fecerat in Israël,& tribulaverat eos valdè.

47 Et complacuit eis in Alexandrum,quia ipse fuerat eis princeps sermonum pacis, & ipsi auxilium ferebant omnibus diebus.

48 Et congregavit rex Alexander exercitum magnum,& admovit castra contra Demetrium.

49 Et commiserunt prælium duo reges, & fugit exercitus Demetrij, & insecutus est eum Alexander,& incubuit super eos.

50 Et invaluit prælium nimis, donec occidit sol: & cecidit Demetrius in die illa.

E 51 Et misit Alexander ad Ptolemæum regem Ægypti legatos secundùm hæc verba, dicens:

52 QUONIAM regressus sum in regnum meum, & sedi in sede patrum meorum, & obtinui principatum, & contrivi Demetrium, & possedi regionem nostram,

53 Et commisi pugnam cum eo, & contritus est ipse,& castra ejus à nobis; & sedimus in sede regni ejus:

54 Et nunc statuamus ad invicem amicitiam: & da mihi filiam tuam uxorem, & ego ero gener tuus,& dabo tibi dona,& ipsi, digna te.

55 Et respondit rex Ptolomæus, dicens: FELIX dies,in qua reversus es ad terram patrum tuorum, & sedisti in sede regni eorum.

56 Et nunc faciam tibi quod scripsisti:sed occurre mihi Ptolemaïdam, ut videamus invicem nos,& spondeam tibi sicut dixisti.

57 Et exivit Ptolemæus de Ægypto, ipse, & Cleopatra filia ejus, & venit Ptolemaïdam, anno centesimo sexagesimo secundo.

58 Et occurrit ei Alexander rex, & dedit ei Cleopatram filiam suam:& fecit nuptias ejus Ptolemaïdæ,sicut reges, in magna gloria.

59 Et scripsit rex Alexander Jonathæ,ut veniret obviam sibi.

60 Et abiit cum gloria Ptolemaïdam,& occurrit ibi duobus regibus, & dedit illis argentum multum, & aurum, & dona: & invenit gratiam in conspectu eorum.

61 Et convenerunt adversus eum viri pestilentes ex Israël, viri iniqui interpellantes adversus eum:& non intendit ad eos rex.

62 Et jussit spoliari Jonathan vestibus suis, & indui eum purpura: & ita fecerunt.Et collocavit eum rex sedere secum.

63 Dixitque principibus suis: Exite cum eo in medium civitatis, & prædicate, ut nemo adversus eum interpellet de ullo negotio nec quisquam ei molestus sit de ulla ratione.

F 64 Et factum est, ut viderunt qui interpellabant gloriam ejus, quæ prædicabatur, & opertum eum purpura, fugerunt omnes:

65 Et magnificavit eum rex, & scripsit eum inter primos amicos,& posuit eum ducem,& participem principatus.

66 Et reversus est Jonathas in Jerusalem cum pace, & lætitia.

67 In anno centesimo sexagesimo quinto,venit Demetrius filius Demetrij à Creta in terram patrum suorum.

68 Et audivit Alexander rex, & contristatus est valdè, & reversus est Antiochiam.

69 Et constituit Demetrius rex Apollonium ducem, qui præerat Cœlesyriæ: & congregavit exercitum magnum, & accessit ad Jamniam: & misit ad Jonathan summum sacerdotem,

70 Dicens: Tu solus resistis nobis: ego autem factus sum in derisum,& in opprobrium, propterea quia tu potestatem adversum nos exerces in montibus.

71 Nunc ergo si confidis in virtutibus tuis,descende ad nos in campum, & comparemus illic invicem: quia mecum est virtus bellorum.

72 Interroga, & disce quis sum ego, & ceteri, qui auxilio sunt mihi, qui & dicunt quia non potest stare pes vester ante faciem nostram,quia bis in fugam conversi sunt patres tui in terra sua:

73 Et nunc quomodo poteris sustinere equitatum & exercitum tantum in campo, ubi non est lapis,neque saxum,neque locus fugiendi?

74 Ut audivit autem Jonathas sermones Apollonij, motus est animo: & elegit decem millia virorum,& exiit ab Jerusalem, & occurrit ei Simon frater ejus in adjutorium:

75 Et applicuerunt castra in Joppen, & exclusit eum à civitate (quia custodia Appollonij Joppe erat) & oppugnavit eam.

76 Et exterriti qui erant in civitate, aperuerunt ei, & obtinuit Jonathas Joppen.

77 Et audivit Appollonius,& admovit tria mil- G lia equitum, & exercitum multum.

78 Et abiit Azotum tanquam iter faciens,& statim exiit in campum, eò quòd haberet multitudinem equitum, & confideret in eis. Et insecutus est eum Jonathas in Azotum, & commiserunt prælium.

79 Et reliquit Appollonius in castris mille equites post eos occultè.

80 Et cognovit Jonathas quoniam insidiæ sunt post se,& circuierunt castra ejus,& jecerunt jacula in populum à manè usque ad vesperam.

81 Populus autem stabat, sicut præceperat Jonathas: & laboraverunt equi eorum.

82 Et ejecit Simon exercitum suum, & commisit contra legionem:equites enim fatigati erant: & contriti sunt ab eo, & fugerunt.

83 Et qui dispersi sunt per campum, fugerunt in Azotum,& intraverunt in Bethdagon idolum suum, ut ibi se liberarent.

84 Et succendit Jonathas Azotum, & civitates quæ erant in circuitu ejus, & accepit spolia eorum, & templum Dagon: & omnes,qui fugerunt in illud, succendit igni.

85 Et fuerunt qui ceciderunt gladio, cum his qui succensi sunt, ferè octo millia virorum.

86 Et

86 Et movit inde Jonathas castra, & applicuit ea Ascalonem:& exierunt de civitate obviàm illi in magna gloria.

86 Et reversus est Jonathas in Jerusalem cum suis, habitantibus spolia multa.

88 Et factum est,ut audivit Alexander rex sermones istos,addidit adhuc glorificare Jonathan.

89 Et misit ei fibulam auream,sicut consuetudo est dare cognatis regum. Et dedit ei Accaron,& omnes fines ejus, in possessionem.

CAPUT XI.

Mortuo Alexandro, & similiter Ptolemæo qui Alexandri regnum dolo invaserat: ablata ab eo filia sua & tradita in uxorem Demetrio, hic Demetrius Jonathan honorat datis litteris immunitatis à tributis: Jonathas autem mittit ei auxiliares milites, qui occisis uno die centum millibus, regem à civibus Antiochia liberarunt, & Antiochiam incenderunt: illo autem fœdus cum Jonatha initum prævaricante, Antiochus filius Alexandri devicto Demetrio regnans, fœdus init cum Jonatha qui unà cum fratre Simone sæpiùs victor evadit adversus alienigenas.

A 1 ET rex Ægypti congregavit exercitum,sicut arena quæ est circa oram maris, & naves multas: & quærebat obtinere regnum Alexandri dolo, & addere illud regno suo:

2 Et exiit in Syriam verbis pacificis, & aperiebant ei civitates, & occurebant ei: quia mandaverat Alexander rex exire ei obviam, eò quod socer suus esset.

3 Cùm autem introiret civitatem Ptolemæus, ponebat custodias militum in singulis civitatibus.

4 Et ut appropiavit Azoto, ostenderunt ei templum Dagon succensum igni,& Azoton & cetera ejus demolita,& corpora projecta,& eorũ qui cæsi erant in bello tumulos, quos fecerant secus viam.

5 Et narraverunt regi quia hæc fecit Jonathas: ut invidiam facerent ei:& tacuit rex.

6 Et occurrit Jonathas regi in Joppen cum gloria, & invicem se salutaverunt, & dormierunt illic.

7 Et abiit Jonathas cum rege usque ad fluvium, qui vocatur Eleutherus: & reversus est in Jerusalem.

8 Rex autem Ptolemæus obtinuit dominium civitatum usque Seleuciam maritimam, & cogitabat in Alexandrum consilia mala.

B 9 Et misit legatos ad Demetrium, dicens: VENI, componamus inter nos pactum, & dabo tibi filiam meam,quam habet Alexander, & regnabis in regno patris tui.

10 Pœnitet enim me quòd dederim illi filiam meam: quæsivit enim me occidere.

11 Et vituperavit eum, propterea quòd concupierat regnum ejus.

12 Et abstulit filiam suam, & dedit eam Demetrio, & alienavit se ab Alexandro, & manifestatæ sunt inimicitiæ ejus.

13 Et intravit Ptolemæus Antiochiam,& imposuit duo diademata capiti suo, Ægypti & Asiæ.

14 Alexander autem rex erat in Cilicia illis temporibus:quia rebellabant qui erant in locis illis.

15 Et audivit Alexander, & venit ad eum in bellum:& produxit Ptolemæus rex exercitum, & occurrit ei in manu valida, & fugavit eum.

16 Et fugit Alexander in Arabiam,ut ibi protegeretur: Rex autem Ptolemæus exaltatus est.

17 Et abstulit Zabdiel arabs caput Alexandri, & misit Ptolemæo.

18 Et rex Ptolemæus mortuus est in die tertia: & qui erant in munitionibus, perierunt ab his qui erant intra castra.

19 Et regnavit Demetrius anno centesimo sexagesimo septimo.

20 In diebus illis congregavit Jonathas eos qui erant in Judæa,ut expugnarent arcem,quæ est in Jerusalem: & fecerunt contra eam machinas multas.

21 Et abierunt quidam qui oderant gentem suam viri iniqui ad regem Demetrium,& renuntiaverunt ei quòd Jonathas obsideret arcem.

22 Et ut audivit, iratus est: statim venit ad Ptolemaidem,& scripsit Jonathæ ne obsideret arcem, sed occurreret sibi ad colloquium festinatò.

23 Ut audivit autem Jonathas, jussit obsidere: C & elegit de senioribus Israël,& de sacerdotibus, & dedit se periculo.

24 Et accepit aurum,& argentum, & vestem,& alia xenia multa, & abiit ad regem Ptolemaidam, & invenit gratiam in conspectu ejus.

25 Et interpellabant adversus eum quidam iniqui ex gente sua.

26 Et fecit ei rex,sicut fecerant ei qui ante eum fuerunt: & exaltavit eum in conspectu omnium amicorum suorum,

27 Et statuit ei principatum sacerdotij,& quæcumque alia habuit priùs pretiosa, & fecit eum principem amicorum.

28 Et postulavit Jonathas à rege, ut immunem faceret Judæam, & tres toparchias,& Samariam, & confines ejus:& promisit ei talenta trecenta.

29 Et consensit rex:& scripsit Jonathæ epistolas de his omnibus, hunc modum continentes:

30 REX Demetrius fratri Jonathæ salutem, & genti Judæorum.

31 Exemplum epistolæ, quã scripsimus Lastheni parenti nostro de vobis,misimus ad vos ut sciretis:

32 Rex Demetrius Lastheni parenti salutem.

33 Genti Judæorum,amicis nostris, & conservantibus quæ justa sunt apud nos,decrevimus benefacere, propter benignitatem ipsorum, quam erga nos habent.

34 Statuimus ergo illis omnes fines Judææ, & D tres civitates, Lydan, & Ramathan, quæ additæ sunt Judææ ex Samaria,& omnes confines earum, sequestrari omnibus sacrificãtibus in Ierosolymis, pro his quæ ab eis priùs accipiebat rex per singulos annos:& pro fructibus terræ & pomorum.

35 Et alia quæ ad nos pertinebant decimarum & tributorum, ex hoc tempore remittimus eis:& areas salinarum, & coronas quæ nobis deferebantur,

36 Omnia ipsis concedimus: & nihil horum irritum erit ex hoc,& in omne tempus.

37 Nunc ergo curate facere horum exemplum, & detur Jonathæ,& ponatur in monte sancto, in loco celebri.

38 Et videns Demetrius rex quòd silùit terra in conspectu suo, & nihil ei resistit, dimisit totum exercitum suum, unumquemque in locum suum,

excepto

excepto peregrino exercitu, quem contraxit ab insulis Gentium: & inimici erant ei omnes exercitus patrum ejus.

29 Tryphon autem erat quidam partium Alexandri priùs? & vidit quoniam omnis exercitus murmurabat contra Demetrium, & ivit ad Emalchuël Arabem, qui nutriebat Anthiochum filium Alexandri:

40 Et assidebat ei, ut traderet eum ipsi, ut regnaret loco patris sui: & enuntiavit ei quanta fecit Demetrius, & inimicitias exercituum ejus adversus illum. Et mansit ibi diebus multis.

E 41 Et misit Ionathas ad Demetrium regem, ut ejiceret eos, qui in arce erant in Ierusalem, & qui in præsidiis erant: quia impugnabant Israël.

42 Et misit Demetrius ad Ionathan, dicens: Non hæc tantùm faciam tibi, & genti tuæ, sed gloria illustrabo te, & gentem tuam, cùm fuerit opportunum.

43 Nunc ergo rectè feceris, si miseris in auxilium mihi viros: quia discessit omnis exercitus meus.

44 Et misit ei Ionathas tria millia virorum fortium Antiochiam: & venerunt ad regem, & delectatus est rex in adventu eorum.

45 Et convenerunt qui erant de civitate, centum viginti millia virorum, & volebant interficere regem.

46 Et fugit rex in aulam: & occupaverunt qui erant de civitate, itinera civitatis, & cœperunt pugnare.

47 Et vocavit rex Iudæos in auxilium, & convenerunt omnes simul ad eum, & dispersi sunt omnes per civitatem:

48 Et occiderunt in illa die centum millia hominum, & succenderunt civitatem, & ceperunt spolia multa in die illa, & liberaverunt regem.

49 Et viderunt qui erant de civitate, quòd obtinuissent Iudæi civitatem sicut volebant: & infirmati sunt mente sua, & clamaverunt ad regem cum precibus, dicentes:

50 Da nobis dexteras, & cessent Judæi oppugnare nos & civitatem.

F 51 Et projecerunt arma sua, & fecerunt pacem, & glorificati sunt Judæi in conspectu regis, & in conspectu omnium qui erant in regno ejus, & nominati sunt in regno: & regressi sunt in Jerusalem, habentes spolia multa.

52 Et sedit Demetrius rex in sede regni sui: & siluit terra in conspectu ejus.

53 Et mentitus est omnia quæcumque dixit, & abalienavit se à Jonatha, & non retribuit ei secundùm beneficia quæ sibi tribuerat, & vexabat eum valdè.

54 Post hæc autem reversus est Tryphon, & Antiochus cum eo puer adolescens, & regnavit, & imposuit sibi diadema.

55 Et congregati sunt ad eum omnes exercitus, quos dispersérat Demetrius, & pugnaverunt contra eum: & fugit, & terga vertit.

56 Et scripsit Tryphon bestias, & obtinuit Antiochiam:

57 Et scripsit Antiochus adolescens Jonathæ, dicens: Constituo tibi sacerdotium, & constituo te super quatuor civitates, ut sis de amicis regis.

58 Et misit illi vasa aurea in ministerium, & dedit ei potestatem bibendi in auro, & esse in purpura, & habere fibulam auream:

59 Et Simonem fratrem ejus constituit ducem à terminis Tyri usque ad fines Ægypti.

60 Et exiit Jonathas, & perambulabat trans flumen civitates: & congregatus est ad eum omnis exercitus Syriæ in auxilium, & venit Ascalonem, & occurrerunt ei honorificè de civitate.

61 Et abiit inde Gazam: & concluserunt se qui erant Gazæ: & obsedit eam, & succendit quæ erant in circuitu civitatis, & prædatus est ea: G

62 Et rogaverunt Gazenses Jonathan, & dedit illis dexteram: & accepit filios eorum obsides, & misit illos in Jerusalem: & perambulavit regionem usque Damascum.

63 Et audivit Jonathas quòd prævaricati sunt principes Demetrij in Gades, quæ est in Galilæa, cum exercitu multo, volentes eum removere à negotio regni:

64 Et occurrit illis: fratrem autem suum Simonem reliquit intra provinciam.

65 Et applicuit Simon ad Bethsuram, & expugnabat eam diebus multis, & concluſit eos.

66 Et postulaverunt ab eo dextras accipere, & dedit illis: & ejecit eos inde, & cepit civitatem, & posuit in ea præsidium.

67 Et Jonathas & castra ejus applicuerunt ad aquam Genesar, & ante lucem vigilaverunt in campo Asor.

68 Et ecce castra alienigenarum occurrebant in campo, & tendebant in insidias in montibus: ipse autem occurrit ex adverso.

69 Insidiæ verò exurrexerunt de locis suis: & commiserunt prælium.

70 Et fugerunt qui erant ex parte Jonathæ omnes, & nemo relictus est ex eis, nisi Mathathias filius Absolomi, & Judas filius Calphi, princeps militiæ exercitus.

71 Et scidit Jonathas vestimenta sua, & posuit terram in capite suo, & oravit.

72 Et reversus est Jonathas ad eos in prælium, & convertit eos in fugam, & pugnaverunt.

73 Et viderunt qui fugiebant partis illius, & reversi sunt ad eum, & insequebantur cum eo omnes usque Cades ad Castra sua, & pervenerunt usque illuc.

74 Et ceciderunt de alienigenis in die illa tria millia virorum: & reversus est Jonathas in Jerusalem.

CAPUT XII.

Jonathas cum Romanis ac Spartiatis fœdus renovat: principes Demetrij ipsum invadentes fugat percussi que Arabibus ordinat ædificare prædia in Iudæa, & muros contra arcem in Ierusalem, sed à Tryphone cupiente regnum Antiochi invadere, & fingente se amicum, apud Ptolemaidam dolo captus est, omnésque qui cum eo erant, interfecti.

1 ET vidit Jonathas quia tempus eum juvat, & A elegit viros, & misit eos Romam, statuere & renovare cum eis amicitiam:

2 Et ad Spartiatas, & ad alia loca misit epistolas secundùm eandem formam.

3 Et abierunt Romam, & intraverunt curiam, & dixerunt: Jonathas summus sacerdos, & gens Judæorum

Judæorum miſerunt nos, ut renovaremus amicitiam & ſocietatem ſecundùm priſtinum.

4 Et dederunt illis epiſtolas ad ipſos per loca, ut deducerent eos in terram Juda cum pace.

5 Et hoc eſt exemplum epiſtolarum, quas ſcripſit Jonathas Spartiatis:

6 JONATHAS ſummus ſacerdos, & ſeniores gentis, & ſacerdotes, & reliquus populus Judæorum, Spartiatis fratribus ſalutem.

B 7 Jampridem miſſæ erant epiſtolæ ad Oniam ſummum ſacerdotem ab Ario, qui regnabat apud vos, quoniam eſtis fratres noſtri, ſicut reſcriptum continet, quod ſubjectum eſt.

8 Et ſuſcepit Onias virum, qui miſſus fuerat, cum honore: & accepit epiſtolas, in quibus ſignificabatur de ſocietate & amicitia.

9 Nos, cùm nullo horum indigeremus, habentes ſolatio ſanctos libros, qui ſunt in manibus noſtris,

10 Maluimus mittere ad vos renovare fraternitatem, & amicitiam, ne fortè alieni efficiamur à vobis: multa enim tempora tranſierunt, ex quo miſiſtis ad nos.

11 Nos ergo in omni tempore ſine intermiſſione in diebus ſolemnibus, & ceteris quibus oportet, memores ſumus veſtri in ſacrificiis quæ offerimus, & in obſervationibus, ſicut fas eſt & decet meminiſſe fratrum.

12 Lætamur itaque de gloria veſtra.

13 Nos autem circumdederunt multæ tributiones, & multa prælia, & impugnaverunt nos reges, qui ſunt circuitu noſtro.

14 Noluimus ergo vobis moleſti eſſe, neque ceteris ſociis & amicis noſtris, in his præliis.

C 15 Habuimus enim de cælo auxilium, & liberati ſumus nos, & humiliati ſunt inimici noſtri.

16 Elegimus itaque Numenium Antiochi filium, & Antipatrem Jaſonis filium, & miſimus ad Romanos renovare cum eis amicitiam & ſocietatem priſtinam.

17 Mandavimus itaque eis ut veniant etiam ad vos, & ſalutent vos: & reddant vobis epiſtolas noſtras de innovatione fraternitatis noſtræ.

18 Et nunc benefacietis reſpondentes nobis ad hæc.

19 Et hoc eſt reſcriptum epiſtolarum, quod miſerat Oniæ:

20 ARIUS, rex Spartiatarum, Oniæ ſacerdoti magno ſalutem,

21 Inventum eſt in ſcriptura de Spartiatis & Judæis, quoniam ſunt fratres, & quòd ſunt de genere Abraham.

22 Et nunc ex quo hæc cognovimus, benefacitis ſcribentes nobis de pace veſtra.

23 Sed & nos reſcripſimus vobis: Pecora noſtra, & poſſeſſiones noſtræ, veſtræ ſunt: & veſtræ, noſtræ, mandavimus itaque hæc nuntiari vobis.

24 Et audivit Jonathas, quoniam regreſſi ſunt principes Demetrij cum exercitu multo ſuprà quàm priùs, pugnare adverſus eum.

D 25 Et exiit ab Jeruſalem, & occurrit eis in Amathîte regione: non enim dederat eis ſpatium ut ingrederentur regionem ejus.

26 Et miſit ſpeculatores in caſtra eorum: & reverſi renuntiaverunt quòd conſtituunt ſupervenire illis nocte.

27 Cùm occidiſſet autem ſol; præcepit Jonathas ſuis vigilare, & eſſe in armis paratos ad pugnam tota nocte, & poſuit cuſtodes per circuitum caſtrorum.

28 Et audierunt adverſarij quòd paratus eſt Jonathas cum ſuis in bello, & timuerunt, & formidaverunt in corde ſuo: & accenderunt focos in caſtris ſuis.

29 Jonathas autem, & qui cum eo erant, non cognoverunt uſque manè: videbant autem luminaria ardentia:

30 Et ſecutus eſt eos Jonathas, & non comprehendit eos: tranſierant enim flumen Eleutherum.

E 31 Et divertit Jonathas ad Arabas, qui vocantur Zabadæi, & percuſſit eos, & accepit ſpolia eorum.

32 Et junxit, & venit Damaſcum, & perambulabat omnem regionem illam.

33 Simon autem exiit, & venit uſque ad Aſcalonem, & ad proxima præſidia: & declinavit in Joppen, & occupavit eam.

34 (Audivit enim quòd vellent præſidium tradere partibus Demetrij) & poſuit ibi cuſtodes ut cuſtodirent eam.

35 Et reverſus eſt Jonathas, & convocavit ſeniores populi, & cogitavit cum eis ædificare præſidia in Judæa,

36 Et ædificare muros in Jeruſalem, & exaltare altitudinem magnam inter medium arcis & civitatis, ut ſepararet eam à civitate, ut eſſet ipſa ſingulariter, & neque emant, neque vendant.

37 Et convenerunt, ut ædificarent civitatem: & cecidit murus, qui erat ſuper torrentem ab ortu ſolis, & reparavit eum, qui vocatur Caphetetha

38 Et Simon ædificavit Adiada in Sephela, & munivit eam, & impoſuit portas & ſeras.

F 39 Et cùm cogitaſſet Tryphon regnare Aſiæ, & aſſumere diadema, & extendere manum in Antiochum regem:

40 Timens ne fortè non permitteret eum Jonathas, ſed pugnaret adverſus eum, quærebat comprehendere eum, & occidere. Et exurgens abiit in Bethſan.

41 Et exivit Jonathas obviàm illi cum quadraginta millibus virorum electorum in prælium, & venit Bethſan.

42 Et vidit Tryphon quia venit Jonathas cum exercitu multo ut extenderet in eum manus, timuit.

43 Et excepit eum cum honore, & commendavit eum omnibus amicis ſuis, & dedit ei munera, & præcepit exercitibus ſuis ut obedirent ei, ſicut ſibi.

44 Et dixit Jonathæ: Ut quid vexaſti univerſum populum, cùm bellum nobis non ſit?

45 Et nunc remitte eos in domos ſuas: elige autem tibi viros paucos, qui tecum ſint, & veni mecum Ptolemaïdam, & tradam eam tibi, & reliqua præſidia, & exercitum, & univerſos præpoſitos negotij, & converſus abibo: propterea enim veni.

46 Et credidit ei, & fecit ſicut dixit: & dimiſit exercitum, & abierunt in terram Juda.

47 Retinuit autem secum tria millia virorum: ex quibus remisit in Galilæam duo millia, mille autem venerunt cum eo.

G 48 Ut autem intravit Ptolemaidam Jonathas, clauserunt portas civitatis Ptolomenses: & comprehenderunt eum: & omnes qui cum eo intraverant, gladio interfecerunt.

49 Et misit Tryphon exercitum & equites in Galilæam, & in campum magnum, ut perderent omnes socios Jonathæ.

50 At illi cùm cognovissent quia comprehensus est Jonathas, & periit, & omnes qui cum eo erant, hortati sunt semetipsos, & exierunt parati in prælium.

51 Et videntes hi, qui insecuti fuerant, quia pro anima rex est illis, reversi sunt:

52 Illi autem venerunt omnes cum pace in terram Juda. Et planxerunt Jonatham, & eos qui cum ipso fuerant valdè: & luxit Israël luctu magno.

53 Et quæsierunt omnes gentes, quæ erant in circuitu eorum, conterere eos: dixerunt enim:

54 Non habent principem, & adjuvantem: nunc ergo expugnemus illos, & tollamus de hominibus memoriam eorum.

Caput XIII.

Susceptο Simon principatu pro fratre Ionatha mittit petitam à Tryphone pecuniam, unà cum filiis Ionathæ, ad ejus redemptionem: Tryphon autem, accepta pecunia, patrem occidit cum filiis: quibus sepultis ac defletis, Simon magnificum exstruxit parentibus ac fratribus sepulchrum in Modin: Tryphon verò, occiso Antiocho, regnum ejus invasit: & Simon, impetratis à rege Demetrio litteris fœderis ac immunitatis, expugnavit Gazaram, & arcem Jerosolymorum obtinuit: propter quod lætum agunt festum, quod etiam quotannis apud Judæos agi præcipitur.

A 1 ET audivit Simon quòd congregavit Tryphon exercitum copiosum, ut veniret in terram Juda, & attereret eam.

2 Videns quia in tremore populus est, & in timore, ascendit Jerusalem, & congregavit populum:

3 Et adhortans dixit: Vos scitis quanta ego, & fratres mei, & domus patris mei, fecimus pro legibus, & pro sanctis prælia, & angustias quales vidimus:

4 Horum gratia perierunt fratres mei omnes propter Israël, & relictus sum ego solus.

5 Et nunc non mihi contingat parcere animæ meæ in omni tempore tribulationis: non enim melior sum fratribus meis.

6 Vindicabo itaque gentem meam, & sancta, natos quoque nostros, & uxores: quia congregatæ sunt universæ gentes conterere nos inimicitiæ gratia.

7 Et accensus est spiritus populi simul ut audivit sermones istos:

B 8 Et responderunt voce magna dicentes: Tu es dux noster loco Judæ & Jonathæ fratris tui:

9 Pugna prælium nostrum: & omnia quæcumque dixeris nobis, faciemus.

10 Et congregans omnes viros bellatores, acceleravit consummare universos muros Jerusalem, & munivit eam in gyro.

11 Et misit Jonathan filium Absaloni, & cum eo exercitum novum, in Joppen: & ejectis his, qui erant in ea, remansit illic ipse.

12 Et movit Tryphon à Ptolemaida cum exercitu multo, ut veniret in terram Juda, & Jonathas cum eo in custodia.

13 Simon autem applicuit in Addus contra faciem campi.

14 Et ut cognovit Tryphon quia surrexit Simon loco fratris sui Jonathæ: & quia commissurus esset cum eo prælium, misit ad eum legatos,

15 Dicens: Pro argento, quod debebat frater tuus Jonathas in ratione regis, propter negotia quæ habuit, detinuimus eum.

16 Et nunc mitte argenti talenta centum, & duos filios ejus obsides, ut non dimissus fugiat à nobis, & remittemus eum.

17 Et cognovit Simon quia cum dolo loquerC tur secum, jussit tamen dari argentum, & pueros: ne inimicitiam magnam sumeret ad populum Israël, dicentem:

18 Quia non misit ei argentum, & pueros, propterà periit,

19 Et misit pueros, & centum talenta: & mentitus est, & non dimisit Jonathan.

20 Et post hæc venit Tryphon intra regionem, ut contereret eam: & gyraverunt per viam quæ ducit Ador: & Simon, & castra ejus ambulabant in omnem locum quocumque ibant.

21 Qui autem in arce erant, miserunt ad Tryphonem legatos, ut festinaret venire per desertum, & mitteret illis alimonias.

22 Et paravit Tryphon omnem equitatum, ut veniret illa nocte: erat autem nix multa valdè, & non venit in Galaaditim.

23 Et cùm appropinquasset Bascaman, occidit Jonathan & filios ejus illic.

24 Et convertit Tryphon, & abiit in terram suam.

25 Et misit, Simon, & accepit ossa Jonathæ fratris D sui, & sepelivit ea in Modin civitate patrum ejus.

26 Et planxerunt eum omnis Israël planctu magno, & luxerunt eum dies multos.

27 Et ædificavit Simon super sepulchrum patris sui & fratrum suorum ædificium altum visu, lapide polito retrò & antè:

28 Et statuit septem pyramidas, unam contra unam patri & matri, & quatuor fratribus:

29 Et his circumposuit columnas magnas, & super columnas arma, ad memoriam æternam; & juxta arma naves sculptas, quæ viderentur ab omnibus navigantibus mare.

30 Hoc est sepulchrum, quod fecit in Modin, usque in hunc diem,

31 Tryphon autem cùm iter faceret cum Antiocho rege adolescente, dolo occidit eum.

32 Et regnavit loco ejus, & imposuit sibi diadema Asiæ, & fecit plagam magnam in terra.

33 Et ædificavit Simon præsidia Judææ, muniens E ea turribus excelsis, & muris magnis, & portis, & seris: & posuit alimenta in munitionibus.

34 Et elegit Simon viros, & misit ad Demetrium regem, ut faceret remissionem regioni: quia actus omnis Tryphonis per direptionem fuerant gesti.

35 Et Demetrius rex ad verba ista respondit ei, & scripsit epistolam talem:

36 Rex

36 Rex Demetrius Simoni ſummo ſacerdoti, & amico regum, & ſenioribus, & genti Judæorum, ſalutem.

37 Coronam auream, & bahem, quam miſiſtis, ſuſcepimus: & parati ſumus facere vobiſcum pacem magnam, & ſcribere præpoſitis regis remittere vobis quæ indulſimus.

38 Quæcumque enim conſtituimus, vobis conſtant. Munitiones, quas ædificaſtis, vobis ſint.

39 Remittimus quoque ignorantias, & peccata uſque in hodiernum diem, & coronam quam debebatis: & ſi quid aliud erat tributarium in Jeruſalem, jam non ſit tributarium.

40 Et ſi qui ex vobis apti ſunt conſcribi inter noſtros, conſcribantur, & ſit inter nos pax.

41 Anno centeſimo ſeptuageſimo ablatum eſt jugum Gentium ab Iſraël. F

42 Et cœpit populus Iſraël ſcribere in tabulis & geſtis publicis, anno primo ſub Simone ſummo ſacerdote, magno duce, & principe Judæorum.

43 In diebus illis applicuit Simon ad Gazam, & circumdedit eam caſtris, & fecit machinas, & applicuit ad civitatem, & percuſſit turrem unam, & comprehendit eam:

44 Et eruperant qui erant intra machinam in civitatem: & factus eſt motus magnus in civitate.

45 Et aſcenderunt qui erant in civitate, cum uxoribus & filiis ſupra murum, ſciſſis tunicis ſuis, & clamaverunt voce magna, poſtulantes à Simone dextras ſibi dari,

46 Et dixerunt: Non nobis reddas ſecundùm malitias noſtras, ſed ſecundùm miſericordias tuas.

G 47 Et flexus Simon, non debellavit eos: ejecit tamen eos de civitate, & mundavit ædes in quibus fuerant ſimulacra, & tunc intravit in eam cum hymnis benedicens Dominum:

48 Et ejecta ab ea omni immunditia, collocavit in ea viros qui legem facerent: & munivit eam, & fecit ſibi habitationem.

49 Qui autem erant in arce Jeruſalem, prohibebantur egredi & ingredi regionem, & emere, ac vendere: & eſurierunt valdè, & multi ex eis fame perierunt.

50 Et clamaverunt ad Simonem ut dextras acciperent: & dedit illis: & ejecit eos inde, & mundavit arcem à contaminationibus:

51 Et intraverunt in eam tertia & vigeſima die ſecundi menſis, anno centeſimo ſeptuageſimo primo, cum laude, & ramis palmarum, & cinyris, & cymbalis, & nablis, & hymnis, & canticis, quia contritus eſt inimicus magnus ex Iſraël.

52 Et conſtituit ut omnibus annis agerentur dies hi cum lætitia.

53 Et munivit montem templi, qui erat ſecus arcem, & habitavit ibi ipſe, & qui cum eo erant.

54 Et vidit Simon Joannem filium ſuum, quòd fortis prælij vir eſſet: & poſuit eum ducem virtutum univerſarum: & habitavit in Gazaris.

CAPUT XIV.

Demetrio à duce Arſacis devicto & capto, Simon cum ſuo populo magna pace fruitur: ad quem miſſæ ſunt litteræ renovati fœderis à Spartiatis & Romanis cum maxima laude Simonis, qui Romanis clypeum aureum mnarum mille miſerat.

1 ANno centeſimo ſeptuageſimo ſecundo congregavit rex Demetrius exercitum ſuum, & abiit in Mediam ad contrahenda ſibi auxilia, ut expugnaret Tryphonem. A

2 Et audivit Arſaces rex Perſidis & Mediæ, quia intravit Demetrius confines ſuos, & miſit unum de principibus ſuis ut comprehenderet eum vivum, & adduceret eum ad ſe.

3 Et abiit, & percuſſit caſtra Demetrij: & comprehendit eum, & duxit eum ad Arſacem, & poſuit eum in cuſtodiam.

4 Et ſiluit omnis terra Juda omnibus diebus Simonis, & quæſivit bona genti ſuæ: & placuit illis poteſtas ejus, & gloria ejus, omnibus diebus.

5 Et cum omni gloria ſua accepit Joppen in portum, & fecit introitum in inſulis maris.

6 Et dilatavit fines gentis ſuæ, & obtinuit regionem.

7 Et congregavit captivitatem multam, & dominatus eſt Gazaræ, & Bethſuræ, & arci: & abſtulit immunditias ex ea, & non erat qui reſiſteret ei.

8 Et unuſquiſque colebat terram ſuam cum pace: & terra Juda dabat fructus ſuos, & ligna camporum fructum ſuum. B

9 Seniores in plateis ſedebant omnes, & de bonis terræ tractabant, & juvenes induebant ſe gloriam & ſtolas belli.

10 Et civitatibus tribuebat alimonias, & conſtituebat eas ut eſſent vaſa munitionis, quoadusque nominatum eſt nomen gloriæ ejus uſque ad extremum terræ.

11 Fecit pacem ſuper terram, & lætatus eſt Iſraël lætitia magna.

12 Et ſedit unuſquiſque ſub vite ſua, & ſub ficulnea ſua: & non erat qui eos terreret.

13 Defecit impugnans eos ſuper terram: reges contriti ſunt in diebus illis.

14 Et confirmavit omnes humiles populi ſui, & legem exquiſivit, & abſtulit omnem iniquum & malum:

15 Sancta glorificavit, & multiplicavit vaſa ſanctorum.

16 Et auditum eſt Romæ, quia defunctus eſſet Jonathas, & uſque in Spartiatas: & contriſtati ſunt valdè.

17 Ut audierunt autem quòd Simon frater ejus factus eſſet ſummus ſacerdos loco ejus, & ipſe obtineret omnem regionem, & civitates in ea;

18 Scripſerunt ad eum in tabulis æreis, ut renovarent amicitias & ſocietatem, quam fecerant cum Juda, & cum Jonatha fratribus ejus. C

19 Et lectæ ſunt in conſpectu eccleſiæ in Jeruſalem. Et hoc exemplum epiſtolarum, quas Spartiatæ miſerunt:

20 SPARTIANORUM principes, & civitates, Simoni Sacerdoti magno, & ſenioribus, & ſacerdotibus, & reliquo populo Iudæorum, fratribus, ſalutem.

21 Legati,qui missi sunt ad populum nostrum, nuntiaverunt nobis de vestra gloria,& honore, ac lætitia : & gavisi sumus in introitu eorum.

22 Et scripsimus quæ ab eis erant dicta in conciliis populi,sic: Numenius Antiochi,& Antipater Jasonis filius,legati Judęorum venerunt ad nos, renovantes nobiscum amicitiam pristinam.

D 23 Et placuit populo excipere viros gloriosè,& ponere exemplum sermonum eorum in segregatis populi libris,ut sit ad memoriam populo Spartiatarum.Exemplum autem horum scripsimus Simoni magno Sacerdoti.

24 Post hæc autem misit Simon Numenium Romam, habentem clypeum aureum magnum, pondo mnarum mille,ad statuendam cum eis societatem. Cùm autem audisset populus Romanus.

25 Sermones istos,dixerunt: Quam gratiarum actionem reddemus Simoni, & filiis ejus?

26 Restituit enim ipse fratres suos,& expugnavit inimicos Israël ab eis:& statuerunt ei libertatem,& descripserunt in tabulis æreis, & posuerunt in titulis in monte Sion,

27 Et hoc est exemplum scripturæ : Octava decima die mensis Elul, anno centesimo septuagesimo secundo,anno tertio sub Simone sacerdote magno in Asaramel,

28 In conventu magno sacerdotum,& populi, & principum gentis, & seniorum regionis, nota facta sunt hæc : Quoniam frequenter facta sunt prælia in regione nostra.

E 29 Simon autem Mathathiæ filius ex filiis Jarib, & fratres ejus dederunt se periculo, & restiterunt adversariis gentis suæ, ut starent sancta ipsorum, & lex : & gloria magna glorificaverunt gentem suam.

30 Et congregavit Jonathas gentem suam, & factus est illis sacerdos magnus,& appositus est ad populum suum.

31 Et voluerunt inimici eorum calcare,& atterere regionem ipsorum, & extendere manus in sancta eorum.

32 Tunc restitit Simon,& pugnavit pro gente sua,& erogavit pecunias multas, & armavit viros virtutis gentis suæ,& dedit illis stipendia:

33 Et munivit civitates Judææ, & Bethsuram, quæ erat in finibus Judææ, ubi erant arma hostiũ anteà:& posuit illic præsidium viros Judæos.

34 Et Joppen munivit, quæ erat ad mare ; & Gazaram,quæ est in finibus Azoti, in qua hostes anteà habitabant, & collocavit illic Judæos : & quæcumque apta erant ad correptionem eorum, posuit in eis.

F 35 Et vidit populus actum Simonis, & gloriam quam cogitabat facere genti suæ, & posuerunt eum ducem suum, & principem sacerdotum, eò quòd ipse fecerat hæc omnia, & justitiam, & fidem, quam conservavit genti suæ, & exquisivit omni modo exaltare populum suum.

36 Et in diebus ejus prosperatum est in manibus ejus, ut tollerentur gentes de regione ipsorum, & qui in civitate David erant in Jerusalem,in arce, de qua procedebant, & contaminabant omnia quæ in circuitu sanctorum sunt, & inferebant plagam magnam castitati.

37 Et collocavit in ea viros Judæos ad tutamentum regionis, & civitatis,& exaltavit muros Jerusalem.

38 Et rex Demetrius statuit illi summum sacerdotium.

39 Secundùm hæc fecit eum amicum suum, & glorificavit eum gloria magna.

40 Audivit enim quòd appellati sunt Judæi à Romanis amici,& socij,& fratres, & quia susceperunt legatos Simonis gloriosè :

41 Et quia Judæi,& sacerdotes eorum consenserunt eum esse ducem suum,& summum sacerdotem in æternum, donec surgat propheta fidelis:

42 Et ut sit super eos dux, & ut cura esset illi G pro sanctis, & ut constitueret præpositos super opera eorum, & super regionem, & super arma, & super præsidia:

43 Et cura sit illi de sanctis : & ut audiatur ab omnibus ; & scribantur in nomine ejus omnes conscriptiones in regione : & ut operiatur purpura,& auro:

44 Et ne liceat ulli ex populo, & ex sacerdotibus irritum facere aliquid horum,& contradicere his quæ ab eo dicuntur, aut convocare conventum in regione sine ipso:& vestiri purpura, & uti fibula aurea.

45 Qui autem fecerit extra hæc, aut irritum fecerit aliquid horum, reus erit.

46 Et complacuit omni populo statuere Simonem,& facere secundùm verba ista.

47 Et susceptit Simon,& placuit ei ut summo sacerdotio fungeretur,& esset dux & princeps gẽtis Judæorum,& sacerdotum, & præesset omnibus.

48 Et scripturam istam dixerunt ponere in tabulis æreis, & ponere eas in peribolo sanctorum, in loco celebri:

49 Exemplum autem eorum ponere in ærario, ut habeat Simon,& filij ejus.

Caput XV.

Antiochus Demetrij litteras amicitiarum mittit ad Simonem: Romani fœderatos sibi Iudæos ceteris nationibus per litteras commendant : Antiochus dum Tryphonem insequitur,missum à Simone militum recusat, mittitque ad eum Athenobium qui multa tanquam debita reposcat ; & Simonis responso accepto, constituit adversus eum Cendebæum ducem exercitus, ipse verò Tryphonem persequitur.

1 Et misit rex Antiochus filius Demetrij epi- A stolas ab insulis maris Simoni sacerdoti, & principi gentis Judæorum, & universæ genti:

2 Et erant continentes hunc modum : Rex Antiochus Simoni sacerdoti magno,& genti Judæorum salutem.

3 Quoniam quidem pestilentes obtinuerunt regnum patrum nostrorum,volo autem vendicare regnum, & restituere illud sicut erat anteà : & electam feci multitudinem exercitus,& feci naves bellicas.

4 Volo autem procedere per regionem, ut ulciscar in eos, qui corruperunt regionem nostram, & qui desolaverunt civitates multas in regno meo.

5 Nunc ergo statuo tibi omnes oblationes, quas remiserunt tibi ante me omnes reges,& quęcumque alia dona remiserunt tibi.

6 Et

6 Et permitto tibi facere percussuram proprij numismatis in regione tua:

7 Jerusalem autem sanctam esse, & liberam: & omnia arma quæ fabricata sunt, & præsidia quæ construxisti, quæ tenes, maneant tibi.

8 Et omne debitum regis, & quæ futura sunt regi, ex hoc & in totum tempus remittuntur tibi.

9 Cùm autem obtinuerimus regnum nostrum, glorificabimus te, & gentem tuam, & templum gloria magna, ita ut manifestetur gloria vestra in universa terra.

10 Anno centesimo septuagesimo quarto exiit Antiochus in terram patrum suorum, & convenerunt ad eum omnes exercitus, ita ut pauci relicti essent cum Tryphone.

11 Et insecutus est eum Antiochus rex, & venit Doram fugiens per maritimam.

C 12 Sciebat enim quòd congregata sunt mala in eum, & reliquit eum exercitus.

13 Et applicuit Antiochus super Doram cum centum viginti millibus virorum belligeratorum, & octo millibus equitum:

14 Et circuivit civitatem, & naves à mari accesserunt: & vexabant civitatem à terra & mari, & neminem sinebant ingredi vel egredi.

15 Venit autem Numenius, & qui cum eo fuerant ab urbe Roma, habentes epistolas regibus & regionibus scriptas, in quibus continebantur hæc:

16 Lucius consul Romanorum, Ptolemæo regi salutem.

17 Legati Judæorum venerunt ad nos amici nostri, renovantes pristinam amicitiam & societatem, missi à Simone principe Sacerdotum, & populo Judæorum.

18 Attulerunt autem & clypeum aureum mnarum mille.

19 Placuit itaque nobis scribere regibus, & regionibus, ut non inferant illis mala, neque impugnent eos & civitates eorum, & regiones eorum: & ut non ferant auxilium pugnantibus adversus eos.

20 Visum autem est nobis accipere ab eis clypeum.

D 21 Si qui ergo pestilentes refugerunt de regione ipsorum ad vos, tradite eos Simoni principi sacerdotum, ut vindicet in eos secundùm legem suam.

22 Hæc eadem scripta sunt Demetrio regi, & Attalo, & Ariarathi, & Arsaci,

22 Et in omnes regiones: & Lampsaco, & Spartiatis, & in Delum, & in Myndum, & in Sicyonem, & in Cariam, & in Samum, & in Pamphyliam, & in Lyciam, & in Alycarnassum, & in Coo, & in Siden, & in Aradon, & in Rhodum, & in Phaselidem, & in Gortynam, & Gnidum, & Cyprum, & Cyrenen.

24 Exemplum autem eorum scripserunt Simoni principi sacerdotum, & populo Judæorum.

25 Antiochus autem rex applicuit castra in Doram secundò, admovens ei semper manus, & machinas faciens: & concluſit Tryphonem, ne procederet.

E 26 Et misit ad eum Simon duo millia virorum electorum in auxilium, & argentum, & aurum, & vasa copiosa:

27 Et noluit ea accipere, sed rupit omnia, quæ pactus est cum eo anteà, & alienavit se ab eo.

28 Et misit ad eum Athenobium unum de amicis suis, ut tractaret cum ipso, dicens: Vos tenetis Joppen, & Gazaram, & arcem quæ est in Jerusalem, civitates regni mei:

29 Fines earum desolastis, & feciſtis plagam magnam in terra, & dominati estis per loca multa in regno meo.

30 Nunc ergo tradite civitates, quas occupastis; & tributa locorum, in quibus dominati estis extra fines Judææ.

31 Sin autem, date pro illis quingenta talenta argenti, & exterminij, quod exterminastis, & tributorum civitatum alia talenta quingenta: sin autem, veniemus, & expugnabimus vos.

32 Et venit Athenobius amicus regis in Jerusalem: & vidit gloriam Simonis, & claritatem in auro & argento, & apparatum copiosum, & obstupuit: & retulit ei verba Regis. F

33 Et respondit ei Simon, & dixit ei: Neque alienam terram sumpsimus, neque aliena detinemus: sed hereditatem patrum nostrorum, quæ injustè ab inimicis nostris aliquo tempore possessa est.

34 Nos verò tempus habentes, vindicamus hereditatem patrum nostrorum.

35 Nam de Joppe & Gazara quæ expostulas, ipsi faciebant in populo plagam magnam, & in regione nostra: horum damus talenta centum. Et non respondit ei Athenobius verbum.

36 Reversus autem cum ira ad regem, renuntiavit ei verba ista, & gloriam Simonis, & universa quæ vidit: & iratus est rex ira magna. G

37 Tryphon autem fugit navi in Orthosiada.

38 Et constituit rex Cendebæum ducem maritimum, & exercitum peditum & equitum dedit illi.

39 Et mandavit illi movere castra contra faciem Judææ: & mandavit ei ædificare Gedorem, & obstruere portas civitatis, & debellare populum. Rex autem persequebatur Tryphonem.

40 Et pervenit Cendebæus Jamniam, & cœpit irritare plebem, & conculcare Judæam, & captivare populum, & interficere, & ædificare Gedorem.

41 Et collocavit illic equites, & exercitum: ut egressi perambularent viam Judeæ, sicut constituit ei rex.

Caput XVI.

Simon senex mittit exercitum suum cum filiis suis Iuda & Ioanne adversus Cendebæum: quo devicto, Ptolomæus gener Simonis dominandi ambitione inflammatus, acceptos convivio socerum ejus atque filios Mathathiam & Iudam dolo interfecit. ut ita Judæa provincias obtineret: porrò nuntij quos ad Ioannem dolo interimendum miserat, sunt ab illo interfecti, & Ioannes patri in summo sacerdotio successit.

1 ET ascendit Joannes de Gazaris, & nuntiavit Simoni patri suo quæ fecit Cendebæus in populo ipsorum. A

2 Et vocavit Simon duos filios Seniores, Judam & Joannem, & ait illis, Ego, & fratres mei, & domus patris mei, expugnavimus hostes Israël ab

adoleſcentia uſque in hunc diem: & proſperatum eſt in manibus noſtris liberare Iſraël aliquoties.

3 Nunc autem ſenui, ſed eſtote loco meo, & fratres mei, & egreſſi pugnate pro gente noſtra: auxilium verò de cælo vobiſcum ſit.

4 Et elegit de regione viginti millia virorum belligeratorum, & equites; & profecti ſunt ad Cendebæum: & dormierunt in Modin.

5 Et ſurrexerunt manè, & abierunt in campum: & ecce exercitus copioſus in obviam illis peditum, & equitum, & fluvius torrens erat inter medium ipſorum.

B 6 Et admovit caſtra contra faciem eorum ipſe, & populus ejus, & vidit populum trepidantem ad transfretandum torrentem, & transfretavit primus: & viderunt eum viri, & tranſierunt poſt eum.

7 Et dimiſit populum, & equites in medio peditum: erat autem equitatus adverſariorum copioſus nimis.

8 Et exclamaverunt ſacris tubis, & in fugam converſus eſt Cendebæus, & caſtra ejus: & ceciderunt ex eis multi vulnerati: reſidui autem in munitionem fugerunt.

9 Tunc vulneratus eſt Judas frater Joannis: Joannes autem inſecutus eſt eo, donec venit Cedronem, quam ædificavit:

10 Et fugerunt uſque ad turres, quæ erant in agris Azoti, & ſuccendit eas igni. Et ceciderunt ex illis duo millia virorum, & reverſus eſt in Judæam in pace.

11 Et Ptolemæus filius Abobi conſtitutus erat dux in campo Jericho, & habebat argentum & aurum multum.

12 Erat enim gener ſummi ſacerdotis.

13 Et exaltatum eſt cor ejus, & volebat obtinere regionem, & cogitabat dolum adverſus Simonem, & filios ejus, ut tolleret eos.

14 Simon autem, perambulans civitates, quæ C erant in regione Judææ, & ſolicitudinem gerens earum deſcendit in Jericho ipſe, & Mathathias filius ejus, & Judas, anno centeſimo ſeptuageſimo ſeptimo, menſe undecimo: hic eſt menſis Sabath.

15 Et ſuſcepit eos filius Abobi in munitiunculam, quæ vocatur Doch, cum dolo, quam ædificavit: & fecit eis convivium magnum, & abſcondit illic viros.

16 Et cùm inebriatus eſſet Simon, & filij ejus, ſurrexit Ptolemæus cum ſuis, & ſumpſerunt arma ſua, & intraverunt in convivium, & occiderunt eum, & duos filios ejus, & quoſdam pueros ejus.

17 Et fecit deceptionem magnam in Iſraël, & reddidit mala pro bonis.

18 Et ſcripſit hæc Ptolemæus, & miſit regi, ut mitteret ei exercitum in auxilium, & traderet ei regionem, & civitates eorum, & tributa.

19 Et miſit alios in Gazaram tollere Joannem: & tribunis miſit epiſtolas, ut venirent ad ſe, & daret eis argentum, & aurum, & dona.

20 Et alios miſit occupare Jeruſalem, & montem templi.

21 Et præcurrens quidam, nuntiavit Joanni in D Gazara, quia periit pater ejus & fratres ejus, & quia miſit te quoque interfici.

22 Ut audivit autem, vehementer expavit: & comprehendit viros, qui venerant perdere eum, & occidit eos: cognovit enim quia quærebant eum perdere.

23 Et cetera ſermonum Joannis, & bellorum ejus, & bonarum virtutum, quibus fortiter geſſit, & ædificij murorum, quos extruxit, & rerum geſtarum ejus?

24 Ecce hæc ſcripta ſunt in libro dierum ſacerdotij ejus, ex quo factus eſt princeps ſacerdotum poſt patrem ſuum.

LIBER SECUNDUS MACHABÆORUM.

Caput Primum.

Judæi habitantes Ieroſolymis ſcribunt Judais in Ægypto commorantibus mortem Antiochi ac ſuorum quæ in Perſide contigerat, gratias Deo agentes, & hortantes ut celebrent diem ſcenopegiæ & diem dati ignis poſt reductionem captivitatis; cujus rei narratur hîc hiſtoria, & oratio Nehemiæ.

A 1 Fratribus, qui ſunt per Ægyptum, Judæis, ſalutem dicunt fratres, qui ſunt in Jeroſolymis, Judæi, & qui in regione Judææ, & pacem bonam.

2 Benefaciat vobis Deus, & meminerit teſtamenti ſui, quod locutus eſt ad Abraham, & Iſaac, & Jacob, ſervorum ſuorum fidelium:

3 Et det vobis cor omnibus, ut colatis eum, & faciatis ejus voluntatem, corde magno, & animo volenti.

4 Adaperiat cor veſtrum in lege ſua, & in præceptis ſuis, & faciat pacem.

5 Exaudiat orationes veſtras, & reconcilietur vobis, nec vos deſerat in tempore malo.

6 Et nunc hîc ſumus orantes pro vobis.

7 Regnante Demetrio, anno centeſimo ſexageſimo nono, nos Judæi ſcripſimus vobis in tribulatione, & impetu, qui ſupervenit nobis in iſtis annis, ex quo receſſit Jaſon à ſancta terra, & à regno. B

8 Portam ſuccenderunt, & effuderunt ſanguinem innocentem: & oravimus ad Dominum, & exauditi ſumus, & obtulimus ſacrificium, & ſimilaginem, & accendimus lucernas, & propoſuimus panes.

9 Et nunc frequentate dies ſcenopegiæ menſis Caſleu.

10 Anno centeſimo octogeſimo octavo, populus C qui eſt Jeroſolymis, & in Judæa, Senatúſque, & Judas, Ariſtobolo magiſtro Ptolemæi regis, qui eſt de genere chriſtorum ſacerdotum, & his, qui in Ægypto

Ægypto sunt, Judæis, salutem & sanitatem.

11 De magnis periculis à Deo liberati, magnificè gratias agimus ipsi, utpote qui adversus talem regem dimicavimus.

12 Ipse enim ebullire fecit de Persida eos, qui pugnaverunt contra nos, & sanctam civitatem.

13 Nam cùm in Persida esset dux ipse, & cum ipso immensus exercitus, cecidit in templo Naneæ, consilio deceptus sacerdotum Naneæ.

14 Etenim cum ea habitaturus venit ad locum Antiochus, & amici ejus, & ut acciperet pecunias multas dotis nomine.

15 Cúmque proposuissent eas sacerdotes Naneæ, & ipse cum paucis ingressus esset intra ambitum fani, clausérunt templum,

D 16 Cùm intrasset Antiochus: apertóque occulto aditu templi, mittétes lapides percusserunt ducem, & eos qui cum eo erant, & divisérunt membratim, & capitibus amputatis foras projecerunt.

17 Per omnia benedictus Deus, qui tradidit impios.

18 Facturi igitur quinta & vigesima die mensis Casleu purificationem templi, necessarium duximus significare vobis: ut & vos quoque agatis diem scenopegiæ, & diem ignis qui datus est quando Nehemias ædificato templo & altari obtulit sacrificia.

E 19 Nam cùm in Persidem ducerentur patres nostri; sacerdotes qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occultè absconderunt in valle, ubi erat puteus altus & siccus, & in eo contutati sunt eum, ita ut omnibus ignotus esset locus.

20 Cùm autem præteriissent anni multi, & placuit Deo ut mitteretur Nehemias à rege Persidis: nepotes sacerdotum illorum, qui absconderant, misit ad requirendum ignem: & sicut narraverunt nobis, non invenerunt ignem, sed aquam crassam.

21 Et jussit eos haurire, & afferre sibi, & sacrificia quæ imposita erant, jussit sacerdos Nehemias aspergi ipsa aqua, & ligna, & quæ erant superposita.

22 Utque hoc factum est, & tempus affuit, quo sol refulsit, qui priùs erat in nubilo, accensus est

F ignis magnus, ita ut omnes mirarentur.

23 Orationem autem faciebant omnes sacerdotes, dum consummaretur sacrificium, Jonatha inchoante, ceteris autem respondentibus.

24 Et Nehemiæ erat oratio hunc habens modum: DOMINE Deus omnium creator, terribilis, & fortis, justus, & misericors, qui solus es bonus rex,

25 Solus præstans, solus justus, & omnipotens, & æternus, qui liberas Israël de omni malo, qui fecisti patres electos, & sanctificasti eos:

26 Accipe sacrificium pro universo populo tuo Israël, & custodi partem tuam, & sanctifica.

27 Congrega dispersionem nostram, libera eos qui serviunt Gentibus, & contemptos & abominatos respice: ut sciant Gentes quia tu es Deus noster.

28 Afflige opprimentes nos, & contumeliam facientes in superbia.

29 Constitue populum tuum in loco sancto tuo, * sicut dixit Moyses.

* Deut. 30. a. 3. & Inf. 2. d. 18.

30 Sacerdotes autem psallebant hymnos, usquequò consumptum esset sacrificium.

31 Cùm autem consumptum esset sacrificium, G ex residua aqua Nehemias jussit lapides majores perfundi.

32 Quod ut factum est, ex eis flamma accensa est: sed ex lumine, quod refulsit ab altari, consumpta est.

33 Ut verò manifestata est res, renuntiatum est regi Persarum, quòd in loco, in quo ignem absconderant hi qui translati fuerant sacerdotes, aqua apparuit, de qua Nehemias, & qui cum eo erant, purificaverunt sacrificia.

34 Considerans autem rex, & rem diligenter examinans, fecit ei templum, ut probaret quod factum erat.

35 Et cùm probasset, sacerdotibus donavit multa bona, & alia atque alia munera, & accipiens manu sua, tribuebat eis.

36 Appellavit autem Nehemias hunc locum Nephthar, quod interpretatur Purificatio. Vocatur autem apud plures Nephi.

CAPUT II.

Jeremias sub Babylonicam captivitatem tradito transmigrantibus igne & lege Dei, in eo monte ad quem ascendens Moyses vidit terram promissionis, abscondit tabernaculum, arcam & altare incensi, ut ibi esset usque ad populi reditum ex captivitate Babylonica: quædam Moysi & Salomonis factâ hîc attinguntur: de factis Judæ Machab. & fratrum ejus, de quo quinque Jasonis volumina in unum hunc librum contrahuntur.

1 INvenitur autem in descriptionibus Jeremiæ A prophetæ, quòd jussit eos ignem accipere qui transmigrabant, ut significatum est, & ut mandavit transmigratis.

2 Et dedit illis legem ne obliviscerentur præcepta Domini, & ut non exerrarent mentibus videntes simulachra aurea & argentea, & ornamenta eorum.

3 Et alia hujusmodi dicens, hortabatur ne legem amoverent à corde suo.

4 Erat autem in ipsa scriptura, quomodo tabernaculum & arcam jussit propheta divino responso ad se facto comitari secum, usquequò exiit in montem, * in quo Moyses ascendit, & vidit Dei hereditatem.

* Deut. 34. a. 1.

5 Et veniens ibi Jeremias invenit locum spe- B luncæ: & tabernaculum, & arcam, & altare incensi intulit illuc, & ostium obstruxit.

6 Et accesserunt quidam simul, qui sequebantur, ut notarent sibi locum: & non potuerunt invenire.

7 Ut autem cognovit Jeremias, culpans illos, dixit: Quòd ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem populi, & propitius fiat:

8 Et tunc Dominus ostendet hæc, & apparebit majestas Domini, & nubes erit, sicut & Moysi manifestabatur, & * sicut cùm Salomon petiit ut locus sanctificaretur magno Deo, manifestabat hæc.

* 3. Reg. 8. b. 11. 2. Par. 6. c. 14.

9 Magnificè etenim sapientiam tractabat: & ut sapientiam habens, obtulit sacrificium dedicationis & consummationis templi

10 * Sicut & Moses orabat ad Dominum, & C descendit ignis de cælo, & consumpsit holocaustum, sic * & Salomon oravit, & descendit ignis de cælo, & consumpsit holocaustum.

* Levit. 9. d. 24. * 2. Par. 7. a. 1.

11 Et dixit Moyses, * eò quòd non sit comestum quod erat pro peccato, consumptum est.

* Levit. 10. d. 16. 17.

12 Similiter & Salomon octo diebus celebravit dedicationem.

13 Inferebantur autem in descriptionibus & commentariis Nehemiæ hæc eadem : & ut construens bibliothecam congregavit de regionibus libros,& Prophetarum,& David,& epistolas Regum, & de donariis.

14 Similiter autem & Judas,ea quæ deciderant per bellum, quod nobis acciderat, congregavit omnia, & sunt apud nos.

15 Si ergo desideratis hæc, mittite qui perferant vobis.

D 16 Acturi itaque purificationem scripsimus vobis : benè ergo facietis,si egeritis hos dies.

17 Deus autem, qui liberavit populum suum, & reddidit hereditatem omnibus, & regnum, & sacerdotium, & sanctificationem.

* Deut. 30 a.3. 5.Sup.1. f. 29. 18 *Sicut promisit in lege, speramus quòd citò nostri miserebitur, & congregabit de sub cælo in locum sanctum.

19 Eripuit enim nos de magnis periculis,& locum purgavit.

20 De Juda verò Machabæo, & fratribus ejus, & de templi magni purificatione,& de aræ dedicatione;

E 21 Sed & de præliis, quæ pertinent ad Antiochum Nobilem,& filium ejus Eupatorem;

22 Et de illuminationibus quæ de cælo factæ sunt ad eos,qui pro Judæis fortiter fecerunt,ita ut universam regionem, cùm pauci essent, vindicarent, & barbaram multitudinem fugarent,

23 Et famosissimum in toto orbe templum recuperarent, & civitatem liberarent, & leges, quæ abolitæ erant, restituerentur, Domino cum omni tranquillitate propitio facto illis;

24 Itemque ab Jasone Cyrenæo quinque libris comprehensa,tentavimus nos uno volumine breviare.

F 25 Considerantes enim multitudinem librorum, & difficultatem volentibus aggredi narrationes historiarum propter multitudinem rerum,

26 Curavimus volentibus quidem legere, ut esset animi oblectatio : studiosis verò,ut faciliùs possint memoriæ commendare : omnibus autem legentibus utilitas conferatur.

27 Et nobis quidem ipsis, qui hoc opus breviandi causa suscepimus, non facilem laborem, immò verò negotium plenum vigiliarum & sudoris assumpsimus.

28 Sicut hi qui præparant convivium, & quærunt aliorum voluntati parere propter multorum gratiam, libenter laborem sustinemus.

29 Veritatem quidem de singulis, auctoribus concedentes,ipsi autem secundùm datam formam brevitati studentes.

G 30 Sicut enim novæ domus architecto de universa structura curandum est : ei verò qui pingere curat,quæ apta sunt ad ornatum,exquirenda sunt: ita æstimandum est & in nobis.

31 Etenim intellectum colligere, & ordinare sermonem, & curiosiùs partes singulas quasque disquirere, historiæ congruit auctori :

32 Brevitatem verò dictionis sectari, & executiones rerum vitare, brevianti concedendum est.

33 Hinc ergo narrationem incipiemus:de præfatione tantum dixisse sufficiat : stultum etenim est ante historiam effluere, in ipsa autem historia succingi.

CAPUT III.

Simon templi præpositus thesauros ejus Apollonio duci prodit ad quos rapiendos missus à rege Heliodorus, post fusas Iudæorum orationes, à Deo percutitur, sed Oniæ pontificis sacrificio ac precibus liberatur, actisque Deo & Oniæ gratiis, narrat regi ac cæteris omnibus Dei magnalia.

1 IGitur cùm sancta civitas habitaretur in omni pace,leges etiam adhuc optimè custodirentur, propter Oniæ pontificis pietatem, & animos odio habentes mala, A

2 Fiebat ut & ipsi reges & principes locum summo honore dignum ducerent, & templum maximis muneribus illustrarent :

3 Ita ut Seleucus Asiæ rex de redditibus suis præstaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes.

4 Simon autem de tribu Benjamin præpositus templi constitutus, contendebat, obsistente sibi principe sacerdotum,iniquum aliquid in civitate moliri.

5 Sed cùm vincere Oniam non posset, venit ad Apolloniam Tharsææ filium,qui eo tempore erat dux Cœlesyriæ, & Phœnicis :

6 Et nuntiavit ei,pecuniis innumerabilibus plenum esse ærarium Jerosolymis, & communes copias immensas esse, quæ non pertinent ad rationem sacrificiorum : esse autem possibile sub potestate regis cadere universa.

7 Cúmque retulisset ad regem Apollonius de pecuniis quæ delatæ erant,ille accitum Heliodorum,qui erat super negotia ejus, misit cum mandatis,ut prædictam pecuniam transportaret. B

8 Statímque Heliodorus iter est aggressus,specie quidem quasi per Cœlesyriam & Phœnicen civitates esset peragraturus, re vera autem regis propositum perfecturus.

9 Sed, cùm venisset Jerosolymam, & benignè à summo sacerdote in civitate esset exceptus,narravit de dato indicio pecuniarum : &, cujus rei gratia adesset,aperuit : interrogabat autem,si verè hæc ita essent.

10 Tunc summus sacerdos ostendit deposita esse hæc,& victualia viduarum & pupillorum :

11 Quædam verò esse Hircani Tobiæ viri valdè eminentis,in his quæ detulerat impius Simon: universa autem argenti talenta esse quadringenta, & auri ducenta.

12 Decipi verò eos, qui credidissent loco & templo,quod per universum mundum honoratur, pro sui veneratione & sanctitate omnino impossibile esse.

13 At ille pro his quæ habebat in mandatis à rege,dicebat omni genere regi ea esse deferenda. C

14 Constituta autem die intrabat de his Heliodorus ordinaturus.Non modica verò per universam civitatem erat trepidatio.

15 Sacerdotes autem ante altare cum stolis sacerdotalibus jactaverunt se,& invocabant de cælo eum, qui de depositis legem posuit, ut his qui deposuerant ea, salva custodiret.

16 Jam

16 Jam verò qui videbat summi sacerdotis vultum, mente vulnerabatur: facies enim & color immutatus, declarabat internum animi dolorem.

17 Circumfusa enim erat mœstitia quædam viro, & horror corporis, per quem manifestus aspicientibus dolor cordis ejus efficiebatur.

18 Alij etiam gregatim de domibus confluebant, publica supplicatione obsecrantes: pro eo quòd in contemptum locus esset venturus.

D 19 Accinctæque mulieres ciliciis pectus, per plateas confluebant, sed & virgines, quæ concluſæ erant, procurrebant ad Oniam: aliæ autem ad muros, quædam verò per fenestras aspiciebant:

20 Universæ autem protendentes manus in cælum, deprecabantur.

21 Erat enim misera commistæ multitudinis, & magni sacerdotis in agone constituti expectatio.

22 Et hi quidem invocabant omnipotentem Deum, ut credita sibi, his qui crediderant, cum omni integritate conservarentur.

23 Heliodorus autem, quod decreverat, perficiebat eodem loco ipse cum satellitibus circa ærarium præsens.

E 24 Sed spiritus omnipotentis Dei magnam fecit suæ ostensionis evidentiam, ita ut omnes, qui ausi fuerant parere ei, ruentes Dei virtute, in dissolutionem & formidinem converterentur.

25 Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens sessorem, optimis operimentis adornatus: ísque cum impetu Heliodoro priores calces elisit, qui autem ei sedebat, videbatur arma habere aurea.

26 Alij etiam apparuerunt duo juvenes virtute decori, optimi gloria, speciosíque amictu: qui circumstetérunt eum, & ex utraque parte flagellábant, sine intermissione multis plagis verberantes.

27 Subitò autem Heliodorus concidit in terram, eúmque multa caligine circumfusum rapuerunt, atque in sella gestatoria positum ejecerunt.

28 Et is, qui cum multis cursoribus & satellitibus prædictum ingressus est ærarium, portabatur nullo sibi auxilium ferente, manifesta Dei cognita virtute:

29 Et ille quidem per divinam virtutem jacebat mutus, atque omni spe & salute privatus.

F 30 Hi autem Dominum benedicebant; quia magnificabat locum suum: & templum, quod paulò antè timore ac tumultu erat plenum, apparente omnipotente Domino, gaudio & lætitia impletum est.

31 Tunc verò ex amicis Heliodori quidam rogabant confestim Oniam, ut invocaret Altissimum, ut vitam donaret ei, qui in supremo spiritu erat constitutus.

32 Considerans autem summus sacerdos, ne fortè rex suspicaretur malitiam aliquam ex Judæis circa Heliodorum consummatam, obtulit pro salute viri hostiam salutarem.

33 Cùmque summus sacerdos exoraret, iidem Juvenes eisdem vestibus amicti, astantes Heliodoro, dixerunt: Oniæ sacerdoti gratias age: nam propter eum Dominus tibi vitam donavit.

34 Tu autem à Deo flagellatus, nuntia omnibus magnalia Dei, & potestatem. Et his dictis; non comparuerunt.

35 Heliodorus autem, hostia Deo oblata, & votis magnis promissis ei, qui vivere illi concessit; & Oniæ gratias agens, recepto exercitu, repedabat ad regem.

36 Testabatur autem omnibus ea quæ sub oculis suis viderat opera magni Dei.

37 Cùm autem rex interrogasset Heliodorum, quis esset aptus adhuc semel Jerosolymã mitti, ait:

38 Si quem habes hostem, aut regni tui insidiatorem, mitte illuc, & flagellatum eum recipies; si tamen evaserit: eò quòd in loco sit verè Dei quædam virtus.

39 Nam ipse, qui habet in cælis habitationem, visitator & adjutor est loci illius, & venientes ad malefaciendum percutit, ac perdit.

40 Igitur de Heliodoro, & ærarij custodia, ita res se habet.

Caput IV.

Onias ob Simonis detractiones ad Seleucum concessit: cujus pontificatum ambiens frater ejus Iason, promisit regi plurima talenta; acceptóque pontificatu omnem Dei cultum pervertit; quem pontificatu privari curat Menelaus, plura regi talenta pollicitus: cui promissa non præstanti succedit frater ipsius Lysimachus: Onias cùm Menelaum de sacrilegio argueret, illius suasu ab Andronico perimitur; propter quod jussu Antiochi in eodem loco Andronicus interimitur: Lysimacho à populo oppresso, Menelaus apud regem accusatus, intercedentibus donis absolvitur, occisis innocentibus ejus accusatoribus.

1 Simon autem prædictus pecuniarum & patriæ A delator, malè loquebatur de Onia, tanquam ipse Heliodorum instigasset ad hæc, & ipse fuisset intentor malorum:

2 Provisorémque civitatis, ac defensorem gentis suæ, & æmulatorem legis Dei, audebat insidiatorem regni dicere.

3 Sed cùm inimicitiæ in tantum procederent, ut etiam per quosdam Simonis necessarios homicidia fierent:

4 Considerans Onias periculum contentionis, & Apollonium insanire, utpote ducem Cœlesyriæ & Phœnicis, ad augendam malitiam Simonis, ad regem se contulit,

5 Non ut civium accusator, sed communem utilitatem apud semetipsum universæ multitudinis considerans.

6 Videbat enim sine regali providentia impossibile esse pacem rebus dari, nec Simonem posse cessare à stultitia sua.

7 Sed post Seleuci vitæ excessum, cùm suscepisset regnum Antiochus, qui Nobilis appellabatur, ambiebat Jason frater Oniæ summum sacerdotium:

8 Adito rege, promittens ei argenti talenta trecenta sexaginta, & ex redditibus aliis talenta octoginta,

9 Super hæc promittebat & alia centum quin- B quaginta, si potestati ejus concederetur gymnasium & ephebiam sibi constituere, & eos, qui in Jerosolymis erant, Antiochenos scribere.

10 Quod cum rex annuisset, & obtinuisset principatum, statim ad gentilem ritum contribules suos transferre cœpit.

11 Et amotis his: quæ humanitatis causa Judæis à regibus

regibus fuerant constituta, per Joannem patrem Eupolemi, qui apud Romanos de amicitia & societate functus est legatione legitima, civium jura destituens, prava instituta sanciebat,

12 Etenim ausus est sub ipsa arce gymnasium constituere, & optimos quosque epheborum in lupanaribus ponere.

13 Erat autem hoc non initium, sed incrementum quoddam, & profectus gentilis & alienigenæ conversationis, propter impij & non sacerdotis Jasonis nefarium & inauditum scelus:

14 Ita ut sacerdotes jam non circa altaris officia dediti essent, sed contempto templo, & sacrificiis neglectis, festinarent participes fieri palæstræ, & præbitionis ejus injustæ, & in exercitiis disci.

15 Et patrios quidem honores nihil habentes, C Græcas glorias optimas arbitrabantur:

16 Quarum gratia periculosa eos contentio habebat, & eorum instituta æmulabantur, ac per omnia his consimiles esse cupiebant, quos hostes & peremptores habuerant.

17 In leges enim divinas impiè agere impunè non cedit: sed hoc tempus sequens declarabit.

18 Cùm autem quinquennalis agon Tyri celebraretur, & rex præsens esset,

19 Misit Jason facinorosus ab Jerosolymis viros peccatores, portantes argenti didrachmas trecentas in sacrificium Herculis: quas postulaverunt hi qui asportaverant ne in sacrificiis erogarentur, quia non oporteret, sed in alios sumptus eas deputari.

20 Sed hæ oblatæ sunt quidem ab eo, qui miserat, in sacrificium Herculis: propter præsentes autem datæ sunt in fabricam navium triremium.

21 Misso autem in Ægptum Apollonio Mnesthei filio, propter primates Ptolemæi Philometoris regis, cùm cognovisset Antiochus alienum se à negotiis regni effectum, propriis utilitatibus consulens, profectus inde venit Joppen, & inde Jerosolymam.

D 22 Et magnificè ab Jasone & civitate susceptus, cum facularum luminibus & laudibus ingressus est: & inde in Phœnicen exercitum convertit.

23 Et post triennij tempus misit Jason Menelaum, supradicti Simonis fratrem, portantem pecunias regi, & de negotiis necessariis responsa perlaturum.

24 At ille commendatus regi, cùm magnificasset faciem potestatis ejus in semetipsum retorsit summum sacerdotium, superponens Jasoni talenta argenti trecenta.

25 Acceptísque à rege mandatis, venit, nihil quidem habens dignum sacerdotio; animos verò crudelis tyranni, & feræ belluæ iram gerens.

26 Et Jason quidem, qui proprium fratrem captivaverat, ipse deceptus profugus in Ammanitem expulsus est regionem.

27 Menelaus autem principatum quidem obtinuit: de pecuniis verò regi promissis, nihil agebat, cùm exactionem faceret Sostratus, qui arcierat præpositus:

28 (Nam ad hunc exactio vectigalium pertinebat) quam ob causam utrique ad regem sunt evocati.

29 Et Menelaus amotus est à sacerdotio, succedente Lysimacho fratre suo: Sostratus autem præfectus est Cypriis.

30 Et cùm hæc agerentur, contigit, Tharsenses & Mallotas seditionem movere, eò quòd Antiochidi regis concubinæ dono essent dati. E

31 Festinanter itaque rex venit sedare illos, relicto suffecto uno ex comitibus suis Andronico.

32 Ratus autem Menelaus accepisse se tempus opportunum, aurea quædam vasa è templo furatus donavit Andronico, & alia vendiderat Tyri, & per vicinas civitates.

33 Quod cùm certissimè cognovisset Onias, arguebat eum, ipse in loco tuto se continens Antiochiæ secus Daphnem.

34 Unde Menelaus accedens ad Andronicum, rogabat ut Oniam interficeret. Qui cum venisset ad Oniam, & datis dextris cum jurejurando (quamvis esset ei suspectus) suasisset de asylo procedere, statim eum peremit, non veritus justitiam.

35 Ob quam causam non solùm Judæi, sed aliæ quoque nationes indignabantur, & molestè ferebant de nece tanti viri injusta.

36 Sed regressum regem de Ciliciæ locis, adierunt Judæi apud Antiochiam, simul & Græci, conquerentes de iniqua nece Oniæ.

37 Contristatus itaque animo Antiochus propter Oniam, & flexus ad misericordiam, lacrymas fudit, recordatus defuncti sobrietatem, & modestiam.

38 Accensísque animis, Andronicum purpura exutum, per totam civitatem jubet circumduci: & in eodem loco, in quo in Oniam impietatem commiserat, sacrilegum vita privari, Domino illi condignam retribuente pœnam. F

39 Multis autem sacrilegiis in templo à Lysimacho commissis Menelai consilio, & divulgata fama, congregata est multitudo adversum Lysimachum, multo jam auro exportato.

40 Turbis autem insurgentibus, & animis ira repletis, Lysimachus armatis ferè tribus millibus iniquis manibus uti cœpit, duce quodam tyranno, ætate pariter & dementia provecto.

41 Sed, ut intellexerunt conatum Lysimachi, alij lapides, alij fustes validos arripuere: quidam verò cinerem in Lysimachum jecere. G

42 Et multi quidem vulnerati, quidam autem & prostrati, omnes verò in fugam conversi sunt: ipsum etiam sacrilegum secus ærarium interfecerunt.

43 De his ergo cœpit judicium adversus Menelaum agitari.

44 Et cùm venisset rex Tyrum, ad ipsum negotium detulerunt missi tres viri à senioribus.

45 Et cùm superaretur Menelaus, promisit Ptolemæo multas pecunias dare ad suadendum regi.

46 Itaque Ptolemæus in quodam atrio positum quasi refrigerandi gratia regem adiit, & deduxit à sententia.

47 Et Menelaum quidem universæ malitiæ reum criminibus absolvit: miseros autem, qui, etiamsi apud Scythas causam dixissent, innocentes judicarentur, hos morte damnavit.

48 Citò ergo injustam pœnam dederunt, qui

pro

pro civitate,& populo,& sacris vasis,causam prosecuti sunt.

49 Quamobrem Tyrij quoque indignati, erga sepulturam eorum liberalissimi extiterunt.

50 Menelaus autem, propter eorum, qui in potentia erant, avaritiam, permanebat in potestate, crescens in malitia ad insidias civium.

CAPUT V.

Armati exercitus, ipsorúmque congregationes Jerosolymis in aëre quadraginta diebus conspiciuntur: Jason Jerusalem invadens, & cives crudeliter trucidans, apud exteros miserè moritur: Antiochus, innumeris in Jerusalem trucidatis, vinctis ac venumdatis, templum spoliat; & discedens, relinquit crudeles præpositos qui populum affligant: rursúmque misso duce Apollonio plurimos interficit: Judas verò Machabæus cum suis in desertum locum secessit.

A 1 EOdem tempore Antiochus secundam profectionem paravit in Ægyptum.

2 Contigit autem per universam Jerosolymorum civitatem videri diebus quadraginta per aëra equites discurrentes, auratas stolas habentes, & hastis, quasi cohortes, armatos,

3 Et cursus equorum per ordines digestos, & congressiones fieri cominus, & scutorum motus, & galeatorum multitudinem gladiis districtis, & telorum jactus,& aureorum armorum splendorem, omníque generis loricarum.

4 Quapropter omnes rogabant in bonum monstra converti.

5 Sed cùm falsus rumor exisset, tanquam vita excessisset Antiochus, assumptis Jason non minùs mille viris,repentè aggressus est civitatem: & civibus ad murum convolantibus, ad ultimum apprehensa civitate, Menelaus fugit in arcem:

6 Jason verò non parcebat in cæde civibus suis, nec cogitabat prosperitatem adversum cognatos malum esse maximum, arbitrans hostium & non civium se trophæa capturum.

B 7 Et principatum quidem non obtinuit, finem verò insidiarum suarum confusionem accepit, & profugus iterùm abiit in Ammaniten.

8 Ad ultimum,in exitium sui conclusus ab Areta Arabum tyranno,fugiens de civitate in civitatem, omnibus odiosus, ut refuga legum & execrabilis, ut patriæ & civium hostis, in Ægyptum extrusus est:

9 Et qui multos de patria sua expulerat,peregrè periit, Lacedæmonas profectus, quasi pro cognatione ibi refugium habiturus:

10 Et qui insepultos multos abjecerat, ipse & illamentatus,& insepultus abjicitur,sepultura neque peregrina usus, neque patrio sepulchro participans.

11 His itaque gestis, suspicatus est rex societatem deserturos Judæos: & ob hoc profectus ex Ægypto efferatis animis, civitatem quidem armis cepit.

12 Jussit autem militibus interficere,nec parcere occurrentibus,& per domos ascendẽtes trucidare.

13 Fiebant ergo cædes juvenum ac seniorum,& mulierum & natorum exterminia, virginúmque & parvulorum neces.

14 Erant autem toto triduo octoginta millia interfecti, quadraginta millia vincti, non minus autem venumdati.

15 Sed nec ista sufficiunt: ausus est etiam C intrare templum universa terra sanctus, Menelao ductore, qui legum & patriæ fuit proditor:

16 Et sceleſtis manibus sument sancta vasa,quæ ab aliis regibus & civitatibus erant posita ad ornatum loci, & gloriam, contrectabat indignè, & contaminabat.

17 Ita alienatus mente Antiochus, non considerabat, quòd propter peccata habitantium civitatem,modicum Deus fuerat iratus: propter quod & accidit circa locum despectio:

18 Alioquin nisi contigisset eos multis peccatis esse involutos, * sicut Heliodorus,qui missus est à Seleuco rege ad expoliandum ærarium, etiam hic statim adveniens flagellatus, & repulsus utique fuisset ab audacia. * Sup. 3. c. 25. 2.

19 Verùm non propter locum, gentem,sed propter gentem, locum Deus elegit,

20 Ideóque & ipse locus particeps factus est populi malorum: posteà autem fiet socius bonorum, & qui derelictus in ira Dei omnipotentis est, iterum in magni Domini reconciliatione cum summa gloria exaltabitur.

21 Igitur Antiochus mille & octingentis ablatis D detemplo talentis,velociter Antiochiam regressus est,existimans se præ superbia terram ad navigandum, pelagus verò ad iter agendum deducturum propter mentis elationem.

22 Reliquit autem & præpositos ad affligendam gentem: Jerosolymis quidem Philippum genere Phrygem, moribus crudeliorem eo ipso, à quo constitutus est:

23 In Garizim autem Andronicum & Menelaum, qui gravius quàm ceteri imminebant civibus.

24 Cúmque appositus esset contra Judæos, misit odiosum principem Appollonium cum exercitu viginti & duobus millibus, præcipiens ei omnes perfectæ ætatis interficere, mulieres ad juvenes vendere.

25 Qui cùm veniſſet Jerosolymam,pacem simulans, quievit usque ad diem sanctum sabbati: & tunc feriatis Judæis,arma capere suis præcepit.

26 Omnésque qui ad spectaculum processerant, trucidavit: & civitatem cum armatis discurrens, ingentem multitudinem peremit.

27 Judas autem Machabæus, qui decimus fuerat, secesserat in desertum locum, ibíque inter feras vitam in montibus cum suis agebat: & fœnicibo vescentes,demorabantur,ne participes essent coinquinationis.

CAPUT VI.

Per ducem à rege missum Judæi à lege Dei arcentur, templúmque fœdissimè profanatur, & Judæi etiam per varias regiones dispersi ad idolorum cogunturſacrificia: describitur duarum mulierum supplicium eò quòd filios suos circumcidissent; sabbatúmque celebrantes concremantur: ostenditur tamen hæc afflictio non esse Dei deserentis, sed suos corrigentis: egregium Eleazari senis martyrium nolentis porcinis vesci carnibus,nec id simulare.

1 SEd non post multum temporis, misit rex se- A nem quemdam Antiochenum, qui compelleret Judæos, ut se transferrent à patriis & Dei legibus:

2 Contaminare

2 Contaminare etiam quod in Jerosolymis erat templum, & cognominare Jovis Olympij : & in Garizim, prout erant hi, qui locum inhabitabant, Jovis hospitalis.

3 Pessima autem & universis gravis erat malorum incursio :

4 Nam templum luxuria & comessationibus Gentium erat plenum, & scortantium cum meretricibus, sacratisque ædibus mulieres se ultrò ingerebant, intrò ferentes ea, quæ non licebat.

5 Altare etiam plenum erat illicitis, quæ legibus prohibebantur.

B 6 Neque autem sabbata custodiebantur, neque dies solemnes patrij servabantur, nec simpliciter Judæum se esse quisquam confitebatur.

7 Ducebantur autem cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia : &, cum Liberi sacra celebrarentur, cogebantur hedera coronati Libero circuire.

8 Decretum autem exiit in proximas Gentilium civitates, suggerentibus Ptolemæis, ut pari modo & ipsi adversus Judæos agerent, ut sacrificarent :

9 Eos autem, qui nollent transire ad instituta Gentium, interficerent : erat ergo videre miseriam.

10 Duæ enim mulieres delatæ sunt natos suos circumcidisse : quas, infantibus ad ubera suspensis, cum publicè per civitatem circumduxissent, per muros præcipitaverunt.

C 11 Alij verò, ad proximas coëuntes speluncas, & latenter sabbati diem celebrantes, cùm indicati essent Philippo, flammis succensi sunt, eò quòd verebantur, propter religionem & observantiam, manu sibimet auxilium ferre.

12 Obsecro autem eos, qui hunc librum lecturi sunt, ne abhorrescant propter adversos casus, sed reputent, ea quæ acciderunt, non ad interitum, sed ad correptionem esse generis nostri.

13 Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultiones adhibere, magni beneficij est indicium.

14 Non enim, sicut in aliis nationibus, Dominus patienter expectat, ut eas, cum judicij dies advenerit, in plenitudine peccatorum puniat :

15 Ita & in nobis statuit, ut peccatis nostris in finem devolutis, ita demum in nos vindicet.

D 16 Propter quod numquam quidem à nobis misericordiam suam amovet : corripiens verò in adversis, populum suum non derelinquit.

17 Sed hæc nobis ad commonitionem legentium dicta sint paucis. Jam autem veniendum est ad narrationem.

18 Igitur Eleazarus unus de primoribus scribarum, vir ætate provectus, & vultu decorus, aperto ore hians compellebatur carnem porcinam manducare.

19 At ille glorioſissimam mortem magis quàm odibilem vitam complectens, voluntariè præibat ad supplicium.

20 Intuens autem, quemadmodum oporteret accedere ; patienter sustinens, destinavit non admittere illicita propter vitæ amorem.

E 21 Hi autem qui astabant, iniqua miseratione commoti, propter antiquam viri amicitiam, tollentes eum secretò rogabant afferri carnes, quibus vesci ei licebat, ut simularetur manducasse, sicut rex imperaverat, de sacrificij carnibus :

22 Ut, hoc facto, à morte liberaretur : & propter veterem viri amicitiam, hanc in eo faciebant humanitatem.

23 At ille cogitare cœpit ætatis ac senectutis suæ eminentiam dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiem, atque à puero optimæ conversationis actus : & secundùm sanctæ & à Deo conditæ legis constituta, respondit citò, dicens, præmitti se velle in infernum.

24 Non enim ætati nostræ dignum est, inquit, F fingere : ut multi adolescentium, arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum :

25 Et ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur ; & per hoc maculam, atque execrationem meæ senectuti conquiram.

26 Nam, etsi in præsenti tempore suppliciis hominum eripiar, sed manum Omnipotentis nec vivus, nec defunctus effugiam.

27 Quamobrem fortiter vita excedendo, senectute quidam dignus apparebo :

28 Adolescentibus autem exemplum forte relinquam, si prompto animo, ac fortiter pro gravissimis ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar. His dictis, confestim ad supplicium trahebatur.

29 Hi autem, qui eum ducebant, & paulò antè G fuerant mitiores, in iram conversi sunt propter sermones ad eo dictos, quos illi per arrogantiam prolatos arbitrabantur.

30 Sed, cùm plagis perimeretur, ingemuit, & dixit : Domine, qui habes sanctam scientiam, manifestè tu scis, quia, cùm à morte possem liberari, duros corporis sustineo dolores : secundùm animã verò propter timorem tuum libenter hæc patior.

11 Et iste quidem hoc modo vita decessit, non solùm juvenibus, sed & universæ genti memoriam mortis suæ ad exemplum virtutis & fortitudinis derelinquens.

Caput VII.

Septem fratrum matrisque eorum ingentia fortissimèque tolerata supplicia, quòd porcinis nollent vesci carnibus : & quàm constanter regi ob suam crudelitatem ostenderint paratam esse damnationem, & mater suos filios sit exhortata.

1 COntigit autem & septem fratres unà cum A matre sua apprehensos, compelli à rege edere contra fas carnes porcinas, flagris & taureis cruciatos.

2 Unus autem ex illis, qui erat primus, sic ait : Quid quæris, & quid vis discere à nobis ? parati sumus mori, magis, quàm patrias Dei leges prævaricari.

3 Iratus itaque rex, jussit sartagines & ollas æneas succendi : quibus statim succensis,

4 Jussit, ei qui prior fuerat locutus, amputari linguam : &, cute capitis abstracta, summas quoque manus & pedes ei præscindi, ceteris ejus fratribus & matre insipientibus.

5 Et, cùm jam per omnia inutilis factus esset, jussit

Jussit ignem admoveri,& adhuc spirantem torreri in sartagine : in qua cùm diu cruciaretur,ceteri unà cum matre invicem se hortabantur mori fortiter,

6 Dicentes: Dominus Deus aspiciet veritatem, & consolabitur in nobis , * quemadmodum in protestatione cantici declaravit Moyses : & in servis suis consolabitur.

7 Mortuo itaque illo primo,hoc modo sequentem deducebant ad illudendum: &, cute capitis ejus cum capillis abstracta,interrogabant,si manducaret priùs , quàm toto corpore per membra singula puniretur :

8 At ille , respondens patria voce,dixit: Non faciam. Propter quod & iste, sequenti loco,primi tormenta suscepit.

9 Et in ultimo spiritu constitutus , sic ait: Tu quidem scelestissime in præsenti vita nos perdis: sed Rex mundi defunctos nos pro suis legibus in æternæ vitæ resurrectione suscitabit.

10 Post hunc tertius illuditur , & linguam postulatus citò protulit , & manus constanter extendit :

C 11 Et cum fiducia ait: E cælo ista possideo , sed propter Dei leges nunc hæc ipsa despicio , quoniam ab ipso me ea recepturum spero.

12 Ita ut rex , & qui cum ipso erant , mirarentur adolescentis animum, quòd tanquam nihilum duceret cruciatus.

13 Et hoc ita defuncto , quartum vexabant similiter torquentes.

14 Et , cùm jam esset ad mortem , sic ait : Potius est ab hominibus morti datos spem expectare à Deo,iterùm ab ipso resuscitandos : tibi enim resurrectio , ad vitam non erit.

15 Et cùm admovissent quintum , vexabant eum. At ille respiciens in eum, dixit :

16 Potestatem inter homines habens cum sis corruptibilis , facis quod vis : noli autem putare

D genus nostrum à Deo esse derelictum.

17 Tu autem patienter sustine , & videbis magnam potestatem ipsius, qualiter te & semen tuum torquebit.

18 Post hunc ducebant sextum,& is, mori incipiens , sic ait : Noli frustrà errare : nos enim propter nosmetipsos hæc patimur , peccantes in Deum nostrum , & digna admiratione facta sunt in nobis :

19 Tu autem ne existimes tibi impunè futurum,quòd contra Deum pugnare tentaveris.

20 Supra modum autem mater mirabilis , & bonorum memoria digna, quæ pereuntes septem filios sub unius diei tempore conspiciens , bono animo ferebat, propter spem quam in Deum habebat :

21 Singulos illorum hortabatur voce patria fortiter,repleta sapientia: &,femineæ cogitationi masculinum animum inserens,

22 Dixit ad eos : Nescio qualiter in utero meo apparuistis : neque enim ego spiritum & animam donavi vobis & vitam , & singulorum membra non ego ipsa compegi :

23 Sed enim mundi Creator, qui formavit hominis nativitatem , quique omnium invenit originem, & spiritum vobis iterùm cum misericordia reddet & vitam, sicut nunc vosmetipsos despicitis propter leges ejus.

24 Antiochus autem , contemni se arbitratus, E simul & exprobrantis voce despecta , cùm adhuc adolescentior supereresset, non solùm verbis hortabatur , sed & cum juramento affirmabat, se divitem & beatum facturum , & translatum à patriis legibus amicum habiturum , & res necessarias ei præbiturum.

25 Sed ad hæc cùm adolescens nequaquam inclinaretur , vocavit rex matrem , & suadebat ei ut adolescenti fieret in salutem.

26 Cùm autem multis eam verbis esset hortatus , promisit suasuram se filio suo.

27 Itaque inclinata ad illum irridens crudelem tyrannum , ait patria voce : Fili mi, miserere mei,quæ te in utero novem mensibus portavi, & lac triennio dedi & alui , & in ætatem istam perduxi.

28 Peto, nate , ut aspicias ad cælum & terram, F & ad omnia quæ in eis sunt : & intelligas,quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus :

29 Ita fiet , ut non timeas carnificem istum ; sed dignus fratribus tuis effectus particeps, suscipe mortem , ut in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam.

30 Cùm hæc illa adhuc diceret , ait adolescens : Quem sustinetis ; non obedio præcepto regis , sed præcepto legis ; quæ data est nobis per Moysen.

31 Tu verò, qui inventor omnis malitiæ factus es in Hebræos,non effugies manum Dei.

32 Nos enim pro peccatis nostris hæc patimur.

33 Et si nobis propter increpationem & correptionem Dominus Deus noster modicum iratus est : sed iterùm reconciliabitur servis suis.

34 Tu autem , ô sceleste , & omnium hominum flagitiosissime,noli frustrà extolli vanis spebus in servos ejus inflammatus.

35 Nondum enim omnipotentis Dei, & omnia G inspicientis, judicium effugisti.

36 Nam fratres mei , modico nunc dolore sustentato , sub testamento æternæ vitæ effecti sunt : tu verò Judicio Dei justas superbiæ tuæ pœnas exolves.

37 Ego autem , sicut & fratres mei , animam & corpus meum trado pro patriis legibus , invocans Deum maturiùs genti nostræ propitium fieri, téque cum tormentis & verberibus confiteri quòd ipse est Deus solus.

38 In me verò & in fratribus meis desinet omnipotentis ira , quæ super omne genus nostrum justè superducta est.

39 Tunc rex accensus ira, in hunc super omnes crudeliùs desævit , indignè ferens se derisum.

40 Et hic itaque mundus obiit , per omnia in Domino confidens.

41 Noviſſimè autem post filios & mater consumpta est.

42 Igitur de sacrificiis , & de nimiis crudelitatibus satis dictum est.

* Deut. 32. v. 36. f. 43.

Caput VIII.

Iudas Machabæus, invocato Dei auxilio, post aliquot victorias, Nicanorem, qui certam sibi de Iudæis pollicebatur victoriam, suos primùm ad constantiam adhortatus, profligavit; interfectis de ejus exercitu unà cum Timotheo & Bacchide plusquam 29000. ita ut Nicanor solus effugiens prædicaret Iudæos Deum habere protectorem.

A 1 IUdas verò Machabæus, & qui cum illo erant, introibant latenter in castella: & convocantes cognatos & amicos, & eos, qui permanserunt in Judaïsmo, assumentes, eduxerunt ad se sex millia virorum.

2 Et invocabant Dominum, ut respiceret in populum, qui ab omnibus calcabatur: & misereretur templo, quod contaminabatur ab impiis:

3 Misereretur etiam exterminio civitatis, quæ esset illicò complananda, & vocem sanguinis ad se clamantis audiret:

4 Memoraretur quoque iniquissimas mortes parvulorum innocentum, & blasphemias nomini suo illatas, & indignaretur super his.

B 5 At Machabæus, congregata multitudine, intolerabilis gentibus efficiebatur: ira enim Domini in misericordiam conversa est.

6 Et superveniens castellis & civitatibus improvisus, succendebat eas: & opportuna loca occupans, non paucas hostium strages dabat:

7 Maximè autem noctibus ad hujuscemodi excursus ferebatur, & fama virtutis ejus ubique diffundebatur.

8 Videns autem Philippus paulatim virum ad profectum venire, ac frequentiùs res ei cedere prosperè, ad Ptolemæum ducem Cœlesyriæ & Phœnicis scripsit, ut auxilium ferret regis negotiis.

9 At ille velociter misit Nicanorem Patrocli de primoribus amicum, datis ei de permistis gentibus, armatis non minùs viginti millibus, ut universum Judæorum genus deleret, adjuncto ei & Gorgia viro militari, & in bellicis rebus experientissimo.

C 10 Constituit autem Nicanor, ut regi tributum, quod Romanis erat dandum, duo millia talentorum, de captivitate Judæorum suppleret:

11 Statimque ad maritimas civitates misit, convocans ad coëmptionem Judaïcorum mancipiorum, promittens se nonaginta mancipia talento distracturum, non respiciens ad vindictam, quæ eum ab Omnipotente esset consecutura.

12 Judas autem ubi comperit, indicavit his qui secum erant Judæis, Nicanoris adventum.

13 Ex quibus quidam formidantes, & non credentes Dei justitiæ, in fugam vertebantur:

14 Alij verò si qui ei supererat vendebant, simúlque Dominum deprecabantur, ut eriperet eos ab impio Nicanore, qui eos, priùs quàm cominus veniret, vendiderat:

15 Et si non propter eos, propter testamentum tamen quod erat ad patres eorum, & propter invocationem sancti & magnifici nominis ejus super ipsos.

D 16 Convocatis autem Machabæus septem millibus, qui cum ipso erant, rogabat ne hostibus reconciliarentur, neque metuerent iniquè venientium adversum se hostium multitudinem, sed fortiter contenderent,

17 Ante oculos habentes contumeliam, quæ loco sancto ab his injustè esset illata, itémque & ludibrio habitæ civitatis injuriam, adhuc etiam veterum instituta convulsa.

18 Nam illi quidem armis confidunt, ait, simul & audacia: nos autem in omnipotente Domino, qui potest & venientes adversum nos, & universum mundum uno nutu delere, confidimus.

19 Admonuit autem eos & de auxiliis Dei, quæ E facta sunt erga parentes: & * quòd sub Sennacherib centum octoginta quinque millia perierunt: *4. Reg. 19. g. 35. Tob. 1. d. 21. Eccli. 48 d. 24. Isai. 37. g. 36. 1. Mac. 7. f. 41.

20 Et de prælio, quod eis adversus Galatas fuit in Babylonia, ut omnes, ubi ad rem ventum est, Macedonibus sociis hæsitantibus, ipsi sex millia soli peremerunt centum viginti millia, propter auxilium illis datum de cælo, & beneficia pro his plurima consecuti sunt.

21 His verbis constantes effecti sunt, & pro legibus & patria mori parati.

22 Constituit itaque fratres suos duces utrique ordini, Simonem, & Josephum, & Jonathan, subjectis unicuique millenis & quingentenis.

23 Ad hoc etiam ab Esdra lecto illis sancto libro, & dato signo adjutorij Dei, in prima acie ipse dux commisit cum Nicanore.

24 Et facto sibi adjutore Omnipotente, interfecerunt super novem millia hominum: majorem autem partem exercitus Nicanoris vulneribus debilem factam fugere compulerunt.

25 Pecuniis verò eorum, qui ad emptionem F ipsorum venerant, sublatis, ipsos usquequaque persecuti sunt,

26 Sed reversi sunt hora concluſi, nam erat ante sabbatum: quam ob causam non perseveraverunt insequentes.

27 Arma autem ipsorum & spolia congregantes, sabbatum agebant: benedicentes Dominum, qui liberavit eos in isto die, misericordiæ initium stillans in eos.

28 Post sabbatum verò, debilibus, & orphanis, & viduis diviserunt spolia: & residua ipsi cum suis habuere.

29 His itaque gestis, & communiter ab omnibus facta obsecratione, misericordem Dominum postulabant, ut in finem servis suis reconciliaretur.

30 Et ex his, qui cum Timotheo & Bacchide erant contra se contendentes, super viginti millia interfecerunt, & munitiones excelsas obtinuerunt: & plures prædas diviserunt, æquam portionem debilibus, pupillis, & viduis, sed & senioribus facientes.

31 Et cùm arma eorum diligenter collegissent, omnia composuerunt in locis opportunis, residua verò spolia Jerosolymam detulerunt:

32 Et Philarchen, qui cum Timotheo erat, in- G terfecerunt, virum scelestum, qui in multis Judæos afflixerat.

33 Et cùm epinicia agerent Jerosolymis, eum, qui sacras Januas incenderat, id est, Callisthenem, cùm in quoddam domicilium refugisset, incenderunt,

incenderunt, digna ei mercede pro impietatibus suis reddita.

34 Facinorosissimus autem Nicanor, qui mille negotiantes ad Judæorum venditionem adduxerat,

35 Humiliatus auxilio Domini, ab his quos nullos existimaverat, deposita veste gloriæ, per mediterranea fugiens, solus venit Antiochiam; summam infelicitatem de interitu sui exercitus consecutus.

36 Et qui promiserat Romanis se tributum restituere de captivitate Jerosolymorum, prædicabat nunc protectorem Deum habere Judæos, & ob ipsum invulnerabiles esse, eò quòd sequerentur leges ab ipso constitutas.

Caput IX.

Antiochus à Persepoli fugatus, dum Judæos ad internecionem perdere meditaretur, maximis viscerum doloribus à Deo percussus, cum fœtore intolerabili scaturientibus è corpore vermibus, post suorum criminum agnitionem, & serò promissam emendationem, merita morte occubuit, scriptis ad Judæos litteris ut filio suo subditi persisterent.

A 1 EOdem tempore Antiochus inhonestè revertebatur de Perside.

2 Intraverat enim in eam, quæ dicitur Persepolis, & tentavit expoliare templum, & civitatem opprimere: sed multitudine ad arma concurrente, in fugam versi sunt: & ita contigit ut Antiochus post fugam turpiter rediret.

3 Et cùm venisset circa Ecbatanam, recognovit quæ erga Nicanorem & Timotheum gesta sunt.

4 Elatus autem in ira, arbitrabatur se, injuriam illorum qui se fugaverant, posse in Judæos retorquere: ideóque jussit agitari currum suum, sine intermissione agens iter, cælesti eum judicio perurgente, eò quòd ita superbè locutus est se venturum Jerosolymam, & congeriem sepulchri Judæorum eam facturum.

2 Par. 16 c. 9. 5 * Sed qui universa conspicit Dominus Deus Israël, percussit eum insanabili & invisibili plaga. Ut enim finivit hunc ipsum sermonem, apprehendit eum dolor dirus viscerum, & amara internorum tormenta:

6 Et quidem satis justè, quippe qui multis & nobis cruciatibus aliorum torserat viscera, licet ille nullo modo à sua malitia cessaret.

7 Super hoc autem superbia repetus, ignem spirans animo in Judæos, & præcipiens accelerari negotium, contigit illum impetu euntem de curru cadere, & gravi corporis collisione membra vexari.

B 8 Isque qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, & montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terra in gestatorio portabatur, manifestam Dei virtutem in semetipso contestans:

9 Ita ut de corpore impij vermes scaturirent, ac viventis in doloribus carnes ejus effluerent, odore etiam illius & fœtore exercitus gravaretur.

10 Et qui paulò antè sidera cæli contingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam fœtoris portare.

11 Hinc igitur cœpit ex gravi superbia deductus ad agnitionem sui venire, divina admonitus plaga, per momento singula doloribus suis augmenta capientibus.

12 Et cùm nec ipse jam fœtorem suum ferre posset, ita ait: Justum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire.

13 Orabat autem hic scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus.

14 Et civitatem, ad quam festinans veniebat ut eam ad solum deduceret, ac sepulchrum congestorum faceret, nunc optat liberam reddere:

15 Et Judæos, quos nec sepultura quidem se dignos habiturum, sed avibus ac feris diripiendos traditurum, & cum parvulis exterminaturum dixerat, æduales nunc Athenienses facturum pollicetur:

16 Templum etiam sanctum, quod priùs expoliaverat, optimis donis ornaturum, & sancta vasa multiplicaturum, & pertinentes ad sacrificia sumptus de redditibus suis præstaturum: C

17 Super hæc, & Judæum se futurum, & omnem locum terræ perambulaturum, & prædicaturum Dei potestatem.

18 Sed non cessantibus doloribus (supervenerat enim in eum justum Dei judicium) desperans scripsit ad Judæos in modum deprecationis epistolam hæc continentem:

19 Optimis civibus Judæis plurimam salutem, & benè valere, & esse felices; rex & princeps Antiochus.

20 Si benè valetis, & filij vestri, & ex sententia vobis cuncta sunt, maximas agimus gratias.

21 Et ego in infirmitate constitutus, vestri autem memor benignè, reversus de Persidis locis, & infirmitate gravi apprehensus, necessarium duxi pro communi utilitate curam habere:

22 Non desperans memetipsum, sed spem multam habens effugiendi infirmitatem.

23 Respiciens autem quòd & pater meus, quibus temporibus in locis superioribus ducebat exercitum, ostendit qui post se susciperet principatum: D

24 Ut si quid contrarium accideret, aut difficile nuntiaretur, scientes hi qui in regionibus erant, cui esset rerum summa derelicta, non turbarentur.

25 Ad hæc considerans de proximo potentes quoque & vicinos temporibus insidiantes, & eventum expectantes, designavi filium meum Antiochum regem, quem sæpè recurrens in superiora regna multis vestrum commendabam: & scripsi ad eum quæ subjecta sunt.

26 Ora itaque vos & peto, memores beneficiorum publicè & privatim, ut unusquisque conservet fidem ad me & ad filium meum.

27 Confido enim, eum modestè & humanè acturum, & sequentem propositum meum, & communem vobis fore.

28 Igitur homicida & blasphemus pessimè percussus, & ut ipse alios tractaverat, peregrè in montibus miserabili obitu vita functus est.

29 Transferebat autem corpus Philippus collactaneus ejus, qui metuens filium Antiochi, ad Ptolemæum Philometorem in Ægyptum abiit.

Caput X.

Iudas Machabæus, purgatis templo ac civitate, octo diebus solemnitatem celebrat, & quot annis celebrandam ordinat: Eupator Antiocho patri in regno succedens, Ptolemæo veneno extincto, Gorgiam ducem locorum constituit, Iudæos sæpius pugna molestantem: Iudæi & hunc & Timotheum variásque hostium munitiones devincunt, occisis plurimis millibus, quinque etiam equitibus de cælo apparentibus, qui Iudæis in auxilium venerant.

A 1 MAchabæus autem, & qui cum eo erant, Domino se protegente, templum quidem, & civitatem recepit:

2 Aras autem, quas alienigenæ per plateas extruxerant, itémque delubra demolitus est.

3 Et purgato templo, aliud altare fecerunt: & de ignitis lapidibus igne concepto sacrificia obtulerunt post biennium, & incensum, & lucernas, & panes propositionis posuerunt.

4 Quibus gestis, rogabant Dominum prostrati in terram, ne ampliùs talibus malis inciderent: sed &, si quando peccassent, ut ab ipso mitiùs corriperentur, & non barbaris ac blasphemis hominibus traderentur.

5 Qua die autem templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die purificationem fieri, vigesima quinta mensis, qui fuit Casleu.

B 6 Et cum lætitia diebus octo egerunt in modum tabernaculorum, recordantes quòd ante modicum temporis, diem solemnem tabernaculorum in montibus & in speluncis more bestiarum egerant.

7 Propter quod thyrsos, & ramos virides, & palmas præferebant ei qui prosperavit mundari locum suum.

8 Et decreverunt communi præcepto & decreto, universæ genti Judæorum, omnibus annis agere dies istos.

9 Et Antiochi quidem, qui appellatus est Nobilis, vitæ excessus ita se habuit.

10 Nunc autem de Eupatore Antiochi impij filio, quæ gesta sunt narrabimus, breviantes mala, quæ in bellis gesta sunt.

C 11 Hic enim susceptо regno, constituit super negotia regni Lysiam quemdam, Phœnicis & Syriæ militiæ principem.

12 Nam Ptolemæus, qui dicebatur Macer, justi tenax erga Judæos esse constituit, & præcipuè propter iniquitatem quæ facta erat in eos, & pacificè agere cum eis.

13 Sed ob hoc accusatus ab amicis apud Eupatorem, cùm frequenter proditor audiret, eò quòd Cyprum creditam sibi à Philometore deseruisset, & ad Antiochum Nobilem translatus etiam ab eo recessisset, veneno vitam finivit.

14 Gorgias autem, cùm esset dux locorum, assumptis advenis frequenter Judæos debellabat.

15 Judæis verò, qui tenebant opportunas munitiones, fugato ab Jerosolymis suscipiebant, & bellare tentabant.

D 16 Hi verò qui erant cum Machabæo, per orationes Dominum rogantes ut esset sibi adjutor, impetum fecerunt in munitiones Idumæorum.

17 Multáque vi insistentes, loca obtinuerunt, occurrentes interemerunt, & omnes simul non minùs viginti millibus trucidaverunt.

18 Quidam autem, cùm confugissent in duas turres valdè munitas, omnem apparatum ad repugnandum habentes,

19 Machabæus ad eorum expugnationem, relicto Simone, & Josepho, itémque Zachæo, eisque qui cum ipsis erant satis multis, ipse ad eas, quæ ampliùs perurgebant, pugnas conversus est.

20 Hi verò qui cum Simone erant cupiditate E ducti, à quibusdam qui in turribus erant, suasi sunt pecunia: & septuaginta millibus didrachmis acceptis, dimiserunt quosdam effugere.

21 Cùm autem Machabæo nuntiatum esset quod factum est, principibus populi congregatis, accusavit quòd pecunia fratres vendidissent, adversariis eorum dimissis.

22 Hos igitur proditores factos interfecit, & confestim duas turres occupavit.

23 Armis autem ac manibus omnia prosperè agendo, in duabus munitionibus plus quàm viginti millia peremit.

24 At Timotheus, qui priùs à Judæis fuerat superatus, convocato exercitu peregrinæ multitudinis, & congregato equitatu Asiano, advenit quasi armis Judæam capturus.

25 Machabæus autem, & qui cum ipso erant, appropinquante illo, deprecabantur Dominum, caput terra aspergentes, lumbósque ciliciis præcincti,

26 Ad altaris crepidinem provoluti, ut sibi propitius, inimicis autem eorum esset inimicus, & adversariis adversaretur, sicut lex dicit.

27 Et ita post orationem, sumptis armis, longiùs de civitate procedentes, & proximi hostibus effecti, resederunt. F

28 Primo autem solis ortu utrique commiserunt: isti quidem victoriæ & prosperitatis sponsorem cum virtute Dominum habentes: illi autem ducem belli animum habebant.

29 Sed, cùm vehemens pugna esset, apparuerunt adversariis de cælo viri quinque in equis, frænis aureis decoris, ducatum Judæis præstantes:

30 Ex quibus duo Machabæorum medium habentes, armis suis circumseptum incolumem conservabant: in adversarios autem tela & fulmina jaciebant, ex quo & cæcitate confusi, & repleti perturbatione cadebant.

31 Interfecti sunt autem viginti millia quingenti, & equites sexcenti.

32 Timotheus verò confugit in Gazaram præsidium munitum, cui præerat Chæreas.

33 Machabæus autem, & qui cum eo erant, G lætantes obsederunt præsidium diebus quatuor.

34 At hi qui intus erant, loci firmitate confisi, supra modum maledicebant, & sermones nefandos jactabant.

35 Sed cùm dies quinta illuceseeret, viginti juvenes ex his qui cum Machabæo erant, accensi animis propter blasphemiam viriliter accesserunt ad murum, & feroci animo incedentes ascendebant:

36 Sed & alij similiter ascendentes, turres portásque succendere aggressi sunt, atque ipso maledicos vivos concremare.

37 Per continuũ autem biduũ præsidio vastato, Timotheum

Timotheum occultantem se, in quodam repertum loco peremerunt : & fratrem illius Chæream & Apollophanem occiderunt.

38 Quibus gestis, in hymnis & confessionibus benedicebant Dominum, qui magna fecit in Israël, & victoriam dedit illis.

Caput XI.

Judas Machabæus ferocis Lysiæ maximum prostravit exercitum, fretus auxilio missi cælitus equitis; quod animadvertens Lysias pacem inter Judæos & regem componit; referuntur epistolæ Lysiæ, Antiochi, ac Romanorum ad Judæos, & Antiochi ad Lysiam pro Judæis.

A 1 Sed parvo post tempore, Lysias procurator regis, & propinquus, ac negotiorum præpositus, graviter ferens de his quæ acciderant,

2 Congregatis octoginta millibus, & equitatu universo, veniebat adversus Judæos, existimans se civitatem quidem captam Gentibus habitaculum facturum,

3 Templum verò in pecuniæ quæstum, sicut cetera delubra Gentium, habiturum, & per singulos annos venale sacerdotium :

4 Nusquam recogitans Dei potestatem, sed mente effrænatus, in multitudine peditum, & in millibus equitum, & in octoginta elephantis confidebat.

5 Ingressus autem Judæam, & appropians Bethsuræ, quæ erat in angusto loco, ab Jerosolyma intervallo quinque stadiorum, illud præsidium expugnabat.

B 6 Ut autem Machabæus, & qui cum eo erant, cognoverunt expugnari præsidia, cum fletu & lacrymis rogabant Dominum, & omnis turba simul, ut bonum angelum mitteret ad salutem Israël.

7 Et ipse primus Machabæus, sumptis armis, ceteros adhortatus est simul secum periculum subire, & ferre auxilium fratribus suis.

8 Cúmque pariter prompto animo procederent, Jerosolymis apparuit præcedens eos eques in veste candida, armis aureis hastam vibrans.

9 Tunc omnes simul benedixerunt misericordem Dominum, & convaluerunt animis : non solùm homines, sed & bestias ferocissimas, & muros ferreos parati penetrare.

C 10 Ibant igitur prompti, de cælo habentes adjutorem, & miserantem super eos Dominum.

11 Leonum autem more impetu irruentes in hostes, prostraverunt ex eis undecim millia peditum, & equitum mille sexcentos :

12 Universos autem in fugam verterunt, plures autem ex eis vulnerati nudi evaserunt. Sed & ipse Lysias turpiter fugiens evasit.

13 Et quia non insensatus erat, secum ipse reputans, factam erga se diminutionem, & intelligens invictos esse Hebræos, omnipotentis Dei auxilio innitentes, misit ad eos :

14 Promisítque se consensurum omnibus quæ justa sunt, & regem compulsurum amicum fieri.

15 Annuit autem Machabæus precibus Lysiæ, in omnibus utilitati consulens : & quæcumque Machabæus scripsit Lysiæ de Judæis, ea rex concessit.

16 Nam erant scriptæ Judæis epistolæ à Lysia quidem hunc modum continentes :

Lysias populo Judæorum salutem. D

17 Joannes & Absalom, qui missi fuerant à vobis tradentes scripta, postulabant ut ea, quæ per illos significabantur, implerem.

18 Quæcumque igitur regi potuerunt perferri, exposui : & quæ res permittebat, concessit.

19 Si igitur in negotiis fidem conservaveritis, & deinceps bonorum vobis causa esse tentabo.

20 De ceteris autem per singula verbo mandavi, & istis, & his qui à me missi sunt, colloqui vobiscum.

21 Benè valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, mensis Dioscori die vigesima & quarta. E

22 Regis autem epistola ista continebat : Rex Antiochus Lysiæ fratri salutem.

23 Patre nostro inter deos translato, nos volentes eos, qui sunt in regno nostro, sine tumultu agere, & rebus suis adhibere diligentiam,

24 Audivimus Judæos non consensisse patri meo transferrentur ad ritum Græcorum, sed tenere velle suum institutum, ac propterea postulare à nobis concedi sibi legitima sua.

25 Volentes igitur hanc quoque gentem quietam esse, statuentes judicavimus, templum restitui illis, ut agerent secundùm suorum majorum consuetudinem.

26 Benè igitur feceris, si miseris ad eos, & dexteram dederis : ut cognita nostra voluntate, bono animo sint, & utilitatibus propriis deserviant.

27 Ad Judæos verò regis epistola talis erat : F
Rex Antiochus senatui Judæorum, & cæteris Judæis salutem.

28 Si valetis, sic estis ut volumus : sed & ipsi benè valemus.

29 Adiit nos Menelaus, dicens velle vos descendere ad vestros, qui sunt apud nos.

30 His igitur, qui commeant usque ad diem trigesimum mensis Xanthici, damus dexteras securitatis,

31 Ut Judæi utantur cibis & legibus suis, sicut & priùs : & nemo eorum ullo modo molestiam patiatur de his, quæ per ignorantiam gesta sunt.

32 Misimus autem & Menelaum, qui vos alloquatur.

33 Valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, Xanthici mensis quintadecima die.

34 Miserunt autem etiam Romani epistolam, ita se habentem :
Quintus Memmius & Titu Manilius, legati G
Romanorum, populo Judæorum salutem.

35 De his, quæ Lysias cognatus regis concessit vobis, & nos concessimus.

36 De quibus autem ad regem judicavit referendum, confestim aliquem mittite, diligentiùs inter vos conferentes, ut decernamus, sicut congruit vobis : nos enim Antiochiam accedimus.

37 Ideóque festinatè rescribere, ut nos quoque sciamus cujus estis voluntatis.

38 Benè valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, quintadecima die mensis Xanthici.

Caput XII.

Judas ac duces ipsius divino freti auxilio pugnant feliciter adversus Ioppitas, Iamnitas, Arabes; Casphin & Ephror civitates; item adversus Timotheum habentem ingentem exercitum, adversus præsidium Carnion & Gorgiam: occisis autem quibusdam Judæis, qui de donariis idolorum sustulerant, Judas curat pro ipsorum peccatis offerri sacrificium.

A 1 His factis pactionibus, Lysias pergebat ad regem, Judæi autem agriculturæ operam dabant.

2 Sed hi qui resederant, Timotheus, & Apollonius Gennæi filius, sed & Hieronymus,& Demophon super hos,& Nicanor Cypriarches, non sinebant eos in silentio agere, & quiete.

3 Joppitæ verò tale quoddam flagitium perpetrarunt:rogaverunt Judæos, cum quibus habitabant, ascendere scaphas, quas paraverant, cum uxoribus & filiis,quasi nullis inimicitiis inter eos subjacentibus.

4 Secundùm commune itaque decretum civitatis,& ipsis acquiescentibus, pacisque causa nihil suspectum habentibus:cùm in altum processissent, submerserunt non minùs ducentos.

5 Quam crudelitatem Judas in suæ gentis homines factum ut cognovit,præcepit viris,qui erãt cum ipso : & invocato justo judice Deo,

6 Venit adversus interfectores fratrum, & portum quidem noctu succendit,scaphas exussit,eos autem,qui ab igne refugerant,gladio peremit.

B 7 Et cùm hæc ita gessit discessit quasi iterùm reversurus, & universos Joppitas eradicaturus.

8 Sed cùm cognovisset & eos,qui erant Jamniæ, velle pari modo facere habitantibus secum Judæis,

9 Jamnitis quoque nocte supervenit, & portum cum navibus succendit : ita ut lumen ignis appareret Jerosolymis à stadiis ducentis quadraginta.

10 Inde cùm jam abiissent novem stadiis, & iter facerent ad Timotheum,commiserunt cum eo Arabes, quinque millia viri, & equites quingenti.

11 Cùmque pugna valida fieret,& auxilio Dei prosperè cessisset, residui Arabes victi, petebant à Juda dextramsibi dari, promittentes se pascua daturos,& in ceteris profuturos.

12 Judas autem, arbitratus verè in multis eos utiles, promisit pacem : dextrísque acceptis,discessere ad tabernacula sua.

C 13 Aggressus est autem & civitatem quamdam firmam, pontibus mirísque circumseptam, quæ à turbis habitabatur Gentium promiscuarum,cui nomen Casphin.

14 Hi verò qui intus erant,confidentes in stabilitate murorum,& apparatu alimoniarum, remissiùs agebant, maledictis lacessentes Judam, & blasphemantes, ac loquentes quæ fas non est.

15 Machabæus autem, invocato magno mundi Principe,qui sine arietibus & machinis * temporibus Jesu præcipitavit Jerico, irruit ferociter muris:

* Iosue 6.v.20.

16 Et capta civitate per Domini voluntatem, innumerabiles cædes fecit,ita ut adjacentes stagnũ stadiorum duorum latitudinis, sanguine interfectorum fluere videretur.

17 Inde discesserunt stadia septingenta quinquaginta & venerunt in Characa ad eos, qui dicuntur Tubianæi, Judæos:

18 Et Timotheum quidem in illis locis non comprehenderent, nullóque negotio perfecto regressus est, relicto in quodam loco firmissimo præsidio.

19 Dositheus autem & Sosipater,qui erant duces cum Machabæo,peremerunt à Timotheo relictos in præsidio, decem millia viros.

20 At Machabæus, ordinatis circum se sex millibus,& constitutis per cohortes, adversus Timotheum processit, habentem secum centum viginti millia peditum, equitúmque duo millia quingentos.

D 21 Cognito autem Judæ aventu, Timotheus præmisit mulieres, & filios, & reliquum apparatum, in præsidium, quod Carnion dicitur : erat enim inexpugnabile, & accessu difficile propter locorum angustias.

22 Cúmque cohors Judæ prima apparuisset, timor hostibus incussus est, ex præsentia Dei, qui universa conspicit, & in fugam versi sunt alius ab alio,ita ut magis à suis dejicerentur,& gladiorum suorum ictibus debilitarentur.

23 Judas autem vehementer instabat puniens profanos, & prostravit ex eis triginta millia virorum.

24 Ipse verò Timotheus incidit in partes Dosithi & Sosipatris : & multis precibus postulabat ut vivus dimitteretur, eò quòd multorum ex Judæis parentes haberet,ac fratres,quos morte ejus decipi eveniret.

25 Et cùm fidem dedisset restitutum se eos secundùm constitutum, illæsum eum dimiserunt propter fratrum salutem.

26 Judas autem egressus est ad Carnion, interE fectis vigintiquinque millibus.

27 Post horum fugam, & necem, movit exercitum ad Ephron civitatem munitam,in qua multitudo diversarum gentium habitabat: & robusti juvenes pro muris consistentes fortiter repugnabant : in hac autem machinæ multæ,& telorum erat apparatus.

28 Sed, cùm omnipotentem invocassent, qui potestate sua vires hostium confringit, ceperunt civitatem : & ex eis qui intus erant,vigintiquinque millia prostraverunt.

29 Inde ad civitatem Scytharum abierunt, quæ ab Jerosolymis sexcentis stadiis aberat.

30 Contestantibus autem his,qui apud Scythopolitas erant,Judæis, quòd benignè ab eis haberentur, etiam temporibus infidelitatis quòd modestè secum egerint :

31 Gratias agentes eis, & exhortati etiam de F cetero erga genus suum benignos esse, venerunt Ierosolymam die solemni septimanarum instante.

32 Et post Pentecosten abierunt contra Gorgiam præpositum Idumææ.

33 Exivit autem cum pedibus tribus millibus, & equitibus quadringentis.

34 Quibus

34 Quibus congressis, contigit paucos ruere Judæorum.

35 Dositheus verò quidam de Bacenoris eques, vir fortis Gorgiam tenebat: &, cùm vellet illum capere vivum, eques quidam de Thracibus irruit in eum, humerúmque ejus amputavit: atque ita Gorgias effugit in Maresa.

36 At illis, qui cum in Esdrin erant, diutiùs pugnantibus & fatigatis, invocavit Judas Dominum adjutorem & ducem belli fieri:

37 Incipiens voce patria, & cum hymnis clamorem extollens, fugam Gorgiæ militibus incussit.

38 Judas autem collecto exercitu venit in civitatem Odollam: &, cùm septima dies supervenisset, secundùm consuetudinem purificati, in eodem loco sabbatum egerunt.

39 Et sequenti die venit cum suis Judas, ut corpora prostratorum tolleret, & cum parentibus poneret in sepulchris paternis.

G

40 Invenerunt autem sub tunicis interfectorum de donariis idolorum, quæ apud Jamniam fuerunt, * à quibus lex prohibet Judæos: omnibus ergo manifestum factum est, ob hanc causam eos corruisse.

* Deut. 7. d. 25.

41 Omnes itaque benedixerunt justum judicium Domini, qui occulta fecerat manifesta.

42 Atque ita ad preces conversi, rogaverunt, ut id quod factum erat delictum oblivioni traderetur. At verò fortissimus Judas hortabatur populum conservare se sine peccato, sub oculis videntes quæ facta sunt pro peccatis eorum qui prostrati sunt.

43 Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Jerosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, benè & religiosè de resurrectione cogitans.

44 (Nisi enim eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur & vanum orare pro mortuis.)

45 Et quia considerabat quòd hi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam,

46 Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur.

CAPUT XIII.

Menelaus Judæus transfuga jussu Antiochi extremo afficitur supplicio: Antiochus verò maximum ducens in Judæos exercitum, semel ac iterùm victus & repulsus, multisque millibus ex suis occisis, & Philippo rebellante, supplex pacem cum Judæis firmat juramento, oblato in templo sacrificio, Judáque in principem Ptolemaïdis constituto.

A 1 ANno centesimo quadragesimo nono, cognovit Judas Antiochum Eupatorem venire cum multitudine adversus Judæam,

2 Et cum eo Lysiam procuratorem & præpositum negotiorum, secum habentem peditum centum decem millia, & equitum quinque millia, & elephantos viginti duos, currus cum falcibus trecentos.

3 Commiscuit autem se illis & Menelaus: & cum multa fallacia deprecabatur Antiochum, non pro patriæ salute, sed sperans se constitui in principatum.

4 Sed Rex regum suscitavit animos Antiochi in peccatorem: & suggerente Lysia hunc esse causam omnium malorum, jussit (ut eis est consuetudo) apprehensum in eodem loco necari. B

5 Erat autem in eodem loco turris quinquaginta cubitorum, aggestum undique habens cineris: hæc prospectum habebat in præceps.

6 Inde in cinerem dejici jussit sacrilegum, omnibus eum propellentibus ad interitum.

7 Et tali lege prævaricatorem legis contigit mori, nec terræ dari Menelaum.

8 Et quidem satis justè: nam quia multa erga aram Dei delicta commisit, cujus ignis & cinis erat sanctus; ipse in cineris morte damnatus est. C

9 Sed rex mente effrænatus veniebat, nequiorem se patre suo Judæis ostensurus.

10 Quibus Judas cognitis, præcepit populo ut die ac nocte Dominum invocarent, quo, sicut semper, & nunc adjuvaret:

11 Quippe qui lege, & patria, sanctóque templo privari vererentur: ac populum, qui nuper paululùm respirasset, ne sineret blasphemiis rursus nationibus subdi.

12 Omnibus itaque simul id facientibus, & petentibus à Domino misericordiam, cum fletu & jejuniis, per triduum continuum prostratis, hortatus est eos Judas ut se præparent. D

13 Ipse verò cum senioribus cogitavit, priùs quàm rex admoveret exercitum ad Judæam, & obtineret civitatem, exire, & Domini judicio commitere exitum rei.

14 Dans itaque potestatem omnium Deo mundi creatori, & exhortatus suos ut fortiter dimicarent, & usque ad mortem pro legibus, templo, civitate, patria, & civibus starent, circa Modin exercitum constituit. E

15 Et dato signo suis Dei victoriæ, juvenibus fortissimis electis, nocte aggressus aulam regiam, in castris interfecit viros quatuor millia, & maximum elephantorum cum his qui superpositi fuerant:

16 Summóque metu ac perturbatione hostium castra replentes, rebus prosperè gestis, abierunt.

17 Hoc autem factum est die illucescente, adjuvante eum Domini protectione.

18 Sed rex, accepto gustu audaciæ Judæorum, arte difficultatem locorum tentabat:

19 Et Bethsuræ, quæ erat Judæorum præsidium munitum, castra admovebat: sed fugabatur, impingebat, minorabatur. F

20 His autem, qui intus erant, Judas necessaria mittebat.

21 Enuntiavit autem mysteria hostibus Rhodocus quidam de Judaico exercitu, qui requisitus comprehensus est, & conclusus.

22 Iterùm rex sermonem habuit ad eos qui erant in Bethsuris: dextram dedit: accepit: abiit.

23 Commisit cum Juda: superatus est. Ut autem cognovit rebellasse Philippum Antiochiæ, qui relictus erat super negotia, mente consternatus, Judæos deprecans, subditúsque eis, jurat de

omnibus quibus justum visum est : & reconciliatus obtulit sacrificium, honoravit templum, & munera posuit :

24 Machabæum amplexatus est, & fecit eum à Ptolemaïde usque ad Gerrenos ducem & principem.

25 Ut autem venit Ptolemaïdam, graviter ferebant Ptolemenses amicitiæ conventionem, indignantes ne fortè fœdus irrumperent.

26 Tunc ascendit Lysias tribunal, & exposuit rationem ; & populum sedavit, regressúsque est Antiochiam: & hoc modo regis profectio & reditus processit.

Caput XIV.

Suggerente Alcimo qui summo destitutus erat sacerdotio, Nicanor in Judæos missus à rege Demetrio, auditis Judæ præclaris facinoribus, amicitiam cum eo contrahit : quam postmodum rege cogente solvens, dum Judam nequit comprehendere, templi minatur eversionem, & senem Raziam Judæum magnanimum apprehendere conatur: qui dum ab hostibus jam se capiendum videret, elegit potiùs constantissimo animo sibi mortem inferre quàm indigna pati ab hostibus, in quos proprio manibus sua intestina projecit.

A 1 SEd post triennij tempus, cognovit Judas, & qui cum eo erant, Demetrium Seleuci, cum multitudine valida, & navibus per portum Tripolis ascendisse ad loca opportuna,

2 Et tenuisse regiones adversus Antiochum, & ducem ejus Lysiam.

3 Alcimus autem quidam, qui summus sacerdos fuerat, sed voluntariè coinquinatus est temporibus commistionis, considerans nullo modo sibi esse salutem, neque accessum ad altare,

4 Venit ad regem Demetrium, centesimo quinquagesimo anno, offerens ei coronam auream, & palmam super hæc & thallos, qui templi esse videbantur. Et ipsa quidem die siluit.

5 Tempus autem opportunum dementiæ suæ nactus, convocatus à Demetrio ad consilium, & interrogatus quibus rebus & consiliis Judæi niterentur,

6 Respondit : Ipsi qui dicuntur Assidæi Judæorum, quibus præest Judas Machabæus bella nutriunt, & seditiones movent, nec patiuntur regnum esse quietum.

7 Nam & ego defraudatus parentum gloria (dico autem summo sacerdotio) huc veni :

B 8 Primò quidem utilitatibus regis fidem servans, secundò autem etiam civibus consulens : nam illorum pravitate universum genus nostrum non minimè vexatur.

9 Sed oro his singulis, ô rex, cognitis, & regioni, & generi, secundùm humanitatem tuam pervulgatam omnibus, prospice.

10 Nam, quamdiu supereſt Judas, impossibile est pacem esse negotiis.

11 Talibus autem ab hoc dictis, & ceteri amici, hostiliter se habentes adversus Judam inflammaverunt Demetrium.

12 Qui statim Nicanorem præpositum elephantorum ducem misit in Judæam :

13 Datis mandatis, ut ipsum quidem Judam caperet, eos verò, qui cum illo erant, dispergeret, & constitueret Alcimum maximi templi summum sacerdotem.

14 Tunc gentes, quæ de Judæa fugerant Judam, gregatim se Nicanori miscebant ; miserias & clades Judæorum, prosperitates rerum suarum existimantes.

15 Audito itaque Judæi Nicanoris adventu & C conventu nationum, consperſi terra rogabant eum, qui populum suum constituit, ut in æternum custodiret, quique suam portionem signis evidentibus protegit.

16 Imperante autem duce, statim inde moverunt, convenerúntque ad castellum Dessau.

17 Simon verò frater Judæ commiserat cum Nicanore : sed conterritus est repentino adventu adversariorum,

18 Nicanor tamen, audiens virtutem comitum Judæ, & animi magnitudinem, quam pro patriæ certaminibus habebant, sanguine judicum facere metuebat.

19 Quam ob rem præmisit Posidonium, & Theodotium, & Matthiam, ut darent dextras atque acciperent.

20 Et cùm diu de his consilium ageretur, & ipse dux ad multitudinem retulisset, omnium una fuit sententia amicitiis annuere.

21 Itaque diem constituerunt, qua secretò inter se agerent: & singulis sellæ prolatæ sunt, & positæ.

22 Præcepit autem Judas armatos esse locis opportunis, ne fortè ab hostibus repētè mali aliquid oriretur : & congruum colloquium fecerunt.

23 Morabatur autem Nicanor Jerosolymis, ni- D hílque iniquè agebat, gregésque turbarum, quæ congregatæ fuerant, dimisit.

24 Habebat autem Judam semper charum ex animo, & erat viro inclinatus.

25 Rogavítque eum ducere uxorem, filiósque procreare. Nuptias fecit : quiete egit, communiterque vivebant.

26 Alcimus autem videns charitatem illorum adinvicem, & conventione, venit ad Demetrium, & dicebat, Nicanorem rebus alienis assentire, Judámque regni insidiatorem successorem sibi destinasse.

27 Itaque rex exasperatus, & pessimis hujus criminationibus irritatus, scripsit Nicanori, dicens, graviter quidem se ferre de amicitiæ conventione, jubere tamen Machabæum citiùs vinctum mittere Antiochiam.

28 Quibus cognitis, Nicanor consternabatur, & graviter ferebat, si ea, quæ convenerant, irrita faceret, nihil læsus à viro :

29 Sed quia regi resistere non poterat, opportunitatem observabat, quæ præceptum perficeret.

30 At Machabæus, videns secum austeriùs agere Nicanorem, & consuetum occursum ferociùs exhibentem, intelligens non ex bono esse austeritatem istam, paucis suorum congregatis, occultavit se à Nicanore.

31 Quod cùm ille cognovit fortiter se à viro E præventum, venit ad maximum & sanctissimum templum : & sacerdotibus solitas hostias offerentibus, jussit sibi tradi virum.

32 Quibus cum juramento dicentibus nescire se ubi esset qui quærebatur, extendens manum ad templum,

33 Juravit,

33 Juravit, dicens: Nisi Jadam mihi vinctum tradideris, istud Dei fanum in planitiem deducam, & altare effodiam, & templum hoc Libero patri consecrabo.

34 Et his dictis, abiit. Sacerdotes autem protendentes manus in cælum, invocabant eum, qui semper propugnator esset gentis ipsorum, hæc dicentes:

F 35 Tu domine universorum, qui nullius indiges, voluisti templum habitationis tuæ fieri in nobis.

39 Et nunc sancte sanctorum omnium Domine, conserva in æternum impollutam domum istam, quæ nuper mundata est.

37 Razias autem quidam de senioribus ab Jerosolymis delatus est Nicanori, vir amator civitatis, & benè audiens: qui pro affectu pater Judæorum appellabatur.

38 Hic multis temporibus continentiæ propositum tenuit in Judaismo, corpúsque & animam tradere contentus pro perseverantia.

39 Volens autem Nicanor manifestare odium, quod habebat in Judæos, misit milites quingentos, ut eum comprehenderent.

40 Putabat enim, si illum decepisset, se cladem Judæis maximam illaturum.

41 Turbis autem irruere in domum ejus, & januam disrumpere, atque ignem admovere cupientibus, cùm jam comprehēderetur, gladio se petiit;

G 42 Eligens nobiliter mori potiùs, quàm subditus fieri peccatoribus, & contra natales suos indignis injuriis agi.

43 Sed, cùm per festinationem non certo ictu plagam dedisset, & turbæ intra ostia irrumperent, recurrens audacter ad murum, præcipitavit semetipsum viriliter in turbas:

44 Quibus velociter locum dantibus casui ejus, venit per mediam cervicem:

45 Et cùm adhuc spiraret, accensus animo, surrexit: & cùm sanguis ejus magno flexu defflueret, & gravissimis vulneribus esset saucius, cursu turbam pertransiit:

46 Et stans supra quamdam petram præruptam, & jam exsanguis effectus, complexus intestina sua, utriusque manibus projecit super turbas, invocans dominatorem vitæ ac spiritus, ut hæc illi iterùm redderet: atque ita vita defunctus est.

CAPUT XV.

Judas suos contra Nicanorem Dei potentiam contemnentem roborat, tum exhortatione, tum nocturnæ apparitionis manifestatione de viso Ieremia pro populo Israël orante; qui in Deum spem habentes ingentem prosternunt exercitum, amputatis capite & manu Nicanoris, quæ Jerosolymis in memoriam divinæ protectionis suspensa sunt, lingua ejus blasphema avibus particulatim tradita, eóque die in annum solemnitatem instituto.

A 1 NIcanor autem, ut comperit Judam esse in locis Samariæ, cogitavit cum omni impetu die sabbati committere bellum.

1. Mach 7. d. 26.

2 Judæis verò, qui illum per necessitatem sequebantur, dicentibus: Ne ita ferociter & barbarè feceris, sed honorem tribue diei sanctificationis, & honora eum, qui universa conspicit:

3 Ille infelix interrogavit, si est potens in cælo, qui imperavit agi diem sabbatorum.

4 Et respondentibus illis: Est Dominus vivus ipse in cælo potens, qui jussit agi septimam diem;

5 At ille ait: Et ego potens sum super terram, qui impero sumi arma, & negotia regis impleri. Tamen non obtinuit ut consilium perficeret.

6 Et Nicanor quidem cum summa superbia erectus, cogitaverat commune trophæum statuere de Juda.

7 Machabæus autem semper confidebat cum omni spe auxilium sibi à Deo affuturum. B

8 Et hortabatur suos ne formidarent ad adventum nationum, sed in mente haberent adjutoria sibi facta de cœlo, & nunc sperarent ab Omnipotente sibi affuturam victoriam.

9 Et allocutus eos de lege & prophetis, admonens etiam certamina quæ fecerant priùs, promptiores constituit eos:

12 Et ita animis eorum erectis, simul ostendebat Gentium fallaciam, & juramentorum prævaricationem.

11 Singulos autem illorum armavit, non clypei & hastæ munitione: sed sermonibus optimis, & exhortationibus, exposito digno fide somnio, per quod universos lætificavit.

12 Erat autem hujuscemodi visus: Oniam, qui fuerat summus sacerdos, virum bonum & benignum, verecundum visu, modestum moribus, & eloquio decorum, & qui à puero in virtutibus exercitatus sit, manus protendentem, orare pro omni populo Judæorum:

13 Post hoc apparuisse & alium virum, ætate C & gloria mirabilem, & magni decoris habitudine circa illum:

14 Respondentem verò Oniam dixisse: Hic est fratrum amator, & populi Israël: hic est, qui multum orat pro populo, & universa sancta civitate, Jeremias propheta Dei.

15 Extendisse autem Jeremiam dextram, & dedisse Judæ gladium aureum, dicentem:

16 Accipe sanctum gladium munus à Deo, in quo dejicies adversarios populi mei Israël.

17 Exhortati itaque Judæ sermonibus bonis valdè, de quibus extolli posset impetus, & animi juvenum confortari, statuerunt dimicare & confligere fortiter, ut virtus de negotiis judicaret: eò quòd civitas sancta & templum periclitarentur: D

18 Erat enim pro uxoribus, & filiis, itémque pro fratribus, & cognatis, minor solicitudo: maximus verò & primos pro sanctitate timor erat templi.

19 Sed & eos qui in civitate erant, non minima solicitudo habebat pro his qui congressuri erant.

20 Et cùm jam omnes sperarent judicium futurum, hostésque adessent, atque exercitus esset ordinatus, bestiæ equitésque oportuno in loco compositi,

21 Considerans Machabæus adventum multitudinis, & apparatum varium armorum, & ferocitatem bestiarum, extendens manus in cælum, prodigia facientem Dominum invocavit, qui non secundùm armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam.

22 Dixit autem invocans hoc modo: * Tu E Domine, qui misisti angelum tuum sub Ezechia rege

*4. Reg. 19. v. 35.

rege Juda, & interfeciſti de caſtris Sennacherib centum octogintaquinque millia:

23 Et nunc dominator cælorum mitte angelum tuum bonum ante nos, in timore & tremore magnitudinis brachij tui,

24 Ut metuant qui cum blaſphemia veniunt adverſus ſanctum populum tuum. Et hic quidem ita peroravit.

25 Nicanor autem, & qui cum ipſo erant, cum tubis & canticis admovebant.

26 Judas verò, & qui cum eo erant, invocato Deo, per oratione congreſſi ſunt:

27 Manu quidem pugnantes, ſed Dominum cordibus orantes, proſtraverunt non minus triginta quinque millia, præſentia Dei magnificè delectati.

28 Cúmque ceſſaſſent, & cum gaudio redirent, cognoverunt Nicanorem ruiſſe cum armis ſuis.

F 29 Facto itaque clamore, & pertubatione excitata, patria voce omnipotentem Dominum benedicebant.

30 Præcepit autem Judas, qui per omnia corpore & animo mori pro civibus paratus erat, caput Nicanoris, & manu cum humero abſciſſam, Jeroſolymam perferri.

31 Quo cum perveniſſet, convocatis contribulibus, & ſacerdotibus ad altare, accerſiit & eos qui in arce erant.

32 Et oſtenſo capite Nicanoris, & manu nefaria, quam extendens contra domum ſanctam omnipotentis Dei, magnificè gloriatus eſt:

33 Linguam etiam impij Nicanoris præciſam juſſit particulatim avibus dari: manum autem dementis contra templum ſuſpendi.

34 Omnes igitur cæli benedixerunt Dominum, dicentes: Benedictus, qui locum ſuum incontaminatum ſervavit.

35 Suſpendit autem Nicanoris caput in ſumma G arce, ut evidens eſſet & manifeſtum ſignum auxilij Dei.

36 Itaque omnes communi conſilio decreverunt nullo modo diem iſtum abſque celebritate præterire:

37 Habere autem celebritatem terciadecima die menſis Adar, quod dicitur voce Syriaca, pridie Mardochæi diei:

38 Igitur his erga Nicanorem geſtis, & ex illis temporibus ab Hebræis civitate poſſeſſa, ego quoque in his faciam finem ſermonis.

39 Et ſi quidem benè, & ut hiſtoriæ competit hoc & ipſe velim: ſin autem minùs dignè, concedendum eſt mihi.

40 Sicut enim vinum ſemper bibere, aut ſemper aquam, contrarium eſt; alternis autem uti, delectabile: ita legentibus, ſi ſemper evactus ſit ſermo, non erit gratus. Hîc ergo erit conſummatus.

FINIS.

SANCTUM

SANCTUM JESU CHRISTI EVANGELIUM SECUNDUM MATTHÆUM.

CAPUT PRIMUM.

A quibus Majoribus Christus secundùm carnem descenderit: Angelus instruit Joseph de Mariæ sponsæ conceptione partúque futuro.

A
*Luc.3. g 31.
* Gen. 21.a 3.
* Gen. 25.d.25.
* Gen. 29.c.35.
* Gen. 38.g.29
1.Par.2. a.1.
*Rut 4. d 18.
1.Par.2. a.5.
*Num 7.b.12.
*Ruth. 4.d.21.
1. Reg. 16.a.1.
*2.Reg. 11.f.24.

1 LIBER generationis Jesu Christi filij * David, filij Abraham.

2 * Abraham genuit Isaac.

* Isaac autem genuit Jacob.

* Jacob autem genuit Judam, & fratres ejus.

3 * Judas autem genuit Phares, & Zaram de Thamar.

* Phares autem genuit Esron.

Esron autem genuit Aram.

4 Aram autem genuit Aminadab.

* Aminadab autem genuit Naasson.

Naasson autem genuit Salmon.

5 Salmon autem genuit Booz de Rahab.

B
*3.Reg. 11.g.43.
*3 Reg. 14.g.31.
*3.Reg. 15.b.8.
*2.Par. 26.d.23
*2.Par. 27.d.9.
*2.Par. 28.d.27
*2.Par. 32.g.33.
*2.Par. 33.d.20
*2 Par. 34.d.25
*2 Par. 36.a.2

* Booz autem genuit Obed ex Ruth.

Obed autem genuit Jesse.

* Jesse autem genuit David regem.

6 * David autem Rex genuit Salomonem ex ea quæ fuit Uriæ.

7 * Salomon autem genuit Roboam.

* Roboam autem genuit Abiam.

* Abias autem genuit Asa.

8 Asa autem genuit Josaphat.

Josaphat autem genuit Joram.

Joram autem genuit Oziam.

9 * Ozias autem genuit Joatham.

* Joatham autem genuit Achaz.

* Achaz autem genuit Ezechiam.

10 * Ezechias autem genuit Manassen.

* Manasses autem genuit Amon.

* Amon autem genuit Josiam.

11 * Josias autem genuit Jechoniam, & fratres ejus in transmigratione Babylonis.

12 Et post transmigrationem Babylonis: Jechonias genuit Salathiel.

Salathiel autem genuit Zorobabel.

13 Zorobabel autem genuit Abiud.

Abiud autem genuit Eliacim.

Eliacim autem genuit Azor.

14 Azor autem genuit Sadoc.

Sadoc autem genuit Achim.

Achim autem genuit Eliud.

C
1.Par.3. a.19.

15 Eliud autem genuit Eleazar.

Eleazar autem genuit Mathan.

Mathan autem genuit Jacob.

16 Jacob autem genuit Joseph virum Mariæ, de qua natus est JESUS, qui vocatur Christus.

17 Omnes itaque generationes ab Abraham usque ad David, generationes quatuordecim: & à David usque ad transmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim: & à transmigratione Babylonis usque ad Christum, generationes quatuordecim.

18 Christi autem generatio sic erat: Cùm esset desponsata mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto. *Luc.1. c.27.

19 Joseph autem vir ejus, cùm esset justus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam.

20 Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei, dicens: Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. D

21 Pariet autem filium: * & vocabis nomen ejus JESUM: ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum. *Luc.1. c.31. Act. 4. c. 12.

22 Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem:

23 * Ecce virgo in utero habebit, & pariet filium: & vocabunt nomen ejus Emmanuel: quod est interpretatum Nobiscum Deus. *Isa 7. c.14.

24 Exurgens autem Joseph à somno, fecit sicut præcepit ei angelus Domini, & accepit conjugem suam.

25 Et non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum: & vocavit nomen ejus JESUM.

CAPUT II.

Quomodo Magi cum muneribus ad Christum natum pervenerint: de Herodis in infantes sævitia, & Christi in Ægyptum exilio, ipsiúsque reditu in terram Israël.

A
Luc 2. a.7.

1 CUm ergo natus esset Jesus in Bethlehem Juda in diebus Herodis regis, ecce Magi ab oriente venerunt Jerosolymam,

2 Dicentes: Ubi est qui natus est rex Judæorum? vidimus enim stellam ejus in oriente, & venimus adorare eum.

3 Audiens autem Herodes rex, turbatus est, & omnis Jerosolyma cum illo.

4 Et congregans omne principes sacerdotum, & scribas populi, sciscitabatur ab eis ubi Christus nasceretur.

5 At illi dixerunt ei: In Bethlehem Judæ: Sic enim scriptum est per Prophetam: *Mic.5. a.2.

6 * Et tu Bethlehem terra Juda, nequaquam minima Joan 7. f.42.

minima es in principibus Juda : ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israël.

7 Tunc Herodes clàm vocatis Magis diligenter didicit ab eis tempus stellæ quæ apparuit eis :

B 8 Et mittens illos in Bethlehem, dixit : Ite, & interrogate diligenter de puero : & cùm inveneritis, renuntiate mihi, ut & ego veniens adorem eum.

9 Qui cùm audissent regem, abierunt. & ecce stella, quam viderant in oriente antecedebat eos, usquedum veniens staret suprà, ubi erat puer.

10 Videntes autem stellam gavisi sunt gaudio magno valdè.

11 Et intrantes domum, invenerunt puerum cum Maria matre ejus, & procidentes adoraverunt eum : * & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham.

* Psf. 71. b 10

12 Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in regionem suam.

C 13 Qui cùm recessissent, ecce angelus Domini apparuit in somnis Joseph, dicens : Surge, & accipe puerum, & matrem ejus, & fuge in Ægyptum, & esto ibi usque dum dicam tibi. Futurum est enim ut Herodes quærat puerum ad perdendum eum.

14 Qui consurgens, accepit puerum & matrem ejus nocte, & secessit in Ægyptum :

15 Et erat ibi usque ad obitum Herodis : ut adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem : * Ex Ægypto vocavi filium meum.

* Osee 11. a. 1.

16 Tunc Herodes videns quoniam illusus esset à Magis iratus est valdè, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus ejus, à bimatu & infrà, secundùm tempus quod exquisierat à Magis.

17 Tunc adimpletum est quod dictum est per Jeremiam prophetam dicentem :

* Jer. 31 c. 15. D 18 * Vox in Rama audita est, ploratus & ululatus multus : Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.

19 Defuncto autem Herode, ecce angelus Domini apparuit in somnis Joseph in Ægypto,

20 Dicens : Surge, & accipe puerum, & matrem ejus, & vade in terram Israël : defuncti sunt enim, qui quærebant animam pueri.

21 Qui consurgens, accepit puerum, & matrem ejus, & venit in terram Israël.

22 Audiens autem quòd Archelaus regnaret in Judæa pro Herode patre suo, timuit illò ire : & admonitus in somnis, secessit in partes Galilææ.

23 Et veniens habitavit in civitate, quæ vocatur Nazareth : ut adimpleretur quod dictum est per Prophetas : Quoniam Nazaræus vocabitur.

Caput III.

Joannes Baptista (cujus vitæ austeritas describitur) pœnitentiam juxta Isaiæ vaticinium in deserto prædicat : & populo adipsum confluente, reprehendit Pharisæos unà cum Sadducæis, docens ut dignos faciant fructus pœnitentiæ : & quantum suus à Christi baptismo differat : super Christum autem à Joanne baptizatum descendit Spiritus sanctus, & vox Patris cælitus audita est.

A 1 IN diebus autem illis venit Joannes Baptista prædicans in deserto Judææ.

2 Et dicens : * Pœniteniam agite : appropinquavit enim regnum cælorum.

* Mar. 1. a. 4. Luc. 3. a. 3.

3 Hic est enim, qui dictus est per Isaiam prophetam dicentem : * Vox clamantis in deserto : Parate viam Domini : rectas facite semitas ejus.

* Isa. 40. a. 3. Marc. 1. a. 3.

4 Ipse autem Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos : esca autem ejus erat locustæ, & mel silvestre.

Luc. 3. a. 4.

5 * Tunc exibat ad eum Jerosolyma, & omnis Judæa, & omnis regio circa Jordanem ;

* Mar. 1. a. 5.

6 Et baptizabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata sua,

7 Videns autem multos Pharisæorum, & Sadducæorum, * venientes ad baptismum suum, dixit eis : Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere à ventura ira ?

B * Luc. 3. b 7.

8 Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ.

9 Et ne velitis dicere intra vos : * Patrem habemus Abraham. dico enim vobis, quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.

* Joan. 8. c. 39.

10 Jam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

11 * Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam : qui autem post me venturus est, fortior me est, cujus non sum dignus calceamenta portare : ipse vos baptizabit in spiritu sancto, & igni.

C * Marc. 1. a. 8. Luc. 3. d. 16. Joan. 1. d. 26. Act. 1. a. 5.

12 Cujus ventilabrum in manu sua : & permundabit aream suam : & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

13 * Tunc venit Jesus à Galilæa in Jordanem ad Joannem, ut baptizaretur ab eo.

* Marc. 1. a. 9. D

14 Joannes, autem prohibebat eum, dicens : Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me ?

15 Respondens autem Jesus, dixit ei : Sine modò : sic enim decet nos implere omnem justitiam Tunc dimisit eum.

16 Baptizatus autem Jesus, confestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt ei cæli : & vidit * Spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se.

* Luc. 3. c. 22. * Luc 9. c. 35. 2. Pet. 1 d. 17.

17 Et ecce vox de cælis dicens : Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

Caput IV.

Christus in deserto post jejunium quadraginta dierum vincit diaboli tentationes : & capto Joanne secedens in Capharnaum, pœnitentiam prædicat : piscatores Petrum & Andream, Iacobum & Joannem Zebedæi ad se vocat : annuntians quoque Galilæis evangelium, varias curat infirmitates, turbis ipsum comitantibus.

A 1 TUnc Jesus ductus est in desertum à Spiritu, ut tentaretur à diabolo.

Mar. 1. b 12. Luc. 4. a. 1.

2 Et cùm jejunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus posteà esuriit.

3 Et accedens tentator dixit ei : Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.

4 Qui respondens dixit : Scriptum est : * Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.

* Deut. 8. a. 3. Luc 4. a. 4.

5 Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem, & statuit eum super pinnaculum templi,

6 Et dixit ei : Si filius Dei es, mitte te deorsum.

Scriptum

*Psal. 90. c. 11. Scriptum est enim: * Quia angelis suis mandavit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

* Deut. 6. c. 16. 7 Ait illi Jesus: Rursum scriptum est: * Non tentabis Dominum Deum tuum.

B 8 Iterùm assumpsit eum diabolus in montem excelsum valdè: & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum,

9 Et dixit ei: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.

10 Tunc dicit ei Jesus: Vade satana: Scriptum * Deut 6. b. 13. est enim: * Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.

11 Tunc reliquit eum diabolus: & ecce angeli accesserunt, & ministrabant ei.

*Marc. 1. b. 14. Luc. 4. b. 14. Ioan. 4. f. 43. 12 Cùm autem audisset Jesus quòd Joannes traditus esset, * secessit in Galilæam:

13 Et, relicta civitate Nazareth, venit, & habitavit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon & Nephthalim:

14 Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam:

* Isa 9. a. 1. 15 * Terra Zabulon, & terra Nephthalim, via maris trans Jordanem, Galilæa gentium,

C 16 Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam: & sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.

*Marc. 1. b. 15. 17 * Exinde cœpit Jesus prædicare, & dicere: Pœnitentiam agite: appropinquavit enim regnum cælorum.

*Marc. 1. b. 16. Luc. 5. a. 2. 18 Ambulans autem Jesus juxta mare Galilææ, * vidit duos fratres, Simonem, qui vocatus Petrus, & Andream fratrem ejus, mittentes rete in mare, (erant enim piscatores)

19 Et ait illis: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.

20 At illi continuò relictis retibus secuti sunt eũ.

21 Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem ejus, in navi cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua: & vocavit eos.

22 Illi autem statim relictis retibus & patre, secuti sunt eum.

D 23 Et circuibat Jesus totam Galilæam, docens in synagogis eorum, & prædicans evangelium regni: & sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo.

24 Et abiit opinio ejus in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes malè habentes, variis languoribus, & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curavit eos:

*Marc. 3. a. 8. Luc. 6. c. 17. 25 * Et secutæ sunt eum turbæ multæ de Galilæa & Decapoli, & de Jerosolymis, & de Judæa, & de trans Jordanem.

CAPUT V.

Octo tradit beatitudines: Apostolos salem terræ & lucem mundi dicit: nec venit ut solvat legem aut prophetas, sed adimpleat, docens de non irascendo fratri, sed ut ei reconciliemur, de non concupiscenda muliere, de membro scandalizante abjiciendo, & de uxore extra casum adulterij non dimittenda: non jurandum, nec malo resistendum, inimicos diligendos, & de malè meritis bene merendum.

A 1 VIdens autẽ Jesus turbas, ascendit in montẽ, & cùm sedisset, accesserũt ad eũ discipuli ejus,

2 Et aperiens os suum docebat eos, dicens: *Luc. 6. c. 20.

3 * Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum.

4 * Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram. *Psal. 36. b. 11.

5 * Beati, qui lugent: quoniam ipsi cõsolabuntur. *Isa. 61. a. 2.

6 Beati, qui esuriunt & sitiunt justitiam: quoniam ipsi saturabuntur.

7 Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur.

8 * Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt. *Psal. 23. a. 4.

9 Beati pacifici: quoniam filij Dei vocabuntur.

10 * Beati, qui persecutionem patiuntur propter justitiam: quoniam ipsorum est regnum cælorum. * 1 Pet. 2. d 20. 3. c. 4. 4. d. 14.

11 Beati estis cùm maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos mentientes, propter me:

B 12 Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis, sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos.

*Matt. 9. g. 49. Luc. 14. g. 34. 13 Vos estis sal terræ. * Quòd si sal evanuerit, in quo salietur? ad nihilum valet ultrà, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.

14 Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita.

*Marc. 4. c. 21. Luc. 8. b 16. 11 e. 33. 15 * Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt.

* 1. Pet. 2. c. 12. 16 Sic luceat lux vestra coram hominibus, * ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est.

17 Nolite putare quoniam veni solvere legem, aut prophetas: non veni solvere, sed adimplere.

* Luc. 16. e. 17 C 18 * Amen quippe dico vobis, donec transeat cælum & terra, iota unum, aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.

*Luc 2. b. 10. 19 * Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum: qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.

20 Dico enim vobis, quia nisi abundaverit Justitia vestra * plus quàm Scribarum, & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum. *Luc. 11 e. 39.

*Exod. 20. c. 13. Deut 5. c. 17. 21 Audistis qui dictum est antiquis: * Non occides: qui autem occiderit, reus erit judicio.

22 Ego autem dico vobis: quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit judicio. Qui autem dixerit fratri suo, raca: reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue: reus erit gehennæ ignis.

D 23 Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te:

24 Relinque ibi munus tuum ante altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.

*Luc. 12 g. 58. 25 * Esto consentiens adversario tuo citò dum es in via cum eo: ne fortè tradat te adversarius judici, & judex tradat te ministro: & in carcerem mittaris.

26 Amen dico tibi, non exies inde donec reddas novissimum quadrantem.

*Exod. 20.c.14. 27 Audistis quia dictum est antiquis: * Non mœchaberis.

28 Ego autem dico vobis: quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.

E 29 * Quòd si oculus tuus dexter scandalizat te, *Mar. 9 g. 46. Inf. 8. b. 9. erue eum, & projice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam.

30 Et si dextra manus tua scandalizat te, abscide eam, & projice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam.

*Deut. 24. v. 1. Inf 19. a. 31 Dictum est autem: * Quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudij.

*Mar. 10 b. 11. Luc. 16 c. 18 1 Cor 7. b. 10. 32 Ego autē dico vobis: * Quia omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa facit eam mœchari: & qui dimissā duxerit, adulterat.

*Exod. 20. b. 7. Levi. 19. c. 11. Deut 5. b. 11. Isa. 5. c. 12. 33 Iterùm audistis quia dictum est antiquis: * Non perjurabis: reddes autem Domino juramenta tua.

34 Ego autem dico vobis, non jurare omnino, neque per cælum, quia thronus Dei est:

35 Neque per terram, quia scabellum est pedum ejus: neque per Jerosolymam, quia civitas est magni regis:

F 36 Neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum.

*Jac. 5 c. 12. 37 * Sit autem sermo vester, est, est: non, non: quod autem his abundantius est, à malo est.

*Exod. 21. c. 24. Levi. 24. d. 20 Deut. 19 d. 21. 38 Audistis quia dictum est: * Oculum pro oculo, & dentem pro dente.

*Luc. 6. d. 28. * 1. Cor. 6. b. 7. 39 Ego autem dico vobis, non resistere malo; * sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram:

40 * Et ei, qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.

41 Et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo & alia duo.

* Deut 15. b. 8. 42 * Qui petit à te, da ei: & volenti mutuari à te, ne avertaris.

G 43 Audistis quia dictum est. * diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.

* Levi. 19. d. 18. *Luc. 6. d. 27. *Rom. 12 d 20. * Luc 23. c. 34. Act. 7. g. 59. 44 Ego autem dico vobis: * Diligite inimicos vestros, * benefacite his qui oderunt vos: & orate pro persequentibus, & calumniantibus vos:

45 Ut sitis filij patris vestri qui in cælis est: qui solem suum oriri facit super bonos & malos: & pluit super justos & injustos.

46 Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedē habebitis? nonne & publicani hoc faciūt?

47 Et si salutaveritis fratres vestros tantùm, quid ampliùs facitis? nónne & Ethnici hoc faciunt?

48 Estote ergo vos perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est.

Caput VI.

Docet Christus quomodo faciendæ sint eleemosyna & oratio, traditque discipulis formam orandi, & offensas alios condonandi: item quomodo sit jejunandum: quòd non in terra sed in cælo thesaurizandum, oculus mundandus, non serviendum duobus dominis: vetat itaque solicitudinem de victu, vestitu, & de crastino.

V 1 Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum, qui in cælis est.

2 Cùm ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis, & in vicis, ut honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

3 Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua:

4 Ut sit eleemonsyna tua in abscondito, & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

5 Et cùm oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis & in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus: amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

6 Tu autem cùm oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

7 Orantes autem, nolite multum loqui, sicut B Ethnici, putant enim quòd in multiloquio suo exaudiantur,

8 Nolite ergo assimilari eis, scit enim pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis eum.

*Luc 11 a. 2. 9 Sic ergo vos orabitis: * Pater noster, qui es in cælis: sanctificetur nomen tuum.

10 Adveniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terra.

11 Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie.

12 Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

13 Et ne nos inducas in tentationem, Sed libera nos à malo. Amen,

* Eccli. 28 a. 3. 4. 5. Inf. 18. d. 35. Mar. 11. c. 25. 14 * Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum: dimittet & vobis pater vester cælestis delicta vestra.

15 Si autem non dimiseritis hominibus: nec pater vester dimittat vobis peccata vestra.

16 Cùm autem jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam.

17 Tu autem, cùm jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava,

18 Ne videaris hominibus jejunans, sed patri tuo, qui est in abscondito: & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

29 Nolite thesaurizare vobis thesauros in C terra: ubi ærugo, & tinea demolitur: & ubi fures effodiunt, & furantur.

*Luc. 12. c. 33. 1. Tim. 6. d. 19. 29 * Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo: ubi neque ærugo, ne tinea demolitur: & ubi fures non effodiunt, nec furantur.

21 Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.

* Luc. 11. c. 34. 22 * Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex: totum corpus tuum lucidum erit,

23 Si autem oculus tuus fuerit nequam: totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen, quod in te est, tenebræ sunt: ipsæ tenebræ quantæ erunt?

* Luc. 16. c. 13. 23 * Nemo potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut

aut unum sustinebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire & mammonæ.

*Psal. 54. d. 23. Luc. 12. c. 22. Phil. 4. b. 6. 1. Tim. 6. b. 7. 1. Pet. 5. b. 7.

25 * Ideò dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nónne anima plus est quàm esca: & corpus plus quàm vestimentum?

26 Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea:

D & pater vester cælestis pascit illa. Nónne vos magis pluris estis illis?

27 Quis autem vestrûm cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum unum?

28 Et de vestimento quid soliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant, neque nent.

29 Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis.

30 Si autem fœnum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quantò magis vos modicæ fidei?

31 Nolite ergo soliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur?

32 Hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis.

33 Quærite ergo primùm regnum Dei, & justitiam ejus: & hæc omnia adjicientur vobis.

34 Nolite ergo soliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies solicitus erit sibi ipsi, sufficit diei malitia sua.

Caput VII.

Docet non judicandum: de festuca in oculo fratris, & trabe in proprio oculo sanctum non dandum canibus: omnem petentem, quærentem, & pulsantem à Deo exaudiri: faciendum aliis quod nobis fieri volumus: per angustam portam ad vitam intrandum: quomodo dignoscantur falsi prophetæ, & arbor bona à mala: comparatio de audiente Christi verba, & operante aut non operante juxta illa.

A 1 Nolite judicare, ut non judicemini.

*Luc. 6. c. 37. Rom. 2. a. 1. *Mar. 4. c. 24.

2 In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini: * & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.

3 Quid autem vides festucam in oculo fratris tui: & trabem in oculo tuo non vides?

4 Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine ejiciam festucam de oculo tuo: & ecce trabs est in oculo tuo?

5 Hypocrita, ejice primùm trabem de oculo tuo, & tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui.

6 Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos: ne fortè conculcent eas pedibus suis, & conversi dirumpant vos.

*Inf. 21 b. 22. Mar. 11 c. 24. Luc. 11. b. 9.

7 * Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis, pulsate, & aperietur vobis.

8 Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, invenit: & pulsanti aperietur.

9 * Aut quis est ex vobis homo quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei?

B 10 Aut si piscem petierit, numquid serpentem

Joan. 14 b. 13. Jac. 1. b. 6. *Luc. 11. b. 11.

porriget ei?

11 Si ergo vos, cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quantò magis pater vester, qui in cælis est, dabit bona petentibus se?

12 * Omnia ergo quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim lex, & Prophetæ.

*Tob. 4. c. 16. Luc. 6. d. 31. *Luc. 13. c. 24.

13 * Intrate per angustam portam: quia lata porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam.

10 Quàm angusta porta, & arcta via, quæ ducit ad vitam: & pauci sunt, qui inveniunt eam:

15 Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad C vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces:

16 A fructibus eorum cognoscetis eos. Numquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus?

17 Sic omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit.

18 Non potest arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere.

19 * Omnis arbor, quæ non facit fructum bo- * Sup. 3. b. 10. num, excidetur, & in ignem mittetur.

20 Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

21 * Non omnis, qui dicit mihi, Domine, * Inf. 25 a. 11. Luc. 6. g. 46. Domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum.

22 Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & * * Act. 19. c. 13 in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus?

23 Et tunc confitebor illis: Quia nunquam novi D vos: * discedite à me qui operamini iniquitatem. * Psal. 6. b. 9. Inf. 25. d. 41. Luc. 13. f. 27.

24 * Omnis ergo, qui audit verba mea hæc, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificavit domum suam supra petram,

* Luc. 6. g. 48. Rom. 2 c. 13. Jac. 1. d. 12.

25 Et descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat super petram.

26 Et omnis, qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificavit domum suam super arenam:

27 Et descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.

28 Et factum est: cùm consummasset Jesus verba hæc, admirabantur turbæ super doctrina ejus.

29 * Erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum, & Pharisæi.

* Marc. 1. c. 22. Luc. 4. c. 3.

Caput VIII.

Curatum leprosum Jesus mittit ad sacerdotes: sanat puerum Centurionis, cujus fidem commendat; item socrum Petri febricitantem, alios que plurimos male habentes: verbo spiritus ejicit: Scribam sequi volentem rejicit, alium verò patre insepulto mox sequi jubet: navicula fluctibus periclitante excitatus à discipulis mare sedat: duos quoque dæmoniacos apud Gerasenos liberat, dæmonibus in porcos ingredi permittens; quo viso Geraseni precantur ut à suis finibus discedat.

A 1 Cum autem descendisset de monte, sequutæ sunt eum turbæ multæ:

* Mar. 1. d. 40. Luc. 5. c. 12.

2 * Et ecce leprosus veniens, adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare.

3 Extendens Jesus manum, tetigit eum, dicens: Volo. Mundare. Et confestim mundata est lepra ejus.

4 Et ait illi Jesus: Vide nemini dixeris: sed vade, * ostende te sacerdoti, & offer munus, quod * Lev. 14. a. 2. præcepit Moyses, in testimonium illis

5 * Cùm

*Luc. 7. a. 1. 5 * Cùm autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio, rogans eum,

6 Et dicens: Domine, puer meus jacet in domo paralyticus, & malè torquetur.

*Luc. 7. a. 6. 7 Et ait illi Jesus: Ego veniam, & curabo eum.

8 Et respondens Centurio, ait: * Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum: sed tantùm dic verbo & sanabitur puer meus.

9 Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic: Vade, & Vadit; & alij, Veni, & venit; & servo meo, Fac hoc, & facit.

B 10 Audiens autem Jesus admiratus est, & sequentibus se dixit: Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israël.

*Mal. 1. c. 11. 11 Dico autem vobis, quòd multi *ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac & Jacob in regno cælorum:

21 Filij autem regni ejicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium.

13 Et dixit Jesus Centurioni: Vade, & sicut credidisti fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora.

14 Et cùm venisset Jesus in domum Petri, vidit socrum ejus jacentem, & febricitantem.

15 Et tetigit manum ejus, & dimisit eam febris, & surrexit, & ministrabat eis.

*Mar 1. c. 32. 16 * Vespere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes: & ejiciebat spiritus verbo: & omnes malè habentes curavit:

*Isa 53 b. 4. 1. Per 2. d. 24. 17 Ut adimpleretur quod dictum est per *Isaiam prophetam, dicentem: Ipse infirmitates nostras

C accepit: & ægrotationes nostras portavit.

18 Videns autem Jesus turbas multas circum se, jussit ire trans fretum.

19 Et accedens unus Scriba, ait illi: Magister, sequar te, quocumque ieris.

*Luc 9. g. 58. 20 Et dicit ei Jesus: * Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.

21 Alius autem de discipulis ejus ait illi: Domine, permitte me primùm ire, & sepelire patrem meum.

22 Jesus autem ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos.

*Mar. 4 d 36. Luc. 8. c. 22. 23 * Et ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum discipuli ejus:

24 Et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus, ipse verò dormiebat.

25 Et accesserunt ad eum Discipuli ejus, & suscitaverunt eum dicentes: Domine salva nos, perimus.

26 Et dicit eis Jesus: Quid timidi estis modicæ fidei? Tunc surgens, imperavit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna.

27 Porrò homines mirati sunt, dicentes: Qualis est hic, quia venti & mare obediunt ei?

D 28 * Et cùm venisset trans fretum in regionem

*Mar. 5 a. 1. Luc. 8. d. 26. Gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, sævi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam.

29 Et ecce clamaverunt, dicentes: Quid nobis, & tibi, Jesu fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos?

30 * Erat autem non longè ab illis grex multorum porcorum pascens. *Mar a 11. Luc 8. e. 32.

31 Dæmones autem rogabant eum, dicentes: Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum.

32 Et ait illis: Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos, & ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare: & mortui sunt in aquis.

33 Pastores autem fugerunt: & venientes in civitatem, nuntiaverunt omnia, & de eis, qui dæmonia habuerant.

34 Et ecce tota civitas exiit obviàm Jesu: & * viso eo rogabant, ut transiret à finibus eorum. *Mar 5 b. 17. Luc 8. e 37.

CAPUT IX.

Paralyticum curat, Scribis murmurantibus quòd dixisset remissa illi peccata: vocat Matthæum publicanum, & respondet Pharisæis murmurantibus quòd cum publicanis ederet, quodque ipsius discipuli non jejunarent: mulierem à sanguinis profluvio liberat: filiam principis mortuam suscitat: visu duobus cæcis restituto, dæmoniacum mutum sanat: & ubique prædicans omnes sanat infirmitates, dicens multam esse messem, paucos verò operarios.

1 ET ascendens in naviculam, transfretavit, & A venit in civitatem suam. *Mar 2

2 * Et ecce offerebant ei paralyticum jacentem a 3. Luc. 5. in lecto. Et videns Jesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. d 18.

3 Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se: Hic blasphemat.

4 Et cùm vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit: Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris?

5 Quid est facilius, dicere: Dimittuntur tibi peccata tua; an dicere: Surge, & ambula?

6 Ut autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.

7 Et surrexit, & abiit in domum suam.

8 Videntes autem turbæ timuerunt, & glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus.

5 * Et, cùm transiret inde Jesus, vidit homi- B *Mar. 2. b 14. nem sedentem in telonio, Matthæum nomine. Et Luc 5. e. 27. ait illi: Sequere me. Et surgens, secutus est eum.

10 Et factum est discumbente eo in domo, ecce multi publicani & peccatores venientes, discumbebant cum Jesu, & discipulis ejus.

11 Et videntes Pharisæi, dicebant discipulis ejus: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat Magister vester?

12 At Jesus audiens, ait: Non est opus valentibus medicus, sed malè habentibus.

3 Euntes autem discite quid est? * Misericor- *Ose 6. c. 6. diam volo, & non sacrificium. Non enim veni Inf 12. vocare justos, * sed peccatores. a. 7 *1. Tim. 1. c. 15.

14 Tunc accesserunt ad eum discipuli Joannis, dicentes: * Quare nos, & Pharisæi, jejunamus * Mar. frequenter: discipuli autem tui non jejunant? 2. c 18. Luc. 5. f. 33.

15 Et ait illis Jesus: Numquid possunt filij sponsi lugere quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies cùm auferetur ab eis sponsus: & tunc jejunabunt.

16 Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus: tollit enim plenitudinem ejus à vestimento, & pejor scissura fit.

17 Neque

C 17 Neque mittunt vinum novum in utres veteres, alioquin rumpuntur utres, & vinum effunditur, & utres pereunt. Sed vinum novum in utres novos mittunt, & ambo conservantur.

* Mar. 5. c 22. Luc. 8. f. 41. 18 * Hæc illo loquente ad eos, ecce princeps unus accessit, & adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modò defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam, & vivet.

19 Et surgēs Jesus, sequebatur eū, & discipuli ejus,

* Mar. 5. c 25. Luc. 8. f. 43. 20 * Et ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retrò, & tetigit fimbriam vestimenti ejus.

21 Dicebat enim intra se: Si tetigero tantùm vestimentum ejus, salva ero.

22 At Jesus conversus, & videns eam, dixit: Confide filia, fides tua te salvam fecit. Et salva facta est mulier ex illa hora.

23 Et cùm venisset Jesus in domum principis, & vidisset tibicines & turbam tumultuantem, dicebat:

24 Recedite: non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum.

25 Et cùm ejecta esset turba, intravit: & tenuit manum ejus. Et surrexit puella.

26 Et exiit fama hæc in universam terram illam.

27 Et transeunte inde Jesu, secuti sunt eum duo cæci, clamantes, & dicentes: Miserere nostri, fili David.

D 28 Cùm autem venisset domum, accesserunt ad eum cæci. Et dicit eis Jesus: Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Utique, Domine.

29 Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundùm fidem vestram fiat vobis.

30 Et aperti sunt oculi eorum: & comminatus est illis Jesus, dicens: Videte ne quis sciat.

31 Illi autem exeuntes, diffamaverunt eum in tota terra illa.

* Inf. 12. b 12. Luc. 11. b. 14. 32 Egressis autem illis, * ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem.

33 Et ejecto dæmonio, locutus est mutus, & miratæ sunt turbæ, dicentes: Nunquam apparuit sic in Israël.

34 Pharisæi autem dicebant: In principe dæmoniorum ejicit dæmones.

* Mar. 6. a. 6. 35 * Et circuibat Jesus omnes civitates & castella, docens in synagogis eorum, & prædicans evangelium regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmitatem.

36 Videns autem turba, misertus est eis: quia erant vexati, & jacentes sicut oves non habentes pastorem.

* Luc. 10 a. 2. 37 Tunc dicit discipulis suis: * Messis quidem multa, operarij autem pauci.

38 Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.

Caput X.

Legatio ac instructio duodecim Apostolorum (quorum hîc nomina recensentur) ad evangelizandum Iudæis, & dæmoniacos infirmósque curandos: qui adversus mala hîc imminentia præmonentur & roborantur: Christus non venit ut mittat pacem, sed gladium, ipséque coram hominibus confitendus est, neque quidquam ejus amori præponendum: honorans autem alios propter Christum, honorat Christum, & ita mercedem recipiet.

A Mar 3. b. 13. 1 ET convocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut ejicerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem. Luc. 6. b. 13 9. a. 1.

2 Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc, Primus, Simon, qui dicitur Petrus, & Andræas frater ejus,

3. Jacobus Zebedæi, & Joannes frater ejus, Philippus, & Bartholomæus, Thomas, & Matthæus publicanus, Jacobus Alphæi, & Thaddæus,

4 Simon Chananæus, & Judas Iscariotes, qui & tradidit eum.

5 Hos duodecim misit Jesus; præcipiens eis, dicens: in viam gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis:

6 Sed potiùs ite * ad oves, quæ perierunt domus Israël. * Act. 13 g. 46.

7 Euntes autem prædicate, dicentes: Quia appropinquavit regnum cælorum.

8 Infirmos, curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones ejicite, gratis accepistis, gratis date.

9 * Nolite possidere aurum, neque argentum neque pecuniam in zonis vestris: * Marc 7 a. 8. Luc. 9. a. 3 10. a. 4.

10 Non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus enim est operarius cibo suo. B

11 In quamcumque autem civitatem aut castellum intraveritis, interrogate, quis in ea dignus sit: & ibi manete donec exeatis.

12 Intrantes autem in domum, salutate eam, dicentes: Pax huic domui.

13 Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam: si autem non fuerit digna, pax vestra revertetur ad vos.

14 Et quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros: exeuntes foras de domo vel civitate excutite pulverem de pedibus vestris.

15 Amen dico vobis: Tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die judicij, quàm illi civitati.

16 * Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. * Luc. 10. a. 3.

17 * Cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis, & in synagogis suis flagellabunt vos: * Luc. 12 b 11. C

18 Et ad præsides & ad reges ducemini propter me, in testimonium illis, & gentibus.

19 * Cùm autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini.

20 Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.

21 Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & insurgent filij in parentes, & morte eos afficient:

22 Et eritis odio omnibus propter nomen meum: qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

23 Cùm autem persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam. Amen dico vobis, non consummabitis civitates Israël, donec veniat Filius hominis.

24 * Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum. * Luc. 6. f. 40.

Ioan. 13 b. 16. 15. c. 20. 25 Sufficit discipulo, ut sit sicut magister ejus; & servo, sicut dominus ejus. Si patrem familias Beelzebub vocaverunt: quanto magis domesticos ejus?

* Marc. 4 c. 22. Luc 8. b 17 12. a. 2. 26 Ne ergo timueritis eos. * Nihil enim est opertum, quod non revelabitur; & occultum, quod non scietur.

27 Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta.

28 Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potiùs timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.

*2. Reg. 14 c. 11. Act. 27. f. 35. 29 * Nonne duo passeres asse væneunt: & unus ex illis non cadet super terram sine patre vestro?

30 Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt.

31 Nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis vos.

* Marc. 8. d. 38. Luc. 9. c. 26. 11. 2. 8 2. Tim. 2. b. 12. 32 * Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est:

33 Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est.

D

* Luc. 12. g 51. 34 * Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere in terram: non veni pacem mittere, sed gladium.

35 Veni enim separare hominem adversus patrem suum, & filiam adversus matrem suam, & nurum adversus socrum suam.

* Mich 7. b. 6. 36 * Et inimici hominis, domestici ejus.

* Luc. 14 f. 26. 37 * Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus: & qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus.

* Inf. 16. d. 24 Mar. 4. d. Luc. 14. f. 27. 38 * Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.

* Luc. 9. c 14. 17. g. 24. 39 Qui invenit animam suam, perdet illam: & qui * perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.

Ioan. 13 f. 5. * Luc. 10. c. 16. Ioan. 13. c. 20. 40 * Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum, qui me misit.

* Mar. 9. f. 40. 41 Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit justum in nomine justi, mercedem justi accipiet.

42 * Et quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ tantùm in nomine discipuli: amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

CAPUT XI.

Ioannes de carcere nuntios mittit ad Iesum: quibus post Christi responsum abeuntibus, ipse coram turbis laudat Ioannem; Iudæos verò pueris in foro invicem acclamantibus assimilat exprobrans civitatibus obstinatis in quibus plurimas fecerat virtutes: confessio Jesu ad Patrem: oneratos ab se vocat Christus, dicens jugum suum esse suave.

A 1 ET factum est, cùm consummasset Jesus, præcipiens duodecim discipulis suis, transiit inde ut doceret & prædicaret in civitatibus eorum.

* Luc. 7. c. 18. 2 * Joannes autem cùm audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis,

3 Ait illi: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?

4 Et respondens Jesus ait illis: Euntes renuntiate Joanni quæ auditis & videtis.

* Isai. 35. b. 5. 5 * Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, * pauperes evangelizantur: * Isai. 61. a. 1.

6 Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me.

7 * Illis autem abeuntibus, cœpit Jesus dicere ad turbas de Joanne: Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam. * Luc. 7. d. 24.

8 Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.

9 Sed quid existis videre? prophetam? Etiam B dico vobis, & plus quàm prophetam.

10 Hic est enim de quo scriptum est: * Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. * Mal. 3. a. 1. Mar. 1. a. 2. Luc. 7. d. 27.

11 Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista: qui autem minor est in regno cælorum, major est illo.

12 A diebus autem Joannis Baptistæ usque nunc, regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.

13 Omnes enim prophetæ & lex, usque ad Joannem, prophetaverunt:

14 Et si vultis recipere, * ipse est Elias, qui venturus est. * Mal. 4. b. 5.

15 Qui habet aures audiendi, audiat.

16 Cui autem similem æstimabo generationem C istam; Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coæqualibus,

17 Dicunt: Cecinimus vobis, & non saltastis: lamentavimus, & non planxistis.

18 Venit enim Joannes neque manducans neque bibens, & dicunt: Dæmonium habet.

19 Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus. Et justificata est sapientia à filiis suis.

20 Tunc cœpit exprobrare civitatibus in quibus factæ sunt plurimæ virtutes ejus, quia non egissent pœnitentiam.

21 * Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia, si in Tyro & Sydone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. * Luc. 10. c. 13.

22 Veruntamen dico vobis: Tyro & Sidoni remissius erit in die judicij, quàm vobis.

23 Et tu Capharnaum, numquid usque in cælum exaltaberis? usque in infernum descendes, quia, si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, fortè mansissent usque in hanc diem.

24 Veruntamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die judicij, quàm tibi.

25 In illo tempore respondens Jesus dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis.

26 Ita pater: quoniam sic fuit placitum ante te.

27 Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. * Et nemo novit filium, nisi Pater: neque Patrem quis novit, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare. * Ioan. 6. c. 46. 7. d. 28. 8. b. 19. 10. c. 15.

28 Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.

29 Tollite jugum meum super vos, & discite à me,

*Ier. 6. d. 16. me, quia mitis sum, & humilis corde: & * invenietis requiem animabus vestris.

*1. Joan. 5. a. 3. 30 * Jugum enim meum suave est, & onus meum leve.

Caput XII.

Discipulos spicas sabbato vellentes excusat, manum quoque aridam sabbato curat: Pharisæorum machinationi tacitus cedens, variósque à se curatos silere præcipiens, implet Isaiæ vaticinium: dæmoniaco cæco & muto curato, Pharisæos ipsum in Beelzebub ejicere dæmonia blasphemantes convincit falsum dicere: dicens blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, & de omni verbo otioso reddendam rationem: Scribis autem & Pharisæis signum petentibus, dandum dicit Jonæ signum: & quæ sint mater & fratres ipsius.

A 1 IN illo tempore abiit Jesus per sata sabbato: discipuli autem ejus esurientes cœperunt vellere spicas, & manducare.

Mar. 2. d. 23. Luc. 6. a. 1. 2 Pharisæi autem videntes, dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt quod non licet facere sabbatis.

*1. Reg. 21. b. 6. 3 At ille dixit eis: Non legistis * quid fecerit David, quando esuriit, & qui cum eo erant:

4 Quomodo intravit in domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere,

*Luc. 14. b. 9. neque his qui cum eo erant, * nisi solis sacerdotibus:

*Num 28. b 9. 5 Aut non legistis in lege, * quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant, & sine crimine sunt?

6 Dico autem vobis, quia templo major est hic.

*1. Reg. 15. c. 22. Eccle. 4. d. 17. Osee 6. c. 6. Sup. 9. b. 13. 7 Si autem sciretis, quid est: * Misericordiam volo, & non sacrificium: numquam condemnassetis innocentes.

8 Dominus enim est filius hominis etiam sabbati.

9 Et cùm inde transisset, venit in synagogam eorum.

*Mar. 3. a. 1. Luc. 6. a. 6. 10 * Et ecce homo manum habens aridam, & interrogabant eum, dicentes: Si licet sabbatis curare? ut accusarent eum.

*Deut. 22. a. 4. 11 Ipse autem dixit illis: * Quis erit ex vobis homo, qui habeat ovem unam, & si ceciderit hæc sabbatis in foveam, nónne tenebit & levabit eam:

12 Quantò magis melior est homo ove? Itaque licet sabbatis benefacere.

13 Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est sanitati sicut altera.

B 14 Exeuntes autem Pharisæi, consilium faciebant adversus eum, quomodo perderent eum.

15 Jesus autem sciens recessit inde: & secuti sunt eum multi, & curavit eos omnes:

16 Et præcepit eis ne manifestum eum facerent.

17 Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam dicentem:

*Isai. 42. a. 1. 18 * Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus, in quo benè complacuit animæ meæ. Ponam spiritum meum super eum, & judicium gentibus nuntiabit.

19 Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus:

20 Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec ejiciat ad victoriam judicium:

21 Et in nomine ejus Gentes sperabunt.

22 Tunc oblatus est ei dæmonium habens, cæcus, & mutus, & curavit eum ita ut loqueretur, & videret.

23 Et stupebant omnes turbæ, & dicebant: Numquid hic est filius David?

24 * Pharisæi autem audientes, dixerunt: Hic non ejicit dæmones nisi in Beelzebub principe dæmoniorum.

*Sup. 9. d. 14. Mar. 3. c. 22. Luc. 11. b. 15.

25 Jesus autem sciens cogitationes eorum, dixit eis: * Omne regnum divisum contra se, desolabitur: & omnis civitas, vel domus divisa contra se, non stabit,

*Luc. 11. b. 17.

26 Et si satanas satanam ejicit, adversus se divisus est: Quomodo ergo stabit regnum ejus?

27 Et si ego in Beelzebub ejicio dæmones, filij vestri in quo ejiciunt? Ideò ipsi judices vestri erunt.

28 Si autem ego in spiritu Dei ejicio dæmones, igitur pervenit in vos regnum Dei.

29 Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa ejus diripere, nisi priùs alligaverit fortem? & tunc domum illius diripiet.

30 Qui non est mecum, contra me est: & qui C non congregat mecum, spargit.

*Mar. 3. d. 28. 29 Luc. 12. b. 10. 31 * Ideò dico vobis: Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemia non remittetur.

32 Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.

33 Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum: aut facite arborem malam, & fructum ejus malum siquidem ex fructu arbor agnoscitur.

34 Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali? * ex abundantia enim cordis os loquitur.

*Luc. 6. g. 45.

35 Bonus homo de bono thesauro profert bona: & malus homo de malo thesauro profert mala.

36 Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo, in die judicii.

37 Ex verbis enim tuis justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

38 Tunc responderunt ei quidam de Scribis & Pharisæis, dicentes: Magister, volumus à te signum videre.

39 Qui respondens ait illis: * Generatio mala & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum * Jonæ Prophetæ.

*Inf. 16 a. 4. Luc. 11. d. 29. 1. Cor. 1 c. 22. *Jon. 2. a. 1.

40 Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus: sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus. D

41 * Viri Ninivitæ surgent in judicio cum generatione ista, & condemnabunt eam: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ. Et ecce plus quàm Jonas hic.

*Jon. 3. b. 5.

42 Regina austri surget in judicio cum generatione ista, & condemnabit eam: * quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis, & ecce plus quàm Salomon hic.

*3. Reg. 10 a. 1. 2. Par. 9 a. 1.

43 * Cùm autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non invenit.

*Luc. 11. c. 24.

44 Tunc dicit: Revertar in domum meam,

unde exivi. Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam.

45 Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & intrantes habitant ibi: * & fiunt novissima hominis illius pejora prioribus. Sic erit & generationi huic pessimæ.

46 * Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater ejus & fratres stabant foris, quærentes loqui ei.

47 Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, & fratres tui foris stant quærentes te.

48 At ipse respondens dicenti sibi, ait: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?

49 Et extendens manum in discipulos suos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei.

50 Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est; ipse meus frater, & soror, & mater est.

CAPUT XIII.

Sedens in navicula, proponit turbis parabolas seminantis ac zizaniorum, quas etiam discipulis interpretatur: item parabolas de grano sinapis, de fermento in farina occulcato, de thesauro & margarita inventis, de reti in mare misso, quam parabolam etiam declarat: docens in patria, ait prophetam non esse sine honore nisi in propria patria.

A 1 IN illo die exiens Jesus de domo, sedebat secus mare.

2 * Et congregatæ sunt ad eum turbæ multæ, ita ut in naviculam ascendens sederet, & omnis turba stabat in littore:

3 Et locutus est eis multa in parabolis, dicens, Ecce exiit qui seminat seminare.

4 Et dum seminat, quædam ceciderunt secus viam, & venerunt volucres cæli, & comederunt ea.

5 Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam: & continuò exorta sunt quia non habebant altitudinem terræ.

6 Sole autem orto æstuaverunt: & quia non habebant radicem, aruerunt.

7 Alia autem ceciderunt in spinas: & creverunt spinæ, & suffocaverunt ea.

8 Alia autem ceciderunt in terram bonam: & dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum.

9 Qui habet aures audiendi audiat.

10 Et accedentes discipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis?

B 11 Qui respondens, ait illis: Quia vobis datum est nosse mysteria regni cælorum: illis autem non est datum.

12 * Qui enim habet, dabitur ei: & abundabit: qui autem non habet, & quod habet auferetur ab eo.

13 Ideò in parabolis loquor eis: quia videntes non vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt.

14 Et adimpletur in eis prophetia Isaiæ dicentis: * Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non videbitis.

15 Incrassatum est enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos suos clauserunt: nequando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & sanem eos.

16 Vestri autem beati oculi quia vident, & aures vestræ quia audiunt.

17 * Amen quippe dico vobis, quia multi prophetæ & justi cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt. C

18 Vos ergo audite parabolam seminantis.

19 Omnis qui audit verbum regni, & non intelligit venit malus, & rapit quod seminatum est in corde ejus: hic est qui secus viam seminatus est.

20 Qui autem super petrosa seminatus est, hic est, qui verbum audit; & continuò cum gaudio accipit illud:

21 Non habet autem in se radicem, sed est temporalis facta autem tribulatione & persecutione propter verbum, continuò scandalizatur.

22 Qui autem seminatus est in spinis, hic est, qui verbum audit, & solicitudo sæculi istius, & fallacia divitiarum, suffocat verbum, & sine fructu efficitur.

23 Qui verò in terram bonam seminatus est, hic est, qui audit verbum, & intelligit, & fructum affert, & facit illud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò trigesimum.

24 * Aliam parabolam proposuit illis, dicens: Simile factum est regnum cælorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo.

25 Cùm autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & superseminavit zizania in medio tritici, & abiit.

26 Cùm autem crevisset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania. D

27 Accedentes autem servi patris familias, dixerunt ei: Domine, nónne bonum semen seminasti in agro tuo? Unde ergo habet zizania?

28 Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Servi autem dixerunt ei, Vis, imus, & colligimus ea?

29 Et ait: Non: ne fortè colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum.

30 Sinite utraque crescere usque ad messem, & in tempore messis dicam messoribus: Colligite primùm zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum.

31 * Aliam parabolam proposuit eis dicens: Simile est regnum cælorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo.

32 Quod minimum quidem est omnibus seminibus: cùm autem creverit, majus est omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut volucres cæli veniant, & habitent in ramis ejus. E

33 Aliam parabolam locutus est eis. * Simile est regnum cælorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum.

34 Hæc omnia locutus est Jesus in parabolis ad turbas: & sine parabolis non loquebatur eis:

35 Ut impleretur quod dictum erat per Prophetam dicentem: * Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita à constitutione mundi.

36 * Tunc, dimissis turbis, venit in domum: & accesserunt ad eum discipuli ejus, dicentes: Edissere nobis parabolam zizaniorum agri.

37 Qui respondens ait illis: Qui seminat bonum semen, est Filius hominis.

38 Ager autem, est mundus. Bonum verò semen,

semen, hi sunt filij regni. Zizania autem, filij sunt nequam.

39 Inimicus autem, qui seminavit ea, est diabolus. * Messis verò, consummatio sæculi est. Messores autem, angeli sunt.

40 Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur: sic erit in consummatione sæculi:

F 41 Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno ejus omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem:

42 Et mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus, & stridor dentium.

43 * Tunc justi fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat.

44 Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro: quem qui invenit homo, abscondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit universa quæ habet, & emit agrum illum.

45 Iterùm simile est regnum cælorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas.

46 Inventa autem una pretiosa margarita, abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam.

47 Iterùm simile est regnum cælorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti.

48 Quam, cùm impleta esset, educentes, & secus littus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt.

49 Sic erit in consummatione sæculi: exibunt angeli, & separabunt malos de medio justorum,

50 Et mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus, & stridor dentium,

G 51 Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam.

52 Ait illis: ideò omnis scriba doctus in regno cælorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova & vetera.

53 Et factum est, cùm consummasset Jesus parabolas istas, transiit inde.

54 Et * veniens in patriam suam, docebat eos in synagogis eorum, ita ut mirarentur, & dicerent: Unde huic sapientia hæc, & virtutes?

55 * Nónne hic est fabri filius? Nónne mater ejus dicitur Maria; & fratres ejus Jacobus, & Joseph, & Simon, & Judas?

56 Et sorores ejus, nónne omnes apud nos sunt? Unde ergo huic omnia ista?

50 Et scandalizabantur in eo. Jesus autem dixit eis: Non est propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua.

58 Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum.

CAPUT XIV.

Caput Joannis datur puellæ saltatrici: Jesus quinque virorum millia in deserto quinque panibus & duobus piscibus satiat, sublatis duodecim reliquiarum cophinis: & super mare ambulans discipulos tempestate agitatos confortat, Petrúmque à submersione liberat: in terra Genesar variis curantur languores tactu vestimenti ipsius.

A 1 IN illo tempore audivit Herodes tetrarcha famam Jesu:

2 Et ait pueris suis: Hic est Joannes Baptista: ipse surrexit à mortuis, & ideò virtutes operantur in eo.

3 * Herodes enim tenuit Joannem, & alligavit eum: & posuit in carcerem propter Herodiadem uxorem fratris sui.

4 Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi habere eam.

5 Et volens illum occidere, timuit populum: * quia sicut prophetam eum habebant.

6 Die autem natalis Herodis saltavit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi.

7 Unde cum juramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo.

8 At illa præmonita à matre sua, Da mihi, inquit, hîc in disco caput Joannis Baptistæ.

9 Et contristatus est rex, propter juramentum autem, & eos qui pariter recumbebant, jussit dari.

10 Misítque & decollavit Joannem in carcere.

11 Et allatum est caput ejus in disco, & datum est puellæ, & attulit matri suæ.

12 Et accedentes discipuli ejus, tulerunt corpus ejus, & sepelierunt illud: & venientes nuntiaverunt Jesu. B

13 * Quod cùm audisset Jesus, secessit inde in navicula, in locum desertum seorsum: & cùm audissent turbæ, secutæ sunt eum pedestres de civitatibus.

14 Et exiens vidit turbam multam, & misertus est eis, & curavit languidos eorum.

15 Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli ejus, dicentes: Desertus est locus, & hora jam præteriit: dimitte turbas, ut euntes in castella, emant sibi escas.

16 Jesus autem dixit eis: Non habent necesse ire: date illis vos manducare.

17 Respondérunt ei: * Non habemus hîc nisi quinque panes, & duos pisces.

18 Qui ait eis: Afferte mihi illos huc.

19 Et cùm jussisset turbam discumbere super fœnum, acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, aspiciens in cælum benedixit, & fregit, & dedit discipulis panes, discipuli autem turbis.

20 Et manducaverunt omnes, & saturati sunt. C Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fragmentorum plenos.

21 Manducantium autem fuit numerus, quinque millia virorum exceptis mulieribus, & parvulis.

22 * Et statim compulit Jesus discipulos ascendere in naviculam, & præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas.

23 Et dimissa turba, * ascendit in montem solus orare. Vespere autem facto solus erat ibi.

24 Navicula autem in medio mari jactabatur fluctibus: erat enim contrarius ventus.

23 Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos ambulans super mare.

26 Et videntes eum super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes: Quia phantasma est. Et præ timore clamaverunt.

27 Statímque Jesus locutus est eis, dicens: Habete fiduciam: ego sum, nolite timere.

28 Respondens autem Petrus dixit: Domine, si tu es, jube me ad te venire super aquas.

29 At ipse ait: Veni. Et descendens Petrus de navicula, ambulabat super aquam ut veniret ad Jesum.

30 Videns verò ventum validum, timuit: & cum cœpisset mergi, clamavit dicens: Domine, salvum me fac.

31 Et continuò Jesus extendens manum, apprehendit eum: & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitasti?

32 Et cùm ascendissent in naviculam, cessavit ventus.

33 Qui autem in navicula erant, venerunt, & adoraverunt eum, dicentes: Verè Filius Dei es.

* Mar. 6.g.53. 34 * Et cùm transfretassent, venerunt in terram Genesar.

35 Et cùm cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes:

36 Et rogabant eum ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent. Et quicumque tetigerunt, salvi facti sunt.

CAPUT XV.

Pharisæorum de lavandis manibus aliisque rebus traditiones, quas Dei mandatis præponebant: & quæ sint coinquinantia hominem: mulier Cananæa perseveranti fide ac supplicatione impetrat filiæ curationem. Jesus curatis juxta mare Galilææ variis languoribus, quatuor virorum millia septem panibus pauciscque piscibus satiat, sublatis septem sportarum reliquiis.

A Mar. 7. a. 1. *Mar. 7 a. 5. 1 TUnc accesserunt ad eum ab Jerosolymis Scribæ, & Pharisæi, dicentes:

2 * Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? non enim lavant manus suas cùm panem manducant.

3 Ipse autem respondens ait illis? Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit:

*Exod. 20.c.12. Deut. 5. b. 16. Ephes 6. a 2. Exod 21.c.17. Levit. 20 b. 9. Prov. 20.c.20. 4 * Honora patrem, & matrem; & : * Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur.

5 Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri, vel matri, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit:

6 Et non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram.

7 Hypocritæ, benè prophetavit de vobis Isaias, dicens:

B * Isai. 29 d. 13. Mar. 7. a. 6. 8 * Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.

9 Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum.

10 Et convocatis ad se turbis, dixit eis: Audite, & intelligite.

11 Non quod intrat in os, coinquinat hominem: sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.

12 Tunc accedentes discipuli ejus, dixerunt ei: Scis quia Pharisæi audito verbo hoc, scandalizati sunt?

* Ioan. 15. a. 2. 13 At ille respondens ait: * Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cælestis eradicabitur.

* Luc. 6. c. 39. 14 Sinite illos: * cæci sunt, & duces cæcorum, cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.

* Mar. 7. c. 17. 15 * Respondens autem Petrus dixit ei: Edissere nobis parabolam istam.

16 At ille dixit: Adhuc & vos sine intellectu estis?

17 Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur?

18 Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem:

19 De corde enim exeunt cogitationes malæ, C homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ.

20 Hæc sunt quæ coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.

* Mar. 7. c. 24. 21 * Et egressus inde Jesus, secessit in partes Tyri & Sidonis.

22 Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egressa clamavit, dicens ei: Miserere mei Domine fili David: filia mea malè à dæmonio vexatur.

23 Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli ejus rogabant eum, dicentes: Dimitte eam: quia clamat post nos.

24 Ipse autem respondens ait: Non sum missus nisi * ad oves, quæ perierunt domus Israël. *Sup. 10 a. 6. Ioan. 10. a. 3.

25 At illa venit, & adoravit eum, dicens: Domine, adjuva me.

26 Qui respondens ait: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.

27 At illa dixit: Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum.

28 Tunc respondens Jesus, ait illi: O mulier, magna est fides tua: fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia ejus ex illa hora.

29 Et cùm transisset inde Jesus, venit secus Mare Galilææ: & ascendens in montem, sedebat ibi.

30 * Et accesserunt ad eum turbæ multæ, ha- D bentes secum mutos, cæcos, claudos, debiles, & * Isai. 35. b. 5. alios multos: & projecerunt eos ad pedes ejus, & curavit eos:

31 Ita ut turbæ mirarentur, videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cæcos videntes: & magnificabant Deum Israël.

32 * Jesus autem, convocatis discipulis suis, dixit: * Mar. 8. a. 1. Misereor turbæ, quia triduo jam perseverant mecum, & non habent quod manducent: & admittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via.

33 Et dicunt ei discipuli: Unde ergo nobis in deserto panes tantos, ut saturemus turbam tantam?

34 Et ait illis Jesus: Quot habetis panes? At illi dixerunt: Septem, & paucos piscículos.

35 Et præcepit turbæ, ut discumberent super terram.

36 Et accipiens septem panes, & pisces, & gratias agens, fregit, & dedit discipulis suis, & discipuli dederunt populo.

37 Et comederunt omnes, & saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas.

38 Erant autem qui manducaverunt, quatuor millia hominum, extra parvulos & mulieres.

39 Et, dimissa turba, ascendit in naviculam: & venit in fines Magedan.

CAPUT XVI.

Iesus signi petitione ipsum tentantes arguit, quòd signa temporum non dijudicarent: jubet discipulos cavere à fermento Pharisæorum ac Sadducæorum: ipsósque interrogat quem ipsum esse dicant, & Petro post illius responsionem promittit claves regni cælorum: suam autem passionem prædicens, à Petro increpatur: propter quod satanam ipsum appellat, docens quemque propriam crucem tollere, & Deum unicuique juxta sua opera redditurum.

A Mar 8. b. 11. 1 ET accesserunt ad eum Pharisæi & Sadducæi tentantes: & rogaverunt eum ut signum de cælo ostenderet eis.

* Luc. 12 g. 54. 2 At ille respondens, ait illis: * Facto vespere dicitis: Serenum erit, rubicundum est enim cælum;

3 Et mane: hodie tempestas, rutilat enim triste cælum.

4 Faciem ergo cæli dijudicare nostis: signa autem temporum non potestis scire? * Generatio * Sup. 11. c. 39. mala & adultera signum quærit: & signum non dabitur ei, * nisi signum Jonæ Prophetæ. Et relictis illis, abiit. * Jonæ 2. a. 1.

5 Et cùm venissent discipuli ejus trans fretum, obliti sunt panes accipere.

* Mar. 8. b 15. Luc. 12, a. 1. 6 Qui dixit illis: * Intuemini, & cavete à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum.

7 At illi cogitabant intra se dicentes: Quia panes non accepimus.

8 Sciens autem Jesus, dixit: Quid cogitatis intra vos modicæ fidei, quia panes non habetis.

B 9 Nondum intelligitis, neque recordamini * Sup. 12. b. 17. Ioan 6. a. 9. * quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos sumpsistis?

10 Neque * septem panum in quatuor millia * Sup. 15 d. 34 hominum, & quot sportas sumpsistis?

11 Quare non intelligitis, quia non de pane dixi vobis: Cavete à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum:

12 Tunc intellexerunt, quia non dixerit cavendum à fermento panum, sed à doctrina Pharisæorum, & Sadducæorum.

* Mar. 8. c 27. 13 * Venit autem Jesus in partes Cæsareæ Philippi: & interrogabat discipulos suos, dicens: Quem dicunt homines esse Filium hominis?

C 14 At illi dixerunt: * Alij Joannem Baptistam, * Luc. 19 b. 19 alij autem Eliam, alij verò Jeremiam, aut unum ex prophetis.

15 Dicit illis Jesus: Vos autem quem me esse dicitis?

* Ioan. 6. g. 70. 16 Respondens Simon Petrus dixit: * Tu es Christus, Filius Dei vivi.

17 Respondens autem Jesus, dixit ei: Beatus es Simon Bar-Jona: quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est.

* Ioan. 1. f. 43. 18 * Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.

* Isai. 22. f 22. * Ioan 20 f 23. 19 * Et tibi dabo claves regni cælorum. Et * quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis.

20 Tunc præcepit discipulis suis, ut nemini dicerent quia ipse esset Jesus Christus.

D 21 Exinde cœpit Jesus ostendere discipulis suis, quia oporteret eum ire Jerosolymam, & multa pati à senioribus, & Scribis, & principibus sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere.

22 Et assumens eum Petrus, cœpit increpare illum dicens: Absit à te, Domine: non erit tibi hoc.

23 Qui conversus, dixit Petro: * Vade post me * Mar. 8. d. 33. satana, scandalum es mihi: quia non sapis ea quæ Dei sunt, sed ea, quæ hominum.

24 Tunc Jesus dixit discipulis suis: * Si quis * Sup. 10. d. 38. Luc 9. c. 23. 14. f. 27. vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.

25 * Qui enim voluerit animam suam salvam * Luc. 17 g. 33. Ioan. 12. d. 25. facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.

26 Quid enim prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?

27 Filius enim hominis venturus est in gloria * Act. 17. g 31. Rom. 2. a. 6. Patris sui cum angelis suis: * & tunc reddet unicuique secundùm opera ejus.

28 Amen dico vobis, * sunt quidam de hîc * Mar. 8. d 39. Luc. 9. c 25. stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo.

CAPUT XVII.

Christi in monte transfiguratio, quam jubet discipulos silentio servare, donec à mortuis resurgat: Eliam dicit venturum, imò jam venisse, sed cognitum non fuisse, nempe Ioannem Baptistam: puerum lunaticum curat, quem discipuli ob modicam fidem curare non potuerant; ostendens quanta sint virtutis, fides similis grano sinapis, jejunium, & oratio: passionem suam prædicit: pro se quoque & Petro didrachma solvit, invento in ore piscis statere.

A 1 ET post dies sex assumit Jesus Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem ejus, & ducit illos in montem excelsum seorsum: Mar. 9. a. 1 Luc 9. d. 18.

2 Et transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies ejus sicut sol: vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix.

3 Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias cum eo loquentes.

4 Respondens autem Petrus, dixit ad Jesum: Domine, bonum est nos hîc esse: si vis, faciamus hîc tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Eliæ unum.

5 Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos. * Et ecce vox de nube, dicens: Hic est * Sup. 3. d. 17. 2. Pet. 1. d. 17. Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: ipsum audite.

6 Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valdè.

7 Et accessit Jesus, & tetigit eos: dixítque eis: Surgite, & nolite timere.

8 Levantes autem oculos suos, neminem viderant, nisi solum Jesum.

9 Et descendentibus illis de monte, præcepit B eis Jesus dicens: Nemini dixerunt visionem, donec Filius hominis à mortuis resurgat.

10 Et interrogaverunt eum discipuli, dicentes: * Quid ergo Scribæ dicunt quòd Eliam oporteat * Mar. 9. b. 10. primum venire?

* Mat. 4 b. 5. 11 * At ille respondens, ait eis: Elias quidem venturus est, & restituet omnia.

* Sup. 11. b 14. * Sup. 16. a. 16. 12 Dico autem vobis, * quia Elias jam venit & non cognoverunt eum, * sed fecerunt in eo quæcumque voluerunt. Sic & Filius hominis passurus est ab eis.

13 Tunc

13 Tunc intellexerunt discipuli, quia de Joanne Baptista dixisset eis.

14 * Et cùm venisset ad turbam, accessit ad eum homo genibus provolutus ante eum: dicens: Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, & malè patitur: nam sæpe cadit in ignem, & crebrò in aquam.

15 Et obtuli eum discipulis tuis, & non potuerunt curare eum.

16 Respondens autem Jesus, ait: O generatio incredula, & perversa, quousque ero vobiscum? usquequò patiar vos? Afferte huc illum ad me.

17 Et increpavit illum Jesus, & exiit ab eo dæmonium, & curatus est puer ex illa hora.

18 Tunc accesserunt discipuli ad Jesum secretò, & dixerunt: Quare nos non potuimus ejicere illum?

19 Dixit illis Jesus: Propter incredulitatem vestram. * Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc illuc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis.

20 Hoc autem genus non ejicitur nisi per orationem, & jejunium.

21 Conversantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Jesus: * Filius hominis tradendus est in manus hominum:

22 Et occident eum, & tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer.

23 Et cùm venissent Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester non solvit didrachma?

24 Ait: Etiam. Et cùm intrasset in domum, prævenit eum Jesus, dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel censum? à filiis suis, an ab alienis?

25 Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Jesus: Ergo liberi sunt filij.

26 Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore ejus, invenies staterem: illum sumens, da eis pro me, & te.

CAPUT XVIII.

Proposito parvulo docet quisnam major sit in regno cælorum, & quàm sit à pusillorum scandalo cavendum: quomodo frater in nos peccans debeat corripi, & Ecclesiam non audiens pro ethnico haberi, potestate ligandi atque solvendi discipulis tradita: docet etiam, quàm sit apud Deum efficax duorum petitio, sibi consentientium, & quoties fratri in nos peccanti sit ignoscendum, accommodata ad hoc parabola de rege rationem cum servis suis ineunte.

1 IN illa hora accesserunt discipuli ad Jesum, dicentes: Quis, putas, major est in regno cælorum?

2 * Et advocans Jesus parvulum, statuit eum in medio eorum,

3 Et dixit: Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, & * efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum.

4 Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est major in regno cælorum.

5 Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit.

6 * Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.

7 Væ mundo à scandalis. Necesse est enim ut veniant scandala: veruntamen væ homini illi, per quem scandalum venit.

8 * Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te; abscinde eum, & projice abs te: bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quàm duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum.

9 Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te: bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.

10 Videte ne contemnatis unum ex his pusillis: dico enim vobis, * quia angeli eorum in cælis semper vident faciem patris mei, qui in cælis est.

11 * Venit enim filius hominis salvare quod perierat.

12 * Quid vobis videtur? si fuerint alicui centum oves, & erraverit una ex eis: nónne relinquit nonaginta novem in montibus, & vadit quærere eam quæ erravit?

13 Et si contigerit ut inveniat eam: Amen dico vobis, quia gaudet super eam magis quàm super nonaginta novem, quæ non erraverunt.

14 Sic non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in cælis est, ut pereat unus de pusillis istis.

15 * Si autem peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum, si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.

16 Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, * ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum.

17 * Quòd si non audierit eos: dic Ecclesiæ, si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus,

18 * Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo.

19 Iterùm dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à patre meo, qui in cælis est.

20 Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

21 Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: * Domine quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? usque septies?

22 Dicit illi Jesus: Non dico tibi usque septies; sed usque septuagies septies.

23 Ideò assimilatum est regnum cælorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis.

24 Et cùm cœpisset rationem ponere, oblatus est ei unus, qui debebat ei decem millia talenta.

25 Cùm autem non haberet unde redderet, jussit eum dominus ejus vænumdari, & uxorem ejus, & filios, & omnia quæ habebat, & reddi.

26 Providens autem servus ille, orabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddā tibi.

27 Misertus autem dominus servi illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei.

28 Egressus autem servus ille, invenit unum de conservis suis, qui debebat ei centum denarios: & tenens suffocabat eum, dicens: Redde quod debes.

29 Et

29 Et procidens conservus ejus, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddã tibi.
30 Ille autem noluit: sed abiit, & misit eum in carcerem, donec redderet debitum.
31 Videntes autem conservi ejus quæ fiebant, contristati sunt valdè: & venerunt, & narraverunt domino suo omnia quæ facta fuerant.
32 Tunc vocavit illum dominus suus: & ait illi: Serve nequam, omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me:
33 Nónne ergo oportuit & te misereri conservi tui, sicut & ego tui misertus sum?
34 Et iratus dominus ejus tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet universum debitum.
35 Sic & Pater meus cælestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.

Caput XIX.

Matrimonium docet ex sua institutione esse indissolubile, nec uxorem extra causam fornicationis posse dimitti: inter varios eunuchos laudat illos qui se castrarunt propter regnum cælorum: parvulis manus imponit: adolescens qui omnia se servasse præcepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus vendendis abiit tristis: difficile ergo asserit divitem intrare regnum cælorum, & quid illis præmij sit qui omnibus relictis ipsum sequuntur.

A 1 Et factum est, cùm consummasset Jesus sermones istos, migravit à Galilæa, & * venit
*Marc. 10.a.1. in fines Judææ trans Jordanem,
2 Et secutæ sunt eum turbæ multæ, & curavit eos ibi.
*Marc. 10.a.2. 3 * Et accesserunt ad eum Pharisæi tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere uxorem suam, quacumque ex causa?
4 Qui respondens, ait eis: Non legistis, quia
*Gen.1. d.27. * qui fecit hominem ab initio, masculum & feminam fecit eos? & dixit:
*Gen.2. d.24. 1.Cor.6. d.16. Ephes.5 g.31. 5 * Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.
6 Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.
*Deut. 24.a.1. 7 Dicunt illi: * Quid ergo Moyses mandavit dare libellum repudij, & dimittere?
B 8 Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic.
*Sup 5. f 32. Marc. 10.b.11 Luc.16. f 18 1. Cor. 7.b.10. 9 *Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissã duxerit, mœchatur
10 Dicunt ei discipuli ejus: Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere.
11 Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.
12 Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi, qui seipsos castraverunt propter regnum cælorũ. Qui potest capere, capiat.
*Marc. 10.b.13 Luc.18. c.15. 13 * Tunc oblati sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret, & oraret. Discipuli autẽ increpabant eos.
*Sup. 18.a.3. 14 Jesus verò ait eis: * Sinite parvulos, & nolite eos prohibere ad me venire: talium est enim regnum cælorum.
*Marc. 10.b.17 Luc.18. d.18. 15 Et cùm imposuisset eis manus, abiit inde.
16 * Et ecce unus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni faciam ut habeam vitam æternam?
17 Qui dixit ei. Quid me interrogas de bono? Unus est bonus Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata.
C 18 Dixit illi: Quæ? Jesus autem dixit: * Non homicidium facies: Non adulterabis: Non facies furtum: Non falsum testimonium dices:
*Exod. 20.c.13. 19 Honora patrem tuum, & matrem tuam: & diliges proximum tuum sicut teipsum.
20 Dixit illi adolescens: omnia hæc custodivi à juventute mea, quid adhuc mihi deest?
21 Ait illi Jesus: Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me.
22 Cùm audisset autem adolescens verbum, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones.
23 Jesus autem dixit discipulis suis: Amen dico vobis, quia dives difficilè intrabit in regnum cælorum.
24 Et iterùm dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in regnum cælorum.
D 25 Auditis autem his, discipuli mirabantur valdè, dicentes: Quis ergo poterit salvus esse?
26 Aspiciens autem Jesus, dixit illis: Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possibilia sunt.
27 Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis?
28 Jesus autem dixit illis: Amen dico vobis, quòd vos qui secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede majestatis suę, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israël.
29 Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.
*Inf 20 b.16. Mar.10 c.31. Luc.13 f.30. 30 * Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi.

Caput XX.

Parabolam proponit de operariis in vineam conductis, quorum ultimis idem datur denarius cum primis: Iesus discipulis passionem ac resurrectionem suam prædicit; & occasione ambitionis filiorum Zebedæi docet discipulos, quòd non potestate & ostensione dominij, sed officio ministerij debeant esse majores: egrediens verò Iericho duos cæcos illuminat.

A 1 Simile est regnum cælorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam.
2 Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam.
3 Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos.
4 Et dixit illis: Ite & vos in vineam meam, & quod justum fuerit dabo vobis.
5 Illi autem abierunt. Iterùm autem exiit circa sextam & nonam horam: & fecit similiter.
6 Circa undecimam verò exiit, & invenit alios stantes, & dicit illis: Quid hîc statis tota die otiosi?
7 Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite & vos in vineam meam.
8 Cum serò autem factum esset, dicit dominus vineæ procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedẽ, incipiẽs à novissimis usq; ad primos.

B 9 Cùm veniſſent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt ſingulos denarios.

10 Venientes autem, & primi, arbitrati ſunt quòd plus eſſent accepturi: acceperunt autem & ipſi ſingulos denarios.

11 Et accipientes murmurabant adverſus patremfamilias,

12 Dicentes: Hi noviſſimi una hora fecerunt, & pares illos nobis feciſti, qui portavimus pondus diei, & æſtus.

13 At ille reſpondens uni eorum, dixit: Amice non facio tibi injuriam: nónne ex denario conveniſti mecum?

14 Tolle quod tuum eſt, & vade: volo autem & huic noviſſimo dare ſicut & tibi.

15 Aut non licet mihi quod volo, facere? an oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum?

*Sup.19 d.30. Mar.10. e.31. Luc.13. f.30. 16 * Sic erunt noviſſimi primi, & primi noviſſimi: multi enim ſunt vocati, pauci verò electi.

*Marc 10.e 31. Luc.18. f.31. 17 * Et aſcendens Jeſus Jeroſolymam, aſſumpſit duodecim diſcipulos ſecretò, & ait illis.

18 Ecce aſcendimus Jeroſolymam, & filius hominis tradetur principibus ſacerdotum, & Scribis,

C & condemnabunt eum morte,

19 Et tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandũ, & crucifigendũ, & tertia die reſurget,

*Mar. 10.e.35 20 * Tunc acceſſit ad eam mater filiorum Zebedæi cum filiis ſuis, adorans & petens aliquid ab eo.

21 Qui dixit ei: Quid vis? Ait illi: Dic ut ſedeant hi duo filij mei, unus ad dexteram tuam, & unus ad ſiniſtram, in regno tuo.

22 Reſpondens autem Jeſus, dixit: Neſcitis quid petatis. Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? Dicunt ei: Poſſumus.

23 Ait illis: Calicem quidem meum bibetis: ſedere autem ad dexteram meam vel ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo.

24 Et audientes decem, indignati ſunt de duobus fratribus.

*Marc 10.f 41. *Luc. 22.e.25. 25 * Jeſus autem vocavit eos ad ſe, & ait: Scitis quia principes gentium dominantur eorum: & qui majores ſunt, poteſtatem exercent in eos.

26 Non ita erit inter vos: ſed quicumque voluerit inter vos major fieri, ſit veſter miniſter:

D 27 Et qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſervus.

*Phil.3. a.7 28 * ſicut filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam, redemptionem pro multis.

*Marc. 10.g.46 Luc.18. f.35. 29 * Et egredientibus illis ab Jericho, ſecuta eſt eum turba multa:

30 Et ecce duo cæci ſedentes ſecus viam, audierunt quia Jeſus tranſiret: & clamaverunt, dicentes: Domine miſerere noſtri, fili David.

31 Turba autem increpabat eos ut tacerent. At illi magis clamabant, dicentes: Domine, miſerere noſtri, fili David.

32 Et ſtetit Jeſus, & vocavit eos, & ait illi: Quid vultis ut faciam vobis?

33 Dicunt illi: Domine, ut aperiantur oculi noſtri.

34 Miſertus autem eorum Jeſus, tetigit oculos eorum. Et confeſtim viderunt, & ſecuti ſunt eum.

CAPUT XXI.

Jeſus ſuper aſinam Jeruſalem cum triumpho ingreſſus, negotiatores de templo ejicit, & Phariſæis de triumpho indignantibus reſpondet: diſcipulis autem de ficulnea Chriſti verbo arefacta mirantibus, declarat fidei efficaciam: interrogationem de ſua poteſtate retundit quæſtione de Ioannis baptiſmo: & ex parabolis de homine duos filios habente, & de patrefamilias, cujus vinitores poſt alios ſervos, etiam filium vineæ heredem occiderunt, prædicit regnum Dei à Iudæis ad Gentes transferendum.

1 ET cùm appropinquaſſent Jeroſolymis, & veniſſent Bethphagu ad Montem oliveti: tunc Jeſus miſit duos diſcipulos, A

*Mar.11. a. 1. Luc.19. c.29.

2 Dicens eis: Ite in caſtellum, quod contra vos eſt, & ſtatim invenietis aſinam alligatam, & pullum cum ea: ſolvite, & adducite mihi:

3 Et ſi quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet: & confeſtim dimittet eos.

4 hoc autem totum factum eſt, ut adimpleretur quod dictum eſt per Prophetam dicentem:

5 * Dicite filiæ Sion: Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam, & pullum filium ſubjugalis.

*Iſa 62 d 11. Zach.9. b 9. Ioan.12. c.15.

6 Euntes autem diſcipuli fecerunt ſicut præcepit illis Jeſus.

7 Et adduxerunt aſinam, & pullum: & impoſuerunt ſuper eos veſtimenta ſua, & eum deſuper ſedere fecerunt.

8 Plurima autem turba ſtraverunt veſtimenta ſua in via: alij autem cædebant ramos de arboribus, & ſternebant in via:

9 Turbæ autem, quæ præcedebant, & quæ ſequebantur, clamabant, dicentes: Hoſanna filio David: * benedictus, qui venit in nomine Domini: hoſanna in altiſſimis.

*Pſ.117. d 26. Marc. 11.b.10. Luc 19. f.38.

10 Et cùm intraſſet Jeroſolymam, commota eſt univerſa civitas, dicens: Quis eſt hic?

11 Populi autem dicebant: Hic eſt Jeſus propheta à Nazareth Galilææ. B

12 * Et intravit Jeſus in templum Dei, & ejiciebat omnes vendentes & ementes in templo, & menſas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit:

*Marc. 11 b.15 Luc.19. g.45. Ioan.2. c.14.

13 Et dicit eis: Scriptum eſt: * Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum.

*Iſa 56. c.7. Jer.7. b. 11 Luc. 19. g. 46.

14 Et acceſſerunt ad eum cæci, & claudi in templo: & ſanavit eos.

15 Videntes autem principes ſacerdotum, & Scribæ mirabilia, quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes: Hoſanna filio David: indignati ſunt,

16 Et dixerunt ei: Audis quid iſti dicunt? Jeſus autem dixit eis? Utique numquam legiſtis: * Quia ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem?

*Pſ.8. a.3.

17 Et relictis illis, abiit foras extra Civitatem in Bethaniam, ibique manſit.

18 Manè autem revertens in Civitatem, eſuriit:

19 * Et videns fici arborem unam ſecus viam, venit ad eam: & nihil invenit in ea niſi folia tantùm, & ait illi: Numquam ex te fructus naſcatur in ſempiternum. Et arefacta eſt continuò ficulnea.

*Marc. 11.b.13.

20 * Et videntes diſcipuli, mirati ſunt, dicentes: Quomodo continuò aruit?

*Marc. 11.c.20.

21 Reſpondens autem Jeſus, ait eis: Amen dico vobis,

vobis, si habueritis fidem, & non hæsitaveritis, non solum de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis, Tolle, & jacta te in mare, fiet.

*Sup. 7. b. 7. Mar. 11 f. 24. Ioan. 3. d 22. 22 * Et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis.

23 Et cùm venisset in templum, accesserunt ad eum docentem, principes sacerdotum, & seniores * Marc. 11. d. 28. Luc 20. a. populi, dicentes: * In qua potestate hæc facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem?

24 Respondens Jesus dixit eis: Interrogabo vos & ego unum sermonem: quem si dixeritis mihi, & ego vobis dicam in qua potestate hæc facio.

C 25 Baptismus Joannis unde erat è cælo, an ex hominibus? At illi cogitabant inter se, dicentes:

26 Si dixerimus, è cælo, dicet nobis: Quare ergo non credidistis illi: Si autem dixerimus, *Sup a 5. ex hominibus, timemus turbam: * omnes enim habebant Joannem sicut prophetam.

27 Et respondentes Jesu, dixerunt: Nescimus. Ait illis & ipse: Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio.

28 Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: Fili, vade hodie, operare in vinea mea.

29 Ille autem respondens, ait: Nolo. Posteà autem pœnitentia motus abiit.

30 Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens, ait: Eo, domine, & non ivit,

31 Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei: Primus. Dicit illis Jesus: Amen dico vobis, quia publicani, & meretrices præcedent vos in regnum Dei.

32 Venit enim ad vos Joannes in via justitiæ, & non credidistis ei: publicani autem, & meretrices crediderunt ei: vos autem videntes nec pœnitentiam habuistis posteà, ut crederetis ei.

D 33 Aliam parabolam audite: * Homo erat pa- * Isa. 5. a. 1. Ierem. 2. c. 21. Mar. 12. a. 1. Luc. 20. b. 9. terfamilias, qui plantavit vineam, & sepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis, & peregrè profectus est.

34 Cùm autem tempus fructuum appropinquasset, misit servos suos ad agricolas, ut acciperent fructus ejus.

35 Et agricolæ, apprehensis servis ejus, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium verò lapidaverunt.

36 Iterùm misit alios servos plures prioribus, & fecerunt illis similiter.

37 Novissimè autem misit ad eos filium suum, dicens: Verebuntur filium meum.

*Inf. 26. a. 1. 27. a. 1. Ioan. 11. f. 38. 38 Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra se: * Hic est hæres; venite, occidamus eum, & habebimus hereditatem ejus.

39 Et apprehensum eum ejecerunt extra vineam, & occiderunt.

40 Cum ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?

41 Aiunt illi: Malos malè perdet; & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis.

*Psal. 117 c. 22. Act. 4. b. 11. 42 Dicit illis Jesus, Numquam legistis in Scripturis: * Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris? Rom. 9 g. 33. 1. Pet. 2. b. 7.

43 Ideò dico vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus.

44 Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem verò ceciderit, conteret eum.

45 Et cùm audissent principes sacerdotum & Pharisæi parabolas ejus, cognoverunt quòd de ipsis diceret.

46 Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas: quoniam sicut prophetam eum habebant.

CAPUT XXII.

Parabola de rege qui fecit nuptias filio suo, in quibus discumbens absque veste nuptiali in tenebras ejicitur exteriores: tentatur Jesus à Pharisæis super censu dando Cæsari, & à Sadducæis super resurrectione, quorum redarguit insciitiam, mortuorum evincens resurrectionem: rursúmque à legis doctore tentatur super magno legis mandato: vicissim quoque interrogat Pharisæos, cujus filius sit Christus.

1 ET respondens Jesus, dixit iterum in parabo- A lis eis, dicens:

2 * Simile factum est regnum cælorum homini *Luc. 14. d. 19. Apoc. 19. b. 9. regi, qui fecit nuptias filio suo.

3 Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, & nolebant venire.

4 Iterùm misit alios servos, dicens: Dicite invitatis: Ecce prandium meum paravi, tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata: venite ad nuptias.

5 Illi autem neglexerunt: & abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam:

6 Reliqui verò tenuerunt servos ejus, & contumeliis affectos occiderunt.

7 Rex autem cùm audisset iratus est: & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & civitatem illorum succendit.

8 Tunc ait servis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui invitati erant, non fuerunt digni.

9 Ite ergo ad exitus viarum, & quoscumque inveneritis, vocate ad nuptias.

10 Et egressi servi ejus in vias, congregaverunt B omnes quos invenerunt, malos & bonos: & impletæ sunt nuptiæ discumbentium.

11 Intravit autem rex ut videret discumbentes, & vidit hominem non vestitum veste nuptiali.

12 Et ait illi: Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit.

13 Tunc dixit rex ministris: * Ligatis manibus, & pedibus ejus, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium. *Sup. 8. b. 12. 13. f. 42. Inf. 25. c. 30.

14 Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

15 * Tunc abeuntes Pharisæi, consilium inierunt ut caperent eum in sermone. * Marc. 12. c. 13. Luc 20. d. 20.

16 Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis dicentes: Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo: non enim respicis personam hominum.

17 Dic ergo nobis quid tibi videtur, licet censum dare Cæsari, an non?

18 Cognita autem Jesus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ?

19 Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium.

20 Et ait illis Jesus: Cujus est imago hæc, & superscriptio?

21 Dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait illis: * Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. *Rom. 13. b. 7.

22 Et audientes mirati sunt,& relicto eo abierũt.

C 23 In illo die accesserunt ad eum Sadducæi, qui
* Act. 23.b 6. dicunt * non esse resurrectionem : & interrogaverunt eum ,

* Deut. 25.b.6 Mar.12. b. 9. Luc 10. c. 28. 24 Dicentes : Magister,Moyses dixit : * Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater ejus uxorem illius, & suscitet semen fratri suo.

25 Erant autem apud nos septem fratres , & primus,uxore ducta,defunctus est : & non habens semen reliquit uxorem suam fratri suo.

26 Similiter secundus,& tertius, usque ad septimum.

27 Novissimè autem omnium & mulier defuncta est.

28 In resurrectione ergo cujus erit de septem uxor ? omnes enim habuerunt eam.

29 Respondens autem Jesus, ait illis : Erratis , nescientes Scripturas, neque virtutem Dei.

30 In resurrectione enim neque nubent , neque nubentur : sed erunt sicut angeli Dei in cælo.

D 31 De resurrectione autem mortuorum non legistis quod dictum est à Deo dicente vobis :

*Exod. 3. b.6. 32 * Ego sum Deus Abraham , & Deus Isaac , & Deus Jacob ? Non est Deus mortuorum,sed viventium.

33 Et audientes turbæ mirabãtur in doctrina ejus.

34 Pharisæi autem audientes quòd silentium imposuisset Sadducæis, convenerunt in unum :

* Marc. 12.c.28 Luc 10. c. 25. 35 * Et interrogavit eum unus ex eis legis doctor , tentans eum :

*Deut. 6. a.5. 36 Magister,quod est mandatũ magnũ in Lege ?

37 Ait illi Jesus : * Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo , & in tota anima tua , & in tota mente tua.

* Levit 19.d.18 Mar.12 c. 31. 38 Hoc est maximum, & primum mandatum.

39 Secundum autem simile est huic: * Diliges proximum tuum,sicut teipsum.

40 In his duobus mandatis universa lex pendet , & prophetæ.

41 Congregatis autem pharisæis , interrogavit eos Jesus ,

42 Dicens:Quid vobis videtur de Christo? cujus
* Luc. 20.f.41. filius est ? Dicunt ei : David.

43 Ait illis : * Quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum , dicens :

*Ps.109. a. 1. 44 * Dixit Dominus Domino meo : sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum ?

45 Si ergo David vocat eum Dominum , quomodo filius ejus est ?

46 Et nemo poterat ei respondere verbum : neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

Caput XXIII.

Scribis & Pharisæis super cathedram Moysi sedentibus præcipit Jesus obedire, ipsorum autem opera non imitari , retegens ipsorum hypocrisim & ambitionem, discipulos verò contrariam docens humilitatem: deinde multiplex væ illis ob hypocrisim ac reliquas suas iniquitates interminatur, prædicens eos patrum suorum mensuram in justorum persecutionibus impleturos , ac Jerusalem deserendam.

A 1 TUnc Jesus locutus est ad turbas, & ad discipulos suos ,

2 Dicens : Super cathedram Moysi sederunt
* 2.Esd. 8.a.4. * Scribæ , & Pharisæi.

3 Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servate, & facite:secundùm opera verò eorum nolite facere:dicunt enim, & non faciunt,

4 * Alligant enim onera gravia,& importabilia, & imponunt in humeros hominum : digito autem suo nolunt ea movere. *Luc.11. f. 46. Act.15. b 10.

5 Omnia verò opera sua faciunt ut videantur ab hominibus : * dilatant enim phylacteria sua, & magnificat fimbrias. * Deut. 6. b.8. 22.b.12. Num. 15.d.38

6 * Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis ,

7 Et salutationes in foro , & vocari ab hominibus Rabbi.

8 * Vos autem nolite vocari Rabbi.unus est enim Magister vester, omnes autem vos fratres estis. *Marc. 12.d.39 Luc.11. f.43.20. g.6.

9 * Et patrem nolite vocare vobis super terram: unus est enim Pater vester , qui in cælis est. * Luc.3. a. 1.

10 * Nec vocemini magistri:quia Magister vester unus est , Christus. *Mal.1. b.6.

11 Qui major est vestrûm , erit minister vester. B

12 * Qui autem se exaltaverit , humiliabitur : & qui se humiliaverit, exaltabitur. *Luc.14 b 11.18 c.14.

13 Væ autem vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ:quia clauditis regnum cælorum ante homines, vos enim non intratis , nec introëuntes sinitis intrare.

14 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocrytæ: * Marc. 12.d.40 Luc.20. g.47.
* qui comeditis domos viduarum , orationes longas orantes : propter hoc amplius accipietis judicium.

15 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ : quia circuitis mare & aridam , ut faciatis unum proselytum : & cùm fuerit factus , facitis eum filium gehennæ duplo quàm vos.

16 Væ vobis duces cæci , qui dicitis : Quicumque juraverit per templum , nihil est : qui autem juraverit in auro templi , debet.

17 Stulti, & cæci : Quid enim majus est, aurum, an templum, quod sanctificat aurum ?

18 Et quicumque juraverit in altari , nihil est : quicumque autem juraverit in dono, quod est super illud , debet.

19 Cæci : Quid enim majus est, donum , an altare, quod sanctificat donum ?

20 Qui ergo jurat in altari,jurat in eo,& in omnibus quæ super illud sunt. C

21 Et quicumque juraverit in templo , jurat in illo, & in eo qui habitat in ipso :

22 Et qui jurat in cælo , jurat in throno Dei, & in eo qui sedet super eum.

23 * Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ : qui decimatis mentham , & anethum , & cyminum,& reliquistis quæ graviora sunt legis, & judicium , & misericordiam, & fidem, hæc oportuit facere ; & illa non omittere. *Luc. 11.f.42.

24 Duces cæci , excolantes culicem camelum autem glutientes.

25 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ,quia mundatis quod deforis est calicis & paropsidis : intus autem pleni estis rapina,& immunditia.

26 Pharisæe cæce , munda priùs, quod intus est calicis & paropsidis , ut fiat id , quod deforis est, mundum.

27 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ : quia similes

similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia.

28 Sic & vos aforis quidem paretis hominibus justi: intus autẽ pleni estis hypocrisi, & iniquitate.

29 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta justorum,

30 Et dicitis: Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socij eorum in sanguine prophetarum.

D 31 Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filij estis eorum, qui prophetas occiderunt.

32 Et vos implete mensuram patrum vestrorũ.

* Sup. 3. b. 7. 33 * Serpentes genimina viperarum, quomodo fugistis à judicio gehennæ?

34 Ideò ecce ego mitto ad vos prophetas, & sapientes, & scribas, & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in synagogis vestris, & persequemini de civitate in civitatem:

35 Ut veniat super vos omnis sanguis justus qui effusus est super terram, & à sanguine Abel justi usque ad sanguinem * Zachariæ, filij Barachiæ, quem occidistis inter templum & altare.

* Gen. 4. b. 8. Hib. 11. a. 4. * 2. Par. 24. f. 22. 36 Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationem istam.

* Luc. 13. g. 34 37 * Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?

38 Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.

39 Dico enim vobis, non me videbitis amodò, donec dicatis: Benedictus, qui venit in nomine Domini.

Caput XXIV.

Prædicit templi eversionem, monétque ut caveant à venturis seductoribus: futura prænuntians bella ac persecutiones: surgent pseudochristi & pseudoprophetæ: de adventu filij hominis, præcedentibus signis in sole, luna & stellis: omnibus ignotum dicit Christus diem judicij; & de fideli ac malo servo; propter quæ docet semper esse vigilandum.

A 1 Et egressus Jesus de templo, ibat. Et accesserunt discipuli ejus, ut ostenderent ei ædificationes templi.

Mar. 13. a. 1. Luc. 21. a. 5. 2 Ipse autem respondens dixit illis: Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, * non relinquetur hîc lapis super lapidem, qui non destruatur.

* Luc. 19. g. 44. 3 Sedente autem eo super Montem oliveti, accesserunt ad eum discipuli secretò: dicentes: Dic nobis, quando hæc erunt? & quod signum adventus tui, & consummationis sæculi?

* Eph. 5. b. 6 Coloss. 2 c. 18. 4 Et respondens Jesus, dixit eis: * Videte ne quis vos seducat.

5 Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus: & multos seducent.

6 Audituri enim estis prælia, & opiniones præliorum. Videte ne turbemini, oportet enim hæc fieri, sed nondum est finis.

7 Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, & erunt pestilentiæ, & fames, & terræmotus per loca.

* Sup. 10. c. 17. Luc. 21. §. 12. 8 Hæc autem omnia initia sunt dolorum.

9 * Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos: & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum.

10 Et tunc scandalizabuntur multi, & invicem tradent, odio habebunt invicem. Ioan. 15 c. 20. 16 a. 2.

11 Et multi pseudoprophetæ surgent, & seducent multos. B

12 Et quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum.

13 Qui autem perseveravit usque in finem, hic salvus erit.

14 Et prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus: & tunc veniet consummatio.

* Marc. 13. b. 14. Luc. 21. d. 20. * Dan. 9. g. 27. 15 * Cum ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à * Daniele propheta, stantem in loco sancto: qui legit, intelligat:

16 Tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes:

17 Et qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua:

18 Et qui in agro, non revertatur tollere tunicam suam.

19 Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.

20 Orate autem ut non fiat fuga vestra in hieme, * vel sabbato.

* Act. 1. b. 12. 21 Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modò, neque fiet.

22 Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro: sed propter electos breviabuntur dies illi.

* Marc. 13. c. 21. Luc. 17. e. 23. 23 * Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hîc est Christus, aut illic: tollite credere.

24 Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophetæ: & dabunt signa magna, & prodigia, ita ut in errorem inducãtur (si fieri potest) etiam electi.

25 Ecce prædixi vobis.

26 Si ergo dixerint vobis, Ecce in deserto est, nolite exire; ecce in penetralibus, nolite credere.

27 Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & patet usque in Occidentem: ita erit & adventus Filij hominis.

* Luc. 17. g. 37 28 * Ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.

C 29 * Statim autem post tribulationem dierum illorum, sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commovebuntur:

* Isa. 13. b. 10. Ezech. 32. b. 7. Ioel. 2. b. 10. 3. c. 15. Mar. 13 c. 24. Luc. 21. e. 25. 30 Et tunc parebit signum filij hominis in cælo: & tunc plangent omnes tribus terræ: & * videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa, & majestate.

* Apoc. 1. b. 7. * 1 Cor. 15. g. 52. 1 Thes. 4. d. 15. 31 * Et mittet angelos suos cum tuba, & voce magna: & congregabunt electos ejus à quatuor ventis, à summis cælorum usque ad terminos eorum,

32 Ab arbore autem fici discite parabolam: cùm jam ramus ejus tener fuerit, & folia nata, scitis quia propè est æstas:

33 Ita & vos cùm videritis hæc omnia, scitote quia propè est in januis.

34 Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc fiant.

* Marc. 13. d. 31 35 * Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.

36 De die autem illa & hora nemo scit, neque angeli cælorum, nisi solus propter.

*Gen.7. b.7. Luc.17. f.26. 37 * Sicut autem in diebus Noë, ita erit & adventus Filij hominis.

38 Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, usque ad eum diem, quo intravit Noë in arcã,

D 39 Et non cognoverunt donec venit diluvium, & tulit omnes: ita erit & adventus Filij hominis.

40 Tunc duo erunt in agro: unus assumetur, & unus relinquetur.

41 Duæ molentes in mola: una assumetur, & una relinquetur.

42 Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit.

* Mar. 13.d.33 Luc.12. e.39 43 Illud autem scitote, * quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam.

44 Ideò & vos estote parati: quia qua nescitis hora Filius hominis venturus est.

45 Quis, putas, est fidelis servus, & prudens, quem constitui dominus suus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore?

* Apoc. 16.c.15. 46 * Beatus ille servus, quem cùm venerit dominus ejus, invenerit sic facientem.

47 Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum.

48 Si autem dixerit malus servus ille in corde suo: Moram fecit dominus meus venire:

49 Et cœperit percutere conservos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis:

50 Veniet dominus servi illius, in die qua non sperat, & hora qua ignorat:

51 Et dividet eum, patrémque ejus ponet cum *Sup. 13.f.42. Inf.25. c.30. hypocritis, * illic erit fletus, & stridor dentium.

CAPUT XXV.

Parabolas proponit de decem virginibus, ac talentis distributis servis; quorum dominus peregrè rediens singulos præmiat aut punit juxta ipsorum merita: extremum judicium ponit ob oculos, & causas præmiationis bonorum, ac punitionis malorum.

A 1 TUnc simile erit regnum cælorum decem virginibus: quæ accipientes lampades suas, exierunt obviàm sponso, & sponsæ.

2 Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes:

3 Sed quinque fatuæ, acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum:

4 Prudentes verò acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus.

5 Moram autem faciente sponso, dormitaverunt omnes & dormierunt.

6 Media autem nocte clamor factus est: Ecce sponsus venit, exite obviàm ei.

7 Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & ornaverunt lampades suas.

8 Fatuæ autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro: quia lampades nostræ extinguuntur.

9 Responderunt prudentes, dicentes: Ne fortè non sufficiat nobis & vobis, ite potiùs ad vendentes, & emite vobis.

10 Dum autem irent emere, venit sponsus: & quæ paratæ erant, intraverunt cum eo ad nuptias, & clausa est janua.

11 Noviſſimè verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis.

12 At ille respondens ait: Amen dico vobis, nescio vos.

13 * Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam. * Marc. 13.d.33

14 * Sicut enim homo peregrè proficiscens, vocavit servos suos, & tradidit illis bona sua. * Luc. 19.b.12

15 Et uni dedit quinque talenta, alij autem B duo, alij verò unum, unicuique secundùm propriam virtutem, & profectus est statim.

16 Abiit autem qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque.

17 Similiter & qui duo acceperat, lucratus est alia duo.

18 Qui autem unum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui.

19 Post multum verò temporis venit dominus servorum illorum, & posuit rationem cum eis.

20 Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum.

21 Ait illi dominus ejus: Euge serve bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui.

22 Accessit autem & qui duo talenta acceperat, & ait: Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus sum.

23 Ait illi dominus ejus: Euge serve bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multe constituam, intra in gaudium domini tui.

24 Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait: Dñe, scio quia homo durus es, metis ubi non seminasti, & cõgregas ubi non sparsisti:

25 Et timens, abii, & abscondi talentum tuum C in terra: ecce habes quod tuum est.

26 Respondens autem dominus ejus, dixit ei: Serve male, & piger, sciebas quia meto, ubi non semino, & congrego ubi non sparsi:

27 Oportuit ego te committere pecuniam meam numulariis, & veniens ergo recipissem utique quod meum est cum usura.

28 Tollite itaque ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta.

29 * Omni enim habenti dabitur, & abundabit: ei autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. * Sup. 13.b.13 Marc.4. c.25. Luc.8. c.18.19. d.26.

30 Et inutilem servum ejicite in tenebras exteriores: illic erit fletus, & stridor dentium.

31 Cùm autem venerit Filius hominis in majestate sua, & omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis suæ:

32 Et congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hœdis:

33 Et statuet oves quidem à dextris suis, hœdos autem à sinistris.

34 Tunc dicet rex his, qui à dextris ejus erunt: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.

35 * Esurivi enim, & dedistis mihi manducare: sitivi, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me: *Isa 58. c.7. Ezech. 18.b.7. d.16 Eccl 7. d.39.

36 Nudus, & cooperuistis me: * infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me.

37 Tunc

37 Tunc respondebunt ei justi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, & pavimus te, sitientem, & dedimus tibi potum?

D 38 Quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te: aut nudum, & cooperuimus te?

39 Aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te?

40 Et respondens rex, dicet illis: Amen dico vobis, quandiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.

*Psal. 6. b. 9. Sup. 7. f. 23. Luc. 13. f. 27. 41 Tunc dicet & his, qui à sinistris erunt: * Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus.

42 Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare: sitivi, & non dedistis mihi potum:

43 Hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non cooperustis me: infirmus & in carcere, & non visitastis me

44 Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non ministravimus tibi?

45 Tunc respondebit illis, dicens: Amen dico vobis: Quamdiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis.

*Dan. 12. a. 2. Joan. 5. f. 29. 46 * Et ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.

Caput XXVI.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Jesu; qui unguento pretioso à muliere perfunditur, murmurantibus discipulis venditur à Juda, de cujus proditione discipulis in cœna loquitur, in qua panem in corpus suum, & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis: prædicit omnes scandalizandos, trinámque Petri negationem: & post trinam orationem capitur à Judæis; quo trus abscidit auriculam; discipulis fugientibus, coram Caipha à falsis testibus accusatus, mortisque reus judicatus, conspuitur ac cæditur, & ter à Petro negatur.

A 1 ET factum est: cùm consummasset Jesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis:

* Mar. 14. a. 1. Luc. 22. a. 1. 2 * Scitis quia post biduum Pascha fiet, & Filius hominis tradetur ut crucifigatur.

3 Tunc congregati sunt principes sacerdotum, & seniores populi, in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Caïphas:

4 Et consilium fecerunt ut Jesum dolo tenerent, & occiderent.

5 Dicebant autem: Non in die festo, ne fortè tumultus fieret in populo.

6 Cùm autem Jesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi,

* Mar. 14. a. 3. Joan. 11. a. 2. 12. a. 3. 7 Accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi, & * effudit super caput ipsius recumbentis.

8 Videntes autem discipuli, indignati sunt dicentes: Ut quid perditio hæc?

9 Potuit enim istud venumdari multo, & dari pauperibus.

10 Sciens autem Jesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? opus enim bonum operata est in me.

11 Nam semper pauperes habetis vobiscum: me autem non semper habetis.

12 Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.

13 Amen dico vobis, ubicumque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, dicetur & quòd hæc fecit in memoriam ejus:

* Marc. 14. b. 10. Luc. 22. a. 4. 14 * Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes, ad principes sacerdotum:

B 15 Et ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi constituit ei triginta argenteos.

16 Et exinde quærebat opportunitatem ut eum traderet.

* Marc. 14. b. 12. Luc. 22. a. 7. 17 * Prima autem die azymorum accesserunt discipuli ad Jesum, dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha?

18 At Jesus dixit: Ite in civitatem ad quemdam, & dicite ei: Magister dicit: Tempus meum propè est, apud te facio Pascha cum discipulis meis.

19 Et fecerunt discipuli sicut constituit illis Jesus & paraverunt Pascha.

* Marc. 14. b. 17. Luc. 22. b 14. 20 * Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim discipulis suis.

21 Et edentibus illis, dixit: Amen dico vobis, * quia unus vestrûm me traditurus est.

* Joan. 13. c. 21. 22 Et contristati valdè, cœperunt singuli dicere: Numquid ego sum Domine?

23 At ipse respondens: ait: Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet.

C 24 Filius quidem hominis vadit, * sicut scriptum est de illo: væ autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur: bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille.

* Psal. 40. b. 10. 25 Respondens autem Judas, qui tradidit eum dixit: Numquid ego sum Rabbi? Ait illi: Tu dixisti.

* 1. Cor. 11. c. 24. 26 * Cœnantibus autem eis, accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, dedítque discipulis suis, & ait: Accipite, & comedite: hoc est corpus meum.

27 Et accipiens calicem gratias egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes.

28 Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

29 Dico autem vobis: non bibam amodò de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cùm illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei.

30 Et hymno dicto, exierunt in montem oliveti.

* Marc. 14. c. 27 Joan. 16 d. 32. * Zach. 13. c. 7. * Mar. 14. c 28. 16. b. 7. 31 Tunc dicit illis Jesus: * Omnes vos scandalum patiemini in me, in ista nocte. Scriptum est enim: * Percutiam pastorem, & dispergentur oves gregis.

32 Postquam autem resurrexero, præcedam vos in Galilæam.

33 Respondens autem Petrus, ait illi: Et si omnes scandalizati fuerit in te, ego numquam scandalizabor.

* Marc. 14 c 30. Joan. 13. d. 38. 34 Ait illi Jesus: * Amen dico tibi, quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis.

* Marc. 14 d. 31 Luc. 22. d. 33. 35 Ait illi Petrus: * etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt.

D 36 Tunc venit Jesus cum illis in villam, quæ dicitur Gethsemani, & dixit discipulis suis: Sedete hîc, donec vadam illuc, & orem.

37 Et assumpto Petro, & duobus filiis Zebedæi, cœpit contristari & mœstus esse.

38 Tunc ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem; sustinete hîc, & vigilate mecum:

39 Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans, & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste, veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu.

40 Et venit ad discipulos suos, & invenit eos, dormientes, & dicit Petro: Sic non potuistis una hora vigilare mecum?

41 Vigilate, & orate ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.

42 Iterùm secundò abiit, & oravit, dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua.

43 Et venit iterùm, & invenit eos dormientes: erant enim oculi eorum gravati.

44 Et relictis illis, iterum abiit, & oravit tertiò, eundem sermonem dicens.

E 45 Tunc venit ad discipulos suos, & dicit illis: Dormite jam, & requiescite: ecce appropinquavit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum.

46 Surgite eamus: ecce appropinquavit qui me tradet.

* Marc. 14.c.43. Luc. 22. c.47 Joan 18 a. 3. 47 * Adhuc eo loquente, ecce Judas unus de duodecim venit, & cum eo turba multa, cum gladiis & fustibus, missi à principibus sacerdotum, & senioribus populi.

48 Qui autem tradidit eum, dedit illis signum, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum.

49 Et confestim accedens ad Jesum: dixit: Ave Rabbi. Et osculatus est eum.

50 Dixítque illi Jesus: Amice, ad quid venisti? Tunc accesserunt, & manus injecerunt in Jesum, & tenuerunt eum.

51 Et ecce unus ex his qui erant cum Jesu, extendens manum, exemit gladium suum, & percutiens servum principis sacerdotum amputavit auriculam ejus.

52 Tunc ait illi Jesu: Converte gladium tuum in locum suum.

* Gen. 9.b 6. Apoc. 13.c.10. 53 * Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. An putas, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones angelorum?

* Isai. 53.c.10. 54 Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri?

55 In illa hora dixit Jesus turbis: Tamquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus comprehendere me: quotidie apud vos sedebam docens in templo, & non me tenuistis.

F *Thren. 4. d.20. 56 Hoc autem totum factum est, * ut adimplerentur Scripturæ prophetarum. Tunc discipuli omnes, * relicto eo, fugerunt.

* Marc. 14 c.50. * l. c. 21.f 54. Joan. 18. d.24. 57 At illi tenentes Jesum, * duxerunt ad Caïphan principem sacerdotum, ubi Scribæ & seniores convenerant.

58 Petrus autem sequebatur eum à longè usque in atrium principis sacerdotum. Et ingressus intrò, sedebat cum ministris, ut videret finem.

59 Principes autem sacerdotum, & omne concilium, quærebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morti traderent:

60 Et non invenerunt, cùm multi falsi testes accessissent. Novissimè autem venerunt duo falsi testes,

61 Et dixerunt: Hic dixit: * Possum destruere templum Dei, & post triduum reædificare illud. * Joan. 2 c.19.

62 Et surgens princeps sacerdotum, ait illi: Nihil respondes ad ea, quæ isti adversum te testificantur?

63 Jesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi: Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis si tu es Christus filius Dei.

64 Dicit illi Jesus. Tu dixisti: veruntamen dico vobis, * amodò videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cæli. * Sup. 16. d.27. Rom 14. b. 10. 1. Thes. 4 d.15.

G 65 Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens: Blasphemavit: quid adhuc egemus testibus? ecce nunc audistis blasphemiam:

66 Quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt: Reus est mortis.

67 * Tunc expuerunt in faciem ejus, & colaphis eum ceciderunt, alij autem palmas in faciem ejus dederunt, * Isa. 50.c 6. Mar. 14. g. 65.

68 Dicentes: Prophetizà nobis Christe, quis est qui te percussit?

69 * Petrus verò sedebat foris in atrio: & accessit ad eum una ancilla, dicens: Et tu cum Jesu Galilæo eras. * Luc. 22 f 55. Joan 18. c. 17.

70 At ille negavit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicis.

71 Exeunte autem illo januam, vidit eum alia ancilla, & ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Jesu Nazareno.

72 Et iterùm negavit cum juramento: Quia non novi hominem.

73 Et post pusillum accesserunt qui stabant & dixerunt Petro: Verè & tu ex illis es: nam & loquela tua manifestum te facit.

74 Tunc cœpit detestari & jurare quia non novisset hominem. Et continuò gallus cantavit.

75 Et recordatus est Petrus verbi Jesu, quod dixerat: Priùs quàm gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, flevit amarè.

CAPUT XXVII.

Judas, relatis argenteis, laqueo se suspendit: Jesus coram Pilato accusatus, non respondet; uxor autem Pilati dicit ipsum justum: Præeligitur tamen Barabbas: Pilatus lotis manibus Jesum flagellatum tradit crucifigendum: qui à militibus multipliciter illusus ducitur ad crucifigendum; & felleo vino potatus, inter latrones crucifigitur, divisis ipsius vestimentis: & à variis multa jactantur in ipsum blasphemia: suboriuntur tenebræ; & clamans Jesus Eli, acetóque potatus, cum clamore expirat, ac signa variafiunt: corpus Jesu à Joseph sepultum, custoditur à militibus.

1 MAnè autem factum, consilium inierunt omnes principes sacerdotum & seniores populi adversus Jesum, ut eum morti traderent. A

2 * Et vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato præsidi. * Marc. a.15.1. Luc.23. a. 1. Joan.18 c. 28.

3 Tunc videns Judas, qui eum tradidit, quòd damnatus esset; pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum, & senioribus,

4 Dicens: Peccavi, tradens sanguinem justum. At illi dixerunt: Quid ad nos? tu videris.

5 Et

* Act. 1. c. 18. 5 Et projectis argenteis in templo, recessit: * & abiens laqueo se suspendit.

6 Principes autem sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam: quia pretium sanguinis est.

7 Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum.

* Act. 1. c. 19. 8 * Propter hoc vocatus est ager ille, Haceldama, hoc est, ager sanguinis, usque in hodiernum diem.

B * Zach. 11. c. 12. 9 Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam prophetam, dicentem: * Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati, quem appretiaverunt à filiis Israël:

10 Et dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus.

* Marc. 15. a. 2. Luc. 23. a. 3. Joan. 18. c. 33. 11 Jesus autem stetit ante præsidem, * & interrogavit eum præses, dicens: Tu es Rex Judæorum? Dicit illi Jesus: Tu dicis.

12 Et cùm accusaretur à principibus sacerdotum, & senioribus, nihil respondit.

13 Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta adversum te dicunt testimonia?

14 Et non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur præses vehementer.

15 Per diem autem sollẽnem consueverat præses populo dimittere unum vinctũ, quem voluissent.

16 Habebat autem tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas.

17 Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis: Barabbam; an Jesum, qui dicitur Christus?

18 Sciebat enim quòd per invidiam tradidissent eum.

19 Sedente autẽ illo pro tribunali, misit ad eum uxor ejus, dicens: Nihil tibi, & justo illi, multa enim passa sum hodie per visum propter eum.

C 20 * Principes autem sacerdotum, & seniores * Marc. 15. b. 11. Luc. 23. c. 18. Joan. 18 f. 40. Act. 3. b. 14. persuaserunt populis ut peterent Barabbam, Jesum verò perderent.

21 Respondens autem præses, ait illis: Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt: Barabbam.

22 Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam de Jesu, qui dicitur Christus.

23 Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis præses: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant dicentes: Crucifigatur.

24 Videns autem Pilatus quia nihi proficeret, sed magis tumultus fieret: accepta aqua, lavit manus coram populo, dicens: Innocens ego sum à sanguine justi hujus: vos videritis.

25 Et respondens universus populus, dixit: Sanguis ejus super nos, & super filios nostros.

26 Tunc dimisit illis Barabbam: Jesum autem flagellatum tradidit eis ut crucifigeretur.

27 Tunc milites præsidis suscipientes Jesum in * Marc. 15 b. 16 Ps. 21. c. 17. prætorium, * congregaverunt ad eum universam cohortem:

D 28 Et exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei;

* Joan. 19. a. 2. 29 * Et plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput ejus, & arundinem in dextera ejus. Et genu flexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Ave rex Judæorum.

30 Et expuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput ejus.

31 Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum vestimentis ejus, & duxerunt eum ut crucifigerent.

* Marc. 15. b. 21 Luc. 23. d. 26. 32 * Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem: hunc angariaverunt ut tolleret crucem ejus.

* Mar. 15. b. 22 Luc. 23. e. 3. Joan. 19 c. 17. 33 * Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Calvariæ locus.

34 Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. Et cùm gustasset, noluit bibere.

* Marc. 15. c. 24. Luc. 23 e. 34. Joan 19 d. 23. * Ps. 21. c. 19. 35 Postquam autem crucifixerunt eum, * diviserunt vestimenta ejus, sortem mittentes: ut impletetur quod dictum est per Prophetam dicentem: * Divisérunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem. E

36 Et sedentes servabant eum.

37 Et imposuerunt super caput ejus causam ipsius scriptam: HIC EST JESUS REX JUDÆORUM.

38 Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones; unus à dextris, & unus à sinistris.

39 Prætereuntes autem blasphemabant eum moventes capita sua,

* Joan. 2. c. 19 40 Et dicentes: * Vah qui destruis templum Dei, & triduo illud reædificas: salva temetipsum: si filius Dei es, descende de cruce.

41 Similiter & principes sacerdotum illudentes cum Scribis & senioribus dicebant:

* Sap. 2. d. 18. 42 Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere: * si rex Israël est: descendat nunc de cruce, & credimus ei:

* Ps. 21. a. 9. 43 * Confidit in Deo: liberet nunc, si vult eum: dixit enim? Quia filius Dei sum.

44 Idipsum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei.

45 A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam terram usque ad horam nonam.

* Ps. 21. a. 2. 46 Et circa horam nonam clamavit Jesus voce magna, dicens: * Eli, Eli, lamma sabacthani? hoc est: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?

47 Quidam autem illic stantes, & audientes, dicebant: Eliam vocat iste.

F 48 Et continuò currens unus ex eis acceptam spongiam implevit aceto, & imposuit arundini, & dabat ei bibere.

49 Ceteri verò dicebant: Sine videamus an veniat Elias liberans eum.

50 Jesus autem iterùm clamans voce magna, emisit spiritum.

* 2. Par 3. d. 14 51 * Et ecce velum templi scissum est in duas partes à summo usque deorsum, & terra mota est, & petræ scissæ sunt,

52 Et monumenta aperta sunt: multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt.

53 Et exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus, venerunt in sanctam civitatem, & apparuerunt multis.

54 Centurio autem, & qui cum eo erant, custodientes Jesum, viso terræ motu & his quæ fiebant, timuerũt valdè, dicẽtes: Verè Filius Dei erat iste.

55 Erant autem ibi mulieres multæ à longè, quæ secutæ erant Jesum à Galilæa, ministrantes ei:

56 Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi & Joseph mater, & mater filiorum Zebedei

* Marc. 15. d. 43 57 * Cùm autem serò factum esset, venit quidam

Luc 23. g. 50. Ioan. 19 g. 38. dam homo dives ab Arimathæa, nomine Joseph
qui & ipse discipulus erat Jesu.

58 Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu. Tunc Pilatus jussit reddi corpus.

59 Et accepto corpore, Joseph involvit illud in sindone munda.

60 Et posuit illud in monumento suo novo, quod exciderat in petra. Et advolvit saxum magnum ad ostium monumenti, & abiit.

61 Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria, sedentes contra sepulchrum.

62 Altera autem die, quæ est post parasceven, convenerunt principes sacerdotum & Pharisæi ad Pilatum,

63 Dicētes: Dñe, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam.

64 Jube ergo custodiri sepulchrum usque in diem tertium: ne fortè veniant discipuli ejus, & furentur eum, & dicant plebi: Surrexit à mortuis, & erit novissimus error pejor priore.

65 Ait illis Pilatus: Habetis custodiam, ite, custodite sicut scitis.

66 Illi autem abeuntes, munierunt sepulchrum, signantes lapidem, cum custodibus.

Caput XXVIII.

Facto terræ motu, exterritisque custodibus, Angelus mulieribus narrat Christi resurrectionem; qui ipsis apparens jubet (sicut & Angelus jusserat) ut discipulis nuntient, quòd Dominum in Galilæa visuri sint milites sepulchri custodes, pecunia corrupti, dicunt corpus Christi furto sabbatum: discipuli videntes in Galilæa Dominum, jubentur ire ad docendas & baptizandas omnes gentes.

A Mar 16 a. 1 Ioan. 20 c. 11. 1 VEspere autem sabbati, quæ lucescit in prima sabbati, venit Maria Magdalene, & altera Maria, videre sepulchrum.

2 Et ecce terræmotus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de cælo: & accedens revolvit lapidem, & sedebat super eum:

3 Erat autem aspectus ejus sicut fulgur: & vestimentum ejus sicut nix.

4 Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui.

5 Respondens autem angelus dixit mulieribus. Nolite timere vos: scio enim, quòd Jesum, qui crucifixus est, quæritis.

6 Non est hîc: surrexit enim, sicut dixit: venite, & videte locum, ubi positus erat Dominus. B

7 Et citò euntes dicite discipulis ejus, quia surrexit: & ecce præcedit vos in Galilæam: ibi eum videbitis: ecce prædixi vobis.

8 Et exierunt citò de monumento cum timore & gaudio magno, currentes nuntiare discipulis ejus.

9 Et ecce Jesus occurrit illis, dicens: Avete. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.

10 Tunc ait illis Jesus: Nolite timere: ite, nuntiate fratribus meis, ut eant in Galilæam, ibi me videbunt. C

11 Quæ cùm abiissent, ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem, & nuntiaverunt principibus sacerdotum omnia quæ facta fuerant.

12 Et congregati cum senioribus, consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus,

13 Dicentes: Dicite quia discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum, nobis dormientibus.

14 Et si hoc auditum fuerit à præside, nos suadebimus ei, & securos vos faciemus.

15 At illi accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et divulgatum est verbum istud apud Judæos, usque in hodiernum diem.

16 Undecim autem discipuli abierunt in Galilæam, in montem, ubi constituerat illis Jesus. D

17 Et videntes eum adoraverunt: quidam autem dubitaverunt.

18 Et accedens Jesus locutus est eis, dicens: Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra.

19 * Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: *Marc. 16. c. 15.

20 Docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.

SANCTUM JESU CHRISTI EVANGELIUM SECUNDUM MARCUM.

Caput Primum.

Joannes in austeritate vitæ prædicat, ac baptizat aqua, Christus verò Spiritu sancto: qui à Joanne baptizatus, cum bestiis agens in deserto, post jejunium quadraginta dierum à satana tentatur, & Joanne tradito prædicare incipit in Galilæa: vocatisque Simone & Andrea, Iacobo & Ioanne Zebedæi, accedit Capharnaum, & reliqua Galilææ loca; ibique prædicans curat socrum Simonis, & leprosum quem mittit ad sacerdotes: plurimósque dæmoniacos ac malè habentes, cum magna omnium admiratione.

A 1 Initium Evangelij Jesu Christi, Filij Dei.

*Mala. 3 a. 1. 2 Sicut scriptum est in Isaia propheta: * Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

3 * Vox clamatis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus. *Isa. 40 a. 3. Mat. 3. a. 3. Luc. 3. b 4. Ioan. 1. c. 21.

4 Fuit Joannes in deserto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. * Mat. 3. a. 5.

5 * Et egrediebatur ad eum omnis Judææ regio, & Jerosolymitæ universi, & baptizabantur ab illo in Jordanis flumine, confitentes peccata sua.

6 * Et erat Joannes vestitus pilis cameli, & zona pellica circa lumbos ejus, & * locustas & mel silvestre edebat. Et prædicabat dicens: * Mat. 3. a 4. Levi. 11. c. 22. * Mat. 3. b. 11. Luc. 3. d. 16. Ioan. 1. d. 17.

7 * Venit fortior me post me: cujus non sum dignus procumbens solvere corrigiam calceamentorum ejus.

8 * Ego

*Act.1. a.5.2.a. 4.11.b. 16 19. a.4.

8 * Ego baptizavi vos aqua, ille verò baptizabit vos Spiritu sancto.

9 Et factum est: in diebus illis venit Jesus à Nazareth Galilææ: & baptizatus est à Joanne in Jordane.

B 10 Et statim ascendens de aqua, vidit cælos apertos, * & Spiritum tanquam columbam descendentem, & manentem in ipso.

*Luc.3. f 22. Joan. 1. d. 32.

11 Et vox facta est de cælis: Tu es filius meus dilectus, in te complacui.

*Matt. 4 a.1 Luc. 4. a.1.

12 * Et statim Spiritus expulit eum in desertum.

13 Et erat in deserto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: & tentabatur à satana: erátque cum bestiis, & angeli ministrabant illi.

*Matt. 4.b.12. Luc.4 b.14. Joan. 4. f.43.

14 * Postquam autem traditus est Joannes, venit Jesus in Galilæã, prædicans Evangelium regni Dei

15 Et dicens: Quoniam impletum est tempus, & appropinquavit regnum Dei: pœnitemini, & credite Evangelio.

*Matt. 4.c.18. Luc.5. a.2.

16 * Et præteriens secus Mare Galilææ, vidit Simonem, & Andream fratrem ejus, mittentes retia in mare, (erant enim piscatores.)

17 Et dixit eis Jesus: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.

18 Et protinus relictis retibus, secuti sunt eum.

19 Et progressus inde pusillum, vidit Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem ejus, & ipsos componentes retia in navi.

20 Et statim vocavit illos. Et relicto patre suo Zebedæo in navi cum mercenariis, secuti sunt eũ.

*Matt. 4.b.13. Luc 4. f.31.

21 * Et ingrediuntur Capharnaum: & statim sabbatis ingressus in synagogam, docebat eos.

C 22 * Et stupebant super doctrina ejus: erat enim docens eos, quasi potestatem habens, & non sicut Scribæ.

*Matt. 7 d.28. Luc.4. e.32.

23 * Et erat in synagoga eorum homo in spiritu immundo: & exclamavit,

*Luc. 4. e.33.

24 Dicens: Quid nobis, & tibi Jesu Nazarene: venisti perdere nos? scio qui sis, Sanctus Dei.

25 Et comminatus est ei Jesus, dicens: Obmutesce, & exi de homine.

26 Et discerpens eum spiritus immundus, & exclamans voce magna exiit ab eo.

27 Et mirati sunt omnes, ita ut conquirerent inter se dicentes: Quidnam est hoc? quænam doctina hæc nova? quia in potestate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei.

28 Et processit rumor ejus statim in omnem regionem Galilææ.

*Matt 8.b.14. Luc. 4. f.38.

29 * Et protinus egredientes de synagoga, venerunt in domum Simonis & Andreæ, cum Jacobo & Joanne.

30 Decumbebat autem socrus Simonis febricitans: & statim dicunt ei de illa.

31 Et accedens elevavit eam, apprehensa manu ejus: & continuò dimisit eam febris, & ministrabat eis.

32 Vespere autem facto cùm occidisset sol, afferebant ad eum omnes malè habentes, & dæmonia habentes:

33 Et erat omnis civitas congregata ad januam.

*Luc. 4. f.41.

34 Et curavit multos, qui vexabantur variis languoribus, & * dæmonia multa ejiciebat, & non sinebat ea loqui, quoniam sciebant eum.

35 Et diluculo valdè surgens, egressus abiit in desertum locum, ibique orabat.

36 Et prosecutus est eum Simon, & qui cum illo erant. D

37 Et cùm invenissent eum, dixerunt ei: Quia omnes quærunt te.

38 Et ait illis: Eamus in proximos vicos, & civitates, ut & ibi prædicem: ad hoc enim veni.

39 Et erat prædicans in synagogis eorum, & in omni Galilæa, & dæmonia ejiciens.

40 * Et venit ad eum leprosus deprecans eum, & genu flexo dixit ei: Si vis, potes me mundare.

*Matt. 8.a.2. Luc. 5. c.12.

41 Jesus autem misertus ejus, extendit manum suam: & tangens eum, ait illi; Volo: Mundare.

42 Et cùm dixisset, statim discessit ab eo lepra; & mundatus est.

43 Et comminatus est ei, statímque ejecit illum;

44 Et dixit ei: Vide nemini dixeris: sed vade, ostende te principi sacerdotum, & offer pro emundatione tua, * quæ præcepit Moyses in testimonium illis.

* Le.14. a.1.

45 At ille egressus cœpit prædicare, & diffamare sermonem, ita ut jam non posset manifestè introire in civitate, sed foris in desertis locis esset; & conveniebant ad eum undique.

CAPUT II.

Murmurantibus Scribis quòd paralitico per tectum in grabato demisso, diceret remitti peccata, jubens ipsum ferre grabatum, sanat eum: apud Levin, quem ad se sequendum vocaverat, discumbens cum pluribus Publicanis, rationem dicit, murmurantibus Pharisæis quare cum peccatoribus conversetur, & cur ipsius discipuli non jejunent; quos etiam spicas sabbato vellentes excusat.

1 ET iterùm intravit Capharnaum post dies; A

2 Et auditum est quòd in domo esset, & convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad januam, & loquebatur eis verbum.

Mat.9. a.1.

3 * Et venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quattuor portabatur.

*Luc.8. d.18.

4 Et cùm non possent offerre eum illi præ turba nudaverunt tectum ubi erat; & patefacientes submiserunt grabatum in quo paralyticus jacebat.

5 Cùm autem vidisset Jesus fidem illorum, ait paralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua.

6 Erant autem illic quidam de Scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis:

7 Quid hic sic loquitur? blasphemat. * Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?

*Job.14 a.4 Isa.43. d.25.

8 Quo statim cognito Jesus spiritu suo, quia sic cogitarent intra se, dicit illis: Quid ista cogitatis in cordibus vestris?

9 Quid est facilius, dicere paralytico: Dimittuntur tibi peccata: an dicere: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula?

10 Ut autem sciatis quia filius hominis habet potestatẽ in terra dimittendi peccata (ait paralytico.) B

11 Tibi dico: Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.

12 Et statim surrexit ille: & sublato grabato, abiit coram omnibus, ita ut mirarentur omnes, & honorificarent Deum, dicentes: Quia numquam sic vidimus.

13 Et egressus est rursus ad mare: omnisque turba veniebat ad eum, & docebat eos.

*Matt. 9 b.9. Luc. 5. e. 27.

14 * Et cùm præteriret, vidit Levi Alphæi sedentem

sedentem ad telonium, & ait illi : Sequere me. Et surgens secutus est eum.

15 Et factum est, cùm accumberet in domo illius, multi publicani & peccatores simul discumbebant cum Jesu, & discipulis ejus: erant enim multi, qui & sequebantur eum.

C 16 Et Scribæ & Pharisæi videntes quia manducaret cum publicanis & peccatoribus, dicebant discipulis ejus : Quare cum publicanis & peccatoribus manducat & bibit Magister vester ?

17 Hoc audito Jesus ait illis : Non necesse habent sani medico, sed qui malè habent : * non enim veni vocare justos, sed peccatores. *2.Tim. 1.c.15.

18 Et erant discipuli Joannis & Pharisæi jejunantes : & veniunt, & dicunt illi : Quare discipuli Joannis & Pharisæorum jejunant, tui autem discipuli non jejunant ?

19 Et ait illis Jesus : Numquid possunt filij nuptiarum, quamdiu sponsus cum illis est, jejunare? Quanto tempore habent secum sponsum, non possunt jejunare.

20 * Venient autem dies cùm auferetur ab eis sponsus: & tunc jejunabunt in illis diebus. *Matt. 9.b.15 Luc.5. §.35.

21 Nemo assumentum panni rudis assuit vestimento veteri : alioquin aufert supplementum novum à veteri, & major scissura fit.

D 22 Et nemo mittit vinum novum in utres veteres : alioquin dirumpet vinum utres, & vinum effundetur, & utres peribunt : sed vinum novum in utres novos mitti debet.

23 * Et factum est iterùm cùm Dominus sabbatis ambularet per sata, & discipuli ejus cœperunt progredi, & vellere spicas. *Matt. 12.a.1. Luc.6. a.1.

24 Pharisæi autem dicebant ei : Ecce, quid faciunt sabbatis quod non licet ?

25 Et ait illis : * Numquam legistis quid fecerit David, quando necessitatem habuit, & esuriit ipse, & qui cum eo erant ? *1 Reg. 21.b.6.

26 Quomodo introïvit in domum Dei sub Abiathar principe sacerdotum, & panes propositionis manducavit, quos non licebat manducare, * nisi sacerdotibus, & dedit eis qui cum eo erant ? *Lev. 24.b.9.

27 Et dicebat eis : Sabbatum propter hominem factum est, & non homo propter sabbatum.

28 Itaque Dominus est filius hominis, etiam sabbati.

CAPUT III.

Postquam manum aridam curaverat, Pharisæorum cedens machinationi secedit, turbis undique ad ipsum confluentibus, quarum infirmos curat : duodecim à se electos (qui hîc recensentur) mittit ad prædicandum, data ipsis potestate super infirmitates ac dæmonia : Scribas blasphemantes ipsum in Beelzebub ejicere dæmonia convincit falsitatis, dicens blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, & quæ sint mater & fratres ejus.

Matt. 12.a.9. Luc 6. a.6. 1 ET introïvit iterùm in synagogam : & erat ibi homo habens manum aridam.

2 Et observabant eum, si sabbatis curaret, ut accusarent illum.

3 Et ait homini habenti manum aridam: Surge in medium.

4 Et dicit eis : Licet sabbatis benefacere, an malè ? animam salvam facere, an perdere? At illi tacebant.

5 Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super cæcitate cordis eorum, dicit homini : Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est manus illi.

6 * Exeuntes autem Pharisæi, statim cum Herodianis consilium faciebant adversus eum, quomodo eum perderent. *Matt. 12.b.14.

7 Jesus autem cum discipulis suis secessit ad mare: & multa turba à Galilæa & Judæa secuta est eum.

8 Et ab Jerosolymis : & ab Idumæa, & trans Jordanem : & qui circa Tyrum & Sidonem, multitudo magna, audientes quæ faciebat, venerunt ad eum.

9 Et dixit discipulis suis ut navicula sibi deserviret propter turbam, ne comprimerent eum.

10 Multos enim sanabat, ita ut irruerent in B eum ut illum tangerent quotquot habebãt plagas.

11 Et spiritus immundi, cùm illum videbant, procidebant ei: & clamabant dicentes:

12 Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis ne manifestarent illum.

13 * Et ascendens in montem vocavit ad se quos voluit ipse : & venerunt ad eum. *Matt. 10.a.1. Luc 6. b.13.

14 Et fecit ut essent duodecim cum illo : & ut mitteret eos prædicare.

15 Et dedit illis potestatem curandi infirmitates, & ejiciendi dæmonia.

16 Et imposuit Simoni nomen Petrus:

17 Et Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem Jacobi, & imposuit eis nomina Boanerges, quod est, Filij tonitrui:

18 Et Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Jacobum Alphæi, & Thaddæum, & Simonem Cananæum, C

19 Et Judam Iscariotem, qui & tradidit illum.

20 Et veniunt ad domum : & convenit iterùm turba, ita ut non possent neque panem manducare.

21 Et cùm audissent sui, exierunt tenere eum: dicebant enim : Quoniam in furorem versus est.

22 Et Scribæ, qui ab Jerosolymis descenderant, dicebant : * Quoniam Beelzebub habet, & quia in principe dæmoniorum ejicit dæmonia. *Matt. 9.d.34.

23 Et convocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomodo potest satanas satanam ejicere?

24 Et si regnum in se dividatur, non potest regnum illud stare.

25 Et si domus super semetipsam dispertiatur, non potest domus illa stare.

26 Et si satanas consurrexerit in semetipsum, dispertitus est, & non poterit stare, sed finẽ habet.

27 Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere, nisi priùs fortem alliget, & tunc domum ejus diripiet.

28 * Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata, & blasphemiæ quibus blasphemaverint : D *Matt. 12.c.31. Luc.12. b.10. 1.Joan. 5.d.16.

29 Qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti.

30 Quoniam dicebant : Spiritum immundum habet.

31 * Et veniunt mater ejus & fratres : & foris stantes miserunt ad eum vocantes eum, *Matt. 12.d.46 Luc. 8. c.19.

32 Et sedebat circa eum turba : & dicunt ei : Ecce mater tua & fratres tui foris quærunt te.

33 Et

33 Et respondens eis, ait: Quæ est mater mea, & fratres mei?
34 Et circumspiciens eos, qui in circuitu ejus sedebant, ait: Ecce mater mea, & fratres mei.
34 Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, & soror mea, & mater est.

Caput IV.

Parabolam proponit seminatoris, quam discipulis declarat: lucernam dicit super candelabrum ponendam; addens parabolas de semine in terram jacto, quod excrescit dormiente eo qui seminavit, & de grano sinapis; discipulis autem seorsim omnia interpretatur: in navi à somno excitatus, tempestatem maris sedat.

A Matt. 13.a.1. Luc.8. a.4. 1 ET iterùm cœpit docere ad mare: & congregata est ad eum turba multa, ita ut navim ascendens sederet in mari, & omnis turba circa mare super terram erat:
2 Et docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina sua:
3 Audite: ecce exiit seminans ad seminandum.
4 Et dum seminat, aliud cecidit circa viam, & venerunt volucres cæli, & comederunt illud.
5 Aliud verò cecidit super petrosa, ubi non habuit terram multam: & statim exortum est, quoniam non habebat altitudinem terræ:
6 Et quando exortus est sol, exæstuavit: & eò quòd non habebat radicem, exaruit.
7 Et aliud cecidit in spinas: & ascenderunt spinæ, & suffocaverunt illud, & fructum non dedit.
8 Et aliud cecidit in terram bonam: & dabat fructum ascendentem, & crescentem: & afferebat unum triginta, unum sexaginta, & unum centum.
9 Et dicebat: Qui habet aures audiendi, audiat.
10 Et cùm esset singularis, interrogaverunt eum hi qui cum eo erant duodecim, parabolam.
B 11 Et dicebat eis: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei: illis autem, qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt:
* Isa.6. c.9 Mat.13 b.14. Joan.12 f.40. Act.28. f.26. Rom.11 b.8. 12 * Ut videntes videant, & non videant: & audientes audiant, & non intelligant: nequando convertantur, & dimittantur eis peccata.
13 Et ait illis: Nescitis parabolam hanc? & quomodo omnes parabolas cognoscetis?
14 Qui seminat, verbum seminat,
15 Hi autem sunt, qui circa viam, ubi seminatur verbum, & cùm audierint, confestim venit satanas, & aufert verbum, quod seminatum est in cordibus eorum.
16 Et hi sunt similiter, qui super petrosa seminantur: qui cùm audierint verbum, statim cum gaudio accipient illud:
17 Et non habent radicem in se, sed temporales sunt: deinde orta tribulatione & persecutione propter verbum, confestim scandalizantur:
18 Et alij sunt qui in spinis seminantur: hi sunt qui verbum audiunt,
* 1. Tim 6. d. 17. 19 Et ærumnæ sæculi, & * deceptio divitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes suffocant verbum, & sine fructu efficitur.
C 20 Et hi sunt, qui super terram bonam seminati sunt, qui audiunt verbum, & suscipiunt & fructificantur, unum triginta, unum sexaginta, & unum centum.
* Matt. 4. b 15. 21 * Et dicebat illis: Numquid venit lucerna ut sub modio ponatur, aut sub lecto? nonne ut super candelabrum ponatur? Luc.8. b.16.11. c. 33.
22 * Non est enim aliquid absconditum, quod non manifestetur: nec factum est occultum, sed ut in palam veniat. *Matt. 10.c.26. Luc 8. b. 17.
23 Si quis habet aures audiendi, audiat.
24 Et dicebat illis: Videte quid audiatis. * In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adjicietur vobis. * Matt. 7. a.2. Luc 6. c. 38.
25 * Qui enim habet, dabitur illi: & qui non habet, etiam quod habet auferetur ab eo. *Matt. 13.b.12 25.c.29 Luc. 8. c 18.19 d. 26.
26 Et dicebat: Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo jaciat sementem in terram,
27 Et dormiat, & exurgat nocte & die, & semen germinet, & increscat dum nescit ille.
28 Ultrò enim terra fructificat, primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica.
29 Et cùm produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis.
30 Et dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei? aut cui parabolæ comparabimus illud?
D 31 * Sicut granum sinapis, quod cùm seminatum fuerit in terra, minus est omnibus seminibus, quæ sunt in terra: *Matt. 13.d 31 Luc.13. d. 19.
32 Et cùm seminatum fuerit, ascendit, & fit majus omnibus oleribus, & facit ramos magnos, ita ut possint sub umbra ejus aves cæli habitare.
33 Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire:
34 Sine parabola autem non loquebatur eis: seorsum autem discipulis suis disserebat omnia.
35 Et ait illis in illa die, cùm serò esset factum: Transeamus contra.
36 * Et dimittentes turbam, assumunt eum ita ut erat in navi, aliæ naves erant cum illo. *Matt. 8.c.23. Luc.8. c. 22.
37 Et facta est procella magna venti, & fluctus mittebat in navim, ita ut impleretur navis.
38 Et erat ipse in puppi super cervical dormiens: & excitans eum, & dicunt illi: Magister non ad te pertinet, quia perimus?
39 Et exurgens comminatus est vento & dixit mari: Tace, obmutesce. Et cessavit ventus: & facta est tranquillitas magna.
40 Et ait illis: Quid timidi estis? necdum habetis fidem? Et timuerunt timore magno, & dicebant ad alterutrum. Quis putas, est iste, quia & ventus & mare obediunt ei?

Caput V.

In regione Gerasenorum damoniacum curat ferocissimum à legione damonum; quibus permittit ut in porcos ingrediantur, nec sinit ut ipsum sequatur is qui liberatus erat: curata mulier à profluvio sanguinis, venit ad domum Iairi, ejusque filiam resuscitat.

A Matth. 8. d 28. Luc.8. d. 26. 1 ET venerunt trans fretum maris in regionem Gerasenorum.
2 Et exeunti ei de navi, statim occurrit de monumentis homo in spiritu immundo,
3 Qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis jam quisquam poterat eum ligare:
4 Quoniam sæpè compedibus & catenis vinctus, dirupisset catenas, & compedes comminuisset, & nemo poterat eum domare.

5 Et semper die ac nocte in monumentis & in montibus erat, clamans, & concidens se lapidibus.

6 Videns autem Jesum à longè, cucurrit, & adoravit eum:

7 Et clamans voce magna dixit: Quid mihi, & tibi, Jesus fili David altissimi: adjuro te per Deum, ne me torqueas.

8 Dicebat enim illi: Exi spiritus immunde ab homine.

9 Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi nomẽ est, quia multi sumus

10 Et deprecabatur eum multum, ne se expelleret extra regionem.

11 Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus, pascens.

12 Et deprecabantur eum spiritus, dicentes: Mitte nos in porcos ut in eos introëamus.

B 13 Et concessit eis statim Jesus. Et exeuntes spiritus immundi introierunt in porcos: & magno impetu grex præcipitatus est in mare ad duo millia, & suffocati sunt in mari.

14 Qui autem pascebant eos, fugerunt, & nuntiaverunt in civitatem, & in agros. Et egressi sunt videre quid esset factum:

15 Et veniunt ad Jesum: & vident illum, qui à dæmonio vexabatur, sedentem vestitum, & sanæ mentis, & timuerunt.

16 Et narraverunt illis, qui viderant, qualiter factum esset in eis qui dæmonium habuerat, & de porcis.

17 Et rogare cœperunt eum ut discederet de finibus eorum.

18 Cúmque ascenderet navim, cœpit illum deprecari, qui à dæmonio vexatus fuerat, ut esset cum illo:

19 Et non admisit eum, sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, & annuntia illis quanta tibi Dominus fecerit, & misertus sit tui.

20 Et abiit, & cœpit prædicare in Decapoli, quanta sibi fecisset Jesus: & omnes mirabantur.

21 Et cùm transcendisset Jesus in navi rursum trans fretum, convenit turba multa ad eum, & erat circa mare.

Matt. 9 c.18 Luc.8 f. 41. C 22 * Et venit quidam de archisynagogis nomine Jairus: videns eum, procidit ad pedes ejus,

23 Et deprecabatur eum multum, dicens: Quoniam filia mea in extremis est, Veni, impone manum super eam, ut salva sit, & vivat.

24 Et abiit cum illo, & sequebatur eum turba multa, & comprimebant eum.

25 Et mulier, quæ erat in profluvio sanguinis annis duodecim,

26 Et fuerat multa perpessa à compluribus medicis: & erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deteriùs habebat.

27 Cùm audisset de Jesu, venit in turba retrò, & tetigit vestimentum ejus:

28 Dicebat enim: Quia si vel vestimentum ejus tetigero, salva ero.

29 Et confestim siccatus est fons sanguinis ejus: & sensit corpore quia sanata esset à plaga.

D 30 Et statim Jesus in semetipsò cognoscens virtutem, quæ exierat de illo, conversus ad turbam, aiebat: Quis tetigit vestimenta mea;

31 Et dicebant ei discipuli sui: Vides turbam comprimentem te, & dicis: Quis me tetigit;

32 Et circumspiciebat videre eam, quæ hoc fecerat.

33 Mulier verò timens & tremens, sciens quod factum esset in se, venit & procidit ante eum, & dixit ei omnem veritatem.

34 Ille autem dixit ei: * Filia, fides tua te salvam fecit: vade in pace, & esto sana à plaga tua. *Luc.7. g 50.8. g. 48.*

35 Adhuc eo loquente, veniunt ab archisynagoga, dicentes: Quia filia tua mortua est; quid ultrà vexas Magistrum?

36 Jesus autem audito verbo, quod dicebatur, ait archisynagogo: Noli timere: tantummodo crede.

37 Et non admisit quemquam se sequi, nisi Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem Jacobi.

38 Et veniunt in domum archisynagogi, & videt tumultum, & flentes, & ejulantes multum.

39 Et ingressus, ait illis: Quid turbamini, & ploratis? puella non est mortua, sed dormit.

40 Et irridebant eum. Ipse verò, ejectis omnibus, assumit patrem & matrem puellæ, & qui secum erant, & ingreditur ubi puella erat jacens.

41 Et tenens manum puellæ, ait illi: Talitha cumi, quod est interpretatũ: Puella (tibi dico) surge,

42 Et confestim surrexit puella, & ambulabat: erat autem annorum duodecim: & obstupuerunt stupore magno.

43 Et præcepit illis vehementer ut nemo id sciret: & dixit dari illi manducare.

CAPUT VI.

Christi doctrinam in ipsius patria admirantur; ubi tamen propter illorum incredulitatem pauca edidit miracula: Apostolos mittens ad prædicandum, instruit quid observare debeant: Herodes audita Christi fama, dicit Joannem Baptistam resurrexisse; cujus caput postulanti Herodiadis filia saltatrici propter jusjurandum tradiderat: in deserto quinque panibus & duobus piscibus quinque millia virorum satiat: super mare ambulans, tempestatem sedat: in terra Genezareth plurimos tactu fimbriæ vestimenti sanat.

1 ET egressus inde, abiit in patriam suam: & A *Mat.13 g 54. Luc.4. c. 16.* sequebantur eum discipuli sui:

2 Et facto sabbato cœpit in synagoga docere: & multi audientes admirabantur in doctrina ejus, dicentes: Unde huic hæc omnia? & quæ est sapientia, quæ data est illi; & virtutes tales, quæ per manus ejus efficiuntur?

3 * Nónne hic est faber, Filius Mariæ, frater *Joan. 6 c. 42.* Jacobi, & Joseph, & Judæ, & Simonis? nónne & sorores ejus hîc nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo.

4 Et dicebat illis Jesus: * Quia non est propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua. *Matt. 13.g.57 Luc.4. d 24. Joan.4. f. 44.*

5 Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit:

6 Et mirabatur propter incredulitatem eorum & circuibat castella in circuitu docens.

7 * Et vocavit duodecim: & cœpit eos mittere binos, & dabat illis potestatem spirituum immundorum. *Matt. 10.a.1. Sup. 3. b. 14 Luc.9. a. 1.*

8 Et præcepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantùm; non peram, non panem, neque in zona æs,

9 * Sed

*Act.12 b.8. 9 * Sed calceatos sandaliis, & ne induerentur duabus tunicis.

10 Et dicebat eis: Quocumque introieritis in domum, illic manete donec exeatis inde:

11 Et quicumque non receperint vos, nec audierint vos, * exuntes inde, excutite pulverem de pedibus vestris in testimonium illis.

*Matt. 10.b.14 Luc.9. a.5. Act.13. g.51.18 b.6. 12 Et exeuntes prædicabant ut pœnitentiam agerent:

*Iac.5. d.14. 13 Et dæmonia multa ejiciebant, * & ungebant oleo multos ægros, & sanabant.

*Matt. 14.a.1 2. Luc 9.a.7. 14 * Et audivit rex Herodes (manifestum enim factum est nomen ejus) & dicebat: Quia Joannes Baptista resurrexit à mortuis: & propterea virtutes operantur in illo.

15 Alij autem dicebant: Quia Elias est. Alij verò dicebant: Quia propheta est, quasi unus ex prophetis.

16 Quo audito Herodes ait: Quem ego decollavi Joannem, hic à mortuis resurrexit.

*Luc 3. d.19. 17 * Ipse enim Herodes misit, ac tenuit Joannem, & vinxit eum in carcere, propter Herodiadem uxorē Philippi fratris sui, quia duxerat eam.

*Luc 18.b.16 18 Dicebat enim Joannes Herodi: * Non licet tibi habere uxorem fratris tui.

19 Herodias autem insidiabatur illi: & volebat occidere eum, nec poterat.

20 Herodes enim metuebat Joannem, sciens eum virum justum & sanctum: & custodiebat eum, & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat.

21 Et cùm dies opportunus occidisset, Herodes natalis sui cœnam fecit principibus, & tribunis, & primis Galilææ.

22 Cùmque introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodi, simúlque recumbentibus; rex ait puellæ: Pete à me quod vis, & dabo tibi:

23 Et juravit illi: Quia quidquid petieris dabo tibi, licet dimidium regni mei.

D 24 Quæ cùm exisset, dixit matri suæ: Quid petam? At illa dixit: Caput Joannis Baptistę.

25 Cúmque introisset statim cum festinatione ad regem, petivit dicens: Volo ut protinus des mihi, in disco caput Ioannis Baptistæ.

26 Et contristatus est rex: propter jusjurandum, & propter simul discumbentes, noluit eam contristare:

27 Sed misso spiculatore præcepit afferri caput ejus in disco. Et decollavit eum in carcere,

28 Et attulit caput ejus in disco: & dedit illud puellæ, & puella dedit matri suæ.

29 Quo audito discipuli ejus venerunt, & tulerunt corpus ejus: & posuerunt illud in monumento.

*Luc.9 a.10. E 30 * Et convenientes Apostoli ad Jesum, renuntiaverunt ei omnia, quæ egerant, & docuerant.

*Mat. 14.b.13 Luc.9. a.10 Ioan.6. a.1. 31 Et ait illis: * Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant & redibant multi: & nec spatium manducandi habebant.

32 Et ascendentes in navim, abierunt in desertum locum seorsum.

33 Et viderunt eos abeuntes, & cognoverunt multi: & pedestres de omnibus civitatibus concurrerunt illuc: & prævenerunt eos.

*Mat.9 d.36. b.14. 34 * Et exiens vidit turbam multam Jesus: & misertus est super eos, quia erant sicut oves non habentes pastorem, & cœpit illos docere multa.

35 Et cùm jam hora multa fieret, accesserunt discipuli ejus, dicentes: Desertus est locus hic, & jam hora præteriit:

*Luc.9. b.12. 36 * Dimitte illos, ut euntes in proximas villas & vicos, emant sibi cibos, quos manducent.

37 Et respondens ait illis: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denariis panes, & dabimus illis manducare.

38 Et dicit eis: Quot panes habetis; ite, & videte. Et cùm cognovissent, dicunt: Quinque & duos pisces.

*Ioan 6 b. 10. 39 * Et præcepit illis, ut accumbere facerent omnes secundùm contubernia super viride fænū.

40 Et discubuerunt in partes, per centenos & quinquagenos.

41 Et acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, intuens in cælum, benedixit, & fregit panes, & dedit discipulis suis, ut ponerent ante eos: & duos pisces divisit omnibus. F

42 Et manducaverunt omnes, & saturati sunt.

43 Et sustulerunt reliquia, fragmentorum duodecim cophinos plenos, & de piscibus.

44 Erant autem qui manducaverunt quinque millia virorum.

45 Et statim coëgit discipulos suos ascendere navim, ut præcederent eum trans fretum ad Bethsaidam, dum ipse dimitteret populum.

46 Et cùm dimisisset eos, abiit in montem orare.

47 Et cùm serò esset, erat navis in medio mari, & ipse solus in terra.

*Matt. 24.c.29 48 * Et videns eos laborantes in remigando (erat enim ventus contrarius eis) & circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans supra mare: & volebat præterire eos.

49 At illi ut viderunt eum ambulantem supra mare, putaverūt phantasma esse, & exclamaverūt.

G 50 Omnes enim viderunt eum, & conturbati sunt. Et statim locutus est cum eis, & dixit eis: Confidite, ego sum, nolite timere.

51 Et ascendit ad illos in navim, & cessavit ventus. Et plus magis intra se stupebant:

51 Non enim intellexerunt de panibus: erat enim cor eorum obcæcatum.

*Matt. 14.d.34 53 * Et cùm transfretassent, venerunt in terram Genesareth, & applicuerunt.

54 Cúmque egressi essent de navi, continuò cognoverunt eum:

55 Et percurrentes universam regionem illam, cœperunt in grabatis eos, qui se malè habebant, circumferre, ubi audiebant eum esse.

56 Et quocumque introibat, in vicos vel in villas, aut civitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent: & quotquot tangebant eum, & salvi fiebant.

Caput VII.

Pharisæos redarguit, Christi arguentes discipulos quòd non lotis ederent manibus, cùm ipsi Dei mandata ob suas traditiones transgrederentur; declarans quæ nam possint hominem coinquinare, nempe quæ de corde exeunt: Syrophœnissæ filiam, ad perseverantem illius supplicationem, à dæmonio liberat; & surdum ac mutum sanat.

A 1 ET conveniunt ad eum Pharisæi, & quidam de Scribis, venientes ab Jerosolymis.

*Matt. 15.a 2. 2 * Et cùm vidissent quosdam ex discipulis ejus, communibus manibus, id est non lotis, manducare panes, vituperaverunt.

3 Pharisæi enim & omnes Judæi, nisi crebrò laverint manus, non manducant, tenentes traditionem seniorum:

4 Et à foro nisi baptizentur, non comedunt: & alia multa sunt, quæ tradita sunt illis servare, baptismata calicum, & urceorum, & æramentorum, & lectorum:

5 Et interrogabant eum Pharisæi, & Scribæ: Quare discipuli tui non ambulant juxta traditionem seniorum, sed communibus manibus manducant panem?

6 At ille respondens, dixit eis: Benè prophetavit Isaïas de vobis hypochritis, sicut scriptum *Isa. 29 d. 13. est: * Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.

7 In vanum autem me colunt, docentes doctrinas & præcepta hominum.

B 8 Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditionem hominum, baptismata urceorum, & calicum, & alia similia his facitis multa.

9 Et dicebat illis: Benè irritum facitis præceptum Dei, ut traditionem vestram servetis.

* Exod. 20.c.12 Deut 5. b. 16. Ephes. 6 a. 2. 10 Moyses enim dixit: * Honora patrem tuum, & matrem tuam. Et: * Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur.

* Exod. 21.c 17 Levit. 20.b 9. Prov. 20.c.20 11 Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri, aut matri, Corban (quod est donum) quodcumque ex me, tibi profuerit.

12 Et ultrà non dimittitis eum quidquam facere patri suo, aut matri,

13 Rescindentes verbum Dei per traditionem vestram, quam tradidistis: & similia hujusmodi multa facitis.

*Matt. 15.b.10 14 * Et advocans iterùm turbam, dicebat illis: Audite me omnes, & intelligite.

15 Nihil est extra hominem introiens in eum, quod possit eum coinquinare, sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ communicant hominem.

16 Si quis habet aures audiendi, audiat.

C 17 Et cùm introisset in domum à turba, interrogabant eum discipuli ejus parabolam.

18 Et ait illis: Sic & vos imprudentes estis? Non intelligitis, quia omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eum communicare:

19 Quia non intrat in cor ejus, sed in ventrem, vadit, & in secessum exit, purgans omnes escas?

20 Dicebat autem, quoniam quæ de homine exeunt, illa communicant hominem.

* Gen. 6 a 5. 21 * Abintus enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia,

22 Furta, avaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitiæ, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia.

23 Omnia hæc mala abintus procedunt, & communicant hominem.

*Matt. 15.c.21. 24 * Et inde surgens abiit in fines Tyri & Sidonis: & ingressus domum, neminem voluit scire, & non potuit latere.

25 Mulier enim statim ut audivit de eo, cujus filia habebat spiritum immundum, intravit, & procidit ad pedes ejus.

26 Erat enim mulier Gentilis, Syrophœnissa genere. Et rogabat eum ut dæmonium ejiceret de filia ejus.

27 Qui dixit illi: Sine priùs salutari filios: non est enim bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.

28 At illa respondit, & dixit illi: Utique Domine, nam & catelli comedunt sub mensa de micis puerorum. D

29 Et ait illi: Propter hunc sermonem vade, exiit dæmonium à filia tua.

30 Et cùm abiisset domum suam, invenit puellam jacentem supra lectum, & dæmonium exiisse.

31 Et iterùm exiens de finibus Tyri, venis per Sidonem ad Mare Galilææ inter medios fines Decapoleos.

*Matt. 9.d.32. 32 * Et adducunt ei surdum & mutum, & deprecabantur eum, ut imponat illi manum.

33 Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas ejus: & expuens, tetigit linguam ejus:

34 Et suspiciens in cælum, ingemuit, & ait illi: Ephphetha, quod est adaperire.

35 Et statim apertæ sunt aures ejus, & solutum est vinculum linguæ ejus, & loquebatur rectè.

36 Et præcepit illis ne cui dicerent. Quantò autem eis præcipiebat, tantò magis plus prædicabāt:

37 Et eò ampliùs admirabantur, dicentes: Benè omnia fecit: & surdos fecit audire, & mutos loqui.

Caput VIII.

Septem panibus pauciscque piscículis satiat quattuor hominum millia: discipulos à fermento Pharisæorum cavere jubet: cæcum sensim curat: interrogatis Apostolis quem Jesum esse dicerent, Petrus confitetur ipsum esse Christum: & paulò pòst Satanas ab eo dicitur, quòd increparet illum dum suam prædiceret passionem: de tollenda cruce, & quòd anima nihil debet esse charius.

A 1 IN diebus illis iterùm cùm turba multa esset, nec haberent, quod manducarent, convocatis discipulis, ait illis. *Matth. 15.d.32.

2 Misereor super turbam: quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent quod manducent:

3 Et si dimisero eos jejunos in domum suam, deficient in via: quidam enim ex eis de longè venerunt.

4 Et responderunt ei discipuli sui: Unde illos quis poterit hîc saturare panibus in solitudine?

5 Et interrogavit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem.

6 Et præcepit turbæ discumbere super terram. Et accipiens septem panes, gratias agens fregit, & dabat discipulis suis ut apponerent, & apposuerunt turbæ.

7 Et habebant pisciculos paucos: & ipsos benedicit, & jussit apponi.

8 Et

8 Et manducaverunt, & saturati sunt, & sustulerunt quod superaverat de fragmentis, septem sportas.

9 Erant autem qui manducaverant, quasi quatuor millia: & dimisit eos.

10 Et statim ascendens navim cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha.

B 11 *Et exierunt Pharisæi, & cœperunt conquirere cum eo, quærentes ab illo signum de cælo, tentantes eum. *Matt. 16.a.1. Luc.11. g.54.

12 Et ingemiscens spiritu, ait: Quid generatio ista signum quærit? Amen dico vobis, si dabitur generationi isti signum.

13 Et dimittens eos ascendit iterùm navim, & abiit trans fretum.

*Matt. 16.a.5. 14 * Et obliti sunt panes sumere: & nisi unum panem non habebant secum in navi.

15 Et præcipiebat eis, dicens: Videte, & cavete à fermento Pharisæorum, & fermento Herodis.

16 Et cogitabant ad alterutrum, dicentes: Quia panes non habemus.

17 Quo cognito, ait illis Jesus: Quid cogitatis, quia panes non habetis? nondum cognoscitis nec intelligitis? adhuc cæcatum habetis cor vestrum?

18 Oculos habentes non videtis? & aures habentes non auditis? Nec recordamini, *Sup 6. f.41. Joan.6. b.11.

19 Quando quinque panes fregi in quinque millia: quot cophinos fragmentorum plenos sustulistis: Dicunt ei: Duodecim.

C 20 Quando & septem panes in quatuor millia: quot sportas fragmentorum tulistis? Et dicunt ei: Septem.

21 Et dicebat eis: Quomodò nondum intelligitis?

22 Et veniunt Bethsaidam, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum ut illum tangeret.

23 Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos ejus impositis manibus suis, interrogavit eum si quid videret.

24 Et aspiciens, ait: Video homines velut arbores ambulantes.

25 Deinde iterùm imposuit manus super oculos ejus: & cœpit videre, & restitutus est ita ut clarè videret omnia.

26 Et misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam: & si in vicum introïeris, nemini dixeris.

*Matt. 16.b.13. 27 *Et egressus est Jesus, & discipuli ejus, in castella Cæsareæ Philippi: & in via interrogabat discipulos suos, dicens eis: * Quem me dicunt esse homines? *Luc.9. b.18.

28 Qui responderunt illi, dicentes: Joannem Baptistam, alij Eliam, alij verò quasi unum de prophetis.

29 Tunc dicit illis: Vos verò quem me esse dicitis? Respondens Petrus, ait ei: Tu es Christus.

30 Et cõminatus est eis, ne cui dicerent de illo.

D 31 Et cœpit docere eos, quoniam oportet filium hominis pati multa, & reprobari à senioribus: & à summis sacerdotibus, & scribis, & occidi, & post tres dies resurgere.

32 Et palàm verbum loquebatur. Et apprehendens eum Petrus, cœpit increpare eum.

33 Qui conversus, & videns discipulos suos, comminatus est Petro, dicens: Vade retrò me satana, quoniam non sapis quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominum.

34 Et convocata turba cum discipulis suis, dixit eis: * Si quis vult me sequi, deneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. *Matt. 10.d.38 16.d.24 Luc.9. c.23. 14 f.7.

35 * Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me & Evangelium, salvam faciet eam. * Luc. 17.g.33 Joan.12 d.25.

36 Quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum, & detrimentum animæ suæ faciat?

37 Aut quid dabit homo commutationis pro anima sua?

38 * Qui enim me confusus fuerit, & verba mea, in generatione ista adultera & peccatrice: & filius hominis confundetur eum, cùm venerit in gloria patris sui cum angelis sanctis. *Matt. 10.c.33 Luc.9. c.26.12. b.9.

39 Et dicebat illis: *Amen dico vobis, quia sunt quidam de hîc stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant regnũ Dei veniens in virtute. *Matt. 16 d 28 Luc.9. c.27.

CAPUT IX.

Transfigurato Jesu junguntur Moyses & Elias: dicit Eliam, dum venerit, omnia restituturum, imò jam venisse, nec fuisse susceptum: surdum ac mutum spiritum ejicit, qui sola oratione & jejunio ejicitur: suam passionem prædicit: disputantes discipulos docet quis eorum sit major: de ejiciente dæmonium qui non sequebatur Jesum: de amputandis manus, pedis, vel oculi scandalo.

1 ET post dies sex assumit Jesus Petrum, & Jacobum, & Joannem: & ducit illos in montem excelsum seorsum solos, & transfiguratus est coram ipsis. A Matth. 17.a.1. Luc.9. d.28.

2 Et vestimenta ejus facta sunt splendentia, & candida nimis velut nix, qualia fullo non potest super terram candida facere.

3 Et apparuit illis Elias cum Moyse: & erant loquentes cum Jesu.

4 Et respondens Petrus, ait Jesu: Rabbi, bonum est nos hîc esse: & faciamus tria tabernacula, Tibi unum, & Moysi unum, & Eliæ unum.

5 Non enim sciebat quid diceret: erant enim timore exterriti.

6 Et facta est nubes obumbrans eos: & venit vox de nube, dicens: Hic est filius meus charissimus: audite illum.

7 Et statim circumspicientes, neminem ampliùs viderunt, nisi Jesum tantùm secum. B

8 * Et descendentibus illis de monte, præcepit illis ne cuiquam quæ vidissent, narrarent: nisi cùm Filius hominis à mortuis resurrexerit. *Matt. 17. b.9.

9 Et verbum continuerunt apud se, conquirentes quid esset: Cùm à mortuis resurrexerit.

10 Et interrogabant eum dicentes: * quid ergo dicunt Pharisæi & Scribæ, quia Eliam oportet venire primùm? *Mal.4 b. 5.

11 Qui respondens, ait illis: Elias, cùm venerit primò, restituet omnia: & quomodo * scriptum est in Filium hominis, ut multa patiatur & contemnatur. Isa.53. a.3.b.4.

12 Sed dico vobis quia & * Elias venit (& fecerunt illi quæcumque voluerunt) sicut scriptum est de eo. C *Matt. 17.b.12.

13 Et veniens ad discipulos suos, vidit turbam magnã circa eos: & Scribas conquirẽtes cum illis.

14 Et confestim omnis populus videns Jesum, stupefactus

stupefactus est, & expaverunt, & accurrentes salutabant eum.

15 Et interrogavit eos : Quid inter vos conquiritis ?

*Luc. 9. c. 38. 16 * Et respondens unus de turba, dixit : Magister, attulit filium meum ad te habentem spiritum mutum:

17 Qui ubicumque eum apprehenderit, allidit illum, & spumat, & stridet dentibus, & arescit: & dixit discipulis tuis ut ejicerent illum, & non potuerunt.

18 Qui respondens eis, dixit : O generatio incredula, quamdiu apud vos ero : quamdiu vos patiar ? afferte illum ad me.

19 Et attulerunt eum. Et cùm vidisset eum, statim spiritus conturbavit illum, & elisus in terram, volutabatur spumans.

20 Et interrogavit patrem ejus : Quantum temporis est ex quo ei hoc accidit ? At ille ait : Ab infantia :

D 21 Et frequenter eum in ignem, & in aquas misit ut eum perderet. sed si quid potes, adjuva nos, misertus nostri.

22 Jesus autem ait illi : Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti.

23 Et continuò exclamans pater pueri, cum lacrymis aiebat : Credo, Dominne: adjuva incredulitatem meam.

24 Et cùm videret Jesus concurrentem turbam, comminatus est spiritui immundo, dicens illi: Surde & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo : & ampliùs ne introeas in eum.

25 Et exclamans, & multùm discerpens eum, exiit ab eo, & factus est sicut mortus, ita ut multi dicerent : Quia mortuus est.

26 Jesus autem tenens manum ejus, elevavit eum, & surrexit.

27 Et cùm introisset in domum, discipuli ejus secretò interrogabant eum : Quare nos non potuimus ejicere eum :

28 Et dixit illis : Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione, & jejunio :

29 Et inde profecti prætergrediebantur Galilæam : nec volebat quemquam scire.

E 30 * Docebat autem discipulos suos, & dicebat illis : Quoniam filius hominis tradetur in manus hominum, & occident eum, & occisus tertia die resurget.

* Matt. 17. c. 21. Luc 9. 6. 22. f. 44.

31 At illi ignorabant verbum : & timebant interrogare eum.

32 Et venerunt Capharnaum. Qui cùm domi essent, interrogabat eos : Quid in via tractabatis ?

* Matt. 18. a. 1. Luc. 9. f. 46. 33 At illi tacebant. siquidem in via inter se disputaverant, * quis eorum major esset.

34 Et si residens vocavit duodecim, & ait illis: Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus, omnium minister.

35 Et accipiens puerum, statuit eum in medio eorum : quem cùm complexus esset, ait illis :

F 36 Quisquis unum ex hujusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit : & quicumque me susceperit, non me suscipit, sed eum, qui misit me.

* Luc 9. f. 49. 37 * Respondit illi Joannes, dicens: Magister, vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem dæmonia, qui non sequitur nos, & prohibuimus eum.

38 Jesus autem ait : Nolite prohibere eum. * nemo est enim qui faciat virtutem in nomine meo, & possit citò malè loqui de me. *1. Cor. 12. a. 3.

39 Qui enim non est adversum vos, pro vobis est.

40 * Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo, quia Christi estis : Amen dico vobis, non perdet mercedem suam. *Matt. 10. d. 42.

41 * Et quisquis scandalizaverit unum ex his pusillis credentibus in me : bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo ejus, & in mare mitteretur. *Matt. 18 a. 7. Luc. 17. a. 2.

42 * Et si scandalizaverit te manus tua, abscide illam : bonum est tibi debilem introïre in vitam, quàm duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem : G *Matt. 5. c. 30. 10. a. 8.

43 Ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

44 Et si pes tuus te scandalizat, amputa illum, bonum est tibi claudum introïre in vitam æternam, quàm duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis :

45 * Ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. *Isa. 66 f. 24.

46 Quòd si oculus tuus scandalizat te, ejice eum : bonum est tibi luscum introïre in regnum Dei, quàm duos oculos haaentem mitti in gehennam ignis :

47 Ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

48 * Omnis enim igne salietur, & omnis victima sale salietur. *Lev. 2. d. 13.

49 * Bonum est sal : quòd si sal insulsum fuerit: in quo illud condietis? Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos. * Matt. 5. b. 13. Luc. 14. f. 4.

CAPUT X.

Nullo modo dimittendam uxorem astruit aliam ducendo: parvulos complexus, benedicit eis : dives qui præcepta à juventute observarat : non amplectitur Christi consilium de omnibus dividendis : quid referent præmij qui omnia relinquunt : rursum suam prædicit passionem : occasione ambitionis filiorum Zebedæi docet discipulos quòd non ostensione dominij, sed officio ministerij debeant esse majores: Bartimæum cæcum sanat.

1 ET inde exurgens venit in fines Judææ ultra Jordanem : & conveniunt iterùm turbæ ad eum : & sicut consueverat, iterùm docebat illos. A Matth. 19. a. 1.

2 Et accedentes Pharisæi interrogabant eum : Si licet viro uxorem dimittere : tentantes eum.

3 At ille respondens, dixit eis : Quid vobis præcepit Moyses ?

4 Qui dixerunt : * Moyses permisit libellum repudij scribere, & dimittere. *Deut. 24. a. 1.

5 Quibus respondens Jesus, ait : ad duritiam cordis vestri scripsit vobis præceptum istud.

6 Ab initio autem creaturæ, * masculum & feminam fecit eos Deus. *Gen. 1. d. 27.

7 Propter hoc * relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit ad uxorem suam : *Gen. 2. d. 24. Matth. 19. a. 5. 1. Cor. 7. b. 10. Ephes. 5 f. 31.

8 Et * erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. *1. Cor. 6 d. 16.

9 Quod ergo Deus conjunxit, homó non separet.

10 Et in domo iterùm discipuli ejus de eodem interrogaverunt eum.

11 Et

B 11 Et ait illis: Quicumque dimiserit uxorẽ suam, & aliam duxerit, adulterium cõmittit super eam.
12 Et si uxor dimiserit virum suum, & alij nupserit, mœchatur.
13 Et offerebant illi parvulos ut tangeret illos, Discipuli autem comminabantur offerentibus.
14 Quos cùm videret Jesus, indignè tulit, & ait illis: Sinite parvulos venire ad me, & ne prohibueritis eos: talium enim est regnum Dei.
15 Amen dico vobis: Quisquis non receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud.
16 Et complexans eos, & imponens manus super illos, benedicebat eos.
17 Et cùm egressus esset in viam, procurrens quidam genu flexo ante eum, rogabat eum: *Magister bone, quid faciam ut vitam æternam percipiam?
18 Jesus autem dixit ei: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi unus Deus.
C 19 * Præcepta nosti: Ne adulteres, Ne occidas, Ne fureris, Ne falsum testimonium dixeris, Ne fraudem feceris, Honora patrem tuum & matrem.
20 At ille respondens, ait illi: Magister, hæc omnia observavi à juventute mea.
21 Jesus autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei: Unum tibi deest: vade, quæcumque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me.
22 Qui contristatus in verbo, abiit mœrens: erat enim habens multas possessiones.
23 Et circumspiciens Jesus, ait discipulis suis: Quam difficilè qui pecunias habent, in regnum Dei introibunt!
24 Discipuli autem obstupescebant in verbis ejus. At Jesus rursus respondens ait illis: Filioli, quàm difficile est, confidentes in pecuniis, in regnum Dei introire!
D 25 Facilius est Camelum per foramem acus transire, quàm divitem intrare in regnum Dei.
26 Qui magis admirabantur, dicentes ad semetipsos: Et quis potest salvus fieri?
27 Et intuens illos Jesus, ait: Apud homines impossibile est, sed non apud Deum: omnia enim possibilia sunt apud Deum.
28 Et cœpit ei Petrus dicere: Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te.
29 Respondens Jesus, ait: Amen dico vobis: Nemo est, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, propter me, & propter evangelium,
30 Qui non accipiat centies tantum, nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros, cum persecutionibus, & in sæculo futuro vitam æternam.
31 * Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi.
E 32 Erant autem in via ascendentes Jerosolymam: & præcedebat illos Jesus, & stupebant: & sequentes timebant. * Et assumens iterùm duodecim, cœpit illis dicere quæ essent ei eventura.
33 Quia ecce ascendimus Jerosolymam, & Filius hominis tradetur principibus sacerdotum, & Scribis, & senioribus, & damnabunt eum morte, & tradent eum gentibus:
34 Et illudent ei, & conspuent eum, & flagellabunt eum, & interficient eum: & tertia die resurget.
35 * Et accedunt ad eum Jacobus & Joannes filij Zebedæi, dicentes: Magister, volumus, ut quodcumque petierimus, facias nobis.
36 At ille dixit eis: Quid vultis ut faciam vobis?
37 Et dixerunt: Da nobis, ut unus ad dexteram tuam, & alius ad sinistram tuam, sedeamus in gloria tua.
38 Jesus autem ait illis: Nescitis quid petatis: potestis bibere calicem, quem ego bibo; aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari?
39 At illi dixerunt ei: Possumus. Jesus autem ait eis: Calicem quidem, quem ego bibo, bibetis; & baptismo, quo ego baptizor, baptizamibini.
40 Sedere autem ad dexteram meam, vel ad sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est.
41 Et audientes decem, cœperunt indignari de Jacobo & Joanne,
42 Jesus autem vocans eos, ait illis: * Scitis quia hi, qui videntur principari gentibus, dominantur eis: & principes eorum potestatem habent ipsorum.
43 Non ita est autem in vobis, sed quicumque voluerit fieri major, erit vester minister:
44 Et quicumque voluerit in vobis primus esse, erit omnium servus.
G 45 Nam & Filius hominis non venit ut ministraretur eis, sed ut ministraret, & daret animam suam redemptionem pro multis.
46 * Et veniunt Jericho, & proficiscente eo de Jericho, & discipulis ejus, & plurima multitudine, filius Timæi Bartimæus cæcus, sedebat juxta viam mendicans.
47 Qui cùm audisset quia Jesus Nazarenus est, cœpit clamare, & dicere: Jesu fili David, miserere mei.
48 Et comminabantur ei multi ut taceret. At ille multò magis clamabat: Fili David miserere mei.
49 Et stans Jesus præcepit illum vocari. Et vocant cæcum dicentes ei: Animæquior esto: surge, vocat te.
50 Qui projecto vestimento suo exiliens, venit ad eum.
51 Et respondens Jesus dixit illi: Quid tibi vis faciam? Cæcus autem dixit ei: Raboni, ut videam.
52 Jesus autem ait illi: Vade, fides tua te salvum fecit. Et confestim vidit, & sequebatur eum in via.

CAPUT XI.

Super pullum asinæ cum honore Jerusalem ingreditur: ficum maledicendo arefacit: ementes ac vendentes de templo ejicit: efficaciam fiduciæ in Deum ostendit, dicens fratri remittenda quæ in nos commisit: Scribis non dicit qua potestate hæc faciat, eò quòd nec illi responderet ad propositam de Ioannis baptismo quæstionem.

1 ET cùm appropinquarent Jerosolymæ & Bethaniæ ad montem olivarum, mittit duos ex discipulis suis, A
2 Et ait illis: Ite in castellum, quod contra vos est, & statim introeuntes illuc, invenietis pullum ligatum, super quem nemo adhuc hominum sedit: solvite illum, & adducite.

3 Et si quis vobis dixerit : Quid facitis? dicite, quia Domino necessarius est : & continuò illum dimittet huc.

4 Et abeuntes invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio : & solvunt eum.

5 Et quidam de illic stantibus dicebant illis : Quid facitis solventes pullum ?

6 Qui dixerunt eis sicut præceperat illis Jesus, & dimiserunt eis.

*Joan 12.b.14. 7 * Et duxerunt pullum ad Jesum: & imponunt illi vestimenta sua, & sedit super eum.

8 Multi autem vestimenta sua straverunt in via : alij autem frondes cædebant de arboribus, & sternebant in via.

*Ps.117. d.26. Matth. 21.a.9. Luc. 19. f.38. 9 Et qui præibant, & qui sequebantur, clamabant, dicentes: * Hosanna :

10 Benedictus qui venit in nomine Domini : Benedictum quod venit regnum patris nostri David : Hosanna in excelsis.

B *Matt 25.b.10 11 * Et introivit Jerosolymam in templum : & circumspectis omnibus, cum jam vespera esset hora, exiit in Bethaniam cum duodecim.

12 Et alia die cùm exirent à Bethania, esuriit.

*Matt. 21.b.19 13 * Cúmque vidisset à longè ficum habentem folia, venit si quid fortè inveniret in ea, & cùm venisset ad eam, nihil invenit præter folia : non enim erat tempus ficorum.

14 Et respondens dixit ei : Jam non amplius in æternum ex te fructum quisquam manducet. Et audiebant discipuli ejus.

15 Et veniunt Jerosolymam. Et cùm introisset in templum, cœpit ejicere vendentes & ementes in templo: & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit.

16 Et non sinebat ut quisquam transferret vas per templum:

C 17 Et docebat, dicens eis: Nónne scriptum est: *Isa.56 c.7. Ier. 7. b.11. * Quia domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gentibus ? Vos autem fecistis eam speluncam latronum.

18 Quo audito, principes sacerdotum & Scribæ quærebant quomodo eum perderent: timebant enim eum, quoniam universa turba admirabatur super doctrina ejus.

19 Et cùm vespera facta esset, egrediebatur de civitate.

20 Et cùm manè transirent, viderunt ficum aridam factam à radicibus.

21 Et recordatus Petrus, dixit ei : Rabbi, ecce ficus, cui maledixisti, aruit.

*Matt. 21.b.21 22 Et respondens Jesus ait illis: * Habete fidem Dei.

23 Amen dico vobis, quia quicumque dixerit huic monti : Tollere, & mittere in mare ; & non hæsitaverit in corde suo, sed crediderit quia quodcumque dixerit, fiat, fiet ei.

*Matt. 7.a.7 21 b.22. 24 * Propterea dico vobis, omnia quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis, & evenient vobis.

D 25 * Et cùm stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis adversus aliquem: ut & Pater vester qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra:

*Matt. 6.b.14. 18.d.35 Luc 11. b.9. 26 Quòd si vos non dimiseritis: nec Pater vester, qui in cælis est, dimittet vobis peccata vestra.

27 Et veniunt rursus Jerosolymam. Et cùm ambularet in templo, accedunt ad eum summi sacerdotes, & Scribæ, & seniores:

28 Et dicunt ei: * In qua potestate hæc facis? & quis dedit tibi hanc potestatem ut ista facias? *Luc. 20. a.2.

29 Jesus autem respondens, ait illis: Interrogabo vos & ego unum verbum, & respondete mihi: dicam vobis in qua potestate hæc faciam.

30 Baptismus Joannis, & de cælo erat, an ex hominibus? Respondete mihi.

31 At illi cogitabant secum, dicentes: Si dixerimus, de cælo, dicet: Quare ergo non credidistis ei?

32 Si dixerimus, Ex hominibus, timemus populum, omnes enim habebant Joannem quia verè propheta esset.

33 Et respondentes dicunt Jesu : Nescimus. Et respondens Jesus ait illis : Neque ego dico vobis in qua potestate hæc faciam.

CAPUT XII.

Parabolam narrat de vinea agricolis elocatâ, qui servos ac filium patrisfamilias occiderunt : tentatur à Pharisæis de censu Cæsari solvendo, & à Sadducæis de resurrectione : interrogatur à Scribâ de primo mandato : ipse verò rogat quo modo Scribæ dicant Christum filium esse David; docens ab ipsis cavendum : viduam laudat ob duo minuta in gazophylacium missa.

A 1 ET cœpit illis in parabolis loqui : Vineam plantavit homo, & circumdedit sepem, & fodit lacum, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis, & peregrè profectus est. *Isai. 5. a 1. Ier. 2. d. 21. Matth. 21.d 33 Luc 20. b.9.

2 Et misit ad agricolas in tempore servum, ut ab agricolis acciperet de fructu vineæ.

3 Qui apprehensum eum eciderunt, & dimiserunt vacuum.

4 Et iterùm misit ad illos alium servum : & illum in capite vulneraverunt, & contumeliis affecerunt.

5 Et rursum alium misit, & illum occiderunt? & plures alios : quosdam cædentes, alios verò occidentes.

6 Adhuc ergo unum habens filium charissimum : & illum misit ad eos novissimum, dicens: Quia reverebuntur filium meum.

7 Coloni autem dixerunt ad invicem : Hic est heres : venite, occidamus eum : & nostra erit hereditas.

8 Et apprehendentes eum, occiderunt : & ejecerunt extra vineam.

9 Quid ergo faciet Dominus vineæ? Veniet, & perdet colonos : & dabit vineam aliis.

10 Nec scripturam hanc legistis : * Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli: *Ps 117. c.22 Isa.28. Matth. 21 d.42 Act. 4. b. 11 Rom 9. c. 33. 1.Pet.2. b. 7.

11 A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris?

12 Et quærebant eum tenere : & timuerunt turbam, cognoverunt enim quoniam ad eos parabolam hanc dixerit. Et relicto eo abierunt. * Matt. 22.b.15 Luc.20. d. 20.

13 * Et mittunt ad eum quosdam ex Pharisæis, & Herodianis, ut eum caperent in verbo.

B 14 Qui venientes dicunt ei : Magister, scimus quia verax es, & non curas quemquam: nec enim vides in faciem hominum, sed in veritate viam Dei doces, licet dari tributum Cæsari, an non dabimus?

15 Qui sciens versutiam illorum, ait illis : Quid me

me tentatis? afferte mihi denarium ut videam.

16 At illi attulerunt ei. Et ait illis: Cujus est imago hæc, & inscriptio? Dicunt ei: Cæsaris:

*Rom. 13 b.7. 17 Respondens autem Jesus dixit illis: * Reddite igitur quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. Et super eo.

*Matt. 22.c.23. Luc 20. c. 27. 18 * Et venerunt ad eum Sadducæi, qui dicunt resurrectionem non esse: & interrogabant eum dicentes:

*Deut. 25.a.5. 19 Magister, Moyses nobis scripsit, *ut si cujus frater mortuus fuerit, & dimiserit uxorem, & filios non reliquerit, accipiat frater ejus uxorem ipsius, & resuscitet semen fratri suo.

20 Septem ergo fratres erant: & primus accepit uxorem, & mortuus est non relicto semine.

21 Et secundus accepit eam, & mortuus est: & nec iste reliquit semen: Et tertius similiter.

22 Et acceperunt eam similiter septem: & non reliquerunt semen. Novissima omnium defuncta est & mulier.

23 In resurrectione ergo cùm resurrexerint, cujus de his erit uxor: septem enim habuerunt eam uxorem.

24 Et respondens Jesus, ait illis: Nónne ideo erratis, non scientes Scripturas, neque virtutem Dei?

25 Cùm enim à mortuis resurrexerint, neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut angeli in cælis.

C 26 De mortuis autem quòd resurgant, non legistis in libro Moysi, super rubum quomodo

*Exod. 3.b.6. Matth. 22.d.32. dixerit illi Deus, inquiens: *Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob?

27 Non est Deus mortuorum, sed vivorum. Vos ergo multùm erratis.

*Matt. 22.d.35 28 * Et accessit unus de Scribis, qui audierat illos conquirentes, & videns quoniam benè illis responderit, interrogavit eum quod esset primum omnium mandatum.

29 Jesus autem respondit ei: Quia primum

*Deut. 6.a.4. omnium mandatum est: Audi Israël, Dominus Deus tuus tuus, Deus unus est:

30 Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua. Hoc est primum mandatum.

*Lev. 19.d.18 Matth. 22.d.39 Rom. 13 c.9. Galat. 5 c.14. Jac. 2. b.8. 31 * Secundum autem simile est illi: Diliges proximum tuum tamquam teipsum. Majus horum aliud mandatum non est.

32 Et ait illi Scriba: Benè Magister, in veritate dixisti, quia unus est Deus, & non est alius præter eum.

33 Et ut diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tamquam seipsum, majus est omnibus holocautomatibus, & sacrificiis.

34 Jesus autem videns quòd sapienter respondisset, dixit illi: Non es longè à regno Dei. Et nemo jam audebat eum interrogare.

35 Et respondens Jesus dicebat, docens in templo: Quomodo dicunt Scribæ Christum filium esse David?

D 36 Ipse enim David dicit in Spiritu sancto:

*Ps 109 a.1. *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Matth. 22.d.44. Luc. 20. g. 42.

37 Ipse ergo David dicit eum Dominũ, & unde est filius ejus? Et multa turba eum libenter audivit.

38 Et dicebat eis in doctrina sua: * Cavete à Scribis, qui volunt in stolis ambulare, & salutari in foro, *Matt. 23.a. 5. Luc. 11. f 43 20. g 46.

39 Et in primis cathedris sedere in synagogis, & primos discubitus in cœnis:

40 Qui devorant domos viduarum sub obtentu prolixę orationis: hi accipient prolixius judicium.

*Luc. 21.a 1. 41 * Et sedens Jesus contra gazophylacium, aspiciebat quomodo turba jactaret æs in gazophylacium, & multi divites jactabant multa.

42 Cùm venisset autem vidua una pauper, misit duo minuta, quod est quadrans.

43 Et convocans discipulos suos, ait illis: Amen dico vobis, quoniam vidua hæc pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium.

44 Omnes enim ex eo, quod abundabat illis, miserunt: hæc verò de penuria sua omnia quæ habuit misit totum victum suum.

Caput XIII.

Templum dicit evertendum, prædicitque bella & varias afflictiones ac persecutiones, abominationémque desolationis: de pseudochristis & pseudoprophetis: post signa in corporibus cælestibus veniet cum gloria filius hominis, & hujus signum dat à ficu: quia autem nemo tempus novit, jubet omnes vigilare.

1 ET cùm egrederetur de templo, ait illi unus A ex discipulis suis: Magister, aspice quales *Matth. 24.a.1.* lapides, & quales structuræ.

2 Et respondens Jesus, ait illi: Vides has omnes magnas ædificationes? * Non relinquetur lapis *Luc. 19.g.44 21.b.6.* super lapidem, qui non destruatur.

3 Et cùm sederet in Monte olivarum contra templum, interrogabant eum separatim Petrus & Jacobus, & Joannes, & Andræas:

4 Dic nobis, quando ista fient? & quod signum erit, quando hæc o[illegible]ia incipient consummari?

*Ephes 5. b.6. 2. Thes. 2.a.3. 5 Et respondens Jesus cœpit dicere illis: * Videte ne quis seducat:

6 Multi enim venient in nomine meo dicentes, quia ego sum: & multos seducent.

7 Cùm audieritis autem bella, & opiniones bellorum, ne timueritis: oportet enim hæc fieri: sed nondum finis.

8 Exurget enim gens contra gentem, & regnum B super regnum, & erunt terræ motus per loca, & fames. Initium dolorum hæc.

9 Videte autem vosmetipsos. Tradent enim vos in consiliis, & in synagogis vapulabitis, & ante præsides & reges stabitis propter me, in testimonium illis.

10 Et in omnes gentes primùm oportet prædicari Evangelium.

*Matt. 10.b.19 Luc. 12. b.11 21. c. 14. 11 * Et cùm duxerint vos tradentes, nolite præcogitare quid loquamini: sed quod datum vobis fuerit in illa hora, id loquimini, non enim vos estis loquentes, sed Spiritus sanctus.

12 Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & consurgent filij in parentes, & morte afficient eos.

13 Et eritis odio omnibus propter nomen meũ. Qui autem sustinuerit in finem, hic salvus erit.

14 * Cum

*Dan.9. g.27. Matth 24 b.15 Luc. 21 d.20. 14 * Cùm autem videritis abominationem desolationis, stantem ubi non debet: qui legit, intelligat: tunc qui in Judæa sunt, fugiant in montes:

15 Et qui super tectum, non descendat in domum, nec introëat ut tollat quid de domo sua:

16 Et qui in agro erit, non revertatur retrò tollere vestimentum suum.

17 Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.

18 Orate verò ut hieme non fiant.

C 19 Erunt enim dies illi tribulationes tales, quales non fuerunt ab initio creaturæ, quam condidit Deus, usque nunc, neque fient.

20 Et nisi breviasset Dominus dies non fuisset salva omnis caro: sed propter electos, quos elegit breviavit dies.

* Matt 24.b.23 Luc.21. b.8. 21 * Et tunc si quis vobis dixerit: Ecce hîc est Christus, ecce illic, ne credideritis.

22 Exurgent enim pseudochristi, & pseudoprophetæ, & dabunt signa & portenta ad seducendos si fieri potest, etiam electos.

*Isa.13. b.10. Ezech. 32.b.7. Joël.2. b.10. 23 Vos ergo videte: ecce prædixi vobis omnia.

24 * Sed in illis diebus, post tribulationem illam, sol contenebrabitur, & luna non dabit splendorem suum:

25 Et stellæ cæli erunt decidentes, & virtutes, quæ in cælis sunt, movebuntur.

26 Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa, & gloria.

D * Matt. 24.d.42 27 * Et tunc mittet angelos suos, & congregabit electos suos à quatuor ventis, à summo terræ, usque ad summum cæli.

28 A ficu autem discite parabolam. Cùm jam ramus ejus tener fuerit, & nata fuerint folia, cognoscitis quia in proximo sit æstas:

29 Sic & vos cùm videritis hæc fieri, scitote quòd in proximo sit in ostiis.

30 Amen dico vobis, quoniam non transibit generatio hæc, donec omnia ista fiant.

31 Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.

32 De die autem illo vel hora nemo scit, neque angeli in cælo, neque Filius, nisi Pater.

* Matt. 24.d.42 33 * Videte, vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus sit.

34 Sicut homo, qui peregrè profectus reliquit domum suam, & dedit servis suis potestatem cujusque operis, & janitori præcepit ut vigilet.

35 Vigilate ergo, (nescitis enim quando dominus domus veniat, serò, an media nocte, an galli cantu, an manè)

36 Ne cum venerit repentè, inveniat vos dormientes.

37 Quod autẽ vobis dico: omnibus dico: Vigilate.

CAPUT XIV.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Jesu; qui unguento pretioso à muliere perfunditur murmurantibus discipulis: venditur à Juda; de cujus proditione discipulis loquitur in cœna, in qua panem in corpus suum & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis, prædicit omnes scandalizandos, & trinam Petri negationem: ac post trinam orationem capitur à Judæis; quorum uni Petrus abscidit auriculam: & discipulis fugientibus, coram Caipha à falsis testibus accusatus, mortisque reus judicatus, conspuitur ac caditur, & ter à Petro negatur.

A Matth. 26.a.2. 1 ERat autem Pascha & Azyma post biduum: & quærebant summi sacerdotes, & Scribæ, quomodo eum dolo tenerent, & occiderent.

Luc.22. a.1. 2 Dicebant autem: Non in die festo, ne fortè tumultus fieret in populo.

* Matt. 26.a.6. Joan.12. a.1. 3 * Et cùm esset Bethaniæ in domo Simonis leprosi, & recumberet: venit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi, & fracto alabastro, effudit super caput ejus.

4 Erant autem quidam indignè ferentes intra semetipsos, & dicentes: Ut quid perditio ista unguenti facta est?

5 Poterat enim unguentum istud vænumdari plus quàm trecentis denariis, & dari pauperibus Et fremebant in eam.

6 Jesus autem dixit: Sinite eam, quid illi molesti estis? Bonum opus operata est in me.

7 Semper enim pauperes habetis vobiscum; & cùm volueritis, potestis illis benefacere: me autem non semper habetis.

8 Quod habuit hæc, fecit: prævenit ungere corpus meum in sepulturam.

9 Amen dico vobis: Ubicumque prædicatum fuerit Evangelium istud in universo mundo, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriam ejus.

B * Matt. 26.b.14. 10 Et Judas Iscariotes unus de duodecim, abiit ad summos sacerdotes, ut proderet eum illis.

11 Qui audientes gavisi sunt: & promiserunt ei pecuniam se daturos. Et quærebat quomodo illum opportunè traderet.

* Matt. 26.b.17 Luc. 22. a.6. 12 * Et primo die Azymorum quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli: Quò vis eamus, & paremus tibi ut manduces Pascha?

13 Et mittit duos ex discipulis suis, & dicit eis: Ite in civitatem: & occurret vobis homo lagenam aquæ bajulans, sequimini eum:

14 quocumque introierit, dicite domino domus, quia magister dicit: Ubi est refectio mea, ubi Pascha cum discipulis meis manducem?

15 Et ipse vobis demonstrabit cœnaculum grande, stratum: & illic parate nobis.

16 Et abierunt discipuli ejus, & venerunt in civitatem: & invenerunt sicut dixerat illis, & paraverunt Pascha.

*Matt. 26.b.10 Luc. 22. b.14. 17 * Vespere autem facto, venit cum duodecim.

18 Et discumbentibus eis, & manducantibus, ait Jesus: Amen dico vobis, * quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum.

* Joan. 13.c.21. 19 At illi cœperunt contristari, & dicere ei singulatim: Numquid ego?

20 Qui ait illis: Unus ex duodecim, qui intingit mecum manum in catino.

C *Ps. 40. b.10. Act.1. c.16. 21 Et filius quidem hominis vadit, * sicut scriptum est de eo: væ autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur, bonum erat ei, si non esset natus homo ille.

* Matt. 16.c.26. 1.Cor.11 c.24. 22 * Et manducantibus illis, accepit Jesus panem: & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite, hoc est corpus meum.

23 Et accepto calice, gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes.

24 Et ait illis: Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur.

25 Amen dico vobis, quia jam non bibam de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cùm illud bibam novum in regno Dei.

25 Et

26 Et hymno dicto exierunt in Montem olivarum.

*Joan. 16. d 32. *Zach. 13. c 7. 27 Et ait eis Jesus: * Omnes scandalizabimini in me nocte ista: quia scriptum est: * Percutiam pastorem, & dispergentur oves.

28 Sed postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam.

29 Petrus autem ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego.

30 Et ait illi Jesus: Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priusquam gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus.

D 31 At ille amplius loquebatur: Et si oportuerit me simul commori tibi, non te negabo. Similiter autem & omnes dicebant.

*Matt. 26. d. 36. *Luc. 22. d 40. 32 * Et veniunt in præsidium, cui omnem Gethsemani. Et ait discipulis suis: * Sedete hîc donec orem.

33 Et assumit Petrum, & Jacobum, & Joannem secum: & cœpit pavere, & tædere.

34 Et ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hîc, & vigilate.

35 Et cùm processisset paululùm, procidit super terram: & orabat, ut si fieri posset, transiret ab eo hora.

36 Et dixit: Abba pater, omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem hunc à me, sed non quod ego volo, sed quod tu.

37 Et venit, & invenit eos dormientes. Et ait Petro: Simon dormis: non potuisti una hora vigilare?

38 Vigilate, & orate ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro verò infirma.

39 Et iterùm abiens oravit, eumdem sermonem dicens.

E 40 Et reversus, denuò invenit eos dormientes, (erant enim oculi eorum gravati) & ignorabant quid responderent ei.

41 Et venit tertiò, & ait illis: Dormite jam, & requiescite. Sufficit: venit hora: ecce Filius hominis tradetur in manus peccatorum.

42 Surgite, eamus. ecce qui me tradet, propè est.

43 Et, adhuc eo loquente, venit Judas Iscariotes unus de duodecim, & * cum eo turba multa, cum gladiis & lignis, à summis sacerdotibus, & Scribis, & senioribus.

*Matt. 26 e. 47. Luc. 22 e. 47. Joan. 18. n. 3.

44 Dederat autem traditor ejus signum eis, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, & ducite cautè.

45 Et cùm venisset, statim accedens ad eum, ait: Ave Rabbi: & osculatus est eum.

46 At illi manus injecerunt in eum, & tenuerunt eum,

47 Unus autem quidam de circumstantibus educens gladium, percussit servum summi sacerdotis: & amputavit illi auriculam.

48 Et respondens Jesus, ait illis: Tamquam ad latronem existis cum gladiis & lignis comprehendere me?

49 Quotidie eram apud vos in templo docens, & non me tenuistis. Sed ut impleantur Scripturæ.

*Matt. 26 f. 56. 50 * Tunc discipuli ejus relinquentes eum, omnes fugerunt.

51 Adolescens autem quidam sequebatur eum amictus sidone super nudo: & tenuerunt eum.

52 At ille rejecta sindone, nudus profugit ab eis.

F 53 * Et adduxerunt Jesum ad summum Sacerdotem: & convenerunt omnes sacerdotes & Scribæ, & seniores.

*Matt. 26 f. 57 Luc. 22. f. 54. Joan 18 c. 13. 54 Petrus autem à longè secutus est eum, usque introrsùm in atrium summi sacerdotis: & sedebat cum ministris ad ignem, & calefaciebat se.

*Matt. 26 f. 59 55 * Summi verò sacerdotes, & omne concilium, quærebant adversùs Jesum testimonium, ut eum morti traderent, nec inveniebant.

56 Multi enim testimonium falsum dicebant adversùs eum: & convenientia testimonia non erant.

57 Et quidam surgentes, fasum testimonium ferebant adversùs eum, dicentes:

58 Quoniam nos audivimus eum dicentem: * Ego dissolvam templum hoc manu factum, & per triduum aliud non manu factum ædificabo.

*Joan. 2. c. 19.

59 Et non erat conveniens testimonium illorum.

60 Et exurgens summus sacerdos in medium, interrogavit Jesum, dicens. Non respondes quidquam ad ea, quæ tibi objiciuntur ab his?

61 Ille autem tacebat, & nihil respondit. Rursum summus sacerdos interrogabat eum, & dixit ei: Tu es Christus filius Dei benedicti?

G 62 Jesus autem dixit illi: Ego sum: * videbitis Filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem cum nubibus cæli.

*Matt. 24. c. 30. 26 f. 64.

63 Summus autem sacerdos scindens vestimenta sua, ait: Quid adhuc desideramus testes?

64 Audistis blasphemiam: quid vobis videtur? Qui omnes condemnaverunt eum esse reum mortis.

65 Et cœperunt quidam conspuere eum, & velare faciem ejus, & colaphis eum cædere, & dicere ei: Prophetiza: & ministri alapis eum cædebant.

*Matt. 26. g. 69. Luc. 22. f. 56. Joan 18 c. 17. 66 * Et cùm esset Petrus in atrio deorsum, venit una ex ancillis summi sacerdotis:

67 Et cùm vidisset Petrum calefacientem se, aspiciens illum, ait: Et tu cum Jesu Nazareno eras.

68 At ille negavit, dicens, Neque scio, neque novi quid dicas. Et exiit foras ante atrium, & gallus cantavit.

*Matt. 26. g. 71. 69 * Rursus autem cùm vidisset illum ancilla, cœpit dicere circumstantibus: Quia hic ex illis est.

*Luc. 22. g. 59 Joan. 18. c. 25. 70 At ille iterùm negavit. * Et post pusillum rursus qui astabant, dicebant Petro: Verè ex illis es: nam & Galilæus es.

71 Ille autem cœpit anathematizare, & jurare: Quia nescio hominem istum, quem dicitis.

*Matt. 26. g. 75 Joan. 13 d 38. 72 Et statim gallus iterùm cantavit. * Et recordatus est Petrus verbi, quod dixerat ei Jesus: Priùs quàm gallus cantet bis, ter me negabis. Et cœpit flere.

CAPUT XV.

Jesus coram Pilato accusatus, nihil respondet: præeligitur Barrabas, & Jesus traditur crucifigendus; qui multis modis illusus à militibus, ducitur ad crucifigendum: & divisis ipsius vestimentis, inter latrones crucifixus, audit variorum jactatas in se blasphemias: subboriuntur tenebræ: & clamans Jesus Eli acetóque potatus, cum clamore valido expirat; cujus corpus à Joseph sepelitur.

1 ET confestim manè consilium facientes summi sacerdotes, cum senioribus, & Scribis, & universo

A *Matth. 27. a, b,*

Luc.22. g. 66. Joan 18 e. 28. universo concilio, vincientes Jesum, duxerunt, & tradiderunt Pilato.

2 Et interrogavit eum Pilatus: Tu es Rex Judæorum? At ille respondens, ait illi: Tu dicis.

*Matt. 27 b.12 Luc.23. a. 2. 3 * Et accusabant eum summi sacerdotes in multis.

* Joan. 18.f.33 4 * Pilatus autem rursum interrogavit eum dicens: Non respondes quidquam? vide in quantis te accusant.

5 Jesus autem amplius nihil respondit, ita ut miraretur Pilatus.

6 Per diem autem festum solebat dimittere illis unum ex vinctis, quemcumque petissent.

7 Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum seditiosis erat vinctus, qui in seditione fecerat homicidium.

8 Et cùm ascendisset turba, cœpit rogare, sicut semper faciebat illis.

9 Pilatus autem respondit eis, & dixit: Vultis dimittam vobis regem Judæorum?

10 Sciebat enim quòd per invidiam tradidissent eum summi sacerdotes.

B 11 Pontifices autem concitaverunt turbam, ut magis Barabbam dimitteret eis.

*Matt. 27.c.22 Luc 23. b. 14. 12 *Pilatus autem iterùm respondens, ait illis: Quid ergo vultis faciam regi Judæorum?

* Joan. 18 g.40 13 * At illi iterùm clamaverunt: Crucifige eum.

14 Pilatus verò dicebat illis: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant: Crucifige eum.

15 Pilatus autem volens populo satisfacere, dimisit illis Barabbam, & tradidit Jesum flagellis cæsum, ut crucifigeretur.

*Matt. 27.c.27. Joan. 19 a. 2. 16 * Milites autem duxerunt eum in atrium prætorij, & convocant totam cohortem,

17 Et induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes spineam coronam.

18 Et cœperunt salutare eum: Ave rex Judæorum.

19 Et percutiebant caput ejus arundine: & conspuebant eum, & ponentes genua, adorabant eum.

20 Et postquam illuserunt ei, exuerunt illum purpura, & induerunt eum vestimentis suis: & educunt illum ut crucifigerent eum.

*Matt. 27.d 32 Luc.23. d. 26. 21 * Et angariaverunt prætereuntem quempiam, Simonem Cyrenæum, venientem de villa, patrem Alexandri & Rufi, ut tolleret crucem ejus.

22 Et perducunt illum in Golgotha locum: quod est interpretatum Calvariæ locus.

23 Et dabant ei bibere myrrhatum vinum: & non accepit.

C 24 * Et crucifigentes eum, diviserunt vestimenta ejus, mittentes sortem super eis, quis quid tolleret.

*Matt. 27.d.35 Luc.23. a. 34 Joan.19 d. 23. 25 Erat autem hora tertia: & crucifixerunt eum.

26 Et erat titulus causæ ejus inscriptus: REX JUDÆORUM.

27 Et cum eo crucifigunt duos latrones; unum à dextris, & alium à sinistris ejus.

* Isa 53 d. 12. 28 * Et impleta est scriptura, quæ dicit: Et cum iniquis reputatus est.

29 Et prætereuntes blasphemabant eum, moventes capita sua, & dicentes: * Vah qui destruis templum Dei, & in tribus, diebus reædificas:

* Joan 2 c. 19 30 Salvum fac temetipsum descendens de cruce.

31 Similiter & summi sacerdotes illudentes, ad alterutrum cum Scribis dicebant: Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere.

32 Christus rex Israël descendat nunc de cruce, ut videamus, & credamus. Et qui cum eo crucifixi erant, convitiabuntur ei.

33 Et facta hora sexta, tenebræ factæ sunt per totam terram usque in horam nonam.

34 Et hora nona exclamavit Jesus voce magna, dicens: * Eloi, eloi, lamma sabacthani? quod est interpretatum: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? D *Ps.21. a. 2. Matth. 27.c.46.

35 Et quidam de circumstantibus audientes, dicebant: Ecce Eliam vocat.

36 Currens autem unus, & implens spongiam aceto, circumponénsque calamo, potum dabat ei, dicens: Sinite, videamus si veniat Elias ad deponendum eum.

37 Jesus autem emissa voce magna expiravit.

38 Et velum templi scissum est in duo, à summo usque deorsum,

39 Videns autem Centurio, qui ex adverso stabat, quia sic clamans expirasset, ait: Verè hic homo Filius Dei erat.

40 * Erant autem & mulieres de longè aspicientes: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi minoris & Joseph mater, & Salome: *Matt. 27.f.55.

41 Et cùm esset in Galilæa, sequebantur eum, * & ministrabant ei, & aliæ multæ, quæ simul cum eo ascenderant Jerosolymam. *Luc.8. a. 2.

42 * Et cùm jam serò esset factum (quia erat parasceve, quod est ante sabbatum) *Matt. 27.g.57. Luc 23. g. 50 Joan.19 g.38.

43 Venit Joseph ab Arimathæa nobilis decurio, qui & ipse erat expectans regnum Dei, & audacter introïvit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu.

44 Pilatus autem mirabatur si jam obiisset. Et accersito Centurione, interrogavit eum, si jam mortuus esset.

45 Et cùm cognovisset à Centurione, donavit corpus Joseph.

46 Joseph autem mercatus sindonem, & deponens eum involvit sindone, & posuit eum in monumento, quod erat excisum de petra, & advolvit lapidem ad ostium monumenti.

47 Maria autem Magdelene, & Maria Joseph, aspiciebant ubi poneretur.

CAPUT XVI.

Mulieribus ad Christi monumentum obstupescentibus, Angelus resurrectionem ipsius annuntiat, qui primùm Mariæ Magdalenæ apparet, deinde duobus discipulis in alia effigie: demum undecim recumbentibus apparens, exprobrata incredulitate, mittit eos ut in universo mundo prædicent ac baptizent, subjunctis signis quæ sequantur credentes, ac ita in cælum ascendit.

A 1 ET cùm transisset sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Salomi emerunt aromata ut venientes ungerent Jesum. Matth. 28. a. 1. Luc.24. a.1. Joan.20 a.1.

2 Et valdè manè una sabbatorum, veniunt ad monumentum, orto jam sole.

3 Et dicebant ad invicem: Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti?

4 Et respicientes viderunt revolutum lapidem. Erat quippe magnus valdè.

5 * Et introeuntes in monumentum viderunt juvenem sedentem in dextris, coopertum stola candida, & obstupuerunt. * Matt. 28.a 5. Luc. 24. a.1. Joan.20 c. 12.

6 Qui

B 6 Qui dicit illis: Nolite expaveſcere: Jeſum quæritis Nazarenum, crucifixum: ſurrexit, non eſt hîc, ecce locus ubi poſuerunt eum.

7 Sed ite, dicite diſcipulis ejus, & Petro, quia * Sup. 14. c. 28 præcedit vos in Galilæam: ibi eum videbitis,* ſicut dixit vobis.

8 At illæ exeuntes, fugerunt de monumento: invaſerat enim eas tremor & pavor: & nemini * Joan. 20. d. 16 quidquam dixerunt: timebant enim.

9 Surgens autem manè, * prima ſabbati, apparuit primò Mariæ Magdalene, de qua ejecerat ſeptem dæmonia.

10 Illa vadens nuntiavit his, qui cum eo fuerant, lugentibus & flentibus.

11 Et illi audientes quia viveret, & viſus eſſet ab ea, non crediderunt.

C 12 * Poſt hæc autem duobus ex his ambulantibus * Luc. 24. b. 13 oſtenſus eſt in alia effigie, euntibus in villam.

13 Et illi euntes nuntiaverunt ceteris: nec illis crediderunt.

14 Noviſſimè recumbentibus illis undecim apparuit: & exprobravit incredulitatem eorum & duritiam cordis; quia iis, qui viderant eum reſurrexiſſe, non crediderunt.

15 Et dixit eis: Euntes in mundum univerſum prædicate Evangelium omni creaturæ.

16 Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.

17 Signa autem eos, qui crediderint, hæc ſequentur: * In nomine meo dæmonia ejicient: * linguis loquentur novis: D * Act. 16. d. 18

18 * Serpentes tollent: & ſi mortiferum quid biberint, non eis nocebit: * ſuper ægros manus imponent, & benè habebunt. * Act. 4. a. 4. 10. g. 46. * Act. 28. b 5.

19 Et Dominus quidem Jeſus poſtquam locutus eſt eis,* aſſumptus eſt in cælum, & ſedet à dextris Dei. * Act. 28. b 8. * Luc. 24. g. 51

20 Illi autem profecti prædicaverunt ubique Domino cooperante, & ſermonem confirmante, ſequentibus ſignis.

SANCTUM JESU CHRISTI EVANGELIUM SECUNDUM LUCAM.

Caput Primum.

Zachariæ ſacerdoti annuntiat Gabriel Joannis conceptum ex Elizabeth ſterili; qui Angelo non credens, mutus efficitur: idémque Gabriel Mariæ annuntiat conceptum Jeſu filij Dei de Spiritu ſancto: ad Mariæ ſalutationem Joannes exultat in utero, & Elizabeth prophetat, ipſáque Mariæ canticum gratiarum actionis Domino decantat: in nati Joannis circumciſione, Zacharias pater, recepta loquela, canticum gratiarum actionis edit.

A 1 QUONIAM quidem multi conati ſunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ ſunt, rerum:

2 Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis:

3 Viſum eſt & mihi, aſſecuto omnia à principio diligenter, ex ordine tibi ſcribere, optime Theophile,

4 Ut cognoſcas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.

* 1. Par. 24. a. 10 5 Fuit in diebus Herodis, regis Judææ, ſacerdos quidam nomine Zacharias, * de vice Abia, & uxor illius de filiabus Aaron, & nomen ejus Elizabeth.

6 Erant autem juſti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & juſtificationibus Domini ſine querela.

7 Et non erat illis filius, eò quòd eſſet Elizabeth ſterilis, & ambo proceſſiſſent in diebus ſuis.

8 Et Factum eſt autem, cùm ſacerdotio fungeretur in ordine vicis ſuæ ante Deum,

9 Secundùm conſuetudinem ſacerdotij, ſorte exiit ut incenſum poneret, ingreſſus in templum Domini:

10 Et * omnis multitudo populi erat orans foris hora incenſi. * Exod. 30. a 7. Levit. 16. d. 17.

11 Apparuit autem illi Angelus Domini, ſtans à dextris altaris incenſi.

12 Et Zacharias turbatus eſt videns, & timor irruit ſuper eum.

13 Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita eſt deprecatio tua: & uxor tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen ejus Joannem: B

14 Et erit gaudium tibi, & exultatio, & multi in nativitate ejus gaudebunt:

15 Erit enim magnus coram Domino: & vinum & ſiceram non bibet, & Spiritu ſancto replebitur adhuc ex utero matris ſuæ:

16 Et multos filiorum Iſraël convertet ad Dominum Deum ipſorum:

17 Et ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ: * ut convertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam juſtorum, parare Domino plebem perfectam. * Mal. 4. b 6. Mat. 11. b. 14.

18 Et dixit Zacharias ad Angelum: Unde hoc ſciam: ego enim ſum ſenex, & uxor mea proceſſit in diebus ſuis.

19 Et reſpondens Angelus dixit ei: Ego ſum Gabriel, qui aſto ante Deum: & miſſus ſum loqui ad te, & hæc tibi evangelizare.

20 Et ecce eris tacens, & non poteris loqui, uſque in diem quo hæc fiant, pro eo quòd non credidiſti verbis meis, quæ implebuntur in tempore ſuo.

21 Et erat plebs expectans Zachariam: & mirabantur quòd tardaret ipse in templo.

C 22 Egressus autem non poterat loqui ad illos, & cognoverunt quòd visionem vidisset in templo. Et ipse erat innuens illis, & permansit mutus.

23 Et factum est, ut impleti sunt dies officij ejus, abiit in domum suam:

24 Post hos autem dies concepit Elizabeth uxor ejus, & occultabat se mensibus quinque, dicens:

25 Quia sic fecit mihi Dominus in diebus, quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines.

26 In mense autem sexto, missus est Angelus Gabriel à Deo in civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth,

27 Ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph, de domo David, & nomen virginis Maria.

28 Et ingressus Angelus ad eam dixit: Ave gratia plena: Dominus tecum: Benedicta tu in mulieribus.

29 Quæ cùm audisset, turbata est in sermone ejus, & cogitabat qualis esset ista salutatio.

30 Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria, invenisti enim gratiam apud Deum:

*Isai. 7. c. 14. * nf. 2. c. 21. 31 * Ecce concipies in utero, & paries filium, & * vocabis nomen ejus JESUM.

D 32 Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur, *Dan. 7. d. 14. g. 27. Mich. 4. b. 7. & dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus: * & regnabit in domo Jacob in æternum,

33 Et regni ejus non erit finis.

34 Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?

35 Et respondens Angelus dixit ei: Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideóque & quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.

36 Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute [illegible] & hic mensis sextus est illi, quæ vocatur sterilis:

37 Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.

38 Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum. Et discessit ab illa Angelus.

39 Exurgens autem Maria in diebus illis abiit in montana cum festinatione, in civitatem Juda:

40 Et intravit in domum Zachariæ, & salutavit Elizabeth.

E 41 Et factum est, ut audivit salutationem Mariæ Elizabeth, exultavit infans in utero ejus: & repleta est Spiritu sancto Elizabeth:

42 Et exclamavit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.

43 Et unde hoc mihi ut veniat mater Domini mei ad me?

44 Ecce enim ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.

45 Et beata quæ credidisti, quoniam perficientur ea, quæ dicta sunt tibi à Domino.

46 Et ait Maria:

Magnificat anima mea Dominum:

47 Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo.

48 Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatã me dicẽt omnes generationes.

49 Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen ejus.

50 Et misericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum.

51 Fecit potentiam in * brachio suo: * dispersit superbos mente cordis sui. *Isa. 51. c. 9. *Psal. 32. b. 10.

52 Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles.

53 * Esurientes implevit bonis: & divites dimisit inanes. F *1 Reg. 2. a. 5. Psal. 33. c. 11.

54 Suscepit Israël puerum suum, recordatus misericordiæ suæ.

55 Sicut locutus est ad patres nostros, * Abraham, & semini ejus in sæcula. * Gen. 17. b. 9. 22. c. 16. Psal. 111. c. 11. Isa. 41. b. 8.

56 Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus: & reversa est in domum suam.

57 Elizabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium.

58 Et audierunt vicini & cognati ejus, quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa, & congratulabantur ei.

59 Et factum est in die octavo, venerunt circumcidere puerum, & vocabant eum nomine patris sui Zachariam.

60 Et respondens mater ejus, dixit: Nequaquam, sed vocabitur Joannes.

61 Et dixerunt ad illam: Quia nemo est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.

62 Innuebant autem patri ejus, quem vellet vocari eum.

63 Et postulans pugillarem scripsit, * dicens: Joannes est nomen ejus. Et mirati sunt universi. * Supr. b. 13.

64 Apertum est autem illicò os ejus, & lingua ejus, & loquebatur benedicens Deum.

65 Et factus est timor super omnes vicinos eorum: & super omnia montana Judææ divulgabantur omnia verba hæc:

66 Et posuerunt omnes qui audierant in corde suo, dicentes: Quis, putas, puer iste erit? Etenim manus Domini erat cum illo.

67 Et Zacharias pater ejus repletus est Spiritu sancto: & prophetavit, dicens: G

68 * Benedictus Dominus Deus Israël: quia visitavit, & fecit redemptionem plebis suæ: *Psal. 73. b. 12.

69 * Et erexit cornu salutis nobis, in domo David pueri sui. *Psal. 131. d. 17.

70 * Sicut locutus est per os sanctorum, qui à sæculo sunt, prophetarum ejus. *Jer. 23. a. 6. 30. b. 10.

71 Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos:

72 Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris: & memorari testamenti sui sancti.

73 * Jusjurandum, quod juravit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis: * Gen. 22. c. 16. Jer. 31. f. 33. Heb. 6. c. 13. d. 17.

74 Ut sine timore, de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi;

75 In sanctitate & justitia coram ipso, omnibus diebus nostris.

76 Et tu puer, propheta Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus:

77 * Ad

*Mal 4 b. 5. Sup. 4. b. 17. 77 * Ad dandam scientiam salutis plebi ejus, in remissionem peccatorum eorum:

78 Per viscera misericordiæ Dei nostri : in quibus visitavit nos, * oriens ex alto:

*Zach. 3 d. 9. c. 6. 12. Mal. 4. a. 2. 79 Illuminare his, qui in tenebris, & in umbra mortis sedent: ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

80 Puer autem crescebat, & confortabatur spiritu: & erat in desertis usque in diem ostensionis suæ ad Israël.

CAPUT II.

Ex Augusti decreto Joseph cum Maria ascendit in Bethlehem; ubi illa peperit Salvatorem, cujus nativitate ab Angelo audita, pastores festini veniunt illum visuri: puer circumcisus vocatur Jesus; quem post dies purificationis in Jerusalem delatum ut Domino sisteretur, Simeon senex benedicit, ac de matris in passione doloribus prophetat, Annáque prophetissa vetula Domino confitetur: Jesus duodecim annorum plenus sapientia & gratia, perditus à parentibus, in medio doctorum invenitur; descenditque Nazareth factus illis subditus.

A 1 FActum est autem in diebus illis, exiit edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis.

2 Hæc descriptio prima, facta est à præside Syriæ Cyrino:

3 Et ibant omnes ut profiterentur singuli in suam civitatem:

4 Ascendit autem & Joseph à Galilæa de civitate Nazareth, in Judæam in civitatem David,

*Mich. 5. a 2 Matt 2. a. 6. quæ vocatur * Bethlehem: eò quòd esset de domo & familia David,

5 Ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante.

6 Factum est autem, cùm essent ibi, impleti sunt dies ut pareret.

7 Et peperit filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præsepio: quia non erat eis locus in diversorio.

8 Et pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregẽ suum.

B 9 Et ecce Angelus Domini stetit juxta illos, & claritas Dei circumfulsit illos: & timuerunt timore magno.

10 Et dixit illis Angelus: Nolite timere: ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo:

11 Quia natus est vobis hodie Salvator qui est Christus Dominus, in civitate David.

12 Et hoc vobis signum: Invenietis infantem pannis involutum, & positum in præsepio.

13 Et subitò facta est cum angelo multitudo militiæ cælestis, laudantium Deum, & dicentium:

14 Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

15 Et factum est, ut discesserunt ab eis Angeli in cælum: pastores loquebantur ad invicem: Transeamus usque Bethlehem, & videamus hoc verbum, quod factum est, quod Dominus ostendit nobis.

C 16 Et venerunt festinantes: & invenerunt Mariam, & Joseph, & infantem positum in præsepio.

17 Videntes autem cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc.

18 Et omnes, qui audierunt, mirati sunt: & de his, quæ dicta erant à pastoribus ad ipsos.

19 Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.

20 Et reversi sunt pastores glorificantes & laudantes Deum, in omnibus quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos.

21 *Et postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer: vocatum est nomen ejus * Jesus, quod vocatum est ab Angelo priùs quàm in utero conciperetur.

*Gen. 17. b. 12. Levit. 12. a. 3. *Matt. 1. d. 21. Sup. 1. d. 31. *Luc. 12. c. 6. *Exod. 13. a 2. Num 8. c. 16.

22 Et postquam impleti sunt dies purgationis ejus *secundùm legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino,

23 Sicut scriptum est in lege Domini: * Quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur.

24 Et ut darent hostiam secundùm quòd dictum est * in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.

*Levit. 12. d. 8.

25 Et ecce homo erat in Jerusalem, cui nomen D Simeon, & homo iste justus, & timoratus, expectans consolationem Israël, & spiritus sanctus erat in eo.

26 Et responsum acceperat à Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi priùs videret Christum Domini.

27 Et venit in spiritu in templum. Et cùm inducerent puerum Jesum parentes ejus, ut facerent secundùm consuetudinem legis pro eo:

28 Et ipse accepit eum in ulnas suas, & benedixit Deum, & dixit:

29 Nunc dimittis servum tuum Domine, secun- E dùm verbum tuum in pace:

30 Quia viderunt oculi mei salutare tuum:

31 Quod parasti ante faciem omnium populorũ.

32 Lumen ad revelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israël.

33 Et erat pater ejus & mater mirantes super his, quæ dicebantur de illo.

34 Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam matrem ejus: * Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israël: & in signum, cui contradicetur:

*Isa 8. c 14. Rom 9. g. 33. 1. Pet. 2. b. 7.

35 Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.

36 Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser: hæc processerat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua.

37 Et hæc vidua usque ad annos octoginta F quatuor: quæ non discedebat de templo, jejuniis & obsecrationibus serviens nocte ac die.

38 Et hæc, ipsa hora superveniens, confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Israël.

39 Et ut perfecerunt omnia secundùm legem Domini, reversi sunt in Galilæam in civitatem suam Nazareth.

40 Puer autem crescebat, & confortabatur, plenus sapientia: & gratia Dei erat in illo.

41 Et ibant parentes ejus per omnes annos in Jerusalem, * in die solemni Paschæ.

*Exod. 2. c. 15. 34. c. 18 Deut 16 a. 1.

42 Et cùm factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Jerosolymam secùndùm consuetudinem diei festi,

43 Consummatísque diebus, cùm redirent, remansit puer Jesus in Jerusalem, & non cognoverunt parentes ejus.

C 44 Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos & notos.

45 Et non invenientes, regressi sunt in Jerusalem, requirentes eum.

46 Et factum est, post triduum invenerunt illum in templo, sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem eos.

47 Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, super prudentia & responsis ejus.

48 Et videntes admirati sunt. Et dixit mater ejus ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te.

49 Et ait ad illos: Quid est quòd me quærebatis? nesciebatis quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse?

50 Et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus est ad eos.

51 Et descendit cum eis, & venit Nazareth: & erat subditus illis. Et mater ejus conservabat omnia verba hæc in corde suo.

52 Et Jesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum & homines.

Caput III.

Joannes mittitur à Domino impleturus sua prædicatione Isaiæ vaticinium: & tu bis, publicanis, ac militibus dat consilium; dicit quid singulos facere oporteat, testatúrque Christi excellentiam & baptismi ipsius: super quem ab ipso baptizatum descendit columba, ac vox Patris auditur texitúrque ejus genealogia à Joseph usque ad Adam ascendens.

A 1 Anno autem quintodecimo imperij Tiberij Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus tetrarcha Iturææ, & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilinæ tetrarcha,

* Act. 4. b. 6. 2 * Sub principibus sacerdotum Anna & Caïpha: factum est verbum Domini super Joannem Zachariæ filium, in deserto.

* Matt. 3. a. 1. Marc. 1 a. 4. 3 * Et venit in omnem regionem Jordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem

B peccatorum,

* Isai. 40. a. 3. Joan. 1. c. 23. 4 Sicut scriptum est in Libro sermonum Isaiæ prophetæ: * Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini: rectas facite semitas ejus:

5 Omnis vallis implebitur: & omnis mons, & collis humiliabitur: erunt prava in directa, & aspera in vias planas:

6 Et videbit omnis caro salutare Dei.

7 Dicebat ergo ad turbas quæ exibant ut baptizarentur ab ipso: * Genimina viperarum, quis

* Matt. 3. b. 7. 33. d. 33. ostendit vobis fugere à ventura ira?

8 Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, qui potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.

9 Jam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

10 Et interrogabant eum turbæ, dicentes: Quid ergo faciemus?

C 11 Respondens autem dicebat illis: * Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.

* Luc. 3. c. 15. 1. Joan. 3. c. 17.

12 Venerunt autem & publicani ut baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus?

13 At ille dixit ad eos: Nihil amplius, quàm quod constitutum est vobis, faciatis.

14 Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: & contenti estote stipendiis vestris.

15 Existimante autem populo, & cogitantibus D omnibus in cordibus suis de Joanne, ne forte ipse esset Christus:

* Matt. 3. b. 11. Marc. 1. a. 8. Joan 1. d. 26. 16 Respondit Joannes, dicens omnibus: * Ego quidem aqua baptizo vos: veniet autem fortior me, cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus: * ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igni.

* Matt. 3. b. 11. Act. 1. a. 5. 11. 9 b 16. 1 a. 4. 17 * Cujus ventilabrum in manu ejus: & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

* Matt. 14. a. 4. Marc. 6 c. 17. 18 Multa quidem & alia exhortans evangelizabat populo.

19 * Herodes autem tetrarcha, cùm corriperetur ab illo de Herodiade uxore fratris sui, & de omnibus malis quæ fecit Herodes,

20 Adjecit & hoc super omnia, & inclusit Joannem in carcere.

E 21 * Factum est autem cùm baptizaretur omnis populus, & Jesu baptizato, & orante, apertum est cælum:

* Matt. 3. d. 16. Marc. 1 b. 10. Joan. 1. d 32. 22 Et descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum: & vox de cælo facta est: * Tu es filius meus dilectus, in te complacui mihi.

* Matt. 3. d. 17. 17 a. 5. cf. 9. e 35. 23 Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur, filius Joseph, qui fuit Heli,

2. Let 1. d. 17. qui fuit Mathat,

24 Qui fuit Levi, qui fuit Melchi, qui fuit Janne, qui fuit Joseph,

F 25 Qui fuit Mathatiæ, qui fuit Amos, qui fuit Nahum, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge,

26 Qui fuit Mahath, qui fuit Mathatiæ, qui fuit Semei, qui fuit Joseph, qui fuit Juda,

27 Qui fuit Ioanna, qui fuit Resa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri,

28 Qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cosan, qui fuit Elmadan, qui fuit Her,

29 Qui fuit Jesu, qui fuit Eliezer, qui fuit Jorim, qui fuit Matath, qui fuit Levi,

30 Qui fuit Simeon, qui fuit Juda, qui fuit Joseph, qui fuit Jona, qui fuit Eliakim,

31 Qui fuit Melea, qui fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit David,

32 Qui fuit Jesse, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson,

33 Qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esron, qui fuit Phares, qui fuit Judæ,

34 Qui fuit Jacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Thare, qui fuit Nachor,

35 Qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit Heber, qui fuit Sale,

36 Qui fuit Caïnan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem: qui fuit Noë, qui fuit Lamech,

37 Qui

37 Qui fuit Mathusale, qui fuit Henoch, qui fuit Jared, qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan,
38 Qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

Caput IV.

Jesus post jejunium quadraginta dierum, ac devictas satanæ tentationes, in synagoga Nazareth legit factam de se Isaiæ prophetiam: dicitque prophetam non esse acceptum in patria propria, quapropter volunt eum de monte præcipitare: ejicit in Capharnaum dæmonium, sanatque socrum Simonis, & plures alios à variis languoribus, ac dæmonia ejicit.

A 1 Jesus autem plenus Spiritu sancto regressus est
Matt. 4. a. 1. Marc. 1. b. 12. à Jordane: & agebatur à Spiritu in desertum
2 Diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis: & consummatis illis esuriit.
3 Dixit autem illi diabolus: Si filius Dei es, dic lapidi huic, ut panis fiat.
4 Et respondit ad illum Jesus: Scriptum est:
* Deut. 8. a. 3. Matt. 4. a. 4. * Quia non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei.
5 Et duxit illum diabolus in montem excelsum, & ostendit illi omnia regna orbis terræ in momento temporis.
6 Et ait illi: Tibi dabo potestatem hanc universam, & gloriam illorum: quia mihi tradita sunt; & cui volo do illa.
7 Tu ergo si adoraveris coram me, erunt tua omnia.
B 8 Et respondens Jesus, dixit illi: * Scriptum est.
*Deut. 6. b. 13. 10 d. 20. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.
9 Et duxit illum in Jerusalem, & statuit eum super pinnam templi, & dixit illi: Si filius Dei es, mitte te hinc deorsum.
*Ps. 90. v. 11. 10 * Scriptum est enim quòd Angelis suis mandavit de te, ut conservent te:
11 Et quia in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.
*Deut. 6. c. 16. 12 Et respondens Jesus, ait illi, Dictum est: * Non tentabis Dominum Deum tuum.
13 Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo usque ad tempus.
* Matt. 4. b. 12. Marc. 1. b. 14. 14 * Et regressus est Jesus in virtute Spiritus in Galilæam, & fama exiit per universam regionem de illo.
15 Et ipse docebat in synagogis eorum, & magnificabatur ab omnibus.
C 16 * Et venit Nazareth, ubi erat nutritus, &
* Matt. 13. g. 54 Marc 6. c. 1. Joan. 4. f. 45. * Isa. 61. a. 1. intravit secundùm consuetudinem suam die sabbati in synagogam, & surrexit legere.
17 Et traditus est illi Liber Isaiæ prophetæ. Et ut revolvit librum, invenit locum ubi scriptum erat:
18 * Spiritus Domini super me: propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde,
D 19 Prædicare captivis remissionem, & cæcis visum, dimittere confractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis.
20 Et cùm plicuisset librum, reddidit ministro, & sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum.
21 Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris.
22 Et omnes testimonium illi dabant: & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius, & dicebant: Nónne hic est filius Josephi?
23 Et ait illis: Utique dicetis mihi hanc similitudinem: Medice cura te ipsum: quanta audivimus facta in Capharnaum, fac & hîc in patria tua.
24 Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua.
25 In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israël, quando clausum est cælum annis tribus & mensibus sex, cùm facta esset fames magna in omni terra:
*3 Reg. 17. b. 9. 26 * Et ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ, ad mulierem viduam.
E 27 * Et multi leprosi erant in Israël sub Elisæo
*4. Reg. 5. d. 14. propheta: & nemo eorum mundatus est nisi Naaman Syrus.
28 Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes.
29 Et surrexerunt, & ejecerunt illum extra civitatem: & duxerunt illum usque ad supercilium montis, super quem civitas illorum erat ædificata, ut præcipitarent eum.
30 Ipse autem transiens per medium illorum ibat.
* Matt. 4 b. 13. Marc 1. b. 11. 31 * Et descendit in Capharnaum civitatem Galilææ, ibique docebat illos sabbatis.
* Matt. 7 d. 28. 32 * Et stupebant in doctrina ejus, quia in potestate erat sermo ipsius.
*Mar. 1. v. 13. 33 * Et in synagoga erat homo habens dæmonium immundum, & exclamavit voce magna,
F 34 Dicens: Sine, quid nobis, & tibi Jesu Nazarene? venisti perdere nos? scio te quis sis, Sanctus Dei.
35 Et increpavit illum Jesus, dicens: Obmutesce, & exi ab eo. Et cùm projecisset illum dæmonium in medium, exiit ab illo, nihilque illum nocuit.
36 Et factus est pavor in omnibus, & colloquebantur ad invicem, dicentes: Quod est hoc verbum, quia in potestate & virtute imperat immundis spiritibus, & exeunt?
37 Et divulgabatur fama de illo in omnem locum regionis.
G 38 Surgens autem Jesus de synagoga, introivit in
* Matt. 8 b 14. Marc. 1. c. 30. domum Simonis. * Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus: & rogaverunt illum pro ea.
39 Et stans super illam, imperavit febri: & dimisit illam. Et continuò surgens ministrabat illis.
40 Cùm autem sol occidisset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum. At ille singulis manus imponens, curabat eos.
*Mar. 1. c. 34. 41 * Exibant autem dæmonia à multis, clamantia & dicentia: Quia tu es filius Dei: & increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum.
42 Facta autem die egressus ibat in desertum locum, & turbæ requirebant eum, & venerunt usque ad ipsum: & detinebant illum ne discederet ab eis.
43 Quibus ille ait: Quia & aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei: quia ideò missus sum.
44 Et erat prædicans in synagogis Galilææ.

Caput V.

Ubi de navicula Petri docuisset, ille laxato ipsius jussu reti concluso copiosam piscium multitudinem: curatum leprosum mittit ad sacerdotes: paralytico, remissis primùm peccatis, jubet ut lectum suum tollat: discumbens cum Levi quem ex telonio vocaverat, causam dat murmurantibus Pharisæis, quare cum peccatoribus conversetur, & cur ipsius discipuli non jejunent.

A 1 Factum est autem, cùm turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genesareth,

*Matt. 4. c. 18. Marc. 1. b. 16.

2 * Et vidit duas naves stantes secus stagnum: piscatores autem descenderant,& lavabant retia.

3 Ascendens autem in unam navim, quæ erat Simonis, rogavit eum à terra reducere pusillum. Et sedens docebat de navicula turbas.

4 Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam.

5 Et respondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete.

B 6 Et cùm hoc feciſſent, concluſerunt piſcium multitudinem copioſam, rumpebatur autem rete eorum.

Et annuerunt ſociis, qui erant in alia navi, ut venirent,& adjuvarent eos. Et venerunt,& impleverunt ambas naviculas,ita ut pœnè mergerentur

8 Quod cùm videret Simon Petrus,procidit ad genua Jeſu, dicens: Exi à me, quia homo peccator ſum, Domine.

9 Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piſcium,quam ceperant:

10 Similiter autem Jacobum & Joannem, filios Zebedæi, qui erant ſocij Simonis. Et ait ad Simonem Jeſus: Noli timere: ex hoc jam homines eris capiens.

11 Et ſubductis ad terram navibus,relictis omnibus ſecuti ſunt eum.

C 12 * Et factum eſt, cùm eſſet in una civitatum
*Matt. 8 a. 1. Marc. 1. d. 40. & ecce vir plenus lepra,& videns Jeſum,& procidens in faciem, rogavit eum,dicens: Domine, ſi vis, potes me mundare.

13 Et extendens manum,tetigit eum, dicens: Volo: Mundare. Et confeſtim lepra diſceſſit ab illo.

14 Et ipſe præcepit illi ut nemini diceret: ſed, Vade, oſtende te ſacerdoti, & offer pro emun-
* Lev. 14 a. 4 dationetua, * ſicut præcepit Moyſes, in teſtimonium illis.

15 Perambulabat autem magis ſermo de illo: & conveniebant turbæ multæ ut audirent, & curarentur ab infirmitatibus ſuis.

16 Ipſe autem ſecedebat in deſertum, & orabat.

D 17 Et factum eſt in una dierum.& ipſe ſedebat docens. Et erant Phariſæi ſedentes,& legis doctores, qui venerant ex omni caſtello Galilææ,& Judææ, & Jeruſalem: & virtus Domini erat ad ſanandum eos.

*Matt. 9. c. 2 Marc 2 a. 3. 18 * Et ecce viri portantes in lecto hominem: qui erat paralyticus: & quærebant eum inferre, & ponere ante eum.

19 Et non invenientes qua parte illum inferrent præ turba, aſcenderunt ſupra tectum, & per tegulas ſummiſerunt eum cum lecto in medium ante Jeſum.

20 Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo remittuntur tibi peccata tua.

E 21 Et cœperunt cogitare Scribæ, & Phariſæi, dicentes: Quis eſt hic,qui loquitur blaſphemias? Quis poteſt dimittere peccata,niſi ſolus Deus?

22 Ut cognovit autem Jeſus cogitationes eorum, reſpondens, dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus veſtris?

23 Quid eſt facilius dicere: dimittuntur tibi peccata; an dicere? Surge, & ambula?

24 Ut autem ſciatis quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata, (ait paralytico) Tibi dico, ſurge: tolle lectum tuum,& vade in domum tuam.

25 Et confeſtim conſurgens coram illis, tulit lectum, in quo jacebat: & abiit in domum ſuam magnificans Deum.

26 Et ſtupor apprehendit omnes,& magnificabant Deum. Et repleti ſunt timore, dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie.

27 * Et poſt hæc exiit,& vidit publicanum nomine Levi, ſedentem ad Telonium, & ait illi: Sequere me. *Matt. 9. b. 9 Marc 2. b. 14.

28 Et relictis omnibus,ſurgens ſecutus eſt eum

29 Et fecit ei convivium magnum Levi in domo ſua: & erat turba multa publicanorum,& aliorum, qui cum illis erant diſcumbentes. F

30 Et murmurabant Phariſæi & Scribæ eorum, dicentes ad diſcipulos ejus: Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis?

31 Et reſpondens Jeſus, dixit ad illos: Non egent qui ſani ſunt medico, ſed qui malè habent.

32 Non veni vocare juſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.

33 At illi dixerunt ad eum: * Quare diſcipuli *Matt. 2. c. 18. Joannis jejunant frequenter, & obſecrationes faciunt, ſimiliter & Phariſæorum: tui autem edunt & bibunt?

34 Quibus ipſe ait: Numquid poteſtis filios ſponſi, dum cum illis eſt ſponſus, facere jejunare?

35 Venient autem dies: cùm ablatus fuerit ab G illis ſponſus, tunc jejunabunt in illis diebus.

36 Dicebat autem & ſimilitudinem ad illos: Quia nemo commiſſuram à novo veſtimento immittit in veſtimentum vetus: alioquin & novum rumpit,& veteri non convenit cõmiſſura à novo.

37 Et nemo mittit vinum novum in utres veteres: alioquin rumpet vinum novum utres, & ipſum effundetur, & utres peribunt.

38 Sed vinum novum in utres novos mittendum, & utraque conſervantur.

39 Et nemo bibens vetus, ſtatim vult novum, dicit enim: Vetus melius eſt.

CAPUT VI.

Diſcipulos ſpicas ſabbato vellentes excuſat, aliòque ſabbato manum curat aridam: electos duodecim nominat Apoſtolos, & cum illis ac multitudine copioſa ſtans in loco campeſtri docet beatitudines: aliaque conſilia ac præcepta evangelica: de feſtuca in oculo fratris, & arbore bona ac mala ex fructu dignoſcenda: audiens Chriſti verba cui comparetur ſi ea opere compleat, & cui ſi non compleat.

1 FActum eſt autem in ſabbato ſecundo, primo, A cùm tranſiret per ſata, vellebant diſcipuli ejus ſpicas, & manducant confricantes manibus. Matt 12 a. 1. Marc. 2 d. 23.

2 Quidam autem Phariſæorum, dicebant illis: Quid facitis quod non licet in ſabbatis?

3 Et reſpondens Jeſus ad eos, dixit: Nec hoc legiſtis quod fecit David,cùm eſuriſſet ipſe,& qui cum illo erant:

4 * Quomodo intravit in domum Dei, & panes *1 Reg. 21 b. 6. propoſitionis ſumpſit,& manducavit, & dedit his * Exod. 29 d. 32. Levit. 24. b. 9. qui cum ipſo erant: quos non licet manducare * niſi tantùm ſacerdotibus?

5 Et dicebat illis: Quia Dominus eſt Filius hominis, etiam ſabbati.

6 Factum

*Matt. 12.a.10 Mar 3. a. 1.
6 Factum est autem & in alio sabbato, ut intraret in synagogam, & doceret. Et erat ibi homo, & manus ejus dextera erat arida.
B
7 Observabant autem Scribæ, & Pharisæi, si in sabbato curaret: ut invenirent unde accusarent eum.
8 Ipse verò sciebat cogitationes eorum: & ait homini, qui habebat manum aridam: Surge, & sta in medium. Et surgens stetit.
9 Ait autem ad illos Jesus: Interrogo vos, si licet sabbatis benefacere, an malè; animam salvam facere, an perdere?
10 Et circumspectis omnibus dixit homini: Extende manuum tuam. Et extendit: & restituta est manus ejus.
11 Ipsi autem repleti sunt insipientia; & colloquebantur ad invicem, quidnam facerent Jesu.
12 Factum est autem in illis diebus; exiit in montem orare; & erat pernoctans in oratione Dei.
*Mat. 10 a.1. Marc. 3 b. 13.
13 * Et cùm dies factus esset, vocavit discipulos suos: & elegit duodecim ex ipsis (quos & Apostolos nominavit)
14 Simonem, quem cognominavit Petrum, & Andream fratrem ejus, Jacobum, & Joannem, Philippum, & Bartholomæum,
C
15 Matthæum, & Thomam, Jacobum Alphæi, & Simonem, qui vocatur Zelotes.
16 Et Judam Jacobi, & Judam Iscariotem, qui fuit proditor.
17 Et descendens cum illis, stetit in loco campestri, & turba discipulorum ejus, & multitudo copiosa plebis ab omni Judæa, & Jerusalem, & maritima, & Tyri, & Sidonis,
18 Qui venerant ut audirent eum, & sanarentur à languoribus suis. Et qui vexabantur à spiritibus immundis, curabantur.
19 Et omnis turba quærebat eum tangere: quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes.
*Matt. 5.a.2.
20 * Et ipse elevatis oculis in discipulos suos, dicebat: Beati pauperes: quia vestrum est regnum Dei.
21 Beati, qui nunc esuritis: quia saturabimini. Beati qui nunc fletis: quia ridebitis.
*Matt. 5.a.11.
22 * Beati eritis cùm vos oderint homines, & cùm separaverint vos, & exprobraverint, & ejecerint nomen vestrum tamquam malum, propter Filium hominis.
D
23 Gaudete in illa die, & exultate: ecce enim merces vestra multa est in cælo: secundùm hæc enim faciebant Prophetis patres eorum.
*Eccl. 31 a.8. Amo. a. 1. * Isa. 65.b.13
24 * Verumtamen væ vobis divitibus; quia habetis consolationem vestram.
25 * Væ vobis, qui saturati estis: qui esurietis, Væ vobis, qui ridetis nunc: quia lugebitis & flebitis.
26 Væ cùm benedixerint vobis homines: secundùm hæc enim faciebant pseudoprophetis patres eorum.
*Matt. 5.g.44.
27 Sed vobis dico: qui auditis: * Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos.
28 Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro calumniantibus vos.
*Matt. 5.f.39.
29 * Et qui te percutit in maxillam, præbe, & alteram. Et ab eo, qui aufert tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere. 1. Cor. 6.b.7.
30 Omni autem petenti te, tribue: & qui aufert quæ tua sunt, ne repetas.
E
31 * Et prout vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis similiter. *Tob. 4. c. 16. Mat 7. b. 12.
32 * Et si diligitis eos, qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? nam & peccatores diligentes se diligunt. *Matt. 5.g.46.
33 Et si benefeceritis his, qui vobis benefaciunt; quæ vobis est gratia? siquidem & peccatores hoc faciunt.
34 * Et si mutuum dederitis his, à quibus sperastis recipere; quæ gratia est vobis? nam & peccatores peccatoribus fœnerantur, ut recipiant æqualia. *Deut. 15.b.8. Mat.5. f.42.
35 Verumtamen diligite inimicos vestros: benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes: & erit merces vestra multa, & eritis filij Altissimi; quia ipse benignus est super ingratos & malos.
36 Estote ergo misericordes, sicut & Pater vester misericors est.
37 * Nolite judicare, & non judicabimini: F nolite condemnare, & non condemnabimini. Dimittite, & dimittemini. *Matt. 7. a.1.
38 Date, & dabitur vobis: mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & superefluentem dabunt in sinum vestrum. * Eadem quippe mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis. *Matt. 7. a.2. Marc.4 c.24.
39 Dicebat autem illis & similitudinem: Numquid potest cæcus cæcum ducere? nónne ambo in foveam cadunt?
40 * Non est discipulus super magistrum: perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister ejus. *Matt. 10.c.24 Joan 13 b. 16.
41 * Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo est, non consideras? *Matt. 7. a 3.
42 Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, sine ejiciam festucam de oculo tuo: ipse in oculo tuo trabem non videns? Hypocryte, ejice primùm trabem de oculo tuo: & tunc perspicies ut educas festucam de oculo fratris tui.
43 * Non est enim arbor bona, quæ fecit fructus malos, neque arbor mala faciens fructum bonum. *Matt. 7 c.18. 12 c.33
44 Unaquæque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Neque enim de spinis colligunt ficus: neque de rubo vindemiant uvam.
45 Bonus homo de bono thesauro cordis sui G profert bonum: & malus homo de malo thesauro profert malum. Ex abundantia enim cordis os loquitur.
46 Quid autem vocatis me * Domine, Domine: & non facitis quæ dico? *Matt. 7 c.21. Rom.2. c. 13. 1. ac. d.22.
47 Omnis qui venit ad me, & audit sermones meos, & facit eos: ostendam vobis cui similis sit:
48 Similis est homini ædificanti domum; qui fodit in altum, & posuit fundamentum super petram, inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi, & non potuit eam movere: fundata enim erat super petram.
49 Qui autem audit, & non facit: similis est homini ædificanti domum suam super terrā sine fundamento: in quam illisus est fluvius, & continuò cecidit: & facta est ruina domus illius magna.

Caput VII.

Admiratus Centurionis fidem, absens sanat illius servum: juxta portam civitatis Naim filium unicum viduæ resuscitat: coram discipulis Joannis Baptistæ per eos interrogantis an esset qui venturus erat, multa edit signa: illisque abeuntibus Joannem plurimùm extollit: Judæis nec Joannis nec Christi vita placuit, quos pueris invicem in foro acclamantibus assimilat: à peccatrice muliere pedes unctus, respondet Simoni ob hoc murmuranti, proposita ad hoc parabola duorum debitorum, & remissis mulieri peccatis.

A 1 CUm autem implesset omnia verba sua in aures plebis, intravit Capharnaum. *Mat. 8. a. 5.*

2 Centurionis autem cujusdam servus malè habens, erat moriturus: qui illi erat pretiosus.

3 Et cùm audisset de Jesu, misit ad eum seniores Judæorum, rogans eum ut veniret, & salvaret servum ejus.

4 At illi cùm venissent ad Jesum, rogabant eum sollicitè, dicentes ei: Quia dignus est ut hoc illi præstes.

5 Diligit enim gentem nostram: & synagogam ipse ædificavit nobis.

6 Jesus autem ibat cum illis. Et cùm jam non longè esset à domo, misit ad eum Centurio amicos, dicens: * Domine noli vexari: Non enim sum dignus ut sub tectum meum intres. **Matt. a. 8.*

7 Propter quod & me ipsum non sum dignum arbitratus ut venirem ad te: sed dic verbo, & sanabitur puer meus.

E 8 Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: & dici huic vade, & vadit; & alij veni, & venit; & servo meo, fac hoc, & facit.

9 Quo audito Jesus miratus est: & conversus sequentibus se turbis, dixit: Amen dico vobis, nec in Israël tantum fidem inveni.

10 Et reversi, qui missi fuerant, domum, invenerunt servum, qui languerat, sanum.

11 Et factum est: deinceps ibat in civitatem, quæ vocatur Naim: & ibant cum eo discipuli ejus, & turba copiosa.

12 Cùm autem appropinquaret portæ civitatis, ecce defunctus efferebatur filius unicus matris suæ: & hæc vidua erat? & turba civitatis multa cum illa.

13 Quam cùm vidisset Dominus, misericordia motus super eam, dixit illi: Noli flere.

14 Et accessit, & tetigit loculum. (Hi autem, qui portabant, steterunt.) Et ait: Adolescens, tibi dico, surge.

C 15 Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui. Et dedit illum matri suæ.

16 Accepit autem omnes timor: & magnificabant Deum, dicentes: * Quia propheta magnus surrexit in nobis: & quia Deus visitavit plebem suam. **Inf. 24 c. 19. Joan. 4. c. 19.*

17 Et exiit hic sermo in universam Judæam de eo, & in omnem circà regionem.

18 Et nuntiaverunt Joanni discipuli ejus de omnibus his.

19 * Et convocavit duos de discipulis suis Joannes, & misit ad Jesum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? **Matt. 11. a. 2.*

20 Cùm autem venissent ad eum viri, dixerunt: Joannes Baptista misit nos ad te, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?

21 (In ipsa autem hora multos curavit à languoribus, & plagis, & spiritibus malis, & cæcis multis donavit visum.)

22 Et respondens, dixit illis: Euntes renuntiate Joanni quæ audistis, & vidistis: * Quia cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur: **Isa. 35 b. 5.* D

23 Et beatus est quicumque non fuerit scandalizatus in me.

24 Et cùm discessissent nuntij Joannis, cœpit de Joanne dicere ad turbas: Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam?

25 Sed quid existis videre? hominem mollibus vestimentis indutum? Ecce qui in veste pretiosa sunt & deliciis, in domibus regum sunt.

26 Sed quid existis videre? Prophetam? Utique dico vobis, & plusquam Prophetam:

27 * Hic est, de quo scriptum est: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. **Mal 3 a. 3. Mat. 11. b 10. Mar. 1 a. 2.*

28 Dico enim vobis: Major inter natos mulierum propheta Joanne Baptista nemo est, qui autem minor est in regno Dei, major est illo.

29 Et omnis populus audiens & publicani, justificaverunt Deum, baptizati baptismo Joannis. F

30 Pharisæi autem, & legis periti consilium Dei spreverunt in semetipsos, non baptizati ab eo.

31 Ait autem Dominus? * Cui ergo similes dicam homines generationis hujus? & cui similes sunt? **Matt. 11. c. 16*

32 Similes sunt pueris sedentibus in foro, & loquentibus adinvicem, & dicentibus: Cantavimus vobis tibiis, & non saltastis: lamentavimus, & non plorastis.

33 * Venit enim Joannes Baptista, neque manducans panem, neque bibens vinum, & dicitis: Dæmonium habet. **Matt. 1. a. 6 Mar. 1. a. 6.*

34 Venit filius hominis manducans, & bibens, & dicitis: Ecce homo devorator, & bibens vinum, amicus publicanorum, & peccatorum.

35 Et justificata est sapientia ab omnibus filiis suis.

36 Rogabat autem illum quidam de Pharisæis ut manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisæi discubuit. F

37 * Et ecce mulier, quæ erat in civitate peccatrix, ut cognovit quòd accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum unguenti: **Matt. 26. a. 7 Mar. 14 a. 3. Joan. 12 a. 3.*

38 Et stans retrò secus pedes ejus, lacrymis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes ejus, & unguento ungebat.

39 Videns autem Pharisæus, qui vocaverat eum, ait intra se dicens: Hic si esset propheta, sciret utique, quæ, & qualis est mulier, quę tangit eum: quia peccatrix est.

40 Et respondens Jesus, dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister, dic.

41 Duo debitores erant quidam fœneratori: unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta.

42 Non habentibus illis unde redderent, donavit

navit utrisque. Quis ergo eum plus diligit?

G 43 Respondens Simon dixit: Æstimo quia is cui plus donavit. At ille dixit ei: Rectè judicasti.

44 Et conversus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lacrymis rigavit pedes meos, & capillis suis tersit.

45 Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo intravit, non cessavit osculari pedes meos.

46 Oleo caput meum non unxisti hæc autem unguento unxit pedes meos.

47 Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm. Cui autem minus dimittitur, minùs diligit.

*Matt. 9.b.2. 48 Dixit autem ad illam: * Remittuntur tibi peccata.

49 Et cœperunt qui simul accumbebant, dicere intra se: Quis est hic, qui etiam peccata dimittit?

50 Dixit autem ad mulierem: Fides tua te salvam fecit: vade in pace.

CAPUT VIII.

Parabolam de seminante proponit, ac discipulis interpretatur: nihil occultum quod non manifestetur, quos dicat suam esse matrem, suósque fratres: in mari à somno excitatus ventum increpat dæmoniacum ferocissimum à dæmonum legione liberat, permittens dæmonibus ut in porcos introeant: tacta fimbria vestimenti ejus mulier à fluxu sanguinis curatur, & filia Jairi archisynagogi verbe ipsius resuscitatur.

A 1 ET factum est deinceps, & ipse iter faciebat per civitates & castella, prædicans & evangelizans regnum Dei: & duodecim cum illo,

2 Et mulieres aliquæ, quæ erant curatæ à spiritibus malignis, & infirmitatibus: *Maria, quæ vocatur Magdalene, de qua septem dæmonia exierant. *Matt. 19.b.9.

3 Et Joanna uxor Chusæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ, quæ ministrabant ei de facultatibus suis.

4 Cùm autem turba plurima convenirent, & de civitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem:

*Matt. 13.a.3. Marc.4. a.3. 5 * Exiit qui seminat, seminare semen suum: & dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est, & volucres cæli comederunt illud.

6 Et aliud cecidit supra petram: & natum aruit, quia non habebat humorem.

7 Et aliud cecidit inter spinas, & simul exortæ spinæ suffocaverunt illud.

8 Et aliud cecidit in terram bonam: & ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat.

9 Interrogabant autem eum discipuli ejus, quæ esset hæc parabola.

B 10 Quibus ipse dixit: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis: * ut videntes non videant, & audientes non intelligant. *Isa 6. e.9. Matth. 13.b.14. Marc.4. b.12. Joan.12 f.40. Act.28. f.26. Rom.11 b.8.

11 Et autem hæc parabola: Semen est verbum Dei.

12 Qui autem secus viam, hi sunt qui audiunt deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes salvi fiant.

13 Nam qui supra petram: qui cùm audierint, cum gaudio suscipiunt verbum: & hi radices non habent: qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.

14 Quod autem in spina cecidit: hi sunt, qui audierunt, & à solicitudinibus, & divitiis, & voluptatibus vitæ, euntes suffocantur, & non referunt fructum.

15 Quod autem in bonam terram: hi sunt, qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.

16 *Nemo autem lucernam accendens, operit eam vase, aut subtus lectum ponit: sed supra candelabrum ponit; ut intrantes videant lumen. *Matt. 5.b.15 Mar. 4. c.21.

17 * Non est enim occultum, quod non manifestetur: nec absconditum, quod non cognoscatur, & in palam veniat; * Matt. 10.c.26. Marc.4. c. 22.

18 Videte ergo quomodo audiatis. * Qui enim habet dabitur illi, & quicumque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab illo. C * Matt. 13 b.12. 25 c.29.

19 * Venerunt autem ad illum mater & fratres ejus, & non poterant adire eum præ turba. *Matt 12 d.46 Marc.3. d. 32.

20 Et nuntiatum est illi: Mater tua, & fratres tui stant foris, volentes te videre.

21 Qui respondens, dixit ad eos: Mater mea, & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt, & faciunt.

22 * Factum est autem in una dierum: & ipse ascendit in naviculam, & discipuli ejus, & ait ad illos: Transfretemus trans stagnum. Et ascenderunt. *Matt. 8.c 23. Marc.4. d. 36.

23 Et navigantibus illis, obdormivit, & descendit procella venti in stagnum, & complebantur, & periclitabantur.

24 Accedentes autem suscitaverunt eum, dicentes: Præceptor, perimus. At ille surgens, increpavit ventum, tempestatem aquæ, & cessavit: & facta est tranquillitas.

25 Dixit autem illis: Ubi est fides vestra? Qui timentes, mirati sunt ad invicem, dicentes: Quis putas hic est, quia & ventis & mari imperat, & obediunt ei? D

26 Et navigaverunt ad regionem Gerasenorum, quæ est contra Galilæam.

27 Et cùm egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium jam temporibus multis, & vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis.

28 Is, ut vidit Jesum, procidit ante illum: & exclamans voce magna, dixit: Quid mihi, & tibi est Jesu Fili Dei Altissimi? obsecro te, ne me torqueas:

29 Præcipiebat enim spiritui immundo ut exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illum, & vinciebatur catenis & compedibus custoditus, & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in deserta.

30 Interrogavit autem illum Jesus, dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit: Legio: quia intraverant dæmonia multa in eum.

31 Et rogabant illum ne imperaret illis ut in abyssum irent.

32 Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte: & rogabant eum, ut permitteret eis in illos ingredi. Et permisit illis.

33 Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intraverunt in porcos, & impetu abiit grex per præceps in stagnum, & suffocatus est. E

34 Quod ut viderunt factum qui pascebant, fugerunt,

fugerunt,& nuntiaverunt in civitatem,& in villas

35 Exierunt autem videre quod factum est, & venerunt ad Jesum: & invenerunt hominem sedentem, à quo dæmonia exierant, vestitum, ac sana mente, ad pedes ejus, & timuerunt.

36 Nuntiaverunt autem illis & qui viderant, quomodo sanus factus esset à legione:

37 Et rogaverunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum ut discederet ab ipsis: quia magno timore tenebantur. Ipse autem ascendens navim, reversus est.

38 Et rogabat illum vir, à quo dæmonia exierant, ut cum eo esset. Dimisit autem eum Jesus, dicens:

39 Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus. Et abiit per universam civitatem, prædicans quanta illi fecisset Jesus.

40 Factum est autem cùm rediisset Jesus, excepit illum turba. erant enim omnes expectantes eum.

Mar.9 c.18. Mar.5. c. 22. 41 * Et ecce venit vir, cui nomen Jairus, & ipse princeps synagogæ erat: & cecidit ad pedes Jesu, F rogans eum ut intraret in domum ejus,

42 Quia unica filia erat ei ferè annorum duodecim, & hæc moriebatur. Et contigit, dum iret, à turbis comprimebatur.

43 Et mulier quædam erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos erogaverat omnem substantiam suam, nec ab ullo potuit curari:

44 Accessit retrò, & tetigit fimbriam vestimenti ejus: & confestim stetit fluxus sanguinis ejus.

45 Et ait Jesus: Quis est, qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant: Præceptor, turbæ te comprimunt, & affligunt, & dicis, quis me tetigit?

46 Et dixit Jesus: Tetigit me aliquis, nam ego novi virtutem de me exiisse.

G 47 Videns autem mulier, quia non latuit, tremens venit, & procidit ante pedes ejus: & ob quam causam tetigerit eum, indicavit coram omni populo: & quemadmodum confestim sanata sit.

48 At ipse dixit ei: Filia, fides tua salvam te fecit: vade in pace.

49 Adhuc illo loquente, venit quidam ad principem synagogæ, dicens ei: Quia mortua est filia tua, noli vexare illum.

50 Jesus autem audito hoc verbo, respondit patri puellæ: Noli timere, crede tantùm, & salva erit.

51 Et cùm venisset domum, non permisit intrare secum quemquam, nisi Petrum, & Jacobum, & Joannem, & patrem & matrem puellæ.

52 Flebant autem omnes, & plangebant illam, At ille dixit: Nolite flere, non est mortua puella, sed dormit.

53 Et deridebant eum, scientes quòd mortua esset.

54 Ipse autem tenens manum ejus clamavit, dicens: Puella, surge.

55 Et reversus est spiritus ejus, & surrexit continuò. Et jussit illi dari manducare.

56 Et stupuerunt parentes ejus, quibus præcepit ne alicui dicerent quod factum erat.

CAPUT IX.

Discipulos ad prædicandum mittens, servanda tradit eis præcepta; Herodes audita Christi fama cupit eum videre: ex quinque panibus & duobus piscibus satiat Jesus quinque virorum millia: Petrus illum confitetur Christum Dei: suam prædicit passionem, & de cruce tollenda: transfigurato junguntur Moyses & Elias in majestate: ad preces patris dæmonium à filio ejicit: contentio oritur inter Apostolos de primatu: filij Zebedæi volunt igne cœlesti consumi Samaritanos nolentes Jesum suscipere: volentem sequi non suscipit; alterum autem vocat, nec permittit ut primùm sepelat patrem.

1 CONvocatis autem duodecim Apostolis, dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia, & ut languores curarent. A *Mat.10 a.1. Mar.3. b.15.*

2 Et misit illos prædicare regnum Dei, & sanare infirmos.

3 * Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis. *Matt. 10 b.9. Marc.6. a.8.*

4 Et in quamcumque domum intraveritis, ibi manete, & inde ne exeatis.

5 Et quicumque non receperint vos: * exeuntes de civitate illa, etiam pulverem pedum vestrorum excutite in testimonium supra illos. *Act.13. § 51.*

6 Egressi autem circuibant per castella evangelizantes & curantes ubique.

7 * Audivit autem Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo, & hæsitabat eò quòd diceretur. *Matt. 14 a.1. Mar.6. b.14.*

8 A quibusdam: Quia Joannes surrexit à mortuis: à quibusdam verò: Quia Elias apparuit: ab aliis autem: Quia propheta unus de antiquis surrexit.

9 Et ait Herodes: Joannem ego decollavi. Quis est autem iste, de quo ego talia audio? Et quærebat videre eum.

10 Et reversi Apostoli, narraverunt illi quæcumque fecerunt: & assumptis illis secessit seorsum in locum desertum, qui est Bethsaidæ.

11 Quòd cùm cognovissent turbæ, secutæ sunt illum: & excepit eos, & loquebatur illis de regno Dei, & eos, qui cura indigebant, sanabat.

12 Dies autem cœperat declinare. Et accedentes duodecim dixerunt illi: * Dimitte turbas, ut euntes in castella villásque quæ circa sunt, divertant & inveniant escas: quia hîc in loco deserto sumus. B *Matt. 14 b 15 *Mar.6. c.36.*

13 Ait autem ad illos: Vos date illis manducare. At illi dixerunt: * Non sunt nobis plus quàm quinque panes, & duo pisces: nisi fortè nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam escas. *Joan 6 a. 9.*

14 Erant autem ferè viri quinque millia. Ait autem ad discipulos suos: Facite illos discumbere per convivia quinquagenos.

15 Et ita fecerunt. Et discumbere fecerunt omnes.

16 Acceptis autem quinque panibus, & duobus piscibus, respexit in cælum, & benedixit illis: & fregit, & distribuit discipulis suis, ut ponerent ante turbas.

17 Et manducaverunt omnes, & saturati sunt. Et sublatum est quod superfuit illis, fragmentorum cophini duodecim.

18 * Et factum est cùm solus esset orans, erant cum illo & discipuli: & interrogavit illos, dicens: Quem me dicunt esse turbæ? *Matt. 16 b.13 Marc.8. c.27.*

19 At illi respondentes, & dixerunt: Joannem Baptistam, alij autem Eliam, alij verò quia unus propheta de prioribus surrexit.

20 Dixit

20 Dixit autem illis: Vos autem quem me esse dicitis; Respondens Simon Petrus dixit: Christum Dei.

21 At ille increpans illos, præcepit ne cui dicerent hoc,

Matt. 17. c. 21 Matt 8. d. 31. 9. c. 0. 22 Dicens: *Quia oportet filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus, & principibus sacerdotũ, & scribis, & occidi, & tertia die resurgere.

C *Matt. 10 d. 38. 16. d. 24. Mar. 8. d. 34. Inf 14. f. 27. * Isa. 17. g. 13 Joan. 12 d. 25* 23 * Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me.

24 * Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet illam: nam qui perdiderit animam suam propter me, salvam faciet illam.

*Matt. 10. c. 33. Marc. 8. d. 38. 2. Tim. 2. b. 2. * Matt. 16 d. 28 Mar. c. 8 a. 39. * Matt. d. 39. * Matt. 17. a. 1. Mar. 9. a. 1* 25 Quid enim proficit homo, si lucretur universum mundum, se autem ipsum perdat, & detrimentum sui faciat?

26 * Nam qui me erubuerit, & meos sermones: hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum.

27 * Dico autem vobis verè: sunt aliqui hîc stantes, qui non gustabunt mortem donec videant regnum Dei.

D 28 * Factum est autem post hæc verba ferè dies octo, & assumpsit Petrum, & Jacobum, & Joannem, & ascendit in montem ut oraret.

29 Et facta est, dum oraret, species vultus ejus altera: & vestitus ejus albus & refulgens.

30 Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyses & Elias,

31 Visi in majestate: & dicebant excessum ejus, quem completurus erat in Jerusalem.

32 Petrus verò, & qui cum illo erant, gravati erant somno. Et evigilantes viderunt majestatem ejus, & duos viros, qui stabant cum illo.

33 Et factum est cùm discederent ab illo, ait Petrus ad Jesum: Præceptor, bonum est nos hîc esse: & faciamus tria tabernacula, unum Tibi, & unum Moysi, & unum Eliæ: nesciens quid diceret.

34 Hæc autem illo loquente, facta est nubes, & obumbravit eos: & timuerunt, intrantibus illis in nubem.

E *2. Pet. 1. d. 7.* 35 Et vox facta est de nube, dicens: * Hic est filius meus dilectus, ipsum audite.

36 Et dum fieret vox, inventus est Jesus solus. Et ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quidquam ex his qui viderant.

37 Factum est autem in sequenti die, descendentibus illis de monte, occurrit illis turba multa.

Matt. 17. b. 14 Marc. 9. c. 16. 38 * Et ecce vir de turba exclamavit, dicens: Magister obsecro te, respice in filium meum, quia unicus est mihi:

39 Et ecce spiritus apprehendit eum, & subitò clamat, & elidit, & dissipat eum cum spuma, & vix discedit dilanians eum;

40 Et rogavit discipulos tuos ut ejicerent illum, & non potuerunt.

41 Respondens autem Jesus, dixit: O generatio infidelis, & perversa, usquequò ero apud vos, & patiar vos? Adhuc huc filium tuum.

42 Et cùm accederet, elisit illum dæmonium, & dissipavit.

43 Et increpavit Jesus spiritum immundum, & sanavit puerum, & reddidit illum patri ejus.

44 Stupebant autem omnes in magnitudine F Dei: omnibúsque mirantibus in omnibus quæ faciebat, dixit ad discipulos suos: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos: Filius enim hominis futurum est ut tradatur in manus hominũ.

45 At illi ignorabant verbum istud, & erat velatum ante eos ut non sentirent illud: & timebant eum interrogare de hoc verbo.

Matt. 18. a. 1. Mar. 9. c. 33. 46 * Intravit autem cogitatio in eos, qui eorum major esset.

47 At Jesus videns cogitationes cordis illorum, apprehendit puerum, & statuit illum secus se,

48 Et ait illis: Quicumque susceperint puerum istum in nomine meo, me recipit: & quicumque me receperit, recipit eum, qui me misit. Nam qui minor est inter vos omnes, hic major est.

49 Respondens autem Joannes, dixit: Præceptor, vidimus quemdã in nomine tuo ejicientem dæmonia, & prohibuimus eũ: quia nõ sequitur nobiscũ.

50 Et ait ad illum Jesus: Nolite prohibere: qui enim non est adversùm vos, pro vobis est.

51 Factum est autem dum complerentur dies assumptionis ejus, & ipse faciem suam firmavit ut iret in Jerusalem,

52 Et misit nuntios ante conspectum suum: & euntes intraverunt in civitatem Samaritanorum ut parerent illi.

53 Et non receperunt eum, quia facies ejus erat euntis in Jerusalem.

54 Cum vidissent autem discipuli ejus Jacobus G & Joannes, dixerunt: Domine, vis dicimus ut ignis descendat de cælo, & consumat illos?

55 Et conversus increpavit illos, dicens: Nescitis cujus spiritus estis.

Ioan 3 b. 17. 12 g. 47. 56 * Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare. Et abierunt in aliud castellum.

57 Factum est autem: ambulantibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocũque ieris.

Matt. 8. c. 20 58 Dixit illi Jesus: * Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.

59 Ait autem ad alterum: Sequere me: ille autem dixit: Domine permitte mihi primùm ire, & sepelire patrem meum.

60 Dixítq; ei Jesus: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade, & annuntia regnum Dei.

61 Et ait alter: Sequar te Domine, sed permitte mihi primùm renuntiare his quæ domui sunt.

62 Ait ad illum Jesus: Nemo mittens manũ suam ad aratrũ, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.

CAPUT X.

Septuaginta duos præmittens ad singulas civitates, tradit præcepta quæ in prædicando observent; & gaudentibus de subjectis sibi dæmonibus: dicit non esse ob hoc potissimùm gaudendum: comminatur civitatibus obstinatis in quibus facta erant plurima virtutes, & exultans in spiritu confitetur Patri: tentanti legisperito, post recitatum præceptum de dilectione Dei & proximi, ostendit quis sit proximus per parabolam hominis à Jerusalem descendentis: Marthæ ministranti, & de sorore Maria conquerenti, dicit Mariam elegisse optimam elegisse optimam partem.

1 POst hæc autem designavit Dominus & alios A septuaginta duos: & misit illos binos ante faciem suam, in omnem civitatem & locum, quò erat ipse venturus.

Matt 9. d. 37. 2 Et dicebat illis: * Messis quidem multa, operarij

rarij autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.

*Matt. 10 b 1. 3 Ite: * ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos.

*Marc. 6. a. 8. *4. Reg. 4. e. 29. 4 * Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta, *& neminem per viam salutaveritis.

5 In quamcumque domum intraveritis, primùm dicite: Pax huic domui:

6 Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra; sin autem, ad vos revertetur.

B 7 In eadem autem domo manete, edentes & bibentes quæ apud illos sunt: * dignus est enim operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domum.

*Deut. 24 c. 14. Mat. 10 b 10. 1 Tim. 5 e. 18.

8 Et in quamcumque civitatem intraveritis, & susceperint vos, manducate quæ apponũtur vobis:

9 Et curate infirmos, qui in illa sunt, & dicit illis: Appropinquavit in vos regnum Dei.

10 In quamcumque autem civitatem intraveritis, & non susceperint vos exeuntes in plateas ejus, dicite:

*Act. 13 g. 51 11 * Etiam pulverem, qui adhæsit nobis de civitate vestra, extergimus in vos: tamen hoc scitote, quia appropinquavit regnum Dei.

12 Dico vobis, quia Sodomis in die illa remissius erit quàm illi civitati.

C 13 * Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia

*Matt. 11. c. 11. si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere sedentes pœniterent.

14 Verumtamen Tyro & Sidoni remissius erit in judicio, quàm vobis.

15 Et tu Capharnaum usque ad cælum exaltata, usque ad infernum demergeris.

*Matt. 10. d. 10 Ioan. 13. e 20. 16 * Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me.

17 Reversi sunt autem septuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia subjiciuntur nobis in nomine tuo.

18 Et ait illis: Videbam satanam sicut fulgur de cælo cadentem.

D 19 Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici: & nihil vobis nocebit.

20 Verumtamen in hoc nolite gaudere quia spiritus vobis subjiciuntur: gaudete autem, quòd nomina vestra scripta sunt in cælis.

*Matt. 11 d 25. 21 * In ipsa hora exultavit Spiritu sancto, & dixit: Confiteor tibi pater, Domine cæli & terræ, quod abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis. Etiam pater: quoniam sic placuit ante te.

22 Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et nemo scit quis sit filius, nisi Pater; & quis sit Pater, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.

*Matt. 13. b. 16 23 Et conversus ad discipulos suos, dixit: * Beati oculi, qui vident quæ vos videtis.

E 24 Dico enim vobis, quòd multi prophetæ & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt; & audire quæ auditis, & non audierunt.

*Matt. 22. d. 35 Marc. 12. c. 28. 25 Et ecce quidam Legisperitus surrexit tentans illum, & dicens: Magister quid faciendo vitam æternam possidebo?

26 At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum est? quomodo legis?

27 Ille respondens dixit: * Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua: & proximum tuum sicut teipsum. *Deut. 6. b. 5.

28 Dixítque illi: Rectè respondisti: hoc fac & vives.

29 Ille autem volens justificare seipsum, dixit ad Jesum: Et quis est meus proximus?

30 Suscipiens autem Jesus, dixit: Homo quidam descendebat ab Jerusalem in Jericho, & incidit in latrones, qui etiam despoliaverunt eum: & plagis impositis abierunt semivivo relicto.

31 Accidit autem ut sacerdos quidam descen- F deret eadem via: & viso illo præterivit.

32 Similiter & Levita, cùm esset secus locum, & videret eum pertransiit.

33 Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum: & videns eum, misericordia motus est,

34 Et appropians alligavit vulnera ejus, infundens oleum, & vinum: & imponens illum in jumentum suum, duxit in stabulum, & curam ejus egit.

35 Et altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait: Curam illius habe, & quodcumque supererogaveris, ego cùm rediero reddam tibi.

36 Quis horum trium videtur tibi proximus G fuisse illi, qui incidit in latrones?

37 At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Jesus: Vade, & tu fac similiter.

38 Factum est autem, dum irent, & ipse intravit in quoddam castellum: & mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum suam:

39 Et huic erat soror nomine Maria, quæ etiam sedens secus pedes Domini, audiebat verbũ illius.

40 Martha autem satagebat circa frequens ministerium: quæ stetit, & ait: Domine, non est tibi curæ, quòd soror mea reliquit me solam ministrare? dic ergo illi, ut me adjuvet.

41 Et respondens dixit illi Dominus: Martha, Martha, solicita es, & turbaris erga plurima.

42 Porrò unum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

CAPUT XI.

Docet discipulos orare, ostendens perseveranti oratione omnia impetrari: ejecto dæmonio muto, confutat dicentes quòd in Beelzebub ejiceret dæmonia: mulier quædam dicit beata ubera quæ Iesus suxerat: de signo Ionæ, de regina Austri, & Ninivitis, oculóque simplici & nequam: Pharisæum qui ipsum invitaverat reprehendit, murmurantem quòd illoris prænderet manibus: taxat hypocrisim Pharisæorum & Scribarum, dicens quòd ab hac generatione exquiretur sanguis omnium Prophetarum.

1 ET factum est, cùm esset in quodam loco A orans, ut cessavit, dixit unus ex discipulis ejus ad eum: Domine, doce nos orare, sicut docuit & Joannes discipulos suos.

*Matt. 6. b. 9. 2 Et ait illis: Cùm oratis, dicite: * Pater, sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum.

3 Panem nostrum quotidianum da nobis hodie

4 Et dimitte nobis peccata nostra, siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos inducas in tentationem.

5 Et ait ad illos: Quis vestrûm habebit amicum

&

& ibit ad illum media nocte, & dicet illi : Amice, commoda mihi tres panes,

6 Quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum :

7 Et ille deintus respondens dicat : Noli mihi molestus esse, jam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili, non possum surgere, & dare tibi.

B 8 Et si ille perseveraverit pulsans : dico vobis, & si non dabit illi surgens eò quòd amicus ejus sit, propter improbitatem tamen ejus surget, & dabit illi quotquot habet necessarios.

*Matt. 7. b. 7. 21 b. 22. Mar. 11. c. 24. Joan 14. b. 13. Jac 1. b. 5. *Matt. 7. b 9.

9 * Et ego dico vobis : Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis : pulsate, & aperietur vobis.

10 Omnis enim qui petit accipit : & qui quærit, invenit : & pulsanti aperietur.

11 * Quis autem ex vobis patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi ? Aut piscem : numquid pro pisce serpentem dabit illi ?

12 Aut si petierit ovum : numquid porriget illi scorpionem ?

13 Si ergo vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris : quantò magis Pater vester de cælo dabit spiritum bonum petentibus se ?

*Mat. 9. b. 32. 12. b. 22.

14 * Et erat ejiciens dæmonium, & illud erat mutum. Et cùm ejecisset dæmonium, locutus est mutus, & admiratæ sunt turbæ.

*Matt 9. d. 34. Marc. 4. b. 22.

15 Quidam autem ex eis dixerunt : * In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia.

16 Et alij tentantes, signum de cælo quærebant ab eo.

17 Ipse autem ut vidit cogitationes eorum, dixit eis : Omne regnum in se ipsum divisum desolabitur, & domus supra domum cadet.

18 Si autem & Satanas in se ipsum divisus est, quomodo stabit regnum ejus ? quia dicitis in Beelzebub me ejicere dæmonia.

C 19 Si autē ego in Beelzebub ejicio dæmonia : filij vestri in quo ejiciūt ? Ideò ipsi judices vestri erunt.

20 Porrò si in digito Dei ejicio dæmonia : profectò pervenit in vos regnum Dei.

21 Cùm fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet.

22 Si autem fortior eo superveniens vicerit eum, universa arma ejus auferet, in quibus confidebat, & spolia ejus distribuet.

23 Qui non est mecum, contra me est : & qui non colligit mecum, dispergit.

24 Cùm immundus spiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquosa, quærens requiem : & non inveniens dicit : Revertar domum meam unde exivi.

25 Et cùm venerit, invenit eam scopis mundatam, & ornatam.

26 Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum, nequiores se, & ingressi habitant ibi. Et

D fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.

27 Factum est autem, cùm hæc diceret : extollens vocem quædam mulier de turba, dixit illi : Beatus venter, qui te portavit, & ubera, quæ suxisti.

28 At ille dixit : Quinimmò beati, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.

*Matt. 12. c. 39.

29 Turbis autem concurrentibus cœpit dicere: * Generatio hæc, generatio nequam est : signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ prophetæ.

*Joan. 5 a. 1.

30 * Nam sicut fuit Jonas signum Ninivitis : ita erit & Filius hominis generationi isti.

*3 Reg. 10 a. 1. 2 Par. 9 a. 1.

31 * Regina Austri surget in judicio cum viris generationis hujus, & condemnabit illos : quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis : & ecce plus quàm Salomon hic.

Joan. 5. b. 5.

32 Viri Ninivitæ surgent in judicio cum generatione hac, & condemnabunt illam : * quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem Jonæ, & ecce plus quàm Jonas hic.

E

*Matt. 5. b. 15. Mar. 4. c. 21 *Matt. 6. c. 22.

33 * Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modio : sed supra candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen videant.

34 * Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit : si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit.

35 Vide ergo ne lumen, quod in te est, tenebræ sint.

36 Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te

37 Et cùm loqueretur, rogavit illum quidam Pharisæus ut prandēret apud se. Et ingressus recubuit.

38 Pharisæus autem cœpit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante prandium.

*Matt. 23. c. 25

39 Et ait Dominus ad illum : * Nunc vos Pharisæi, quod deforis est calicis & catini, mundatis : quod autem intus est vestrûm, plenum est rapina, & iniquitate.

40 Stulti, nónne qui fecit quod deforis est, etiam id quod deintus est, fecit ?

41 Verumtamen quod superest, date eleemosynam : & ecce omnia munda sunt vobis. F

42 Sed væ vobis Pharisæis, quia decimatis mentham, & rutam, & omne olus, & præteritis judicium & charitatem Dei : hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.

*Matt. 23 a. 6. Mar. 12. d. 39 Inf. 20. g. 46

43 * Væ vobis Pharisæis quia diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro.

44 Væ vobis, quia estis ut monumenta quæ non apparent, & homines ambulantes supra, nesciunt.

45 Respondens autem quidam ex Legisperitis, ait illi : Magister, hæc dicens etiam contumeliam nobis facis.

*Matt. 23. a. 4.

46 At ille ait : Et vobis Legisperitis væ : * quia oneratis homines oneribus, quæ portare non possunt, & ipsi uno digito vestro non tangitis sarcinas.

47 Væ vobis, qui ædificatis monumenta Prophetarum : patres autem vestri occiderunt illos.

48 Profectò testificamini quòd consentitis operibus patrum vestrorum : quoniam ipsi quidem eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum sepulchra. G

49 Propterea & sapientia Dei dixit : Mittam ad illos Prophetas, & Apostolos, & ex illis occident, & persequentur :

50 Ut inquiratur sanguis omnium Prophetarum, qui effusus est à constitutione mundi à generatione ista ;

*Gen 4. b. 8. * 2.Par. 24 f 22. 51 * A sanguine Abel, usque ad sanguinem * Zachariæ, qui periit inter altare & ædem. Ita dico vobis, requiretur ab hac generatione.

52 Væ vobis Legisperitis, quia tulistis clavem scientiæ, ipsi non introistis, & eos, qui introibant, prohibuistis.

53 Cùm autem hæc ad illos diceret, cœperunt Pharisæi & Legisperiti graviter insistere, & os ejus opprimere de multis,

54 Insidiantes ei, & quærentes aliquid capere de ore ejus, ut accusarent eum.

Caput XII.

Cavendum docet à fermento Pharisæorum: & quòd omne occultum detegetur: quis etiam timendus sit: de blasphemia in Spiritum sanctum: roborat Apostolos adversus persecutiones: non vult se immiscere in dividenda fratrum hereditate: per parabolam divitis revocat ab avaritia, vetans solicitum esse de victu & vestitu; hortatúrque ut lumbi præcingantur: & quis sit fidelis aut infidelis dispensator: venit ut mittat ignem in terram & separationem, reprehendit quòd tempus gratiæ non dijudicent: monet ut quisque conetur ab adversariis se liberare.

A 1 MUltis autem turbis circumstantibus, ita ut se invicem conculcarent, cœpit dicere ad discipulos suos: * attendite à fermento Pharisæorum quod est hypocrisis.

*Matt. 16.a 6. Mar. 8. b.15.

*Matt. 10.c.16. Marc.4 .22. 2 Nihil autem opertum est, quod non reveletur: neque absconditum, quod non sciatur.

3 Quoniam quæ in tenebris dixistis, in lumine dicentur: & quod in aurem locuti estis in cubiculis, prædicabitur in tectis.

4 Dico autem vobis amicis meis: Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hæc non habent ampliùs quid faciant.

5 Ostendam autem vobis quem timeatis: timete eum, qui, postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. ita dico vobis, hunc timete.

6 Nónne quinque passeres væneunt dipondio, & unus ex illis non est in oblivione coram Deo?

B 7 Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolit eergo timere: multis passeribus pluris estis vos.

* Matt. 10.d.32 Marc 8. d. 38. 2 Tim.2 b.12. 8 Dico autem vobis. * Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei:

9 Qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei.

* Matt. 12.c.32. Marc.3. d. 29. 10 * Et omnis qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi: ei autem, qui in Spiritum sanctum blasphemaverit, non remittetur.

11 Cùm autem inducent vos in synagogas, & ad magistratus & potestates, noliti solicite esse qualiter aut quid respondeatis, aut quid dicatis.

12 Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora, quid oporteat vos dicere.

13 Ait autem ei quidam de turba: Magister, dic fratri meo ut dividat mecum hereditatem.

14 At ille dixit illi: Homo, quis me constituit judicem aut divisorem super vos?

C 15 Dixítque ad illos: Videte, & cavete ab omni avaritia: quia non in abundantia cujusquam vita ejus est, ex his quæ possidet.

* Eccl. 11.c.19. 16 Dixit autem similitudinẽ ad illos, dicens: * Hominis cujusdã divitis uberes fructus ager attulit:

17 Et cogitabat intra se dicens: Quid faciam, quia non habeo quò congregem fructus meos?

18 Et dixit: Hoc faciam: Destruam horrea mea, & majora faciam: & illuc congregabo omnia quę nata sunt mihi, & bona mea,

19 Et dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare.

20 Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem parasti, cujus erunt?

21 Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum dives:

22 Dixítque ad discipulos suos: Ideò dico vobis: * Nolite soliciti esse animæ vestræ quid manducetis, neque corpori quid induamini. Pf.54. d. 23. Matt 6. c.25. 1.Pet 5. b. 7.

23 Anima plus est quàm esca, & corpus plus quàm vestimentum.

24 Considerate corvos, quia non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium neque horreum, & Deus pascit illos. Quantò magis vos pluris estis illis?

25 Quis autem vestrûm cogitando potest adjicere ad staturam suam cubitum unum. D

26 Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de ceteris soliciti estis?

27 Considerate lilia quomodo crescunt: non laborant, neque nent: dico autem vobis, nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut unum ex istis.

28 Si autem fœnum, quod hodie est in agro, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quantò magis vos pusillæ fidei?

29 Et vos nolite quærere quid manducetis, aut quid bibatis: & nolite in sublime tolli:

30 Hæc enim omnia gentes mundi quærunt. Pater autem vester scit quoniam his indigetis.

31 Verumtamen quærite primùm regnum Dei, & justitiam ejus: & hæc omnia adjicientur vobis.

32 Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum.

33 * Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos qui non veterascunt, * thesaurum non deficientem in cælis: quò fur non appropiat neque tinea corrumpit. * Matt. 19.c.21. E * Matt. 6.c 20.

34 Ubi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.

35 Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris,

36 Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum quando revertatur à nuptiis: ut cùm venerit, & pulsaverit, confestim aperiant ei.

37 Beati servi illi, quos cùm venerit dominus, invenerit vigilantes: amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.

38 Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita invenerit, beati sunt servi illi.

* Matt 24.d.4. 39 * Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam.

*Apoc. 16.c 15 F 40 Et vos estote parati: * quia qua hora non putatis, filius hominis veniet.

41 Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis

dicis hanc parabolam, an & ad omnes

42 Dixit autem Dominus: Quis, putas, est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus supra familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram?

43 Beatus ille servus, quem cùm venerit dominus, invenerit ita facientem.

44 Verè dico vobis, quoniam supra omnia quæ possidet, constituet illum.

45 Quòd si dixerit servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire: & cœperit percutere servos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari:

46 Veniet dominus servi illius, in die qua non sperat, & hora qua nescit, & dividet eum, partémque ejus cum infidelibus ponet.

47 Ille autem servus, qui cognovit voluntatem domini sui, & non præparavit, & non fecit secundùm voluntatem ejus, vapulabit multis.

48 Qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Omni autem cui multum datum est, multum quæretur ab eo: & cui commendaverunt multum, plus petent ab eo.

49 Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut accendatur?

G 50 Baptismo autem habeo baptizari: & quomodo coarctor usque dum perficiatur?

*Matt. 10 d.34 51 * Putatis quia pacem veni dare in terram? Non dico vobis, sed separationem:

52 Erunt enim ex hoc quinque in domo una divisi, tres in duos, & duo in tres.

53 Dividitur: pater in filium, & filius in patrem suum, mater in filiam, & filia in matrem, socrus in nurum suam, & nurus in socrum suam.

*Matt. 16.a 2. 54 * Dicebat autem & ad turbas: Cùm videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis: Nimbus venit: & ita fit.

55 Et cùm austrum flantem, dicitis: Quia æstus erit: & fit.

56 Hypocritæ, faciem cæli & terræ nostis probare: hoc autem tempus quo modo non probatis?

57 Quid autem & à vobis ipsis non judicatis quod justum est?

*Matt. 5. d.25. 58 * Cùm autem vadis cum adversario tuo ad principem, in via da operam liberari ab illo, ne fortè trahat te ad judicem, & judex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem.

59 Dico tibi, non exies inde, donec etiam novissimum minutum reddas.

CAPUT XIII.

Occasione Galilæorum in suis sacrificiis interemptorum, & eorum qui in Siloë corruerant, hortatur ad pœnitentiam, alioquin exterminandos instar ficus infructuosæ: archisynagogum redarguit, indignantem quòd sabbato curasset mulierem à spiritu infirmitatis: comparat regnum cælorum grano sinapis ac fermento: de angusta porta, & quòd quidam clauso ostio frustrà pulsabunt: Herodem dicit vulpem, & Jerusalem ob crudelitatem suam deserendam.

A 1 ADerant autem quidam ipso in tempore, nuntiantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum.

2 Et respondens dixit illis: Putatis quod hi Galilæi pro omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt?

3 Non, dico vobis: sed nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.

4 Sicut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloë, & occidit eos: putatis quia & ipsi debitores fuerint præter omnes homines habitantes in Jerusalem?

5 Non, dico vobis: sed si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.

6 Dicebat autem & hanc similitudinem: Arborem fii habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit quærens fructū in illa, & non invenit. B

7 Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres sunt ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non invenio: succide ergo illam: ut quid etiam terram occupat?

8 At ille respondens, dicit illi: Domine dimitte illam & hoc anno, usque dum fodiam circa illam, & mittam stercora:

9 Et siquidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides eam.

10 Erat autem docens in synagoga eorū sabbatis.

11 Et ecce mulier, quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo: & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere.

12 Quam cùm videret Jesus, vocavit eam ad se, C & ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua,

13 Et imposuit illi manus, & confestim erecta est, & glorificabat Deum.

14 Respondens autem archisynagogus, indignans quia sabbato curasset Jesus, dicebat turbæ: Sex dies sunt, in quibus oportet operari: in his ergo venite, & curamini: & non in die sabbati.

15 Respondens autem ad illum Dominus dixit: Hypocritæ, unusquisque vestrûm sabbato non solvit bovem suum aut asinum à præsepio & ducit adaquare?

16 Hanc autem filiam Abrahæ, quam alligavit satanas, ecce decem & octo annis, non oportuit solvi à vinculo isto die sabbati?

17 Et cùm hæc diceret, erubescebant omnes D adversarij ejus: & omnis populus gaudebat in universis, quæ gloriosè fiebant ab eo.

18 Dicebat ergo: Cui simile est regnum Dei, & cui simile æstimabo illud?

19 * Simile est grano sinapis: quod acceptum homo misit in hortum suum, & crevit, & factum est in arborem magnam: & volucres cæli requieverunt in ramis ejus. *Matt. 13.d.31. Mar.4. d 31.

20 Et iterùm dixit: Cui simile æstimabo regnum Dei?

21 * Simile est fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ sata tria, donec fermentaretur totum. *Matt. 13.c.33.

22 Et ibat per civitates & castella, docens, & iter faciens in Jerusalem.

23 Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt, E qui salvantur? Ipse autem dixit ad illos:

24 * Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt. *Mat.7 b. 13.

25 * Cùm autem intraverit paterfamilias, & clauserit ostium, incipietis foris stare, & pulsare ostium, dicentes: Domine aperi nobis: & respondens dicet vobis: Nescio vos unde sitis: *Matt. 25.a 10.

26 Tunc incipietis dicere: Manducavimus F coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti:

*Mat. 7.c.23. *Psal.6. b.9. Mat.25 d.41.

27 Et dicet vobis, * Nescio vos unde sitis: * discedite à me omnes operarij iniquitatis.

28 Ibi erit fletus, & stridor dentium: cum videritis Abraham, & Isaac, & Jacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras.

29 Et venient ab Oriente, & Occidente, & Aquilone, & Austro, & accumbent in regno Dei.

*Mat. 19.d.30. 20.b.16 d 31.

30 * Et ecce sunt novissimi qui erunt primi, & sunt primi qui erunt novissimi.

31 In ipsa die accesserunt quidam Pharisæorum, dicentes illi: Exi, & vade hinc: quia Herodes vult te occidere.

32 Et ait illis: Ite, & dicite vulpi illi: Ecce ejicio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consummor.

33 Verumtamen oportet me hodie & cras & sequenti die ambulare: quia non capit prophetam perire extra Jerusalem.

*Mat. 23.d.37

34 * Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui mittunt ad te, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum avis nidum suum sub pennis, & noluisti?

35 Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico autem vobis, quia non videbitis me, donec veniat cùm dicetis: Benedictus, qui venit in nomine Domini.

Caput XIV.

In domo principis Pharisæorum hydropicum sabbato curat, ostendens Legisperitis ac Pharisæis hoc licere: & horum notans ambitionem, docet invitatum in novissimo loco recumbere; parabola de invitatis ad cœnam qui se excusarunt: sequens Christum debet omnibus renuntiare, sublata cruce sua, usque ad odium animæ propriæ: volens turrim ædificare computat primùm sumptus: commendatio salis.

A 1 ET factum est cùm intraret Jesus in domum cujusdam principis Pharisæorum sabbato manducare panem, & ipsi observabant eum.

2 Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum.

3 Et respondens Jesus dixit ad Legisperitos & Pharisæos, dicens: Si licet sabbato curare?

4 At illi tacuerunt. Ipse verò apprehensum sanavit eum, ac dimisit.

5 Et respondens ad illos, dixit: Cujus vestrum asinus aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet illum die sabbati?

B 6 Et non poterant ad hæc respondere illi.

7 Dicebat autem & ad invitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos:

8 Cùm invitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne fortè honoratior te sit invitatus ab illo;

9 Et veniens is, qui te & illum vocavit, dicat tibi: Da huic locum: & tunc incipias cum rubore novissimum locum tenere.

*Prov. 25.a.7. *Mat. 23.b.12. Inf 18. c.14 *Tob 4. b.7. Prov 3. b.9.

10 Sed cùm vocatus fueris, vade, recumbe in novissimo loco: ut, cùm venerit qui te invitavit, dicat tibi: * Amice, ascende superiùs. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus:

11 * Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.

C 12 Dicebat autem & ei, qui se invitaverat: * Cùm facis prandium, aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites: ne fortè te & ipsi reinvitent, & fiat tibi retributio.

13 Sed cùm facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos:

14 Et beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione justorum.

D 15 Hæc cùm audisset quidam de simul discumbentibus, dixit illi: Beatus, qui manducabit panem in regno Dei.

*Mat. 22.a.2. Apoc 19.b.9.

16 At ipse dixit ei: * Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocavit multos.

17 Et misit servum suum hora cœnæ dicere invitatis ut venirent, quia jam parata sunt omnia.

18 Et cœperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: Villam emi, & necesse habeo exire, & videre illam: rogo te habe me excusatum.

19 Et alter dixit: Juga boum emi quinque, & eo probare illa: rogo te habe me excusatum.

20 Et alius dixit: uxorem duxi, & ideò non possum venire.

E 21 Et reversus servus nuntiavit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit servo suo: Exi citò in plateas & vicos civitatis: & pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc.

22 Et ait servus: Domine, factum est ut imperasti, & adhuc locus est.

23 Et ait dominus servo: Exi in vias, & sepes: & compelle intrare, ut impleatur domus mea.

24 Dico autem vobis, quòd nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.

25 Ibant autem turbæ multæ cum eo: & conversus dixit ad illos:

*Mat. 10.d.37.

F 26 * Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.

*Mat. 10.d.38. 16.d.24. Mare.8 d.34.

27 * Et qui non bajulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus.

28 Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, non priùs sedens computat sumptus, qui necessarij sunt, si habeat ad perficiendum;

G 29 Ne, posteaquàm posuerit fundamentum, & non potuerit perficere, omnes qui vident, incipiant illudere ei,

30 Dicens: Quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare?

31 Aut quis rex iturus committere bellum adversus alium regem, non sedens priùs cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se?

32 Alioquin adhuc illo longè agente, legationem mitens, rogat ea quæ pacis sunt.

33 Sic ergo omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus quæ posset, non potest meus esse discipulus.

*Matt. 5.b.13. Marc.9. g.49.

34 * Bonum est sal. Si autem sal evanuerit, in quo condietur?

35 Neque in terram, neque in sterquilinium utile est, sed foras mittetur. Qui habet aures audiendi, audiat.

Caput XV.

Scribis & Pharisæis murmurantibus quòd peccatores reciperet, parabolas proponit de ove & drachma perditis ac inventis, & de filio ad patrem reverso benigne ab ipso suscepto, seniore filio indignè hoc ferente: & quantum sit in cælo gaudium super peccatore pœnitentiam agente.

A 1 ERant autem appropinquantes ei publicani, & peccatores, ut audirent illum.

2 Et murmurabant Pharisæi, & Scribæ, dicentes: Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis.

3 Et ait ad illos parabolam istam, dicens:

*Matt. 18. b 12 4 * Quis ex vobis homo, qui habet centum oves: & si perdiderit unam ex illis, nónne dimittit nonaginta novem in deserto, & vadit ad illam quæ perierat, donec inveniat eam?

5 Et cùm invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens:

B 6 Et veniens domum convocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi; quia inveni ovem meam, quæ perierat?

7 Dico vobis, quòd ita gaudium erit in cælo super uno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonagintanovem justis, qui non indigent pœnitentia.

8 Aut quæ mulier habens drachmas decem, si perdiderit drachmam unam, nónne accendit lucernam, & everrit domum, & quærit diligenter, donec inveniat?

9 Et cùm invenerit, convocat amicas & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam, quam perdideram?

C 10 Ita dico vobis, gaudium erit coram angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente.

11 Ait autem: Homo quidam habuit duos filios:

12 Et dixit adolescentior ex illis patri: Pater da mihi portionem substantiæ quæ me contingit. Et divisit illis substantiam.

13 Et non post multos dies congregatis omnibus, adolescentior filius peregrè profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipavit substantiam suam vivendo luxuriosè.

14 Et postquam omnia consummasset, facta est fames valida in regione illa, & ipse cœpit egere.

D 15 Et abiit, & adhæsit uni civium regionis illius. Et misit illum in villam suam, ut pasceret porcos.

16 Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis, quas porci manducabant: & nemo illi dabat.

17 In se autem reversus, dixit: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hîc fame pereo!

18 Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccavi in cælum, & coram te:

19 Jam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenariis tuis.

E 20 Et surgens venit ad patrem suum. Cùm autem adhuc longè esset, vidit illum pater ipsius, & misericordia motus est, & accurrens cecidit super collum ejus, & osculatus est eum.

21 Dixitque ei filius: Pater, peccavi in cælum & coram te, jam non sum dignus vocari filius tuus.

22 Dixit autem pater ad servos suos: Citò proferte stolam primam, & induite illum, & date annulum in manum ejus, & calceamenta in pedes ejus:

F 23 Et adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur:

24 Quia hic filius meus mortuus erat, & revixit; perierat, & inventus est. Et cœperunt epulari.

25 Erat autem filius ejus senior in agro: & cùm veniret, & appropinquaret domui, audivit symphoniam & chorum:

26 Et vocavit unum de servis, & interrogavit quid hæc essent.

27 Ipse dixit illi: Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit.

G 28 Indignatus est autem, & nolebat introire. Pater ergo illius egressus, cœpit rogare illum.

29 At ille respondens, dixit patri suo: Ecce tot annis servio tibi, & numquam mandatum tuum præterivi, & numquam dedisti mihi hœdum ut cum amicis meis epularer:

30 Sed postquam filius tuus hic, qui devoravit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum.

31 At ipse dixit illi, Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt:

32 Epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic, mortuus erat, & revixit; perierat, & inventus est.

Caput XVI.

Per parabolam de villico iniquitatis hortatur ad faciendas eleemosynas, docens quid mereatur fidelis aut infidelis mammonæ dispensator, quodque nemo servire possit Deo & mammonæ: Legem ac Prophetas usque ad Ioannem fuisse dicit, & nihil de Lege periturum; nec dimittendam ullo modo uxorem ut alia ducatur: de divite epulone, & Lazaro mendico.

A 1 DIcebat autem & ad Discipulos suos: Homo quidam erat dives, qui habebat villicum: & hic diffamatus est apud illum quasi dissipasset bona ipsius.

2 Et vocavit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris villicare.

3 Ait autem villicus intra se: Quid faciam, quia dominus meus aufert à me villicationem? fodere non valeo, mendicare erubesco.

4 Scio quid faciam, ut cùm amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas.

B 5 Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo?

6 At ille dixit: Centum cados olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam: & sede citò, scribe quinquaginta.

7 Deinde alij dixit: Tu verò quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi: Accipe litteras tuas, & scribe octoginta.

8 Et laudavit Dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset, quia filij hujus sæculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt.

9 Et ego vobis dico: facite vobis amicos de mammona iniquitatis: ut, cùm defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula.

C 10 Qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis est, & qui in modico iniquus est, & in majori iniquus est.

11 Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis: quod verum est, quis credet vobis:

12 Et si in alieno fideles non fuistis: quod vestrum est, quis dabit vobis?

* Matt. 6.c.24. 13 * Nemo servus potest duobus dominis servire: aut enim unum odiet, & alterum diliget: aut uni adhærebit, & alterum contemnet: non potestis Deo servire & mammonæ.

14 Audiebant autem omnia hæc Pharisæi, qui erant avari: & diridebant illum.

D 15 Et ait illis: Vos estis, qui justificatis vos coram hominibus: Deus autem novit corda vestra: quia quod hominibus: altum est, abominatio est ante Deum.

* Matt. 11 b.11. E 16 * Lex & prophetę, usq; ad Joannẽ: ex eo regnũ Dei evangelizatur, & omnis in illud vim facit.

* Matt. 5.c 18. * Matt. 5.c 32. Marc.10 b. 11. 1.Cor 7. b.10.11 17 * Facilius est autem cælum & terram præterire, quàm de Lege unum apice cadere.

18 * Omnis qui dimittit uxorẽ suã, & alterã ducit, mœchatur: & qui dimissã à viro ducit, mœchatur.

19 Homo quidã erat dives, qui induebatur purpura & abysso: & epulabatur quotidie splendidè.

20 Et erat quidam mendicus, nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus ulceribus plenus,

21 Cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa divitis, & nemo illis dabat: sed & canes veniebant, & lingebant ulcera ejus.

F 22 Factum est autem ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno.

23 Elevans autem oculos suos, cùm esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu ejus:

24 Et ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.

G 25 Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tu[illegible] & Lazarus similiter mala: nũc autem hic consolatur, tu verò cruciaris.

26 Et in his omn[illegible]us, inter nos & vos chaos magnum firma[illegible]rum: ut hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.

27 Et ait: Rogo ergo te pater ut mittas eum in domum patris mei.

28 Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.

29 Et ait illi Abraham: Habent Moysen, & Prophetas audiant illos.

30 At ille dixit: Non, pater Abraham: sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent,

31 Ait autem illi: Si Moysen & Prophetas non audiunt; neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

CAPUT XVIII.

Væ scandalizanti pusillos: frater in nos peccans increpandus est, eique pœnitenti ignoscendum: Apostolos docet fidei efficaciam; quòdque dum omnia ipsis præcepta fecerint, se servos dicant inutiles, decem leprosi mundantur, unico qui Samaritanus erat ad agendas gratias reverente: dicit adventum filij Dei non occultum fore, sed illustrem, & inexpectatò superventurum, sicut diluvium mundo, & Sodomis subversio supervenit.

A * Matt. 18 a 7. Marc.9. 41. 1 ET ait ad discipulos suos: Impossibile est ut non veniant scandala: væ autem illi per quem veniunt.

2 Utilius est illi, si lapis molaris imponatur circa collum ejus, & projiciatur in mare, quàm ut scandalizet unum de pusillis istis.

3 Attendite vobis: * Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum: & si pœnitentiam egerit, dimitte illi. * Lev. 19.c 17. Eccl. 19. a. 13. Matth. 18.a.15

4 Et si septies in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me: dimitte illi.

5 Et dixerunt Apostoli Domino: Adauge nobis fidem.

6 * Dixit autem Dominus: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic arbori moro: Eradicare, & transplantare in mare, & obediet vobis. * Matt. 17.c.19. B

7 Quis autem vestrûm habens servum arantem aut pascentem, qui regresso de agro dicat illi: Statim transi, recumbe:

8 Et non dicat ei: Para quod cœnem, & præcinge te, & ministra mihi donec manducem & bibam, & post hæc tu manducabis & bibes?

9 Numquid gratiam habet servo illi, quia fecit quæ imperaverat? C

10 Non puto. Sic & vos, cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite. Servi inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus.

11 Et factum est, dum iret in Jerusalem, transibat per mediam Samariam & Galilæam.

12 Et cùm ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt à longè:

13 Et levaverunt vocem, dicentes: Jesu præceptor, miserere nostri.

14 Quos ut vidit, dixit: * Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est, dum irent, mundati sunt. * Lev. 14.a.2. D

15 Unus autem ex illis, ut vidit quia mundatus est, regressus est, cũ magna voce magnificãs Deum.

16 Et cecidit in faciem ante pedes ejus, gratias agens: & hic erat Samaritanus.

17 Respondens autem Jesus, dixit: Nónne decem mundati sunt? & novem ubi sunt.

18 Non est inventus qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.

19 Et ait illi: Surge, vade: quia fides tua te salvum fecit.

20 Interrogatus autem à Pharisæis: Quando venit regnum Dei: respondens eis, dixit: Non venit regnum Dei cum observatione:

21 Neque dicent: Ecce hîc, aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei intra vos est.

22 Et ait ad discipulos suos: Venient dies quando desideretis videre unum diem Filij hominis, & non videbitis. E

23 * Et dicent vobis: Ecce hîc, & ecce illic. Nolite ire, neque sectemini. * Matt. 24 b.23. Mar.13. c 21.

24 Nam sicut fulgur coruscans de sub cælo, in ea quæ sub cælo sunt, fulget: ita erit Filius hominis in die sua.

25 Primùm autem oportet illum multa pati, & reprobari à generatione hac.

26 * Et sicut factum est in diebus Noë, ita erit & in diebus Filius hominis. * Gen.7. b.7. Mat.24 c. 37.

27 Edebant, & bibebant: uxores ducebant, & dabantur ad nuptias, usque in diem, qua intravit

intravit Noë in arcam: & venit diluvium, & perdidit omnes.

*Gen. 19 c. 25. 28 * Similiter sicut factum est in diebus Lot: Edebant, & bibebant: emebant, & vendebant: plantabant, & ædificabant:

29 Qua die autem exiit Lot à Sodomis, pluit ignem & sulphur de cælo, & omnes perdidit:

30 Secundùm hæc erit qua die Filius hominis revelabitur.

G 31 In illa hora, qui fuerit in tecto, & vasa ejus in domo, ne descendat tollere illa; & qui in agro, similiter non redeat retrò.

32 Memores estote uxoris Lot.

*Matt. 10 d. 39 Marc 8 a. 35. Su. 9. c. 24. * Joan. 12 d. 25 * Matt. 14. d. 40 33 * Quicumque quæsierit animam suam salvam facere, perdet illam: & quicumque perdiderit illam, vivificabit eam.

34 Dico vobis: * In illa nocte erunt duo in lecto uno; unus assumetur, & alter relinquetur:

35 Duæ erunt molentes in unum; una assumetur, & altera relinquetur: duo in agro; unus assumetur, & alter relinquetur.

36 Respondentes dicunt illi: Ubi Domine?

37 Qui dixit illi: Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.

CAPUT XVIII.

Per parabolam de judice iniquitatis & vidua importuna docet semper orandum; per parabolam verò de Pharisæo & Publicano quomodo sit orandum: pueros à se repelli vetat: dives qui à juventute omnia se servasse præcepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus relinquendis abiit tristis: & quid erit præmij omnia propter Christum relinquentibus: prædicit suam passionem, & prope Iericho cæcum illuminat.

A 1 DIcebat autem & parabolam ad illos, quoniam oportet semper orare & non deficere,

Eccl. 18 c. 22. 1. Thess. 5. c. 17. 2 Dicens: Judex quidam erat in quadam civitate, qui Deum non timebat, & hominem non reverebatur.

3 Vidua autem quædam erat in civitate illa, & veniebat ad eum, dicens: Vindica me de adversario meo.

4 Et nolebat per multum tempus. Post hæc autem dixit intra se: Et si Deum non timeo, nec hominem revereor:

5 Tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne in novissimo veniens suggillet me.

6 Ait autem Dominus: Audite quid Judex iniquitatis dicit.

B 7 Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis?

8 Dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum. Verumtamen Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?

9 Dixit autem & ad quosdam, qui in se confidebant tamquam justi, & aspernabantur ceteros, parabolam istam:

10 Duo homines ascenderunt in templum ut orarent: unus Pharisæus, & alter publicanus.

C 11 Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus gratias ago tibi quia non sum sicut ceteri hominum: raptores, injusti, adulteri: velut etiam hic publicanus.

12 Jeiuno bis in sabbato: decimas do omnium quæ possideo.

13 Et publicanus à longè stans, nolebat nec oculos ad cælum levare: sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori.

14 Dico vobis, descendit hic justificatus in domum suam ab illo: * quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. *Matt. 23. b. 12. Sup. 14. b. 11.

15 *Afferebant autem ad illum & infantes, ut eos tangeret. Quod cùm viderent discipuli, increpabant illos. *Matt. 19. b. 13 Mar 10 b. 10.

16 Jesus autem convocans illos, dixit: Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare eos: talium est enim regnum Dei.

17 Amen dico vobis: Quicumque non acceperit regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud.

18 * Et interrogavit eum quidam princeps, dicens: Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo? D *Matt. 19 b. 16

19 Dixit autem ei Jesus: Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi solus Deus.

20 Mandata nosti. *Non occides: Non mœchaberis: Non furtum facies: Non falsum testimonium dices: Honora patrem tuum & matrem. *Exod. 20 c. 13.

21 Qui ait: Hæc omnia custodivi à juventute mea.

22 Quo audito, Jesus ait ei: Adhuc unum tibi deest: omnia quæcumque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & veni, sequere me.

23 His ille auditis, contristatus est: quia dives erat valdè.

24 Videns autem Jesus illum tristem factum, E dixit: Quàm difficilè, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt.

25 Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in regnum Dei.

26 Et dixerunt qui audiebant: Et quis potest salvus fieri?

27 Ait illis: Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum.

28 Ait autem Petrus: Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te.

29 Qui dixit eis: Amen dico vobis, nemo est, qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios, propter regnum Dei,

30 Et non recipiat multò plura in hoc tempore, & in sæculo venturo vitam æternam.

31 * Assumpsit autem Jesus duodecim, & ait illis: Ecce ascendimus Jerosolymam, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per prophetas de Filio hominis. *Matt. 20 b. 17 Mar. 10 c. 32.

32 Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur:

33 Et postquam flagellaverint, occident eum, & tertia die resurget.

34 Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur.

35 * Factum est autem, cùm appropinquaret Jerico, cæcus quidam sedebat secus viam, mendicans. *Matt 20 d. 29 Mar 10 g. 46.

36 Et cùm audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc esset.

37 Dixerunt autem ei, quòd Jesus Nazarenus transiret.

38 Et clamavit, dicens: Jesu fili David miserere mei.

G 39 Et qui præibant, increpabant eum ut taceret. Ipse verò multò magis clamabat: Fili David miserere mei.

40 Stans autem Jesus jussit illum adduci ad se. Et cùm appropinquasset, interrogavit illum,

41 Dicens: Quid tibi vis faciam. At ille dixit: Domine, ut videam.

42 Et Jesus dixit illi: Respice, fides tua te salvum facit.

43 Et confestim vidit, & sequebatur illum magnificans Deum. Et omnis plebs ut vidit, dedit laudem Deo.

Caput XIX.

Ad Zachæum plurimis murmurantibus divertit: parabolam refert de homine nobili, qui abiens ad regnum accipiendum tradidit decem servis decem mnas, quem cives super se regnare nolebant: super pullum asinæ intrans cum honore Jerosolymam, flet super illam, prædicitque evertendam, & ingressus in templum ejicit ementes ac vendentes.

A 1 ET ingressus perambulabat Jericho.

2 Et ecce vir nomine Zachæus: & hic princeps erat publicanorum, & ipse dives.

3 Et quærebat videre Jesum, quis esset: & non poterat præ turba, quia statura pusillus erat.

4 Et præcurrens ascendit in arborem sycomorum ut videret eum: quia inde erat transiturus.

5 Et cùm venisset ad locum, suspiciens Jesus vidit illum, & dixit ad eum: Zachæe festinans descende: quia hodie in domo tua oportet me manere.

6 Et festinans descendit, & excepit illum gaudens.

7 Et cùm viderent omnes, murmurabant, dicentes quòd ad hominem peccatorem divertisset.

B 8 Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.

9 Ait Jesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est: eò quòd & ipse filius sit Abrahæ.

*Matt. 18. b. 11 10 * Venit enim Filius hominis quærere & salvum facere quod perierat.

11 Hæc illis audientibus, adjiciens dixit parabolam, eò quòd esset prope Jerusalem: & quia æstimarent quòd confestim regnum Dei manifestaretur.

*Matt 25. a. 14 12 Dixit ergo: * Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reverti.

13 Vocatis autem decem servis suis, dedit eis decẽ mnas, & ait ad illos: Negotiamini dum venio.

C 14 Cives autem ejus oderant eum: & miserunt legationem post illum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos.

15 Et factum est ut rediret accepto regno: & jussit vocari servos, quibus dedit pecuniam, ut sciret quantum quisque negotiatus esset.

16 Venit autem primus dicens: Domine, mna tua decem mnas acquisivit.

17 Et ait illi: Euge bone serve, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem civitates.

18 Et alter venit, dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas.

19 Et huic ait: Et tu esto super quinque civitates.

20 Et alter venit, dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario:

21 Timui enim te, quia homo austerus es: tollis D quod non posuisti, & metis quod non seminasti.

22 Dicit ei: De ore tuo te judico serve nequam, sciebas quòd ego homo austerus sum, tollens quod non posui: & metens quod non seminavi.

23 Et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, ut ego veniens cum usuris utique exegissem illam?

24 Et astantibus dixit: Auferte ab illo mnam, & date illi qui decem mnas habet.

25 Et dixerunt ei: Domine, habet decem mnas.

*Matt. 13. b. 12 25. c. 29 Mar. 4. c. 25 Sup. 8. c. 18. 26 * Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo.

27 Verumtamen inimicos meos illos qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, & interficite ante me. E

28 Et his dictis, præcedebat ascendens Jerosolymam.

*Matt. 21. a. 1. Mar 11 a. 1. 29 Et factum est, * cùm appropinquasset ad Bethphage, & Bethaniam, ad montem qui vocatur Oliveti, misit duos discipulos suos,

30 Dicens: Ite in castellum, quod contrà est: in quod introeuntes, invenietis pullum asinæ alligatum, cui nemo unquam, hominum sedit: solvite illum, & adducite.

31 Et si quis vos interrogaverit: Quare solvitis? sic dicetis ei: Quia Dominus operam ejus desiderat.

32 Abierunt autem qui missi erant: & invenerunt, sicut dixit illis, stantem pullum.

33 Si solventibus autem illis pullum, dixerunt domini ejus ad illos. Quid solvitis pullum?

34 At illi dixerunt: Quia Dominus eum necessarium habet.

*Joan. 12. b. 12 35 * Et duxerunt illum ad Jesum. Et jactantes vestimenta sua supra pullum, imposuerunt Jesum. F

36 Eunte autem illo, substernebant vestimenta sua in via.

37 Et cùm appropinquaret jam ad descensum Montis oliveti, cœperunt omnes turbæ discipulorum gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus, quas viderant, virtutibus,

38 Dicentes: Benedictus, qui venit rex in nomine Domini, pax in cælo, & gloria in excelsis.

39 Et quidam Pharisæorum de turbis, dixerunt ad illum: Magister, increpa discipulos tuos.

40 Quibus ipse ait: dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt.

41 Et ut appropinquavit, videns civitatem flevit super illam, dicens:

42 Quia si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.

43 Quia venient dies in te: & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te: & coangustabunt te undique?

*Matt. 24. a. 2 Mar. 13 a. 2 Inf. 21. b. 6. 44 Et ad terram prosternent te, & filios tuos, qui in te sunt, * & non relinquent in te lapidem super lapidem: eò quòd non cognoveris tempus visitationis tuæ.

45 * Et

*Matt. 21.b.11. Mar.11. b.15. *Isa.56. c.7. cr.7 b.11.

45 * Et ingressus in templum, cæpit ejicere vendentes in illo, & ementes,

46 Dicens illis: Scriptum est: * Quia domus mea domus orationis est. Vos autem fecistis illam speluncam latronum.

47 Et erat docens quotidie in templo. Principes autem sacerdotum,& Scribæ:& Principes plebis quærebant illum perdere.

48 Et non inveniebant quid facerent illi. Omnis enim populus suspensus erat,audiens illum.

CAPUT XX.

Non dicit sacerdotibus ac Scribis qua potestate hæc faciat, quia nec illi respondebant ad propositam de Ioannis baptismo quæstionem: parabolam refert de vinitoribus, qui cæsis domini servis etiam filium ejus occiderunt; tentatur Iesus de tributo Cæsari dando,& à Sadducæis de resurrectione: quomodo dicunt Christum filium esse David: cavendum à Scribis ambitiosis.

A Matt 21 b.23. Mar.11 d.27.

1 ET factum est in una dierum, docente illo populum in templo, & evangelizante,convenerunt principes sacerdotum, & Scribæ cum senioribus.

2 Et aiunt dicentes ad illum: Dic nobis, in qua potestate hæc facis? aut: Quis est, qui dedit tibi hanc potestatem?

3 Respondens autem Jesus, dixit ad illos: Interrogabo vos & ego unum verbum. Respondete mihi:

4 Baptismus Joannis de cælo erat, an ex hominibus?

5 At illi cogitabant intra se, dicentes: Quia si dixerimus, De cælo, dicet, Quare ergo non credidistis illi?

6 Si autem dixerimus, Ex hominibus,plebs universa lapidabit nos: certi sunt enim, Joannem prophetam esse.

7 Et responderunt se nescire unde esset.

8 Et Jesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate hæc facio.

B *Isai.5. a.1. Jer 2. c.21. Matth. 21.d.33. Mar.12 a.1.

9 Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc: * Homo plantavit vineam, & locavit eam colonis: & ipse peregrè fuit multis temporibus.

10 Et in tempore misit ad cultores servum, ut de fructu vineæ darent illi. Qui cæsum dimiserunt eum inanem.

11 Et addidit alterum servum mittere. illi autem hunc quoque cædentes,& afficientes contumelia, dimiserunt inanem.

12 Et addidit tertium mittere: qui & illum vulnerantes ejecerunt.

13 Dixit autem dominus vineæ: Quid faciam? mittam filium meum dilectum: forsitan,cùm hunc viderint, verebantur.

14 Quem cùm vidissent coloni, cogitaverunt intra se, dicentes: Hic est heres,occidamus illum, ut nostra fiat hereditas.

C

15 Et ejectum illum extra vineam, occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus vineæ?

16 Veniet, & perdet colonos istos, & dabit vineam aliis. Quo audito, dixerunt illi: Absit.

*Psf.117 d.22. Isa.28. d.16. Matt 21 d.42. Act. 4. b.11.

17 Ille autem aspiciens eos, ait: Quid est ergo hoc, quod scriptum est: *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli?

18 Omnis qui ceciderit super illum lapidem conquassabitur: super quem autem ceciderit comminuet illum.

Rom. 9. g 33. 1 Pet 2 b 7.

19 Et quærebant principes sacerdotum,& Scribæ, mittere in illum manus illa hora: & timuerunt populum: cognoverunt enim quòd ad ipsos dixerit similitudinem hanc.

*Matt. 22 b 15 Mar.12 b.13.

20 * Et observantes miserunt insidiatores, qui se justos simularent,ut caperent eum in sermone, ut traderent illũ principatui & potestati præsidis.

D

21 Et interrogavrunt eum, dicentes: Magister scimus quia rectè dicis & doces: & non accipis personam, sed viam Dei in veritate doces:

22 Licet nobis tributum dare Cæsari, an non?

23 Considerans autem dolum illorum, dixit ad eos: Quid me tentatis?

24 Ostendite mihi denarium. Cujus habet imaginem, & inscriptionem? Respondentes dixerunt ei: Cæsaris.

E

25 Et ait illis: * Reddite ergo quæ sunt Cæsaris,Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.

* Rom. 13 a.7.

26 Et non potuerunt verbum ejus reprehendere coram plebe:& mirati in responso ejus tacuerunt.

*Matt. 22.c.23. Mar.12. b 18.

27 * Accesserunt autem quidam Sadducæorum,qui negant esse resurrectionem, & interrogaverunt eum,

28 Dicentes: Magister, Moyses scripsit nobis: * Si frater alicujus mortuus fuerit habens uxorem, & hic sine liberis fuerit, ut accipiat eam frater ejus uxorem, & suscitet semen fratri suo.

*Deut. 25.a.5.

29 Septem ergo fratres erant: & primus accepit uxorem, & mortuus est sine filiis.

30 Et sequens accepit illam, & ipse mortuus est sine filio.

F

31 Et tertius accepit illam. Similiter & omnes septem,& non reliquerunt semen, & mortui sunt.

32 Novissimè omnium mortua est & mulier.

33 In resurrectione ergo, cujus eorum erit uxor? siquidem septem habuerunt eam uxorem.

34 Et ait illis Jesus: Filij hujus sæculi nubunt, & traduntur ad nuptias?

35 Illi verò, qui digni habebuntur sæculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores:

36 Neque enim ultrà mori poterunt: æquales enim Angelis sunt, & filij sunt Dei, cùm sint filij resurrectionis.

37 Quia verò resurgant mortui, & Moyses ostendit secus rubum, * sicut dicit Dominum, Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Jacob.

*Exod. 3. b. 6.

38 Deus autem non est mortuorum, sed vivorum: omnes enim vivunt ei.

39 Respondentes autem quidam Scribarum, dixerunt ei: Magister, benè dixisti.

40 Et amplius non audebant eum quidquam interrogare.

41 Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt Christum filium esse David?

G

42 Et ipse David dicit in libro Psalmorum:* Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis,

*Psf. 09 a. 1. Matth. 22.d.44. Mar 12 d. 36.

43 Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum?

44 David ergo Dominum illum vocat: & quomodo filius ejus est?

*Matt. 23.a.6. Mar.12 d. 38. Sup. 18. f.433

45 Audiente autem omni populo, dixit discipulis suis:

46 * Attendite à Scribis, qui volunt ambulare in

in stolis, & amant salutationes in foro, & primas cathedras in synagogis, & primos discubitus in conviviis:

47 Qui devorant domos viduarum, simulantes longam orationem. Hi accipient damnationem majorem.

CAPUT XXI.

Viduam duo minuta offerentem præfert divitibus multa offerentibus: subversionem templi prædicit, variáque prælia, afflictiones & persecutiones: adversus quæ roborat Apostolos: prædicit quoque subversionem Jerusalem, & Judæorum captivitatem ac dispersionem: de signis præcessuris judicium: cavendum à crapula, ebrietate curisque hujus vitæ, & vigilandum ac orandum.

A 1 RESpiciens autem, vidit eos, qui mittebant
Mar.12. d.41. munera sua in gazophylacium, divites.

2 Vidit autem & quamdam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo.

3 Et dixit: Verè dico vobis, quia vidua hæc pauper, plus quàm omnes misit.

4 Nam omnes hi ex abundanti sibi miserunt in munera Dei: hæc autem ex eo quod deest illi omnem victum suum quem habuit, misit.

5 Et quibusdam dicentibus de templo, quòd bonis lapidibus & donis ornatum esset, dixit:

B 6 Hæc quæ videtis, * venient dies, in quibus
* Matt. 24.a.2. Mar.13 a.2. Sup.19. g.44. non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur.

7 Interrogaverunt autem illum, dicentes: Præceptor, quando hæc erunt, & quod signum cum fieri incipient?

8 Qui dixit: Videte ne seducamini; multi enim venient in nomine meo, dicentes quia ego sum: & tempus appropinquavit nolite ergo ire post eos.

C 9 Cùm autem audieritis prælia, & seditiones, nolite terreri: oportet primùm hæc fieri, sed nondum statim finis.

10 Tunc dicebat illis: Surget gens contra gentem, & regnum adversus regnum.

11 Et terræ motus magni erunt per loca & pestilentiæ, & fames, terroréque de cælo, & signa magna erunt.

12 Sed ante hæc omnia injicient vobis manus suas, & persequentur tradentes in synagogas & custodias, trahentes ad reges & præsides, & propter nomen meum:

13 Continget autem vobis in testimonium.

14 Ponite ergo in cordibus vestris, non præmeditari quemadmodum respondeatis.

D 15 Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere omnes adversarij vestri.

16 Trademini autem à parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis & morte afficient ex vobis:

17 Et eritis odio omnibus propter nomen meum:

18 Et capillus de capite vestro non peribit.

19 In patientia vestra possidebitis animas vestras.

* Dan. 9.g.7. Matth. 24.b.15. Mar.13 b.14. 20 * Cùm autem videritis circumdari ab exercitu Jerusalem, tunc scitote quia appropinquavit desolatio ejus:

21 Tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes: & qui in medio ejus, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eam.

22 Quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia quæ scripta sunt.

23 Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. erit enim pressura magna super terram, & ira populo huic. E

24 Et cadent in ore gladij: & captivi ducentur in omnes Gentes, & Jerusalem calcabitur à Gentibus: donec impleantur tempora nationum.

25 * Et erunt signa in sole, & luna, & stellis, & in terris pressura Gentium præ confusione sonitus maris, & fluctuum: *Isa.12 b.10. Ezech. 32.b.7. Joel. c.13. Matth. 24.c.29. Mar.13 c.24.

26 Arescentibus hominibus præ timore, & expectatione, quæ supervenient universo orbi. nam virtutes cælorum movebuntur.

27 Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna, & majestate. F

28 His autem fieri incipientibus, respicite, & levate capita vestra: * quoniam appropinquat redemptio vestra. *Rom 8 d.23.

29 Et dixit illis similitudinem: Videte ficulneam, & omnes arbores:

30 Cùm producunt jam ex se fructum, scitis quoniam propè est æstas.

31 Ita & vos cum videritis hæc fieri, scitote quoniam propè est regnum Dei.

32 Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.

33 Cælum & terra transibunt: verba autem mea non transibunt.

34 Attenditte autem vobis, ne fortè graventur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ: & superveniat in vos repentina dies illa: G

35 Tamquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ.

36 Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante Filium hominis.

37 Erat autem diebus docens in templo: noctibus verò exiens, morabatur in monte, qui vocatur Oliveti.

38 Et omnis populus manicabat ad eum in templo audire eum.

CAPUT XXII.

Cogitant principes sacerdotum de occidendo Jesu, quem vendit Judas: jubet parari pascha: panem in corpus suum & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis, præcipiens ut idem faciant contentio discipulorum quis eorum sit major: prædicit trinam Petri negationem, jubens vendi tunicam & emi gladium: post prolixam in agonia orationem, & sudorem instar sanguinis in terram decurrentis, capitur à Judæis: quorum uni Petrus abscidit auriculam: conqueritur quòd ad eum quasi ad latronem capiendum exierint: in domo principis sacerdotum ter à Petro negatur, & à Judæis cæditur ac illuditur, & manè in concilio interrogatus fatetur se Dei filium.

A 1 APpropinquabat autem dies festus Azymorum, qui dicitur Pascha: Matth. 26 a.2. Mar.14 a.1.

2 Et quærebant principes sacerdotum: & Scribæ, quomodo Jesum interficerent: timebant verò plebem.

* Matt. 26 b.14. Mar.14 b 10. 3 * Intravit autem satanas in Judam, qui cognominabatur Iscariotes, unum de duodecim.

4 Et abiit, & locutus est cum principibus sacerdotum, & magistratibus, quemadmodum illum traderet eis.

5 Et gavisi sunt, & pacti sunt pecuniam illi dare.

6 Et spopondit. Et quærebat opportunitatem ut traderet illum sine turbis.

7 Venit

7 Venit autem dies Azymorum, in qua necesse erat occidi pascha.

8 Et misit Petrum & Joannem, dicens: Euntes parate nobis pascha, ut manducemus.

8 At illi dixerunt: Ubi vis paremus?

B 10 Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis in civitatem, occurret vobis homo quidam amphoram aquæ portans: sequimini eum in domum, in quam intrat,

11 Et dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi Magister: Ubi est diversorium, ubi pascha cum discipulis meis manducem?

12 Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum,& ibi parate.

13 Euntes autem, invenerunt sicut dixit illis, & paraverunt pascha.

*Matt. 26 b 19 Mar. 14 b. 17. 1 14 * Et cùm facta esset hora, discubuit, & duodecim Apostoli cum eo.

15 Et ait illis: Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar.

16 Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei.

17 Et accepto calice gratias egit, & dixit: Accipite, & dividite inter vos.

18 Dico enim vobis quòd non bibam de generatione vitis,donec regnum Dei veniat.

C 19 * Et accepto pane gratias egit, & fregit, & *1. Cor. 11. c. 24 dedit eis,dicens: Hoc est corpus meum,quod pro vobis datur: hoc facite in meã commemorationẽ.

20 Similiter & calicem, postquam cœnavit, dicens: Hic est calix novum testamentum in sanguine meo,qui pro vobis fundetur.

*Matt. 26 b 21 Mar. 14 b. 20. Joan. 13 b. 18. *Ps 40. b. 9. 21 * Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa.

22 Et quidem Filius hominis, * secundùm quod definitum est, vadit veruntamen væ homini illi, per quem tradetur.

23 Et ipsi cœperunt quærere inter se, quis esset ex eis qui hoc facturus esset.

24 Facta est autem & contentio inter eos, quis eorum videretur esse major.

*Matt. 20. c. 25 Mar. 10 f. 42. 25 Dixit autem eis: * Reges Gentium dominantur eorum: & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur.

26 Vos autem non sic: sed qui major est in vobis, fiat sicut minor: & qui præcessor est, sicut ministrator.

27 Nam quis major est, qui recumbit, an qui ministrat? nónne qui recumbit? Ego autem in medio vestrûm sum, sicut qui ministrat.

28 Vos autem estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis:

29 Et ego dispono vobis sicut disposuit mihi Pater meus regnum,

30 Ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo: & sedeatis super thronos judicantes duodecim tribus Israël.

31 Ait autem Dominus: Simon, Simon, ecce satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum:

D 32 Ego autem rogavi pro te ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.

33 Qui dixit ei: Domine, tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire.

34 * At ille dixit: Dico tibi Petre, non cantabit hodie gallus, donec ter abneges nosse me. Et dixit eis: *Matt. 26. c. 34. Mar. 14 c. 20.

35 * Quando misi vos sine sacculo,& pera,& calceamentis,numquid aliquid defuit vobis? *Matt 10. b. 9.

36 At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet sacculum, tollat;similiter & peram: & qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium,

37 Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc quod scriptum est,oportet impleri in me: *Et cùm iniquis deputatus est.Etenim ea,quæ sunt de me, finem habent. *Isa. 53 d. 12.

38 At illi dixerunt: Domine, ecce duo gladij hîc. At ille dixit eis: Satis est.

39 * Et egressus ibat secundùm consuetudinem in Montem olivarum. Secuti sunt autem illum & discipuli. *Matt. 26 b. 36 Mar. 14 d. 32. Ioan. 18 a. 1.

40 Et cùm perveniisset ad locum,dixit illis: Orate ne intretis in tentationem.

41 * Et ipse avulsus est ab eis quantum jactus E est lapidis: & positis genibus orabat, *Matt. 26. d. 39

42 Dicens: Pater si vis,transfer calicem istum à me: Verumtamen non mea voluntas,sed tua fiat. Mar 14 d. 35.

43 Apparuit autem illi Angelus de cælo, confortans eum.Et factus in agonia,prolixiùs orabat.

44 Et factus est sudor ejus,sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.

45 Et cùm surrexisset ab oratione,& venisset ad discipulos suos,invenit eos dormiẽtes præ tristitia.

46 Et ait illis: Quid dormitis? surgite, orate, ne intretis in tentationem.

47 * Adhuc eo loquente, ecce turba: & qui vocabatur Judas, unus de duodecim,antecedebat eos:& appropinquavit Jesu ut oscularetur eum. *Matt. 26 e. 47 Mar. 14 e. 43. Ioan. 18 a. 3.

48 Jesus autem dixit illi: Juda, osculo Filium hominis tradis?

49 Videntes autem hi,qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei: Domine,si percutimus in gladio?

50 Et percussit unus ex illis servum principis sa- F cerdotum,& amputavit auriculam ejus dexteram.

51 Respondens autem Jesus, ait: Sinite usque huc.Et cùm tetigisset auriculam ejus, sanavit eum.

52 Dixit autem Jesus ad eos, qui venerant ad se,principes sacerdotum,& magistratus templi,& seniores: Quasi ad latronem existis cum gladiis & fustibus?

53 Cùm quotidie vobiscum fuerim in templo, non extendistis manus in me: sed hæc est hora vestra,& potestas tenebrarum.

54 * Comprehendentes autem eum, duxerunt ad domum principis sacerdotum: Petrus verò sequebatur à longè. *Matt. 26 f. 57. Mar. 14 f. 53. Ioan. 18 d. 24

55 * Accenso autem igne in medio atrij,& circumsedentibus illis, erat Petrus in medio eorum. *Matt. 26 f. 69 Mat. 14 g. 66. oan 8 c. 25.

56 Quem cùm vidisset ancilla quædam sedentem ad lumen,& eum fuisset intuita,dixit. Et hic cum illo erat.

57 At ille negavit eum, dicens: Mulier non novi illum.

58 Et post pusillum alius videns eum,dixit: Et tu de illis es. Petrus verò ait: O homo non sum.

59 * Et intervallo facto quasi horæ unius, alius *Ioan. 18. c. 26. quidam

quidam affirmabat, dicens: Verè & hic cum illo erat: nam & Galilæus est.

60 Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicis. Et continuò adhuc illo loquente cantavit gallus.

G 61 Et conversus Dominus respexit Petrum. Et recordatus est Petrus verbi Domini, sicut dixerat: * Quia priùs quàm gallus cantet, ter me negabis:

*Matt. 26 c. 34 Mar. 14 c. 30. Ioan. 13. d. 38.

62 Et egressus foras Petrus flevit amarè.

63 Et viri qui tenebant illum, illudebant ei, cædentes.

64 Et velaverunt eum, & percutiebant faciem ejus: & interrogabant eum, dicentes: Prophetiza, quis est, qui te percussit?

65 Et alia multa blasphemantes dicebant in eũ.

*Matt. 27 a. 1. Mar. 15 a. 1 Ioan. 18 c. 28.

66 * Et ut factus est dies, convenerunt seniores plebis, & principes sacerdotum, & Scribæ, & duxerunt illum in concilium suum, dicentes: Si tu es Christus, dic nobis.

67 Et ait illis: Si vobis dixero, non credetis mihi:

68 Si autem & interrogavero, non respondebitis mihi neque dimittetis.

69 Ex hoc autem erit Filius hominis sedens à dextris virtutis Dei.

70 Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei? Qui ait: Vos dicitis, quia ego sum.

71 At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? ipsi enim audivimus de ore ejus.

CAPUT XXIII.

Accusatus coram Pilato mittitur ad Herodem qui illum spretum illusit: Pilatus conatur ipsum dimittere, proposito Barraba homicida, & promissa castigatione: Judæis tamen instantibus morti adjudicatur; ductúsque ad supplicium, vetat mulieres superse flere: cum latronibus crucifixus Patrem orat pro crucifigentibus: irridetur à principibus & à militibus aceto offert remissum: positaque superscriptione blasphematur ab uno latronum, alteri verò promittit sui in paradiso consortium: post tenebras aliáque signa clamans expirat, quem Centurio justum prædicat, & Ioseph corpus ejus spelit.

A 1 ET surgens omnis multitudo eorum, duxerunt illum ad Pilatum.

2 Cœperunt autem illum accusare, dicentes: Hunc invenimus subvertentem gentem nostram,

*Matt. 22. b. 21 Mar. 10 g. 17.

* & prohibentem tributa dare Cæsari, & dicentem se Christum regem esse.

*Matt. 27 b. 11 Mar. 15 a. 2. a. 1. Ioan. 18 f. 33.

3 * Pilatus autem interrogavit eum, dicens. Tu es rex Judæorum? At ille respondens ait: Tu dicis.

4 ait autem Pilatus ad principes sacerdotum, & turbas: Nihil invenio causæ in hoc homine.

5 At illi invalescebant, dicentes: Commovet populum, docens per universam, Judæam, incipiens à Galilæa usque huc.

6 Pilatus autem audiens Galilæam, interrogavit si homo Galilæus esset.

7 Et ut cognovit quod de Herodis potestate esset, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Jerosolymis erat illis diebus.

B 8 Herodes autem viso Jesu, gavisus est valdè, erat enim cupiens ex multo tempore videre eum: eò quòd audierat multa de eo, & sperabat signum aliquod videre ab eo fieri.

9 Interrogabat autem eum multis sermonibus. At ipse nihil illi respondebat.

10 Stabant autem principes sacerdotum & Scribæ constanter accusantes eum.

11 Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo: & illusit indutum veste alba, & remisit ad Pilatum.

12 Et facti sunt amici Herodes & Pilatus in ipsa die: nam anteà inimici erant ad invicem.

13 Pilatus autem convocatis principibus sacerdotum, & magistratibus, & plebe,

14 Dixit ad illos: Obtulistis mihi hunc hominem quasi avertentem populum, & ecce ego coram vobis interrogans,* nullam causam inveni in homine isto ex his, in quibus eum accusatis.

*Ioan. 18 g. 38. 19 a. 4

C

15 Sed neque Herodes: nam remisi vos ad illum, & ecce nihil dignum morte actum est ei.

16 Emendatum ergo illum dimittam.

17 Necesse autem habebat dimittere eis per diem festum, unum.

18 Exclamavit autem simul universa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbam.

19 Qui erat propter seditionem quandam factam in civitate & homicidiũ, missus in carcerẽ.

20 Iterùm autem Pilatus locutus est ad eos, volens dimittere Jesum.

21 At illi succlamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum.

22 Ille autem tertiò dixit ad illos:* Quid enim mali fecit iste? nullam causam mortis invenio in eo: corripiam ergo illum, & dimittam.

*Mat. 27. c. 23 Mar. 15 b. 14.

D

23 At illi instabant vocibus magnis postulantes ut crucifigeretur: & invalescebant voces eorum.

24 Et Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorũ.

25 Dimisit autem illis eum, qui propter homicidium & seditionẽ missus fuerat in carcerem quem petebant: Jesum verò tradidit voluntati eorum.

26 * Et cum ducerent eum, apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenensem, venientem de villa: & imposuerunt illi crucẽ portare post Jesum.

*Matt 27. d. 23 Mar. 15 b. 21.

27 Sequebatur autem illum multa turba populi, & mulierum: quæ plangebant, & lamentabantur eum.

28 Conversus autem ad illas Jesus, dixit: Filiæ Jerusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros.

29 Quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beatæ steriles, & ventres qui non genuerunt, & ubera quæ non lactaverunt.

30 Tunc incipient dicere montibus: * Cadite super nos; & collibus: Operite nos.

E

*Isa. 2. d. 19 Osee 10 e. 8. Apoc 6. d. 17.

31 Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?

32 Ducebantur autem & alij duo nequam cum eo, ut interficerentur.

33 * Et postquam venerunt in locum, qui vocatur Calvariæ, ibi crucifixerunt eum, & latrones, unum à dextris, & alterum à sinistris.

*Matt. 27. d. 33 Mar. 15 b 22. Ioan. 19 c. 17.

34 Jesus autem dicebat: Pater dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt. Dividentes verò vestimenta ejus, miserunt sortes.

35 Et stabat populus spectantes, & deridebant eum principes eum eis, dicentes: Alos salvos fecit, se salvum faciat, si hic est Christus Dei electus.

36 Illudebant autem ei & milites accendentes, & acetum offerentes ei,

37 Et dicentes: Si tu es rex Judæorum, salvum te fac.

38 Erat autem & superscriptio scripta super eum

cum litteris Græcis,& Latinis,& Hebraïcis:Hic est rex Judæorum.

39 Unus autem de his, qui pendebant, latronibus, blasphemabat eum dicens: Si tu es Christus, salvum fac temetipsum,& nos.

40 Respondens autem alter increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es.

41 Et nos quidem justè; nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali gessit.

42 Et dicebat ad Jesum: Domine, memento mei,cùm veneris in regnum tuum.

43 Et dixit illi Jesus: Amen dico tibi: Hodie mecum eris in paradiso.

44 Erat autem ferè hora sexta,& tenebræ factæ sunt in universam terram usque in horam nonam.

45 Et obscuratus est sol: & velum templi scissum est medium.

*Psal. 30. a. 6. 46 Et clamans voce magna Jesus ait: * Pater, in manus tuas commendo spiritum meum.Et hæc dicens, expiravit.

47 Videns autem Centurio quod factum fuerat,glorificavit Deum,dicens. Verè hic homo justus erat.

G 48 Et omnis turba eorum,qui simul aderant ad spectaculum istud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora sua revertebantur.

49 Stabant autem omnes noti ejus à longè, & mulieres quæ secutæ eum erant à Galilæa, hæc videntes.

*Matt. 27.g.57 Mar.15 d.43. Joan.19 g.38. 50 * Et ecce vir nomine Joseph,qui erat decurio, vir bonus & justus:

51 Hic non consenserat consilio & actibus eorum,ab Arimathæa civitate Judææ, qui expectabat & ipse regnum Dei.

52 Hic accessit ad Pilatum,& petiit corpus Jesu:

53 Et depositum involvit sindone, & posuit eum in monumento excisо, in quo nondum quisquam positus fuerat.

54 Et dies erat parasceves, & sabbatum illucescebat.

55 Subsecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus ejus.

56 Et reverterunt paraverunt aromata, & unguenta: & sabbato quidem siluerunt secundùm mandatum.

CAPUT XXIV.

Mulieribus ad Christi monumentum consternatis quòd ejus corpus non invenirent, Angeli ipsum resurrexisse nuntiant, & illæ Apostolis, quiid tamquam deliramentum accipiunt: Petrus ad monumentum currens & ipse admiratur quòd corpus non invenerit: duobus in Emmaus euntibus, Jesus Scripturas interpretatur, & in fractione panis ab eis agnoscitur: congregatis discipulis palpandum se præbet, & cum eis edens aperit sensum ut Scripturas intelligant ac promisso Spiritu sancto in cælum ascendit.

A 1 VNa autem sabbati valdè diluculo venerunt ad monumentum, portantes, quæ paraverant aromata:

*Matth. 28.a.1. Mar.16 d. 2. Joan 20 a.1.

2 Et invenerunt lapidem revolutum à monumento.

3 Et ingressæ non invenerunt corpus Domini Jesu.

4 Et factum est, dum mente consternatæ essent de isto,ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti.

5 Cùm timerent autem, & declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quæritis viventem cum mortuis?

6 Non est hic, sed surrexit: recordamini qualiter locutus est vobis, cùm adhuc in Galilæa esset,

7 Dicens: * Quia oportet filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia resurgere.

*Matt. 16.c.21. 17.c.21. Mar. 8. d.31. 9. e. 30. Sup.9. b. 22.

8 Et recordatæ sunt verborum ejus.

9 Et regressæ à monumento nunciaverunt hæc omnia illis undecim, & ceteris omnibus.

B 10 Erat autem Maria Magdalene,& Joanna, & Maria Jacobi, & ceteræ quæ cum eis erant, quæ dicebant ad Apostolos hæc.

11 Et visa sunt ante illos, sicut deliramentum, verba ista: & non crediderunt illis:

12 Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum: & procumbens vidit linteamina sola posita: & abiit secum mirans quod factum fuerat.

*Marc. 16.c 12 13 * Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum, quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Jerusalem, nomine Emmaus.

14 Et ipsi loquebantur ad invicem de his omnibus quæ acciderant.

15 Et factum est, dum fabularentur, & secum quærerent: & ipse Jesus appropinquans ibat cum illis.

16 Oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoscerent.

C 17 Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones, quos confertis ad invicem ambulantes, & estis tristes?

18 Et respondens unus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es in Jerusalem,& non cognovisti quæ facta sunt in illa his diebus?

19 Quibus ille dixit? Quæ? Et dixerunt: De Jesu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens in opere & sermone,coram Deo & omni populo:

20 Et quomodo eum tradiderunt summi sacerdotes & principes nostri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum:

21 Nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus Israël: & nunc super hæc omnia, tertia dies est hodie quod hęc facta sunt.

D 22 Sed & mulieres quędam ex nostris terruerunt nos quę ante lucem fuerunt ad monumentum.

23 Et non invento corpore ejus, venerunt, dicentes se etiam visionem angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere.

24 Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum: & ita invenerunt sicut mulieres dixerunt,ipsum verò non invenerunt.

25 Et ipse dixit ad eos:O stulti, & tardi corde ad credendū. in omnibus quæ locuti sunt Prophetæ:

26 Nónne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?

27 Et incipiens à Moyse, & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus scripturis, quæ de ipso erant.

28 Et appropinquaverunt castello quò ibant: & ipse se finxit longiùs ire.

29 Et coegerunt illum, dicentes: Mane nobiscum, quoniam advesperascit, & inclinata est jam dies & intravit cum illis.

30 Et factum est,dum recūberet cum eis,accepit

panem,& benedixit,ac fregit, & porrigebat illis.

31 Et apperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum : & ipse evanuit ex oculis eorum.

32 Et dixerunt ad invicem:Nónne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas?

33 Et surgentes eadem hora ingressi sunt in Jerusalem:& invenerunt congregatos undecim, & eos qui cum illis erant,

34 Dicentes : Quòd surrexit Dominus verè,& apparuit Simoni.

35 Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via : & quomodo cognoverunt eum in fractione panis.

* Marc. 16.c 14 Ioan.20 c 19. 36 * Dum autem hæc loquuntur, stetit Jesus in medio eorum,& dicit eis:Pax vobis:ego sum, nolite timere.

37 Conturbati verò,& conterriti, existimabant se spiritum videre.

F 38 Et dixit eis : Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra ?

39 Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum : palpate, & videte : quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.

40 Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus, & pedes.

41 Adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus præ gaudio,dixit : Habetis hîc aliquid, quod manducetur?

42 At illi obtulerunt ei partem piscis, & favum mellis.

43 Et cùm manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis.

44 Et dixit ad eos:Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos,cùm adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia,quæ scripta sunt in lege Moysi,& Prophetis, & Psalmis de me.

45 Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas.

G 46 Et dixerit eis:* Quoniam sic scriptum est,& sic oportebat Christum pati,& resurgere à mortuis tertia die: *Psal. 18. b.6.

48 Et prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes,incipientibus ab Jerosolyma.

48 * Vos autem testes estis horum. *Act.1. b.8.

49 * Et ego mitto promissum Patris mei in vos:vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto. *Ioan. 14.d.16

50 Eduxit autem eos foras in Bethaniam : & elevatis manibus suis benedixit eis.

51 * Et factum est,dum benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur in cælum. *Marc. 16.d.19 Act.1. b.7

52 Et ipsi adorantes, regressi sunt in Jerusalem cum gaudio magno:

53 Erant semper in templo, laudantes & benedicentes Deum. Amen.

SANCTUM JESU CHRISTI EVANGELIUM SECUNDUM JOANNEM.

Caput Primum.

Verbum est Deus,vita & lux omnem hominem illuminans; per quod omnia facta sunt, & quod homo factum est ; cui testimonium perhibet Ioannes dicens se vocem, & indignum qui illius solvat corrigiam calceamenti,eúmque esse agnum Dei qui tollit peccatum mundi: Andreas alter duorum Ioannis discipulorum qui Iesum secuti sunt, addducit ad illum etiam Simonem fratrem suum: Philippus quoque à Iesu vocatus, adducit ad eum Nathanael.

A 1 IN principio erat verbum, & Verbum erat apud Deum,& Deus erat Verbum.

2 Hoc erat in principio apud Deum.

3 Omnia per ipsum facta sunt : & sine ipso factum est nihil, quod factum est,

4 In ipso vita erat,& vita erat lux hominum:

5 Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.

*Matt. 3.d.1. Mar. 1. a.2. 6 * Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Joannes.

7 Hic venit in testimonium,ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum

8 Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine.

*Infr. 3. c.19. 9 * Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum,

B 10 In mundo erat, * & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognovit. *Heb. 11.a.3.

11 In propria venit,& sui eum non receperunt.

12 Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine ejus :

13 Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.

14 * Et Verbum caro factum est, & habitavit in nobis : & vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à Patre,plenum gratiæ & veritatis. *Matt. 1. c 16. Luc. 2. a. 7.

15 Joannes testimonium perhibet de ipso,& clamat dicens:Hic erat,quem dixi:Qui post me venturus est,ante me factus est : quia prior me erat. *1.Tim. 6 d.17.

16 * Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia.

17 Quia lex per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est.

18 * Deum nemo vidit unquam : unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit. C *1.Tim. 6. d.16. 1. Ioan. 4.c.12.

19 Et hoc est testimonium Joannis, quando miserunt Judæi ab Jerosolymis sacerdotes & Levitas ad eum, ut interrogarent eum : Tu quis es ?

20 Et

20 Et confessus est, & non negavit: & confessus est: Quia non sum ego Christus.

21 Et interrogaverunt eum: Quid ergo? Elias es tu? Et dixit: Non sum. Propheta es tu? Et respondit: Non.

22 Dixerunt ergo ei: Quis es, ut responsum demus his, qui miserunt nos? quid dicis de teipso?

* Isai. 40. a 3. Matth. 3. a 3. Marc. 1. a. 3. Luc. 3. b. 4. 23 Ait: * Ego vox clamantis in deserto: Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaïas propheta.

24 Et qui missi fuerant, ex Pharisæis.

D 25 Et interrogaverunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta?

* Matt. 3. c. 11. 26 Respondit eis Joannes, dicens: * Ego baptizo in aqua: medius autem vestrûm stetit, quem vos nescitis.

* Marc. 1. a. 7. Luc. 3. d. 16. Act. 1. a. 5. 11. c. 16. 19. a. 4. 27 * Ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus est: cujus ego non sum dignus ut solvam ejus corigiam calceamenti.

28 Hæc in Bethania facta sunt trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans.

29 Altera die vidit Joannes Jesum venientem ad se, & ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.

30 Hic est de quo dixi: Post me venit vir, qui ante me factus est: qui prior me erat.

31 Et ego nesciebam eum, sed ut manifestetur in Israël, propterea veni ego in aqua baptizans.

* Matt 3. d. 16 Marc. 1. b. 10. Luc. 3. c. 22. E 32 Et testimonium perhibuit Joannes, dicens: * Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de cælo, & mansit super eum.

33 Et ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto.

34 Et ego vidi: & testimonium perhibui quia hic est Filius Dei.

35 Altera die iterùm stabat Joannes, & ex discipulis ejus duo.

36 Et respiciens Jesum ambulantem, dixit. Ecce agnus Dei.

37 Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & secuti sunt Jesum.

38 Conversus autem Jesus, & videns eos sequentes se, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerunt: Rabbi, (quod dicitur interpretatum Magister) ubi habitas?

F 39 Dicit eis: Venite, & videte. Venerunt, & viderunt ubi maneret, & apud eum manserunt die illo: hora autem erat quasi decima.

40 Erat autem Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus, qui audierant à Joanne, & secuti fuerant eum.

41 Invenit hic primùm fratrem suum Simonem, & dicit ei: Invenimus Messiam, (quod est interpretatum Christus.)

42 Et adduxit eum ad Jesum. Intuitus autem eum Jesus, dixit: Tu es Simon filius Jona: tu vocaberis Cephas, (quod interpretatur Petrus.)

43 In crastinum voluit exire in Galilæam, & invenit Philippum. Et dicit ei Jesus: sequere me.

44 Erat autem Philippus à Bethsaida, civitate Andreæ & Petri.

G 45 Invenit Philippus Nathanael, & dicit ei: Quem scripsit * Moyses in lege, & * Prophetæ, invenimus Jesum filium Joseph à Nazareth.

* Gen. 49. b. 10. Deut. 18. d. 18. * Isai. 40. c. 10. 45. b. 8. Ier. 23. a. 5. Ezech. 34 f. 23. 37. g. 14. Dan. 9. f. 24. 25.

46 Et dixit ei Nathanael: A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus: Veni, & vide.

47 Vidit Jesus Nathanael venientem ad se, & dicit de eo: Ecce verè Israëlita, in quo dolus nō est.

48 Dicit ei Nathanael: Unde me nosti? Respondit Jesus, & dixit ei: Priusquam te Philippus vocaret, cùm esses sub ficu, vidi te.

49 Respondit ei Nathanael, & ait: Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Israël.

50 Respondit Jesus & dixit ei: Quia dixi tibi: Vidi te sub ficu, credis: majus his videbis.

51 Et dicit ei: Amen amen dico vobis, videbitis cælum apertum, & Angelos Dei ascendentes, & descendentes supra Filium hominis.

CAPUT II.

Jesus ad nuptias invitatus, aquam in vinum convertit, & à Capharnaum veniens Jerosolymam ejicit de templo negotiatores; ac signo Judæis petito, dicit, Solvite templum hoc, *&c. multi propter signa crediderunt in nomine Jesu, quibus ipse non se credebat.*

1 ET die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ: & erat mater Jesu ibi. A

2 Vocatus est autem & Jesus, & discipuli ejus, ad nuptias.

3 Et deficiente vino, dicit mater Jesu ad eum: Vinum non habent.

4 Et dicit ei Jesus: Quid mihi, & tibi est mulier? nondum venit hora mea.

5 Dicit mater ejus ministris: Quodcumque dixerit vobis, facite.

6 Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundùm purificationem Judæorum, capientes singulæ metretas binas vel ternas.

7 Dicit eis Jesus: Implete hydrias aqua. Et impleverunt eas usque ad summum.

8 Et dicit eis Jesus: Haurite nunc, & ferte architriclino. Et tulerunt.

9 Ut autem gustavit architriclinus aquam vinum factam, & non sciebat unde esset, ministri autem sciebant, qui hauserant aquam: vocat sponsum architriclinus. B

10 Et dicit ei: Omnis homo primùm bonum vinum ponit: & cùm inebriati fuerint, tunc id, quod deterius est: Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc.

11 Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ: & manifestavit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli ejus.

12 Post hoc descendit Capharnaum ipse, & mater ejus, & fratres ejus, & discipuli ejus: & ibi manserunt non multis diebus, C

13 Et propè erat Pascha Judæorum, & ascendit Jesus Jerosolymam:

14 Et invenit in templo vendentes, boves, & oves, & columbas, & numularios sedentes.

15 Et cùm fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes ejecit de templo, oves quoque, & boves, & numulariorum effudit æs, & mensas subvertit.

16 Et his, qui columbas vendebant, dixit: Auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei, domum negotiationis.

17 Recordati sunt verò discipuli ejus quia scriptum

*Pſ.68. b 10. ſcriptum eſt: * Zelus domus tuæ comedit me.

18 Reſponderunt ergo Judæi, & dixerunt ei: Quod ſignum oſtendis nobis quia hæc facis?

*Matt. 26.f.61. 27 c 40. Mar 14. f.28.15. c. 29. 19 Reſpondit Jeſus, & dixit eis: * Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.

20 Dixerunt ergo Judæi: Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc, & tu in tribus D diebus excitabis illud?

21 Ille autem dicebat de templo corporis ſui.

22 Cùm ergo reſurrexiſſet à mortuis recordati *Pſal.3. b.6.16. b.9. ſunt diſcipuli ejus, quia hoc dicebat, & * crediderunt ſcripturæ, & ſermoni quem dixit Jeſus.

23 Cùm autem eſſet Jeroſolymis in paſcha in die feſto, multi crediderunt in nomine ejus, videntes ſigna ejus quæ faciebat.

24 Ipſe autem Jeſus non credebat ſemetipſum eis, eò quòd ipſe noſſet omnes.

25 Et quia opus ei non erat ut quis teſtimonium perhiberet de homine: ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine.

CAPUT III.

Nicodemum nocte edocet de renaſcendo ex aqua & Spiritu, ac de ſui inſtar æneiſerpentis exaltatione, quòque Deus Filium ſuũ miſit ad ſalvandum mundum: facta quæſtione de purificatione, Joannes ſuis diſcipulis de Chriſto murmurantibus, laudat ipſum dicens illum creſcere oportere, ſe autem minui, & quòd pater omnia dederit in manu ejus; ut qui in eum credit, habeat vitam æternam; qui verò non credit, maneat ira Dei ſuper eum.

A 1 ERat autem homo ex Phariſæis, Nicodemus nomine, princeps Judæorum.

2 Hic venit ad Jeſum nocte, & dixit ei: Rabbi, ſcimus quia à Deo veniſti magiſter: nemo enim poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo.

3 Reſpondit Jeſus, & dixit ei: Amen, amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit denuò, non poteſt videre regnum Dei.

4 Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo poteſt homo naſci, cùm ſit ſenex? numquid poteſt in ventrem matris ſuæ iteratò introire, & renaſci?

5 Reſpondit Jeſus? Amen, amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.

6 Quod natum eſt ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt.

7 Non mireris quia dixi tibi: oportet vos naſci denuò.

8 Spiritus ubi vult ſpirat: & vocem ejus audis, *Pſ.134. b.7. * ſed neſcis unde veniat, aut quò vadat: ſic eſt omnis, qui natus eſt ex ſpiritu.

9 Reſpondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo poſſunt hæc fieri?

B 10 Reſpondit Jeſus, & dixit ei: Tu es magiſter in Iſraël, & hæc ignoras?

11 Amen, amen dico tibi, quia quod ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur, & teſtimonium noſtrum non accipitis.

12 Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo, ſi dixero vobis cæleſtia, credetis?

13 Et nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, Filius hominis, qui eſt in cœlo.

*Num. 21.c.9. 14 * Et ſicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto; ita exaltari oportet Filium hominis?

15 Ut omnis, qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.

16 * Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret: ut omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. *1.Joan. 3.b.9.

17 Non enim miſit Deus Filium ſuum in mundum, ut judicet mundum, ſed ut ſalvetur mundus per ipſum.

18 Qui credit in eum, non judicatur: qui autem non credit, jam judicatus eſt: quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei. C

19 Hoc eſt autem judicium: *quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem: erant enim eorum mala opera. *Sup.1. a.9.

20 Omnis enim qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus.

21 Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifeſtentur opera ejus, quia in Deo ſunt facta.

22 Poſt hæc venit Jeſus, & diſcipuli ejus, in terram Judæam: & illic demorabatur cum eis, *& baptizabat. *Inf.4. a.1.

23 Erat autem & Joannes baptizans in Aennon, juxta Salim: quia aquæ multæ erant illic, & veniebant, & baptizabantur.

24 Nondum enim miſſus fuerat Joannes in carcerem.

25 Facta eſt autem quæſtio ex diſcipulis Joannis cum Judæis de Purificatione.

26 Et venerunt ad Joannem, & dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, * cui tu teſtimonium perhibuiſti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum. *Sup.1 c.19.

27 Reſpondit Joannes, & dixit: Non poteſt homo accipere quidquã, niſi fuerit ei datum de cælo. D

28 Ipſi vos mihi teſtimonium perhibetis, *quòd dixerim: Non ſum ego Chriſtus: ſed quia miſſus ſum ante illum. *Sup.1 c.20.

29 Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi, qui ſtat, & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Hoc ergo gaudium meum impletum eſt.

30 Illum oportet creſcere, me autem minui.

31 Qui deſurſum venit ſuper omnes eſt. Qui eſt de terra, de terra eſt, & de terra loquitur. Qui de cælo venit, ſuper omnes eſt.

32 Et quod vidit, & audivit, hoc teſtatur: & teſtimonium ejus nemo accipit.

33 Qui accepit ejus teſtimonium, ſigna vit quia * Deus verax eſt. *Rom. 3.a.4.

34 Quem enim miſi Deus, verba Dei loquitur: non enim ad menſuram dat Deus ſpiritum.

35 Pater diligit Filium: & omnia dedit in manu ejus.

36 * Qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui autem incredulus eſt Filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum. *1.Joan. 5.c.10.

CAPUT IV.

Ieſus cum muliere Samaritana loquitur de aqua viva, & adorando Deo in ſpiritu, manifeſtans ei ſe eſſe Meſſiam promiſſum: & diſcipulis dicit ſe cibum habere quem illi neſciunt, nempe Patris obedientiam: de meſſe & metente ac ſeminante: multi Samaritanorum credunt in eum: filium reguli ſanitati reſtituit.

A 1 UT ergo cognovit Jeſus, quia audierunt Phariſæi quòd Jeſus plures diſcipulos facit, *& baptizat, quàm Joannes. *Sup.3. c.22.

2 (Quam

2 (Quamquam Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus.)
3 Reliquit Judæam, & abiit iterùm in Galilæam.
4 Oportebat autem eum transire per Samariam.
5 Venit ergo in civitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar juxtà prædium,* quod dedit Jacob Joseph filio suo.
6 Erat autem ibi fons Jacob. Jesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem. Hora erat quasi sexta.
7 Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Jesus: Da mihi bibere.
8 (Discipuli enim ejus abierant in civitatem ut cibos emerent.)
9 Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu Judæus cùm sis, bibere à me poscis, quæ sum mulier Samaritana? non enim coütuntur Judæi Samaritanis.
10 Respondit Jesus, & dixit ei: Si scires donum Dei, & quis est, qui dicit tibi: Da mihi bibere: tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivã.
11 Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus est: unde ergo habes aquam vivam?
12 Numquid tu major es patre nostro Jacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filij ejus, & pecora ejus?
13 Respondit Jesus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterùm: qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum:
14 Sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam
15 Dicit ad eum mulier: Domine da mihi hanc aquam, ut non sitiam, neque veniam huc haurire.
16 Dici ei Jesus: Vade, voca virum tuum, & veni huc.
17 Respondit mulier, & dixit: Non habeo virum. Dicit ei Jesus: Benè dixisti, quia non habeo virum:
18 Quinque enim viros habuisti; & nunc quem habes, non est tuus vir: hoc verè dixisti.
19 Dicit ei mulier: Domine, video quia Propheta es tu.
20 Patres nostri in monte hoc adoraverunt, & vos dicitis, * quia Jerosolymis est locus, ubi adorare oportet.
21 Dicit ei Jesus: Mulier crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Jerosolymis adorabitis Patrem.
22 * Vos adoratis quod nescitis: nos adoramus quod scimus, quia salus ex Judæis est.
23 Sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Nam & Pater tales quærit, qui adorent eum.
24 * Spiritus est Deus: & eos, qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare.
25 Dicit ei Mulier: Scio quia Messias venit (qui dicitur Christus) cùm ergo venerit ille, nobis annunciabit omnia.
26 Dicit ei Jesus: Ego sum, qui loquor tecum.
27 Et continuò venerunt discipuli ejus: & mirabantur quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit: Quid quæris, aut quid loqueris cum ea?
28 Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abiit in civitatem, & dicit illis hominibus:
29 Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumq; feci: numquid ipse est Christus?
30 Exierunt ergo de civitate, & veniebant ad eum.
31 Interea rogabant eum discipuli, dicentes: Rabbi, manduca,
32 Ille autem dicit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis
33 Dicebant ergo discipuli ad invicem: Numquid aliquis attulit ei manducare? E
34 Dicit eis Jesus: Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me, ut perficiam opus ejus.
35 Nónne vos dicitis, quòd adhuc quatuor menses sunt, & messis venit? Ecce dico vobis: Levate oculos vestros, & videte regiones,* quia albæ sunt jam ad messem.
36 Et qui mittit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam: ut, & qui seminat simul gaudeat, & qui metit.
37 In hoc enim est verbum verum: quia alius est qui seminat, & alius est qui metit.
38 Ego misi vos metere quod vos non laborastis: alij laboraverunt, & vos in labores eorũ introistis.
39 Ex civitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris testimonium perhibentis, Quia dixit mihi omnia quæcumque feci.
40 Cùm venissent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum ut ibi maneret. Et mansit ibi duos dies. F
41 Et multò plures crediderunt in eum propter sermonem ejus.
42 Et mulieri dicebant: Quia jam non propter tuam loquelam credimus: ipsi enim audivimus, & scimus, quia hic est verè Salvator mundi.
43 Post duos autem dies exiit inde: & abiit in Galilæam,
44 * Ipse enim Jesus testimonium perhibuit, quia Propheta in sua patria honorem non habet.
45 * Cùm ergo venisset in Galilæam, excepe-runt eum Galilæi, cùm omnia vidissent quæ fecerat Jerosolymis in die festo: & ipsi enim venerant ad diem festum.
46 Venit ergo iterùm in Cana Galilææ, * ubi fecit aquam vinum. Et erat quidam regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum.
47 Hic cùm audisset quia Jesus adveniret à Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum ut descenderet, & sanaret filium ejus: incipiebat enim mori.
48 Dixit ergo Jesus ad eum: Nisi signa & prodigia videritis, non creditis.
49 Dicit ad eum regulus: Domine, descende priùs quàm moriatur filius meus.
50 Dicit ei Jesus: Vade, filius tuus vivit. Credidit homo sermoni, quem dixit ei Jesus, & ibat.
51 Jam autem eo descendente, servi occurrerunt ei, & nuntiaverunt dicentes, quia filius ejus viveret.
52 Interrogabat ergo horam ab eis, in qua meliùs habuerit. Et dixerunt ei: Quia heri hora septima reliquit eum febris.
53 Cognovit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Jesus: Filius tuus vivit: & credidit ipse, & domus ejus tota.

* Gen 33.d 19. 48.d 21. Ios 24. g. 32.
C
D
* Deut. 12.a 5.
* 4. Reg. 17.g.41.
* 1. Cor. 3.d.17.
* Matt. 9.d.37. Luc 10. a. 2.
* Matt. 13.g 57. Mar 6. a. 4. Luc 4. d. 24.
* Matt. 4.b 12. Mar. 1. b. 14. Luc 4. b. 14.
* sup. 2 b. 9.

54 Hoc iterùm secundum signum fecit. Jesus, cùm venisset à Judæa in Galilæam.

CAPUT V.

Iesus ad piscinam sanato ægroto qui 38. annis langverat, jubet sabbato tollere grabatum: & Iudæis ei calumnianibus respondet se omnia sua simul cum Patre operari, mortuósque vivificare, ac judicem ab illo constitutum esse omnium, cui & Ioannes & propria opera ac Pater, imò & Moyses, ipse testimonium perhibent.

A 1 POst hæc erat dies festus Judæorum, & ascendit Jesus Jerosolymam.

Lev.23. a.5. Deut.16 a.1.

2 Est autem Jerosolymis Probatica piscina, quæ cognominatur Hebraicè Bethsaida, quinque porticus habens.

3 In his jacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum.

4 Angelus autem Domini descendebat secundùm tempus in piscinam: & movebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat à quacumque detinebatur infirmitate.

5 Erat autem quidam homo ibi, triginta & octo annos habens in infirmitate sua.

6 Hunc cùm vidisset Jesus jacentem, & cognovisset quia jam multum tempus haberet, dicit ei: Vis sanus fieri?

B 7 Respondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, ut cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam: dum venio enim ego, alius ante me descendit.

8 Dicit ei Jesus: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.

9 Et statim sanus factus est homo ille: & sustulit grabatum suum, & ambulabat. Erat autem sabbatum in die illo.

** Exod. 20.b.11 Jer cm. 17.d.24.*

10 Dicebant ergo Judæi illi qui sanatus fuerat: * Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatũ tuum.

11 Respondit eis: Qui me sanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum, & ambula.

12 Interrogaverunt ergo eum: Quis est ille homo, qui dixit tibi, Tolle grabatum tuum, & ambula.

13 Is autem, qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset. Jesus enim declinavit à turba constituta in loco.

C 14 Posteà invenit eum Jesus in templo, & dixit illi: Ecce sanus factus es: jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.

15 Abiit ille homo, & nuntiavit Judæis: quia Jesus esset, qui fecit eum sanum.

16 Propterea persequebantur Judæi Jesum, quia hæc faciebat in sabbato.

17 Jesus autem respondit eis: Pater meus usque modò operatur, & ego operor.

18 Propterea ergo magis quærebant eum Judæi interficere: quia non solùm solvebat sabbatum, sed & Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo. Respondit itaque Jesus, & dixit eis:

19 Amen, amen dico vobis: non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem: quæcumque enim ille fecerit, hæc & Filius similiter facit.

D 20 Pater enim diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit: & majora his demonstrabit ei opera, ut vos miremini.

21 Sicut enim pater suscitat mortuos, & vivificat: sic & filius, quos vult, vivificat.

22 Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio,

25 Ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem: qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui misit illum.

24 Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in judicium non venit, sed transiit à morte in vitam.

25 Amen, amen dico vobis, quia venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem Filij Dei: & qui audierint, vivent.

26 Sicut enim Pater habet vitam in semetipso: E
sic dedit & Filio habere vitam in semetipso:

27 Et potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est.

28 Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filij Dei:

** Matt. 25.d.46.*

29 * Et procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt in resurrectionem judicij.

30 Non possum ego à me ipso facere quidquam. Sicut audio, judico: & judicium meum justum est: quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.

31 Si ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum non est verum.

** Matt. 3.d.17. Sap.1. b.15.*

32 * Alius est qui testimonium perhibet de me: & scio quia verum est testimonium, quod perhibet de me.

33 Vos misistis ad Joannem: & testimonium F
perhibuit veritati.

34 Ego autem non ab homine testimonium accipio: sed hæc dico ut vos salvi sitis.

35 Ille erat lucerna ardens, & lucens. Vos autem voluistis ad horam exultare in luce ejus.

36 Ego autem habeo testimonium majus Joanne. Opera enim, quæ dedit mihi Pater ut perficiam ea; ipsa opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia pater misit me:

** Matt 3.d.17. 17.a.5.*

37 Et qui misit me Pater, * ipse testimonium perhibuit de me: neque vocem ejus umquam audistis, * neque speciem ejus vidistis.

** Deut. 4.b.12.*

38 Et verbum ejus non habetis in vobis manens: quia quem misit ille, huic vos non creditis.

39 Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in G
ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me:

40 Et non vultis venire ad me ut vitam habeatis.

41 Claritatem ab hominibus non accipio.

42 Sed cognovi vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis.

43 Ego veni in nomine Patris mei, & non accipitis me: si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.

44 Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis: & gloriam, quæ à solo Deo est, non quæritis?

45 Nolite putare quum ego accusaturus sim vos apud Patrem: est qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis.

** Gen.3. c.15 22.. d.18 49 b.10. Deut.18 c.15.*

46 Si enim crederitis Moysi, crederetis forsitan & mihi: * de me enim ille scripsit.

47 Si autem illius litteris non creditis, quomodo verbis meis credetis?

CAPUT

CAPUT VI.

Quinque panibus & duobus piscibus satiat quinque virorum millia, fugit volentes ipsum facere regem: super mare ad discipulos vento agitatos ambulat: de pane cælesti docet, quódque ipse sit panis vitæ, & caro ejus cibus quem oporteat manducare, sanguisque ejus potus quem oporteat bibere, quidam discipuli offensi ejus sermone deserunt ipsum, Apostoli autem cum eo permanent, quorum tamen unum dicit esse diabolum.

A 1 POst hæc abiit Jesus trans mare Galilææ, quod est Tiberiadis :

Matth. 14.b.13. Marc 6. d.32. Luc. 9. a.10.

2 Et sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa, quæ faciebat super his qui infirmabantur.

3 Subiit ergo in montem Jesus : & ibi sedebat cum discipulis suis.

4 Erat autem proximum Pascha, dies festus Judæorum.

5 Cùm sublevasset ergo oculos Jesus, & vidisset quia multitudo maxima venit ad eũ, dixit ad Philippum: Unde ememus panes, ut manducent hi?

6 Hoc autem dicebant tentantes eum: ipse enim sciebat quid esset facturus.

7 Respondit ei Philippus : Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat.

8 Dicit ei unus ex discipulis ejus, Andreas frater Simonis Petri :

9 Est puer unus hîc, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces: sed hæc quid sunt inter tantos?

B 10 Dixit ergo Jesus: Facite homines discumbere. Erat autem fœnum multum in loco. Discubuerunt ergo viri numero quasi quinque millia.

11 Accepit ergo Jesus panes : & cùm gratias egisset, distribuit discumbentibus : similiter & ex piscibus quantum volebant:

12 Ut autem impleti sunt, dixit discipulis suis : Colligite quæ superaverunt fragmenta, ne pereãt.

13 Collegerunt ergo, & impleverunt duodecim cophinos fragmentorum, ex quinque panibus hordeaceis, quæ superfuerunt his qui manducaverãt.

14 Illi ergo homines cùm vidissent quòd Jesus fecerat signum, dicebant : Quia hic est verè propheta, qui venturus est in mundum.

15 Jesus ergo cùm cognovisset, quia venturi essent ut raperent eum, & facerent eum regem, *fugit iterùm in montem ipse solus.

** Matt. 14 c.23. Marc. 6. f.46.*

16 Ut autem serò factum est, descenderunt discipuli ejus ad mare.

17 Et cùm ascendissent navim, venerunt trans mare in Capharnaum: & tenebræ jam factæ erant, & non venerat ad eos Jesus.

18 Mare autem, vento magno flante, exurgebat.

C 19 Cùm remigassent ergo quasi stadia viginti quinque aut triginta, vident Jesum ambulantem supra mare, & proximum navi fieri, & timuerunt.

20 Ille autem dicit eis : Ego sum, nolite timere.

21 Voluerunt ergo accipere eum in navim : & statim navis fuit ad terram, in quam ibant.

22 Altera die, turba quæ stabat trans mare, vidit quia navicula alia non erat ibi nisi una, & quia non introisset cum discipulis suis Jesus in navim, sed soli discipuli ejus abiissent :

23 Aliæ verò supervenerunt naves à Tiberiade, juxta locum ubi manducaverant panem, gratias agente Domino.

24 Cùm ergo vidisset turba quia Jesus non esset ibi, neque discipuli ejus, ascenderunt in naviculas, & venerunt Capharnaum quærentes Jesum.

25 Et cùm invenissent eum trans mare, dixerunt ei : Rabbi, quando huc venisti?

26 Respondit eis Jesus, & dixit : Amen, amen dico vobis: quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis.

D 27 Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis. * Hunc enim Pater signavit Deus.

** Mat. 3. d 17. 17. a. 3. Sup 1. d. 32.*

28 Dixerunt ergo ad eum : Quid faciemus ut operemur opera Dei?

29 Respondit Jesus, & dixit eis : * Hoc est opus Dei ut credatis in eum quem misit ille.

** 1. Joan. 3 d 23.*

30 Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signum ut videmus, & credamus tibi? quod operaris?

31 Patres nostri manducaverunt manna in deserto, sicut scriptum est : * Panem de cælo dedit eis manducare.

** Exod. 16 d 14. Num 11 b. 7 Psal. 77. c.24. Sap. 16. c.20.*

32 Dixit ergo eis Jesus : Amen, amen dico vobis : Non Moyses dedit vobis panem de cælo, sed Pater meus dat vobis panem de cælo verum.

33 Panis enim Dei est, qui de cælo descendit, & dat vitam mundo.

34 Dixerunt ergo ad eum : Domine, semper da nobis panem hunc.

35 Dixit autem eis Jesus : Ego sum panis vitæ : * qui venit ad me, non esuriet : & qui credit in me, non sitiet umquam.

** Ecc. 24 c.29.*

36 Sed dixi vobis, quia & vidistis me, & nõ creditis

37 Omne, quod dat mihi Pater, ad me veniet : & eum, qui venit ad me, non ejiciam foras :

38 Quia descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.

E 39 Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me, Patris : ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die.

40 Hæc est autem voluntas Patris mei, qui misit me, ut omnis, qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam, & ego resuscitabo eum in novissimo die.

41 Murmurabant ergo Judæi de illo, quia dixisset: Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi.

42 Et dicebant : * Nónne hic est Jesus filius Joseph, cujus nos novimus patrem, & matrem? Quomodo ergo dicit hic : Quia de cælo descendi?

** Matt. 13 g.55 Marc. 6. a. 3*

43 Respondit ergo Jesus, & dixit eis : Nolite murmurare in invicem :

44 Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum : & ego resuscitabo eum in novissimo die.

45 Est scriptum in Prophetis : * Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis, qui audivit à Patre, & didicit venit ad me.

** Isai. 54. f.13*

F 46 * Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is, qui est à Deo, hic vidit Patrem.

** Matt. 11. d.27*

47 Amen, amen dico vobis : Qui credit in me, habet vitam æternam.

48 Ego sum panis vitæ.

49 * Patres vestri manducaverunt manna in deserto, & mortui sunt.

** Exod. 16. c.13.*

50 Hic est panis de cælo descendens: ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur.

51 Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi.

52 Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.

53 Litigabant ergo Judæi ad invicem, dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?

54 Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen dico vobis: nisi manducaveritis carnem Filij hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitã in vobis.

55 Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: & ego resuscitabo eum in novissimo die.

*1. Cor. 11. f. 27. 56 * Caro enim mea, verè est cibus: & sanguis meus, verè est potus.

57 Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.

58 Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter Panem: & qui manducat me, & ipse vivet propter me.

59 Hic est panis, qui de cælo descendit. Non sicut manducaverunt patres vestri mãna, & mortui sunt Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.

60 Hæc dixit in synagoga docẽs, in Capharnaum.

61 Multi ergo audientes ex discipulis ejus, dixerunt: Durus est hic sermo, & quis potest eũ audire?

G 62 Sciens autem Jesus apud semetipsum, quia murmurarent de hoc discipuli ejus, dixit eis: Hoc vos scandalizat?

63 Si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat priùs?

64 Spiritus est, qui vivificat: caro non prodest quidquam. verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt.

65 Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Jesus qui essent non credentes, & quis traditurus esset eum.

66 Et dicebat: Propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datũ à Patre meo.

67 Ex hoc multi discipulorum ejus abierunt retrò: & jam non cum illo ambulabant.

68 Dixit ergo Jesus ad duodecim: Numquid & vos vultis abire?

69 Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes.

*Matt. 16. c. 16. Mar. 8. c. 19. Luc. 9. b. 20. 70 * Et nos credidimus & cognovimus, quia tu es Christus Filius Dei.

71 Respondit eis Jesus: Nónne ego vos duodecim elegi: & ex vobis unus diabolus est?

72 Dicebat autem Judam Simonis Iscariotem: hic enim erat traditurus eum, cùm esset unus ex duodecim.

CAPUT VII.

Ad Scenopegiæ festum quasi in occulto ascendens convincit de ipsius doctrina Judæos, quòd ipsum injustè calumniarentur de curato homine sabbato: sitientes ad se vocat; & de ipso turba variè loquitur: ministri qui ad eum apprehendendum missi erant audita ejus prædicatione collaudant ipsum, sed & Nicodemus ipsum defendens, malè audit à Pontificibus & Phariszis.

A 1 POst hæc autem ambulabat Jesus in Galilæam, non enim volebat in Judæam ambulare, quia quærebant eum Judæi interficere.

2 Erat autem in proximo dies festus Judæorum,

*Lev. 23. f. 34. *Scenopegia.

3 Dixerunt autem ad eum fratres ejus: Transi hinc, & vade in Judæam, ut & discipuli tui videant opera tua, quæ facis.

4 Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipse in palàm esse: si hæc facis, manifesta teipsũ mũdo.

5 Neque enim fratres ejus credebant in eum.

6 Dicit ergo eis Jesus: Tempus meum nondum advenit: tempus autem vestrum sẽper est paratum.

7 Non potest mundus odisse vos: me autem odit: quia ego testimonium perhibeo de illo, quòd opera ejus mala sunt.

8 Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendo ad diem festum istum: quia meum tempus nondum impletum est. B

9 Hæc cùm dixisset, ipse mansit in Galilæa,

10 Ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad diem festum non manifestè, sed quasi in occulto.

11 Judæi ergo quærebant eum in die festo, & dicebant: Ubi est ille?

12 Et murmur multum erat in turba de eo. Quidam enim dicebant: Quia bonus est. Alij autem dicebant: Non, sed seducit turbas.

13 Nemo tamen palàm loquebatur de illo, propter metum Judæorum.

14 Jam autem die festo mediante, ascendit Jesus in templum, & docebat.

15 Et mirabantur Judæi, dicentes: Quomodo hic litteras scit, cùm non didicerit?

16 Respondit eis Jesus, & dixit: Mea doctrina non est mea, sed ejus, qui misit me.

17 Si quis voluerit voluntatem ejus facere: C cognoscet doctrina, utrùm ex Deo sit, an ego à meipso loquar.

18 Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem quærit gloriam ejus, qui misit eum, hic verax est, & injustitia in illo non est.

*Exod. 24. a. 3. 19 * Nónne Moyses dedit vobis legem: & nemo ex vobis facit legem?

*Sup. 5. c. 18. 20 * Quid me quæritis interficere? Respondit turba, & dixit: Dæmonium habes: quis te quærit interficere?

21 Respondit Jesus, & dixit eis: Unum opus feci, & omnes miramini.

*Lev. 12. a. 3. *Gen. 17. b. 10. 22 Propterea * Moyses dedit vobis circumcisionem: (non quia ex Moyse est, * sed ex patribus) & in sabbato circumciditis hominem.

23 Si circumcisionem accipit homo in sabbato, D ut non solvatur lex Moysi: mihi indignamini quia totum hominem sanum feci in sabbato?

*Deut. 1. c. 16. 24 * Nolite judicare secundùm faciem, sed justum judicium judicate.

25 Dicebant ergo quidam ex Jerosolymis: Nónne hic est, quem quærunt interficere?

26 Et ecce palàm loquitur, & nihil ei dicunt. Numquid verè cognoverunt principes quia hic est Christus?

27 Sed hunc scimus unde sit: Christus autem cùm venerit, nemo scit unde sit.

28 Clamabat ergo Jesus in templo docens, & dicens: Et me scitis, & unde sim scitis: & à me ipso nõ veni, sed est verus, qui misit me, quem vos nescitis. E

29 Ego scio eũ: quia ab ipso sum, & ipse me misit.

30 Quærebant ergo eum apprehendere: & nemo misit in illũ manus, quia nondũ venerat hora ejus.

31 De turba autem multi crediderunt in eum, & dicebant: Christus cùm venerit, numquid plura signa faciet quàm quæ hic facit?

23 Audierunt

32 Audierunt Pharisæi turbam murmurantem de illo hæc : & miserunt Principes & Pharisæi ministros, ut apprehenderent eum.

33 Dixit ergo eis Jesus : Adhuc modicum tempus vobiscum sum : & vado ad eum qui me misit.

*Inf.13. d.33. 34 * Quæretis me, & non invenietis : & ubi ego sum, vos non potestis venire.

35 Dixerunt ergo Judæi ad semetipsos : Quò hic iturus est, quia non inveniemus eum ; numquid in dispersionem Gentium iturus est, & docturus Gentes ?

F 36 Quis est hic sermo, quem dixit : Quæretis me, & non invenietis : ubi sum ego, vos non potestis venire ?

*Lev. 23 f.27. 37 In novissimo autem * die magno festivitatis, stabat Jesus, & clamabat, dicens : Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.

*Deut. 18 c.15. Ioel.2 f.28. Act.2. c.17. 38 * Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.

39 Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum : nondum enim erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus.

40 Ex illa ergo turba cùm audissent hos sermones ejus, dicebant : Hic est verè propheta.

41 Alij dicebant : Hic est Christus. Quidam autem dicebant : Numquid à Galilæa venit Christus ?

*Mich. 5. a. 2. Mar. 2. a. 6 42 * Nónne Scriptura dicit : Quia ex semine David, & de Bethlehem castello, ubi erat David, venit Christus ?

43 Dissensio itaque facta est in turba propter eũ.

44 Quidam autem ex ipsis volebant apprehendere eum : sed nemo misit super eum manus.

G 45 Venerunt ergo ministri ad Pontifices, & Pharisęos. Et dixerũt eis illi : Quare nõ adduxistis illũ ?

46 Responderunt ministri : Numquam sic locutus est homo, sicut hic homo.

47 Responderunt ergo eis Pharisæi : Numquid & vos seducti estis ?

48 Numquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex Pharisæis ?

49 Sed turba hæc, quæ non novit legem, maledicti sunt.

*Sup.3. a.1. 50 Dixit Nicodemus, ad eos, * ille qui venit ad eum nocte, qui unus erat ex ipsis :

41 Numquid lex nostra judicat hominem, nisi *Deut. 17. b. 8. 19.d.15. priùs audierit ab ipso, *& cognoverit quid faciat ?

32 Responderunt, & dixerunt ei : Numquid & tu Galilæus es ? Scrutare Scripturas, & vide quia à Galilæa propheta non surgit.

33 Et reversi sunt unusquisque in domum suam.

CAPUT VIII.

Mulierem in adulterio deprehensam, scribens in terra absolvit ab accusatoribus : dicit se lucem mundi, & Pharisæos in peccato suo morituros : qui etiam verè sint ejus discipuli, qui ve servi aut liberi : dicit illos neque ex Deo neque ex Abraham : sed ex patre diabolo esse, qui veritatem dicenti non crederent : blasphemantibus dicit se dæmonium non habere, sed Patrem honorificare, & antequam Abraham fieret, se esse ; volentibusque eum lapidare, auferens sui prospectum exit de templo.

A 1 JEsus autem perrexit in montem Oliveti.

2 Et diluculo iterùm venit in templum, & omnis populus venit ad eum, & sedẽs docebat eos.

3 Adducunt autem Scribæ, & Pharisæi, mulierem in adulterio deprehensã ? & statuerunt eã in medio.

4 Et dixerunt ei : Magister, hæc mulier modò deprehensa est in adulterio.

5 * In lege autem Moyses mandavit nobis hujusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis ? *Lev. 20. b. 10.

6 Hoc autem dicebant tentantes eum, ut possent accusare eum. Jesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terra.

7 Cùm ergo perseverarent interrogantes eum, erexit se, & dixit : * Qui sine peccato est vestrùm, primus in illam lapidem mittat. *Deut. 17. b.7.

8 Et iterùm se inclinans, scribebat in terra.

9 Audientes autem unus post unum exibant, incipientes à senioribus : & remansit solus Jesus, & mulier in medio stans.

10 Erigens autem se Jesus, dixit ei : Mulier, ubi sunt, qui te accusabant ? nemo te condemnavit ? B

11 Quæ dixit : Nemo Domine. Dixit autem Jesus : Nec ego te condemnabo : Vade, & jam ampliùs noli peccare.

12 Iterùm ergo locutus est eis Jesus dicens : * Ego sum lux mundi : qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ. 1. Ioan. 1. b.5.

13 Dixerunt ergo ei pharisæi : Tu de te ipso testimonium perhibes : testimonium tuum non est verum.

14 Respondit Jesus, & dixit eis : Et si ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum : quia scio unde veni, & quo vado : vos autem nescitis unde venio, aut quò vado.

15 Vos secundùm carnem judicatis : ego non judico quemquam :

16 Et si judico ego, judicium meum verum est, quia solùs non sum : sed ego, & qui misit me, Pater.

17 Et in lege vestra scriptum est, * quia duorum hominum testimonium verum est. *Deut. 17. b.6. 19 d.15. Mat.18. c.16. 2. Cor. 13 a.1. Heb.10. c.28.

18 Ego sum, qui testimonium perhibeo de me ipso : & testimonium perhibet de me, qui misit, me Pater.

19 Dicebant ergo ei : Ubi est Pater tuus ? Respondit Jesus : Neque me scitis, neque Patrem meum : si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis.

20 Hæc verba locutus est Jesus in gazophilacio, C docens in templo : & nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora ejus.

21 Dixit ergo iterùm eis Jesus : Ego vado, & quæretis me, & in peccato vestro moriemini. Quò ego vado, vos non potestis venire.

22 Dicebant ergo Judæi : Nunquid interficiet semetipsum, quia dixit : Quò ego vado, vos non potestis venire ?

23 Et dicebat eis : Vos de deorsum estis, ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo.

24 Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis vestris : si enim non credideritis quia ego sum, moriemini in peccato vestro.

25 Dicebant ergo ei : Tu quis es ? Dixit eis Jesus : Principium, qui & loquor vobis.

26 Multa habeo de vobis loqui, & judicare, sed qui me misit, * verax est : & ego quæ audivi ab eo, hæc loquor in mundo. * Rom. 3. a.4.

27 Et non cognoverunt quia Patrem ejus dicebat Deum.

28 Dixit ergo eis Jesus : Cùm exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum, & à meipso facio nihil, sed sicut docuit me Pater : hæc loquor :

29 Et

29 Et qui me misit, mecum est, & non reliqui me solum: quia ego, quæ placita sunt ei, facio semper.
30 Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum.
31 Dicebat ergo Jesus ad eos, qui crediderunt ei, Judæos: Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis:
32 Et cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos.
33 Responderunt ei: Semen Abrahæ sumus, & nemini servivimus umquam: quomodo tu dicis: Liberi eritis?
34 Respondit eis Jesus: Amen, amen dico vobis: * quia omnis qui facit peccatum, servus est peccati.
35 Servus autem non manet in domo in æternum: filius autem manet in æternum.
36 Si ergo vos filius liberaverit, verè liberi eritis.
37 Scio quia filij Abrahæ estis: sed quæritis me interficere, quia sermo meus non capit in vobis.
38 Ego quod vidi apud Patrem meum, loquor: & vos quæ vidistis apud patrem vestrum facitis.
39 Responderunt, & dixerunt ei: Pater noster Abraham est. Dicit eis Jesus: Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.
40 Nunc autem quæritis me interficere, hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audivi à Deo: hoc Abraham non fecit.
41 Vos facitis opera patris vestri. Dixerunt itaque ei: Nos ex fornicatione non sumus nati: unum patrem habemus Deum.
42 Dixit ergo eis Jesus: Si Deus pater vester esset, diligeretis utique me: ego enim ex Deo processi, & veni: neq; enim à me ipso veni, sed ille me misit.
43 Quare loquelam meam non cognoscitis? Quia non potestis audire sermonem meum.
44 * Vos ex patre diabolo estis: & desideria patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit: quia non est veritas in eo, cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est & pater ejus.
45 Ego autem si veritatẽ dico, non creditis mihi.
46 Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?
47 * Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.
48 Responderunt ergo Judæi, & dixerunt ei: Nónne benè dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?
49 Respondit Jesus: Ego dæmonium non habeo: sed honorifico Patrẽ meũ, & vos inhonorastis me.
50 Ego autem non quæro gloriam meam: est qui quærat, & judicet.
51 Amen, amen dico vobis: si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternũ.
52 Dixerunt ergo Judæi: Nunc cognovimus quia dæmonium habes. Abraham mortuus est, & Prophetæ: & tu dicis: Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in æternum.
53 Numquid tu major es patre nostro Abraham, qui mortuus est? & Prophetæ mortui sunt. Quem te ipsum facis?
54 Respondit Jesus: Si ego glorifico me ipsum, gloria mea nihil est: est Pater meus, qui glorificat me, quem vos dicitis quia Deus vester est,
55 Et non cognovistis eum: ego autẽ novi eum: Et si dixero quia non scio eum, ero similis vobis, mendax. Sed scio eum, & sermonem ejus servo.
56 Abraham pater vester exultavit ut videret diem meum: vidit, & gavisus est.
57 Dixerunt ergo Judæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?
58 Dixit eis Jesus: Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum.
59 Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum: Jesus autem abscondit se, & exivit de templo.

CAPUT IX.

Cæcum à nativitate sabbato illuminat; cujus miraculi gloriam Pharisæi multis technis laborant Christo detrahere; & quia is qui cæcus fuerat Christum tuetur, extra synagogam ejicitur; sed à Christo eductus credit, & adorat ipsum, qui in judicium se in mundum venisse ait.

1 ET prætereiens Jesus vidit hominem cæcum à nativitate:
2 Et interrogaverunt eum discipuli ejus: Rabbi, quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur?
3 Respondit Jesus: Neque hic peccavit, neque parentes ejus: sed ut manifestentur opera Dei in illo.
4 Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari.
5 Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi.
6 Hæc cùm dixisset, expuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus,
7 Et dixit ei: Vado, lava in natatoria Siloë (quod interpretatur Missus.) Abiit ergò, & lavit, & venit videns.
8 Itaque vicini, & qui viderant eum priùs quia mendicus erat, dicebant: Nónne hic est, qui sedebat, & mendicabat? Alij dicebant: Quia hic est.
9 Alij autem: Nequaquam, sed similis est ei. Ille verò dicebat: Quia ego sum.
10 Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi?
11 Respondit: Ille homo, qui dicitur Jesus, lutum fecit: & unxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad natatoria Siloë, & lava. Et abij, lavi, & video.
12 Et dixerunt ei: Ubi est ille? Ait: Nescio.
13 Adducunt eum ad Pharisæos, qui cæcus fuerat.
14 Erat autem sabbatum, quando lutum fecit Jesu, & aperuit oculos ejus.
15 Iterùm ergo interrogabant eum Pharisæi quomodo vidisset. Ille autem dixit eis: Lutum mihi posuit super oculos, & lavi, & video.
16 Dicebant ergo ex Pharisæis quidam? Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit. Alij autem dicebant: Quomodo potest homo peccator hæc signa facere? Et schisma erat inter eos.
17 Dicunt ergo cæco iterùm: Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: quia propheta est.
18 Non crediderunt ergo Judæi de illo, quia cæcus fuisset, & vidisset, donec vocaverunt parentes ejus qui viderant:
19 Et interrogaverunt eos, dicentes: Hic est filius vester, quem vos dicitis quia cæcus natus est? Quomodo ergo nunc videt?
20 Responderunt eis parentes ejus, & dixerunt: Scimus quia hic est filius noster, & quia cæcus natus est.
21 Quomodo

21 Quomodo autem nunc videat, nescimus: aut quis ejus aperuit oculos, nos nescimus: ipsum interrogate: ætatem habet, ipse de se loquatur.

E 22 Hæc dixerunt parentes ejus, quoniam timebant Judæos: jam enim conspiraverant Judæi, ut si quis eum confiteretur esse Christum, extra synagogam fieret.

23 Propterea parentes ejus dixerunt: Quia ætatem habet, ipsum interrogate.

24 Vocaverunt ergo rursum hominem, qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloriam Deo. nos scimus quia hic homo peccator est.

25 Dixit ergo eis ille: Si peccator est, nescio: unum scio, quia cæcus cùm essem, modò video.

26 Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? quomodo aperuit tibi oculos?

27 Respondit eis: Dixi vobis jam, & audistis: quid iterùm vultis audire? numquid & vos vultis discipuli ejus fieri?

F 28 Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu discipulus illius sis: nos autem Moysi discipuli sumus.

29 Non scimus quia Moysi locutus est Deus: hunc autem nescimus unde sit.

30 Respondit ille homo: & dixit eis: In hoc enim mirabile est, quia vos nescitis unde sit, & aperuit meos oculos:

31 Scimus autem quia peccatores Deus non audit: sed si quis Dei cultor est, & voluntatem ejus facit, hunc exaudit.

32 A sæculo non est auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati.

33 Nisi esset hic à Deo, non poterat facere quidquam.

34 Responderunt, & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et ejecerunt eum foras.

G 35 Audivit Jesus quia ejecerunt eum foras: & cùm invenisset eum, dixit ei: Tu credis in Filium Dei?

36 Respondit ille, & dixit: Quis est, Domine, ut credam in eum?

37 Et dixit ei Jesus: Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est.

38 At ille ait: Credo Domine. Et procidens adoravit eum.

29 Et dixit Jesus: In judicium ego in hunc mundum veni: ut qui non vident videant, & qui vident cæci fiant.

40 Et audierunt quidam ex Pharisæis, qui eum ipso erant, & dixerunt ei: Numquid & nos cæci sumus?

41 Dixit eis Jesus: Si cæci essetis, non haberetis peccatum, nunc verò dicitis: Quia videmus. Peccatum vestrum manet.

Caput X.

Christus verum describens pastorem & mercenarium, dicit se ostium ovium & eorum pastorem; qui & alias habeat oves ad idem ovile adducendas: animam suam ponit, ut iterùm sumat eam: Judæi laniare ipsum volunt, quia se ad opera sua referens, dicebat unum esse cum Patre, & Filium Dei; quod tamen ostendit non esse blasphemiam.

A 1 Amen, amen dico vobis: qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro.

2 Qui autem intrat per ostium, pastor est ovium.

3 Huic ostiarius aperit, & oves vocem ejus audiũt, & proprias oves vocat nominatim, & educit eas.

4 Et cùm proprias oves emiserit, ante eas vadit: & oves illum sequuntur, quia sciunt vocem ejus.

5 Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo: quia non noverunt vocem alienorum.

6 Hoc proverbium dixit eis Jesus. Illi autem B non cognoverunt quid loqueretur eis.

7 Dixit ergo eis iterùm Jesus: Amen, amen dico vobis, quia ego sum ostium ovium.

8 Omnes quotquot venerunt, fures sunt, & latrones, & non audierunt eos oves.

9 Ego sũ ostiũ. Per me si quis introierit, salvabitur: & ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet.

10 Fur non venit nisi ut furetur, & mactet, & perdat. Ego veni ut vitam habeant, & abundantiùs habeant.

11 Ego sum pastor bonus. * Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis: *Isa. 40. c. 11. Ezec. 34. f. 23. 37. g. 24.

12 Mercenarius autem & qui non est pastor, cujus non sunt oves propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit: & lupus rapit, & dispergit oves.

13 Mercenarius autem fugit, quia mercenarius C est, & non pertinet ad eum de ovibus.

14 Ego sum pastor bonus: & cognosco meas, & cognoscunt me meæ.

15 * Sicut novit me Pater, & ego agnosco Patrem: & animam meam pono pro ovibus meis. * Matt. 11. d. 27. Luc 10. f. 22.

16 Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc D ovili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet unum ovile, & unus pastor.

17 Propterea me diligit Pater: * quia ego pono animam meam, ut iterùm sumam eam. *Isa. 53 c. 7.

18 Nemo tollit eam à me: sed ego pono eam à me ipso, & potestatem habeo ponendi eam: & potestatem habeo iterum sumendi eam: Hoc mandatum accepi à Patre meo.

19 Dissensio iterùm facta est inter Judæos propter sermones hos.

20 Dicebant autem multi ex ipsis: Dæmonium habet, & insanit: quid eum auditis?

21 Alij dicebant: Hæc verba non sunt dæmonium habentis: numquid dæmonium potest cæcorum oculos aperire?

22 * Facta sunt autem Encænia in Jerosolymis: & hiems erat. * 1. Mac. 4. 7. 56. 59.

23 Et ambulabat Jesus in templo, in porticu E Salomonis.

24 Circumdederunt ergo eum Judæi, & dicebant ei: Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic nobis palàm.

25 Respondit eis Jesus: Loquor vobis, & non creditis opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me:

26 Sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis.

27 Oves meæ vocem meam audiunt: & ego cognosco eas, & sequuntur me:

28 Et ego vitam æternam do eis: & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.

29 Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus F est: & nemo potest rapere de manu Patris mei.

30 Ego & Pater unum sumus.

31 Sustulerunt ergo lapides Judęi, ut lapidarẽt eũ.

32 Respondit eis Jesus: Multa bona opera ostendi

ostendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis

33 Respondérunt ei Judæi: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia: & quia tu homo cùm sis, facis teipsum Deum.

34 Respondit eis Jesus: Nónne scriptum est in
* Ps. 81. 6. 6. lege vestra: * quia Ego dixi, dij estis?

35 Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est, & non potest solvi Scriptura,

G 36 Quem Pater sanctificavit, & misit in mundum, vos dicitis: Quia blasphemas: quia dixi, Filius Dei sum?

37 Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.

38 Si autem facio: & si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis, & credatis quia Pater in me est, & ego in Patre.

39 Quærebant ergo eum apprehendere: & exivit de manibus eorum.

40 Et abiit iterùm trans Jordanem, in eum locum, ubi erat Joannes baptizans primùm: & mansit illic.

41 Et multi venerunt ad eum, & dicebant: Quia Joannes quidem signum fecit nullum.

42 Omnia autem quæcúmque dixit Joannes de hoc, vera erant. Et multi crediderunt in eum.

CAPUT XI.

Jesus Lazarum quatuor diebus mortuum resuscitat, præfatus multa cum discipulis & cum Martha: quapropter dum propter hoc miraculum multi in Christum crederent, Pontifices & Pharisæi inito consilio statuerunt eum occidere; Caipha pontifice prophetante oportere Jesum mori, ne totus populus periret: Jesus autem secedit in civitatem Ephrem.

A 1 ERat autem quidam languens Lazarus à Bethania, de castello Mariæ, & Marthæ sororis ejus.

* Matt. 26. n. 7. Luc. v. f. 17 Inf. 12. a. 3. 2 (Maria autem erat, * quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis suis: cujus frater Lazarus infirmabatur.)

3 Miserunt ergo sorores ejus ad eum dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur.

4 Audiens autem Jesus dixit eis: Infirmitas hęc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam.

5 Diligebat autem Jesus Martham, & sororem ejus Mariam, & Lazarum.

6 Ut ergo audivit quia infirmabatur, tunc quidem mansit in eodem loco duobus diebus.

7 Deinde post hæc dixit discipulis suis: Eamus in Judæam iterùm.

8 Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc quærebant te Judæi lapidare, & iterùm vadis illuc?

B 9 Respondit Jesus: Nónne duodecim sunt horæ diei: Si quis ambulaverit in die, non offendit, quia lucem hujus mundi videt:

10 Si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est in eo.

11 Hæc ait, & post hæc dixit eis: Lazarus amicus noster dormit: sed vado ut à somno excitem eum.

12 Dixerunt ergo discipuli ejus: Domine, si dormit, salvus erit.

13 Dixerat autem Jesus de morte ejus: illi autem putaverunt quia de dormitione somni diceret.

14 Tunc ergo Jesus dixit eis manifestè: Lazarus mortuus est:

15 Et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi. sed eamus ad eum.

16 Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus, ad condiscipulos: Eamus & nos, ut moriamur cum eo.

17 Venit itaque Jesus: & invenit eum quatuor C dies jam in monumento habentem.

18 (Erat autem Bethania juxta Jerosolymam quasi stadiis quindecim.)

19 Multi autem ex Judæis venerant ad Martham & Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo.

20 Martha ergo ut audivit quia Jesus venit, occurrit illi: Maria autem domi sedebat.

21 Dixit ergo Martha ad Jesum: Domine, si fuisses hîc, frater meus non fuisset mortuus:

22 Sed & nunc scio, quia quæcumque popoposceris à Deo, dabit tibi Deus.

23 Dicit illi Jesus: Resurget frater tuus.

24 Dicit ei Martha: Scio quia resurget * in resurrectione in novissimo die.

25 Dixit ei Jesus: Ego sum resurrectio, & vita: * qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet *Luc. 14. c. 14. Sup. 5. c. 29. *Sup. 6. e 40.

26 Et omnis, qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc? D

27 Ait illi: Utique Domine, ego credidi, quia tu es Christus filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti.

28 Et cùm hæc dixisset, abiit, & vocavit Mariam sororem suam silentio, dicens: Magister adest, & vocat te.

29 Illa ut audivit, surgit citò, & venit ad eum:

30 Nondum enim venerat Jesus in castellum: sed erat adhuc in illo loco, ubi occurrerat ei Martha.

31 Judæi ergo, qui erant cum ea in domo, & consolabantur eam, cùm vidissent Mariam quia citò surrexit & exiit, secuti sunt eam dicentes; Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi.

32 Maria ergo, cùm venisset ubi erat Jesus, videns E eum, cecidit ad pedes ejus, & dicit ei: Domine, si fuisses hîc, non esset mortuus frater meus.

33 Jesus ergo, ut vidit eam plorantem, & Judæos qui venerant cum ea, plorantes, infremuit spiritu, & turbavit seipsum,

34 Et dixit: Ubi posuistis eum? Dicunt ei: Domine, veni, & vide.

35 Et lacrymatus est Jesus.

36 Dixerunt ergo Judæi: Ecce quomodo amabat eum.

37 Quidam autem ex ipsis dixerunt: * Non *sup. 9. a. 6. poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere ut hic non moreretur?

38 Jesus ergo rursum fremens in semetipso, venit ad monumentum, erat autem spelunca: & lapis superpositus erat ei.

39 Ait Jesus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha, soror ejus qui mortuus fuerat: Domine, jam fœtet, quatriduanus est enim.

40 Dicit ei Jesus: Nónne dixi tibi, quoniam si credideris, videbis gloriam Dei.

41 Tulerunt ergo lapidem: Jesus autem elevatis sursum oculis, dixit: Pater gratias ago tibi quoniam audisti me.

42 Ego autem sciebam quia semper me audis, F sed propter populum, qui circumstat, dixi: ut credant quia tu me misisti.

43 Hæc cùm dixisset, voce magna clamavit: Lazare veni foras.

44 Et

44 Et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus institis, & facies illius sudario erat ligata. Dixit eis Jesus: Solvite eum, & sinite abire.

45 Multi ergo ex Judæis, qui venerant ad Mariam & Martham, & viderant quæ fecit Jesus, crediderunt in eum.

46 Quidam autem ex ipsis abierunt ad Pharisæos, & dixerunt eis quæ fecit Jesus.

47 Collegerunt ergo Pontifices & Pharisæi concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit?

48 Si dimittimus eum, sic omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent nostrum locum, & gentem.

*Inf. 18. c. 14. 49 * Unus autem ex ipsis Caïphas nomine, cùm esset Pontifex anni illius, dixit eis? Vos nescitis quidquam,

50 Nec cogitatis quia expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.

G 51 Hoc autem à semetipso non dixit: sed cùm esset Pontifex anni illius, prophetavit, quòd Jesus moriturus erat pro gente,

52 Et non tantùm pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum.

53 Ab illo ergo die cogitaverunt ut interficerent eum.

54 Jesus ergo jam non in palàm ambulabat apud Judæos, sed abiit in regionem juxta desertum, in civitatem quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum discipulis suis.

55 Proximum autem erat Pascha Judæorum: & ascenderunt multi Jerosolymam de regione ante Pascha, ut sanctificarent seipsos.

56 Quærebant ergo Jesum: & colloquebantur ad invicem, in templo stantes: Quid putatis, quia non venit ad diem festum? Dederant autem Pontifices & Pharisæi mandatum, ut si quis cognoverit ubi sit, indicet, ut apprehendant eum.

CAPUT XII.

Apud Martham & Lazarum receptus, unguento à Maria ungitur, murmurante Juda fure: cogitarunt autem principes sacerdotum etiam Lazarum occidere: Jesus asello vectus cum honore Jerusalem ingreditur; & gentilibus eum videre cupientibus, dicit horam suæ clarificationis instare, sed granum frumenti prius mortificandum: vox Patris auditur de clarificando nomine suo: princeps hujus mundi foras ejiciendus: de excæcatione Judæorum prophetata ab Isaia: in Christo honoratur aut spernitur Pater.

A Mat 26. a. 6. 1 JEsus ergo ante sex dies Paschæ venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitavit Jesus.

Mar. 14. a. 3. 2 Fecerunt autem ei cœnam ibi: & Martha ministrabat, Lazarus verò unus erat ex discumbentibus cum eo.

3 Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistici, pretio, & unxit pedes Jesus, & extersit pedes ejus capillis suis: & domus impleta est ex odore unguenti.

4 Dixit ergo unus ex discipulis ejus, Judas Iscariotes, qui erat eum traditurus:

5 Quare hoc unguentum non veniit trecentis denariis, & datum est egenis.

6 Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.

7 dixit ergo Jesus: Sinite illam, ut in diem sepulturæ meæ servet illud. B

8 Pauperes enim semper habetis vobiscum: me autem non semper habetis.

9 Cognovit ergo turba multa ex Judæis quia illic est: & venerunt, non propter Jesum tantùm, sed ut Lazarum viderent, quem suscitavit à mortuis.

10 Cogitaverunt autem principes sacerdotum, ut & Lazarum interficerent:

11 Quia multi propter illum abibant ex Judæis, & credebant in Jesum.

12 In crastinum autem turba multa, quæ venerat ad diem festum, cùm audissent quia venit Jesus Jerosolymam:

13 Acceperunt ramos palmarum, & processerunt obviam ei, & clamabant: Hosanna, benedictus, qui venit in nomine Domini, Rex Israël.

14 * Et invenit Jesus asellum, & sedit super eum, sicut scriptum est: * Zach. 9. c. 9. Mat. 21. n. 7. Mar. 11. a. 7. Luc. 19. f. 35.

15 Noli timere filia Sion: ecce rex tuus venit sedens super pullum asinæ. C

16 Hæc non cognoverunt discipuli ejus primùm: sed quando glorificatus est Jesus, tunc recordati sunt quia hæc erant scripta de eo, & hæc fecerunt ei.

17 Testimonium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo, quando Lazarum vocavit de monumento, & suscitavit eum à mortuis.

18 Propterea & obviam venit ei turba: quia audierunt eum fecisse hoc signum.

19 Pharisæi ergo dixerunt ad semetipsos: Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus post eum abiit.

20 Erant autem quidam Gentiles, ex his qui ascenderant ut adorarent in die festo.

21 Hi ergo accesserunt ad Philippum, qui erat à Bethsaida Galilææ, & rogabant eum, dicentes: Domine, volumus Jesum videre.

22 Venit Philippus, & dicit Andreæ: Andræas rursum & Philippus dixerunt Jesu.

23 Jesus autem respondit eis, dicens: Venit hora ut clarificetur Filius hominis.

24 Amen, amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit;

25 Ipsum solum manet, si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. * Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. D * Matt. 10. d. 39. 16. d. 25. Mar. 8. d. 35. Luc. 9. c. 24. 17 g. 33.

26 Si quis mihi ministrat, me sequatur: & ubi sum ego, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus.

27 Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam? Pater, salvifica me ex hac hora. Sed propterea veni in horam hanc.

28 Pater, clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de cælo: Et clarificavi, & iterùm clarificabo.

29 Turba ergo quæ stabat, & audierat, dicebat tonitruum esse factum. Alij dicebant: Angelus ei locutus est.

30 Respondit Jesus, & dixit: Non propter me hæc vox venit, sed propter vos.

31 Nunc judicium est mundi: nunc princeps hujus mundi ejicietur foras.

E 32 Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia trahaam ad meipsum.

33 (Hoc autem dicebat, significans qua morte esset moriturus.)

*Ps.109. b.4 116. a. 2. Isa. 40. b. 8. Ezech. 37 g. 25. 34 Respondit ei turba: Nos audivimus * ex lege, quia Christus manet in æternum: & quomodo tu dicis, Oportet exaltari Filium hominis? Quis est iste Filius hominis?

35 Dixit ergo eis Jesus: Adhuc modicum, lumen in vobis est. Ambulate dum lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant: & qui ambulat in tenebris, nescit quò vadat.

36 Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filij lucis sitis. Hoc locutus est Jesus, & abiit, & abscondit se ab eis.

37 Cùm autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum.

38 Ut sermo Isaiæ prophetæ impleretur, quem *Isa 53. a. 1. Rom 10. c. 16 dixit: * Domine, quis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui revelatum est?

F 39 Propterea non poterant credere, quia iterùm dixit Isaias:

* Isa. 6. c. 9 Mat. 13. b. 14. Mar. 4. b. 12. Luc. 8. b. 10. A. 28. f. 6. Rom. 11. b. 8. 40 * Excæcavit oculos eorum & induravit cor eorum: ut non videant oculis, & non intelligant corde: & convertantur, & sanem eos.

41 Hæc dixit Isaias, quando vidit gloriam ejus, & locutus est de eo.

42 Verumtamen & ex principibus multi crediderunt in eum: sed propter Pharisæos non confitebantur, ut è synagoga non ejicerentur.

43 Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriam Dei.

44 Jesus autem clamavit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum, qui misit me.

G 45 Et qui videt me, videt eum, qui misit me.

46 Ego lux in mundum veni: ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat.

47 Et si quis audierit verba mea, & non custodierit: ergo non judico eum, non enim veni ut judicem mundum, sed ut salvificem mundum.

* Mar. 16 d. 16. 48 Qui spernit me, & non accipit verba mea: habet qui judicet eum. * sermo, quem locutus sum, ille judicabit eum in novissimo die.

49 Quia ego ex me ipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar.

50 Et scio quia mandatum ejus vita æterna est. Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor.

CAPUT XIII.

Jesus à cœna linteo præcinctus, lavat pedes discipulorum, renuente primùm Petro, exhortans ut idem invicem faciant: proditorem suum Joanni indicat, quod post buccellam egresso, dicit se clarificatum: de novo mandato dilectionis: Petro trinam prædicit sui abnegationem.

A 1 ANte diem festum Paschæ, sciens Jesus quia venit hora ejus ut transeat ex hoc mundo ad Patrem: cùm dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.

Matt. 16 a. 2. Mar. 14. a. 1. Luc. 22. a. 1.

2 Et cœna facta, cùm diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Judas Simonis Iscariotæ.

3 Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exivit, & ad Deum vadit:

4 Surgit à cœna, & ponit vestimenta sua: & cùm accepisset linteum, præcinxit se.

5 Deinde mittit aquam in pelvim, & cœpit lavare pedes discipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus.

6 Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lavas pedes?

7 Respondit Jesus, & dixit ei: Quod ego facio, tu nescis modò, scies autem posteà.

8 Dicit ei Petrus: Non lavabis mihi pedes in æternum. Respondit ei Jesus: Si non lavero te, non habebis partem mecum.

9 Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantùm pedes meos, sed & manus, & caput.

10 Dicit ei Jesus? Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes.

11 Sciebat enim quisnam esset qui traderet eum: propterea dixit: Non estis mundi omnes.

12 Postquam ergo lavit pedes eorum, & accepit vestimenta sua: cùm recubuisset iterùm, dixit eis: Scitis quid fecerim vobis?

13 Vos vocatis me Magister, & Domine: & benè dicitis: sum etenim.

14 Si ergo ego lavi pedes vestros, Dominus, & Magister: & vos debetis alter alterius lavare Pedes.

15 Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.

16 * Amen, amen dico vobis: Non est servus major domino suo: neque Apostolus major est eo, qui misit illum. * Matt. 10. c. 24. Luc. 6. f. 40. Inf. 15. c. 20.

17 Si hæc scitis, beati eritis si feceritis ea.

18 Non de omnibus vobis dico: ego scio quos elegerim: sed ut adimpleatur Scriptura: * Qui manducat mecum panem, levabit contra me calcaneum suum. *Ps. 40. b. 10.

19 Amodò dico vobis, priusquam fiat: ut cùm factum fuerit, credatis quia ego sum.

C 20 * Amen, amen dico vobis: Qui accipit si quem misero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me misit. * Matt. 10. d. 40 Luc. 10. c. 16.

21 Cùm hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu: & protestatus est, dixit: Amen, amen dico vobis? Quia unus ex vobis tradet me. * Matt. 29. b. 21. Mar. 14. b. 18. Luc. 22. c. 21.

22 Aspiciebant ergo ad invicem discipuli, hæsitantes de quo diceret.

23 Erat ergo recumbens unus ex discipulis ejus in sinu Jesus, quem diligebat Jesus.

24 Innuit ergo huic Simon Petrus: & dixit ei: Quis est, de quo dicit?

25 Itaque cùm recubuisset ille supra pectus Jesu, dicit ei: Domine quis est?

26 Respondit Jesus: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cùm intinxisset panem, dedit Judæ Simonis Iscariotæ.

27 Et post buccellam, introivit in eum satanas. Et dixit ei Jesus: Quod facis, fac citiùs.

28 Hoc autem nemo scivit discumbentium ad quid dixerit ei. D

29 Quidam enim putabant, quia loculos habebat Judas, quòd dixisset ei Jesus: Eme ea, quæ opus sūt nobis ad diem festum: aut egenis ut aliquid daret.

30 Cùm ergo accepisset ille buccellam, exivit continuò. Erat autem nox.

13 Cùm

31 Cùm ergo exisset, dixit Jesus: Nunc clarificatus est filius hominis: & Deus clarificatus est in eo.

32 Si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso: & continuò clarificabit eum.

33 Filioli, adhuc modicum vobiscum sum. * Sup. 7. c. 34. * Quæretis me: & sicut dixi Judæis: Quò ego vado, vos non potestis venire: & vobis dico modò.

* Levit. 19. d. 18. Matth. 22. d. 39. Inf. 15. b. 12. 34 * Mandatum novum do vobis: Ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, ut & vos diligatis invicem.

35 In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.

36 Dicit ei Simon Petrus: Domine, quò vadis? Respondit Jesus: Quò ego vado, non potes me modò sequi: sequeris autem posteà.

37 Dicit ei Petrus: Quare non possum te sequi modò? * Matt. 26. c. 5. Mar. 14. c. 29. Luc. 22. d. 33. * animam meam pro te ponam.

38 Respondit ei Jesus: Animam tuam pro me pones? Amen, amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neges.

CAPUT XIV.

Consolando discipulos ait multas in domo Patris esse mansiones, seque rursum illos assumpturum: Thomæ dicit, se esse viam, veritatem, & vitam; Philippo autem, Patrem in se videri; illósque accepturos quidquid suo nomine petierint, & se alium Paraclitum à Patre eis missurum: docet quis ipsum diligere dicendus sit, & qualem pacem relinquat discipulis, qui de ipsius discessu merito gaudere deberent.

A 1 NOn turbetur cor vestrum. Creditis in Deum, & in me credite.

2 In domo Patris mei mansiones multæ sunt, si quò minùs dixissem vobis: Quia vado parare vobis locum.

3 Et si abiero, & præparavero vobis locum: iterùm venio, & accipiam vos ad me ipsum, ut ubi sum ego, & vos sitis.

4 Et quò ego vado, scitis, & viam scitis.

5 Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quò vadis: & quomodo possumus viam scire?

6 Dicit ei Jesus: Ego sum via, & veritas, & vita, nemo venit ad Patrem, nisi per me.

7 Si cognovissetis me, & Patrem meum utique cognovissetis: & amodò cognoscetis eum, & vidistis eum.

8 Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.

9 Dicit ei Jesus: Tanto tempore vobiscum sum: & non cognovistis me? Philippe, qui videt me, videt & Patrem. Quomodo tu dicis: Ostende nobis Patrem?

B 10 Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est? Verba, quæ ego loquor vobis, à me ipso non loquor. Pater autem in me manens, ipse facit opera.

11 Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est?

12 Alioquin propter opera ipsa credite. Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & majora horum faciet: quia ego ad Patrem vado.

* Matt. 7. b. 7. 21. b. 22. Mar. 11. c. 24. Inf. 16. c. 23. 13 * Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur Pater in Filio.

14 Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciã.

15 Si diligitis me, mandata mea servate.

16 Et ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum.

17 Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum, vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit.

18 Non relinquam vos orphanos: veniam ad vos C

19 Adhuc modicum: & mundus me jam non videt. Vos autem videtis me: quia ego vivo, & vos vivetis.

20 In illo die vos cognoscetis, quia ego sum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis.

21 Qui habet in mandata mea, & servat ea: ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.

22 Dicit ei Judas, non ille Iscariotes: Domine, quid factum est, quia manifestaturus es nobis teipsum, & non mundo?

23 Respondit Jesus, & dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus:

24 Qui non diligit me, sermones meos non ser- D vat. Et sermonem quem audistis, non est meus: sed ejus, qui misit me, Patris.

25 Hæc locutus sum vobis, apud vos manens.

26 Paraclitus autem Spiritus, sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcumque dixero vobis.

27 Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis. Non turbetur cor vestrum, neque formidet.

28 Audistis quia ego dixi vobis: Vado, & venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem: quia Pater major me est.

29 Et nunc dixi vobis priùs quàm fiat: ut cùm factum fuerit, credatis.

30 Jam non multa loquar vobiscum, venit enim princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam.

31 Sed ut cognoscat mundus quia diligo Patrem, & * sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. Surgite, eamus hinc. * Act. 2. c. 23.

CAPUT XV.

Christus vitis, Pater agricola, discipuli verò palmites: præceptum Christi de mutua dilectione frequenter iteratum: Apostoli amici Christi, quibus secreta sua communicavit & elegit eos ut fructum perpetuum afferrent; quos roborat adversus mundi odium ac persecutiones, dicens Judæos excusationem non habere de peccato suo.

A 1 EGo sum vitis vera: & Pater meus agricola est.

2 Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum: & omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.

3 * Jam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis. * Sup. 13. b. 10.

4 Manete in me: & ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis.

5 Ego sum vitis: vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere.

6 Si quis in me non manserit: mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.

7 Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint: quodcumque volueritis petetis, & fiet vobis.

B 8 In hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli.

9 Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.

10 Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego Patris mei præcepta servavi, & maneo in ejus dilectione.

11 Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur.

*sup.13. d. 34. Eph.5. a. 2. 1.Thess. 4.b.9. 12 * Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.

13 Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

14 Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis.

15 Jam non dicam vos servos: quia servus nescit quid faciat dominus ejus. Vos autem dixi amicos: quia omnia quæcumque audivi à Patre meo, nota feci vobis.

C 16 Non vos me elegistis: sed ego elegi vos, & * Matt. 28.d.19. posui vos * ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat: ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.

*1.Joan. 3 a.11. 4.6.7. 17 * Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.

18 Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit.

19 Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret: quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.

20 Mementote sermonis mei, quem ego dixi *Sup.13. b 16. Matth. 10.c.24 * Matt. 24.a 9. vobis: * Non est servus major domino suo. Si me persecuti sunt, * & vos persequentur: si sermonem meum servaverunt, & vestrum servabunt.

21 Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum: quia nesciunt enim, qui misit me.

D 22 Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.

23 Qui me odit: & Patrem meum odit.

24 Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & viderunt, & oderunt & me, & Patrem meum.

25 Sed ut adimpleatur sermo, qui in lege eorum scriptus est: * Quia odio habuerunt me gratis.

*Ps.24. d. 10. *Luc.24 g. 49. 26 * Cùm autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me:

27 Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.

CAPUT. XVI.

Discipulis prædicit futuras persecutiones, & quòd eis expediat ut ipse vadat, quò veniat Paraclitus qui mundum arguat, ipsosque doceat, & Christum clarificet: declarat quod dixerat, modicum & jam non videbitis me, *&c. addens similitudinem de muliere parente: hortatur ut à Patre petant ipsius nomine; prædicitque ipsorum fugam.*

A 1 HÆc locutus sum vobis, ut non scandalizemini.

2 Absque synagogis facient vos: sed venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo.

3 Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.

4 Sed hæc locutus sum vobis: ut cùm venerit hora eorum, reminiscamini quia ego dixi vobis.

5 Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiscum eram: Et nunc vado ad eum, qui misit me; & nemo ex vobis interrogat me, Quò vadis?

6 Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum.

7 Sed ego veritatem dico vobis: expedit vobis ut ego vadam: si enim abiero, Paraclitus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.

8 Et cùm venerit ille, arguet mundum de peccato, & de justitia, & de judicio.

9 De peccato quidem, quia non crediderunt in me:

10 De justitia verò, quia ad Patrem vado, & jam non videbitis me:

11 De judicio autem, quia princeps hujus mundi jam judicatus est.

12 Adhuc multa habeo vobis dicere: sed non B potestis portare modò.

13 Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, non enim loquetur à semetipso: sed quæcumque audiet loquetur, & quæ ventura sunt annuntiabit vobis.

14 Ille me clarificabit: quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.

15 Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt. Propterea dixi: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.

16 Modicum, & jam non videbitis me: & iterùm modicum, & videbitis me: quia vado ad Patrem.

17 Dixerunt ergo ex discipulis ejus ad invicem: Quid est hoc, quod dicit nobis: Modicum, & non videbitis me: & iterùm modicum, & videbitis me, & quia vado ad Patrem?

18 Dicebant ergo: Quid est hoc, quod dicit, Modicum? nescimus quid loquitur.

19 Cognovit autem Jesus, quia volebant eum C interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter vos, quia dixi, Modicum, & non videbitis me: & iterùm modicum, & videbitis me.

20 Amen, amen dico vobis: quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.

21 Mulier cùm parit, tristitiam habet, quia venit hora ejus: cùm autem pepererit puerum, jam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum.

22 Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis iterùm autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum: & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.

* Matt. 7.a.7. 21.b 22. Mar.11. c. 24. Luc.11. b. 9 Sup.14. b. 13. Iac. 1. a 5. 23 Et in illo die me non rogabitis quidquam. * Amen, amen dico vobis: si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.

24 Usque modò non petistis quidquam in nomine meo: Petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.

25 Hæc in proverbiis locutus sum vobis. Venit hora, cùm jam non in proverbiis loquar vobis, sed palàm de Patre annuntiabo vobis.

26 In

26 In illo die in nomine meo petetis: & non dico vobis quia ego rogabo Patrem de vobis:
27 Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis quia ego à Deo exivi.
28 Exivi à Patre, & veni in mundum: iterùm relinquo mundum, & vado ad Patrem.
29 Dicunt ei discipuli ejus: Ecce nunc palàm loqueris, & proverbium nullum dicis.
30 Nunc scimus quia scis omnia, & non opus est tibi ut quis te interroget: in hoc credimus quia à Deo existi.
31 Respondit eis Jesus: Modò creditis?
*Matt. 26.c 31. Mar 14 c.27. 32 * Ecce venit hora, & jam venit, ut dispergamini unusquisque in propria, & me solum relinquatis: & non solus quia Pater mecum est.
33 Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis: sed confidite, ego vici mundum.

CAPUT XVII.

Oratio Christi ad Patrem pro utriusque clarificatione, pro discipulis & iis qui per illos in ipsum essent credituri, ut serventur à malo, & omnes sint unum, mundúsque cognoscat ipsum fuisse à Patre missum.

A 1 HÆc locutus est Jesus, & sublevatis oculis in cælum, dixit: Pater venit hora, clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te:
*Matt. 28.d.18. 2 * Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne, quod dedisti ei, det eis vitam æternam.
3 Hæc est autem vita æterna: Ut cognoscant te, solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum.
4 Ego te clarificavi super terram: opus consummavi, quod dedisti mihi ut faciam:
5 Et nunc clarifica me tu Pater apud temetipsum, claritate, quam habui priùs, quàm mundus esset, apud te.
6 Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo: tui erant, & mihi eos dedisti: & sermonem tuum servaverunt.
7 Nunc cognoverunt, quia omnia quæ dedisti mihi, abs te sunt?
8 Quia verba, quæ dedisti mihi, dedi eis: & ipsi acceperunt, & cognoverunt verè quia à te exivi, & crediderunt quia tu me misisti.
B 9 Ego pro eis rogo: Non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi: quia tui sunt:
10 Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt: & clarificatus sum in eis.
11 Et jam non sum in mundo, & hi in mundo sunt, & ego ad te venio. Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi: ut sint unum, sicut & nos.
*Inf 18 b. 9. *Psal. 108 a 8. 12 Cùm essem cum eis, ego servabam eos in nomine tuo. * Quos dedisti mihi, custodivi: & nemo ex eis periit, nisi filius perditionis, * ut Scriptura impleatur.
C 13 Nunc autem ad te venio: & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis
14 Ego dedi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mundo.
15 Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos à malo.
16 De mundo non sunt, sicut & ego non sum de mundo.
17 Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas est.
18 Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum.
19 Et pro eis ego sanctifico meipsum: ut sint & ipsi sanctificati in veritate.
20 Non pro eis autem rogo tantùm: sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me:
21 Ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint: ut credat mundus, quia tu me misisti.
22 Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi D eis: ut sint unum, sicut & nos unum sumus.
23 Ego in eis, & tu in me: ut sint consummati in unum: & cognoscat mundus quia tu me misisti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti.
24 Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, & illi sint mecum: ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi: quia dilexisti me ante constitutionem mundi.
25 Pater juste, mundus te non cognovit: ego autem te cognovi: & hi cognoverunt, quia tu me misisti.
26 Et notum feci eis nomen tuum, & notum faciam: ut dilectio, qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis.

CAPUT XVIII.

Jesus à Judæis capitur, illis primum ad ipsius verbum in terram cadentibus: ad Annam & Caipham ducitur: respondens interroganti Pontifici, alapa cæditur: ter à Petro negatur: ductus in prætorium, dicit Pilato suum regnum non esse de hoc mundo: Judæi Jesum mori cupiunt, soluto Barabba.

1 HÆc cùm dixisset Jesus, egressus est cum A discipulis suis trans Torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse, & discipuli ejus.
2. Reg. 15.c.23. Mat.26 d. 36. Mar.14 d.32. Luc 22. d. 39. 2 Sciebat autem & Judas, qui tradebat eum, locum: quia frequenter Jesus convenerat illuc cum discipulis suis.
*Matt. 26.c.47. Mar 14. c. 43 Luc 22. c 47. 3 Judas ergo cùm accepisset cohortem, & à Pontificibus & Pharisæis ministros, venit illuc cum laternis, & facibus, & armis.
4 Jesus itaque sciens omnia, quæ ventura erant super eum, processit, & dixit eis: Quem quæritis?
5 Responderunt ei: Jesum Nazarenum. Dicit eis Jesus: Ego sum. Stabat autem & Judas, qui tradebat eum, cum ipsis.
6 Ut ergo dixit eis: Ego sum: abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram.
7 Iterùm ergo interrogavit eos: Quem quæritis? B Illi autem dixerunt: Jesum Nazarenum.
8 Respondit Jesus: Dixi vobis, quia ego sum: si ergo me quæritis, sinite hos abire.
*Sup. 17 b 12. 9 Ut impleretur sermo, quem dixit. * Quia quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quemquam.
10 Simon ergo Petrus habens gladium eduxit eum: & percussit pontificis servum: & abscidit auriculam ejus dexteram. Erat autem nomen servo Malchus.
11 Dixit ergo Jesus Petro: Mitte gladium tuum C in vaginam. Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum?

12 Cohors ergo,& tribunus,& ministri judæorum comprehenderunt Jesum,& ligaverunt eum:
*Luc.3. a.2. 13 Et adduxerunt eum ad * Annam primùm,erat enim socer Caiphæ,qui erat pontifex anni illius.
Sup.11 f.49. 14 Erat autem Caiphas, qui consilium dederat Judæis: Quia expedit, unum hominem mori pro populo.

15 Sequebatur autem Iesum Simon Petrus, & alius discipulus. Discipulus autem ille erat notus pontifici,& introivit cum Iesu in atriũ pontificis.
*Matt 26 f.58. Mar.14. f.54. Luc.22. f.55. 16 Petrus autem stabat ad ostium foris. * Exivit ergo discipulus alius, qui erat notus pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum.

17 Dixit ergo Petro ancilla ostiaria: Numquid & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille: Non sum:

D 18 Stabant autem servi & ministri ad prunas, quia frigus erat, & calefaciebant: se erat autem cum eis & Petrus stans, & calefaciens se.

19 Pontifex ergo interrogavit Iesum de discipulis suis, & de doctrina ejus.

20 Respondit ei Iesus: Ego palàm locutus sum mundo: ego semper docui in synagoga,& in templo, quò omnes Iudæi conveniunt: & in occulto locutus sum nihil.

21 Quid me interrogas? interroga eos, qui audierunt quid locutus sim ipsis: ecce hi sciunt quæ dixerim ego.

22 Hæc autem cùm dixisset, unus assistens ministrorum dedit alapam Iesu, dicens: Sic respondes pontifici?

23 Respondit ei Iesus: Si malè locutus sum, testimonium perhibe de malo: si autem benè, quid me cædis?
*Matt 26 f.57 Mar 14 f.53. Luc.22. f.54. 24 * Et misit eum Annas ligatum ad Caipham pontificem.

25 Erat autem Simon Petrus stans,& calefaciens se. * Dixerunt ergo ei: Numquid & tu ex discipulis ejus es? Negavit ille,& dixit: Non sum.
E
* Matt. 26.f.69 Mar.14 f. 67. Luc. 22. f.56. 26 Dicit ei unus ex servis pontificis, cognatus ejus,cujus abscidit Petrus auriculam: Nónne ego te vidi in horto cum illo?

27 Iterùm ergo negavit Petrus: & statim gallus cantavit.
*Matt. 27.a.2. Mar.15 a.1. *Act.10 d.28 11. a.3. 28 * Adducunt ergo Jesum à Caipha in prætorium. Erat autem manè: & ipsi non introierunt in prætorium, * ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha.

29 Exivit ergo Pilatus ad eos foras,, & dixit, Quam accusationem affertis adversus hominem hunc?

F 30 Responderunt,& dixerunt ei: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum.

31 Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & secundùm legem vestram judicate eum. Dixerunt ergo ei Iudæi: Nobis non licet interficere quemquam.
*Matt. 20.c.19. 32 * Ut sermo Jesu impleretur, quem dixit, significans qua morte esset moriturus.
*Matth 2.b.11 Mar.15 a.2 Luc.23. a.3. 33 * Introivit ergo iterùm in prætorium Pilatus, & vocavit Jesum,& dixit ei: Tu es rex Judæorum?

34 Respondit Jesus: A temetipso hoc dicis, an aliis dixerunt tibi de me?

35 Respondit Pilatus: Numquid ego Judæus sum? Gens tua,& pontifices tradiderunt te mihi: quid feci?

36 Respondit Jesus: Regnum meum non est de G
hoc mundo, si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent ut non traderer Judæis: nunc autem regnum meum non est hinc.

37 Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit Jesus: Tu dicis quia rex sum ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati: omnis qui est ex veritate, audit vocem meam.

38 Dicit ei Pilatus: Quid est veritas: Et cùm hoc dixisset, iterùm exivit ad Judæos, & dicit eis Ego nullam invenio in eo causam.

39 * Est autem consuetudo vobis ut unum dimittam vobis in Pascha: vultis ergo dimittam vobis regem Judæorum? *Matt. 27.b.15. Mar 15 a.6. Luc 23. c. 17.

40 Clamaverunt ergo rursum omnes, dicentes: Non hũc, sed Barabbam. Erat autẽ Barabbas latro.

CAPUT XIX.

A Pilato flagellatus, , variisque modis afflictus, & spinis coronatus, ad mortem deposcitur: rursúmque à Pilato examinatus, ostendit illum desuper tantùm habere in ipsum potestatem: Pilatus meticulosus, Iesum, quem regem dicit Iudæorum, morti adjudicat: Iesus bajulans sibi crucem, inter latrones crucifigitur; posito à Pilato super crucem titulo, divisísque à militibus vestimentis, & sorte de tunica missa: Iesus matri Ioannem, matrémque Ioanni commendat; & sitiens aceto potatur, consummatísque omnibus traditis spiritum: fractis latronum cruribus, ex aperto Christi latere sanguis & aqua profluit: ejúsque corpus myrrha & aloë conditum sepelitur.

1 TUnc ergo apprehendit Pilatus Iesum,& flagellavit. A *Matth. 27.c.27. Mar.15. b.17.

2 Et milites plectentes coronam de spinis, imposuerunt capiti ejus: & veste purpurea circumdederunt eum.

3 Et veniebant ad eum, & dicebant: Ave rex Iudæorum: & dabant ei alapas.

4 Exivit ergo iterùm Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras, ut cognoscatis quia nullam invenio in eo causam.

5 (Exivit ergo Iesus portans coronam spineam,& purpureum vestimentũ.) Et dicit eis: Ecce homo.

6 Cùm ergo vidissent eum Pontifices, & ministri, clamabant dicentes: Crucifige, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos, & crucifigite: ego enim non invenio in eo causam.

7 Responderunt ei Iudæi: Nos legem habemus,& secundùm legem debet mori, quia filium Dei se fecit. B

8 Cùm ergo audisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit.

9 Et ingressus est prætorium iterùm: & dixit ad Iesum: Unde es tu? Iesus autem responsum non dedit ei.

10 Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? nescis quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te?

11 Respondit Iesus: Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum esset desuper. Propterea qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.

12 Et exinde quærebat Pilatus dimittere eum. Iudæi autem clamabant dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. omnis enim, qui se regem facit, contradicit Cæsari.

13 Pilatus

C 13 Pilatus autem cùm audiſſet hos ſermones, adduxit foras Jeſum: & ſedit pro tribunali, in loco qui dicitur Lithoſtrotos, Hebraïcè autem Gabbatha.

14 Erat autem Paraſceve Paſchæ, hora quaſi ſexta, & dixit Judæis: Ecce rex veſter.

15 Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem veſtrum crucifigam? Reſponderunt Pontifices: Non habemus Regem, niſi Cæſarem.

16 Tunc ergo tradidit eis illum ut crucifigeretur. Suſceperunt autem Jeſum, & eduxerunt.

* Mat. 27. d. 33 Mar. 15 b. 22. Luc 23. c. 33. 17 * Et bajulans ſibi crucem, exivit in eum, qui dicitur Calvariæ, locũ, Hebraïcè autem Golgotha: 18 Ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos, hinc & hinc, medium autem Jeſum.

19 Scripſit autem & titulum Pilatus: & poſuit ſuper crucem. Erat autem ſcriptum: Ieſus Nazarenus, Rex Iudæorum.

D 20 Hunc ergo titulum multi Iudæorum legerunt: quia prope civitatem erat locus ubi crucifixus eſt Ieſus. Et erat ſcriptum Hebraïcè, Græcè, & Latinè.

21 Dicebant ergo Pilato Pontifices Iudæorum: Noli ſcribere, Rex Iudæorum: ſed quia ipſe dixit: Rex ſum Iudæorum.

22 Reſpondit Pilatus: Quod ſcripſi, ſcripſi.

* Matt. 27. d. 35 Mar. 15. c. 24 Luc. 23. c. 34. E 23 Milites ergo cùm crucifixiſſent eum, * acceperunt veſtimenta ejus, (& fecerunt quatuor partes: unicuique militi partem) & tunicam. Erat autẽ tunica inconſutilis, deſuper contexta per totum.

24 Dixerunt ergo ad invicem: Non ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa cujus ſit. Ut Scriptura impleretur, dicens: * Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi: & in veſtem meam miſerunt ſortem. Et milites quidem hæc fecerunt.

Pſ. 21. c. 19. 25 Stabant autem juxta crucem Ieſu mater ejus, & ſoror matris ejus Maria Cleophæ, & Maria Magdalene.

26 Cùm vidiſſet ergo Ieſus matrem & diſcipulum ſtantem, quem diligebat, dicit matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus.

27 Deinde dicit diſcipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua.

F 28 Poſteà ſciens Ieſus quia omnia conſummata ſunt, * ut conſummaretur Scriptura, dixit: Sitio.

Pſal. 68. c. 22. 29 Vas ergo erat poſitum aceto plenum. Illi autem ſpongiam plenam aceto, hyſſopo circumponentes, obtulerunt ori ejus.

30 Cùm ergo accepiſſet Ieſus acetum, dixit: Conſummatum eſt. Et inclinato capite tradidit ſpiritũ.

31 Iudæi ergo, (quoniam paraſceve erat) ut non remanerent in cruce corpora ſabbato, (erat enim magnus dies ille ſabbati) rogaverunt Pilatum ut frangerentur eorum crura, & tollerentur.

32 Venerunt ergo milites: & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus eſt cum eo.

33 Ad Ieſum autem cùm veniſſent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura:

34 Sed unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuò exivit ſanguis & aqua.

G 35 Et qui vidit, teſtimonium perhibuit: & verum eſt teſtimonium ejus. Et ille ſcit quia vera dicit: ut & vos credatis.

36 Facta ſunt enim hæc, ut Scriptura impleretur: * Os non comminuetis ex eo.

* Exod. 12 g. 46. Num. 8. b. 12. * Zach. 12 c. 10. * Matt. 27. g 57. Mar 15. d. 43. Luc. 23. g. 50. * Sup. 3. a. 2. 37 Et iterùm alia Scriptura dicit: * Videbunt in quem tranfixerunt.

38 * Poſt hæc autem rogavit Pilatum Joſeph ab Arimathæa, (eò quòd eſſet diſcipulus Ieſu, occultus autem propter metum Iudæorum) ut tolleret corpus Ieſu. Et permiſit Pilatus. Venit ergo, & tulit corpus Ieſu.

39 Venit autem & Nicodemus, * qui venerat ad Ieſum nocte primùm, ferens mixturam myrrhæ & aloës, quaſi libras centum.

40 Acceperunt ergo corpus Ieſu, & ligaverunt illud linteis cum aromatibus, ſicut mos eſt Iudæis ſepelire.

41 Erat autem in loco, ubi crucifixus eſt, hortus: & in horto monumentum novum, in quo nondum quiſquam poſitus erat.

42 Ibi ergo propter Paraſcevem Iudæorum, quia juxta erat monumentum, poſuerunt Ieſum.

CAPUT XX.

Maria Magdalene prima venit ad monumentum; deinde Petrus & Joannes: illa plorans ad monumentum videt Angelos, tandémque Jeſum agnoſcit: qui apparens Apoſtolis, pacem illis optat; & oſtenſis manibus ac latere, dat eis Spiritum ſanctum, ut peccata remittant ac retineant: rurſúmque non credenti Thomæ apparens cum reliquis diſcipulis, corpus præbet palpandum, beatos dicens qui in ipſo non viſo crediderunt: multa Chriſti ſigna non ſunt in hoc libro ſcripta.

1 UNa autem ſabbati, Maria Magdalene venit A
manè, cùm adhuc tenebræ eſſent, ad monumentum: & vidit lapidem ſublatum à monumento. Matt. 28. a. 1. Mar. 16. a. 1. Luc. 24. a. 1.

2 Cucurrit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & ad alium diſcipulum, quem amabat Ieſus, & dicit illis: Tulerunt Dominum de monumento, & neſcimus ubi poſuerunt eum.

3 Exiit ergo Petrus, & ille alius diſcipulus, & venerunt ad monumentum.

4 Currebant autem duo ſimul, & ille alius diſcipulus præcucurrit citiùs Petro, & venit primus ad monumentum.

5 Et cùm ſe inclinaſſet, vidit poſita linteamina, non tamen introivit.

6 Venit ergo Simon Petrus ſequens eum, & introivit in monumentũ, & vidit linteamina poſita, B

7 Et ſudarium, quod fuerat ſuper caput ejus, non cum linteaminibus poſitum, ſed ſeparatim involutum in unum locum.

8 Tunc ergo introivit & ille diſcipulus, qui venerat primus ad monumentum: & vidit, & credidit:

9 Nondum enim ſciebant Scripturam, quia oportebat eum à mortuis reſurgere.

10 Abierunt ergo iterùm diſcipuli ad ſemetipſos. C

11 * Maria autem ſtabat ad monumentum foris, plorans. Dum ergo fleret, inclinavit ſe, & proſpexit in monumentum. * Matt. 28. a. 5. Mar. 16. a. 5. Luc. 24. a. 4.

12 Et vidit duos angelos in albis, ſedentes, unum ad caput, & unum ad pedes, ubi poſitum fuerat corpus Jeſu.

13 Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum; & neſcio ubi poſuerunt eum.

14 Hæc cùm dixiſſet, converſa eſt retrorſum, & vidit Jeſum ſtantem, & non ſciebat quia Jeſus eſt.

15 Dicit ei Jeſus: Mulier, quid ploras? quem D
quæris? Illa exiſtimans quia hortulanus eſſet, dicit

ei: Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi ubi posuisti eum: & ego eum tollam.

16 Dicit ei Jesus: Maria. Conversa illa, dicit ei: Rabboni (quod dicitur Magister.)

E 17 Dicit ei Jesus: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum: vade autem ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem meum, & patrem vestrum; Deum meum, & Deum vestrum.

18 Venit Maria Magdalene annuntians discipulis: Quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi.

Marc. 16 c 14. Luc 24. c. 36. 1. Cor. 15 a. 5. 19 * Cùm ergo serò esset die illo, una sabbatorum, & fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum: venit Jesus, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis.

20 Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus, & latus. Gavisi sunt ergo discipuli viso Domino.

21 Dixit ergo eis iterùm: Pax vobis. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.

22 Hæc cùm dixisset, insufflavit: & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum:

F 23 * Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.

Matt. 18 c. 18.

24 Thomas autem unus ex duodecim, qui dicitur Didimus, non erat cum eis quando venit Jesus.

25 Dixerunt ergo ei alij discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus, non credam.

26 Et post dies octo, iterùm erant discipuli ejus intus; & Thomas cum eis. Venit Jesus januis clausis, & stetit in medio, & dixit: Pax vobis.

G 27 Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum: & noli esse incredulus, sed fidelis.

28 Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus.

29 Dixit ei Jesus: Quia vidisti me Thoma, credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt.

Inf. 21. d. 25. 30 * Multa quidem & alia signa fecit Jesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc.

31 Hæc autem scripta sunt, ut credatis, quia Jesus est Christus Filius Dei: & ut credentes, vitam habeatis in nomine ejus.

CAPUT XXI.

Piscantibus discipulis comprehendere facit Jesus copiosam piscium multitudinem; quo signo Petrus per Ioannem Dominum agnoscens, mittit se in mare; & facto prandio, de amore in Christum ter interrogatus, ter accipit pascendas ipsius oves, & de futura passione sua admonetur, frustrà de Ioannis morte curiosè scrutatus: non omnia Christi facta scripta sunt.

A 1 POsteà manifestavit se iterùm Jesus discipulis ad mare Tiberiadis. Manifestavit autem sic.

2 Erant simul Simon Petrus, & Thomas, qui dicitur Didimus, & Nathanael, qui erat à Cana Galilææ, & filij Zebedæi, & alij ex discipulis ejus duo.

3 Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Et exierunt, & ascenderunt in navim: & illa nocte nihil prendiderunt.

4 Manè autem facto stetit Jesus in littore: non tamen cognoverunt discipuli quia Jesus est.

5 Dixit ergo eis Jesus: Pueri numquid pulmentarium habetis? Responderunt ei: Non.

6 Dicit eis: Mittite in dexteram navigij rete; & invenietis. Miserunt ergo: & jam non valebant illud trahere præ multitudine piscium.

7 Dixit ergo discipulus ille, quem diligebat B Jesus Petro: Dominus est. Simon Petrus cùm audisset quia Dominus est, tunica succinxit se (erat enim nudus) & misit se in mare.

8 Alij autem discipuli navigio venerunt, (non enim longè erant à terra, sed quasi cubitis ducentis) trahentes rete piscium.

9 Ut ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, & piscem superpositum, & panem.

10 Dicit eis Jesus: Afferte de piscibus, quos prendidistis nunc.

11 Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus. Et cùm tanti essent, non est scissum rete.

12 Dicit eis Jesus: Venite, prandete. Et nemo C audebat discumbentium interrogare eum: Tu quis es? scientes, quia Dominus est.

13 Et venit Jesus, & accipit panem, & dat eis, & piscem similiter.

14 Hoc jam tertiò manifestatus est Jesus discipulis suis, cùm resurrexisset à mortuis.

15 Cùm ergo prandissent, dicit Simoni Petro Jesus: Simon Joannis diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos.

16 Dicit ei iterùm: Simon Joannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos.

17 Dicit ei tertiò: Simon Joannis, amas me? Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertiò, Amas me? & dixit ei: Domine tu omnia nosti: tu scis quia amo te. Dixit ei: Pasce oves meas.

18 * Amen, amen dico tibi: cùm esses junior, *1 Pet. 1. c. 14.* cingebas te, & ambulabas ubi volebas: cùm autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò tu non vis.

19 Hoc autem dixit, significans qua morte D clarificaturus esset Deum. Et cùm hoc dixisset, dicit ei: Sequere me.

20 Conversus Petrus vidit illum discipulum, quem diligebat Jesus, sequentem, * qui & recubuit *Sup. 13 c. 23.* in cœna super pectus ejus, & dixit: Domine quis est qui tradet te?

21 Hunc ergo cùm vidisset Petrus, dixit Jesu: Domine, hic autem quid?

22 Dicit ei Jesus: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere.

23 Exiit ergo sermo iste inter fratres, quia discipulus ille non moritur. Et non dixit ei Jesus: Non moritur; sed: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te?

24 Hic est discipulus ille, qui testimonium perhiberet de his, & scripsit hæc: & scimus, quia verum est testimonium ejus.

25 * Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jesus: *Sup. 20 g. 30.* quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.

ACTUS

ACTUS APOSTOLORUM.

Caput Primum.

Iesus promittens Apostolis Spiritum sanctum, dicit non esse ipsorum scire secreta temporum futurorum: & post ipsius in cælum ascensum dicitur ab Angelis similiter venturus: nomina Apostolorum: oratio Petri de uno in locum Iudæ proditoris sufficiendo; ubi præmissis precibus eligitur sorte Mathias.

A 1 PRIMUM quidem sermonem feci de omnibus, ô Theophile, quæ cœpit Jesus facere, & docere,

2 Usque in diem, qua, præcepiens Apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit, assumptus est:

3 Quibus & præbuit seipsum vivum post passionem suam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei.

*Luc. 24.g.49. Joan 14 d.26. 4 Et convescens, * præcepit eis ab Jerosolymis ne discederent, sed exspectarent promissionem Patris, * quam audistis (inquit) per os meum:

* Matt. 3.b 11. Mar.1. a. 8. Luc.3. d. 16. Joan.1. d.26. 5 Quia Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies,

6 Igitur qui convenerant, interrogabant eum, dicentes: Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israël?

B 7 Dixit autem eis: Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate:

*Infr 2. a. 2. 8 * Sed accipietis virtutem supervenientis Spiritus sancti in vos, & * eritis mihi testes in Jerusalem: & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ.

* Luc. 24.g.48

9 Et cùm hæc dixisset, videntibus illis, elevatus est: & nubes suscepit eum ab oculis eorum.

10 Cúmque intuerentur in cælum euntem illum, ecce duo viri astiterũt juxta illos in vestibus albis,

11 Qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum? hic Jesus, qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum.

12 Tunc reversi sunt Jerosolymam, à monte qui vocatur Oliveti, qui est juxta Jerusalem, sabbati habens iter.

C 13 Et cùm introissent in cœnaculum, ascenderunt ubi manebant Petrus & Joannes, Jacobus & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Jacobus Alphæi, & Simon Zelotes, & Judas Jacobi.

14 Hi omnes erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre Jesu, & fratribus ejus.

15 In diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum dixit (erat autem turba hominum simul, ferè centum viginti.)

* Ps 40. b. 10. Joan 13. b 18. 16 Viri fratres, oportet impleri Scripturam, * quã prædixit Spiritus sanctus per os David de Juda, qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt Jesum;

17 Qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerij hujus.

*Matt. 27.a 7. 18 * Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, & suspensus crepuit medius: & diffusa sunt omnia viscera ejus.

19 Et notum factum est omnibus habitantibus Jerusalem, ita ut appellaretur ager ille, lingua eorum, Haceldama, hoc est, ager sanguinis.

D 20 Scriptum est enim in libro Psalmorum: * Fiat commoratio eorum deserta, & non sit qui inhabitet in ea: * & episcopatum ejus accipiat alter.

* Ps 68. c. 26. * Ps. 108 a.8.

21 Oportet ergo ex his viris, qui nobiscum sunt congregati in omni tempore, quo intravit & exivit inter nos Dominus Jesus,

22 Incipiens à baptismate Joannis usque in diem qua assumptus est à nobis, testem resurrectionis ejus nobiscum fieri unum ex istis.

23 Et statuerunt duos, Joseph, qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est Justus, & Mathiã.

24 Et orantes dixerunt: Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende, quem elegeris ex his duobus unum,

26 Accipere locum ministerij hujus, & apostolatus, de quo prævaricatus est Judas ut abiret in locum suum.

26 Et dederunt sortes eis, & cecidit sors super Mathiam, & annumeratus est cum undecim Apostolis.

Caput II.

Effuso super discipulos Spiritu sancto die Pentecostes, admirantur Iudæi quòd omnium loquantur linguis: dicentes autem musto plenos esse confutat Petrus, citata inter alia suæ concionis prophetia Ioël, compunctique Iudæi audito Petri consilio; convertuntur ad Christum tria circiter millia; simúlque perseverant in doctrina Apostolorum, fractione panis & orationibus, habentes omnia communia.

A 1 ET cùm complerentur dies Pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco:

2 Et factus est repentè de cælo sonus, tamquam advenientis spiritus vehementis, & replevit totam domum ubi erant sedentes.

3 Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ tamquam ignis, sedítque supra singulos eorum:

* Matt. 3 c.11. Mar. 1. a 8. Luc. 3. d 16. Joan. 7. f. 39 Sup. 1. a. 8 Infr. 11. b 16. 19. a. 6. 4 * Et repleti sunt omnes Spiritu sancto, & cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis.

5 Erant autem in Ierusalem habitantes Iudæi, viri religiosi ex omni natione quæ sub cælo est.

6 Facta autem hac voce, convenit multitudo, & mente confusa est, quoniam audiebat unusquisque lingua sua illos loquentes.

7 Stupebant autem omnes, & mirabantur, dicentes: Nónne ecce omnes isti, qui loquuntur, Galilæi sunt,

B 8 Et quomodo nos audivimus unusquisque linguam nostram, in qua nati sumus?

9 Parthi, & Medi, & Ælamitæ, & qui habitant Mesopotamiam, Iudæam, & Cappadociam, Pontum, & Asiam,

10 Phrygiam, & Pamphyliam, Ægyptum, & partes Libyæ, quæ est circa Cyrenem, & advenæ Romani,

11 Iudæi quoque, & Proselyti, Cretes, & Arabes: audivimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei.

12 Stupebant autem omnes, & mirabantur ad invicem dicentes: Quidnam vult hoc esse?

13 Alij autem irridentes dicebant: quia musto pleni sunt isti.

14 Stans autem Petrus cum undecim, levavit vocem suam, & locutus est eis: Viri Judæi & qui habitatis Jerusalem universi, hoc vobis notum sit, & auribus percipite verba mea.

15 Non enim, sicut vos æstimatis, hi ebrij sunt, cùm sit hora diei tertia:

16 Sed hoc est quod dictum est per prophetam Joël:

C 17 * Et erit in novissimis diebus (dicit Dominus) effundam de Spiritu meo super omnem carnem: & prophetabunt filij vestri, & filiæ vestræ: & juvenes vestri visiones videbunt? & seniores vestri somnia somniabunt.

18 Et quidem super servos meos, & super ancillas meas, in diebus illis effundam de Spiritu meo, & prophetabunt:

19 Et dabo prodigia in cælo sursum, & signa in terra deorsum, sanguinem, & ignem, & vaporem fumi.

20 Sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus & manifestus.

21 * Et erit: omnis quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit.

22 Viri Israëlitæ, audite verba hæc: Jesum Nazarenum, virum approbatum à Deo in vobis, virtutibus, & prodigiis, & signis, quæ fecit Deus per illam in medio vestri, sicut & vos scitis:

23 Hunc definito consilio & præscietia Dei traditũ, per manus iniquorũ affigentes interemistis:

D 24 Quem Deus suscitavit solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo.

25 David enim dicit in eum: * Providebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi ne commovear:

26 Propter hoc lętatum est cor meũ, & exultavit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe:

27 Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.

28 Notas mihi fecisti vias vitæ: & replebis me jucunditate cum facie tua.

29 Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de patriarcha David, * quoniam defunctus est, & sepultum: & sepulchrum ejus est apud nos usque in hodiernum diem.

E 30 Propheta igitur cùm esset, & sciret quia jurejurando * juravisset illi Deus de fructu lumbi ejus sedere super sedem ejus:

31 Providens locutus est de resurrectione Christi, quia * neque derelictus est in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem.

32 Hunc Jesum resuscitavit Deus, cujus omnes nos testes sumus.

33 Dextera igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritus sancti accepta à Patre, effudit hunc, quem vos videtis, & auditis.

34 Non enim David ascendit in cælum: dixit autem ipse: * Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis.

35 Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

36 Certissimè sciat ergo omnis domus Israël, quia & Dominum eum, & Christum fecit Deus, hunc Jesum quem vos crucifixistis.

37 His autem auditis, compuncti sunt corde, & F dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apostolos: Quid faciemus, viri fratres?

38 Petrus verò ad illos: Pœnitentiam (inquit) agite, & baptizetur unusquisque vestrûm in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum: & accipietis donum Spiritus sancti.

39 Vobis enim est repromissio, & filiis vestris, & omnibus qui longè sunt, quoscumque advocaverit Dominus Deus noster.

40 Aliis etiam verbis plurimis testificatus est, & exhortabatur eos, dicens: Salvamini à generatione ista prava.

41 Qui ergo receperunt sermonem ejus, baptizati sunt: & appositæ sunt in die illa animæ circiter tria millia.

42 Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.

43 Fiebat autem omni animæ timor: multa quo- G que prodigia & signa per Apostolos in Jerusalem fiebant, & metus erat magnus in universis.

44 Omnes etiam qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia.

45 Possessiones & substantias vendebant, & dividebant illa omnibus, prout cuique opus erat.

46 Quotidie quoque perdurantes unanimiter in templo, & frangẽtes circa domos panem, sumebãt cibum cum exultatione, & simplicitate cordis,

47 Collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. Dominus autem augebat qui salvi fierent quotidie in idipsum.

CAPUT III.

Petrus cum Joanne claudum à matris utero sanat, ac docet ipsos id fecisse per fidem nominis Christi quem ostendit esse Messiam promissum per Moysen & prophetas, ipsique Abrahæ.

1 PEtrus autem & Joannes ascendebant in tem- A plum, ad horam orationis nonam.

2 Et quidam vir, qui erat claudus ex utero matris suæ, bajulabatur: quem ponebant quotidie ad portam templi, quæ dicitur Speciosa, ut peteret eleemosynam ab introëuntibus in templum.

3 Is cùm vidisset Petrum & Joannem incipientes introire in templum, rogabat ut eleemosynam acciperet.

4 Intuens autem in eum Petrus cum Joanne, dixit: Respice in nos.

5 At ille intendebat in eos, sperans se aliquid accepturum ab eis.

6 Petrus autem dixit: Argentum & aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula.

7 Et apprehensa manu ejus dextera, allevavit eum, & protinus consolidatæ sunt bases ejus & plantæ.

8 Et exiliens stetit, & ambulabat: & intravit cum

cum illis in templum ambulans & exiliens, & laudans Deum.

9 Et vidit omnis populus eum ambulantem, & laudantem Deum.

B 10 Cognoscebant autem illum, quòd ipse erat, qui ad eleemosynam sedebat ad speciosam portam templi: & impleti sunt stupore & extasi, in eo quod contigerat illi.

11 Cùm teneret autem Petrum & Joannem, cucurrit omnis populus ad eos, ad porticum quæ appellatur Salomonis, stupentes.

12 Videns autem Petrus, respondit ad populum: Viri Israëlitæ, quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute aut potestate fecerimus hunc ambulare?

13 Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob, Deus patrum nostrorum, glorificavit Filium suum Jesum, quem vos quidem tradidistis, & negastis ante faciem Pilati, judicante illo dimitti.

Matt. 27. c. 20. Mar. 15. b. 11. Luc. 23. c. 18. Joan. 18. g. 40. 14 * Vos autem sanctum & justum negastis, & petistis virum homicidam donari vobis:

15 Authorem verò vitæ interfecistis; quem Deus suscitavit à mortuis, cujus nos testes sumus.

C 16 Et in fide nominis ejus, hunc, quem vos vidistis, & nostis, confirmavit nomen ejus: & fides, quæ per eum est, dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium vestrûm.

17 Et nunc fratres scio quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri.

18 Deus autem, quę prænuntiavit per os omnium prophetarum, pati Christum suum, sic implevit.

19 Pœnitemini igitur, & convertimini, ut deleantur peccata vestra:

20 Ut cùm venerint tempora refrigerij à conspectu Domini, & miserit eum, qui prædicatus est vobis, Jesum Christum.

21 Quem oportet quidem cælum suscipere usque in tempora restitutionis omnium, quæ locutus est Deus per os sanctorum suorum à sæculo prophetarum.

D 22 Moyses quidem dixit: * Quoniam Prophe- *Deut. 18. c. 15.* tam suscitabit vobis Dominus Deus vester de fratribus vestris, tanquam meipsum audietis juxta omnia quæcumque locutus fuerit vobis.

23 Erit autem: omnis anima, quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de plebe.

24 Et omnes prophetæ à Samuel, & deinceps, qui locuti sunt, annuntiaverunt dies istos.

25 Vos estis filij prophetarum, & testamenti, quod disposuit Deus ad patres nostros, dicens ad *Gen. 22. a. 3.* Abraham: * Et in semine tuo benedicentur omnes familiæ terræ.

26 Vobis primùm Deus suscitans Filium suum, misit eum benedicentem vobis: ut convertat se unusquisque à nequitia sua.

CAPUT IV.

Apostoli post reclusionem in custodia examinati de claudi curatione, ostendunt in solo Christo lapide angulari esse salutem, nec principibus contra Dei jussum obtemperant cessando à doctrina nominis Christi: dimissi verò, & orantes, accipiunt signa dati Spiritus sancti: nullus ipsorum quidquam proprium habebat: sed suis divenditis faciebat pretium esse commune, sicut fecit Barnabas divendito agro suo.

A 1 Loquentibus autem illis ad populum, superve-nerunt sacerdotes, & magistratus templi, & Sadducæi,

2 Dolentes quòd docerent populum, & annuntiarent in Jesu resurrectionem ex mortuis:

3 Et injecerunt in eos manus, & posuerunt eos in custodiam in crastinum: erat enim jam vespera.

4 Multi autem eorum, qui audierant verbum, crediderunt: & factus est numerus virorum quinque millia.

5 Factum est in crastinum, ut congregarentur principes eorum, & seniores, & scribæ in Jerusalē.

6 Et Annas princeps sacerdotum, & Caiphas, B & Joannes, & Alexander, & quotquot erant de genere sacerdotali.

7 Et statuentes eos in medio, interrogabant: In qua virtute, aut in quo nomine feciſtis hoc vos?

8 Tunc repletus Spiritu sancto Petrus dixit ad eos: Principes populi, & seniores audite:

9 Si nos hodie dijudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iste salvus factus est,

10 Notum sit omnibus vobis, & omni plebi Israël: quia in nomine Domini nostri Jesu Christi Nazareni, quē vos crucifixistis, quem Deus suscitavit à mortuis, in hoc iste astat corā vobis sanus.

11 * Hic est lapis, qui reprobatus est à vobis ædificantibus qui factus est in caput anguli: *Ps. 117 d. 22. Isai. 28. d. 16. Matt. 21. d. 42. Mar. 12. a. 10. Luc. 20. c. 17. Rom 9. g. 33 1. Petr. 2. 67.*

12 Et non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.

13 Videntes autem Petri constantiam & Joannis, comperto quòd homines essent sine litteris, & idiotæ, admirabantur, & cognoscebant eos quoniam cum Jesu fuerant: C

14 Hominem quoque videntes stantem cum eis, qui curatus fuerat, nihil poterant contradicere.

15 Jusserunt autem eos foras extra concilium secedere: & conferebant ad invicem,

16 Dicentes: Quid faciemus hominibus istis? quoniam quidem notum signum factum est per eos, omnibus habitantibus Jerusalem: manifestum est, & non possumus negare.

15 Sed ne ampliùs divulgetur in populum, comminemur eis, ne ultrà loquantur in nomine hoc ulli hominum.

18 Et vocantes eos, denuntiaverunt ne omnino D loquerentur, neque docerent in nomine Jesu.

19 Petrus verò & Joannes respondentes, dixerunt ad eos: Si justum est in conspectu Dei, vos potiùs audire quàm Deum, judicate:

20 Non enim possumus quæ vidimus & audivimus non loqui.

21 At illi comminantes dimiserunt eos: non invenientes quomodo punirent eos, propter populum, quia omnes clarificabant id quod factum fuerat in eo quod acciderat.

22 Annorum enim erat ampliùs quadraginta E homo, in quo factum fuerat signum istud sanitatis.

23 Dimissi autem venerunt ad suos: & annuntiaverunt eis, quanta ad eos principes sacerdotum & seniores dixissent.

24 Qui cùm audissent, unanimiter levaverunt vocem ad Deum, & dixerunt: Domine, tu es qui feciſti cælum, & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt:

25 Qui Spiritu sancto per os patris nostri David, pueri tui, dixisti: * Quare fremuerunt *ps. 2 a. 1.* Gentes, & populi meditati sunt inania?

26 Astiterunt

26 Astiterunt reges terræ, & principes convenerunt in unum, adversùs Dominum, & adversùs Christum ejus:

F 27 Convenerunt enim verè in civitate ista adversùs sanctum puerum tuum Jesum, quem unxisti, Herodes, & Pontius Pilatus, cum Gentibus, & populis Israël,

28 Facere quæ manus tua & consilium tuum decreverunt fieri.

29 Et nunc Domine respice in minas eorum, & da servis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuū.

30 In eo quòd manum tuam extendas ad sanitates & signa & prodigia fieri per nomen sancti filij tui Jesu.

31 Et cùm orassent, motus est locus, in quo erant congregati: & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & loquebantur verbum Dei cum fiducia.

G 32 Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una: nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.

33 Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Jesu Christi Domini nostri: & gratia magna erat in omnibus illis.

34 Neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant.

35 Et ponebant ante pedes Apostolorum. Dividebatur autem singulis prout cuique opus erat.

36 Joseph autem, qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis (quod est interpretatum Filius consolationis) Levites, Cyprius genere.

37 Cùm haberet agrum, vendidit eum, & attulit pretium, & posuit ante pedes Apostolorum.

Caput V.

Ananias & uxor sua Saphira agro divendito pretij partem sibi servant; quod tamen interrogante Petro factum esse negant: quam ob causam ad verbum Petri uxor post maritum subita morte percutitur: multa per Apostolos, & maximè per Petrum fiunt signa; ipsique in custodia reclusi ab Angelo educuntur, & rursum apprehensi non consentiunt ut à prædicatione nominis Christi cessent: Gamalielis autem consilio cæsi dimittuntur, gaudentes quòd pro Christi nomine cædi meruissent, quem continuè annuntiant.

A 1 VIr autem quidam nomine Ananias, cum Saphira uxore sua, vendidit agrum.

2 Et fraudavit de pretio agri, conscia uxore sua: & afferens partem quandam, ad pedes Apostolorum posuit.

3 Dixit autem Petrus: Anania, cur tentavit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio agri?

4 Nónne manens tibi manebat, & venumdatum in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? non es mentitus hominibus, sed Deo.

5 Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit & expiravit. Et factus est timor magnus super omnes qui audierunt.

6 Surgentes autem juvenes amoverunt eum, & efferentes sepelierunt.

B 7 Factum est autem quasi horarum trium spatium, & uxor ipsius, nesciens quod factum fuerat, introivit.

8 Dixit autem ei Petrus: Dic mihi mulier, si tanti agrum vendidistis? At illa dixit: Etiam tanti.

9 Petrus autem ad eam: Quid utique convenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum, qui sepelierunt virum tuum, ad ostium, & efferent te.

10 Confestim cecidit ante pedes ejus, & expiravit. Intrantes autē juvenes, invenerunt illam mortuam, & extulerunt, & sepelierunt ad virum suum.

11 Et factus est timor magnus in universa Ecclesia, & in omnes qui audierunt hæc.

12 Per manus autem Apostolorum fiebant signa & prodigia multa in plebe. Et erant unanimiter omnes in porticu Salomonis.

13 Ceterorum autem nemo audebat se conjungere illis: sed magnificabat eos populus. C

14 Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo virorum, ac mulierum.

15 Ita ut in plateas ejicerent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabatis, ut veniente Petro, saltem umbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis.

16 Concurrebat autem & multitudo vicinarum civitatum Jerusalem, afferentes ægros, & vexatos à spiritibus immundis: qui curabantur omnes.

17 Exurgens autem princeps sacerdotum, & omnes qui cum illo erant (quæ est hæresis Sadducæorum) repleti sunt zelo:

18 Et injecerunt manus in Apostolos, & posuerunt eos in custodia publica.

19 Angelus autem Domini per noctem aperiens januas carceris, & educens eos, dixit: D

20 Ite, & stantes loquimini in templo plebi omnia verba vitæ hujus.

21 Qui cùm audissent, intraverunt diluculò in templum, & docebant. Adveniens autem princeps sacerdotum, & qui cum eo erant convocaverunt concilium, & omnes seniores filiorum Israël: & miserunt ad carcerem ut adducerentur.

22 Cùm autem venissent ministri, & aperto carcere non invenissent illos, reversi nuntiaverunt

23 Dicentes: Carcerem quidem invenimus clausum cum omni diligentia, & custodes stantes ante januas: aperientes autem neminem intus invenimus.

24 Ut autem audierunt hos sermones magistratus templi, & principes sacerdotum, ambigebant de illis quidnam fieret. E

25 Adveniens autem quidam nuntiavit eis: Quia ecce viri, quos posuistis in carcerem, sunt in templo stantes, & docentes populum.

26 Tunc abiit magistratus cum ministris, & adduxit illos sine vi: timebant enim populum ne lapidarentur.

27 Et cùm adduxissent illos, statuerunt in concilio: & interrogavit eos princeps sacerdotum.

28 Dicens: Præcipiendo præcepimus vobis ne doceretis in nomine isto: & ecce repleti Jerusalem doctrina vestra: & vultis inducere super nos sanguinem hominis istius.

29 Respondens autem Petrus, & Apostoli, dixerūt: Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus. F

30 Deus patrum nostrorum suscitavit Jesum, quem vos interemistis, suspendentes in ligno.

31 Hunc principem & salvatorem Deus exaltavit dextera sua, ad dandam pœnitentiam Israëli, & remissionem peccatorum.

32 Et

32 Et nos sumus testes horum verborum, & Spiritus sanctus, quem dedit Deus omnibus obedientibus sibi.

33 Hæc cùm audissent, dissecabantur, & cogitabant interficere illos.

34 Surgens autem quidam in cõcilio Pharisæus, nomine Gamaliel, legis doctor honorabilis universæ plebi, jussit foras ad breve homines fieri.

35 Dixítque ad illos: Viri Israëlitæ, attendite vobis super hominibus istis quid acturi sitis.

G 36 Ante hos enim dies extitit Theodas, dicens se esse aliquem, cui consensit numerus virorum circiter quadringentorum: qui occisus est: & omnes, qui credebant ei, dissipati sunt, & redacti ad nihilum.

37 Post hunc extitit Judas Galilæus in diebus professionis, & avertit populum post se, & ipse periit: & omnes, quotquot consenserunt ei, dispersi sunt.

38 Et nunc itaque dico vobis, discedite ab hominibus istis, & sinite illos: quoniam si est ex hominibus consilium hoc, aut opus, dissolvetur.

39 Si verò ex Deo est, non poteritis dissolvere illud, ne fortè & Deo repugnare inveniamini. Consenserunt autem illi.

40 Et convocantes Apostolos, cæsis denuntiaverunt ne omnino loquerentur in nomine Jesu, & dimiserunt eos.

41 Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati.

42 Omni autem die non cessabant, in templo & circa domos docentes, & evangelizantes Christum Jesum.

Caput VI.

Electio septem diaconorum, crescente in dies credentium numero: Stephani vehementia cum signis & prodigiis, in quem plurimi insurgunt Judæi: cúmque eum non possent convincere, falsis testibus nituntur opprimere.

A 1 IN diebus autem illis, crescente numero discipulorum, factum est murmur Græcorum adversus Hebræos, eò quòd despicerentur in ministerio quotidiano viduæ eorum.

2 Convocantes autem duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt: Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis.

3 Considerate ergo fratres, viros ex vobis boni testimonij septem, plenos Spiritu sancto, & sapientia, quos constituamus super hoc opus.

4 Nos verò orationi, & ministerio verbi instantes erimus.

B 5 Et placuit sermo coram omni multitudine. Et elegerunt Stephanum, virum plenum fide & Spiritu sancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum advenam Antiochenum.

6 Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum: & orantes imposuerunt eis manus.

7 Et verbum Domini crescebat, & multiplicabatur numerus discipulorum in Jerusalem valdè: multa etiam turba sacerdotum obediebat fidei.

8 Stephanus autem plenus gratia & fortitudine, faciebat prodigia & signa magna in populo.

C 9 Surrexerunt autem quidam de synagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenensium, & Alexandrinorum, & eorum qui erant à Cilicia, & Asia, disputantes cum Stephano:

10 Et non poterant resistere sapientiæ, & Spiritui, qui loquebatur.

11 Tunc summiserunt viros, qui dicerent se audivisse eum dicentem verba blasphemiæ in Moysen, & in Deum.

12 Commoverunt itaque plebem, & seniores, & D Scribas: & concurrentes rapuerunt eum, & adduxerunt in concilium,

13 Et statuerunt falsos testes, qui dicerent: Homo iste non cessat loqui verba adversus locum sanctum, & legem.

14 Audivimus enim eum dicentem: Quoniam Jesus Nazarenus hic, destruet locum istum, & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyses.

15 Et intuentes eũ omnes, qui sedebant in concilio, viderunt faciem ejus tanquam faciem Angeli.

Caput VII.

Stephanus, data respondendi facultate, multa refert de pacto Dei cum Abraham ejúsque minoribus, de Moysi & egressione filiorum Israël ex Ægypto, de tabernaculo testimonij & templo per Salomonem ædificato; Judæos reprehendens quòd ipsi & patres eorum Spiritui sancto semper restiterint: cum autem diceret se Jesum à dextris Dei videre, lapidatur, testibus vestimenta ad pedes Sauli deponentibus: orátque pro lapidantibus.

1 DIxit autem princeps sacerdotum: Si hæc A ita se habent?

2 Qui ait: Viri fratres, & patres, audite: Deus gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ cùm esset in Mesopotamia, priùs quàm moraretur in Charan,

3 Et dixit ad illum: * Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram, quam monstravero tibi. * Gen. 12. a. 1.

4 Tunc exiit de terra Chaldæorum, & habitavit in Charan. Et inde, postquam mortuus est pater ejus, transtulit illum in terram istam, in qua nunc vos habitatis.

5 Et non dedit illi hæreditatem in ea, nec passum pedis: sed repromisit dare illi eam in possessionem, & semini ejus post ipsum, cùm non haberet filiũ.

6 Locutus est autem ei Deus: * Quia erit semen ejus accola in terra aliena, & servituti eos subjicient, & malè tractabunt eos annis quadrigentis: * Gen 15 c. 13

7 Et gentem cui servierint, judicabo ego, dixit Dominus, & post hæc exibunt, & servient mihi in loco isto.

8 * Et dedit illi testamentum circumcisionis: * & sic genuit Isaac, & circumcidit eum die octavo: & * Isaac, Jacob: & * Jacob, duodecim Patriarchas. * Gen. 17. b. 10. * Gen. 21. a. 2. 4. * Gen. 25. d. 25. * Gen.

9 Et Patriarchæ æmulantes, * Joseph vendiderunt in Ægyptum, & erat Deus cum eo: 29. d. 32. 35. d. 22. * Gen.

10 Et eripuit eum ex omnibus tribulationibus ejus, & * dedit ei gratiam & sapientiã in conspectu Pharaonis regis Ægypti, & constituit eũ præpositũ super Ægyptum, & super omnem domũ suam. 17 f. 28. B * Gen.

11 Venit autem fames in universam Ægyptum & Chanaan, & tribulatio magna: & non inveniebant cibos patres nostri. 41. c. 37.

12 * Cùm audisset autem Jacob esse frumentum in Ægypto: misit patres nostros primùm: * Gen. 42. a. 2.

13 * Et in secundo cognitus est Joseph à fratribus suis, & manifestatum est Pharaoni genus ejus. * Gen. 45. a. 3.

14 Mittens autem Joseph accersivit Jacob patrem suum, & omnem cognationem suam in animabus septuagintaquinque.

15 * Et descendit Jacob in Ægyptum, & * defunctus est ipse, & patres nostri.
16 Et translati sunt in Sichem, & positi sunt in sepulchro, * quod emit Abraham pretio argenti à filiis Hemor filij Sichem.
17 Cùm autem appropinquaret tempus promissionis, quam confessus erat Deus abrahæ, * crevit populus, & multiplicatus est in Ægypto,
18 Quoadusque surrexit alius rex in Ægypto, qui non sciebat Joseph.
19 Hic circumveniens genus nostrum, afflixit patres nostros, ut exponerent infantes suos ne vivificarentur.
20 * Eodem tempore natus est Moyses, & fuit gratus Deo, qui nutritus est tribus mensibus in domo patris sui.
21 Expositò autem illo, sustulit eum filia Pharaonis, & nutrivit eum sibi in filium.
22 Et eruditus est Moyses omni sapientia Ægyptiorũ, & erat potens in verbis, & in operibus suis.
23 Cùm autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, ascendit in cor ejus ut visitaret fratres suos filios Israël.
24 * Et cùm vidisset quemdam injuriam patientem, vindicavit illum: & fecit ultionem ei qui injuriam sustinebat, percussò Ægyptio.
25 Existimabat autem intelligere fratres, quoniam Deus per manum ipsius daret salutem illis: at illi non intellexerunt.
26 * Sequenti verò die apparuit illis litigantibus: & reconciliabat eos in pace, dicens: Viri, fratres estis, ut quid nocetis alterutrum?
27 Qui autem injuriam faciebat proximo, repulit eum, dicens: Quis te constituit principem & judicem super nos?
28 Numquid interficere me tu vis, quemadmodum interfecisti heri Ægyptium?
29 Fugit autem Moyses in verbo isto: & factus est advena in terra Madian, ubi generavit filios duos.
30 Et expletis annis quadraginta, * apparuit illi in deserto montis Sina Angelus in igne flammæ rubi.
31 Moyses autem videns, admiratus est visum, & accedente illo ut consideraret, facta est ad eum vox Domini, dicens:
32 Ego sum Deus patrum tuorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob. Tremefactus autem Moyses, non audebat considerare.
33 Dixit autem illi Dominus: Solve calceamentum pedum tuorum: locus enim in quo stas, terra sancta est.
34 Videns vidi afflictionem populi mei, qui est in Ægypto, & gemitum eorum audivi, & descendi liberare eos. Et nunc veni, & mittam te in Ægyptũ.
35 Hunc Moysen, quem negavarunt, dicentes: Quis te constituit principem & judicem? hunc Deus principem & redemptorem misit, cum manu Angeli, qui apparuit illi in rubo.
36 * Hic eduxit illos, faciens prodigia & signa in terra Ægypti, & in rubro mari, & in deserto annis quadraginta.
37 Hic est Moyses, qui dixit filiis Israël: * Prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris, tanquam me, ipsum audietis.
38 * Hic est, qui fuit in Ecclesia in solitudine cũ Angelo, qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus nostris: qui accepit verba vitæ dare nobis.
39 Cui noluerunt obedire patres nostri: sed repulerunt, & aversi sunt cordibus suis in Ægyptum,
40 Dicentes ad Aaron: * Fac nobis deos, qui præcedant nos: Moyses enim hic, qui eduxit nos de terra Ægypti, nescimus quid factum sit ei.
41 Et vitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hostiam simulachro, & lætabantur in operibus manuum suarum.
42 Convertit autem Deus, & tradidit eos servire militiæ cæli sicut scriptum est in Libro Prophetarum: * Numquid victimas & hostias obtulistis mihi annis quadraginta in deserto domus Israël?
43 Et suscepistis tabernaculum Moloch, & sidus Dei vestri Rempham, figuras, quas fecistis, adorare eas. Et transferam vos trans Babylonem.
44 Tabernaculum testimonij fuit cum patribus nostris in deserto, sicut disposuit illis Deus, * loquens ad Moysen, ut faceret illud secundùm formam quam viderat.
45 * Quod & induxerunt, suscipientes patres nostri cum Jesu in possessionem Gentium, quas expulit Deus à facie patrum nostrorum, usque in diebus David,
46 * Qui invenit gratiam ante Deum, * & petiit ut inveniret tabarnaculum Deo Jacob.
47 * Salomon autem ædificavit illi domum.
48 * Sed non excelsus in manufactis habitat, sicut Propheta dicit:
49 * Cælum mihi sedes est: terra autem scabellum pedum meorum. Quam domum ædificabitis mihi, dicit Dominus? aut quis locus requietionis meæ est?
50 Nónne manus mea fecit hæc omnia?
51 Dura cervice, & incircumcisis cordibus & auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis, sicut patres vestri, ita & vos.
52 Quem Prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos, qui prænuntiabant de adventu Justi, cujus vos nunc proditores & homicidæ fuistis:
53 Qui accepistis legem in dispositione Angelorum, & non custodistis.
54 Audientes autem hæc dissecabantur cordibus suis, & stridebant dentibus in eum.
55 Cùm autem esset plenus Spiritu sancto, intendens in cælum, vidit gloriam Dei, & Jesum stantem à dextris Dei. Et ait: Ecce video cælos apertos, & Filium hominis stantem à Dextris Dei.
56 Exclamantes autem voce magna continuerunt aures suas, & impetum fecerunt unanimiter in eum.
57 Et ejicientes eum extra civitatem lapidabant: & testes deposuerunt vestimenta sua, secus pedes adolescentis, qui vocabatur Saulus.
58 Et lapidabant Stephanum invocantem, & dicentem: Domine Jesu suscipe spiritum meum.
59 Positis autem genibus, clamavit voce magna, dicens: Domine ne statuas illis hoc peccatum. Et cùm hoc dixisset, obdormivit in Domino. Saulus autem erat consentiens neci ejus.

CAPUT

Caput VIII.

In persecutione dispergunt omnes prater Apostolos, Saulo devastante Ecclesiam: Philippus plurimos in Samaria convertit, & in his Simonem magum baptizat: missi ab Apostolis Petrus & Joannes, oratione ac manuum impositione impetrant credentibus Samaritanis Spiritum sanctum: Simon autem volens Spiritus sancti dationem pecunia emere, durè à Petro corripitur: Philippus ab Angelo mittitur ad Eunuchum; quem ubi credentem baptizasset, à Spiritu raptus defertur in Azotum.

A 1 FActa est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Jerosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Judææ & Samariæ, præter Apostolos.

2 Curaverunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum.

3 Saulus autem devastabat Ecclesiam, per domos intrans, & trahens viros ac mulieres tradebat in custodiam.

4 Igitur qui dispersi erant pertransibant, evangelizantes verbum Dei.

5 Philippus autem descendens in civitatem Samariæ, prædicabat illis Christum.

6 Intendebant autem turbæ his quæ à Philippo dicebantur, unanimiter audientes, & videntes signa quæ faciebat.

B 7 Multi enim eorum, qui habebant spiritus immundos, clamantes voce magna exibant.

8 Multi autem paralytici & claudi curati sunt.

9 Factum est ergo gaudium magnum in illa civitate. Vir autem quidam nomine Simon, qui antè fuerat in civitate magus, seducens gentem Samariæ, dicens se esse aliquem magnum:

10 Cui auscultabant omnes à minimo usque ad maximum, dicentes: Hic est virtus Dei, quæ vocatur magna.

11 Attendebant autem eum, propter quòd multo tempore magiis suis dementasset eos.

12 Cùm verò credidissent Philippo evangelizanti de regno Dei, in nomine Jesu Christi baptizabantur viri ac mulieres.

C 13 Tunc Simon & ipse credidit: & cùm baptizatus esset, adhærebat Philippo. Videns, etiam signa & virtutes maximas fieri, stupens admirabatur.

14 Cùm autem audissent Apostoli, qui erant Jerosolymis, quòd recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Joannem.

15 Qui cùm venissent, oraverunt pro ipsis ut acciperent Spiritum sanctum:

16 Nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantùm erant in nomine Domini Jesu.

17 Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.

18 Cùm vidisset autem Simon, quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam,

D 19 Dicens: Date & mihi hanc potestatem, ut cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum:

20 Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri.

21 Non est tibi pars, neque sors in sermone isto. cor enim tuum non est rectum coram Deo.

22 Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua: & roga Deum, si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.

23 In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse.

24 Respondens autem Simon, dixit: Precamini vos pro me ad Dominum, ut nihil veniat super me horum quæ dixistis. E

25 Et illi quidem testificati & locuti verbum Domini, redibant Jerosolymam, & multis regionibus Samaritanorum evangelizabant.

26 Angelus autem Domini locutus est ad Philipum, dicens: Surge, & vade contra meridianum, ad viam quæ descendit ab Jerusalem in Gazam: hæc est deserta.

27 Et surgens abiit. Et ecce vir Æthiops, eunuchus, potens Candacis reginæ Æthiopũ, qui erat super omnes gazas ejus, venerat adorare in Jerusalẽ:

28 Et revertebatur sedens super currum suum, legénsque Isaiam prophetam.

29 Dixit autem Spiritus Philippo: Accede, & adjunge te ad currum istum.

30 Accurrens autem Philippus, audivit eum F legentem Isaiam Prophetam, & dixit: Putásne intelligis quæ legis?

31 Qui ait: Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi? Rogavítque Philippum ut ascenderet, & sederet secum.

32 Locus autem Scripturæ, quam legebat, erat hic: *Tanquam ovis ad occisionem ductus est: & sicut agnus coram tondente se, sine voce, sic non aperuit os suum. *Isai. 53. 7.

33 In humilitate judicium ejus sublatum est. Generationem ejus quis enarrabit, quoniam tolletur de terra vita ejus.

34 Respondens autem eunuchus Philippo, dixit: Obsécro te, de quo Propheta dicit hoc? de se, an de alio aliquo?

35 Aperiens autem Philippus os suum, & incipiens à Scriptura ista, evangelizavit illi Jesum.

36 Et dum irent per viam, venerunt ad quam- G dam aquam: & ait Eunuchus: Ecce aqua, quid prohibet me baptizari?

37 Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo, Filium Dei esse Jesum Christum.

38 Et jussit stare currum: & descenderunt uterq; in aquã, Philippus, & Eunuchus, & baptizavit eũ.

39 Cùm autẽ ascendissent de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, & amplius non vidit eum Eunuchus. Ibat autem per viam suam gaudens.

40 Philippus autem inventus est in Azoto, & pertransiens evangelizabat civitatibus cunctis, donec veniret Cæsaream.

Caput IX.

Admiranda Sauli persecutoris conversio, Domino ei apparente, &, & Anania ad ipsum misso, à quo baptizatus cœpit Damasci acerrimè tueri Iesum esse Christum; discipuli verò ipsum demittunt per murum propter Judæorum insidias: quem Barnabas Jerosolymis ducit ad Apostolos, unde rursum propter insidias dimittitur Tarsum: Petrus Lydda sanat Æneam paraliticum, & in Ioppe Tabitham resuscitat.

A 1 SAulus autem adhuc spirans minarum, & cædis in discipulos Domini, accessit ad Principem sacerdotum, Gal. 1. c. 13.

2 Et petiit ab eo epistolas in Damascum ad synagogas: ut si quos invenisset hujus viæ viros, ac mulieres, vinctos deduceret in Jerusalem.

3 * Et cùm iter faceret, contigit ut appropin- *Inf. 22. b. 6.

quaret Damascо: & subitò circumfulsit eum lux de cælo.

4 Et cadens in terram audivit vocem dicentem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris?

5 Qui dixit: Quis es Domine: Et ille: Ego sum Jesus, quem tu persequeris. durum est tibi contra stimulum calcitrare.

6 Et tremens, ac stupens dixit: Domine, quid me vis facere?

7 Et Dominus ad eum: Surge, & ingredere civitatem, & ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. Viri autem illi, qui comitabantur cum eo, stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes.

8 Surrexit autem Saulus de terra, apertisque oculis nihil videbat. Ad manus autem illum trahentes, introduxerunt Damascum.

9 Et erat ibi tribus diebus non videns, & non manducavit, neque bibit.

10 Erat autem quidam discipulus Damasci, nomine Ananias: & dixit ad illum in visu Dominus: Anania. At ille ait: Ecce ego, Domine.

11 Et Dominus ad eum: Surge, & vade in vicum, qui vocatur rectus: & quære in domo Judæ Saul nomine Tarsensem: ecce enim orat:

12 Et vidit virum Ananiam nomine, introeuntem, & imponentẽ sibi manus ut visum recipiat.)

13 Respondit autem Ananias: Domine, audivi à multis de viro hoc, quanta mala fecerit sanctis tuis in Jerusalem:

14 Et hic habet potestatẽ à principibus Sacerdotum alligandi omnes, qui invocant nomen tuum.

15 Dixit autem ad eum Dominus: Vade quoniam vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Israël.

15 Ego enim ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati.

17 Et abiit Ananias, & introivit in domum: & imponens ei manus, dixit: Saule frater, Dominus misit me Jesus, qui apparuit tibi in via qua veniebas, ut videas, & implearis Spiritu sancto.

18 Et confestim ceciderunt ab oculis ejus tanquam squammæ, & visum recepit: & surgens baptizatus est.

19 Et cùm accepisset cibum, confortatus est. Fuit autem cum discipulis, qui erant Damasci, per dies aliquot.

20 Et continuò in synagogis prædicabat Jesum: quoniam hic est Filius Dei.

21 Stupebant autem omnes qui audiebant, & dicebant: Nónne hic est, qui expugnabat in Jerusalem eos, qui invocabant nomen istud: & huc ad hoc venit, ut vinctos illos duceret ad principes sacerdotum?

22 Saulus autem multò magis convalescebat, & confundebat Judæos, qui habitabant Damasci, affirmans, quoniam hic est Christus.

23 Cùm autem implerentur dies multi, consilium fecerunt in unum Judæi ut eum interficerent.

24 Notæ autem factæ sunt Saulo insidiæ eorum. * Custodiebant autem & portas die ac nocte, ut eum interficerent.

25 Accipientes autem eum discipuli nocte, per murum dimiserunt eum, submittentes in sporta.

26 Cùm autem venisset in Jerusalem, tentabat se jungere discipulis, & omnes timebant eum, non credentes quòd esset discipulus.

27 Barnabas autem apprehensum illum duxit ad Apostolos: & narravit illis quomodo in via vidisset Dominum, & quia locutus est ei, & quomodo in Damasco fiducialiter egerit in nomine Jesu.

28 Et erat cum illis intrans & exiens in Jerusalem, & fiducialiter agens in nomine Domini.

29 Loquebatur quoque Gentibus, & disputabat cum Græcis: illi autem quærebant occidere eum.

30 Quod cùm cognovissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & dimiserunt Tarsum.

31 Ecclesia quidem per totam Judæam, & Galilæam, & Samariam, habebat pacem, & ædificabatur ambulans in timore Domini, & consolatione sancti Spiritus replebatur.

32 Factum est autem, ut Petrus dum pertransiret universos, deveniret ad sanctos, qui habitabant Lyddæ.

33 Invenit autem ibi hominem quemdam, nomine Æneam, ab annis octo jacentem in grabato, qui erat paralyticus.

34 Et ait illi Petrus: Ænea, sanat te Dominus Jesus Christus: surge, & sterne tibi. Et continuò surrexit.

35 Et viderunt eum omnes, qui habitabant Lyddæ & Saronæ: qui conversi sunt ad Dominum.

36 In Joppe autem fuit quædam discipula, nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis, & eleemosynis, quas faciebat.

37 Factum est autem in diebus illis, ut infirmata moreretur. Quam cùm lavissent, posuerunt eam in cœnaculo.

38 Cùm autem propè esset Lydda ad Joppen, discipuli audientes quia Petrus esset in ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes: Ne pigriteris venire usque ad nos.

39 Exurgens autem Petrus venit cum illis: Et cùm advenisset, duxerunt illum in cœnaculum: & circumsteterunt illum omnes viduæ flentes, & ostendentes ei tunicas & vestes, quas faciebat illis Dorcas.

40 Ejectis autem omnibus foras, Petrus ponens genua oravit: & conversus ad corpus, dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos: & viso Petro, resedit.

41 Dans autem illi manum, erexit eam. Et cùm vocasset sanctos, & viduas, assignavit eam vivam.

42 Notum autem factum est per universam Joppen: & crediderunt multi in Domino.

43 Factum est autem, ut dies multos moraretur in Joppe, apud Simonem quemdam coriarium.

CAPUT X.

Jussu Angeli accersit Cornelius Centurio Petrum, qui per linteï visionem admonitus Gentes ad Evangelium admittendas esse, venit ad illum: cúmque super omnes verbum ejus de Christo audientes Spiritus sanctus descendisset, jussit eos baptizari.

1 VIr autem quidã erat in Cesarea, nomine Cornelius, Cẽturio cohortis quæ dicitur Italica,

2 Religiosus, ac timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, & deprecans Deum semper:

3 Is vidit in visu manifestè, quasi hora diei nona. Angelum Dei introeuntem ad se, & dicentem sibi, Corneli.

4 At

4 At ille intuens eum, timore correptus, dixit: Quid est, Domine: Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ, ascenderunt in memoriam in conspectu Dei.

5 Et nunc mitte viros in Joppen, & accersi Simonem quemdam, qui cognominatur Petrus:

6 Hic hospitatur apud Simonen quemdam coriarium, cujus est domus juxta mare: hic dicet tibi quid te oporteat facere.

7 Et cùm discessisset Angelus, qui loquebatur illi, vocavit duos domesticos suos, & militem metuentem Dominum, ex his qui illi parebant.

B 8 Quibus cùm narrasset omnia, misit illos in Joppen.

9 Postera autem die iter illis facientibus, & appropinquantibus civitati, ascendit Petrus in superiora ut oraret circa horam sextam.

10 Et cùm esuriret, voluit gustare. Parantibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus:

11 Et vidit cælum apertum, & descendens vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor initiis submitti de cælo in terram;

12 In quo erant omnia quadrupedia, & serpentia terræ, & volatilia cæli.

13 Et facta est vox ad eum: Surge Petre, occide, & manduca.

14 Ait autem Petrus: Absit Domine, quia numquam manducavi omne commune & immundum.

15 Et vox iterùm secundò ad eum: Quod Deus purificavit, tu commune ne dixeris.

16 Hoc autem factum est per ter: & statim receptum est vas in cælum.

C 17 Et dum intra se hæsitaret Petrus, quidnam esset visio, quam vidisset: ecce viri, qui missi erant à Cornelio, inquirentes domum Simonis, astiterunt ad januam.

18 Et cùm vocassent, interrogabant, si Simon, qui cognominatur Petrus, illic haberet hospitium.

19 Petro autem cogitante de visione, dixit Spiritus ei: Ecce viri tres quærunt te.

20 Surge itaque, descende, & vade cum eis nihil dubitans: quia ego misi illos.

21 Descendens autem Petrus ad viros, dixit: Ecce ego sum, quem quæritis: quæ causa est propter quam venistis?

22 Qui dixerunt: Cornelius Centurio, vir justus, & timens Deum, & testimonium habens ab universa gente Judæorũ, responsũ accepit ab Angelo sancto, accersire te in domum suam, & audire verba abs te.

D 23 Introducens ergo eos, recepit hospitio. Sequenti autem die surgens profectus est cum illis: & quidam ex fratribus ad Joppe comitati sunt eum.

24 Altera autem die introivit Cæsaream. Cornelius verò expectabat illos, convocatis cognatis suis, & necessariis amicis.

25 Et factũ est cùm introisset Petrus, obvius venit ei Cornelius, & procidens ad pedes ejus adoravit.

26 Petrus verò elevavit eum, dicens: Surge, & ego ipse homo sum.

27 Et loquens cum illo intravit, & invenit multos qui convenerant.

28 Dixítque ad illos: Vos scitis quomodo abominatum sit viro Judæo, conjungi aut accedere ad alienigenam: sed mihi ostendit Deus, neminem communem aut immundum dicere hominem.

29 Propter quod sine dubitatione veni accersitus. Interrogo ergo, quam ob causam accessistis me?

30 Et Cornelius ait: A nudiusquarta die usque ad E
hanc horam, orans eram hora nona in domo mea, & ecce vir stetit ante me in veste candida, & ait:

31 Corneli, exaudita est oratio tua, & eleemosynæ tuæ commemoratæ sunt in conspectu Dei.

32 Mitte ergo in Joppen, & accersi Simonem, qui cognominatur Petrus: hic hospitatur in domo Simonis coriarij juxta mare.

33 Confestim ergo misi ad te: & tu benefeceristi veniendo. Nunc ergo omnes nos in conspectu tuo adsumus, audire omnia quæcumque tibi præcepta sunt à Domino.

34 Aperiens autem Petrus os suum, dixit: In F
veritate comperi, * quia non est personarum acceptor Deus:

35 Sed in omni gente, qui timet eum, & operatur justitiam, acceptus est illi.

36 Verbum misit Deus filiis Israël, annuntians pacem per Jesum Christum: (hic est omnium Dominus.)

37 Vos scitis quod factum est verbum per universam Judæam: incipiens enim à * Galilæa, post baptismum quod prædicavit Joannes;

38 Jesum à Nazareth: quomodo unxit eum Deus Spiritu sancto, & virtute, qui pertransiit benefaciendo & sanando omnes oppressos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo.

39 Et nos testes sumus omnium, quæ fecit in regione Judæorum, & Jerusalem, quem occiderunt suspendentes in ligno.

40 Hunc Deus suscitavit tertia die, & dedit eum manifestum fieri;

41 Non omni populo, sed testibus prædestinatis à Deo: nobis, qui manducavimus & bibimus cum illo, postquam resurrexit à mortuis.

42 Et præcepit nobis prædicare populo, & te- G
stificari, quia ipse est, qui constitutus est à Deo judex vivorum & mortuorum.

43 * Hinc omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen ejus omnes, qui credunt in eum.

44 Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum.

45 Et obstupuerunt ex circumcisione fideles, qui venerant cum Petro: quia & in nationes gratia Spiritus sancti effusa est.

46 Audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes Deum.

47 Tunc respondit Petrus: Numquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur hi, qui Spiritum sanctum acceperunt sicut & nos?

48 Et jussit eos baptizari in nomine Domini Jesu Christi. Tunc rogaverunt eum ut maneret apud eos aliquot diebus.

CAPUT XI.

Petrus disceptantibus fratribus quòd ad Gentes accessisset, rei ordinem exponit: multis Antiochiæ conversis prædicatione discipulorum, mittitur ad eos Barnabas ab Ecclesia Ierosolymitana, qui multis conversis adducit eò & Saulum à Tarso: cum quo mittitur Jerusalem, ut infamem ab Agabo propheta prædictam ferant fratribus eleemosynam.

1 AUdierunt autem Apostoli, & fratres, qui A
erant in Judæa: quoniam & Gentes receperunt verbum Dei.

* Deut. 10. d. 17. 2. Par. 19. b. 7. Iob 34. b. 19. Sap. 6. b. 8. Eccli. 35. b. 15. Rom. 2. b. 11. Gal. 2. b. 6. Ephes. 6. b. 9. Col. 3. d. 25. 1. Pet. 1. c. 17.

* Luc. 4. b. 14.

* Jer. 31. f. 34. Matt. 7. d. 18.

2 Cùm autem ascendisset Petrus Jerosolymam, disceptabant adversùs illum, qui erant ex circumcisione,

3 Dicentes. Quare introisti ad viros præputium habentes,& manducasti cum illis :

4 Incipiens autem Petrus exponebat illis ordinem, dicens :

5 Ego eram in civitate Joppe orans, & vidi in excessu mentis visionem, descendens vas quoddam velut linteum magnum quattuor initiis summitti de cælo,& venit usque ad me.

6 In quod intuens considerabam,& vidi quadrupedia terræ,& bestias,& reptilia,& volatilia cæli.

7 Audivi autem & vocem dicentem mihi : Surge Petre, occide, & manduca.

B 8 Dixi autem:Nequaquam Domine : quia commune aut immundum numquam introivit in os meum.

9 Respondit autem vox secundò de cælo : Quæ Deus mundavit, tu ne commune dixeris.

10 Hoc autem factum est per ter : & recepta sunt omnia rursum in cælum.

11 Et ecce viri tres confestim astiterunt in domo, in qua eram, missi à Cæsarea ad me.

12 Dixit autem Spiritus mihi,ut irem cum illis, nihil hæsitans. Venerunt autem mecum & sex fratres isti, & ingressi sumus in domum viri.

13 Narravit autem nobis, quomodo vidisset Angelum in domo sua, stantem & dicentem sibi : Mitte in Joppen, & accersi Simonem, qui cognominatur Petrus.

14 Qui loquetur tibi verba, in quibus salvus eris tu, & universa domus tua.

15 Cùm autem cœpissem loqui,cecidit Spiritus sanctus super eos,sicut & in nos in initio.

16 Recordatus sum autem verbi Domini, sicut
*Matt. 3.b.11. Mar.1. a.8 dicebat. * Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto.

Luc 3. d. 16. Ioan.1. d. 26 17 Si ergo eamdem gratiam dedit illis Deus,sicut & nobis, qui credidimus in Dominum Jesum Christum : ego quis eram, qui possem prohibere Deum ?

Sup. 1. a. 5. Inf 19. a. 4. 18 His auditis, tacuerunt : & glorificaverunt
C Deum,dicentes : Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam.

19 Et illi quidem,qui dispersi fuerant à tribulatione,quæ facta fuerat sub Stephano, perambulaverunt usque Phœnicen, & Cyprum, & Antiochiam,nemini loquentes verbum,nisi solis Judæis.

20 Erant autem quidam ex eis viri Cyprij,& Cyrenęi,qui cùm introissent Antiochiam, loquebantur & ad Græcos,annuntiantes Dominum Jesum.

21 Et erat manus Domini cum eis : multúsque numerus credentium conversus est ad Dominum.

22 Pervenit autem sermo ad aures ecclesiæ,quæ erat Jerosolymis, super istis : & miserunt Barnabam usque ad Antiochiam.

D 23 Qui cùm perveniisset, & vidisset gratiam Dei, gavisus est : & hortabanturomnes in proposito cordis permanere in Domino :

24 Quia erat vir bonus, & plenus Spiritu sancto, & fide. Et apposita est multa turba Domino.

25 Profectus est autem Barnabas Tarsum, ut quæreret Saulum : quem cùm invenisset,perduxit Antiochiam.

26 Et annum totum conversati sunt ibi in Ecclesia:& docuerunt turbam multam,ita ut cognominarentur primùm Antiochiæ discipuli, Christiani.

27 In his autem diebus supervenerunt ab Jerosolymis prophetæ Antiochiam :

28 Et surgens unus ex eis nomine Agabus,significabat per spiritum famem magnam futuram in universo orbe terrarum,quæ facta est sub Claudio.

29 Discipuli autem prout quis habebat, proposuerunt singuli in ministerium mittere habitantibus in Judæa fratribus :

30 Quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabæ & Sauli.

Caput XII.

Herodes occiso Iacobo Petrum retrudit in carcerem,cupiens post Pascha eum tradere populo occidendum ; sed orante pro eo sine intermissione Ecclesia, Angelico eductus auxilio, fratribus magnum attulit gaudium : facta autem de carceris custodibus inquisitione, Herodes proficiscitur Cæsaream ; Cúmque divinos honores à populo oblatos non respueret, percussus est ab Angelo, & consumptus à vermibus expiravit.

1 EOdem autem tempore misit Herodes rex A manus, ut affligeret quosdam de Ecclesia.

2 Occidit autem Jacobum fratrem Joannis gladio.

3 Videns autem quia placeret Judæis,apposuit ut apprehenderet & Petrum. Erant autem dies Azymorum.

4 Quem cùm apprehendisset,misit in carcerem, tradens quattuor quaternionibus militum custodiendum, volens post Pascha producere eum populo.

5 Et Petrus quidem servabatur in carcere.Oratio autem fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo.

6 Cùm autem producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus : & custodes ante ostium custodiebant carcerem.

7 Et Ecce Angelus Domini astitit : & lumen refulsit in habitaculo : percussóque latere Petri, excitavit eum,dicens : Surge velociter.Et ceciderunt catenæ de manibus ejus.

8 Dixit autem Angelus ad eum : Præcingere,& B calcea te caligas tuas.Et fecit sic.Et dixit illi:Circumda tibi vestimentum tuum, & sequere me.

9 Et exiens sequebatur eum, & nesciebat quia verum est,quod fiebat per Angelum : existimabat autem se visum videre.

10 Transeuntes autem primam & secundam custodiam,venerunt ad portam ferream,quæ ducit ad civitatem : quæ ultrò aperta est eis. Et exeuntes processerunt vicum unum : & continuò discessit Angelus ab eo.

11 Et Petrus ad se reversus, dixit : Nunc scio verè, quia misit Dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Judæorum.

12 Considerànsque venit ad domum Mariæ matris Joannis, qui cognominatus est Marcus,ubi erant multi congregati, & orantes.

13 Pulsante autem eo ostium januæ, processit C puella ad audiendum, nomine Rhode.

14 Et ut cognovit vocem Petri,præ gaudio non aperuit januam, sed intrò currens nuntiavit stare Petrum ante januam.

15 At

15 At illi dixerunt ad eam: Insanis. Illa autem affirmabat sic se habere. Illi autem dicebant: Angelus ejus est.

16 Petrus autem perseverabat pulsans. Cùm autem aperuissent, viderunt eum, & obstupuerunt.

17 Annuens autem eis manu ut tacerent, narravit quomodo Dominus eduxisset eum de carcere, dixitque: Nuntiate Jacobo & fratribus hæc. Et egressus abiit in alium locum.

18 Facta autem die, erat non parva turbatio inter milites, quidnam factum esset de Petro.

19 Herodes autem cùm requisisset eum, & non invenisset, inquisitione facta de custodibus, jussit eos duci: descendénsque à Judæa in Cæsaream, ibi commoratus est.

20 Erat autem iratus Tyriis, & Sidoniis. At illi unanimes venerunt ad eum, & persuaso Blasto, qui erat super cubiculum regis, postulabant pacem, eò quòd alerentur regiones eorum ab illo.

21 Statuto autem die, Herodes vestitus veste regia, sedit pro tribunali, & concionabatur ad eos.

22 Populus autem acclamabat: Dei voces, & non hominis.

23 Confestim autem percussit eum Angelus Domini, eò quòd non dedisset honorem Deo: & consumptus à vermibus, expiravit.

24 Verbum autem Domini crescebat, & multiplicabatur.

25 Barnabas autem & Saulus reversi sunt ab Jerosolymis* expleto ministerio, assumpto Joanne qui cognominatus est Marcus.

*Sup. 11. 29.

CAPUT XIII.

Saulus & Barnabas jubentur à Spiritu sancto segregari ad opus prædicationis inter gentes, & Bar-jesu sive Elymas magus, qui eorum prædicationi resistebat, ad Pauli verbum excæcato, credit Sergius Paulus: in Antiochia Pisidiæ Paulus in synagoga latiùs de Christo disserit: sed Judæis blasphemantibus, & persecutionem in eos excitantibus, convertuntur ad Gentes juxta Isaiæ vaticinium.

A 1 ERant autem in Ecclesia, quæ erat Antiochiæ, prophetæ, & doctores, in quibus Barnabas, & Simon, qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen, qui erat Herodis Tetrarchæ collactaneus, & Saulus.

2 Ministrantibus autem illis Domino, & jejunantibus, dixit illis Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam, in opus ad quod assumpsi eos.

3 Tunc jejunantes, & orantes, imponentésque eis manus dimiserunt illos.

4 Et ipsi quidem missi à Spiritu sancto abierunt Seleuciam; & inde navigaverunt Cyprum.

5 Et cùm venissent Salaminam, prædicabant verbum Dei in synagogis Judæorum. Habebant autem & Joannem in ministerio.

B 6 Et cùm perambulassent universam insulam usque Paphum, invenerunt quemdam virum magum pseudoprophetam, Judæum, cui nomen erat Bar-jesu.

7 Qui erat cum Proconsule Sergio Paulo viro prudente. Hic, accersitis Barnaba & Saulo, desiderabat audire verbum Dei.

8 Resistebat autem illis Elymas magus, (sic enim interpretatur nomen ejus) quærens avertere Proconsulem à fide.

9 Saulus autem, qui & Paulus, repletus Spiritu sancto, intuens in eum,

10 Dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia fili diaboli, inimice omnis justitiæ, non desinis subvertere vias Domini rectas.

11 Et nunc ecce manus Domini super te, & eris cæcus, non videns solem usque ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo, & tenebræ, & circuiens quærebat qui ei manum daret.

12 Tunc Proconsul cùm vidisset factum, credidit admirans super doctrina Domini.

13 Et cùm à Papho navigassent Paulus & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliæ. Joannes autem discedens ab eis, reversus est Jerosolymam.

C 14 Illi verò pertranseuntes Pergen, venerunt Antiochiam Pisidiæ: & ingressi synagogam die sabbatorum, sederunt.

15 Post lectionem autem legis, & Prophetarum miserunt principes synagogæ ad eos, dicentes: Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite.

16 Surgens autem Paulus, & manu silentium indicens, ait: Viri Israëlitæ, & qui timetis Deum, audite:

17 Deus plebis Israël elegit patres nostros, & plebem exaltavit cùm essent incolæ* in terra Ægypti, * & in brachio excelso eduxit eos ex ea,

*Exod. 1. a. 1. * Exod. 13. d. 21. 22.

18 Et per quadraginta annorum tempus mores eorum sustinuit in deserto.

*Exod. 16. a 3.

19 Et destruens gentes septem in terra Chanaan, sorte distribuit terram eorum,

*Ios. 14. a. 2.

20 Quasi post quadringentos & quinquaginta annos: * & post hæc dedit judices usque ad Samuel Prophetam.

* Judic. 3. b. 9.

21 Et exinde* postulaverunt regem: & dedit illis Deus Saul filium Cis, virum de tribu Benjamin, annis quadraginta.

*1. Reg. 8. a. 5 9. c. 16. 10. a. 1.

22 Et amoto illo, * suscitavit illis David regem: D cui testimonium perhibens, dixit: * Inveni David filium Jesse, virum secundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.

*1. Reg. 13. c. 14. 16. c. 13. * Ps. 88. 6 & 21.

23 Hujus Deus ex semine * secundùm promissionem eduxit Israël salvatorem Jesum.

* Isa. 11. a. 1. * Matt. 3. a. 1. Mar. 1. a 4. Luc. 3. a. 3.

24 * Prædicante Joanne ante faciem adventus ejus baptismum pœnitentiæ omni populo Israël.

25 Cùm impleret autem Joannes cursum suum, dicebat: Quem me arbitramini esse, * non sum ego, sed ecce venit post me, cujus non sum dignus calceamenta pedum solvere.

* Matt. 3 b. 11. Mar. 1. a. 7 Ioan 1. d. 27.

26 Viri fratres, filij generis Abraham, & qui in vobis timent Deum: vobis verbum salutis hujus missum est.

E 27 Qui enim habitabant Jerusalem, & principes ejus, hunc ignorantes, & voces prophetarum, quæ per omnes sabbatum leguntur, judicantes impleverunt:

* Matt. 27. c. 20. 2. Mar. 15. b. 13. Luc. 23. c. 21. d. 23. Ioan. 19. c. 15.

28 Et nullam causam mortis invenientes in eo, * petierunt à Pilato, ut interficerent eum.

29 Cúmque consummassent omnia, quæ de eo scripta erant, deponentes eum de ligno, posuerunt eum in monumento.

* Matt. 28 Mar. 16. Luc. 24. Ioan. 20.

30 * Deus verò suscitavit eum à mortuis tertia die: qui visus est per dies multos his,

31 Qui simul ascenderant cum eo de Galilæa in

Jerusalem : qui usque nunc sunt testes ejus ad plebem.

32 Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad patres nostros repromissio facta est :

33 Quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris, resuscitans Jesum, sicut & in Psalmo secundo scriptum est : * Filius meus es tu, ego hodie genui te. *Psal. 2. b. 7.

34 Quod autem suscitavit eum à mortuis, amplius jam non reversurum in corruptionem, ita dixit : *Quia dabo vobis sancta David fidelia. *Isa. 55. b. 3. *Psal. 15. b. 10.

35 Ideóque & alias dicit : * Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem.

36 David enim in sua generatione cùm administrasset, voluntati Dei * dormivit, & appositus est ad patres suos, & vidit corruptionem. *3. Reg. 2. b. 10.

37 Quem verò Deus suscitavit à mortuis, non vidit corruptionem.

F 38 Notum igitur sit vobis viri fratres, quia per hunc vobis remissio peccatorum annuntiatur, & ab omnibus, quibus non potuistis in lege Moysi justificari.

39 In hoc omnis, qui credit justificatur.

40 Videte ergo ne superveniat vobis quod dictum est in Prophetis :

41 * Videte contemptores, & admiramini, & dispердimini : quia opus operor ego in diebus vestris, opus quod non credetis, si quis enarraverit vobis. *Habac. 1. b. 5.

42 Exeuntibus autem illis, rogabant ut sequenti sabbato loquerentur sibi verba hæc.

43 Cúmque dimissa esset synagoga, secuti sunt multi Judæorum & colentium advenarum, Paulum & Barnabam : qui loquentes suadebant eis ut permanerent in gratia Dei ;

44 Sequenti verò sabbato pœnè universa civitas convenit audire verbum Dei.

G 45 Videntes autem turbas Judæi, repleti sunt zelo, & contradicebant his, quæ à Paulo dicebantur, blasphemantes.

46 Tunc constanter Paulus & Barnabas dixerunt : Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei : sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad Gentes.

47 Sic enim præcepit nobis Dominus : * Posui te in lucem Gentium : ut sis in salutem usque ad extremum terræ. *Isa. 49. b. 6.

48 Audientes autem Gentes gavisæ sunt, & glorificabant verbum Domini : & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.

49 Disseminabatur autem verbum Domini per universam regionem.

50 Judæi autem concitaverunt mulieres religiosas, & honestas, & primos civitatis, & excitaverunt persecutionem in Paulum & Barnabam : & ejecerunt eos de finibus suis.

51 * At illi, excusso pulvere pedum in eos, venerunt Iconium. *Matt. 10. b. 14. Marc. 6. b. 11. Luc. 9. a. 5.

52 Discipuli quoque replebantur gaudio, & Spiritu sancto.

CAPUT XIV.

Multis Judæorum ac Ethnicorum Iconij fidem in Christum suscipientibus, concitatur à Judæis tumultus in Apostolos, qui Lystram fugiunt ubi Paulus claudum à matris utero curat ; populúmque ac sacerdotes ob id ipsis tamquam diis sacrificare volentes ægrè compescunt : sed concitata à Judæis supervenientibus turba, Paulus lapidatur, & pro mortuo relinquitur : cúmque surrexisset, ipse & Barnabas discipulos per varia loca exhortantes, & presbiteros ordinantes, revertuntur Antiochiam.

1 FActum est autem Iconij, ut simul introirent in synagogam Judæorũ, & loquerentur, ita ut crederet Judæorũ & Græcorũ copiosa multitudo. A

2 Qui verò increduli fuerunt Judæi, suscitaverunt, & ad iracundiam concitaverunt animas Gentium adversus fratres :

3 Multo igitur tempore demorati sunt, fiducialiter agentes in Domino, testimonium perhibente verbo gratiæ suæ dante signa & prodigia fieri per manus eorum.

4 Divisa est autem multitudo civitatis : & quidam quidem erant cum Judæis, quidam verò cum Apostolis.

5 Cùm autem factus esset impetus Gentilium & Judæorum cum principibus suis, ut contumeliis afficerent & lapidarent eos,

6 Intelligentes confugerunt ad civitates Lycaoniæ, Lystram, & Derben, & universam in circuitu regionem, & ibi evangelizantes erant. B

7 Et quidam vir Lystris infirmus pedibus sedebat claudus ex utero matris suæ, qui numquam ambulaverat,

8 Hic audivit Paulum loquentem. Qui intuitus eum, & videns quia fidem haberet ut salvus fieret,

9 Dixit magna voce : Surge super pedes tuos rectus. Et exilivit, & ambulabat.

10 Turbæ autem cùm vidissent quod fecerat Paulus, levaverunt vocem suam, Lycaonicè dicentes : Dij similes facti hominibus, descenderunt ad nos.

11 Et vocabant Barnaba Jovem, Paulum verò Mercurium : quoniam ipse erat dux verbi.

12 Sacerdos quoque Jovis, qui erat ante civitatem tauros & coronas ante januas afferens, cum populis volebat sacrificare.

13 Quod ubi audierunt Apostoli, Barnabas & Paulus, conscissis tunicis suis exilierunt in turbas : clamantes. C

14 Et dicentes : Viri, quid hæc facitis ? & nos mortales sumus, similes vobis homines, annuntiantes vobis ab his vanis converti ad Deum vivum, * qui fecit cælum, & terram, & mare & omnia quæ in eis sunt : *Gen. 1. a. 1. Psal. 145. a. 6. Apoc. 14. b. 7.

15 Qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas.

16 E quidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de cælo, dans pluvias & tempora fructifera, implẽs cibo & lætitia corda nostra.

17 Et hæc dicentes, vix sedaverunt turbas ne sibi immolarent.

18 Supervenerunt autem quidam ab Antiochia & Iconio Judæi : & persuasis turbis lapidantésque Paulum, traxerunt extra civitatem, existimantes eum mortuum esse.

19 Circumdantibus autem eum discipulis, surgens intravit civitatem, & postera die profectus est cum Barnaba in Derben. D

20 Cúmque

20 Cúmque evangelizassent civitati illi, & docuissent multos, reversi sunt Lystram, & Iconium, & Antiochiam,

21 Confirmantes animas discipulorum, exhortantésque ut permanerent in fide: & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

22 Et cùm constituissent illis per singulas ecclesias presbyteros, & orassent cum jejunationibus, commendaverunt eos Domino, in quem crediderunt.

23 Transeuntésque Pisidiam, venerunt in Pamphyliam,

24 Et loquentes verbum Domini in Perge, descenderunt in Attaliam:

* Sup. 13. a. 1. 25 * Et inde navigaverunt Antiochiam, unde erant traditi gratiæ Dei, in opus quod compleverunt.

26 Cùm autem venissent, & congregassent Ecclesiam, retulerunt quanta fecisset Deus cum illis, & quia aperuisset Gentibus ostium fidei.

27 Morati sunt autem tempus non modicum cum discipulis.

CAPUT XV.

Orta Antiochiæ seditione propter Judæos, volentes Gentes ad Deum conversas circumcidi, Paulus & Barnabas rem ad Apostolos referunt: qui post Petri & Iacobi suffragia, communi decreto per litteras statuunt, Gentes conversas non ligari lege Moysi: Paulus cupiens ab Antiochia invisere loca in quibus prædicaverat, separatur à Barnaba, eò quòd nollet Ioannem assumi.

A 1 ET quidam descendentes de Judæa, docebant fratres: * Quia nisi circumcidamini secundùm morem Moysi, non potestis salvari

* Gal. 5. v. 2. 2 Facta ergo seditione non minima Paulo & Barnabæ adversus illos, statuerunt ut ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alij ex aliis, ad Apostolos & presbyteros in Jerusalem, super hac quæstione.

3 Illi ergo deducti ab Ecclesia, pertransibant Phœnicem & Samariam, narrantes conversionem Gentium: & faciebant gaudium magnum omnibus fratribus.

4 Cùm autem venissent Jerosolymam, susceptí sunt ab Ecclesia, & ab Apostolis, & senioribus, annuntiantes quanta Deus fecisset cum illis.

B 5 Surrexerunt autem quidam de hæresi Pharisæorum, qui crediderunt, dicentes: Quia oportet circumcidi eos, præcipere quoque servare legem Moysi.

6 Convenerúntque Apostoli & seniores videre de verbo hoc.

7 Cùm autem magna conquisitio fieret, surgens * Sup. 10. v. 20. Petrus dixit ad eos: * Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire Gentes verbum Evangelij, & credere.

8 Et qui novit corda Deus, testimonium perhi- * Sup. 10. v. 45. buit, * dans illis Spiritum sanctum, sicut & nobis.

9 Et nihil discrevit inter nos & illos, fide purificans corda eorum.

10 Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere jugum super cervices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus?

C 11 Sed per gratiam Domini Jesu Christi credimus salvari, quemadmodum & illi.

12 Tacuit autem omnis multitudo: & audiebant Barnabam & Paulum, narrantes quanta Deus fecisset signa & prodigia in Gentibus per eos.

13 Et postquam tacuerunt, respondit Jesus, dicens: Viri fratres, audite me.

14 Simon narravit quemadmodum primùm Deus visitavit sumere ex Gentibus populum nomini suo.

15 Et huic portant verba Prophetarum, sicut scriptum est:

16 * Post hæc revertar, & reædificabo tabernaculum David, quod decidit: & diruta ejus reædificabo, & erigam illud: * Amos 9. v. 11.

17 Ut requirant ceteri hominum Dominum, & D omnes gentes, super quas invocatum est nomen meum, dicit Dominus faciens hæc.

18 Notum à sæculo est Domino opus suum.

19 Propter quod ego judico, non inquietari eos qui ex Gentibus convertuntur ad Deum,

20 Sed scribere ad eos ut abstineant se à contaminationibus simulachrorum, & fornicatione, & suffocatis, & sanguine.

21 Moyses enim à temporibus antiquis habet in singulis civitatibus qui eum prædicent in synagogis, ubi per omne sabbatum legitur.

22 Tunc placuit Apostolis, & senioribus cum omni Ecclesia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam cum Paulo & Barnaba, Judam, qui cognominabatur Barsabas, & Silam, viros primos in fratribus,

23 Scribentes per manus eorum APOSTOLI & E seniores fratres, his, qui sunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ, fratribus ex Gentibus, salutem.

24 Quoniam audivimus quia quidam ex nobis exeuntes, turbaverunt vos verbis, evertentes animas vestras, quibus non mandavimus:

25 Placuit nobis collectis in unum eligere viros, & mittere ad vos, cum charissimis nostris Barnaba & Paulo,

26 Hominibus, qui tradiderunt animas suas pro nomine Domini nostri Jesu Christi.

27 Misimus ergo Judam & Silam, qui & ipsi vobis verbis referent eadem.

28 Visum est enim Spiritui sancto, & nobis, nihil F ultrà imponere vobis oneris quàm hæc necessaria:

29 Ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione; à quibus custodientes vos, benè agetis. Valete.

30 Illi ergo dimissi, descenderunt Antiochiam: & congregata multitudine tradiderunt epistolam.

31 Quam cùm legissent, gavisi sunt super consolatione.

32 Judas autem & Silas, & ipsi cùm essent Prophetæ, verbo plurimo consolati sunt fratres, & confirmaverunt.

33 Facto autem ibi aliquando tempore, dimissi sunt cum pace à fratribus, ad eos qui miserant illos.

34 Visum est autem Silæ ibi remanere: Judas autem solus abiit Jerusalem. G

35 Paulus autem & Barnabas demorabantur Antiochiæ, docentes, & evangelizantes cum aliis pluribus verbum Domini.

36 Post aliquot autem dies, dixit ad Barnabam Paulus: Revertentes visitemus fratres per universas civitates, in quibus prædicavimus verbum Domini, quomodo se habeant.

37 Barnabas autem volebat secum assumere & Joanni, qui cognominabatur Marcus.

38 Paulus

38 Paulus autem rogabat eum (ut qui discessiet ab eis de Pamphylia, & non isset cum eis in opus) non debere recipi.

39 Facta est autem dissensio, ita ut discederent ab invicem, & Barnabas quidem assumpto Marco navigaret Cyprum.

40 Paulus verò electo Sila profectus est, traditus gratiæ Dei à fratribus.

41 Perambulant autem Syriam, & Ciliciam, confirmans Ecclesias: præcipiens custodire præcepta Apostolorum, & seniorum.

CAPUT XVI.

Paulus Lystris assumptum Timotheum circumcidit, & per varias civitates tradit servanda Apostolorum dogmata: vetantur à Spiritu sancto prædicare in Asia & Bithinia: vocato autem per visionem Paulo in Macedoniam, proficiscuntur: primúmque Philippis prædicantes, hospitio excipiuntur apud Lydiam: sed ejecto per Paulum spiritu Pythone, virgis cæsi mittuntur in carcerem: ubi facto terræmotu, solutisque eorum vinculis, custos carceris convertitur: posteróque die magistratus orant ut civitatem egrediantur.

A 1 PErvenit autem Derben, & Lystram. Et ecce discipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris Judææ fidelis, patre Gentili.

2 Huic testimonium bonum reddebant, qui in Lystris erant & Iconio fratres.

3 Hunc voluit Paulus secum proficisci: & assumens circumcidit eum, propter Judæos qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quòd pater ejus erat Gentilis.

4 Cùm autem pertransirent civitates, tradebant eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis & senioribus, qui erant Jerosolymis.

5 Et Ecclesiæ quidem confirmabantur fide, & abundabant numero quotidie.

6 Transeuntes autem Phrygiam, & Galatiæ regionem, vetati sunt à Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia.

B 7 Cùm venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam: & non permisit eos Spiritus Jesu.

8 Cùm autem pertransissent Mysiam, descenderunt Troadem:

9 Et visio per noctem Paulo ostensa est: Vir Macedo quidam erat stans, & deprecans eum, & dicens: Transiens in Macedoniam, adjuva nos.

10 Ut autem visum vidit, statim quæsivimus proficisci in Macedoniam, certi facti quòd vocasset nos Deus evangelizare eis.

11 Navigantes autem à Troade, recto cursu venimus Samothraciam, & sequenti die Neapolim;

12 Et inde Philippos, quæ est prima partis Macedoniæ civitas, colonia. Eramus autem in hac Urbe diebus aliquot, conferentes.

C 13 Die autem sabbatorum egressi sumus foras portam juxta flumen, ubi videbatur oratio esse: & sedentes loquebamur mulieribus, quæ convenerant.

14 Et quædam mulier nomine Lydia, purpuraria civitatis Thyatirenorum, colens Deum, audivit: cujus Dominus aperuit cor intendere his quæ dicebantur à Paulo.

15 Cùm autem baptizata esset, & domus ejus, deprecata est dicens: si judicastis me fidelem Domino esse, introite in domum meam, & manete. Et coëgit nos.

16 Factum est autem euntibus nobis ad orationem, puellam quamdam habentem spiritum pythonem obviare nobis, quæ quæstum magnum præstabat dominis suis divinandos

17 Hæc subsecuta Paulum, & nos, clamabat D dicens: Isti homines servi Dei excelsi sunt, qui annuntiant vobis viam salutis.

18 Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, & conversus, spiritui dixit: Præcipio tibi in nomine Jesu Christi exire ab ea. Et exiit eadem hora.

19 Videntes autem domini ejus quia exivit spes quæstus eorum, apprehendentes Paulum & Silam perduxerunt in forum ad principes:

20 Et offerentes eos magistratibus, dixerunt: Hi homines conturbant civitatem nostram, cùm sint Judæi:

21 Et annuntiant morem, quem non licet nobis suscipere, neque facere, cùm sumus Romani.

22 Et cucurrit plebs adversus eos, & magistratus, scissis tunicis eorum, * jusserunt eos virgis cædi. *1. Cor. 11. f. 25. Philip. 1. 6 13. 1. Thess. 2. a. 2.

23 Et cùm multas plagas eis imposuissent, miserunt eos in carcerem, præcipientes custodi ut diligenter custodirent eos. E

24 Qui cùm tale præceptum accepisset, misit eos in interiorem carcerem, & pedes eorum strinxit ligno.

25 Media autem nocte, Paulus & Silas orantes, laudabant Deum: & audiebant eos, qui in custodia erant.

26 Subitò verò terræ motus factus est magnus, ita ut moverentur fundamenta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia: & universorum vincula soluta sunt.

27 Expergefactus autem custos carceris, & videns januas apertas carceris, evaginato gladio volebat se interficere, æstimans fugisse vinctos.

28 Clamavit autem Paulus voce magna, dicens: Nihil tibi mali feceris: universi enim hîc sumus.

29 Petitóque lumine, introgressus est: & tremefactus procidit Paulo & Silæ ad pedes: F

30 Et producens eos foras: ait: Domine, quod me oportet facere, ut salvus fiam?

31 At illi dixerunt: Crede in Dominum Jesum: & salvus eris tu, & domus tua.

32 Et locuti sunt ei verbum Domini, cum omnibus qui erant in domo ejus.

33 Et tollens eos in illa hora noctis, lavit plagas eorum: & baptizatus est ipse, & omnis domus ejus continuò.

34 Cúmque perduxisset eos in domum suam, appositit eis mensam, & lætatus est cum omni domo sua credens Deo.

35 Et cùm dies factus esset, miserunt magistratus lictores, dicentes: Dimitte homines illos.

36 Nuntiavit autem custos carceris verba hæc G Paulo: Quia miserunt magistratus ut dimittamini: nunc igitur exeuntes, ite in pace.

37 Paulus autem dixit ei: Cæsos nos publicè, indemnatos, homines Romanos miserunt in carcerem, & nunc occultè nos ejiciunt? Non ita: sed veniant,

38 Et ipsi nos ejiciant. Nuntiaverunt autem magistratibus lictores verba hæc. Timuerúntque audito quòd Romani essent:

39 Et venientes deprecati sunt eos, & educentes rogabant ut egrederentur de Urbe.

40 Exeuntes

40 Exeuntes autem de carcere, introierunt ad Lydiam : & visis fratribus consolati sunt eos, & profecti sunt.

CAPUT XVII.

Facto Thessalonicæ magno fructu per Pauli prædicationem, concitatur adversus eum à Judæis seditio similiter & Beroeæ: Paulus Athenis cum Judæis & philosophis disserit, ac Dionisium Areopagitam ad Christum convertit cum quibusdam aliis.

A 1 CUm autem perambulassent Amphipolim, & Apolloniam, venerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga Judæorum.

2 Secundùm consuetudinem autem Paulus introivit ad eos, & per sabbata tria disserebat eis de Scripturis,

3 Adaperiens & insinuans quia Christum oportuit pati, & resurgere à mortuis : & quia hic est Jesus Christus, quem ego annuntio vobis.

4 Et quidam ex eis crediderunt, & adjuncti sunt Paulo & Silæ, & de colentibus Gentilibúsque multitudo magna, & mulieres nobiles non paucæ.

B 5 Zelantes autem Judæi, assumentésque de vulgo viros quosdam malos, & turba facta, concitaverunt civitatem : & assistentes domui Jasonis quærebant eos producere in populum.

6 Et cùm non invenissent eos, trahebant Jasonem & quosdam fratres ad principes civitatis, clamantes : Quoniam hi, qui Urbem concitant, & huc venerunt,

7 Quos susceptit Jason, & hi omnes contrà decreta Cæsaris faciunt, regem alium dicentes esse, Jesum.

8 Concitaverunt autem plebem, & principes civitatis audientes hæc.

9 Et accepta satisfactione à Jasone, & à ceteris, dimiserunt eos :

C 10 Fratres verò confestim per noctem dimiserunt Paulum & Silam in Beroeam. Qui cùm veniissent, in Synagogam Judæorum introierunt.

11 Hi autem erant nobiliores eorum, qui sunt Thessalonicæ, qui susceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent.

12 Et multi quidem crediderunt ex eis, & mulierum Gentilium honestarum, & viri non pauci.

13 Cùm autem cognovissent in Thessalonica Judæi, quia & Beroeæ prædicatum est à Paulo verbum Dei, venerunt & illuc commoventes & turbantes multitudinem.

14 Statímque tunc Paulum dimiserunt fratres, ut iret usque ad mare : Silas autem & Timotheus remanserunt ibi.

D 15 Qui autem deducebant Paulum, perduxerunt eum usque Athenas, & accepto mandato ab eo ad Silam & Timotheum, ut quàm celeriter venirent ad illum, profecti sunt.

16 Paulus autem cùm Athenis eos expectaret, incitabatur spiritus ejus in ipso, videns idololatriæ deditam civitatem.

17 Disputabat igitur in synagoga cum Judæis, & colentibus, & in foro, per omnes dies, ad eos qui aderant.

18 Quidam autem Epicurei, & Stoici philosophi disserebant cum eo, & quidam dicebant : Quid vult seminiverbius hic dicere? Alij verò : Novorum dæmoniorum videtur annuntiator esse : quia Jesum, & resurrectionem annuntiabat eis.

19 Et apprehensum eum ad Areopagum duxerunt, dicentes : Possumus scire quæ est hæc nova, quæ à te dicitur, doctrina ?

20 Nova enim quædam infers auribus nostris : Volumus ergo scire quidnam velint hæc esse.

21 (Athenienses autem omnes, & advenæ hospites, ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere, aut audire aliquid novi.)

22 Stans autem Paulus in medio Areopagi, ait : Viri Athenienses per omnia quasi superstitiosiores vos video.

23 Præteriens enim, & videns simulachra vestra, inveni & aram, in qua scriptum erat : IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis.

24 * Deus, qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt, hic cæli & terræ cùm sit Dominus, * non in manufactis templis habitat, *Gen. 1. a. 1. *Sap. 7. c. 48.

25 Nec manibus humanis colitur indigens aliquo, cùm ipse det omnibus vitam, & inspirationem, & omnia :

26 Fecítque ex uno omne genus hominum inhabitare super universam faciem terræ, definiens statuta tempora, & terminos habitationis eorum,

27 Quærere Deum, si fortè attrectent eum, aut inveniant, quamvis non longè sit ab unoquoque nostrùm.

28 In ipso enim vivimus, & movemur, & sumus : sicut & quidam vestrorum Poëtarum dixerunt : Ipsius enim & genus sumus.

29 Genus ergo cũ simus Dei, non debemus æstimare, auro, aut argento, aut lapidi, sculpturæ artis & cogitationis hominis, Divinum esse simile.

30 Et tempora quidem hujus ignorantiæ despiciens Deus, nunc annuntiat hominibus ut omnes ubique pœnitentiam agant,

31 Eò quòd statuit diem, in quo judicaturus est orbem in æquitate, in viro, in quo statuit, fidem præbens omnibus, suscitans eum à mortuis.

32 Cùm audissent autem resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam verò dixerunt : Audiemus te de hoc iterùm.

33 Sic Paulus exivit de medio eorum.

34 Quidam verò viri adhærentes ei, crediderunt : in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alij cum eis.

CAPUT XVIII.

Paulus Corinthi suum exercet artificium apud Aquilam, & quamquam ad ejus prædicationem blasphemarent Judæi, audit tamen in visione multum ibi populum ad fidem convertendum : verùm post sesquiarum accusatur à Judæis apud Gallionem proconsulem, & post multos dies venit Ephesum, ac variis regionibus fratres confirmat : Apollo vehementer Judæos convincit, ostendens ex Scripturis Jesum esse Christum, quamquam tantùm nosset baptisma Ioannis.

A 1 POst hæc egressus ab Athenis, venit Corinthum :

2 Et inveniens quemdam Judæum nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam uxorem ejus, (eo quod præcepisset Claudius discedere omnes Judæos à Roma) accessit ad eos,

3 Et quia ejusdem erat artis, manebat apud eos : & operabatur : (erant autem scenofactoriæ artis.)

4 Et disputabat in synagoga per omne sabbatum,

tum, interponens nomen Domini Jesu, suadebátque Judæis, & Græcis.

B 5 Cùm venissent autem de Macedonia Silas & Timotheus, instabat verbo Paulus, testificans Judæis esse Christum Jesum.

6 Contradicentibus autem eis, & blasphemantibus, excutiens vestimenta sua, dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum: mundus ego, ex hoc ad Gentes vadam.

7 Et migrans inde, intravit in domum cujusdam, nomine Titi Justi, colentis Deum, cujus domus erat conjuncta synagogæ.

C 8 Crispus autem archisynagogus credit Domino cum omni domo sua: & multi Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur.

9 Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo: Noli timere, sed loquere, & ne taceas:

10 Propter quod ego sum tecum: & nemo apponetur tibi ut noceat te, quoniam populus est mihi multus in hac civitate.

11 Sedit autem ibi annum & sex menses, docens apud eos verbum Dei.

D 12 Gallione autem proconsule Achaiæ, insurrexerunt uno animo Judæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal,

13 Dicentes: Quia contra legem hic persuadet hominibus colere Deum.

14 Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Judæos: Si quidem esset iniquum aliquid, aut facinus pessimum, ô viri Judæi, rectè vos sustinerem.

15 Si verò quæstiones sunt de verbo, & nominibus, & lege vestra, vos ipsi videritis: Judex ego horum nolo esse.

E 16 Et minavit eos à tribunali.

17 Apprehendentes autem omnes Sosthenem principem synagogæ, percutiebant eum ante tribunal: & nihil eorum Gallioni curæ erat.

18 Paulus verò cùm adhuc sustinuisset dies multos, fratribus valefaciens, navigavit in Syriam, (& cum eo Priscilla, & Aquila) qui sibi * totondérat in Cenchris caput: habebat enim votum.

*Num 6. c. 8. Inf. 21. d 24.

19 Devenítque Ephesum, & illos ibi reliquit: Ipse verò ingressus synagogam, disputabat cum Judæis.

20 Rogantibus autem eis, ut ampliori tempore maneret, non consensit.

21 Sed valefaciens, & dicens, Iterùm revertar ad vos Deo volente, profectus est ab Epheso.

F 22 Et descendens Cæsaream, ascendit, & salutavit Ecclesiam, & descendit Antiochiam.

23 Et facto ibi aliquanto tempore profectus est, perambulans ex ordine Galaticam regionem, & Phrygiam, confirmans omnes discipulos.

24 Judæus autem quidam, Apollo nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, devenit Ephesum, potens in scripturis.

25 Hic erat edoctus viam Domini: & fervens spiritu loquebatur, & docebat diligenter ea quæ sunt Jesu, sciens tantum baptisma Joannis.

G 26 Hic ergo cœpit fiducialiter agere in synagoga. Quem cùm audissent Priscilla & Aquila, assumpserunt eum, & diligentiùs exposuerunt ei viam Domini.

27 Cùm autem vellet ire Achaiam, exhortati fratres, scripserunt discipulis ut susciperent eum. Qui cùm venisset, contulit multum his qui crediderant.

28 Vehementer enim Judæos revincebat publicè, ostendens per Scripturas, esse Christum Jesum.

CAPUT XIX.

Paulus Ephesi quosdam discipulos Joannis tantùm baptismate baptizatos, jubet in Jesu nomine baptizari, ac manuum impositione Spiritum sanctum ipsis impetrat, ibique prædicans multa edit signa: de Judæis qui non credentes conabantur nomine Jesu à Paulo prædicati adjurare dæmonia: multi peccata confitentes libros superstitiosos exurunt; Demetrius argentarius gravem adversus Paulum seditionem excitat, quam agrè tandem sedat Alexander.

1 FActum est autem, cùm Appollo esset Corinthi, A ut Paulus peragratis superioribus partibus veniret Ephesum, & inveniret quosdam discipulos.

2 Dixítque ad eos: Si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque si Spiritus sanctus est, audivimus.

3 Ille verò ait: In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt: In Joannis baptismate.

4 Dixit autem Paulus: * Joannes baptizavit baptismo pœnitentiæ populum, dicens: In eum, qui venturus esset post ipsum, ut crederent, hoc est, in Jesum.

*Mar. 1. b. 11. Mar. 1. a. 8. Luc. 3. d. 16. Ioan. 1. d. 26. Sup. 1. a. 5. 11. b 16.

5 His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Jesu.

6 Et cùm imposuisset illis manus Paulus, venit b Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, B & prophetabant.

7 Erant autem omnes viri ferè duodecim.

8 Introgressus autem synagogam, cum fiducia loquebatur per tres menses, disputans, & suadens de regno Dei.

9 Cùm autem quidam indurarentur, & non crederent, maledicentes viam Domini coram multitudine, discedens ab eis, segregavit discipulos, quotidie disputans in schola tyranni cujusdam.

10 Hoc autem factum est per biennium, ita ut omnes, qui habitant in Asia, audirent verbum Domini, Judæi atque Gentiles.

11 Virtutésque non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli:

12 Ita ut etiam super languidos deferrentur à C corpore ejus sudaria, & semicinctia, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.

13 Tentaverunt autem quidam & de circumeuntibus Judæis exorcistæ, invocare super eos, qui habebant Spiritus malos, nomen Domini Jesu, dicentes: Adjuro vos per Jesum, quem Paulus prædicat.

14 Erant autem quidam Judæi Scevæ principis sacerdotum septem filij, qui hoc faciebant.

15 Respondens autem spiritus nequam dixit eis: Jesum novi, & Paulum scio: vos autem qui estis?

16 Et insiliens in eos homo, in quo erat dæmonium pessimum, & dominatus amborum, invaluit contra eos, ita ut nudi & vulnerati effugerent de domo illa.

17 Hoc autem notum factum est omnibus Judæis, atque Gentilibus, qui habitabant Ephesi: & cecidit timor super omnes illos, & magnificabatur tamen Domini Jesu.

18 Multíque

18 Multique credentium veniebant, confitentes & annuntiantes actus suos.

19 Multi autem ex eis, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus: & computatis pretiis illorum, invenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium.

20 Ita fortiter crescebat verbum Dei, & confirmabatur.

21 His autem expletis, proposuit Paulus in Spiritu, transita Macedonia & Achaia ire Jerosolymam, dicens: Quoniam postquam fuero ibi oportet me & Romam videre.

E 22 Mittens autem in Macedoniam duos ex ministrantibus sibi, Timotheum & Erastum, ipse remansit ad tempus in Asia.

23 Facta est autem illo tempore turbatio non minima de via Domini.

24 Demetrius enim quidam nomine, argentarius, faciens ædes argenteas Dianæ, præstabat artificibus non modicum quæstum:

25 Quos convocans, & eos qui hujusmodi erant opifices, dixit: Viri, scitis quia de hoc artificio est nobis acquisitio:

26 Et videtis, & auditis, quia non solùm Ephesi, sed pœnè totius Asiæ, Paulus hic suadens avertit multam turbam, dicens: Quoniam non sunt dij, qui manibus fiunt.

27 Non solùm autem hæc periclitabitur nobis pars in redargutionem venire, sed & magnæ Dianæ templum in nihilum reputabitur, sed & destrui incipiet majestas ejus, quam tota Asia, & orbis colit.

F 28 His auditis, repleti sunt ira, & exclamaverunt dicentes: Magna Diana Ephesiorum.

29 Et impleta est civitas confusione, & impetum fecerunt uno animo in theatrum, rapto Gaio & Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli.

30 Paulo autem volente intrare in populum, non permiserunt discipuli.

31 Quidam autem & de Asiæ principibus, qui erant amici ejus, miserunt ad eum rogantes ne se daret in theatrum:

32 Alij autem aliud clamabant. Erat enim Ecclesia confusa: & plures nesciebant qua ex causa convenissent.

33 De turba autem detraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Judæis. Alexander autem manu silentio postulato, volebat reddere rationem populo.

34 Quem ut cognoverunt Judæum esse, vox facta una est omnium, quasi per horas duas clamantium: Magna Diana Ephesiorum.

35 Et cùm sedasset scriba turbas, dixit: Viri Ephesij, quis enim est hominum, qui nesciat Ephesiorum civitatem cultricem esse magnæ Dianæ, Jovisque prolis?

G 36 Cùm ergo his contradici non possit, oportet vos sedatos esse, & nihil temerè agere.

37 Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos, neque blasphemantes deam vestram.

38 Quòd si Demetrius, & qui cum eo sunt artifices, habent adversus aliquem causam, conventus forenses aguntur, & proconsules sunt, accusent invicem.

39 Si quid autem alterius rei quæritis: in legitima Ecclesia poterit absolvi.

40 Nam & periclitamur argui seditionis hodiernæ: cùm nullus obnoxius sit (de quo possimus reddere rationem) concursus istius. Et cùm hæc dixisset, dimisit Ecclesiam.

CAPUT XX.

Paulus peragratis variis partibus Macedoniæ & Graciæ, concionatur Troade in mediam noctem: cúmque adolescens Eutychus cadens à tertio cœnaculo mortuus esset, Paulus eum resuscitavit: & variis locis peragratis, advocatos ex Epheso presbyteros exhortatur ut vigilantes sint in regenda Ecclesia, prædicens quòd non essent amplius eum visuri.

1 POstquam autem cessavit tumultus, vocatis A Paulus discipulis, & exhortatus eos, valedixit, & profectus est ut iret in Macedoniam.

2 Cùm autem perambulasset partes illas, & exhortatus eos fuisset multo sermone, venit ad Græciam:

3 Ubi cùm fecisset menses tres, factæ sunt illi insidiæ à Judæis navigaturo in Syriam: habuítque consilium ut reverteretur per Macedoniam.

4 Comitatus est autem eum Sopater Pyrrhi Beræensis, Thessalonicensium verò Aristarchus, & Secundus, & Gaius Derbeus, & Timotheus: Asiani verò Tychicus & Trophimus.

5 Hi cùm præcessissent, sustinuerùt nos Troade:

6 Nos verò navigavimus post dies azymorum à B Philippis, & venimus ad eos Troadem in diebus quinque, ubi demorati sumus diebus septem.

7 Una autem Sabbati cum convenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis, profecturus in crastinum, protraxítque sermonem usque in mediam noctem.

8 Erant autem lampades copiosæ in cœnaculo, ubi eramus congregati.

9 Sedens autem quidam adolescens nomine Eutychus super fenestram, cùm mergeretur somno gravi, disputante diu Paulo, ductus somno cecidit de tertio cœnaculo deorsum, & sublatus est mortuus.

10 Ad quem cùm descendisset Paulus, incubuit C super eum: & complexus dixit: Nolite turbari, anima enim ipsius in ipso est.

11 Ascendens autem, frangénsque panem, & gustans, satísque allocutus usque in lucem, sic profectus est.

12 Adduxerunt autem puerum viventem, & consolati sunt non minimè.

13 Nos autem ascendentes navem, navigavimus in Asson, inde suscepturi Paulum: sic enim dispoſuerat ipse per terram iter facturus.

14 Cùm autem convenisset nos in Asson, assumpto eo, venimus Mitylenen.

15 Et inde navigantes, sequenti die venimus contra Chium, & alia applicuimus Samum, & sequenti die venimus Miletum.

16 Proposuerat enim Paulus transnavigare D Ephesum, ne qua mora illi fieret in Asia. Festinabat enim si possibile sibi esset, ut diem Pentecostes faceret Jerosolymis.

17 A Mileto autem mittens Ephesum, vocavit Majores natu Ecclesiæ.

18 Qui cùm venissent ad eum, & simul essent, dixit eis: Vos scitis à prima die, qua ingressus sum in

Asiam qualiter vobiscum per omne tẽpus fuerim,
19 Serviens Domino cum omni humilitate, & lacrymis, & tentationibus, quæ mihi acciderunt ex insidiis Judæorum:
20 Quomodo nihil subtraxerim utilium, quo minùs annuntiarem vobis, & docerem vos publicè, & per domos,
21 Testificans Judæis atque Gentilibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum Jesum Christum.
E 22 Et nunc ecce alligatus ego spiritu, vado in Jerusalem, quæ in ea ventura sint mihi, ignorans:
23 Nisi quòd Spiritus sanctus per omnes civitates mihi protestatur, dicens: Quoniam vincula, & tribulationes Jerosolymis me manent.
24 Sed nihil horum vereor: nec facio animam meam pretiosiorem quàm me, dummodò consummem cursum meum, & ministeriũ verbi, quod accepi à Dño Jesu, testificari Evangelium gratiæ Dei.
25 Et nunc ecce ego scio, quia amplius non videbitis faciem meam vos omnes, per quos transivi prædicans regnum Dei.
26 Quapropter contestor vos hodierna die, quia mundus sum à sanguine omnium.
27 Non enim subterfugi, quò minùs annuntiarem omne consilium Dei vobis.
28 Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.
F 29 Ego scio quoniam intrabunt post discessionẽ meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi.
30 Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se.
31 Propter quod vigilate, memoria retinentes, quoniam per triennium nocte & die non cessavi, cum lacrymis monens unumquemque vestrũm.
32 Et nunc commendo vos Deo, & verbo gratiæ ipsius, qui potens est ædificare, & dare hereditatem in sanctificatis omnibus.
33 Argentum & aurum, aut vestem nullius concupivi, sicut
* 1. Cor. 4. 1. Thess. 2. 2. Thess. 3 b 8. G 34 Ipsi scitis * quoniã ad ea, quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt ministraverũt manus istæ.
35 Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes, oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi Domini Jesu, quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare, quàm accipere:
36 Et cùm hæc dixisset, positis genibus suis oravit cum omnibus illis.
37 Magnus autem fletus factus est omnium: & procũmbẽtes super collum Pauli, osculabantur eũ.
38 Dolentes maximè in verbo, quod dixerat, quoniam amplius faciem ejus non essent visuri. Et deducebant eum ad navem.

CAPUT XXI.

Paulo Ierosolymam tendenti post varias navigationes, vaticinatur Agabus propheta afflictiones quas passurus erat Ierosolymis: nec tamen amicorum lacrymis averti potest ne ascendat Ierusalem paratus pro Christo etiam mortem subire: cúmque Ierusalem perveniisset, Iacobus ipsi suadet ut cum quinque viris votum habentibus se sanctificet: quod cùm faceret, rapitur à Iudæis, sed ex eorum manibus eripitur à tribuno, à quo catenis alligatus ducitur in castra: impetrat tamen facultatem loquendi ad populum.

A. 1 CUm autem factum esset ut navigaremus abstracti ab eis, recto cursu venimus Coum, & sequenti die Rhodum, & inde Pataram.
2 Et cùm invenissemus navem transfretantem in Phœnicem, ascendentes navigavimus.
3 Cùm apparuissemus autem Cypro, relinquentes eam ad sinistram, navigavimus in Syriam, & venimus Tyrum: ibi enim navis exposítura erat onus.
4 Inventis autem discipulis, mansimus ibi diebus septem: qui Paulo dicebant per Spiritum ne ascenderet Jerosolymam.
5 Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus cum uxoribus & filiis usque foras civitatem: & positis genibus in littore, oravimus. B
6 Et cùm valefecissemus invicem, ascendimus navem: illi autem redierunt in sua.
7 Nos verò navigatione expleta à Tyro descendimus Ptolemaidam: & salutatis fratribus, mansimus die una apud illos.
8 Alia autem die profecti, venimus Cæsaream. Et intrantes domum Philippi evangelistæ, * qui erat unus de septem, mansimus apud eum. * Supr. 6. 5.
9 Huic autem erant quattuor filiæ virgines prophetantes.
10 Et cùm moraremur per dies aliquot, supervenit quidam à Judæa propheta, nomine Agabus.
11 Is cùm venisset ad nos, tulit zonam Pauli: & alligans sibi pedes & manus, & dixit: Hæc dicit Spiritus sanctus: Virum, cujus est zona hæc, sic alligabunt in Jerusalem Judæi, & tradent in manus Gentium.
12 Quod cùm audissemus, rogabamus nos, & qui loci illius erant, ne ascenderet Jerosolymam. C
13 Tunc respondit Paulus, & dixit: Quid facitis flentes, & affligentes cor meum? Ego enim non solùm alligari, sed & mori in Jerusalem paratus sum, propter nomen Domini Jesu.
14 Et cùm ei suadere non possemus, quievimus, dicentes: Domini voluntas fiat.
15 Post dies autem istos præparati, ascendebamus in Jerusalem.
16 Venerunt autem & ex discipulis à Cæsarea nobiscum, adducentes secum apud quem hospitaremur Mnasonem quemdam Cyprium, antiquum discipulum.
17 Et cùm venissemus Jerosolymam, libenter exceperunt nos fratres. D
18 Sequenti autem die introibat Paulus nobiscũ ad Jacobum, omnésque collecti sunt seniores,
19 Quos cum salutasset, narrabat per singula, quæ Deus fecisset in Gentibus per ministerium ipsius.
20 At illi cum audissent, magnificabant Deum, dixerúntque ei: Vides frater, quot millia sunt in Judæis, qui crediderunt, & omnes æmulatores sunt legis.
21 Audierunt autem de te, quia discessionem doceas à Moyse eorum, qui per Gentes sunt, Judæorum: dicens non debere eos circumcidere filios suos, neque secundùm consuetudinem ingredi.
22 Quid ergo est? utique oportet convenire multitudinem: audient enim te supervenisse.
23 Hoc ergo fac quod tibi dicimus: Sunt nobis viri quattuor, votum habentes super se.
24 His assumptis, sanctifica te cum illis: & impende in illis * ut radant capita: & scient omnes * Num. 6. c. 18. Supr. 18. c. 18.

quia

quia quæ de te audierunt, falsa sunt, sed ambulas & ipse custodiens legem.

E 25 De his autem, qui crediderunt ex Gentibus, * nos scripsimus, judicantes ut abstineant se ab idolis, immolato, & sanguine, & suffocato, & fornicatione. *Sup. 5. d. 20. f. 29.

26 Tunc Paulus, assumptis viris, postera die purificatus cum illis intravit in templum, annuntians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro unoquoque eorum oblatio.

27 Dum autem septem dies consummarentur, hi qui de Asia erant Judæi, cùm vidissent eum in templo, concitaverunt omnem populum, & injecerunt ei manus, clamantes:

28 Viri Israëlitæ, adjuvate: hic est homo, qui adversùs populum, & legem, & locum hunc omnes ubique docens, insuper & Gentiles induxit in templum, & violavit sanctum locum istum.

F 29 Viderant enim Trophimum Ephesium in civitate cum ipso, quem æstimaverunt quoniam in templum introduxisset Paulus.

30 Commotáque est civitas tota, & facta est concursio populi. Et apprehendentes Paulũ, trahebant eum extra templum: & statim clausæ sunt januæ.

31 Quærentibus autem eum occidere, nuntiatum est tribuno cohortis: Quia tota confunditur Jerusalem.

32 Qui statim assumptis militibus, & centurionibus, decurrit ad illos. Qui cùm vidissent tribunum, & milites, cessaverunt percutere Paulum.

33 Tunc accedens tribunus apprehendit eum, & jussit eum alligari catenis duabus: & interrogabat quis esset, & quid fecisset.

G 34 Alij autem aliud clamabant in turba. Et cùm non posset certum cognoscere præ tumultu, jussit duci eum in castra.

35 Et cùm venisset ad gradus, contigit ut portaretur à militibus propter vim populi.

36 Sequebatur enim multitudo populi, clamans: Tolle eum.

37 Et cùm cœpisset induci in castra Paulus, dicit tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit: Græcè nosti?

38 Nónne tu es Ægyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quattuor millia virorum sicariorum?

39 Et dixit ad eum Paulus: Ego homo sum quidem Judæus à Tarso Ciliciæ, non ignotæ civitatis municeps. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum.

40 Et cùm ille permisisset, Paulus stans in gradibus, annuit manu ad plebem: & magno silentio facto, allocutus est lingua Hebræa, dicens:

CAPUT XXII.

Ubi Paulus in sui excusationem narrasset suæ conversionis ordinem, vociferantur Judæi ipsum de terra tollendum, eò quòd diceret se à Deo missum fuisse ad prædicandum Gentibus; à tribuno autem jussus flagellis cædi & torqueri, liberatus est dicendo se civem Romanum esse.

A 1 Viri fratres, & patres, audite quam ad vos nunc reddo rationem.

2 Cùm audissent autem quia Hebræa lingua loqueretur ad illos, magis præstiterunt silentium.

3 Et dicit: Ego sum vir Judæus, natus in Tarso Ciliciæ, nutritus autem in ista civitate, secus pedes Gamaliel eruditus juxta veritatem paternæ legis, æmulator legis, sicut & vos omnes estis hodie:

4 * Qui hanc viam persecutus sum usq; ad mortem, alligans & tradens in custodias viros ac mulieres, *Sup. 8. a. 3.

5 Sicut princeps sacerdotum mihi testimonium reddit, & omnes majores natu, * à quibus & epistolas accipiens, ad fratres Damascum pergebam, ut adducerem inde vinctos in Jerusalem ut punirentur. *Sup. 9. a. 2. B

6 Factum est autem, eunte me, & appropinquante Damasco media die, subitò de cælo circumfulsit me lux copiosa:

7 Et decidens in terram audivi vocem dicentem mihi: Saule, Saule, quid me persequeris?

8 Ego autem respondi: Quis es Domine: Dixítque ad me: Ego sum Jesus Nazarenus, quem tu persequeris.

9 Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt, C vocem autem non audierunt ejus, qui loquebatur mecum.

10 Et dixi: Quid faciam, Domine? Dominus autem dixit ad me: Surgens vade Damascum: & ibi tibi dicetur de omnibus quæ te oporteat facere.

11 Et cùm non viderim præ claritate luminis illius, ad manum deductus à comitibus, veni Damascum.

12 Ananias autem quidam, vir secundùm legem testimonium habens ab omnibus cohabitantibus Judæis,

13 Veniens ad me, & astans dixit mihi: Saule frater respice. Et ego eadem hora respexi in eum. D

14 At ille dixit: Deus patrum nostrorum præordinavit te, ut cognosceres voluntatem ejus, & videres justum, & audires vocem ex ore ejus:

15 Quia eris testis illius ad omnes homines, eorum quæ vidisti & audisti.

16 Et nunc quid moraris: Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua, invocato nomine ipsius.

17 Factum est autem reverti mihi in Jerusalem, & oranti in templo, fieri me in stupore mētis,

18 Et videre illum dicentem mihi: Festina, & E exi velociter ex Jerusalem: quoniam non recipient testimonium tuum de me.

19 Et ego dixi: Domine ipsi sciunt * quia ego eram concludens in carcerem, & cædens per synagogas eos qui credebant in te: *Sup. 8. a. 3.

20 Et cùm funderetur sanguis Stephani testis tui, * ego astabam, & consentiebam, & custodiebam vestimenta interficientium illum. *Sup. 7. g. 57.

21 Et dixit ad me: Vade, quoniam ego in nationes longè mittam te.

22 Audiebant autem eum usque ad hoc verbum, & levaverunt vocem suam dicentes: Tolle de terra hujusmodi: non enim fas est eum vivere.

23 Vociferantibus autem eis, & projicientibus vestimenta sua, & pulverem jactantibus in aërem,

24 Jussit tribunus induci eum in castra, & flagellis cædi, & torqueri eum, ut sciret propter quam causam sic acclamarent ei. F

25 Et cùm astrinxissent eum loris: dicit astanti sibi centurioni Paulus: Si hominem Romanum & indemnatum licet vobis flagellare?

26 Quo audito, Centurio accessit ad tribunum, & nuntiavit ei: dicens: Quid acturus es? hic enim homo, civis Romanus est.

27 Accedens autem tribunus, dixit illi: Dic mihi si tu Romanus es? At ille dixit: Etiam.

G 28 Et respondit tribunus: Ego multa summa civilitatem hanc consecutus sum. Et Paulus ait: Ego autem & natus sum.

29 Protinus ergo discesserunt ab illo, qui eum torturi erant. Tribunus quoque timuit postquam rescivit, quia civis Romanus esset, & quia alligasset eum.

30 Postera autem die volens scire diligentiùs, qua ex causa accusaretur à Judæis, solvit eum, & jussit sacerdotes convenire, & omne concilium, & producens Paulum, statuit inter illos.

Caput XXIII.

Paulus coram sacerdotibus & toto concilio principem sacerdotum qui ipsum jusserat in faciem percuti, dicit parietem dealbatum, sed excusat se quòd nesciisset esse principem sacerdotum: cúmque ibidem dixisset se Pharisæum, & de resurrectione mortuorum judicari, orta est inter Phærisæos & Sadducæos magna dissensio: Dominus nocte Paulum confortat, prædicens, quòd etiam Romæ esset de ipso testificaturus: detecta multorum de occidendo Paulo conjuratione, tribunus mittit eum Cæsaream militibus stipatum ad Felicem præsidem, scriptis ad eum litteris qua hic referuntur.

A 1 Intendens autem in concilium Paulus ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona conversatus sum ante Deum usque in hodiernum diem.

2 Princeps autem sacerdotum Ananias præcepit astantibus sibi percutere os ejus.

3 Tunc Paulus dixit ad eum: Percutiet te Deus, paries dealbate. Et tu sedens judicas me secundùm legem, & contra legem jubes me percuti?

4 Et qui astabant dixerunt: Summum sacerdotem Dei maledicis?

B 5 Dixit autem Paulus: Nesciebam fratres quia princeps est sacerdotum. Scriptum est enim: * Principem populi tui non maledices.

* Exod. 22. d. 28

6 Sciens autem Paulus, quia una pars esset Sadducæorum, & altera Pharisæorum, exclmavit in concilio: Viri fratres, * ego Pharisæus sum, filius Pharisæorum, de spe & resurrectione mortuorum ego judicor.

* Phil. 3. c. 5.

7 Et cùm hæc dixisset, facta est dissensio inter Pharisæos & Sadducæos, & soluta est multitudo.

* Matt. 22 c. 23. 8 * Sadducæi enim dicunt, non esse resurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum: Pharisæi autem utraque confitentur.

9 Factus est autem clamor magnus. Et surgentes quidam Pharisæorum, pugnabant, dicentes: Nihil mali invenimus in homine isto: quid si Spiritus locutus est ei, aut Angelus?

C 10 Et cùm magna dissensio facta esset, timens tribunus ne discerperetur Paulus ab ipsis, jussit milites descendere, & rapere eum de medio eorum, ac deducere eum in castra.

11 Sequenti autem nocte assistens ei Dominus, ait: Constans esto: sicut enim testificatus es de me in Jerusalem, sic te oportet & Romæ testificari.

12 Facta autem die collegerunt se quidam ex Judæis, & devoverunt se dicentes, neq; manducaturos, neque bibitum, donec occiderent Saulum.

D 13 Erant autem plus quàm quadraginta viri, qui hanc conjurationem fecerant:

14 Qui accesserunt ad principes sacerdotum, & seniores, & dixerunt: Devotione devovimus nos nihil gustaturos, donec occidamus Paulum.

15 Nunc ergo vos notum facite tribuno cum concilio, ut producat illum ad vos, tanquam aliquid certius cognituri de eo. Nos verò priùs quàm appropiet, parati sumus interficere illum.

16 Quod cùm audisset filius sororis Pauli insidias, venit, & intravit in castra, nuntiavitq; Paulo.

17 Vocans autem Paulus ad se unum ex Centurionibus, ait: Adolescentem hunc perduc ad tribunum, habet enim aliquid indicare illi.

18 Et ille quidem assumens eum duxit ad tribunum, & ait: Vinctus Paulus rogavit me hunc adolescentem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi.

19 Apprehendens autem tribunus manum illius, E secessit cum eo seorsum, & interrogavit illum: Quid est, quòd habes indicare mihi?

20 Ille autem dixit: Judæis convenit rogare te, ut crastina die producas Paulum in concilium, quasi aliquid certius inquisituri sint de illo:

21 Tu verò ne credideris illis, insidiantur enim ei ex eis viri ampliùs quàm quadraginta, qui se devoverunt non manducare, neque bibere, donec interficiant eum: & nunc parati sunt expectantes promissum tuum.

22 Tribunus igitur dimisit adolescentem, præ- F cipiens ne cui loqueretur, quoniam hæc nota sibi fecisset.

23 Et vocatis duobus Centurionibus, dixit illis: Parate milites ducentos, ut eant usque Cæsaream, & equites septuaginta, & lancearios ducentos à tertia hora noctis:

24 Et jumenta præparate, ut imponentes Paulum, salvum perducerent ad Felicem præsidem.

25 (Timuit enim ne fortè raperent eum Judæi, & occiderent, & ipse posteà calumniam sustineret, tanquam acceptum pecuniam.)

26 Scribens epistolam continentem hæc: Claudius Lysias optimo præsidi, Felici, salutem.

27 Virum hunc comprehensum à Judæis, & incipientem interfici ab eis, superveniens cum exercitu eripui, cognito quia Romanus est:

28 Voléque scire causam, quam objiciebant G illi, deduxi eum in concilium eorum.

29 Quem inveni accusari de quæstionibus legis ipsorum, nihil verò dignum morte aut vinculis habentem criminis.

30 Et cùm mihi perlatum esset de insidiis, quas paraverant illi, misi eum ad te, denuntians & accusatoribus ut dicant apud te. Vale.

31 Milites ergo, secundùm præceptum sibi, assumentes Paulum, duxerunt per noctem in Antipatridem,

32 Et postera die dimissis equitibus ut cum eo irent, reversi sunt ad castra.

33 Qui cùm venissent Cæsaream, & tradidissent epistolam præsidi, statuerunt ante illum & Paulum.

34 Cùm legisset autem, & interrogasset de qua provincia esset: & cognoscens quia de Cilicia,

35 Audiam te, inquit, cùm accusatores tui venerint. Jussítque in prætorio Herodis custodiri eum.

Caput

CAPUT XXIV.

Accusatus Paulus coram Felice præside à Tertullo Judæorum oratore, respondet negans imposita sibi crimina, confitens tamen se Christianum, & dixisse se de resurrectione mortuorum judicari: Felix & ipsius uxor Judæa audiunt Paulum de fide Christiana: cùm autem non acciperet à Paulo pecuniam, relinquit eum vinctum, accipient successorum Portium Festum.

A 1 POst quinque autem dies descendit princeps sacerdotum, Ananias, cum senioribus quibusdam: & Tertullo quodam oratore, qui adierunt præsidem adversus Paulum.

2 Et citato Paulo cœpit accusare Tertullus, dicens: Cùm in multa pace agamus per te, & multa corrigantur per tuam providentiam;

3 Semper & ubique suscipimus, optime Felix, cum omni gratiarum actione.

4 Ne diutiùs autem te protraham, oro, breviter audias nos pro tua clementia.

B 5 Invenimus hunc hominem pestiferum, & concitantem seditiones omnibus Judæis in universo orbe, & auctorem seditionis sectæ Nazarenorum:

6 Qui etiam templum violare conatus est, quem & apprehensum voluimus secundùm legem nostram judicare.

7 Superveniens autem tribunus Lysias, cum vi magna eripuit eum de manibus nostris;

C 8 Jubens accusatores ejus ad te venire: à quo poteris ipse judicans, de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum.

9 Adjecerunt autem & Judæi, dicentes hæc ita se habere.

10 Respondit autem Paulus, (annuente sibi Præside dicere:) Ex multis annis te esse judicem genti huic sciens bono animo pro me satisfaciam.

11 Potes enim cognoscere, quia non plus sunt mihi dies, quàm duodecim, ex quo ascendi adorare in Jerusalem:

D 12 Et neque in templo invenerunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem turbæ, neque in synagogis,

13 Neque in civitate: neque probare possunt tibi de quibus nunc me accusant.

14 Confiteor autem hoc tibi, quòd secundùm sectam quam dicunt hæresim, sic deservio Patri & Deo meo, credens omnibus, quæ in Lege & Prophetis scripta sunt:

15 Spem habens in Deum, quam & hi ipsi expectant, resurrectionem futuram justorum, & iniquorum.

16 In hoc & ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum, & ad homines semper.

E 17 Post annos autem plures, eleemosynas facturus in gentem meam, veni, & oblationes, & vota.

*Sup. 21. v. 26. 18 * In quibus invenerunt me purificatum in templo; non cum turba, neque cum tumultu.

19 Quidam autem ex Asia Judæi, quos oportebat apud te præstò esse, & accusare si quid haberent adversùm me:

20 Aut hi ipsi dicant si quid invenerunt in me iniquitatis, cùm stem in concilio,

F 21 Nisi de una hac solummodò voce, qua clamavi inter eos stans: *Quoniam de resurrectione mortuorum ego judicor hodie à vobis.

*Sup. 6. 6. 22 Distulit autem illos Felix, certissimè sciens de via hac, dicens: Cùm tribunus Lysias descenderit, audiam vos.

23 Jussítque Centurioni custodire eum, & habere requiem, nec quemquam de suis prohibere ministrare ei.

24 Post aliquot autem dies veniens Felix cum Drusilla uxore sua, quæ erat Judæa, vocavit Paulum, & audivit ab eo fidem, quæ est in Christum Jesum.

25 Disputante autem illo de justitia, & castitate, & de judicio futuro, tremefactus Felix respondit: Quod nunc attinet, vade: tempore autem opportuno accersam te. G

26 Simul & sperans, quòd pecunia ei daretur à Paulo; propter quod & frequenter accersens eum, loquebatur cum eo.

27 Biennio autem expleto, accepit successorem Felix Portium Festum. Volens autem gratiam præstare Judæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

CAPUT XXV.

Festus non obsequitur Judæis insidiosè petentibus ut Paulus Jerosolymam ducatur: sed Cesaræa audit ejus accusatores & Pauli responsionem: qui à Festo requisitus an vellet de his judicari Jerosolymis, appellat Cæsarem: Festus Pauli causam regi Agrippæ indicat, qui ipsum audire cupit, posteróque die jubente Festo adducitur coram Agrippa & Bernice.

1 FEstus ergo cùm venisset in provinciam, post A triduum ascendit Jerosolymam à Cæsarea.

2 Audierúntque eum principes sacerdotum, & primi Judæorum, adversùs Paulum: & rogabant eum,

3 Postulántes gratiam adversùs eum ut juberet perduci eum in Jerusalem, insidias tendentes ut interficerent eum in via.

4 Festus autem respondit, servari Paulum in Cæsarea: se autem maturiùs profecturum.

5 Qui ergo in vobis, ait, potentes sunt, descendentes simul, si quod est in viro crimen, accusent eum. B

6 Demoratus autem inter eos dies non ampliùs quàm octo, aut decem, descendit Cæsaream, & altera die sedit pro tribunali, & jussit Paulum adduci.

7 Qui cùm perductus esset, circumstetérunt eum, qui ab Jerosolyma descenderant Judæi, multas & graves causas objicientes, quas non poterant probare;

8 Paulo rationem reddente: Quoniam neque in legem Judæorum, neque in templum, neque in Cæsarem quidquam peccavi.

9 Festus autem volens gratiam præstare Judæis, C respondens Paulo, dixit: Vis Jerosolymam ascendere, & ibi de his judicari apud me?

10 Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæsaris sto, ibi me oportet judicari: Judæis non nocui, sicut tu meliùs nosti.

11 Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori: si verò nihil est eorum, quæ hi accusant me, nemo potest me illis donare. Cæsarem appello.

12 Tunc Festus cum concilio locutus, respondit: Cæsarem appellasti? ad Cæsarem ibis.

13 Et cùm dies aliquot transacti essent, Agrippa rex & Bernice descenderunt Cæsaream ad salutandum Festum.

D 14 Et cùm dies plures ibi demorarentur, Festus regi indicavit de Paulo, dicens: Vir quidam est derelictus à Felice vinctus,

15 De quo cùm essem Jerosolymis, adierunt me principes sacerdotum, & seniores Judæorum, postulantes adversùs illum damnationem.

16 Ad quos respondi: Quia non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, priùs quàm is qui accusatur, præsentes habeat accusatores, locúmque defendendi accipiat ad abluenda crimina.

E 17 Cùm ergo huc convenissent sine ulla dilatione, sequenti die sedens pro tribunali, jussi adduci virum.

18 De quo, cùm stetissent accusatores, nullam causam deferebant, de quibus ego suspicabar malum:

19 Quæstiones verò quasdam de sua superstitione habebant adversùs eum, & de quodam Jesu defuncto, quem affirmabat Paulus vivere.

F 20 Hæsitans autem ego de hujusmodi quæstione, dicebam si vellet ire Jerosolymam, & ibi judicari de istis.

21 Paulo autem appellante ut servaretur ad Augusti cognitionem, jussi servari eum, donec mittam eum ad Cæsarem.

22 Agrippa autem dixit ad Festum: Volebam & ipse hominem audire. Cras, inquit, audies eum.

23 Altera autem die, cùm venisset Agrippa, & Bernice, cum multa ambitione, & introiissent in auditorium cum tribunis, & viris principalibus civitatis, jubente Festo, adductus est Paulus.

24 Et dicit Festus: Agrippa rex, & omnes, qui simul adestis nobiscum viri, videtis hunc, de quo omnis multitudo Judæorum interpellavit me Jerosolymis, petentes & acclamantes non oportere eum vivere amplius,

G 25 Ego verò comperi nihil dignum morte eum admisisse. Ipso autem hoc appellante ad Augustum, judicavi mittere.

26 De quo quid certum scribam domino, non habeo. Propter quod produxi eum ad vos, & maximè ad te rex Agrippa, ut interrogatione facta habeam quid scribam.

27 Sine ratione enim mihi videtur mittere vinctum, & causas ejus non significare.

CAPUT XXVI.

Paulus coram Agrippa suam causam defendit, referens suæ ad Christum conversionis ordinem, & se Judæis ac Gentibus sub divina protectione prædicasse ostendens; Festóque ipsum ex nimia scientia insanire dicenti respondet, omnésque optat esse Christianos: Agrippa dicit eum potuisse dimitti, nisi Cæsarem appellasset.

A 1 AGrippa verò ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipso. Tunc Paulus extenta manu cœpit rationem reddere.

2 De omnibus, quibus accusor à Judæis, rex Agrippa, æstimo me beatum, apud te cùm sim defensurus me hodie,

3 Maximè te sciente omnia, & quæ apud Judæos sunt consuetudines, & quæstiones: propter quod obsecro patienter me audias.

4 Et quidem vitam meam à juventute, quæ ab initio fuit in gente mea in Jerosolymis, noverunt omnes Judæi:

B 5 Præscientes me ab initio (si velint testimonium perhibere) quoniam secundùm certissimam sectam nostræ religionis vixi Pharisæus.

6 Et nunc in spe, quæ ad patres nostros repromissionis facta est à Deo, sto judicio subjectus:

7 In quam duodecim tribus nostræ, nocte ac die deservientes, sperant devenire. De qua spe accusor à Judæis, rex.

8 Quod incredibile judicatur apud vos, si Deus mortuos suscitat?

9 Et ego quidem existimaveram, me adversus C
nomen Jesu Nazareni debere multa contraria * Sup. 8. n. 3.
agere.

10 * Quod & feci Jerosolymis, multos sanctorum ego in carceribus inclusi, à principibus sacerdotum potestate accepta: & cùm occiderentur, detuli sententiam.

11 Et per omnes synagogas frequenter puniens eos, compellebam blasphemare: & ampliùs insaniens in eos, persequebar usque in exteras civitates.

12 In quibus * dum irem Damascum cum po- * Sup. 9. n. 2.
testate & permissu principum sacerdotum,

13 Die media in via, vidi, rex, de cælo supra splendorem solis circumfulsisse me lumen, & eos qui mecum simul erant.

14 Omnésque nos cùm decidissemus in ter- D
ram, audivi vocem loquentem mihi Hebraïca lingua: Saule, Saule, quid me persequeris? durum est tibi contra stimulum calcitrare.

15 Ego autem dixi: Quis es Domine? Dominus autem dixit: ego sum Jesus, quem tu persequeris.

16 Sed exurge, & sta super pedes tuos: ad hoc enim apparui tibi, ut constituam te ministrum, & testem eorum quæ vidisti, & eorum quibus apparebo tibi.

17 Eripiens te de populo, & gentibus, in quas E
nunc ego mitto te,

18 Aperire oculos eorum, ut convertantur à tenebris ad lucem, & de potestate satanæ ad Deum, ut accipiant remissionem peccatorum, & sortem inter sanctos, per fidem, quæ est in me.

19 Unde rex Aggrippa, non fui incredulus cælesti visioni:

20 * Sed his, qui sunt Damasci primùm, & Jero- * Sup 13. c. 14.
solymis, & in omnem regionem Judææ, & Gentibus annuntiabam, ut pœnitentiam agerent, & converterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes.

21 Hac ex causa me Judæi, cùm essem in tem- F
plo, * comprehensum tentabant interficere. * Sup 21. f. 31.

22 Auxilio autem adjutus Dei, usque in hodiernum diem sto, testificans minori, atque majori, nihil extra dicens quàm ea quæ Prophetæ locuti sunt futura esse, & Moyses,

23 Si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorum, lumen annuntiaturus est populo, & Gentibus.

24 Hæc loquente eo, & rationem reddente, Festus magna voce dixit: Insanis Paule: multæ te litteræ ad insaniam convertunt.

25 Et Paulus: Non insanio (inquit) optime Feste, sed veritatis & sobrietatis verba loquor.

26 Scit enim de his rex, ad quem & constanter loquor: latere enim eum nihil horum arbitror. Neque enim in angulo quidquam horum gestum est.

27 Credis

27 Credis rex Agrippa prophetis? Scio quia credis.

28 Agrippa autem ad Paulum: In modico suades me Christianum fieri.

29 Et Paulus: Opto apud Deum, & in modico, & in magno, non tantùm te, sed etiam omnes qui audiunt, hodie fieri tales, qualis & ego sum, exceptis vinculis his.

30 Et exurrexit rex, & præses, & Bernice, & qui assidebant eis.

31 Et cùm secessissent, loquebantur ad invicem, dicentes: Quia nihil mortę, aut vinculis dignum quid fecit homo iste.

32 Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cæsarem.

CAPUT XXVII.

Paulus à centurione Julio ducitur Romam versus, navigans per varia loca: adversante autem ipsis vento, vix perveniunt ad quemdam in Creta locum: à quo, licet prædiceret Paulus periculosam esse navigationem, discedentes, patiuntur in gentem tempestatem: tandémque post Pauli consolationem qui narrans factam sibi de omnium salute revelationem, hortabatur eos ad cibum sumendum, passi naufragium omnes evadunt incolumes.

1 UT autem judicatum est navigare eum in Italiam, & tradi Paulum cum reliquis custodiis centurioni nomine Julio cohortis Augustæ,

2 * Ascendentes navem Adrumetinam, incipientes navigare circa Asiæ loca, sustulimus, perseverante nobiscum Aristarcho Macedone Thessalonicensi.

3 Sequenti autem die devenimus Sidonem. Humanè autem tractans Julius Paulum, permisit ad amicos ire, & curam sui agere.

4 Et inde cùm sustulissemus, subnavigavimus Cyprum, propterea quòd essent venti contrarij.

5 Et pelagus Ciliciæ & Pamphyliæ navigantes, venimus Lystram, quæ est Lyciæ:

6 Et ibi inveniens centurio navem Alexandrinam navigantem in Italiam, transposuit nos in eam,

7 Et cùm multis diebus tardè navigaremus, & vix devenissemus contra Gnidum: prohibente nos vento, adnavigavimus Cretæ, juxta Salmônem:

8 Et vix juxta navigantes, venimus in locum quemdam, qui vocatur Boniportus, cui juxtà erat civitas Thalassa.

9 Multo autem tempore peracto, & cùm jam non esset tuta navigatio, eò quòd & jejunium jam præteriisset, consolabatur eos Paulus,

10 Dicens eis: Viri, video quoniam cum injuria & multo damno, non solùm oneris & navis, sed etiam animarum nostrarum, incipit esse navigatio.

11 Centurio autem gubernatori & nauclero magis credebat, quàm his quæ à Paulo dicebãtur.

12 Et cùm aptus portus non esset ad hiemandum, plurimi statuerunt consilium navigare inde, si quomodo possent, devenientes Phœnicen, hiemare, portum Cretæ respicientem ad Africum, & ad Corum.

13 Aspirante autem Austro, æstimantes propositum se tenere, cùm sustulissent de Asson, legebant Cretam.

14 Non post multum autem misit se contra ipsam ventus Thyphonicus, qui vocatur Euroaquilo.

15 Cúmque arrepta esset navis, & non posset conari in ventum, data nave flatibus, ferebamur.

16 In insulam autem quamdam decurrentes, quæ vocatur Cauda, potuimus vix obtinere scapham.

17 Qua sublata, adjutoriis utebantur, accingentes navem, timentes ne in Syrtim inciderent, summisso vase sic ferebantur.

18 Valida autem nobis tempestate jactatis, sequenti die jactum fecerunt:

19 Et tertiâ die suis manibus armamenta navis projecerunt.

20 Neque autem sole, neque sideribus apparentibus per plures dies, & tempestate non exiguâ imminente, jam ablata erat spes omnis salutis nostrę.

21 Et cùm multa jejunatio fuisset, tunc stans Paulus in medio eorum, dixit: Oportebat quidem ô viri, audito me, non tollere à Creta lucríque facere injuriam hanc & jacturam.

22 Et nunc suadeo vobis bono animo esse. amissio enim nullius animæ erit ex vobis, præterquam navis.

23 Astitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cujus sum ego, & cui deservio,

24 Dicens: Ne timeas Paule, Cæsari te oportet assistere: & ecce donavit tibi Deus omnes qui navigant tecum.

25 Propter quod bono animo estote viri: credo enim Deo, quia sic erit, quemadmodum dictum est mihi.

26 In insulam autem quamdam oportet nos devenire.

27 Sed posteaquam quartadecima nos supervenit navigantibus nobis in Adria circa mediam noctem, suspicabantur nautæ apparere sibi aliquam regionem.

28 Qui & summittentes bolidem, invenerunt passus viginti: & pusillum inde separati, invenerunt passus quindecim.

29 Timentes autem ne in aspera loca incideremus, de puppi mittentes anchoras quatuor, optabant diem fieri.

30 Nautis verò quærentibus fugere de navi, cùm misissent scapham in mare, sub obtentu quasi inciperent à prora anchoras extendere,

31 Dixit Paulus Centurioni, & militibus: Nisi cuncti in navi mãserint, vos salvi fieri non potestis.

32 Tunc abscíderunt milites funes scaphæ, & passi sunt eam excidere.

33 Et cùm lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes sumere cibum, dicens: Quartadecima die hodie expectantes jejuni permanetis, nihil accipientes.

34 Propter quod rogo vos accipere cibum pro salute vestra: quia nullius vestrûm capillus de capite peribit.

35 Et cùm hæc dixisset, sumens panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: & cùm fregisset, cœpit manducare.

36 Animæquiores autem facti omnes, & ipsi sumpserunt cibum.

47 Eramus verò universæ animæ in navi ducentæ septuaginta sex.

38 Et satiati cibo alleviabant navem jactantes triticum in mare.

G 39 Cùm autem dies factus esset, terram non agnoscebant: sinum verò quemdam considerabant habentes littus, in quem cogitabant, si possent ejicere navem.

40 Et cùm anchoras sustulissent, committebant se mari, simul laxantes juncturas gubernaculorum: & levato artemone secundùm auræ flatum tendebant ad littus.

41 Et cùm incidissemus in locum dithalassum, impegerunt navem, & prora quidem fixa manebat immobilis, puppis verò solvebatur à vi maris.

42 Militum autem consilium fuit ut custodias occiderent: ne quis cum enatasset, effugeret.

43 Centurio autem volens servare Paulum, prohibuit fieri: jussitque eos, qui possent natare, emittere se primos, & evadere, & ad terram exire:

44 Et ceteros alios in tabulis ferebant: quosdam super ea, quæ de navi erant. Et sic factum est, ut omnes animæ evaderent ad terram.

CAPUT XXVIII.

Paulus ceterique ipsius comites humanè à Barbaris excipiuntur in insula Melita: in qua percussus à vipera Paulus nihil mali patitur, patrémque Publij principis insulæ sanitati restituit, ac alios multos curant; & ab eo loco navigantes tandem Romam perveniunt, ubi Paulus convocatis primis Judæorum causam exponit cur Cæsarem appellaverit: dieque ab ipsis constituto prædicat de Christo; cujus verbis multi non credunt, quod Paulus ostendit ab Isaia prædictum esse; & per biennium de fide in Christum prædicat omnibus ad ipsum accedentibus.

A 1 ET cùm evasissemus, tunc cognovimus quia Melita insula vocabatur. Barbari verò præstabant non modicam humanitatem nobis.

2 Accensa enim pyra, reficiebant nos omnes, propter imbrem, qui imminebat, & frigus.

3 Cùm congregasset autem Paulus sarmentorum aliquantam multitudinem, & imposuisset super ignem, vipera à calore cùm processisset, invasit manum ejus.

B 4 Ut verò viderunt Barbari pendentem bestiam de manu ejus, ad invicem dicebant: Utique homicida est homo hic, quem cùm evaserit de mari, ultio non sinit eum vivere.

5 Et ille quidem excutiens bestiam in ignem, nihil mali passus est.

6 At illi existimabant eum in tumorem convertendum, & subitò casurum, & mori. Diu autem illis expectantibus, & videntibus nihil mali in eo fieri, convertentes se, dicebant eum esse Deum.

7 In locis autem illis erant prædia principis insulæ, nomine Publij, qui nos suscipiens, triduo benignè exhibuit.

8 Contigit autem, patrem Publij febribus & dysenteria vexatum jacêre. Ad quem Paulus intravit: & cùm orasset, & imposuisset ei manus, salvavit eum.

C 9 Quo facto, omnes, qui in insula habebant infirmitates, accedebant, & curabantur:

10 Qui etiam multis honoribus nos honoraverunt, & navigantibus imposuerunt quæ necessaria erant.

11 Post menses autem tres, navigavimus in navi Alexandrina, quæ in insula hiemaverat, cui erat insigne Castorum.

12 Et cùm venissemus Syracusam, mansimus ibi triduo.

13 Inde circumlegentes devenimus Rhegium: & post unum diem flante Austro: secunda, die venimus Puteolos?

14 Ubi inventis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem: & sic venimus Romam.

15 Et inde cùm audissent fratres, occurrerunt D nobis usque ad Appij forum, ac tres Tabernas. Quos cùm vidisset Paulus, gratias agens Deo, accepit fiduciam.

16 Cùm autem venissemus Romam, permissum est Paulo manere sibimet cum custodiente se milite.

17 Post tertium autem diem convocavit primos Judæorum. Cúmque convenissent, dicebat eis: Ego, viri fratres, nihil adversus plebem faciens, aut morem paternum, vinctus ab Jerosolymis traditus sum in manus Romanorum:

18 Qui cùm interrogationem de me habuissent, voluerunt me dimittere, eò quòd nulla esset causa mortis in me.

19 Contradicentibus autem Judæis, coactus E sum appellare Cæsarem, non quasi gentem meam habens aliquid accusare.

20 Propter hunc igitur causam rogavi vos videre, & alloqui. Propter spem enim Israël catena hac circumdatus sum.

21 At illi dixerunt ad eum: Nos neque litteras accepimus de te à Judæa, neque adveniens aliquis fratrum, nuntiavit, aut locutus est quid de te malum.

22 Rogamus autem à te audire quæ sentis: nam de secta hac notum est nobis quia ubique ei contradicitur.

23 Cùm constituissent autem illi diem, venerunt ad eum in hospitium plurimi, quibus exponebat testificans regnum Dei, suadénsque eis de Jesu ex Lege Moysi & Prophetis, à manè usque ad vesperam.

24 Et quidam credebant his quæ dicebantur: F quidam verò non credebant.

25 Cúmque invicem non essent consentientes, discedebant, dicente Paulo unum verbum: Quia benè Spiritus sanctus locutus est per Isaiam prophetam ad patres nostros,

26 Dicens: * Vade ad populum istum, & dic ad eos: Aure audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non perspicietis. * Isa 6. c.9. Matth. 13 b.14 Mar.4. b.12. Luc 8. b. 10. Joan.12. f. 40. Rom.11 b.8.

27 Incrassatum est enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos suos compresserunt: ne fortè videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & sanem eos.

28 Notum ergo sit vobis, quoniam Gentibus G missum est hoc salutare Dei, & ipsi audient.

29 Et cùm hæc dixisset, exierunt ab eo Judæi, multam habentes inter se quæstionem.

30 Mansit autem biennio toto in suo conducto: & suscipiebat omnes, qui ingrediebantur ad eum,

31 Prædicans regnum Dei, & docens quæ sunt de Domino Jesu Christo, cum omni fiducia, sine prohibitione.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD ROMANOS.

CAPUT PRIMUM.

Paulus commendato suo munere Evangelico, ob magnum prædicandi Evangelij zelum, optabat Romanos invisere, ostendens Ethnicos, qui ex creaturis Deum cognoscentes, illius cultum à se abjecerant, colendo creaturarum imagines, meritò à Deo desertos: & in pœnam illius in abominandà, quæ hic recensentur incidisse scelera.

A Act. 13. a. 2. PAULUS, servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, * segregatus in Evangelium Dei,

2 Quod antè promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis.

3 De Filio suo, qui factus est ei ex semine David secundùm carnem,

4 Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundùm spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri:

5 Per quem accepimus gratiam, & Apostolatum, ad obediendum fidei in omnibus Gentibus pro nomine ejus,

6 In quibus estis & vos vocati Jesu Christi:

7 Omnibus qui sunt Romæ, dilectis Dei, vocatis sanctis. Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

8 Primùm quidem gratias ago Deo meo per Jesum Christum pro omnibus vobis: quia fides vestra annuntiatur in universo mundo.

B 9 Testis enim mihi est Deus, cui servio in spiritu meo in Evangelio filij ejus, quòd sine intermissione memoriam vestri facio.

10 Semper in orationibus meis: obsecrans, si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos.

11 Desidero enim videre vos, ut aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis ad confirmandos vos:

12 Id est, simul consolari in vobis, per eam quæ invicem est, fidem vestram atque meam.

13 Nolo autem vos ignorare fratres: quia sæpè proposui venire ad vos, (& prohibitus sum usque adhuc) ut aliquem fructum habeam & in vobis, sicut & in ceteris gentibus.

14 Græcis ac Barbaris, sapientibus & insipientibus debitor sum:

15 Ita (quod in me) promptum est & vobis, qui Romæ estis, evangelizare.

16 Non enim erubesco Evangelium. Virtus enim Dei est in salutem omni credenti, Judæo primum, & Græco.

* Heba. 2. a. 4. Gal. 3. b. 11. Heb. 10. g. 30. 17 Justitia enim Dei in eo revelatur ex fide in fidem: sicut scriptum est: * Justus autem ex fide vivit.

C 18 Revelatur enim ira Dei de cœlo, super omnem impietatem & injustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei injustitia detinent:

19 Quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestavit.

20 Invisibilia enim ipsius, à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus, & divinitas: ita ut sint inexcusabiles.

21 * Quia cùm cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt: sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum: *Eph. 4. d. 17.

22 Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.

23 Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium.

24 Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam: ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis:

25 Qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium: & coluerunt, & servierunt creaturæ potius quàm Creatori, qui est benedictus in sæcula. Amen.

26 Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiæ. Nam feminæ eorũ immutaverunt naturalem usum, in eum usum qui est contra naturã.

27 Similiter autem & masculi, relicto naturali usu feminæ, exarserunt in desideriis suis in invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, & mercedem, quam oportuit, erroris sui in semetipsis recipientes. D

28 Et sicut non probaverunt Deum habere in notitia: tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt,

29 Repletos omni iniquitate, militia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrones,

30 Detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum parentibus non obedientes,

31 Insipientes, incompositos, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia.

32 Qui cùm justitiam Dei cognovissent, non intellexerunt quoniam qui talia agunt, digni sunt morte: & non solùm quia faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

CAPUT II.

Judæos redarguit qui ex data sibi lege Gentes condemnabant; eadem ipsi patrantes, cùm Deus unicuique redditurus sit juxta ipsius opera: adeò ut etiam Gentes, ea quæ legis sunt naturali lumine præstantes, pro circumcisis habendæ sint, eósque judicaturæ, qui ex sola legis cognitione & carnis circumcisione gloriantur, contraria legi operantes.

1 PRopter quod inexcusabilis es ô homo omnis, qui judicas.* In quo enim judicas alterum, teipsum condemnas: eadẽ enim agis quæ judicas. A * Matt. 7. a. 2.

2 Scimus enim quoniam judicium Dei est secundùm veritatem in eos qui talia agunt.

3 Existimas

3 Existimas autem hoc ô homo, qui judicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies judicium Dei?

4 An divitias bonitatis ejus, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?

5 Secundùm autem duritiam tuam & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis justi judicij Dei,

* Matt. 16. d. 27. 6 * Qui reddet unicuique secundùm opera ejus:

B 7 Iis quidem, qui secundùm patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam:

8 Iis autem, qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio.

9 Tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum, Judæi primùm, & Græci:

10 Gloria autem, & honor, & pax omni operanti bonum, Judæo primùm, & Græco:

* Deut. 10 d. 17. 2. Par. 19. b. 7. Iob. 34. b. 19. Sap. 6. b. 8. Eccl. 35. b. 15. Act. 10. c. 34. Gal. 2. b. 6. Col 3. d. 25. 11 * Non enim est acceptio personarum apud Deum.

12 Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt: & quicumque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur.

13 * Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur.

14 Cùm enim Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex:

C * Matt. 7. c. 21. Iac. 3. d. 22. 15 Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus,

16 In die, cùm judicabit Deus occulta hominum, secundùm Evangelium meum, per Jesum Christum.

17 Si autem tu Judæus cognominaris, & requiescis in lege, & gloriaris in Deo,

18 Et nosti voluntatem ejus, & probas utiliora, instructus per legem:

19 Confidis teipsum esse ducem cæcorum, lumen eorum qui in tenebris sunt,

20 Eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiæ & veritatis in lege.

21 Qui ergo alium doces, teipsum non doces: qui prædicas non furandum, furaris:

22 Qui dicis non mœchandum, mœcharis: qui abominaris idola, sacrilegium facis:

23 Qui in lege gloriaris, per prævaricationem

D legis Deum inhonoras.

* Isa. 52 c. 5. Ezech. 6. d. 20 24 (* Nomen enim Dei per vos blasphematur inter Gentes, sicut scriptum est.

25 Circumcisio quidem prodest, si legem observes: si autem prævaricator legis sis, circumcisio tua præputium facta est.

26 Si igitur præputium justitias legis custodiat: nonne præputium illius in circumcisionem reputabitur?

27 Et judicabit id quod ex natura est præputium, legem consumans, te, qui per litteram & circumcisionem prævaricator legis es?

28 Non enim qui in manifesto, Judæus est: neque quæ in manifesto, in carne est circumcisio:

29 Sed qui in abscondito, Judæus est: & circumcisio cordis in spiritu, non littera: cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

Caput III.

Quodam modo præcellunt Judæi propter facta illis à Deo promissiones; quæ complebuntur, quamquam nonnulli eorum fuerint increduli: omnes autem & Judæi & Gentiles peccato sunt obnoxij: à quo non liberat lex, sed fides in Christum propitiatorem, ut non sit cuiquam de legis operibus gloriandum.

1 QUid ergo amplius Judæo est? aut quæ utilitas circumcisionis? A

2 Multum per omnem modum. Primùm quidem quia credita sunt illis eloquia Dei.

3 Quid enim si quidam illorum non crediderunt? * Numquid incredulitas illorum fidem Dei evacuabit? Absit. * 2. Tim. 2. b. 13.

4 * Est autem Deus verax: * omnis autem homo mendax, sicut scriptum est: * Ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas cùm judicaris: * Joan. 3. d. 33. * Psal. 115. a. 11. * Psal. 50. a. 6.

5 Si autem iniquitas nostra justitiam Dei commendat, quid dicemus? Numquid iniquus est Deus, qui infert iram?

6 (Secundùm hominem dico.) Absit alioquin quomodo judicabit Deus hunc mundum?

7 Si enim veritas Dei in meo mendacio abundavit in gloriam ipsius: quid adhuc & ego tanquàm peccator judicor?

8 Et non (sicut blasphemamur, & sicut aiunt quidam nos dicere) faciamus mala ut veniant bona: quorum damnatio justa est.

9 Quid ergo? præcellimus eos? Nequaquam B * Causati enim sumus, Judæos & Græcos omnes sub peccato esse, * Gal. 3. d. 22.

10 Sicut scriptum est: * Quia non est justus quisquam: * Psal. 13. a. 3.

11 Non est intelligens, non est requirens Deum.

12 Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

13 * Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant: * Venenum aspidum sub labiis eorum: * Psal. 5. c. 11. * Psal. 139. a. 4.

14 * Quorum os maledictione, & amaritudine plenum est: * Psal. 9. b. 7.

15 * Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem: * Isa. 59. b. 7. Prov. 1. b. 16.

16 Contritio, & infelicitas in viis eorum:

17 Et viam pacis non cognoverunt:

18 * Non est timor Dei ante oculos eorum. * Psal. 35. a. 2.

19 * Scimus autem, quoniam quæcumque lex C loquitur, iis, qui in lege sunt, loquitur: ut omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo: * Gal. 3. d. 16.

20 Quia ex operibus legis non justificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati.

21 Nunc autem sine lege justitia Dei manifestata est, testificata à lege & Prophetis.

22 Justitia autem Dei per fidem Jesu Christi, in omnes & super omnes qui credunt in eum: non enim est distinctio:

23 Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei.

24 Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu,

25 Quem

25 Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum.

26 In sustentatione Dei; ad ostensionem justitiæ ejus in hoc tempore: ut sit ipse justus, & justificans eum, qui est ex fide Jesu Christi.

D 27 Ubi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? Factorum? Non: sed per legem fidei.

28 Arbitramur enim justificari hominem per fidem sine operibus legis.

29 An Judæorum Deus tantùm? nónne & Gentium? Immò & Gentium.

30 Quoniam quidem unus est Deus qui justificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem.

31 Legem ergo destruimus per fidem? Absit: sed legem statuimus.

Caput IV.

Non ex legis operibus contingit justificatio, sed ex fide in Deum, quæ Abrahæ reputata fuit ad justitiam ante datam ipsi circumcisionem; quam post eâ accepit; futurus, non lege; sed justitia fidei, pater omnium qui ipsius fidem imitarentur: credidit autem Deo se patrem fore multarum gentium per promissum sibi semen; cùm tam ipse quàm uxor ejus Sara annos excessissent aptos ad generandum.

A 1 Quid ergo dicemus inveniſſe Abraham patrem noſtrum ſecundùm carnem?

2 Si enim Abraham ex operibus juſtificatus eſt, habet gloriam, ſed non apud Deum.

* Gen. 15. b 6. Gal 3. d. 6. Jac 2. d. 23. 3 Quid enim dicit Scriptura? * Credidit Abraham Deo: & reputatum eſt illi ad juſtitiam.

4 Ei autem qui operatur, merces non imputatur ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm debitum.

5 Ei verò qui non operatur, credenti autem in eum, qui juſtificat impium, reputatur fides ejus ad juſtitiam ſecundùm propoſitum gratiæ Dei.

6 Sicut & David dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert juſtitiam ſine operibus:

* Pſ. 31. a. 1. 7 * Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.

8 Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum.

B 9 Beatitudo ergo hæc in circumciſione tantùm manet, an etiam in præputio? Dicimus enim quia reputata eſt Abrahæ fides ad juſtitiam.

10 Quomodo ergo reputata eſt? in circumciſione, an in præputio? Non in circumciſione, ſed in præputio.

* Gen. 17. b. 10 11. 11 * Et ſignum accepit circumciſionis, ſignaculum juſtitiæ fidei, quæ eſt in præputio: ut ſit pater omnium credentium per præputium, ut reputetur & illis ad juſtitiam:

12 Et ſit pater circumciſionis, non iis tantùm qui ſunt ex circumciſione, ſed & iis qui ſectantur veſtigia fidei, quæ eſt in præputio patris noſtri Abrahæ.

C 13 Non enim per legem promiſſio Abrahæ, aut ſemini ejus, ut heres eſſet mundi: ſed per juſtitiam fidei.

14 Si enim qui ex lege, heredes ſunt: exinanita eſt fides, abolita eſt promiſſio.

15 Lex enim iram operatur. Ubi enim non eſt lex, nec prævaricatio.

16 Ideò ex fide, ut ſecundùm gratiam firma ſit promiſſio omni ſemini, non ei qui ex lege eſt ſolùm, ſed & ei qui ex fide eſt Abrahæ, qui pater eſt omnium noſtrùm.

17 (Sicut ſcriptum eſt: * Quia patrem multarum gentium poſui te) ante Deum, cui credidit, qui vivificat mortuos, & vocat ea quæ non ſunt tamquam ea quæ ſunt. * Gen. 17. a. 4.

18 Qui contra ſpem in ſpem credidit, ut fieret pater multarum gentium, ſecundùm quod dictum eſt ei: * Sic erit ſemen tuum. * Gen. 15. b 5.

19 Et non infirmatus eſt fide, nec conſideravit D corpus ſuum emortuum, cùm jam ferè centum eſſet annorum, & emortuam vulvam Saræ.

20 In repromiſſione etiam Dei non hæſitavit diffidentia, ſed confortatus eſt fide, dans gloriam Deo:

21 Pleniſſimè ſciens quia quæcumque promiſit, potens eſt & facere.

22 Ideò & reputatum eſt illi ad juſtitiam.

23 Non eſt autem ſcriptum tantùm propter ipſum, quia reputatum eſt illi ad juſtitiam:

24 Sed & propter nos quibus reputabitur credentibus in eum, qui ſuſcitavit Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum à mortuis;

25 Qui traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter juſtificationem noſtram.

Caput V.

Ex fide, inquit, juſtificati non ſolùm ſpe gloriamur, verùm etiam in adverſitatibus: nam ſi Chriſtus pro nobis adhuc impiis mortuus eſt, multò magis ſalvabit jam juſtificatos per ſanguinem ipſius; & ſicut per unam Adæ inobedientiam omnes peccavimus, ac mortui ſumus; ita per unius Chriſti obedientiam, ex multis delictis juſtificamur ad vitam.

A 1 Juſtificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum:

* Epheſ. 2. d 18. 2 * Per quem & habemus acceſſum, per fidem in gratiam iſtam, in qua ſtamus, & gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei.

3 Non ſolùm autem; ſed & gloriamur in tribulationibus: * ſcientes quòd tribulatio patientiam operatur: * Jac 1. a. 3.

4 Patientia autem probationem, probatio verò ſpem,

5 Spes autem non confundit: quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.

B 6 Ut quid enim Chriſtus, cùm adhuc infirmi eſſemus, ſecundùm tempus * pro impiis mortuus eſt? * Heb 9. d. 14. 1. Petr. 3 d. 18.

7 Vix enim pro juſto quis moritur: nam pro bono forſitan quis audeat mori.

8 Commendat autem charitatem ſuam Deus in nobis: quoniam cùm adhuc peccatores eſſemus, ſecundùm tempus.

9 Chriſtus pro nobis mortuus eſt: multò igitur magis nunc juſtificati in ſanguine ipſius, ſalvi erimus ab ira per ipſum.

10 Si enim cùm inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filij ejus: multò magis reconciliati, ſalvi erimus in vita ipſius.

11 Non ſolùm autem: ſed & gloriamur in Deo C per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, per quem nunc reconciliationem accepimus.

12 Propterea ſicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors; & ita in omnes homines mors pertranſiit,

pertransiit, in quo omnes peccaverunt.

13 Usque ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset.

14 Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ, qui est forma futuri.

15 Sed non sicut delictum, ita & donum. si enim unius delicto multi mortui sunt: multò magis gratia Dei & donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit.

D 16 Et non sicut per unum peccatum, ita & donum. nam judicium quidem ex uno in condemnationem: gratia autem ex multis delictis in justificationem.

17 Si enim unius delicto mors regnavit per unum: multò magis abundantiam gratiæ, & donationis, & justitiæ accipientes, in vita regnabunt per unum Jesum Christum.

18 Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ.

19 Sicut enim per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi: ita & per unius obeditionem, justi constituentur multi.

20 Lex autem subintravit ut abundaret delictum. Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia.

21 Ut sicut regnavit peccatum in mortem: ita & gratia regnet per justitiam in vitam æternam, per Jesum Christum Dominum nostrum

Caput VI.

In Christo baptizati sumus, ut mortui peccato deinceps in novitate vitæ ambulemus; sicut Christus semel mortuus ac sepultus, ad novam vitam, non amplius moriturus, resurrexit: non ergo jam obediamus peccato aut concupiscentiis; sed soluti à lege liberatique per Christi gratiam à peccato, & servi facti justitiæ, tradamus membra nostra in obsequium justitiæ ad vitam, quæ priùs tradideramus immunditiæ ad mortem.

A 1 QUid ergo dicemus? permanebimus in peccato ut gratia abundet?

2 Absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo?

3 An ignoratis quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus?

* Gal. 3. d. 27. Col. 2. c. 12. * Ephes. 4. c. 23. Heb 12. a 1. 1. Pet 2. a. 1. 4. a. 2.

4 * Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, * ita & nos in novitate vitæ ambulemus.

5 Si enim complanati facti sumus similitudini mortis ejus: simul & resurrectionis erimus.

B 6 Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruatur corpus peccati, & ultrà non serviamus peccato.

7 Qui enim mortuus est, justificatus est à peccato.

8 Si autem mortui sumus cum CHRISTO: credimus quia simul etiam vivemus cum Christo:

9 Scientes quòd Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultrà non dominabitur.

10 Quòd enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quòd autem vivit, vivit Deo.

11 Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo, in Christo Jesu Domino nostro.

12 Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus.

13 Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tamquam ex mortuis viventes: & membra vestra arma justitiæ Deo.

14 Peccatum enim vobis non dominabitur: non C enim sub lege estis, sed sub gratia.

15 Quid ergo? peccavimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit.

16 * Nescitis quoniam cui exhibetis vos servos ad obediendum, servi estis ejus, cui obeditis, sive peccati ad mortem, sive obeditionis ad justitiam? * Ioan. 8 d. 34. 2. Pet. 2. d. 19.

17 Gratias autem Deo, quòd fuistis servi peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinæ, in quam traditi estis.

18 Liberati autem à peccato, servi facti estis justitiæ.

19 Humanum dico, propter infirmitatem carnis D vestræ: sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem.

20 Cùm enim servi essetis peccati, liberi fuistis justitiæ.

21 Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est.

22 Nunc verò liberati à peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam.

23 Stipendia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita æterna, in Christo Jesu Domino nostro.

Caput VII.

In similitudinem mulieris cujus vir defunctus est, nos per Christum soluti sumus à lege, qua peccatorum affectus reddebantur vehementiores, ut serviamus Christo in novitate spiritus: occasione autem legis peccatum judicantis, magis se exeruit & crevit peccatum, quamquam lex sancta esset ac spiritualis: imò & nunc adversante carnis fomite allicimur, quantumvis repugnantes, ad ea quæ secundùm rationem detestamur, legique sunt contraria.

1 AN ignoratis fratres (scientibus enim legem A loquor) quia lex in homine dominatur, quanto tempore vivit?

2 * Nam quæ sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est à lege viri. * 1. Cor 7. 3. 39.

3 Igitur, vivente viro, vocabitur adultera si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est à lege viri: ut non sit adultera si fuerit cum alio viro.

4 Itaque fratres mei, & vos mortificati estis legi per corpus Christi: ut sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, ut fructificemus Deo.

5 Cùm enim essemus in carne, passiones peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti.

6 Non autem soluti sumus à lege mortis, in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus, & non in vetustate litteræ.

7 Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit. B Sed peccatum non cognovi, nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: * Non concupisces. * Exo. 20. c. 17. Deut. 5. c. 21.

8 Occasione

8 Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat.

9 Ego autem vivebam sine lege aliquando. Sed cùm venisset mandatum, peccatum revixit.

10 Ego autem mortuus sum, & inventum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem.

11 Nam peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me, & per illud occidit.

C 12 * Itaque lex quidem sancta, & mandatum *1.Tim. 1.b.8. sanctum, & justum, & bonum.

13 Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit, Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem: ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum.

14 Scimus enim quia lex spiritualis est: ego autem carnalis sum, venumdatus sub peccato.

15 Quod enim operor, non intelligo. non enim quod volo bonum, hoc ago: sed quod odi malum, illud facio.

16 Si autem quod nolo, illud facio: consentio legi, quoniam bona est.

17 Nunc autem jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.

18 Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Nam velle, adjacet mihi: perficere autem bonum, non invenio.

19 Non enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago.

D 20 Si autem quod nolo, illud facio: jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.

21 Invenio igitur legem, volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adjacet:

22 Condelector enim legi Dei secundùm interiorem hominem:

23 Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.

24 Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?

25 Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Igitur ego ipse mente servio legi Dei; carne autem legi peccati.

Caput VIII.

Concludit, Christo per baptismum insitos ab omni damnatione esse liberos, qui non carnem sectantur, sed spiritum quem acceperunt: spiritum inquam adoptionis, qui Dei filios ac futuræ gloriæ cum Christo coheredes efficit; ad cujus gloriæ revelationem non solùm universa aspirat creatura, vanitati interim subjecta; sed & hi qui spiritus acceperunt primitias, illam certa spe expectant, spiritu eos roborante, & quid orandum sit instruente. Declarat etiam incomparabilem Dei erga suos exhibitam in Christo charitatem, asserens nihil posse eos à charitate Dei separare quæ est in Christo Jesu.

A 1 NIhil ergo nunc damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu, qui non secundùm carnem ambulant.

2 Lex enim spiritus vitæ in Christo Jesu liberavit me à lege peccati & mortis.

3 Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne,

4 Ut justificatio legis impleretur in nobis, qui non secundùm carnem ambulamus, sed secundùm spiritum.

5 Qui enim secundùm carnem sunt: quæ carnis sunt sapiunt, qui verò secundùm spiritum sunt: quæ sunt spiritus, sentiunt.

6 Nam prudentia carnis, mors est: prudentia autem spiritus, vita & pax.

7 Quoniam sapientia carnis inimica est Deo: legi enim Dei non est subjecta: nec enim potest. B

8 Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt.

9 Vos autem in carne non estis, sed in spiritu: si tamen spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.

10 Si autem Christus in vobis est: corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus verò vivit propter justificationem.

11 Quòd si Spiritus ejus, qui suscitavit Jesum à C mortuis, habitat in vobis: qui suscitavit Jesum Christum à mortuis, vivificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum ejus in vobis.

12 Ergo fratres debitores sumus non carni, ut secundùm carnem vivamus.

13 Si enim secundùm carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.

14 Quicumque enim spiritu Dei aguntur, ij sunt filij Dei.

15 * Non enim accepistis spiritum servitutis *2.Tim. 2.b.7. iterùm in timore, sed accepistis spiritum * adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater.) *Gal.4. a.5.

16 Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filij Dei.

17 Si autem filij, & heredes: heredes quidem Dei, coheredes autem Christi: si tamen compatimur, ut & conglorificemur.

18 Existimo enim, quòd non sunt condignæ D passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.

19 Nam expectatio creaturæ, revelationem filiorum Dei expectat.

20 Vanitati enim creatura subjecta est non volens, sed propter eum qui subjecit eam in spe:

21 Quia & ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei.

22 Scimus enim quòd omnis creatura ingemiscit, & parturit usque adhuc.

23 Non solùm autem illa, sed & nos ipsi primitias spiritus habentes; & ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri.

24 Spe enim salvi facti sumus. Spes autem quæ E videtur, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat?

25 Si autem quod non videmus, speramus: per patientiam expectamus.

26 Similiter autem & Spiritus adjuvat infirmitatem nostram: nam quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

27 Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus: quia secundùm Deum postulat pro sanctis.

28 Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis, qui secundùm propositum vocati sunt sancti.

29 Nam quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis Filij sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.

F 30 Quos autem prædestinavit, hos & vocavit: & quos vocavit, hos & justificavit, quos autem justificavit, illos & glorificavit.

31 Quid ergo dicemus ad hæc? si Deus pro nobis, quis contra nos?

32 Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?

33 Quis accusabit adversus electos Dei? Deus qui justificat,

34 Quis est qui condemnet? Christus Jesus, qui mortuus est, immò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.

35 Quis ergo nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius.

G * Ps. 43. d. 22. 36 (Sicut scriptum est: * Quia propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oves occisionis.)

37 Sed in his omnibus superamus, propter eum qui dilexit nos.

38 Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo,

39 Neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro.

CAPUT IX.

Propter Judæorum ruinam, de qua vehementer dolet, promissione non frustrari asserit Israëlitis factas à Deo Abrahæ filiis: nimirum cùm illæ non pertineant ad omnes carnales Abrahæ filios, sed tantùm ad eos qui ex Judæis & Gentilibus gratuita Dei electione filij Abrahæ per fidem constituuntur. Deus autem cujus vult miseretur, & quem vult indurat: Judæos verò quia non ex fide Christi quam rejecerant, sed ex legis operibus justitiam quærebant, sunt in sua iniquitate relicti, Gentibus per fidem Christi justificatis.

A 1 VEritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto:

2 Quoniam tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo.

* Act. 9. n. 2. 1. Cor. 15. b. 9. 3 * Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundùm carnem,

4 Qui sunt Israëlitæ, quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa:

B 5 Quorum patres, & ex quibus est Christus secundùm carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

6 Non autem quòd exciderit verbum Dei. Non enim omnes qui ex Israël sunt, ij sunt Israëlitæ:

* Gen. 21. b. 12. 7 Neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filij: * sed in Isaac vocabitur tibi semen:

* Gal. 4. d. 28. 8 Id est, non qui filij carnis, hi filij Dei; sed * qui filij sunt promissionis, æstimantur in semine.

C * Gen. 18 b. 10. 9 Promissionis enim verbum hoc est: * Secundùm hoc tempus veniam; & erit Saræ filius.

10 Non solùm autem illa: * sed & Rebecca ex uno concubitu habens, Isaac patris nostri. * Gen. 25. c. 24.

11 Cùm enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali, (ut secundùm electionem propositum Dei maneret.)

12 Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei:

13 * Qui major serviet minori, sicut scriptum est: * Jacob dilexi, Esaü autem odio habui. * Gen. 25. c. 23. * Mal. 1. a. 2.

14 Quid ergo dicemus? numquid iniquitas apud Deum? Absit.

15 Moysi enim dicit: * Miserebor cujus misereor: & misericordiam præstabo cujus miserebor. D * Exod. 33. d. 19.

16 Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.

17 Dicit enim Scriptura Pharaoni: * Quia in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam: & ut annuntietur nomen meum in universa terra. * Exod. 9. d. 16.

18 Ergo cujus vult miseretur, & quem vult indurat.

19 Dicis itaque mihi: quid adhuc quæritur? voluntati enim ejus quis resistit?

20 O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? E * Numquid dicit figmentum ei, qui se finxit: Quid me fecisti sic? * Sap. 15. b. 7. Isa. 45. b. 9. Jer. 18. a. 6.

21 An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?

22 Quòd si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia, vasa iræ, apta in interitum,

23 Ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam.

24 Quos & vocavit nos non solùm ex Judæis, sed etiam ex Gentibus,

25 Sicut in Oseæ dicit: * Vocabo non plebem meam, plebem meam: & non dilectam, dilectam: & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. F * Osee 2. d. 24. 1. Petr. 2. b. 10.

26 * Et erit: In loco, ubi dictum est eis: Non plebs mea vos: ibi vocabuntur filij Dei vivi. * Osee 1. d. 10.

27 Isaias autem clamat pro Israël: * Si fuerit numerus filiorum Israël tamquam arena maris, reliquiæ salvæ fient. * Isa. 10. c. 22.

28 Verbum enim consummans, & abbrevians in æquitate: quia verbum breviatum faciet Dominus super terram.

29 Et sicut prædixit Isaias: * Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, & sicut Gomorrha similes fuissemus. G * Isa. 1. c. 9.

30 Quid ergo dicemus? Quòd gentes, quæ non sectabantur justitiam apprehenderunt justitiam: justitiam autem, quæ ex fide est.

31 Israël verò sectando legem justitiæ, in legem justitiæ non pervenit.

32 Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus: offenderunt enim in lapidem offensionis,

33 Sicut scriptum est: * Ecce pono in Sion lapidem offensionis, & petram scandali: & omnis, qui credit in eum, non confundetur. * Isa. 8. c. 14. 28. d. 16. 1. Pet. 2. b. 7.

CAPUT

CAPUT X.

Orat Apostolus pro Judæis, quos zelum Dei & legis habere asserit non secundùm scientiam: nam Christum finem legis ignorantes, ex legis operibus justitiam quærebant: de diversitate justitiæ ex operibus legis ab ea quæ ex fide est, quæ tàm Judæo quàm Græco in Christum credenti communis est: ubique autem terrarum prædicata est Christi fides; quam repellentibus Judæis, susceperunt Gentes.

A 1 FRatres, voluntas quidem cordis mei, & obsecratio ad Deum, fit pro illis in salutem.

2 Testimonium enim perhibeo illis, quòd æmulationem Dei habent, sed non secundùm scientiam.

3 Ignorantes enim justitiam Dei, & suam quærentes statuere, justitiæ Dei non sunt subjecti.

4 Finis enim legis, Christus, ad justitiam omni credenti.

5 Moyses enim scripsit, quoniam justitiam, quæ ex lege est,* qui fecerit homo, vivet in ea. *Lev. 18. a. 5. Ezech. 20. b. 11.

6 Quæ autem ex fide est justitia, sic dicit: * Ne dixeris in corde tuo: quis ascendet in cælum? id B est, Christum deducere: *Deut. 30. c. 12.

7 Aut quis descendet in abyssum? hoc est Christum à mortuis revocare.

8 Sed quid dicit Scriptura? * Propè est verbum in ore tuo, & in corde tuo: hoc est verbum fidei, quod prædicamus. *Deut. 30. c. 14.

9 Quia si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, & in corde tuo credideris, quòd Deus illum suscitavit à mortuis, salvus eris.

10 Corde enim creditur ad justitiam: ore autem confessio fit ad salutem.

11 Dicit enim Scriptura: * Omnis, qui credit in illum, non confundetur. *Isa. 28. d. 16.

C 12 Non enim est distinctio Judæi & Græci: nam idem Dominus omnium, dives in omnes qui invocant illum.

13 * Omnis enim, quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit. *Joël. 2. g. 32. Act. 2. c. 21.

14 Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante?

15 Quomodo verò prædicabunt nisi mittantur? sicut scriptum est: * Quàm speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona! *Isa. 52. b. 7. Nah. 1. d. 15.

16 Sed non omnes obediunt Evangelio. Isaias enim dicit: * Domine quis credidit auditui nostro? *Isa. 53. a. 1. Joan. 12. f. 38.

17 Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi.

D 18 Sed dico: Numquid non audierunt? * Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum: *Psal. 18. a. 5.

19 Sed dico: Numquid Israël non cognovit? Primus Moyses dicit: * Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem: in gentem insipientem, in iram vos mittam. *Deut. 32. d. 21.

20 Isaias autem audet, & dicit: * Inventus sum à non quærentibus me: palàm apparui iis, qui me non interrogabant. *Isa. 65. a. 1.

21 Ad Israël autem dicit: * Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem. *Isaiæ 65. a. 2.

CAPUT XI.

Deus quosdam ex populo Judaïco gratuita sua electione sibi servavit, per fidem in Christum salvandos, reliquis ob incredulitatem in sua cæcitate juxta Prophetarum vaticinia relictis, ac Gentibus in locum ipsorum ex gratuita Dei bonitate assumptis quas monet Apostolus ne adversus Judæos glorientur: quódque Judæi ad tempus deserti tandem ad Christum convertentur; exclamans ob divinæ sapientiæ incomprehensibilitatem.

1 DIco ergo: Numquid Deus repulit populum A suum? Absit. Nam & ego Israëlita sum ex semine Abraham, de tribu Benjamin:

2 Non repulit Deus plebem suam, quam præscivit. An nescitis in Elia quid dicit Scriptura: quemadmodum interpellat Deum adversum Israël?

3 * Domine Prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt: & ego relictus sum solus, & quærunt animam meam. *3. Reg. 19. d. 10.

4 Sed quid dicit illi divinum responsum? * Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal. *3. Reg. 19. d. 18.

5 Sic ergo & in hoc tempore, reliquiæ secundùm electionem gratiæ salvæ factæ sunt.

6 Si autem gratia, jam non ex operibus: alioquin gratia jam non est gratia.

7 Quid ergo? quod quærebat Israël, hoc non B est consecutus: electio autem consecuta est: ceteri verò excæcati sunt:

8 Sicut scriptum est: * Dedit illis Deus spiritum compunctionis: oculos ut non videant, & aures ut non audiant, usque in hodiernum diem. *Isa. 6. c. 9. Mat. 13. b. 14. Joan. 12. f. 40. Act. 28. f. 26.

9 Et David dicit: * Fiat mensa eorum in laqueum, & in captionem, & in scandalum, & in retributionem illis. *Psal. 68. c. 23.

10 Obscurentur oculi eorum ne videant: & dorsum eorum semper incurva.

11 Dico ergo: Numquid sic offenderunt ut caderent? Absit. Sed illorum delicto, salus est Gentibus ut illos æmulentur.

12 Quòd si delictum illorum divitiæ sunt mundi, & diminutio eorum divitiæ Gentium: quantò magis plenitudo eorum?

13 Vobis enim dico Gentibus: Quamdiu quidem ego sum Gentium Apostolus; ministerium meum honorificabo,

14 Si quomodo ad æmulandum provocem carnem meam, & salvos faciam aliquos ex illis.

15 Si enim amissio eorum, reconciliatio est mundi: quæ assumptio, nisi vita ex mortuis?

16 Quòd si delibatio sancta est, & massa: & si radix sancta, & rami.

17 Quòd si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem C cùm oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis, & pinguedinis olivæ factus es,

18 Noli gloriari adversus ramos. Quòd si gloriaris: non tu radicem portas, sed radix te.

19 Dices ergo: Fracti sunt rami ut ego inserar.

20 Benè: propter incredulitatem fracti sunt. Tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time.

21 Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: ne fortè nec tibi parcat.

22 Vide ergo bonitatem, & severitatem Dei: in eos quidem, qui ceciderunt, severitatem: in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin & tu excideris.

23 Sed & illi, si non permanserint in incredulitate,

inferentur: potens est enim Deus iterùm inserere illos.

24 Nam, si tu ex naturali excisus es oleastro, & contra naturam insertus es in bonam olivam, quantò magis ij, qui secundùm naturam inserentur suæ olivæ?

D 25 Nolo enim vos ignorare fratres mysterium hoc, (ut non sitis vobis ipsis sapientes) quia cæcitas ex parte contigit in Israël, donec plenitudo Gentium intraret,

Isaiæ. 59. d 20 26 Et sic omnis Israël salvus fieret, sicut scriptum est: Veniet ex Sion, qui eripiat, & avertat impietatem à Jacob.

27 Et hoc illis à me testamentum: cùm abstulero peccata eorum.

28 Secundùm Evangelium quidem, inimici propter vos: secundùm electionem autem, charissimi propter patres.

29 Sine pœnitentia enim sunt dona & vocatio Dei.

30 Sicut enim aliquando & vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter incredulitatem illorum:

31 Ita & isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam, ut & ipsi misericordiam consequantur.

32 Conclusit enim Deus omnia in incredulitate: ut omnium misereatur.

33 O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei: quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus?

*Sap. 9. c. 13. Isai. 40. c. 13. 1. Cor 2. d. 16. 34 * Quis enim cognovit sensum Domini? Aut quis consiliarius ejus fuit?

35 Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei?

36 Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: ipsi gloria in sæcula. Amen.

Caput XII.

Instruit Romanos ut à sæculi vanitate abstracti totos se Deo dedant, de susceptis donis non superbientes, aut illorum limites transgredientes; sed in modum membrorum eiusdem corporis omnia ad proximi utilitatem ordinantes, ipsis quoque inimicis benefaciant.

A 1 OBsecro itaque vos fratres per misericordiam Dei, * ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.

*Phil. 4. d. 18. 2 Et nolite conformari huic sæculo, sed reformamini in novitate sensus vestri: * ut probetis quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.

*Ephes. 5. d 16. 1. Thess. 4. a. 3. 3 Dico enim per gratiam quæ data est mihi, omnibus qui sunt inter vos: Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: * & unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei.

*1. Cor. 12. b. 11. Ephes. 4 b. 7. B 4 Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eumdem actum habent:

5 Ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra.

6 Habentes autem donationes secundùm gratiam, quæ data est nobis, differentes; sive prophetiam secundùm rationem fidei,

7 Sive ministerium in ministrando, sive qui docet in doctrina,

8 Qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in simplicitate, qui præest in solicitudine, qui miseretur in hilaritate.

9 Dilectio sine simulatione. * Odientes malum, adhærentes bono. *Amor. 5. d. 15.

10 * Charitate fraternitatis invicem diligentes: Honore invicem prævenientes: *Ephes. 4. a. 2. 1. Pet. 2. c. 17.

11 Solicitudine non pigri: Spiritu ferventes: Domino servientes:

12 Spe gaudentes: In tribulatione patientes: Oratione instantes:

13 Necessitatibus sanctorum communicantes: C * Hospitalitatem sectantes. *Hebr. 13. a 2. 1. Pet 4. b. 9.

14 Benedicite persequentibus vos: benedicite, & nolite maledicere.

15 Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus: C

16 Idipsum invicem sentientes: Non alta sapientes: sed humilibus consentientes. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos:

17 Nulli malum pro malo reddentes: * providentes bona non tantùm coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. *2 Cor. 8. d. 21.

18 * Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes: *Hebr. 12. d. 14.

19 * Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ. Scriptum est enim: * Mihi vindicta; ego retribuam, dicit Dominus. *Eccli. 28 a. 1. 2. 3. *Matt. 5. f. 39.

20 * Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput ejus. *Deut. 32. c. 35. Heb. 10. f. 30. *Prov. 25. c. 21.

21 * Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.

Caput XIII.

Hortatur ut superioribus obtemperent inferiores, etiam propter conscientiam, quamquam civilem tantùm gerant magistratum, omnibusque debita reddant de proximi dilectione, ad quam universa lex reducitur: & de tempore gratiæ, ut transactis legis tenebris, relictis vitiis, amplectantur Christi virtutes.

1 OMnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: Non est enim potestas nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt. A *Sap. 6. a. 4. 1. Pet. 2. c. 13.

2 Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt:

3 Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac; & habebis laudem ex illa:

4 Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est: vindex in iram ei, qui malum agit. B

5 Ideò necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.

6 Ideò enim & tributa præstatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes.

7 * Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. *Matth. 22. b. 21. C *Exod. 20 c. 14. Deut. 5. b. 18.

8 Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis: qui enim diligit proximum, legem implevit. *Levit. 19 d. 18. Matth. 22. d 39. Marc. 12. c 31 Gal. 5. c. 14. Jac. 2. b. 8.

9 Nam: * Non adulterabis: Non occides: Non furaberis: Non falsum testimonium dices: Non concupisces: & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: * Diliges proximum tuum sicut te ipsum.

10 Dilectio

10 Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.

11 Et hoc scientes tempus: quia hora est jam nos de somno surgere. Nunc enim propior est nostra salus, quàm cùm credidimus.

12 Nox præcessit, dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis.

* Luc. 21. g. 34. 13 Sicut in die honestè ambulemus, * non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in cõtentione & æmulatione:

*Gal. 5. c. 16. 1. Petr. 2. c. 11. 14 * Sed induimini Dominum Jesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desideriis.

CAPUT XIV.

Fide firmiores debent eos qui adhuc infirmi sunt fovere, & non contemnere, & nec hi nec illi judicare quemquam ob ciborum aut dierum discrimen, scientes quòd omnes eumdem habemus Dominum, cui & vivimus & morimur, cui etiam rationem quisque prose redditurus est: & quamquam nullus cibus jam sit immundus, nemo tamen quidquam edere debet aut cum fratris offendiculo, aut contra suam conscientiam.

A 1 INfirmum autem in fide assumite, non in disceptationibus cogitationum.

2 Alius enim credit se manducare omnia: qui autem infirmus est, olus manducet.

3 Is qui manducat, non manducantem non spernat: & qui non manducat, manducantem non judicet: Deus enim illum assumpsit.

* Iac. 4. 6. 13. 4 * Tu qui es, qui judicas alienum servum? Domino suo stat, aut cadit: stabit autem: potens est enim Deus statuere illum.

5 Nam alius judicat diem inter diem: alius autem judicat omnem diem: unusquisque in suo sensu abundet.

B 6 Qui sapit diem, Domino sapit. Et qui manducat, Domino manducat: gratias enim agit Deo. Et qui non manducat, Domino non manducat, & gratias agit Deo.

7 Nemo enim nostrûm sibi vivit, & nemo sibi moritur.

8 Sive enim vivimus, Domino vivimus: sive morimur, Domino morimur. Sive ergo vivimus, sive morimur, Domini sumus.

9 In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit: ut & mortuorum & vivorum dominetur.

*2. Cor. 5. b. 10. 10 Tu autem quid judicas fratrem tuum? aut tu quare spernis fratrem tuum? * Omnes enim stabimus ante tribunal Christi.

* Isaie 45. d. 24 Phil. 2. b. 10. 11 Scriptum est enim: * Vivo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu: & omnis lingua confitebitur Deo.

12 Itaque unusquisque nostrûm pro se rationem reddet Deo.

C 13 Non ergo ampliùs invicem judicemus: sed hoc judicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum.

14 Scio, & confido in Domino Jesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei qui existimat quid commune esse, illi commune est.

15 Si enim propter cibum frater tuus contristatur: *1. Cor. 8. d. 11. jam non secundùm charitatẽ ambulas. * Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est.

16 Non ergo blasphemetur bonum nostrum.

17 Non est enim regnum Dei, esca & potus: sed justitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto:

18 Qui enim in hoc servit Christo, placet Deo, & probatus est hominibus.

19 Itaque quæ pacis sunt, sectemur: & quæ ædificationis sunt, in invicem custodiamus.

20 Noli propter escam destruere opus Dei. D
* Omnia quidem sunt munda: sed malum est homini, qui per offendiculum manducat. * Tit. 1. d. 15.

21 * Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur. * 1. Cor. 8. d. 13.

22 Tu fidem habes? penes temetipsum habe coram Deo: Beatus, qui non judicat semetipsum in eo quod probat.

23 Qui autem discernit, si manducaverit, damnatus est: quia non ex fide. Omne autem quod non est ex fide, peccatum est.

CAPUT XV.

Firmiores debent infirmiorum ferre & sublevare imperfectiones, non sua, sed proximorum utilitati ac mutuæ paci studentes: Christus juxta facta patribus promissiones prædicavit Judæis; Gentibus verò ex misericordia Apostoli, non præviis promissionibus. Excusat se Paulus quòd liberiùs Romanis scripserit, tamquam Gentium Apostolus, ostendens quomodo sit hoc munus executus: dicens quòd ad ipsos quoque sit venturus, ubi datam à Macedonibus eleemosynam elargitus fuerit Ierosolymitanæ Ecclesiæ, petens ut prose interim orent.

1 DEbemus autem nos firmiores imbecillitates A
infirmorum sustinere, & non nobis placere.

2 Unusquisque vestrûm proximo suo placeat in bonum, ad ædificationem.

3 Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est: * Improperia improperantium tibi * Psal. 68. b. 10. ceciderunt super me.

4 Quæcumque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: ut per patientiam, & consolationem Scripturarum, spem habeamus.

5 Deus autem patientiæ & solatij, * det vobis * 1 Cor. 1. b. 10. idipsum sapere in alterutrum secundùm Jesum Christum:

6 Ut unanimes, uno ore honorificetis Deum, & B
patrem Domini nostri Jesu Christi.

7 Propter quod suscipite invicem, sicut & Christus suscepit vos in honorem Dei.

8 Dico enim Christum Jesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum:

9 Gentes autem super misericordia honorare Deum, sicut scriptum est: * Propterea confitebor *2. Reg. 22. d. 50 tibi in Gentibus Domine, & nomini tuo cantabo. Psal. 18. d. 50.

10 Et iterùm dicit, Lætamini Gentes cum plebe ejus.

11 Et iterùm: * Laudate omnes Gentes Dominum: & magnificate eum omnes populi. * Psal. 11. a. 1.

12 Et rursus Isaias ait: * Erit radix Jesse, & qui * Isai. 11. c. 10. exurget regere Gentes, in eum Gentes sperabunt.

13 Deus autem spei repleat vos omni gaudio & pace in credendo: ut abundetis in spe, & virtute Spiritus sancti.

14 Certus sum autem fratres mei, & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita ut possitis alterutrum monere.

15 Audaciùs autem scripsi vobis, fratres, ex parte, tamquam in memoriam vos reducens: propter C
gratiam, quæ data est mihi à Deo,

16 Ut sim minister Christi Jesu in Gentibus,

sanctificans Evangelium Dei, ut fiat oblatio Gentium accepta, & sanctificata in Spiritu sancto.

17 Habeo igitur gloriam in Christo Jesu ad Deum.

18 Non enim audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non efficit Christus in obedientiam Gentium, verbo & factis:

19 In virtute signorum & prodigiorum, in virtute Spiritus sancti: ita ut ab Jerusalem per circuitum usque ad Illyricum repleverim Evangelium Christi.

E 20 Sic autem prædicavi Evangelium hoc, non ubi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum ædificarem: sed sicut scriptum est:

*Isai. 52 d. 15. 21 * Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt: & qui non audierunt, intelligent.

22 Propter quod & impediebar plurimùm venire ad vos, & prohibitus sum usque adhuc.

23 Nunc verò ulteriùs locum non habens in his regionibus, cupiditatem autẽ habens veniendi ad vos ex multis jam præcedentibus annis.

F 24 Cùm in Hispaniam proficisci cœpero, spero quòd præteriens videam vos, & à vobis deducar illuc, si vobis primùm ex parte fruitus fuero.

25 Nunc igitur proficiscar in Jerusalem ministrare sanctis.

26 Probaverunt enim Macedonia, & Achaia, collationem aliquam facere in pauperes sanctorum, qui sunt in Jerusalem.

29 Placuit enim eis: & debitores sunt eorum: * 1. Cor. 9. b 11. * Nam si spiritualium eorum participes facti sunt Gentiles: debent & in carnalibus ministrare illis.

28 Hoc igitur cùm consummavero, & assignavero eis fructum hunc: per vos proficiscar in Hispaniam.

G 29 Scio autem quoniam veniens ad vos, in abundantia benedictionis Evangelij Christi veniam.

30 Obsecro ergo vos, fratres, per Dominum nostrum Jesum Christum, & per charitatem sancti Spiritus, ut adjuvetis me in orationibus vestris pro me ad deum,

31 Ut liberer ab infidelibus qui sunt in Judæa, & obsequij mei oblatio accepta fiat in Jerusalem sanctis,

32 Ut veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei, & refrigerer vobiscum.

33 Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen.

CAPUT XVI.

Commendat Apostolus quosdam apud Romanos, propter nonnullas eorum præeminentias nominatim salutandos; quosdam verò vitandos hortatur, & de aliis dicit quòd salutant Romanos.

A 1 COmmendo autem vobis Phœben sororem nostram, quæ est in ministerio Ecclesiæ, quæ est in Cenchris:

2 Ut eam suscipiatis in Domino dignè sanctis: & assistatis ei in quocumque negotio vestri indiguerit: etenim ipsa quoque astitit multis, & mihi ipsi:

* Act. 18 a 2. g. 26. 3 Salutate * Priscam & Aquilam adjutores meos in Christo Jesu;

4 (Qui pro anima mea suas cervices supposuerunt: quibus non solus ego gratias ago, sed & cunctæ Ecclesiæ Gentium)

5 Et domesticam Ecclesiam eorum. Salutate Epænetum dilectum mihi, qui est primitivus Asiæ in Christo.

6 Salutate Mariam, quæ multùm laboravit in vobis.

7 Salutate Andronicum & Juniam, cognatos & concaptivos meos: qui sunt nobiles in Apostolis, qui & ante me fuerunt in Christo.

8 Salutate Ampliatum dilectissimum mihi in Domino.

9 Salutate Urbanum adjutorem nostrum in B Christo Jesu, & Stachyn dilectum meum.

10 Salutate Appellen probum in Christo.

11 Salutate eos, qui sunt ex Aristoboli domo. Salutate Herodionem cognatum meum. Salutate eos, qui sunt ex Narcissi domo, qui sunt in Domino.

12 Salutate Tryphænam & Tryphosam, quæ laborant in Domino. Salutate Persidem charissimam, quæ multùm laboravit in Domino.

13 Salutate rufum electum in Domino, & matrem ejus, & meam.

14 Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermen, & qui cum eis sunt, fratres.

15 Salutate Philologum & Julium, Nereum & C sororem ejus, & Olympiadem, & omnes, qui cum eis sunt, sanctos.

16 Salutate invicem in osculo sancto. Salutant vos omnes Ecclesiæ Christi.

17 Rogo autem vos, fratres, ut observetis eos, qui dissensiones & offendicula, præter doctrinam quam vos didicistis, faciunt, & declinate ab illis.

18 Hujusmodi enim Christo Domino nostro non serviunt, sed suo ventri: & per dulces sermones, & benedictiones, seducunt corda innocentium.

19 Vestra enim obedientia in omnem locum divulgata est. Gaudeo igitur in vobis. Sed volo vos sapientes esse in bono, & simplices in malo.

20 Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter. Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum.

21 * Salutat vos Timotheus adjutor meus, & D * Act. 16. a 1. Lucius, & Jason, & Sosipater, cognati mei.

22 Saluto vos ego Tertius, qui scripsi epistolam, in Domino.

23 Salutat vos Caius hospes meus, & universa Ecclesia. Salutat vos Erastus arcarius civitatis, & Quartus, frater.

24 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

25 Ei autem, qui potens est vos confirmare juxta Evangelium meum, & prædicationem Jesu Christi, secundùm revelationem mysterij temporibus æternis, taciti.

26 (Quod nunc patefactum est per Scripturas Prophetarum secundùm præceptum æterni Dei, ad obeditionem fidei) in cunctis Gentibus cogniti,

27 Soli sapienti Deo per Jesum Christum, cui honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

EPISTOLA

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS PRIMA.

CAPUT PRIMUM.

Paulus Deo gratias agit de donis datis Corinthiis: ceterùm dolet quòd de baptizatoribus essent inter ipsos schismata, gaudent quòd missus ad prædicandum Evangelium paucos baptizaverit: ostendens etiam reprobatam mundi sapientiam, & electos simplices: sicut & sita est salus in Christi morte, cujus prædicatur mundo stultitia, credentibus verò virtus ac sapientia: ideo enim contemptibilia mundi elegit Deus, ne quis in se glorietur.

A 1 PAULUS vocatus Apostolus Jesu Christi, per voluntatem Dei, & Sosthenes frater,

2 Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Jesu, vocatis sanctis, cum omnibus qui invocant nomen Domini nostri Jesu Christi, in omni loco ipsorum, & nostro.

3 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Jesu:

5 Quòd in omnibus divites facti estis in illo, in omni verbo, & in omni scientia:

6 Sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis?

7 Ita ut nihil vobis desit in ulla gratia, expectantibus revelationem Domini nostri Jesu Christi,

B 8 Qui & confirmabit vos usque in finem sine crimine, in die adventus Domini nostri Jesu Christi.

*1. Thes. 5. d 24. 9 *Fidelis Deus: per quem vocati estis in societatem filij ejus Jesu Christi Domini nostri.

10 Obsecro autem vos fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi: ut idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia.

11 Significatum est enim mihi de vobis, fratres mei, ab iis qui sunt Chloes, quia contentiones sunt inter vos.

12 Hoc autem dico, quòd unusquisque vestrûm dicit: Ego quidem sum Pauli: ego autem * Act. 18. f. 24. * Apollo: ego verò Cephæ: ego autem Christi.

13 Divisus est Christus? Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis?

C 14 Gratias ago Deo, quòd neminem vestrûm * Act. 18. c. 8. baptizavi * nisi Crispum & Caium:

15 Ne quis dicat quòd in nomine meo baptizati estis.

16 Baptizavi autem & Stephanæ domum: ceterùm nescio si quem alium baptizaverim.

17 Non enim misit me Christus baptizare, sed *1. Petr. 1. v. 6. Infr. 2. a. 1. 4. d 13. evangelizare: * non in sapientia verbi, ut non evacuetur crux Christi.

18 Verbum enim crucis, pereuntibus quidem stultitia est: iis autem qui salvi fiunt, id est nobis, *Rom. 1. b. 16. * Dei virtus est.

*Isa. 29. c. 14. *Isa. 33. f. 18. 19 Scriptum est enim: * Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo.

20 * Ubi sapiens: ubi scriba? ubi conquisitor hujus sæculi? Nónne stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi?

21 Nam quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum: placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes.

22 Quoniam & Judæi signa petunt, & Græci sapientiam quærunt:

23 Nos autem prædicamus Christum crucifixum: Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam;

24 Ipsis autem vocatis Judæis, atque Græcis, D Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam:

25 Quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus: & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus.

26 Videte enim vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles:

27 Sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia:

28 Et ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret?

29 Ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus.

30 Ex ipso autem vos estis in Christo Jesu, qui factus est nobis sapientia à Deo, & * justitia, & * Jer. 23. a. 5. sanctificatio, & redemptio:

31 Ut quemadmodum scriptum est: * Qui gloriatur, in Domino glorietur. * Jer. 9. g. 23. 24. 2. Cor. 10. d. 17.

CAPUT II.

Ostendit Paulus se Christum & hunc crucifixum magnâ modestia verbisque simplicibus prædicasse Corinthiis, quamquam perfectis loqueretur etiam sapientiam mundo absconditam, quæ solo Dei spiritu cognòsci potest: animalis enim non percipit quæ Dei sunt,

1 ET ego, cùm venissem, ad vos, fratres, veni A * non in sublimitate sermonis, aut sapientiæ, annuntians vobis testimonium Christi. * Sup. 1. c. 17.

2 Non enim judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum.

3 * Et ego in infirmitate, & timore, & tremore multo fui apud vos? * Act. 18. a. 1.

4 Et sermo meus, & prædicatio mea, * non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis: * 2. Petr. 1. c. 16.

5 Ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei.

6 Sapientiam autem loquimur inter perfectos: B sapientiam verò non hujus sæculi, neque principum hujus sæculi, qui destruuntur:

7 Sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram,

8 Quam nemo principum hujus sæculi cognovit: si enim cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent.

9 Sed sicut scriptum est: * Quod oculus non C vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum: * Isai. 65 b. 4.

10 Nobis autem revelavit Deus per spiritum suum: Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei.

11 Quis enim hominum scit quæ sunt hominis nisi spiritus hominis, qui in ipso est? ita & quæ

Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei.

12 Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis.

D 13 * Quæ & loquimur non in doctis humanæ
* Sup. 1. c. 17. 2. a. 1. 4. 2. Pet. 1. c. 16. sapientiæ verbis, sed in doctrina Spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes.

14 Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei: stultitia enim est illi, & non potest intelligere: quia spiritualiter examinatur.

15 Spiritualis autem judicat omnia: & ipse à nemine judicatur.

* Sup. 9. c. 13. Is. 40. c. 13. Rom. 11. d. 34. 16 * Quis enim cognovit sensum Domini, qui instruat eum? Nos autem sensum Christi habemus.

CAPUT III.

Corinthiis adhuc carnalibus non potuit Paulus prædicare recondita fidei mysteria; contendebant enim de his qui tantùm ministri erant, cùm solus Deus possit gratiæ ac virtutum dare incrementa, solúsque Christus sit fidei fundamentum: super quod quis benè aut malè superædificaverit, patebit in die examinis. Non est violandum Dei templum quod sumus nos, nec in Dei ministris gloriandum.

A 1 ET ego, fratres, non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tanquam parvulis in Christo.

2 Lac vobis potum dedi, non escam: nondum enim poteratis: sed nec nunc quidem potestis: adhuc enim carnales estis.

3 Cùm enim sit inter vos zelus, & contentio: nónne carnales estis, & secundùm hominem ambulatis?

4 Cùm enim quis dicat: Ego quidem sum Pauli; alius autem: Ego Apollo: nónne homines estis? Quid igitur est Apollo? quid verò Paulus?

5 Minister ejus, cui credidistis, & unicuique sicut Dominus dedit.

6 Ego plantavi: Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit.

B 7 Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed, qui incrementum dat, Deus.

8 Qui autem plantat, & qui rigat, unum sunt.
* Psal. 61. a. 11. Matth. 16. d. 27. Rom. 2. a. 6. Gal. 6. 9. 5. * Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundùm suum laborem.

9 Dei enim sumus adjutores: Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis.

10 Secundùm gratiam Dei, quæ data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui: alius autem superædificat. Unusquisque autem videat quomodo superædificet.

C 11 Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus.

12 Si quis autem superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam,

13 Uniuscujusque opus manifestum erit. Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur: & uniuscujusque opus quale sit ignis probabit.

14 Si cujus opus manserit quod superædificavit, mercedem accipiet.

15 Si cujus opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem salvus erit; sic tamen quasi per ignem.

16 Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?

17 Si quis autem templum Dei violaverit disperdet illum Deus. * Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. D
* Inf. 6. d. 19. 2 Cor. 6. d. 16.

18 Nemo se seducat: si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat ut sit sapiens.

19 Sapientia enim hujus mundi, stultitia est apud Deum. Scriptum est enim: * Comprehendam sapientes in astutia eorum. * Job. 5. c. 13.

20 Et iterùm: * Dominus novit cogitationes sapientium, quoniam vanæ sunt. * Psal. 93. v. 11.

21 Nemo itaque glorietur in hominibus.

22 Omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive præsentia, sive futura? omnia enim vestra sunt:

23 Vos autem Christi: Christus autem Dei.

CAPUT IV.

Non temerè judicandum est de Dei ministris: reprehenduntur Corinthij qui de ministris & acceptis donis gloriabantur, ac si illa à se haberent; & se extollentes contemnebant etiam Apostolos, quamquam Paulus illos in Christo genuerat: dicit se brevi venturum Corinthum, quò Pseudo apostolos redarguat.

1 SIC nos existimet homo ut ministros Christi, A
& dispensatores mysteriorum Dei. 2. Cor. 6. a. 4.

2 Hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur.

3 Mihi autem pro minimo est ut à vobis judicer: aut ab humano die: sed neque meipsum judico.

4 Nihil enim mihi conscius sum: sed non in hoc justificatus sum: qui autem judicat me, Dominus est.

5 Itaque nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus: qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit unicuique à Deo.

6 Hæc autem, fratres, transfiguravit in me & B
Apollo, propter vos: ut in nobis discatis, ne supra quàm scriptum est, unus adversus alterum infletur pro alio.

7 Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?

8 Jam saturari estis, jam divites facti estis: sine nobis regnatis: & utinam regnetis, ut & nos vobiscum regnemus.

9 Puto enim quòd Deus nos Apostolos novissimos ostendit, tanquam morti destinatos: quia spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus.

10 Nos stulti propter Christum, vos autem C
prudentes in Christo: nos infirmi, vos autem fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles.

11 Usque in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus,

12 Et * laboramus operantes manibus nostris: * Act. 10. f. 34. 1. Thes. 2. b. 9. 2 Thes. 3. b. 8. maledicimur, & benedicimus: persecutionem patimur: & sustinemus:

13 Blasphemamur, & obsecramus: tanquam purgamenta hujus mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc.

14 Non ut confundam vos, hæc scribo, sed ut filios meos charissimos moneo.

15 Nam

D 15 Nam si decem millia pædagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres. Nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui.

16 Rogo ergo vos, imitatores mei estote, sicut & ego Christi.

17 Ideò misi ad vos Timotheum, qui est filius meus charissimus, & fidelis in Domino, qui vos commonefaciet vias meas, quæ sunt in Christo Jesu, sicut ubique in omni Ecclesia doceo.

18 Tamquam non venturus sim ad vos, sic inflati sunt quidam.

19 Veniam autem ad vos citò, si Dominus voluerit: & cognoscam non sermonem eorum qui inflati sunt, sed virtutem.

20 Non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute.

21 Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis?

Caput V.

Corinthios reprehendit, quòd in incestu publicè viventem tolerarent; quem absens tradit Satanæ, monens ut expurgato vitiorum fermento, puri Pascha celebrent: nec vult eos commisceri Christianis palàm criminosis.

A 1 OMnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita
Levit. 18. a. 7 8. 20. b. 11. ut uxorem patris sui aliquis habeat.

2 Et vos inflati estis: & non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestrûm qui hoc opus fecit.

*Col. 2. a. 5. 3 *Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, jam judicavi ut præsens, eum, qui sic operatus est,

B 4 In nomine Domini nostri Jesu Christi, congregatis vobis & meo spiritu, cum virtute Domini nostri Jesu,

5 Tradere hujusmodi Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi.

*Gal. 5. b. 9. 6 Non est bona gloriatio vestra. * Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit?

C 7 Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi. Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus.

8 Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ: sed in azymis sinceritatis & veritatis.

9 Scripsi vobis in epistola: Ne commisceamini fornicariis.

10 Non utique fornicariis hujus mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis servientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exiisse.

D 11 Nunc autem scripsi vobis non commisceri, si is qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax: cum ejusmodi nec cibum sumere.

12 Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, judicare? Nónne de iis, qui intus sunt, vos judicatis?

13 Nam eos, qui foris sunt, Deus judicabit. Auferte malum ex vobis ipsis.

Caput VI.

Corripit eos quòd judicio contenderent coram judice ethnico, enumerans quædam peccata, quibus involuti regnum Dei non possidebunt: quædam licere dicit quæ non expediant: & varias ob causas ostendit vitandam fornicationem.

1 AUdet aliquis vestrûm habens negotium A adversus alterum, judicari apud iniquos, & non apud sanctos?

2 An nescitis quoniam sancti de hoc mundo judicabunt? Et si in vobis judicabitur mundus, indigni estis qui de minimis judicetis?

3 Nescitis quoniam angelos judicabimus? quantò magis sæcularia?

4 Sæcularia igitur judicia si habueritis: contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad judicandum.

5 Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit judicare inter fratrem suum?

6 Sed frater cum fratre judicio contendit: & hoc apud infideles?

7 * Jam quidem omnino delictum est in vobis, B
* Matt. 5. f. 39. Luc. 6. d. 29. Rom. 12 d. 17. 1. Thes. 4. b. 6. quòd judicia habetis inter vos. Quare non magis injuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini?

8 Sed vos injuriam facitis, & fraudatis: & hoc fratribus.

9 An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare: Neque fornicarij, neque idolis servientes, neque adulteri,

10 Neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt.

11 Et hæc quidam fuistis: sed abluti estis, sed C
sanctificati estis, sed justificati estis, in nomine Domini nostri Jesu Christi, & in Spiritu Dei nostri.

12 Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate.

13 Esca ventri, & venter escis: Deus autem & hunc & has destruet: corpus autem non fornicationi, sed Domino: & Dominus corpori.

14 Deus verò & Dominum suscitavit: & nos suscitabit per virtutem suam.

15 Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Absit.

16 An nescitis quoniam qui adhæret meretrici, D
*Gen. 2. d. 24. Matt. 19. a. 5. Mar. 10 a. 8. Eph. 5. g. 31 unum corpus efficitur? * Erunt enim (inquit) duo in carne una.

17 Qui autem adhæret Domino, unus spiritus est.

18 Fugite fornicationem. Omne peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.
*Sup. 3. d. 17. 2. or 6. e. 16. *Inf. 7. d. 23. 1 Pet. 1. d. 18.

19 An nescitis quoniam * membra vestra, templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri?

20 * Empti enim estis pretio magno. Glorificate & portate Deum in corpore vestro,

CAPUT VII.

Corinthios instruit de matrimonio, ejúsque usu & indissolubili vinculo, innuptis commendans cælibatum; & quomodo fidelis cum conjuge infideli se habere debeat: quodque unusquisque in quo vitæ statu ad fidem vocatus est permaneat: virginitatem matrimonio præferi; uxorem mortuo marito liberam dicens, ut cui velit in Domino nubat.

A 1 DE quibus autem scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere:

2 Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum virum habeat.

*1.Pet. 3.b.7. 3 * Uxori vir debitum reddat: similiter autem & uxor viro,

4 Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet sed mulier.

5 Nolite fraudare invicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterùm revertimini in idipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram.

6 Hoc autem dico secundùm indulgentiam, non secundùm imperium.

B 7 Volo enim omnes vos esse sicut meipsum: sed unusquisque proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic, alius verò sic.

8 Dico autem non nuptis, & viduis bonum est illis si sic permaneant, sicut & ego.

9 Quòd si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quàm uri.

10 Iis autem, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, *Mat.5. c.32.19. 6.9. Marc. 10. a.7. Luc.16. c.18. * uxorem à viro non discedere:

11 Quòd si discesserit manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.

12 Nam ceteris ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam.

13 Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum.

C 14 Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filij vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt.

15 Quòd si infidelis discedit, discedat: non enim servituti subjectus est frater aut soror in hujusmodi: in pace autem vocavit nos Deus.

16 Unde enim scis mulier, si virum salvum facies? aut unde scis vir, si mulierem salvam facies?

17 Nisi unicuique sicut divisit Dominus, unumquemque sicut vocavit Deus, ita ambulet, & sicut in omnibus Ecclesiis doceo.

D 18 Circumcisus aliquis vocatus est? non adducat præputium. In præputio aliquis vocatus est? non circumcidatur.

19 Circumcisio nihil est, & præputium nihil est: sed observatio mandatorum Dei.

*Eph 4. a.1. 20 * Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat.

21 Servus vocatus es? non sit tibi curæ: sed & si potes fieri liber, magis utere.

22 Qui enim in Domino vocatus est servus, libertus est Domini: similiter qui liber vocatus est, servus est Christi.

23 *Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum. *Supra 6. d.20. 1.Pet.1. d.18.

24 Unusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc permaneat apud Deum. E

25 De virginibus autem præceptum Domini non habeo: consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus à Domino, ut sim fidelis.

26 Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse.

27 Alligatus es uxori? noli quærere solutionem; Solutus es ab uxore? noli quærere uxorem.

28 Si autem acceperis uxorem, non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccavit, tribulationem tamen carnis habebunt hujusmodi. Ego autem vobis parco.

29 Hoc itaque dico, fratres: Tempus breve est: reliquum est, ut & qui habent uxores, tanquam non habentes sint:

30 Et qui flent, tanquam non flentes: & qui gaudent, tanquam non gaudentes: & qui emunt, tanquam non possidentes:

31 Et qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur: præterit enim figura hujus mundi. F

32 Volo autem vos sine solicitudine esse. Qui sine uxore est, solicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo.

33 Qui autem cum uxore est, solicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & divisus est.

34 Et mulier innupta, & virgo, cogitat quæ Domini sunt; ut sit sancta corpore, & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro.

35 Porrò hoc ad utilitatem vestram dico: non ut laqueum vobis injiciam, sed ad id, quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi.

36 Si quis autem turpem se videri existimat G super virginem suam, quòd sit superadulta, & ita oportet fieri: quod vult faciat: non peccat, si nubat.

37 Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc judicavit in corde suo servare virginem suam, benè facit.

38 Igitur & qui matrimonio jungit virginem suam bene facit: & qui non jungit, melius facit.

39 * Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit, quòd si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult nubat: tantùm in Domino. *Rom. 7.a.2.

40 Beatior autem erit si sic permanserit, secundùm meum consilium: puto autem quòd & ego Spiritum Dei habeam.

CAPUT VIII.

Quamquam idolothytis vesci non sit ex se illicitum, cùm idolum nullius sit efficaciæ aut potestatis, non sunt tamen illa edenda aut repugnante conscientia, aut cum infirmorum offendiculo; neque ea edere, aut non edere, hominem efficit meliorem.

1 DE iis autem, quæ idolis sacrificantur, scimus quia omnes scientiam habemus. Scientia inflat, charitas verò ædificat. A

2 Si quis autem se existimat scire aliquid, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum scire.

3 Si quis autem diligit Deum, hic cognitus est ab eo.

4 De

B 4 De esçis autem, quæ idolis immolantur, scimus quia nihil est idolum in mundo, & quòd nullus est Deus, nisi unus.

5 Nam etsi sunt qui dicantur dij, sive in cælo, sive in terra (siquidem sunt dij multi, & domini multi:)

6 Nobis tamen unus Deus, Pater, ex quo omnia, & nos in illum: & unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.

C 7 Sed non in omnibus est scientia. Quidam autem cum conscientia usque nunc idoli, quasi idolothytum manducant: & conscientia ipsorum cùm sit infirma, polluitur.

8 Esca autem nos non commendat Deo. Neque enim si manducaverimus, abundabimus: neque si non manducaverimus, deficiemus.

9 Videte autem ne fortè hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis.

D 10 Si enim quis viderit eum, qui habet scientiam, in idolio recumbentem: nónne conscientia ejus, cùm sit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta?

*Rom. 14.c.15. 11 * Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est?

12 Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis.

*Rom. 14.d.21 13 * Quapropter si esca scandalizat fratrem meum: non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem.

Caput IX.

Non accipiebat Paulus victum à Corinthiis quibus concionabatur, ut omnem amputaret offendiculi occasionem, licet hoc sibi fuisse licitum multis probet argumentis: sed in omnem formam se vertit, quò plures ad Dei cultum adducat: Corinthio exhortando ad imitationem eorum qui in stadio currunt, aut in agone certant, suum quoque ait se domare corpus.

A 1 NOn sum liber? Non sum Apostolus? Nónne Christum Jesum Dominum nostrum vidi? Nónne opus meum vos estis in Domino?

2 Et si aliis non sum Apostolus, sed tamen vobis sum? nam signaculum Apostolatus mei vos estis in Domino.

3 Mea defensio apud eos, qui me interrogant, hæc est.

4 Numquid non habemus potestatem manducandi, & bibendi?

5 Numquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut & ceteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?

6 Aut ego solus, & Barnabas, non habemus potestatem hoc operandi?

7 Qui militat suis stipendiis umquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?

8 Numquid secundùm hominem hæc dico? An & lex hæc non dicit?

*Deut. 25.a.4. 1. Tim. 5.c.18. 9 Scriptum est enim in lege Moysi: * Non alligabis os bovi trituranti. Numquid de bobus cura est Deo?

B 10 An propter nos utique hoc dicit? Nam propter nos scripta sunt, quoniam debet in spe, qui arat, arare: & qui triturat, in spe fructus percipiendi.

*Prov. 15.f.27. 11 * Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus?

12 Si alij potestatis vestræ participes sunt, quare non potius nos? sed non usi sumus hac potestate: sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Evangelio Christi.

*Deut. 18.a.1. 13 * Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui altari deserviunt, cum altari participant?

14 Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere.

C 15 Ego autem nullo horum usus sum. Non autem scripsi hæc ut ita fiant in me: bonum est enim mihi magis mori, quàm ut gloriam meam quis evacuet.

16 Nam si evangelizavero, non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit: væ enim mihi est, si non evangelizavero.

17 Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: si autem invitus, dispensatio mihi credita est.

18 Quæ est ergo merces mea? Ut Evangelium prædicans, sine sumptu ponam Evangelium, ut non abutar potestate mea in Evangelio.

19 Nam cùm liber essem ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrifacerem.

20 Et factus sum Judæis tamquam Judæus, ut Judæos lucrarer.

D 21 Iis qui sub lege sunt, quasi sub lege essem (cùm ipse non essem sub lege) ut eos, qui sub lege erant, lucrifacerem. iis qui sine lege erant tamquam sine lege essem (cùm sine lege Dei non essem: sed in lege essem Christi) ut lucrifacerem eos, qui sine lege erant.

22 Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifacerem. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos.

23 Omnia autem facio propter Evangelium: ut particeps ejus efficiar.

24 Nescitis quòd ij qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium? Sic currite ut comprehendatis.

25 Omnis autem, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet: & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant: nos autem incorruptam.

26 Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aërem verberans:

27 Sed castigo corpus meum, & in servitutem redigo: ne fortè cùm aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.

Caput X.

Commemoratione ingratorum Judæorum frequenter ob varia peccata à Deo punitorum, hos à similibus absterret: de tentatione humana, & Dei intentationibus auxilio: non solùm idololatria fugienda est, sed & mensa eorum qui idolothytis vescuntur: cum quòd per hoc videantur aliquid idolis deferre, tum quòd scandalo sint infirmioribus.

A 1 NOlo enim vos ignorare, fratres, quoniam patres nostri omnes * sub nube fuerunt, & omnes * mare transierunt?

*Exod. 13.d.21. Num 9. d.21. 2 Et omnes in Moyse baptizati sunt, in nube, & in mari:

*Exod. 14.e.22. 3 * Et omnes eamdem escam spiritalem manducaverunt,

*Exod. 16.d.15 *Exod. 17.b.6. Num. 20.b.11 4 * Et omnes eumdem potum spiritalem biberunt: (bibebant autem de spirituali, consequente eos, petra: petra autem erat Christus)

5 Sed

*Num. 26 g.66. 65. 5 Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo : * nam prostrati sunt in deserto.

B 6 Hæc autem in figura facta sunt nostri, ut non
*Ps 105 c. 14. * Exod. 32.b.6. simus concupiscentes malorum, * sicut & illi concupierunt.

7 Neque idololatræ efficiamini, sicut quidam ex ipsis : quemadmodum scriptum est : *Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.

* Num 25.a 1. 8 Neque fornicemur, * sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt una die viginti tria millia.

* Num. 21.b.56 9 Neque tentemus Christum : * sicut quidam eorum tentaverunt, & à serpentibus perierunt.

* Num. 11 a. 1. 14.a.1. 10 * Neque murmuraveritis, sicut quidam eorum murmuraverunt, & perierunt ab exterminatore.

C 11 Hæc autem omnia in figura contingebant illis : scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines sæculorum devenerunt.

12 Itaque qui se existimat stare, videat ne cadat.

13 Tentatio vos non apprehendat nisi humana : fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum ut possitis sustinere.

14 Propter quod chariſſimi mihi, fugite ab idolorum cultura :

15 Ut prudentibus loquor, vos ipsi judicate quod dico.

D 16 Calix benedictionis, cui benedicimus, nónne communicatio sanguinis Christi est ? & panis, quem frangimus, nónne participatio corporis Domini est ?

17 Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus.

18 Videte Israël secundùm carnem : nónne qui edunt hostias, participes sunt altaris ?

19 Quid ergo ? dico quòd idolis immolatum sit aliquid ? aut quid idolum, sit aliquid ?

E 20 Sed quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo. Nolo autem vos socios fieri dæmoniorum : non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum ?

21 Non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum.

22 An æmulamur Dominum ? Numquid fortiores illo sumus ? * Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.

* Sap. 6.c.12.

23 Omnia mihi licent, sed non omnia ædificant.

F 24 Nemo quod suũ est quærat, sed quod alterius.

25 Omne, quod in macello vænit; manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.

*Ps.23. a.1. 26 * Domini est terra, & plenitudo ejus.

Eccl.17. d. 31. 27 Si quis vocat vos infidelium, & vultis ire : omne, quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.

28 Si quis autem dixerit : Hoc immolatum est idolis, nolite manducare, propter illum qui indicavit, & propter conscientiam :

C 29 Conscientiam autem dico non tuam, sed alterius. Ut quid enim libertas mea judicatur ab aliena conscientia ?

30 Si ego cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quòd gratias ago ?

*Col.3. c. 17. 31 * Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis : omnia in gloriam Dei facite.

32 Sine offensione estote Judæis, & Gentibus, & Ecclesiæ Dei :

33 Sicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant.

Caput XI.

Vir aperto, mulier autem velato debet orare capite : Corinthios reprehendit quòd ad celebrandam cœnam Dominicam invicem non expectarent, sed inter se dissiderent : referens interim Sacramenti Eucharistiæ à Christo institutionem, & scelus ac pœnam indignè ad illud accendentium.

1 IMitatores mei estote, sicut & ego Christi. A

2 Laudo autem vos, fratres, quòd per omnia mei memores estis : & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.

3 Volo autem vos scire, * quod omnis viri caput Christus est : caput autem mulieris, vir : caput verò Christi, Deus. *Eph.5, c.23.

4 Omnis vir orans aut prophetans velato capite, deturpat caput suum.

5 Omnis autem mulier orans aut prophetans non velato capite deturpat caput suum : unum enim est ac si decalvetur.

6 Nam si non velatur mulier, tondeatur : Si verò B turpe est mulieri tonderi, aut decalvari, velet caput suum.

7 Vir quidem non debet velare caput suum : quoniam * imago & gloria Dei est, mulier autem gloria viri est. *Gen.1, c.26.

8 Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro.

9 * Etenim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum. *Gen.2, d. 23.

10 Ideò debet mulier potestatem habere supra caput propter Angelos.

11 Verumtamen neque vir sine muliere, neque C mulier sine viro, in Domino.

12 Nam sicut mulier de viro, ita & vir per mulierem : omnia autem ex Deo.

13 Vos ipsi judicate : decet mulierem non velatam orare Deum ?

14 Nec ipsa natura docet vos, quòd vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi :

15 Mulier verò si comam nutriat, gloria est illi : quoniam capilli pro velamine ei dati sunt.

16 Si quis autem videtur contentiosus esse : nos D talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.

17 Hoc autem præcipio : non laudans, quòd non in melius, sed in deterius convenitis.

18 Primùm quidem convenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos, & ex parte credo.

19 Nam oportet & hæreses esse, ut & qui probati sunt, manifesti fiant in vobis.

20 Convenientibus ergo vobis in unum, jam non est Dominicam cœnam manducare.

21 Unusquisque enim suam cœnam præsumit ad manducandum. Et alius quidem esurit, alius autem ebrius est.

22 Numquid domos non habetis ad manducandum & bibendum ? aut Ecclesiam Dei contemnitis, & confunditis eos, qui non habent ? Quid dicam vobis ? Laudo vos ? in hoc non laudo. E

23 Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem,

* Matt. 26 c. 26. Mar. 14. c. 22. Luc. 22. b. 19. 24 Et gratias agens fregit, & dixit: * Accipite, & manducate: hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem.

F 25 Similiter & calicem, postquam cœnavit, dicens: Hic calix novum testamentum est in meo sanguine, hoc facite quotiescumque bibetis, in meam commemorationem.

26 Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis: mortem Domini annuntiabitis donec veniat.

* Joan. 6. f. 55. 27 * Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè: reus erit corporis & sanguinis Domini.

28 Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat.

G 29 Qui enim manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit: non dijudicans corpus Domini.

30 Ideò inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.

31 Quòd si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur.

32 Dum judicamur autem, à Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.

33 Itaque fratres mei, cùm convenitis ad manducandum, invicem expectate.

34 Si quis esurit, domi manducet: ut non in judicium conveniatis. Cetera autem, cùm venero, disponam.

Caput XII.

Variis dantur varia ejusdem Spiritus sancti charismata, ut in modum humani corporis quisque suo fungatur officio, & mutua se opera omnes indigere cognoscentes, mutuo se foveant: & ita Christus suæ providit Ecclesiæ de variis hominum statibus.

A 1 De spiritualibus autem, nolo vos ignorare fratres.

2 Scitis quoniam cùm Gentes essetis, ad simulachra muta prout ducebamini euntes.

* Marc. 9. f. 38. 3 Ideo notum vobis facio, * quòd nemo in Spiritu Dei loquens, dicit anathema Jesu. Et nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto.

4 Divisiones verò gratiarum sunt, idem autem Spiritus:

5 Et divisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus:

6 Et divisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus.

7 Unicuique autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem.

8 Alij quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ: alij autem sermo scientiæ secundùm eumdem Spiritum.

B 9 Alteri fides in eodem Spiritu: alij gratia sanitatum in uno Spiritu:

10 Alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum.

* Rom. 12. a. 3. b. 6. Eph. 4 b. 11 * Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult.

12 Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cùm sint multa, unũ tamen corpus sunt: ita & Christus.

13 Etenim in uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Judæi, sive Gentiles, sive servi, sive liberi: & omnes in uno Spiritu potati sumus.

14 Nam & corpus non est unum membrum, sed multa.

15 Si dixerit pes; Quoniam non sum manus, non sum de corpore: num ideò non est de corpore?

16 Et si dixerit auris: Quoniam non sum oculus, non sum de corpore: num ideò non est de corpore?

17 Si totum corpus oculus: ubi auditus? Si totum auditus: ubi odoratus? C

18 Nunc autem posuit Deus membra, unumquodque eorum in corpore sicut voluit.

19 Quòd si essent omnia unum membrum, ubi corpus?

20 Nunc autem multa quidem membra, unum autem corpus.

21 Non potest autem oculus dicere manui: Opera tua non indigeo; aut iterùm caput pedibus: Non estis mihi necessarij.

22 Sed multò magis quæ videntur membra corporis infirmiora esse, necessariora sunt:

23 Et quæ putamus ignobiliora membra esse corporis; his honorem abundantiorem circumdamus: & quæ inhonesta sunt nostra, abundantiorem honestatem habent.

24 Honesta autem nostra nullius egent: sed Deus temperavit corpus ei, cui deerat, abundantiorem tribuendo honorem,

25 Ut non sit schisma in corpore, sed ipsum pro invicem solicita sint membra.

26 Et si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra.

27 Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro.

* Ep. 4. b. 11. 28 * Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primùm Apostolos, secundò Prophetas, tertiò Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum.

29 Numquid omnes Apostoli? numquid omnes Prophetæ? numquid omnes Doctores? numquid omnes virtutes? numquid omnes gratiam habent curationum? numquid omnes linguis loquuntur? numquid omnes interpretantur?

30 Æmulamini autem charismata meliora. Et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro.

Caput XIII.

Ostendit charitatis necessitatem, ipsius officia, perpetuitatem ad præcellentiam supra fidem & spem, reliquaque Dei dona.

A 1 Si linguis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens.

2 Et si habuero prophetiam, & noverim mysteria omnia, & omnem scientiam: & si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum.

3 Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita

ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.

4 Charitas patiens eſt, benigna eſt: Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur,

5 Non eſt ambitioſa, non quærit, quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum,

6 Non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati:

7 Omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.

C 8 Charitas numquam excidit; ſive prophetiæ evacuabuntur, ſive linguæ ceſſabunt, ſive ſcientia deſtruetur.

9 Ex parte enim cognoſcimus, & ex parte prophetamus.

10 Cùm autem venerit quod perfectum eſt, evacuabitur quod ex parte eſt.

D 11 Cùm eſſem parvulus, loquebar ut parvulus, ſapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus. Quando autem factus ſum vir, evacuavi quæ erant parvuli.

12 Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate. tũc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte: tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum.

13 Nunc autem manent, fides ſpes, charitas, tria hæc: major autem horum eſt charitas.

CAPUT XIV.

Donum linguarum inferius eſſe dicit dono prophetiæ; imò inutile, ſi deſit qui interpretetur: tradit ergo eis normam quâ his donis ordinatè utantur: & mulieres in Eccleſiis ſilere jubet.

A 1 SEctamini charitatem, æmulamini ſpiritualia magis autem ut prophetetis.

2 Qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, ſed Deo: nemo enim audit. Spiritu autem loquitur myſteria.

3 Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem, & conſolationem.

4 Qui loquitur lingua, ſemetipſum ædificat: qui autem prophetat, Eccleſiam Dei ædificat.

5 Volo autem omnes vos loqui linguis, magis autem prophetare. Nam major eſt qui prophetat, quàm qui loquitur linguis: niſi fortè interpretetur, ut Eccleſia ædificationem accipiat.

B 6 Nunc autem, fratres, ſi venero ad vos linguis loquens; quid vobis prodero, niſi vobis loquar aut in revelatione, aut in ſcientia, aut in prophetia, aut in doctrina?

7 Tamen quæ ſine anima ſunt vocem dantia, ſive tibia, ſive cithara, niſi diſtinctionem ſonituum dederint; quomodo ſcietur id quod canitur, aut quod citharizatur?

8 Etenim ſi incertam vocem det tuba, quis parabit ſe ad bellum?

C 9 Ita & vos per linguam niſi manifeſtum ſermonem dederitis; quomodo ſcietur id quod dicitur? eritis enim in aëra loquentes.

10 Tam multa, utputa, genera linguarum ſunt in hoc mundo: & nihil ſine voce eſt.

11 Si ergo neſciero virtutem vocis, ero ei, cui loquor, barbarus: & qui loquitur, mihi barbarus.

12 Sic & vos, quoniam æmulatores eſtis ſpirituum, ad ædificationem Eccleſiæ quærite ut abundetis.

13 Et ideò qui loquitur lingua, oret ut interpretetur.

14 Nam ſi orem lingua, ſpiritus meus orat, mens autem mea ſine fructu eſt.

15 Quid ergo eſt? Orabo ſpiritu, orabo & mente: pſallam ſpiritu, pſallam & mente.

16 Ceterùm ſi benedixeris ſpiritu: qui ſupplet locum idiotæ, quomodo dicet, Amen, ſuper tuam benedictionem? quoniam quid dicas, neſcit.

17 Nam tu quidem benè gratias agis: ſed alter non ædificatur.

18 Gratias ago Deo meo, quòd omnium veſtrûm lingua loquor. D

19 Sed in Eccleſia volo quinque verba ſenſu meo loqui, ut & alios inſtruam: quàm decem millia verborum in lingua.

20 Fratres, nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitia parvuli eſtote: ſenſibus autem perfecti eſtote.

21 In lege ſcriptum eſt: * Quoniam in aliis linguis & labiis aliis loquar populo huic: & nec ſic exaudient me, dicit Dominus. * Iſa. 28. c. 11.

22 Itaque linguæ in ſignum ſunt non fidelibus, E ſed infidelibus: prophetiæ autem non infidelibus, ſed fidelibus.

23 Si ergo conveniat univerſa Eccleſia in unum, & omnes linguis loquantur, intrent autem idiotæ, aut infideles: nónne dicent quòd inſanitis?

24 Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis, vel idiota, convincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus:

25 Occulta cordis ejus manifeſta fiunt, & ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuntians quòd verè Deus in vobis ſit.

26 Quid ergo eſt, fratres? cùm convenitis, unuſquiſque veſtrûm pſalmum habet, doctrinam habet, apocalypſim habet, linguam habet, interpretationem habet: omnia ad ædificationem fiant. F

27 Sive lingua quis loquitur, ſecundùm duos, aut ut multùm tres, & per partes, & unus interpretetur.

28 Si autem non fuerit interpres, taceat in Eccleſia, ſibi autem loquatur, & Deo.

29 Prophetæ autem duo, aut tres dicant, & cæteri dijudicent.

30 Quòd ſi alij revelatum fuerit ſedenti, prior taceat.

31 Poteſtis enim omnes per ſingulos prophetare: ut omnes diſcant, & omnes exhortentur:

32 Et ſpiritus prophetarũ prophetis ſubjecti ſunt.

33 Non enim eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis: G ſicut & in omnibus Eccleſiis ſanctorum doceo.

34 Mulieres in Eccleſiis taceant, non enim permittitur eis loqui, ſed ſubditas eſſe, ſicut * & lex dicit. * Gen. 3. c. 16.

35 Si quid autem volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent. Turpe eſt enim mulieri loqui in Eccleſia.

36 An à vobis verbum Dei proceſſit? aut in vos ſolos pervenit?

37 Si quis videtur propheta eſſe, aut ſpiritualis, cognoſcat quæ ſcribo vobis, quia Domini ſunt mandata.

38 Si quis autem ignorat, ignorabitur.

39 Itaque fratres, æmulamini prophetare:

&

& loqui linguis nolite prohibere.

4 Omnia autem honestè, & secundùm ordinem fiant.

CAPUT XV.

Christum docet à mortuis resurrexisse, multisque ac demum Paulo qui se minimum dicit Apostolorum apparuisse: ac nostram hic astruit resurrectionem, & ordinem ac modum ejus, unà cum diversa resuscitatorum gloria, non in anima solùm, sed etiam in corpore: mors autem in resurrectione absorbebitur.

A 1 NOtum autem vobis facio, fratres, Evangelium, quod prædicavi vobis, quod & accepistis, in quo & statis,

Gal. 1. b. 11.

2 Per quod & salvamini: qua ratione prædicaverim vobis, si tenetis, nisi frustrà credidistis.

3 Tradidi enim vobis in primis, quod & accepi: quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris * secundùm Scripturas:

* Is 53. b. 5. * Jon. 2. a. 1. * Joan. 20. c. 19.

4 * Et quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundùm Scripturas:

5 Et quia visus est Cephæ, & post hoc * undecim:

6 Deinde visus est plus quàm quingentis fratribus simul: ex quibus multi manent usque adhuc, quidam autem dormierunt:

7 Deinde visus est Jacobo, deinde Apostolis omnibus:

8 Novissimè autem omnium tamquam abortivo, * visus est & mihi.

* Act. 9. a. 4 * Ephes. 3. b. 8.

B 9 * Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei.

10 Gratia autem Dei sum id quod sum, & gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantiùs illis omnibus laboravit: non ego autem, sed gratia Dei mecum:

11 Sive enim ego, sive illi; sic prædicamus, & sic credidistis.

12 Si autem Christus prædicatur quòd resurrexit à mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est?

13 Si autem resurrectio mortuorum non est: neque Christus resurrexit.

14 Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo prædicatio nostra, inanis est & fides vestra:

C 15 Invenimur autem & falsi testes Dei: quoniam testimonium diximus adversus Deum, quòd suscitaverit Christum; quem non suscitavit, si mortui non resurgunt.

16 Nam si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit.

17 Quòd si Christus non resurrexit, vana est fides vestra, adhuc enim estis in peccatis vestris.

18 Ergo & qui dormierunt in Christo, perierunt.

19 Si in hac vita tantùm in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.

20 Nunc autem Christus resurrexit à mortuis * primitiæ dormientium:

* Col. 1. c. 18. Apoc. 1. b. 5.

21 Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum:

22 Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.

* 1. Thes. 4. d. 15. 23 * Unusquisque autem in suo ordine, primitiæ Christus: deinde ij, qui sunt Christi, qui in adventu ejus crediderunt.

24 Deinde finis; cùm tradiderit regnum Deo & Patri, cùm evacuaverit omnem principatum & potestatem, & virtutem.

25 Oportet autem illum regnare, * donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus. D

* Ps. 109 a. 1. Hebr. 1. d. 13. c. 13. 10. * Psal. b. 8. Hebr. 2. b. 8.

26 Novissima autem inimica destruetur mors: * Omnia enim subjecit sub pedibus ejus. Cùm autem dicat:

27 Omnia subjecta sunt ei; sine dubio præter eum, qui subjecit ei omnia.

28 Cùm autem subjecta fuerint illi omnia: tunc & ipse Filius subjectus erit ei, qui subjecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.

29 Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? ut quid & baptizantur pro illis:

30 Ut quid & nos periclitamur omni hora?

31 Quotidie morior per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro.

32 Si (secundùm hominem) ad bestias pugnavi Ephesi, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt: * manducemus, & bibamus, cras enim moriemur.

* Sap. 2. b. 6. Isai. 22. d. 13. 56. d. 12.

33 Nolite seduci: Corrumpunt mores bonos colloquia mala. E

34 Evigilate justi, & nolite peccare: ignorantiam enim Dei quidam habent, ad reverentiam vobis loquor.

35 Sed dicet aliquis: Quomodo resurgunt mortui? qualive corpore venient?

36 Insipiens, tu quod seminas non vivificatur, nisi priùs moriatur.

37 Et quod seminas, non corpus, quod futurum est seminas, sed nudum granum, ut puta tritici, aut alicujus ceterorum.

38 Deus autem dat illi corpus sicut vult: & unicuique seminum proprium corpus.

39 Non omnis caro eadem caro: sed alia quidem hominum, alia verò pecorum, alia volucrum, alia autem piscium.

40 Et corpora cælestia, & corpora terrestria: sed alia quidem cælestium gloria, alia autem terrestrium.

41 Alia claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum. Stella enim à stella differt in claritate. F

42 Sic & resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione.

43 Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Seminatur in infirmitate, surget in virtute.

44 Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale. Si est corpus animale, est & spiritale, sicut scriptum est:

45 * Factus est primus homo Adam in animam viventem, novissimus Adam in spiritum vivificantem.

* Gen. 2. a. 7.

46 Sed non priùs quod spiritale est, sed quod animale: deinde quod spiritale.

47 Primus homo de terra, terrenus: secundus homo de cælo, cælestis.

48 Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cælestis, tales & cælestes.

49 Igitur, sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cælestis.

50 Hoc autem dico, fratres: quia caro & san-

guis regnum Dei possidere non possunt : neque corruptio incorruptelam possidebit.

G 51 Ecce mysterium vobis dico : Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.

52 In momento, in ictu oculi, in novissima tuba; canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti : & nos immutabimur.

53 Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.

* Osee 13. d. 14. Hebr. 2. d. 14. 54 Cùm autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo, qui scriptus est : * Absorpta est mors in victoria.

55 Ubi est mors victoria tua? ubi est mors stimulus tuus?

56 Stimulus autem mortis peccatum est : virtus verò peccati lex.

* 1. Joan. 5. a. 5. 57 * Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum,

58 Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote, & immobiles : abundantes in opere Domini semper, scientes quòd labor vester non est inanis in Dño.

Caput XVI.

Ubi de colligenda pro Christianis qui Jerosolymis agebant eleemosyna hortatus esset, commendat eis Timotheum ac Stephanæ familia : deinde salutationes subjungit.

A 1 De collectis autem, quæ fiunt in sanctos, sicut ordinavi Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite.

2 Per unam sabbati unusquisque vestrûm apud se seponat, recondens quod ei benè placuerit : ut non, cùm venero, tunc collectæ fiant.

3 Cùm autem præsens fuero : quos probaveritis per epistolas, hos mittam perferre gratiam vestram in Jerusalem.

4 Quòd si dignum fuerit ut & ego eam, mecum ibunt.

5 Veniam autem ad vos, cùm Macedoniam pertransiero : nam Macedoniam pertransibo.

B 6 Apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hiemabo : ut vos me deducatis quocumque iero.

7 Nolo enim vos modò in transitu videre, spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, si Dominus permiserit.

8 Permanebo autem Ephesi usque ad Pentecosten.

9 Ostium enim mihi apertum est magnum, & evidens : & adversarij multi.

10 Si autem venerit Timotheus, videte ut sine timore sit apud vos : opus enim Domini operatur, sicut & ego.

11 Ne quis ergo illum spernat : deducite autem illum in pace, ut veniat ad me : expecto enim illum cum fratribus.

C 12 De Apollo autem fratre vobis notum facio, quoniam multùm rogavi eum ut veniret ad vos cum fratribus : & utique non fuit voluntas ut nunc veniret : venier autem, cùm ei vacuum fuerit.

13 Vigilate, state in fide, viriliter agite, & confortamini.

14 Omnia vestra in charitate fiant.

15 Obsecro autem vos, fratres, nostis domum Stephanæ, & Fortunati, & Achaici : quoniam sunt primitiæ Achaiæ, & in ministerium sanctorum ordinaverunt seipsos?

16 Ut & vos subditi sitis ejusmodi, & omni cooperanti, & laboranti.

17 Gaudeo autem in præsentia Stephanæ, & D Fortunati, & Achaici : quoniam id, quod vobis deerat, ipsi suppleverunt :

18 Refecerunt enim & meum spiritum, & vestrum. Cognoscite ergo qui hujusmodi sunt.

19 Salutant vos Ecclesiæ Asiæ. Salutant vos in Domino multùm, Aquila & Priscilla, cum domestica sua Ecclesia : apud quos & hospitor.

20 Salutant vos omnes fratres. Salutare invicem in osculo sancto.

21 Salutatio, mea manu Pauli.

22 Si quis non amat Dominum nostrum Jesum Christum, sit anathema, Maran Atha.

23 Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum.

24 Charitas mea cum omnibus vobis in Christo Jesu. Amen.

Epistola Beati Pauli Apostoli ad Corinthios Secunda.

Caput Primum.

Ostendit Apostolus ex quantis in Asia ortis adversitatibus eripuerit eum Dominus, ut & ipse alios consolaretur : deinde manifestans cordis sui ac doctrinæ sinceritatem, ostendit quòd, licet juxta id quod proposuerat, ad eos non venerit, nulla ipsius id actum est levitate; asserens firmam esse suæ prædicationis veritatem.

A 1 Paulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater, Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, cum omnibus sanctis, qui sunt in universa Achaia.

2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 * Benedictus Deus & Pater Domini nostri * Ephes. 1. a. 3. 1. Petr. 1. a. 3. Jesu Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis,

4 Qui consolatur nos in omni tribulatione nostra : ut possimus & ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt, per exhortationem, qua exhortamur & ipsi à Deo.

5 Quoniam sicut abundant passiones Christi in nobis : ita & per Christum abundat consolatio nostra.

6 Sive autem tribulamur pro vestra exhortatione & salute, sive consolamur pro vestra consolatione, sive exhortamur pro vestra exhortatione & salute, quæ operatur tolerantiam earumdem passionum, quas & nos patimur : B

7 Ut spes nostra firma sit pro vobis : scientes quòd sicut socij passionum estis, sic eritis & consolationis.

8 Non enim volumus ignorare vos fratres de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia, quoniam supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut tæderet nos etiam vivere.

9 Sed ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus, ut non simus fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitat mortuos :

10 Qui de tantis periculis nos eripuit, & eruit : in quem speramus quoniam & adhuc eripiet,

11 Adjuvantibus & vobis in oratione pro nobis : ut ex multorum personis, ejus quæ in nobis est donationis,

donationis, per multos gratiæ agantur pro nobis.
C 12 Nam gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ, quòd in ſimplicitate cordis & ſinceritate Dei, & non in ſapientia carnali, ſed in gratia Dei, converſati ſumus in hoc mundo: abundantiùs autem ad vos.

13 Non enim alia ſcribimus vobis, quàm quæ legiſtis, & cognoviſtis. Spero autem quòd uſque in finem cognoſcetis,

14 Sicut & cognoviſtis nos ex parte quòd gloria veſtra ſumus, ſicut & vos noſtra, in die Domini noſtri Jeſu Chriſti.

15 Et hac confidentia volui priùs venire ad vos, ut ſecundam gratiam haberetis:

16 Et per vos tranſire in Macedoniam, & iterùm à Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Judæam.

17 Cùm ergo hoc voluiſſem, numquid levitate uſus ſum? Aut quæ cogito, ſecundùm carnem cogito, ut ſi apud me EST & NON?

D 18 Fidelis autem Deus, quia ſermo noſter, qui fuit apud nos, non eſt in illo EST & NON.

19 Dei enim filius Jeſus Chriſtus, qui in vobis per nos prædicatus eſt, per me & Silvanum, & Timotheum, non fuit EST & NON, ſed EST in illo fuit.

20 Quotquot enim promiſſiones Dei ſunt, in illo EST: ideò & per ipſum Amen Deo ad gloriam noſtram.

21 Qui autem confirmat nos vobiſcum in Chriſto, & qui unxit nos Deus:

22 Qui & ſignavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris.

23 Ego autem teſtem Deum invoco in animam meam, quòd parcens vobis, non veni ultrà Corinthum: non quia dominamur fidei veſtræ, ſed adjutores ſumus gaudij veſtri: nam fide ſtatis.

CAPUT II.

Oſtendit quòd ad ipſos non venerit ne majoris eſſet cauſa triſtitiæ, exhortans ut fornicarium illum recipiant in gratiam: ſimul indicans quòd magno quidem labore, magno tamen etiam fructu prædicaverit, licet prædicationis ſuæ fragrantia quibuſdam mortis occaſio fuerit.

A 1 STatuit autem hoc ipſum apud me, ne iterùm in triſtitia venirem ad vos.

2 Si enim ego contriſto vos: & quis eſt, qui me lætificet, niſi qui contriſtatur ex me?

3 Et hoc ipſum ſcripſi vobis, ut non cùm venero, triſtitiam ſuper triſtitiam habeam, de quibus oportuerat me gaudere: confidens in omnibus vobis, quia meum gaudium, omnium veſtrùm eſt.

4 Nam ex multa tribulatione & anguſtia cordis ſcripſi vobis per multas lacrymas: non ut contriſtemini: ſed ut ſciatis, quam charitatem habeam abundantiùs in vobis.

B 5 Si quis autem contriſtavit, non me contriſtavit: ſed ex parte, ut non onerem omnes vos.

6 Sufficit illi, qui ejuſmodi eſt, objurgatio hæc, quæ fit à pluribus:

7 Ita ut econtrariò magis donetis, & conſolemini, ne fortè abundantiori triſtitia abſorbeatur qui ejuſmodi eſt.

8 Propter quod obſecro vos, ut confirmetis in illum charitatem.

9 Ideò enim, & ſcripſi, ut cognoſcam experimentum veſtrum, an in omnibus obedientes ſitis. C

10 Cui autem aliquid donaſtis, & ego: nam & ego quod donavi, ſi quid donavi, propter vos in perſona Chriſti,

11 Ut non circumveniamur à ſatana: non enim ignoramus cogitationes ejus.

12 Cùm veniſſem autem Troadem propter Evangelium Chriſti, & oſtium mihi apertum eſſet in Domino,

13 Non habui requiem ſpiritui meo, eò quòd D non invenerim Titum fratrem meum, ſed valefaciens eis, profectus ſum in Macedoniam.

14 Deo autem gratias, qui ſemper triumphat nos in Chriſto Jeſu, & odorem notitiæ ſuæ manifeſtat per nos in omni loco:

15 Quia Chriſti bonus odor ſumus Deo, in iis qui ſalvi fiunt, & in iis qui pereunt:

16 Aliis quidem odor mortis in mortem; aliis autem odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis tam idoneus?

17 Non enim ſumus ſicut plurimi adulterantes verbum Dei, ſed ex ſinceritate, ſed ſicut ex Deo, coram Deo, in Chriſto loquimur.

CAPUT III.

Non eget Apoſtolus hominum commendatione, cùm fructus ſuæ prædicationis eum commendet: multò enim majori in honore eſſe debent miniſtri novi teſtamenti ac ſpiritus, quàm veteris teſtamenti ac litteræ: & quòd Judæi velamen adhuc habebant ſuper cor ſuum in lectione Scripturarum, quod fide in Chriſtum auferitur.

1 INcipimus iterùm noſmetipſos commendare? A aut numquid egemus (ſicut quidam) commendatitiis epiſtolis ad vos, aut ex vobis?

2 Epiſtola noſtra vos eſtis, ſcripta in cordibus noſtris, quæ ſcitur & legitur ab omnibus hominibus:

3 Manifeſtati quòd epiſtola eſtis Chriſti, miniſtrata à nobis & ſcripta non atramento, ſed ſpiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus. B

4 Fiduciam autem talem habemus, per Chriſtum ad Deum:

5 Non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis: ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt:

6 Qui & idoneos nos fecit miniſtros novi teſtamenti; non littera, ſed Spiritu: littera enim occidit, Spiritus autem vivificat.

7 Quòd ſi miniſtratio mortis, litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita ut non poſſent intendere filij Iſraël in faciem Moyſi, propter gloriam vultus ejus, quæ evacuatur:

8 Quomodo non magis miniſtratio Spiritus erit in gloria?

9 Nam ſi miniſtratio damnationis gloria eſt: multò magis abundat miniſterium juſtitiæ in gloria. C

10 Nam nec glorificatum eſt, quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam.

11 Si enim quod evacuatur, per gloriam eſt, multò magis quod manet, in gloria eſt.

12 Habentes igitur talem ſpem multa fiducia utimur:

13 * Et non ſicut Moyſes ponebat velamen ſuper faciem ſuam, ut non intenderent filij Iſraël in faciem ejus, quod evacuatur, *Exod. 34 v. 33*

14 Sed obtusi sunt sensus eorum. Usque in hodiernum enim diem idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non revelatum, (quoniam in Christo evacuatur.)

15 Sed usque in hodiernum diem, cùm legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum.

16 Cùm autem conversus fuerit ad Dominum, auferetur velamen.

17 * Dominus autem Spiritus est: Ubi autem Spiritus Domini, ibi libertas. * Joan. 4.d. 24.

18 Nos verò omnes, revelata facie gloriam Domini speculantes, in eamdem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquamà Domini Spiritu.

Caput IV.

Quòd sincera Apostolorum prædicatione verbum Dei omnibus manifestatum est, præterquam iis quorum mentes excæcatæ sunt: quòd multa adversa patiantur Apostoli, numquam tamen succumbant: momentanea autem tribulatio parit magnam æternámque gloriam.

A 1 IDeò habentes administrationem, juxta quod misericordiam consecuti sumus, non deficimus

2 Sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo.

3 Quòd si etiam opertum est Evangelium nostrum; in iis, qui pereunt, est opertum:

4 In quibus Deus hujus sæculi excæcavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelij gloriæ Christi, qui est imago Dei.

B 5 Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Jesum Christum Dominum nostrum: nos autem servos vestros per Jesum:

6 Quoniam Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus, nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, in facie Christi Jesu.

7 Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus: ut sublimitas sit virtutis Dei, & non ex nobis.

C 8 In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur: aporiamur, sed non destituimur:

9 Persecutionem patimur, sed non derelinquimur: dejicimur, sed non perimus.

10 Semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes, ut & vita Jesu manifestetur in corporibus nostris.

11 Semper enim nos qui vivimus, in mortem tradimur propter Jesum: ut & vita Jesu manifestetur in carne nostra mortali.

12 Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis.

13 Habentes autem eumdem spiritum fidei, sicut scriptum est: * Credidi, propter quod locutus sum, & nos credimus, propter quod & loquimur: * Psal. 115. a. 10.

14 Scientes quoniam qui suscitavit Jesum, & nos cum Jesu suscitabit, & constituet vobiscum.

D 15 Omnia enim propter vos, ut gratia abundans, per multos in gratiarum actione, abundet in gloriam Dei.

16 Propter quod non deficimus: sed licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur: tamen is, qui intus est, renovatur de die in diem.

17 Id enim, quod in præsenti est momentaneum & leve tribulationis nostræ, supra modũ in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis,

18 Non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videtur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna sunt.

Caput V.

Ex certa spe futuræ gloriæ desiderant Apostoli absolvi à corpore, cùm aliter ea frui non possint: semper autem cupientes Christo omnium justo judici placere, dant suis discipulis occasionem de ipsis gloriandi coram adversariis: & legatione pro Christo fungentes, ne ipsum quidem Christum, quem prædicant, & cujus morte reconciliatus est Deo mundus, jam secundùm carnem noverunt

1 SCimus enim, quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quòd ædificationem ex Deo habemus; domum non manufactam, æternam in cælis. A

2 Nam & in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quæ de cælo est, superindui cupientes.

3 * Si tamen vestiti, non nudi inveniamur. * Apoc. 16.c.15.

4 Nam & qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati: eò quòd nolumus expoliari, sed supervestiri; ut absorbeatur quod mortale est, à vita.

5 Qui autem efficit nos in hoc ipsum, Deus, qui dedit nobis pignus spiritus.

6 Audentes igitur semper, scientes quoniam B dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino:

7 (Per fidẽ enim ambulamus, & non per speciẽ.)

8 Audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum.

9 Et ideò contendimus, sive absentes, sive præsentes, placere illi.

10 * Omnes enim nos manifestari oportet ante * Rom. 14.b.12. Tribunal Christi: ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.

11 Scientes ergo timorem Domini, hominibus C suademus, Deo autem manifesti sumus. Spero autem & in conscientiis vestris manifestos nos esse.

12 Non iterùm commendamus nos vobis, sed occasionem damus vobis gloriandi pro nobis: ut habeatis ad eos; qui in facie gloriantur, & non in corde.

13 Sive enim mente excedimus, Deo: sive sobrij sumus, vobis.

14 Charitas enim Christi urget nos: æstimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt:

15 Et pro omnibus mortuus est Christus: ut, & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est & resurrexit.

16 Itaque nos ex hoc neminem novimus secun- D dùm carnem. Et si cognovimus secundùm carnem Christum: sed nunc jam non novimus.

17 Si qua ergo in Christo nova creatura: vetera transierunt: * ecce facta sunt omnia nova. * Isaiæ. 43.c.19. Apoc. 21.b.5.

18 Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliavit sibi per Christum: & dedit nobis ministerium reconciliationis.

19 Quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, & posuit in nobis verbũ reconciliationis.

20 Pro

20 Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.

21 Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso.

Caput VI.

Exhortatur ne acceptam negligant gratiam, ostendens quantum laboraverit ut probatum se Dei ministrum exhiberet, & admonens ut à convictu & consortio infidelium separentur.

A 1 Adjuvantes autem exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.

*Isai. 49. c. 8. 2 Ait enim: * Tempore accepto exaudivi te, & in die salutis adjuvi te. Ecce nunc tempus acceptabile ecce nunc dies salutis.

*1. Cor. 10. g 32. 3 * Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum:

*1. Cor. 4. a. 1. 4 Sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos * sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis;

B 5 In plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis,

6 In castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta,

7 In verbo veritatis, in virtute Dei, per arma justitiæ à dextris, & à sinistris?

8 Per gloriam, & ignobilitatem; per infamiam, & bonam famam: ut seductores, & veraces; sicut qui ignoti, & cogniti?

9 Quasi morientes; & ecce vivimus: ut castigati, & non mortificati:

C 10 Quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia possidentes.

11 Os nostrum patet ad vos, ô Corinthij, cor nostrum dilatatum est.

12 Non angustiamini in nobis: angustiamini autem in visceribus vestris:

13 Eamdem autem habentes remunerationem, tanquam filiis dico; dilatamini & vos.

14 Nolite jugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate: Aut quæ societas luci ad tenebras?

15 Quæ autem conventio Christi ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli?

E *1. Cor. 3. c. 16. d. 17. 6. d. 19. *Levit. 26. b. 12. *Isa. 52. c. 11. 16 Qui autem consensus templo Dei cum idolis? * Vos enim estis templum Dei vivi, sicut dicit Deus: * Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus.

17 * Propter quod exite de medio eorum, & separamini, dicit Dominus, & immundum ne tetigeritis:

*Jer 31. b. 9. 18 Et ego recipiam vos: * & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens.

Caput VII.

Osterdit Apostolus quanto amore Corinthios prosequatur, & quantum de correcta ipsorum vita in magnis suis tribulationibus gaudium acceperit; quantumve bonum peperit tristitia, quam ex sua acceperant epistola.

4 1 Has ergo habentes promissiones, charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.

2 Capite nos. Neminem læsimus, neminem corrupimus, neminem circumvenimus.

3 Non ad condemnationem vestram dico, prædiximus enim quòd in cordibus nostris estis, ad commoriendum, & ad convivendum.

4 Multa mihi fiducia est apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis, repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.

B 5 Nam & cùm venissemus in Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationē passi sumus: foris pugnæ, intus timores.

6 Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus in adventu Titi.

7 Non solùm autem in adventu ejus, sed etiam in consolatione, qua consolatus est in vobis, referens nobis vestrum desiderium, vestrum fletum, vestram æmulationem pro me, ita ut magis gauderem.

8 Quoniam etsi contristavi vos in epistola, non me pœnitet: etsi pœniteret, videns quòd epistola illa (etsi ad horam) vos contristavit;

C 9 Nunc gaudeo: non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam. Contristati enim estis secundùm Deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex vobis.

*1. Pet. 2. d. 19. 10 * Quæ enim secundùm Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: sæculi autem tristitia mortem operatur.

11 Ecce enim hoc ipsum, secundùm Deum contristari vos, quantam in vobis operatur solicitudinem: sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam, in omnibus exhibuistis vos, incontaminatos esse negotio.

D 12 Igitur, etsi scripsi vobis, non propter eum qui fecit injuriam, nec propter eum qui passus est: sed ad manifestandam solicitudinem nostram, quam habemus pro vobis

13 Coram Deo: ideò consolati sumus. In consolatione autem nostra, abundantiùs magis gavisi sumus super gaudio Titi, quia refectus est spiritus ejus ab omnibus vobis.

14 Et si quid apud illum de vobis gloriatus sum, non sum confusus: sed sicut omnia vobis in veritate locuti sumus, ita gloriatio nostra, quæ fuit ad Titum, veritas facta est,

15 Et Viscera ejus abundantiùs in vobis sunt: reminiscentis omnium vestrùm obedientiam, quomodo cum timore & tremore excepistis illum.

16 Gaudeo quòd in omnibus confido in vobis.

Caput VIII.

Hortatur eos ad eleemosynam pauperibus qui Ierosolymis agebant prompto animo tribuendam, tum Macedonum commendatione, tum Christi exemplo; admonens, ut quod jam dudum facere proposuerant, id nunc pro cujusque facultate præstent; & ministros collaudat quos ad eam mittit colligendam.

A 1 Notam autem facimus vobis, fratres gratiam Dei, quæ data est in Ecclesiis Macedoniæ;

2 Quòd in multo experimento tribulationis, abundantia gaudij ipsorum fuit; & altissima paupertas eorum, abundavit in divitias simplicitatis eorum:

3 Quia secundùm virtutem testimonium illis reddo, & supra virtutem voluntarij fuerunt;

4 Cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam, & communicationem ministerij, quod fit in Sanctos.

5 Et non sicut speravimus, sed semetipsos dederunt primùm Domino, deinde nobis per voluntatem Dei;

B 6 Ita ut rogaremus Titum, ut quemadmodum cœpit, ita & perficiat in vobis etiam gratiam istã.

7 Sed sicut in omnibus abundatis fide, & sermone, & scientia, & omni solicitudine, insuper & charitate vestra in nos, ut & in hac gratia abundetis.

8 Non quasi imperans dico: sed per aliorum solicitudinem, etiam vestræ charitatis ingenium bonum comprobans.

9 Scitis enim gratiam Domini nostri Jesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cùm esset dives, ut illius inopia vos divites essetis.

10 Et consilium in hoc do: hoc enim vobis utile est, qui non solùm facere, sed & velle cœpistis ab anno priore:

11 Nunc verò & facto perficite: ut quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit & perficiendi ex eo quod habetis.

C 12 Si enim voluntas prompta est; secundùm id quod habet, accepta est, non secundùm id quod non habet.

13 Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate.

14 In præsenti tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat: ut & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, ut fiat æqualitas, sicut scriptum est:

* Exod. 16. c. 18. 15 * Qui multum, non abundavit: & qui modicum, non minoravit.

16 Gratias autem Deo, qui dedit eamdem solicitudinem pro vobis in corde Titi.

17 Quoniam exhortationem quidem suscepit: sed cùm solicitior esset, sua voluntate profectus est ad vos.

D 18 Misimus etiam cum illo fratrem, cujus laus est in Evangelio per omnes Ecclesias:

19 Non solùm autem, sed & ordinatus est ab Ecclesiis comes peregrinationis nostræ, in hanc gratiam, quæ ministratur à nobis ad Domini gloriam, & destinatam voluntatem nostram?

20 Devitantes hoc; ne quis nos vituperet in hac plenitudine, quæ ministratur à nobis.

* Rom. 12. d. 17. 21 * Providemus enim bona non solùm coram Deo, sed etiam coram hominibus.

22 Misimus autem cum illis & fratrem nostrum, quem probavimus in multis sæpè solicitum esse: nunc autem multò solicitiorem, confidentia multa in vos,

23 Sive pro Tito, qui est socius meus, & in vos adjutor, sive fratres nostri, Apostoli Ecclesiarum, gloria Christi.

24 Ostensionem ergo, quæ est charitatis vestræ, & nostræ gloriæ pro vobis in illos ostendite in faciem Ecclesiarum.

CAPUT IX.

Prosequitur hortando ad eleemosynam promptè & abundanter tribuendam; admonens ne ex hoc inopiam metuant, sed divinæ fidant providentiæ: variósque recenset illius eleemosynæ fructus.

1 NAm de ministerio, quod fit in sanctos, ex A abundanti est mihi scribere vobis.

2 Scio enim promptum animum vestrum: pro quo de vobis glorior apud Macedones. Quoniam & Achaia parata est ab anno præterito, & vestra æmulatio provocavit plurimos.

3 Misi autem fratres: ut ne quod gloriamur de vobis, evacuetur in hac parte, ut (quemadmodum dixi) parati sitis:

4 Ne cùm venerint Macedones mecum, & B invenerint vos imparatos, erubescamus nos (ut non dicamus vos) in hac substantia.

5 Necessarium ergo existimavi rogare fratres, ut præveniant ad vos, & præparent repromissam benedictionem hanc paratam esse, sic quasi benedictionem, non tanquam avaritiam.

6 Hoc autem dico: Qui parcè seminat, parcè & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.

7 Unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate: hilarem enim * Eccli. 35. b. 11. datorem diligit Deus. C

8 Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis: ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum,

9 Sicut scriptum est: * Dispersit, dedit pauperibus: justitia ejus manet in sæculum sæculi. * Psal. 111. b. 9.

10 Qui autem administrat semen seminanti: & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum justitiæ vestræ:

11 Ut in omnibus locupletati abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo. D

12 Quoniam ministerium hujus officij, non solùm supplet ea quæ desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino,

13 Per probationem ministerij hujus, glorificantes Deum in obedientia confessionis vestræ, in Evangelium Christi, & simplicitate communicationis in illos, & in omnes,

14 Et in ipsorum obsecratione pro vobis, desiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis.

15 Gratias Deo super inenarrabili dono ejus.

CAPUT X.

Incipit suam aperire potestatem, & exantlatos pro Christo labores propter pseudo apostolos, qui ipsum deprimentes & objectum prædicantes, fructum prædicationis ejus impediebant.

1 IPse autem ego Paulus obsecro vos, per man- A suetudinem & modestiam Christi, qui in facie quidem humilis sum inter vos: absens autem confido in vobis.

2 Rogo autem vos ne præsens audeam, per eam confidentiam qua existimor audere, in quosdam, qui arbitrantur nos tanquam secundum carnem ambulemus.

3 In carne enim ambulantes, non secundùm B carnem militamus.

4 Nam

B 4 Nam arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed potentia Deo ad deſtructionem munitionum, conſilia deſtruentes,

5 Et omnem altitudinem extollentem ſe adverſus ſcientiam Dei, & in captivitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti,

6 Et in promptu habentes ulciſci omnem inobedientiam, cùm impleta fuerit veſtra obedientia.

7 Quæ ſecundùm faciem ſunt, videte. Si quis confidit ſibi Chriſti ſe eſſe, hoc cogitet iterùm apud ſe: quia ſicut ipſe Chriſti eſt, ita & nos.

8 Nam, & ſi ampliùs aliquid gloriatus fuero de poteſtate noſtra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in deſtructionem veſtram non erubeſcam.

9 Ut autem non exiſtimet tamquam terrere vos per epiſtolas:

C 10 Quoniam quidem epiſtolæ, inquiunt, graves ſunt & fortes: præſentia autem corporis infirma, & ſermo contemptibilis:

11 Hoc cogitet qui ejuſmodi eſt, quia quales ſumus verbo per epiſtolas abſentes, tales & præſentes in facto.

12 Non enim audemus inſerere, aut comparare nos quibuſdam, qui ſeipſos commendant: ſed ipſi in nobis noſmetipſos metientes, & comparantes noſmetipſos nobis.

D 13 Nos autem non in immenſum gloriabimur, *Eph.4. b.7. * ſed ſecundùm menſuram regulæ, qua menſus eſt nobis Deus, menſuram pertingendi uſque ad vos.

14 Non enim quaſi non pertingentes ad vos, ſuperextendimus nos: uſque ad vos enim pervenimus in Evangelio Chriſti.

15 Non in immenſum gloriantes in alienis laboribus: ſpem autem habentes creſcentis fidei veſtræ, in vobis magnificari ſecundùm regulam noſtram in abundantiam,

16 Etiam in illa, quæ ultra vos ſunt, evangelizare, non in aliena regula in iis quæ præparata ſunt gloriari.

*Ier.9. g.23. 1.Cor.1. d.31. 17 * Qui autem gloriatur, in Domino glorietur.

18 Non enim qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt: ſed quem Deus commendat.

CAPUT XI.

Propter pſeudoapoſtolos pervertentes Pauli prædicationem metuens Corinthiis, oſtendit quare nihil ſubſidij ab eis acceperit: deinde ut oſtendat plus ſibi reſtituendum eſſe, quàm illis ſua recenſet encomia; & primùm adverſa quæ perpeſſus eſt; prædicando Chriſti fidem, & labores ac ſolicitudines,

A 1 UTinam ſuſtineretis modicum quid inſipientiæ meæ, ſed & ſupportate me:

2 Æmulor enim vos Dei æmulatione. Deſponsi enim vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.

*Gen. a.4. 3 Timeo autem, ne * ſicut ſerpens Hevam ſeduxit aſtutia ſua, ita corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant à ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto.

4 Nam ſi is qui venit, alium Chriſtum prædicat, quem non prædicavimus; aut alium ſpiritum accipitis, quem non accepiſtis; aut aliud Evangelium, quod non recepiſtis: ſanctè pateremini.

5 Exiſtimo enim nihil me minus feciſſe à magnis Apoſtolis.

B 6 Nam etſi imperitus ſermone, ſed non ſcientia: in omnibus autem manifeſtati ſumus vobis.

7 Aut numquid peccatum feci, me ipſum humilians, ut vos exaltemini? quoniam gratis Evangelium Dei evangelizavi vobis:

8 Alias Eccleſias expoliavi, accipiens ſtipendium ad miniſterium veſtrum.

9 Et cùm eſſem apud vos, & egerem, nulli onerоſus fui: nam quod mihi deerat, ſuppleverunt fratres, qui venerunt à Macedonia: & in omnibus ſine onere me vobis ſervavi, & ſervabo. C

10 Eſt veritas Chriſti in me, quoniam hæc gloriatio non infringetur in me in regionibus Achaiæ.

11 Quare? Quia non diligo vos? Deus ſcit.

12 Quod autem facio, & faciam: ut amputem occaſionem eorum: qui volunt occaſionem, ut in quo gloriantur, inveniantur ſicut & nos.

13 Nam ejuſmodi pſeudoapoſtoli, ſunt operarij ſubdoli, transfigurantes ſe in apoſtolos Chriſti.

14 Et non mirum: ipſe enim ſatanas transfigurat ſe in angelum lucis.

15 Non eſt ergo magnum, ſi miniſtri ejus transfigurentur velut miniſtri juſtitiæ: quorum finis erit ſecundùm opera ipſorum. D

16 Iterùm dico, (ne quis me putet inſipientem eſſe alioquin velut inſipientem accipite me, ut & ego modicum quid glorier)

17 Quod loquor, non loquor ſecundùm Deum, ſed quaſi in inſipientia, in hac ſubſtantia gloriæ.

18 Quoniam multi gloriantur ſecundùm carnem: & ego gloriabor.

19 Libenter enim ſuffertis inſipientes: cùm ſitis ipſi ſapientes.

20 Suſtinetis enim ſi quis vos in ſervitutem redigit, ſi quis devorat, ſi quis accipit, ſi quis extollitur, ſi quis in faciem vos cædit. E

21 Secundùm ignobilitatem dico, quaſi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audet (in inſipientia dico) audeo & ego:

22 Hebræi ſunt, & ego? Iſraëlitæ ſunt, & ego: Semen Abrahæ ſunt, & ego:

23 Miniſtri Chriſti ſunt, (ut minus ſapiens dico) plus ego: in laboribus plurimis in carceribus abundantiùs, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter. F

24 A Judæis quinquies, * quadrageſimas, una minus, accepi. *Deut. 25.a 3.

25 * Ter virgis cæſus ſum, * ſemel lapidatus ſum, * ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui, *Act.16 d.22. *Act.14 e.18. *Act.17 g.4.

26 In itineribus ſæpè, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in civitate, periculis in ſolitudine, periculis in mari, periculis in falſis fratribus

27 In labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & ſiti, in jejuniis multis, in frigore & nuditate:

28 Præter illa quæ extrinſecus ſunt, inſtantia mea quotidiana, ſolicitudo omnium Eccleſiarum.

29 Quis infirmatur, & ego non infirmior? quis ſcandalizatur, & ego non uror? G

30 Si gloriari oportet: quæ infirmitatis meæ ſunt, gloriabor.

31 Deus & pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui

qui est benedictus in sæcula, scit quod non mentior.

*Act. 9. d. 24. 32 * Damasci præpositus Gentis Aretæ regis, custodiebat civitatem Damascenorum, ut me comprehenderet:

33 Et per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & sic effugi manus ejus.

Caput XII.

Narrat facta sibi ante annos quatuordecim, divinas visiones, & de dato sibi carnis stimulo, ostendens quòd eum compulerint ut se laudaret, cùm ab illis potiùs debuisset commendari propter accepta ab ipso beneficia, pro quorum salute adhuc immolari paratus est: sed metuit ne ad eos veniens inveniat aliquos dissensionibus aliisque vitiis adhuc involutos.

A 1 SI gloriari oportet (non expedit quidem:) veniam autem ad visiones & revelationes Dñi.

*Act. 9. a. 3. 2 * Scio hominem in Christo ante annos quattuordecim, (sive in corpore nescio, sive extra corpus nescio, Deus scit) raptum hujusmodi usque ad tertium cælum.

3 Et scio hujusmodi hominem, (sive in corpore,

B sive extra corpus, nescio, Deus scit)

4 Quoniam raptus est in Paradisum: & audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui.

5 Pro hujusmodi gloriabor: pro me autem nihil gloriabor nisi in infirmitatibus meis.

6 Nam, & si voluero gloriari, non ero insipiens: veritatem enim dicam: parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut aliquid audit ex me.

C 7 Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus satanæ, qui me colaphizet.

8 Propter quod ter Dominum rogavi ut discederet à me:

9 Et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi.

D 10 Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo: Cùm enim infirmor, tunc potens sum.

11 Factus sum insipiens, vos me coëgistis. Ego enim à vobis debui commendari: nihil enim minus fui ab iis, qui sunt supra modum Apostoli: tametsi nihil sum:

12 Signa tamen Apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, in signis, & prodigiis, & virtutibus.

13 Quid est enim, quod minus habuistis præ ceteris Ecclesiis, nisi quòd ego ipse non gravavi vos? Donate mihi hanc injuriam.

14 Ecce, tertio hoc paratus sum venire ad vos: & non ero gravis vobis. Non enim quæro quæ vestra sunt, sed vos. Nec enim debent filij parentibus thesaurizare, sed parentes filiis.

E 15 Ego autem libentissimè impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris: licet plus vos diligens, minus diligar.

16 Sed esto: ego vos non gravavi: sed cùm essem astutus, dolo vos cepi.

17 Numquid per aliquem eorum, quos misi ad vos, circumveni vos?

18 Rogavi Titum, & misi cum illo fratrem. Numquid Titus vos circumvenit? nónne eodem F spiritu ambulavimus? nónne iisdem vestigiis?

19 Olim putatis quòd excusemus nos apud vos Coram Deo in Christo loquimur: omnia autem charissimi propter ædificationem vestram.

20 Timeo enim, ne fortè cum venero, non qua- G les volo, inveniam vos: & ego inveniar à vobis, qualem non vultis: ne fortè contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurrationes, inflationes, seditiones sint inter vos:

21 Ne iterùm cùm venero: humiliet me Deus, apud vos; & lugeam multos ex iis qui antè peccaverunt, & non egerunt pœnitentiam super immunditia, & fornicatione, & impudicitia, quam gesserunt.

Caput XIII.

Comminatur iis qui peccaverunt, quò ad pœnitentiam provocet, ne ad ipsos veniens cogatur severè eos castigare data sibi à Christo potestate, cujus virtutem meritò deberent in seipsis agnoscere, additque generalem exhortationem, & salutationes.

1 ECce tertio hoc venio ad vos. * In ore duo- A rum vel trium testium stabit omne verbum. *Deut. 19. d. 15. Matt. 18. c. 16. Joan. 8. b. 17. Heb. 10. c. 28.

2 Prædixi, & prædico, ut præsens, & nunc absens iis qui antè peccaverunt, & ceteris omnibus, quoniam si venero iterùm, non parcam.

3 An experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Christus, qui in vobis non infirmatur, sed potens est in vobis?

4 Nam etsi crucifixus est ex infirmitate: sed B vivit ex virtute Dei. Nam & nos infirmi sumus in illo: sed vivemus cum eo ex virtute Dei in vobis.

5 Vosmetipsos tentate si estis in fide: ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Jesus in vobis est? nisi fortè reprobi estis.

6 Spero autem quòd cognoscetis, quia nos non sumus reprobi.

7 Oramus autem Deum ut nihil mali faciatis, C non ut nos probati appareamus, sed ut vos quod bonum est faciatis: nos autem ut reprobi simus.

8 Non enim possmus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate.

9 Gaudemus enim, quoniam nos infirmi sumus, vos autem potentes estis. Hoc & oramus vestram consummationem.

10 Ideò hæc absens scribo, ut non præsens duriùs agam, secundùm potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in destructionem,

11 De cetero, fratres, gaudete, perfecti estote, D exhortamini, idem sapite, pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum.

12 Salutate invicem in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti.

13 Gratia Domini nostri Jesu Christi, & charitas Dei, & communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis.

EPISTOLA
BEATI PAULI APOSTOLI
AD GALATAS.

CAPUT PRIMUM.

Reprehendit Galatas Apostolus quòd abduci se permiserint à veritate quam ab ipso acceperant, cùm sola hæc tenenda sit, eámque non ab homine, sed per Christi revelationem ipse didicerit; & tanta solertia posteà illam docuerit, quanta ipsam anteà impugnabat: addens quomodo ipsum Deus ad evangelizandum segregaverit.

A PAULUS Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum, & Deum Patrem, qui suscitavit eum à mortuis:

2 Et qui mecum sunt omnes fratres, Ecclesiis Galatiæ.

3 Gratia vobis & pax à Deo Patre, & Domino nostro Jesu Christo,

4 Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos de præsenti sæculo nequam, secundùm voluntatem Dei & Patris nostri,

5 Cui est gloria in sæcula sæculorum: Amen.

B 6 Miror quòd sic tam citò transferimini, ab eo qui vos vocavit in gratiam Christi, in aliud Evangelium:

7 Quod non est aliud, nisi sunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt convertere Evangelium Christi.

8 Sed licet nos, aut Angelus de cælo evangelizet vobis præterquàm quod evangelizavimus vobis, anathema sit.

C 9 Sicut prædiximus, & nunc iterùm dico: Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit.

10 Modò enim hominibus suadeo, an Deo? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.

* 1. Cor. 15. a. 1. 11 * Notum enim vobis facio, fratres, Evangelium, quod Evangelizatum est à me, quia non est secundùm hominem:

* Eph. 3. a. 3. 12 * Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi.

13 Audistis enim conversationem meam aliquando in Judaismo: quoniam supra modum persequebar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam,

14 Et proficiebam in Judaismo supra multos coætaneos meos in genere meo, abundantiùs æmulator existens paternarum mearum traditionum.

15 Cùm autem placuit ei, qui me segregavit ex utero matris meæ, & vocavit per gratiam suam,

16 Ut revelaret Filium suum in me, ut evangelizarem illum in Gentibus: continuò non acquievi carni & sanguini.

D 17 Neque veni Jerosolymam ad antecessores meos Apostolos: sed abij in Arabiam: & iterùm reversus sum Damascum,

18 Deinde post annos tres veni Jerosolymam videre Petrum, & mansi apud eum diebus quindecim:

19 Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini.

20 Quæ autem scribo vobis; ecce coram Deo, quia non mentior.

21 Deinde veni in partes Syriæ, & Ciliciæ.

22 Eram autem ignotus facie Ecclesiis Judææ, quæ erant in Christo:

23 tantùm autem auditum habebant: Quoniam qui persequebatur nos aliquando: nunc Evangelizat fidem, quam aliquando expugnabat:

24 Et in me clarificabant Deum.

CAPUT II.

Paulus Evangelij veritatem liberè semper docuit inter Gentes, approbantibus id primis Apostolis, & nihil ad id addentibus, sed Paulum in socium recipientibus: qui etiam palàm reprehendit Cephan; ostendens quòd non ex legis operibus quisquam justificetur, sed per fidem in Christum.

1 DEinde post annos quattuordecim, iterùm A ascendi Jerosolymam cum Barnaba, assumpto & Tito.

2 Ascendi autem secundùm revelationem: & contuli cum illis Evangelium, quod prædico in Gentibus, seorsum autem iis, qui videbantur aliquid esse: ne fortè in vacuum currerem, aut cucurrissem.

3 Sed neque Titus, qui mecum erat, cùm esset Gentilis, compulsus est circumcidi:

4 Sed propter subintroductos falsos fratres, qui subintroierunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo Jesu, ut nos in servitutem redigerent.

5 Quibus neque ad horam cessimus subjectione, ut veritas Evangelij permaneat apud vos:

6 Ab iis autem, qui videbantur esse aliquid, B (quales aliquando fuerint, nihil mea interest. *Deus personam hominis non accipit) mihi enim qui videbantur esse aliquid, nihil contulerunt.

* Deut. 10. d. 17. Iob. 34. b. 19. Sap. 6. b. 8. Eccl. 35. b. 15. Act. 10. c. 34. Rom. 2. b. 11. Ephes. 6. b. 9. Col. 3. d. 25. 1. Pet. 1. c. 17.

7 Sed econtrà cum vidissent quòd creditum est mihi Evangelium præputij, sicut & Petro circumcisionis:

8 (Qui enim operatus est Petro in Apostolatum circumcisionis, operatus est & mihi inter Gentes)

9 Et cùm cognovissent gratiam, quæ data est mihi, Jacobus, & Cephas, & Joannes, qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi & Barnabæ societatis, ut nos in Gentes, ipsi autem in circumcisionem:

10 Tantùm ut pauperum memores essemus; quod etiam solicitus fui hoc ipsum facere.

11 Cùm autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat.

12 Priùs enim quàm venirent quidam à Jacobo, cum Gentibus edebat: cùm autem venissent, subtrahebat & segregabat se, timens eos qui ex circumcisione erant. C

13 Et simulationi ejus consenserunt ceteri Judæi, ita ut & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem.

14 Sed cùm vidissem quòd non rectè ambularent ad veritatem Evangelij, dixi Cephæ coram omnibus. Si tu, cùm Judæus sis, gentiliter vivis, & non Judaicè: quomodo Gentes cogi Judaizare?

15 Nos natura Judæi, & non ex Gentibus peccatores.

16 Scientes autem quòd non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi: & nos in Christo Jesu credimus, ut justificemur ex fide

fide Christi,& non ex operibus legis : * propter quod ex operibus legis non justificabitur omnis caro.

D 17 Quòd si quærentes justificari in Christo, inventi sumus & ipsi peccatores, numquid Christus peccati minister est ? Absit.

18 Si enim quæ destruxi,iterùm hæc ædifico : prævaricatorem me constituo.

19 Ego enim per legem, legi mortuus sum,ut Deo vivam : Christo confixus sum cruci,

20 Vivo autem,jam non ego:vivit verò in me Christus. Quòd autem nunc vivo in carne:in fide vivo filij Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.

21 Non abjicio gratiam Dei. Si enim per legem justitia, ergo gratis Christus mortuus est.

Caput III.

Sicut Abrahæ, ita & posteris, non ex legis operibus, sed ex fide in Christum datus est Spiritus sanctus : subditi autem legi, cùm nemo præstet legem; maledicti sunt : sed hanc maledictionem Christus in se suscipiens, nos ab ea liberavit : promissiones verò factæ Abrahæ per fidem complemur, licet interim lex tanquam pædagogus data fuerit : quæ non poterat justificare.

A 1 O Insensati Galatæ, qui vos fascinavit non obedire veritati, ante quorum oculos Jesus Christus præscriptus est, in vobis crucifixus ?

2 Hoc solum à vobis volo discere : Ex operibus legis Spiritum accepistis,an ex auditu fidei ?

3 Sic stulti estis,ut cum spiritu cœperitis,nunc carne consummemini ?

4 Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa.

5 Qui ergo tribuit vobis Spiritum, & operatur virtutes in vobis:ex operibus legis, an ex auditu fidei ?

* Gen. 15. b 6. Rom. 4. c. 3. Infr. 3. d. 13. 6 Sicut scriptum est:* Abraham credidit Deo, & reputatum est illi ad justitiam.

7 Cognoscite ergo, quia qui ex fide sunt, ij sunt filij Abrahæ.

B 8 Providens autem Scriptura,quia ex fide justificat Gentes Deus,prænunciavit Abrahæ: * Quia benedicentur in te omnes Gentes.

* Gen. 12. a. 3. Eccli. 44. c 20.

9 Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abraham.

10 Quicumque enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. Scriptum est enim : * Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus,quæ scripta sunt in Libro legis, ut faciat ea.

* Deut. 27. d. 26.

11 Quoniam autem in lege nemo justificatur apud Deum,manifestum est:* quia justus ex fide vivit.

* Hab. 2. a. 4. Rom. 1. b. 17.

12 Lex autem non est ex fide, sed,* Qui fecerit ea, vivet in illis.

* Levit. 18. a. 5.

13 Christus non redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum : quia scriptum est : * Maledictus omnis qui pendet in ligno :

* Deut. 21. d. 23

14 Ut in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Jesu,ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.

C 15 Fratres (secundùm hominem dico)* tamen hominis confirmatum testamentum nemo spernit, aut superordinat.

* Infr. 4. b. 9. d. 17.

16 Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit : Et seminibus,quasi in multis:sed quasi in uno : Et semini tuo, qui est Christus.

17 Hoc autem dico, testamentum confirmatum à Deo : quæ post quadringentos & triginta annos facta est Lex,non irritum facit ad evacuandam promissionem.

18 Nam si ex lege hereditas, jam non ex promissione. Abrahæ autem per repromissionem donavit Deus.

19 Quid igitur lex ? Propter transgressiones posita est, donec veniret semen, cui promiserat, ordinata per angelos in manu mediatoris.

20 Mediator autem unius non est: Deus autem unus est.

21 Lex ergo adversus promissa Dei ? Absit. Si enim data esset lex,quæ posset vivificare, verè ex lege esset justitia.

22 * Sed concluſit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus. D * Rom. 3. b. 9.

23 Priùs autem quàm veniret fides, sub lege custodiebamur concluſi, in eam fidem quæ revelanda erat.

24 Itaque lex pædagogus noster fuit in Christo, ut ex fide justificemur.

25 At ubi venit fides, jam non sumus sub pædagogo.

26 Omnes enim filij Dei estis per fidem, quæ est in Christo Jesu.

27 * Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. * Rom. 6. a. 3.

28 Non est Judæus, neque Græcus:non est servus,neque liber : non est masculus,neque femina. Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu.

29 Si autem vos Christi : ergo semen Abrahæ estis, secundùm promissionem heredes.

Caput IV.

Ante Christum natum, Judæi, in modum heredis adhuc parvuli, sub lege continebantur, tanquam sub tutore : conatur autem eos à legis servitute revocare, cùm fidè acceperint filiorum adoptionem, commemorans quanto fervore ipsum ac prædicationem ipsius antè acceperant : & simul ad hoc typum afferens de duobus Abrahæ filiis, duo testamenta designantibus : per quòd docet legi amulatores à Christi hæreditate ejiciendos.

A 1 Dico autem : Quanto tempore heres parvulus est, nihil differt à servo, cùm sit dominus omnium :

2 Sed sub tutoribus & actoribus est, usque ad præfinitum tempus à patre :

3 Ita & nos cùm essemus parvuli,sub elementis mundi eramus servientes.

4 At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum,factum ex muliere,factum sub lege,

5 Ut eos, qui sub lege erant, redimeret,ut adoptionem filiorum reciperemus.

6 Quoniam autem estis filij, misit Deus Spiritum filij sui in corda vestra,clamantem : Abba,Pater.

7 Itaque jam non est servus,sed filius. Quòd si filius : & heres per Deum.

* 8 Sed tunc quidem ignorantes Deum, iis qui natura non sunt dij, serviebatis,

9 Nunc autem cùm cognoveritis Deum immò cogniti sitis à Deo:quomodo convertimini iterùm ad infirma & egena elementa,quibus denuò servire vultis ? B

10 Dies observatis,& mẽses,& tempora & annos.

11 Timeo vos, ne fortè sine causa, laboraverim in vobis.

12 Estote

12 Estote sicut ego, quia & ego sicut vos: fratres obsecro vos: Nihil me læsistis.

13 Scitis autem quia per infirmitatem carnis evangelizavi vobis jampridem: & tentationem vestram in carne mea.

14 Non sprevistis, neque respuistis: sed sicut Angelũ Dei excepistis me, sicut Christum Jesum.

15 Ubi est ergo beatitudo vestra? testimonium enim perhibeo vobis, quia si fieri posset, oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi.

16 Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis?

17 Æmulantur vos non benè: sed excludere vos volunt, ut illos æmulemini.

C 18 Bonum autem æmulamini in bono semper: & non tantùm cùm præsens sum apud vos.

19 Filioli mei, quos iterùm parturio, donec formetur Christus in vobis.

20 Vellem autem esse apud vos modò, & mutare vocem meam: quoniam confundor in vobis.

21 Dicite mihi qui sub lege vultis esse, legem non legistis?

22 Scriptum est enim: Quoniam Abraham duos * Gen. 16. d. 15 filios habuit: unum de ancilla, *& unum de libera.

23 Sed qui de ancilla, secundùm carnem natus est: qui autem de libera, per repromissionem:

D 24 * Quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim * Gen. 21. a. 2. sunt duo testamenta. Unum quidem in monte Sina in servitutem generans: quæ est Agar:

25 Sina enim mõs est in Arabia, qui conjũctus est ei, quæ nunc est Jerusalem, & servit cum filiis suis.

26 Illa autem, quæ sursum est Jerusalem, libera est; quæ est mater nostra.

* Isa. 54 a. 1. 27 Scriptum est enim: * Lætare sterilis, quæ non paris: erũpe, & clama, quę non parturis: quia multi filij desertæ, magis quàm ejus quæ habet virum.

* Rom. 9. b. 8. 28 * Nos autem fratres, secundùm Isaac promissionis filij sumus.

29 Sed quomodo tunc is, qui secundùm carnem natus fuerat, persequebatur eum, qui secundùm spiritum: ita & nunc.

* Gen. 21. a. 10 30 Sed quid dicit Scriptura? * Ejice ancillam, & filium ejus: non enim heres erit filius ancillæ cum filio liberæ.

31 Itaque, fratres, non sumus ancillæ filij, sed liberæ: qua libertate Christus nos liberavit.

Caput V.

Qui legis operibus justificari cupit, expers est fructus Christi, in quo nec prodest circumcisio nec præputium, sed fides viva: hortatur ergo ut caveant à seductoribus, studeántque mutuæ dilectioni: caro autem semper repugnans spiritui, trahit ad carnis opera, quæ separant à regno cælorum: spiritus autem adfert fructus quibus illud consequimur, etiam si legis opera non præstemus.

1 A State, & nolite iterùm jugo servitutis contineri,

2 * Ecce ego Paulus dico vobis: quoniam si * Act. 15. a. 1. circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.

3 Testificor autem rursus omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universæ legis faciendæ.

4 Evacuati estis à Christo, qui in lege justificamini: à gratia excidistis.

5 Nos enim spiritu ex fide, spem justitiæ expectamus.

6 Nam in Christo Jesu, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium: sed fides, quæ per charitatem operatur.

7 Currebatis benè: quis vos impedit veritati non obedire?

8 Persuasio hæc non est ex eo, qui vocat vos.

* 1. Cor. 5. b. 6. 9 * Modicum fermentũ totam massam corrũpit.

B 10 Ego confido in vobis in Domino, quòd nihil aliud sapietis: qui autem conturbat vos, portabit judicium, quicumque est ille.

11 Ego autem, fratres, si circumcisionem adhuc prædico: qui adhuc persecutionem patior? Ergo evacuatum est scandalum crucis.

12 Utinam & abscindantur qui vos conturbant.

13 Vos enim in libertatem vocati estis fratres: tantùm ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem Spiritus servite invicem.

C 14 Omnis enim lex in uno sermone impletur: * Lev. 19. d. 18 * Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Matth. 22. d. 39 Rom. 13 c. 8

15 Quòd si invicem mordetis, & comeditis: videte ne ab invicem consumamini.

16 Dico autem: * Spiritu ambulate, & desideria * 1 Pet. 2. c. 11. carnis non perficietis.

17 Caro enim concupiscit adversus spiritum: spiritus autem adversus carnem: hæc enim sibi invicem adversantur: ut non quæcumque vultis, illa faciatis.

18 Quòd si spiritu ducimini, non estis sub lege.

19 Manifesta sunt autem opera carnis: quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria,

20 Idolorum servitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissentiones, sectæ,

D 21 Invidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia: quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

22 Fructus autem Spiritus est: charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas,

23 Mansuetudo, fines, modestia, continentia, castitas. Adversus hujusmodi non est lex.

24 Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.

25 Si spiritu vivimus, spiritu & ambulemus.

26 Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes.

Caput VI.

Cum humilitate juvandus est proximus, nec aliorum laudes curandæ: sempérque benè operandum est, ut tempore suo metamus vitam æternam: rursum monet ut caveant à seductoribus, qui cùm legem suadeant, ipsi illam non observant: Paulus autem in solo Christo crucifixo gloriatur, ad quem nec circumcisio, nec præputium quidquam faciunt.

A 1 Fratres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris.

2 Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.

3 Nam si quis existimat se aliquid esse, cùm nihil sit, ipse se seducit.

B 4 Opus autem suum probet unusquisque, & sic in semetipso tantùm gloriam habebit, & non in altero.

* 1. Cor. 3. b. 8. 5 * Unusquisque enim onus suum portabit.

6 Communicet autem, is qui catechizatur verbo

ei qui se catechizat, in omnibus bonis.

7 Nolite errare: Deus non irridetur.

8 Quæ enim seminaverit homo, hæc & metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.

C

*1.The. 3.c.13. 9 * Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes.

10 Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei.

11 Videte qualibus litteris scripsi vobis mea manu.

12 Quicumque enim volunt placere in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantùm ut crucis Christi persecutionem non patiantur.

13 Neque enim qui circumciduntur, legem custodiunt: sed volunt vos circumcidi, ut in carne vestra glorientur.

D

14 Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi: per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

15 In Christo enim Jesu, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed nova creatura.

16 Et quicumque hanc regulã secuti fuerint, pax super illos, & misericordia, & super Israël Dei.

17 De cetero nemo mihi molestus sit: ego enim stigmata Domini Jesu in corpore meo porto.

18 Gratia Domini nostri Jesu Christi, cum spiritu vestro, fratres. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAULI APOSTOLI
AD EPHESIOS.

Caput Primum.

Deum benedicit Apostolus, qui prædestinatos plurimis, iisque maximis per Christum Filium affecit beneficiis: agitque Deo gratias ob fidem ac dilectionem Ephesiorum erga proximos, orans ut perfectam adipiscantur sapientiam: ostendens etiam Christi à mortuis suscitati exaltationem, qui constitutus est caput super omnem Ecclesiam.

A

1 PAULUS Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, omnibus sanctis, qui sunt Ephesi, & fidelibus in Christo Jesu.

2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

*2 Cor. 1. a.3. 1. Petr. 1. a.3. 3 * Benedictus Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo,

4 Sicut erexit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate.

B

5 Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum, secundùm propositum voluntatis suæ,

6 In laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in dilecto filio suo.

7 In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum, secundùm divitias gratiæ ejus,

8 Quæ superabundavit in nobis, in omni sapientia & prudentia:

9 Ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ, secundùm beneplacitum ejus, quod proposuit in eo,

10 In dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis, & quæ in terra sunt in ipso:

11 In quo etiam & nos sorte vocati sumus, prædestinati secundùm propositum ejus, qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ:

12 Ut simus in laudem gloriæ ejus nos, qui antè speravimus in Christo:

13 In quo & vos, cùm audissetis verbum veritatis; (Et Evangelium salutis vestræ) in quo & credentes signati estis Spiritu promissionis sancto, C

14 Qui est pignus hereditatis nostræ, in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriæ ipsius.

15 Propterea & ego audiens fidem vestram, quæ est in Domino Jesu, & dilectionem in omnes sanctos,

16 Non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis:

17 Ut Deus, Domini nostri Jesu Christi pater gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ, & revelationis, in agnitione ejus;

18 Illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in sanctis,

19 Et quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credimus * secundùm operationem potentiæ virtutis ejus, D *Infr. 3. b.7.

20 Quam operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cælestibus,

21 Supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solùm in hoc sæculo, sed etiam in futuro.

22 * Et omnia subjecit sub pedibus ejus: & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, *ps.8. b.8.

23 Quæ est corpus ipsius, & plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimpletur.

Caput II.

Peccatis anteà mortui, per Christum vivificati sunt, non suis operibus, sed gratis per fidem: ostendit Gentes quæ priùs alienæ erant à Dei promissionibus, jam per Christum & fidem, quæ Dei donum est, factas esse sanctorum concives; idémque habere fundamentum cum Patriarchis ac Prophetis.

1 ET vos, cùm essetis mortui delictis & peccatis vestris, A Col 2. c. 13.

2 In quibus aliquando ambulastis secundùm sæculum mundi hujus, secundùm principem potestatis aëris hujus, spiritus qui nunc operatur in filios diffidentiæ:

3 In quibus & nos omnes aliquando conversati sumus in desideriis carnis nostræ, facientes voluntatem carnis & cogitationum, & eramus natura filij iræ, sicut & ceteri:

4 Deus autem, qui dives est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, B

5 Et cùm essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo, (cujus gratia estis salvati)

6 Et conresuscitavit, & consedere fecit in cælestibus in Christo Jesu:

7 Ut ostenderet in sæculis supervenientibus abundantes divitias gratiæ suæ in bonitate super nos in Christo Jesu.

8 Gratia enim estis salvati per fidem, & hoc

hoc non ex vobis, Dei enim donum est;
9 Non ex operibus, ut ne quis glorietur.
10 Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus ut in illis ambulemus.
C 11 Propter quod memores estote, quòd aliquando vos Gentes in carne, qui dicimini præputium, ab ea quæ dicitur circumcisio in carne, manu facta:
12 Quia eratis illo in tempore sine Christo, alienati à conversatione Israël, & hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo.
13 Nunc enim in Christo Jesu, vos, qui aliquando eratis longè: facti estis propè in sanguine Christi.
14 Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ solvens inimicitias in carne sua:
15 Legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in semetipso in unum novum hominem, faciens pacem,
D 16 Et reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso.
17 Et veniens evangelizavit pacem vobis, qui longè fuistis, & pacem iis, qui propè.
*Rom. 5. a. 2. 18 * Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno Spiritu ad Patrem.
19 Ergo jam non estis hospites, & advenæ: sed estis cives sanctorum, & domestici Dei:
20 Superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu:
21 In quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino:
22 In quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu.

CAPUT III.

Paulus docuit hoc mysterium, Prophetis & Apostolis revelatum; quòd Gentes essent per Christum participes promissionum Dei, quem orat ut spiritu corroborentur, & in charitate radicati, ad plenum in divinis mysteriis edoceantur.

A 1 HUjus rei gratia, ego Paulus vinctus Christi Jesu, pro vobis Gentibus,
2 Si tamen audistis dispensationem gratiæ Dei, quæ data est mihi in vobis:
3 Quoniam secundùm revelationem notum mihi factum est sacramentum, sicut suprà scripsi in brevi:
4 Prout potestis legentes intelligere prudentiam meam in mysterio Christi:
5 Quod aliis generationibus non est agnitum filiis hominum, sicuti nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus, & Prophetis in Spiritu.
6 Gentes esse coheredes, & concorporales, & comparticipes promissionis ejus in Christo Jesu per Evangelium:
7 Cujus factus sum minister, secundùm donum
B gratiæ Dei, quæ data est mihi * secundùm operationem virtutis ejus.
*Sup 1. d. 19. 8 * Mihi omnium sanctorum minimo data est
*1. Cor. 15. b. 9. gratia hæc, In Gentibus evangelizare investigabiles divitias Christi,
9 Et illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti abscondita à sæculis in Deo, qui omnia creavit.
10 Ut innotescat principatibus & potestatibus in cælestibus per Ecclesiã, multiformis sapientia Dei,
11 Secundùm præfinitionem sæculorum, quam fecit in Christo Jesu Domino nostro:
12 In quo habemus fiduciam, & accessum in C confidentia per fidem ejus.
13 Propter quod peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis: quæ est gloria vestra.
14 Hujus rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Christi,
15 Ex quo omnis paternitas in cælis & in terra nominatur,
16 Ut det vobis secundùm divitias gloriæ suæ, D virtute corroborari per Spiritum ejus in interiorem hominem,
17 Christum habitare per fidem in cordibus vestris: in charitate radicati, & fundati,
18 Ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum:
19 Scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei.
20 Ei autem qui potens est omnia facere superabundanter quàm petimus, aut intelligimus, secundùm virtutem, quæ operatur in nobis:
21 Ipsi gloria in Ecclesia, & in Christo Jesu, in omnes generationes sæculi sæculorum. Amen.

CAPUT IV.

Ad unitatem spiritus hortatur, ostendens Christum diversa diversis dedisse charismata, & ad sui corporis ædificationem varios in Ecclesia instituisse ordines ad finem usque mundi: monet igitur ut exuto veteri homine novum induant, utriusque partes explicans: rursumque monet ut in hoc corpore manentes, separentur ab iis qui mente excæcati sequuntur effrænè carnis desideria, & novos induant mores damnatis prioribus.

1 OBsecro itaque vos ego vinctus in Dño, * ut A
dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis, *1 Cor 7. d. 27. Philip. 1. d. 27.
2 Cùm omni humilitate & mansuetudine, cum patientia, supportantes invicem in charitate, *Rom. 12. b. 10
3 * Soliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis.
4 Unum corpus, & unus Spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ.
5 Unus Dominus, una fides, unum baptisma.
6 * Unus Deus & Pater omnium, qui est super B
omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. *Mal. 2. b. 10.
7 * Unicuique autem nostrùm data est gratia *Rom. 12. a 3. 1. Cor. 12. b. 11. 2. Cor. 10. d. 15.
secundùm mensuram donationis Christi,
8 Propter quod dicit: * Ascendens in altum captivam duxit captivitatem: dedit dona hominibus. *Ps. 67. c. 19.
9 Quòd autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primùm in inferiores partes terræ?
10 Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cælos, ut impleret omnia.
11 Et ipse dedit quosdam quidem * Apostolos, *1. Cor. 12. d. 28.
quosdam autem Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem pastores, & doctores.
12 Ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi:
13 Donec occurramus omnes in unitatem fidei, C
& agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi:

14 Ut jam non simus parvuli fluctuantes,& circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum,in astutia ad circumventionem erroris.

15 Veritatem autem facientes in charitate,crescamus in illo per omnia,qui est caput Christus.

D 16 Ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem junctúram submínistrationis, secundùm operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate.

*Rom.1. c. 21. 17 * Hoc igitur dico, & testificor in Domino, ut jam non ambuletis, sicut & Gentes ambulant in vanitate sensus sui,

E 18 Tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei, per ignorantiam quæ est in illis, propter cæcitatem cordis ipsorum,

19 Qui desperantes,semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis, in avaritiam.

20 Vos autem non ita didicistis Christum,

21 Si tamen illum audistis,& in ipso edocti estis, sicut est veritas in Jesu.

*Col 3. b 8 22 * Deponere vos secundùm pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundùm desideria erroris.

* Rom. 6. a 4. 23 * Renovamini autem spiritu mentis vestræ,

*Col 3. b. 12 24 * Et induite novum hominem,qui secundùm Deum creatus est in justitia,& sanctitate veritatis.

* 1. Pet. 2. a 1. 25 * Propter quod deponentes mendacium,

*Zach 8. c. 6. * loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo: quoniam sumus invicem membra.

F 26 * Irascimini, & nolite peccare:sol non occidat super iracundiam vestram.

*Psal. 4. a. 5. * ac. 4. b. 7 27 * Nolite locum dare diabolo:

28 Qui furabatur, jam non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.

29 Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad ædificationem fidei,ut det gratiam audientibus.

G 30 Et nolite contristare spiritum sanctum Dei: in quo signati estis in diem redemptionis.

31 Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis, cum omni malitia.

*Col 3. c. 13 32 * Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut & Deus in Christo donavit vobis.

Caput V.

Hortatur ut Christum imitentur, longè separati ab omni vitio ac scelerato,& redimentes tempus, assumant spiritualia quæ tradit, exercitia: uxores vult subditas esse viris, viros autem diligere uxores, sicut Christus dilexit Ecclesiam.

A 1 Estote ergo imitatores Dei sicut filij charissimi:

* Joan. 13. d. 34. 15. b 12. 1. Joan. 4. d. 21. Col. 3. a. 5. 2 * Et ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos,& tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis.

3 * Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos;

4 Aut turpitudo,aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet; sed magis gratiarum actio.

5 Hoc enim scitote intelligentes, quòd omnia B fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi & Dei.

6 * Nemo vos seducat inanibus verbis: propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ. *Matt. 24. a. 4. Mar. 13. a. 5. Luc. 21. b. 8. 2. Thess. 2. c. 3.

7 Nolite ergo effici participes eorum.

8 Eratis enim aliquando tenebræ; nunc autem lux in Domino. Ut filij lucis ambulate:

9 Fructus enim lucis est in omni bonitate, & C justitia, & veritate:

10 Probantes quid sit beneplacitum Deo:

11 Et nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum,magis autem redarguite.

12 Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dicere.

13 Omnia autem, quæ arguuntur, à lumine manifestantur: omne enim, quod manifestatur, lumen est.

14 Propter quod dicit: Surge qui dormis, & D exurge à mortuis,& illuminabit te Christus.

15 Videte itaque fratres, quomodo cautè ambuletis: * non quasi insipientes, *Col. 4. a. 5.

16 Sed ut sapientes: redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.

17 * Propterea nolite fieri imprudentes,sed intelligentes quæ sit voluntas Dei. * Rom. 12. a 2. 1. Thess. 4. a. 3.

18 Et nolite inebriari vino in quo est luxuria: sed implemini Spiritu sancto,

19 Loquentes vobismetipsis in psalmis, & hymnis,& canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino,

20 Gratias agentes semper pro omnibus, in nomine Domini nostri Jesu Christi, Deo & Patri.

21 Subjecti invicem in timore Christi.

22 * Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino: *Gen. 3. c. 16. Col. 3. c. 18.

23 * Quoniam vir caput est mulieris: sicut Christus caput est Ecclesiæ: Ipse, salvator corporis ejus. 1 Per. 3. a. 1. E

24 Sed sicut Ecclesia subjecta est Christo,ita & mulieres viris suis in omnibus. *1. Cor. 11 a. 3.

25 * Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, *1. Col. 3. c. 19.

26 Ut illam sanctificaret,mundans lavacro aquæ in verbo vitæ,

27 Ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, F non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta & immaculata.

27 Ita & viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit,seipsum diligit.

29 Nemo enim umquam carnem suam odio habuit: sed nutrit,& fovet eam,sicut & Christus Ecclesiam:

30 Quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus & de ossibus ejus.

31 * Propter hoc relinquet homo patrem,& matrem suam, & adhærebit uxori suæ: & * erunt duo in carne una. G * Gen. 2. d. 24. Matth. 19. a. 5. Mar. 10. a. 7. * 1. Cor. 6. d. 16.

32 Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia.

33. Verumtamen & vos singuli, unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligat: uxor autem timeat virum suum.

Caput

CAPUT VI.

Filij parentibus, servique dominis obediant: rursúmque parentes erga filios, & domini erga servos sui memores sint officij: monet Dei armaturam, cujus partes explicat, induendam ad resistendum spiritualibus inimicis, petens etiam ut pro se orent.

A 1 FIlij, obedite parentibus vestris in Domino: hoc enim justum est.

* Exod. 20.c.12. Deut. 5.b.16. Eccl. 3.b.9. Matt. 15.a.4. Mar.7. b.10. Col 3. d. 20. 2 * Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione:

3 Ut benè sit tibi, & sis longævus super terram.

4 Et vos patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros: sed educate illos in disciplina & correptione Domini.

* Col. 3.d.22. Tit.2. c.9. 1. Pet. 2.c.18. 5 * Servi obedite dominis carnalibus cum timore, & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo:

6 Non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo,

7 Cum bona voluntate servientes, sicut Domino, & non hominibus:

B 8 Scientes quoniam unusquisque, quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, sive servus, sive liber.

9 Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas: scientes quia & illorum, & vester Dominus est in cælis: * & personarum acceptio non est apud eum.

* Deut. 18.d.17. 2. Par. 19 b.7. Iob. 34 b 19. Sap. 6. b. 8. Eccli. 35.b. 5. Act. 10. c. 34. Rom. 2. b. 11. Col. 3. d. 25. 1. Pet 1. c. 17.

10 De cetero fratres, confortamini in Domino, & in potentia virtutis ejus.

11 Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli.

12 Quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem; sed adversus principes, & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ, in cælestibus.

13 Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare.

14 State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti loricam justitiæ,

15 Et calceati pedes in præparatione Evangelij pacis:

16 In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere:

C 17 * Et galeam salis assumite; & gladium spiritus, (quod est verbum Dei)

* Isa 59 d.17 1. Thess. 5. b.8. 18 Per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu: & in ipso * vigilantes in omni instantia, & obsecratione pro omnibus sanctis;

D * Col. 4. a. 2. * Col. 4 a. 1. 2. Thess. 3. a. 1. 19 * Et pro me, ut detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia, notum facere mysterium Evangelij:

20 Pro quo legatione fungor in catena; ita ut in ipso audeam, prout oportet me, loqui.

21 Ut autem & vos sciatis quæ circa me sunt, quid agam: omnia vobis nota faciet Tychicus, charissimus frater, & fidelis minister in Domino:

22 Quem misi ad vos in hoc ipsum, ut cognoscatis quæ circa nos sunt, & consoletur corda vestra.

23 Pax fratribus & charitas cum fide, à Deo Patre, & Domino Jesu Christo.

24 Gratia cum omnibus, qui diligunt Dominum nostrũ Jesum Christum in incorruptione. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD PHILIPPENSES.

CAPUT PRIMUM.

Ex magno affectu quem habet erga Philippenses, manifestat eis quòd pressuræ suæ in majorem Evangelij fructum cesserint: quam utilitatem si non spectaret, omnino dissolvi cuperet, & esse cum Christo: eósque adhortatur ut dignè ad Christi Evangelium conversentur, dicens quòd pro ipso jam afflictiones sustinuerint.

1 PAulus & Timotheus, servi Jesu Christi omnibus sanctis in Christo Jesu, qui sunt, Philippis, cum episcopis, & diaconibus. A

2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Gratias ago Deo meo in omnia memoria vestri,

4 Semper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis, cum gaudio deprecationem faciens,

5 Super communicatione vestra in Evangelio Christi à prima die usque nunc.

6 Confidens hoc ipsum, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in die Christi Jesu.

7 Sicut est mihi justum hoc sentire pro omnibus vobis: eò quòd habeam vos in corde, & in vinculis meis, & in defensione, & confirmatione Evangelij, socios gaudij mei omnes vos esse. B

8 Testis enim mihi est Deus, quomodo cupiam omnes vos in visceribus Jesu Christi.

9 Et hoc oro ut charitas vestra magis ac magis abundet in scientia, & in omni sensu:

10 Ut probetis potiora, ut sitis sinceri, & sine offensa in diem Christi,

11 Repleti fructu justitiæ per Jesum Christum, in gloriam & laudem Dei.

12 Scire autem volo fratres, quia quæ circa me sunt, magis ad profectum venerunt Evangelij:

13 Ita ut vincula mea manifesta fierent in Christo in omni prætorio, & in ceteris omnibus;

14 Et plures è fratribus in Domino confidentes vinculis meis, abundantiùs auderent sine timore verbum Dei loqui.

15 Quidam quidem & propter invidiam & contentionem, quidam autem & propter bonam voluntatem Christum prædicant, C

16 Quidam ex charitate, scientes quoniam in defensionem Evangelij positus sum.

17 Quidam autem ex contentione Christum annuntiant non sincerè, existimantes pressuram se suscitare vinculis meis.

18 Quid enim? Dum omni modo, sive per occasionem, sive per veritatem, Christus annuntietur; & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.

19 Scio enim quia hoc mihi provenit ad salutem, per vestram orationem, & submini-strationem Spiritus Jesu Christi,

20 Secundùm expectationem & spem meam, quia in nullo confundar: sed in omni fiducia sicut semper, & nunc magnificabitur Christus in corpore meo, sive per vitam, sive per mortem.

21 Mihi enim vivere Christus est, & mori lucrum.

22 Quòd si vivere in carne, hic mihi fructus operis est, & quid eligam ignoro. D

23 Coactor autem à duobus: desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo, multò magis meliùs.

24 Permanere autem in carne, necessarium propter vos.

25 Et hoc confidens scio quia manebo, & permanebo omnibus vobis, ad profectum vestrum, & gaudium fidei:

26 Ut gratulatio vestra abundet in Christo Jesu in me, per meum adventum iterùm ad vos.

*Eph.4. a 1 Col.1.b. 10.1. Thess. 1. c.12.

27 *Tantùm dignè Evangelio Christi conversamini: ut sive cùm venero, & videro vos, sive absens audiam de vobis, quia statis in uno spiritu unanimes, collaborantes fidei Evangelij:

28 Et in nullo terreamini ab adversariis: quæ illis est causa perditionis, vobis autem saluti, & hoc à Deo:

29 Quia vobis donatum est pro Christo, non solùm ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini.

30 Idem certamen habentes, quale & vidistis in me, & nunc audistis de me.

CAPUT II.

Ad mutuam dilectionem & concordiam, animique modestiam miro affectu eos hortatur, exemplo Christi, in cujus nomine omne genu nunc flectitur, utque suam in timore operentur salutem congratulatur tum illis quòd inter malos sanctè vivant, tum sibi quòd tales habeat discipulos: Timotheum laudat à sincera Evangelij prædicatione & obedientia; similiter & Epaphroditum, quem ad eos mittit, postquam ab ægritudine convaluit.

A 1 SI qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis:

2 Implete gaudium meum, ut idem sapiatis eamdem charitatem habentes, unanimes, idipsum sentientes,

3 Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam: sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes,

4 Non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea quæ aliorum,

5 Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Jesu:

6 Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo:

7 Sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.

*(Heb.2. c.9.

8 *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.

B 9 Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen:

*Isa 45 d 24. Rom. 14.c.11.

10 *Ut in nomine Jesu omne genu flectatur cælestium terrestrium & infernorum;

11 Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.

12 Itaque charissimi mei, (sicut semper obedistis) non ut præsentia mei tantùm, sed multò magis nunc in absentia mea cum metu & tremore vestram salutem operamini.

13 Deus est enim, qui operatur in vobis & velle, & perficere, pro bona voluntate.

*1.Pet. 4.b.9.

14 *Omnia autem facite sine murmurationibus, & hæsitationibus:

15 Ut sitis sine querela, & simplices filij Dei, sine reprehensione, in medio nationis pravæ & perversæ: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo,

16 Verbum vitæ continentes ad gloriam meam in die Christi, quia in vacuum cucurri, neque in vacuum laboravi. C

17 Sed & si immolor supra sacrificium, & obsequium fidei vestræ, gaudeo, & congratulor omnibus vobis.

18 Idipsum autem & vos gaudete, & congratulamini mihi.

19 Spero autem in Domino Jesu, *Timotheum me citò mittere ad vos: ut & ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt. *Act. 16.a.1.

20 Neminem enim habeo tam unanimem, qui sincera affectione pro vobis solicitus sit.

21 *Omnes enim quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt Jesu Christi. *1.Cor. 15.b.9.

22 Experimentum autem ejus cognoscite, quia sicut patri filius, mecum servivit in Evangelio.

23 Hunc igitur spero me mittere ad vos, mox ut videro quæ circa me sunt.

24 Confido autem in Domino, quoniam & ipse veniam ad vos citò.

25 Necessarium autem existimavi Epaphroditum fratrem, & cooperatorem, & commilitonem meum, vestrum autem apostolum, & ministrum necessitatis meæ, mittere ad vos: D

26 Quoniam quidem omnes vos desiderabat: & mæstus erat, propterea quòd audieratis illum infirmatum.

27 Nam & infirmatus est usque ad mortem; sed Deus misertus est ejus; non solùm autem ejus, verùm etiam & mei, ne tristitiam super tristitiam haberem.

28 Festinantiùs ergo misi illum, ut viso eo iterùm gaudeatis, & ego sine tristitia sim.

29 Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino, & ejusmodi cum honore habetote.

30 Quoniam propter opus Christi usque ad mortem accessit, tradens animam suam ut impleret id, quod ex vobis deerat erga meum obsequium.

CAPUT III.

Nemo in legibus gloriari potest, alioqui Paulo id maximè conveniret: qui tamen omnia hæc detrimentum arbitratus est, quò Dei justitiam ex fide in Christum adipisceretur, semper proficiens ut tandem perfectionem consequeretur: quapropter Philipenses hortatur ut ipsum, & non dyscolos, crucis Christi inimicos, imitentur.

1 DE cetero fratres mei gaudete in Domino. Eadem vobis scribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium. A

2 Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem.

3 Non enim sumus circumcisio, qui spiritu servimus Deo, & gloriamur in Christo Jesu, & non in carne fiduciam habentes:

4 Quamquam ego habeam confidentiam & in carne. Si quis alius videtur confidere in carne, ego magis,

5 Circumcisus octavo die, ex genere Israël, de tribu Benjamin, Hebræus ex Hebræis, *secundùm legem Pharisæus, *Act. 23.b.6.

6 Secundùm æmulationem persequens Ecclesiam Dei, secundùm justitiam, quæ in lege est, conversatus sine querela.

7 Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta. B

8 Verumtamen

8 Verumtamen existimo omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Jesu Christi Dñi mei: propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam,

9 Et inveniar in illo, non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ ex fide est Christi Jesu: quæ ex Deo est justitia in fide,

C 10 Ad cognoscendum illum, & virtutem resurrectionis ejus, & societatem passionum illius: configuratus morti ejus:

11 Si quo modo occurram ad resurrectionem, quæ est ex mortuis.

12 Non quòd jam acceperim, aut jam perfectus sim: sequor autem, si quomodo comprehendam in quo & comprehensus sum à Christo Jesu.

13 Fratres, ego me non arbitror comprehendisse. Unum autem, quæ quidem retrò sunt obliviscens, ad ea verò quæ sunt priora extendens meipsum;

14 Ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu.

15 Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus: & si quid aliter sapitis, & hoc vobis Deus revelabit.

D 16 Veruntamen ad quod pervenimus, ut idem sapiamus; & in eadem permaneamus regula.

17 Imitatores mei estote fratres, & observate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram.

* Rom 16 c. 17 18 * Multi enim ambulant, quos sæpè dicebam vobis (nunc autem & flens dico) inimicos crucis Christi.

19 Quorum finis interitus: quorum Deus venter est: & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.

20 Nostra autem conversatio in cælis est: unde etiam Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum,

21 Qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ, secundùm operationem, qua etiam possit subjicere sibi omnia.

Caput IV.

Ad perseverantiam & spirituale gaudium, modestiam, preces & gratiarum actiones eos componit, pacem Dei ipsis exoptans, utque mordicus teneant quæcumque Dei sunt, laudans ipsos, quòd per Epaphroditum necessaria ad ipsum miserint.

A 1 Itaque fratres mei charissimi, & desideratissimi, gaudium meum & corona mea: sic state in Domino, charissimi.

2 Evodiam rogo, & Syntychen deprecor, idipsum sapere in Domino, charissimi.

3 Etiam rogo & te germane compar, adjuva illas, quæ mecum laboraverunt in Evangelio cum Clemente, & ceteris adjutoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitæ.

4 Gaudete in Domino semper: iterum dico gaudete.

5 Modestia vestra nota sit omnibus hominibus: Dominus propè est.

B 6 Nihil soliciti sitis: sed in omni oratione, & obsecratione, cum gratiarum actione, petitiones vestræ innotescant apud Deum.

7 Et pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias vestras in Christo Jesu.

8 De cetero fratres, quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque justa, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate.

9 Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, C & vidistis in me, hæc agite: & Deus pacis erit vobiscum.

10 Gavisus sum autem in Domino vehementer, quoniam tandem aliquando refloruistis pro me sentire: sicut & sentiebatis: occupati autem eratis.

11 Non quasi propter penuriam dico: ego enim didici, in quibus sum, sufficiens esse.

12 Scio & humiliari, scio & abundare; (ubique & in omnibus institutus sum) & satiari, & esurire; & abundare, & penuriam pati.

13 Omnia possum in eo, qui me confortat.

14 Veruntamen benè fecistis, communicantes tribulationi meæ.

15 Scitis autem & vos Philippenses, quòd in D principio Evangelij, quando profectus sum à Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicavit in ratione dati & accepti, nisi vos soli:

16 Quia & Thessalonicam semel & bis in usum mihi misistis.

17 Non quia quæro datum, sed requiro fructum abundantem in ratione vestra.

18 Habeo autem omnia, & abundo: repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quæ misistis, odorem suavitatis, * hostiam acceptam, placentem Deo. * Rom. 12 v. 1.

19 Deus autem meus impleat omne desiderium vestrum, secundùm divitias suas, in gloria in Christo Jesu.

20 Deo autem & Patri nostro gloria in sæcula sæculorum: Amen.

21 Salutate omnem sanctum in Christo Jesu.

22 Salutant vos, qui mecum sunt fratres. Salutant vos omnes sancti, maximè autem qui de Cæsaris domo sunt.

23 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD COLOSSENSES.

Caput Primum.

Audita fide, charitate ac spe Colossensium, orat pro ipsis Apostolus, quò in scientia Dei bonisque operibus perficiantur: Christum Dei imaginem dicit, per quem omnia creata sunt, & qui caput est Ecclesiæ, quo omnia pacificata sunt: hortatur ergo ut immobiles in fide permaneant: seque dicit effectum Christi ministrum, ad prædicandum mysterium à sæculis absconditum, & nunc manifestatum.

1 Paulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater: A

2 Eis, qui sunt Colossis, sanctis, & fidelibus fratribus in Christo Jesu.

3 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo. Gratias agimus Deo, & Patri Domini nostri Jesu Christi, semper pro vobis orantes,

4 Audientes fidem vestram in Christo Jesu, & dilectionem quam habetis in sanctos omnes,

5 Propter spem, quæ reposita est vobis in cælis:

quam audistis in verbo veritatis Evangelij :

6 Quod pervenit ad vos, sicut & in universo mundo est, & fructificat, crescit, sicut in vobis, ex ea die, qua audistis, & cognovistis gratiam Dei in veritate,

7 Sicut didicistis ab Epaphra charissimo conservo nostro, qui est fidelis pro vobis minister Christi Jesu,

B 8 Qui etiam manifestavit nobis dilectionem vestram in spiritu.

9 Ideò & nos ex qua die audivimus, non cessamus pro vobis orantes, & postulantes ut impleamini agnitione voluntatis ejus, in omni sapientia & intellectu spiritali :

10 Ut ambuletis dignè Deo per omnia placentes : in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei :

11 In omni virtute confortati secundùm potentiam claritatis ejus, in omni patientia & longanimitate cum gaudio,

12 Gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine :

13 Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ,

14 In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum :

15 Qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ :

* *oan.1. a. 3.* C 16 * Quoniam in ipso condita sunt universa in cælis, & in terra, visibilia, & invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates : omnia per ipsum, & in ipso creata sunt :

17 Et ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.

* *or 1. 15. c. 20. - poc 1. b. 5.* 18 Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, * qui est principium, primogenitus ex mortuis : ut sit in omnibus ipse primatum tenens.

19 Quia in ipso complacuit, omnem plenitudinem inhabitare :

20 Et per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in terris, sive quæ in cælis sunt.

21 Et vos cùm essetis aliquando alienati, & inimici sensum in operibus malis :

22 Nunc autem reconciliavit in corpore carnis ejus per mortem, exhibere vos sanctos, & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso :

D 23 Si tamen permanetis in fide fundati, & stabiles, & immobiles à spe Evangelij, quod audistis, quod prædicatum est in universa creatura, quę sub cælo est, cujus factus sum ego Paulus minister.

24 Qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea quæ desunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia :

25 Cujus factus sum ego minister secundùm dispensationem Dei, quæ data est mihi in vos, ut impleam verbum Dei :

26 Mysterium, quod abscónditum fuit à sæculis, & generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis ejus,

27 Quibus voluit Deus notas facere divitias gloriæ sacramenti hujus in Gentibus, quod est Christus, in vobis spes gloriæ,

28 Quem nos annuntiamus, corripientes omnem hominem, & docentes omnem hominem, in omni sapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Jesu.

29 In quo & laboro, certando secundùm operationem ejus, quam operatur in me in virtute.

Caput II.

Hortatur ut caveant ne ullis aut persuasionibus aut impostoris philosophorum, seu legem inducere volentium, seducantur à Christi fide : per quem à peccatis, à potestate diaboli, & ab adverso ipsis chirographo liberati sunt, ut nunc legalia decreta nullo in pretio sint habenda.

1 VOlo enim vos scire qualem solicitudinem A habeam pro vobis, & pro iis qui sunt Laodiceæ, & quicumque non viderunt faciem meam in carne :

2 Ut consolentur corda ipsorum, instructi in charitate, & in omnes divitias plenitudinis intellectus, in agnitionem mysterij Dei Patris & Christi Jesu :

3 In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ abscónditi.

4 Hoc autem dico, ut nemo vos decipiat in sublimitate sermonum.

5 * Nam etsi corpore absens sum, sed spiritu * *1. Cor. 5. 3.* vobiscum sum : gaudens, & videns ordinem vestrum, & firmamentum ejus, quæ in Christo est, fidei vestræ.

6 Sicut ergo accepistis Jesum Christum Dominum, in ipso ambulate,

7 Radicati, & superædificati in ipso, & confir- B mati fide, sicut & didicistis, abundantes in illo in gratiarum actione.

8 Videte ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam, secundùm traditionem hominum secundùm elementa mundi, & non secundùm Christum :

9 Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter :

10 Et estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus, & potestatis :

11 In quo & circumcisi estis circumcisione C non manu facta in expoliatione corporis carnis, sed in circumcisione Christi :

12 Consepulti ei in baptismo, in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitavit illum à mortuis.

13 * Et vos, cùm mortui essetis in delictis, & * *Eph. 2. a. 1.* præputio carnis vestræ, convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta :

14 Delens quod adversus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci :

15 Et expolians principatus, & potestates, traduxit confidenter, palàm triumphans illos in semetipso.

16 Nemo ergo vos judicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatorum :

17 Quæ sunt umbra futurorum : corpus autem Christi.

18 * Nemo vos seducat, volens in humilitate, * *Mat. 24. a. 4.* & religione angelorum, quæ non vidit ambulans, D frustrà inflatus sensu carnis suæ,

19 Et non tenens caput, ex quo totum corpus, per nexus & conjunctiones subministratum

&

& constructum, crescit in augmentum Dei.

20 Si ergo mortui estis cum Christo ab elementis hujus mundi: quid adhuc tamquam viventes in mundo decernitis?

21 Ne tetigeritis, neque gustaveritis, neque contrectaveritis:

22 Quæ sunt omnia in interitum ipso usu, secundùm præcepta & doctrinas hominum:

23 Quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ in superstitione, & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis.

CAPUT III.

In moribus eos informat, ut exuto veteri homine cum actibus suis, quos hìc explicat, novum induant; in quo non est distinctio nationis aut conditionis; assumántque virtutes, ac variis modis Deum laudent, cuncta ad ipsum referentes: docet deinde quomodo se habere debeant uxores & mariti, filij & patres, servi ac domini.

A 1 Igitur, si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens:

2 Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.

3 Mortui enim estis, & vita vestra est abscondita cum Christo in Deo.

4 Cùm Christus apparuerit, vita vestra; tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria.

5 Mortificate ergo membra vestra; quæ sunt super terram: * fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est simulacrorum servitus: *Eph. 5. a. 3.

6 Propter quæ venit ira Dei super filios incredulitatis:

7 In quibus & vos ambulastis aliquando, cùm viveretis in illis.

B 8 * Nunc autem deponite & vos omnia; iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro. *Rom. 6 a. 4. Eph. 4. c. 22. Heb. 12. a. 1. 1. Pet. a. 1. 4. a. 2. *Gen. 1. c. 26.

9 Nolite mentiri invicem, expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis,

10 Et induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem, secundùm * imaginem ejus qui creavit illum.

11 Ubi non est Gentilis, & Judæus, circumcisio, & præputium, Barbarus, & Scytha, servus, & liber: sed omnia, & in omnibus Christus.

12 Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam:

C 13 Supportantes invicem, & donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam: sicut & Dominus donavit vobis, ita & vos:

14 Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis:

15 Et pax Christi exultet in cordibus vestris, in qua & vocati estis in uno corpore: & grati estote.

16 Verbum Christi habitet in vobis abundanter, in omni sapientia, docentes, & commonentes vosmetipsos, * psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo. * 1 Cor. 10. g. 31.

17 * Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Jesu Christi, gratias agentes Deo & Patri per ipsum. *Eph. 5. d. 22. 1. Pet. 3. a. 1.

18 * Mulieres subditæ estote viris, sicut oportet, in Domino.

19 Viri diligite uxores vestras, & nolite amari esse ad illas.

20 * Filij obedite parentibus per omnia: hoc enim placitum est in Domino. *Eph. 6. a. 1.

21 * Patres, nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant. *Eph. 4. a. 4.

22 * Servi obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timentes Deum. *Tit. 2. c. 9. 1. Pet. 2. c. 18. D

23 Quodcumque facitis, ex animo operamini, sicut Domino, & non hominibus:

24 Scientes quòd à Domino accipietis retributionem hereditatis. Domino Christo servite.

25 * Qui enim injuriam facit, recipiet id quod iniquè gessit, & non est personarum acceptio apud Deum. * Rom. 2. a. 6.

CAPUT IV.

Pro se cupit ipsos precari, & cautè ac discretè cum infidelibus conservari: mittíque qui manifestent ea quæ apud ipsum agantur & variorum salutationes adscribit, cupiens ut & hæc similiter Laodicensium epistola apud utramque legatur Ecclesiam.

1 Domini, quod justum est & æquum, servis præstate: scientes quòd & vos Dominum habetis in cælo. A

2 * Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione: * Luc. 18 a. 1. 1. Thes. 5 c. 17.

3 * Orantes simul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi (propter quod etiam vinctus sum) *Eph. 6. d. 19 2. Thes. 3. a. 1. Col. 4. a. 3.

4 Ut manifestem illud ita ut oportet me loqui.

5 * In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt; tempus redimentes. *Eph. 5. d. 15.

6 Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere. B

7 Quæ circa me sunt, omnia vobis nota faciet Tychicus, charissimus frater, & fidelis minister, & conservus in Domino:

8 Quem misi ad vos ad hoc ipsum, ut cognoscat quæ circa vos sunt, & consoletur corda vestra,

8 Cum Onesimo charissimo, & fideli fratre, qui ex vobis est. Omnia, quæ hìc aguntur, nota facient vobis.

10 Salutat vos Aristarchus concaptivus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ, de quo accepistis mandata: si venerit ad vos, excipite illum. C

11 Et Jesus qui dicitur Justus: qui sunt ex circumcisione: hi soli sunt adjutores mei in regno Dei, qui mihi fuerunt solatio.

12 Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est, servus Christi Jesu, semper solicitus pro vobis in orationibus, ut stetis perfecti, & pleni in omni voluntate Dei.

13 Testimonium enim illi perhibeo, quòd habet multum laborem pro vobis, & pro iis qui sunt Laodiciæ, & qui Hierapoli. D

14 Salutat vos * Lucas medicus charissimus, & Demas. *2 Tim. 4. c. 11.

15 Salutate fratres, qui sunt Laodiciæ, & Nympham, & quæ in domo ejus est, Ecclesiam.

16 Et cùm lecta fuerit apud vos epistola hæc, facite ut & in Laodicensium Ecclesia legatur: & eam, quæ in Lodicensium est, vos legatis.

17 Et dicite Archippo: Vide ministerium, quod

quod accepisti in Domino, ut illud impleas.

18 Salutatio, mea manu Pauli. Memores estote vinculorum meorum. Gratia vobiscum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD THESSALONICENSES.

PRIMA

CAPUT PRIMUM.

Thessalonicenses commendat, actis Deo gratiis, quòd susceptam semel fidem servaverint, Pauli, imò ipsius Domini imitatores effecti ac forma reliquis credentibus, ostendentes, quem apud ipsos fructum Pauli prædicatio habuerit.

A 1 PAULUS, & Silvanus, & Timotheus; Ecclesiæ Thessalonicensium, in Deo Patre *, & Domino Jesu Christo.

*nostro

B 2 Gratia vobis, & pax. Gratias agimus Deo semper pro omnibus vobis, memoriam vestri facientes in orationibus nostris sine intermissione,

3 Memores operis fidei vestræ, & laboris; & charitatis & sustinentiæ spei Domini nostri Jesu Christi, ante Deum & patrem nostrum:

4 Scientes, fratres, dilecti à Deo, electionem vestram:

C 5 Quia Evangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantùm, sed & in virtute, & in Spiritu sancto, & in plenitudine multa, sicut scitis quales fuerimus in vobis propter vos.

6 Et vos imitatores nostri facti estis, & Domini, excipientes verbum in tribulatione multa, cum gaudio Spiritus sancti:

7 Ita ut facti sitis forma omnibus credentibus in Macedonia, & in Achaïa.

D 8 A vobis enim diffamatus est sermo Domini, non solùm in Macedonia, & in Achaïa, sed & in omni loco fides vestra, quæ est ad Deum, profecta est, ita ut non sit nobis necesse quidquam loqui.

9 Ipsi enim de nobis annuntiant qualem introitum habuerimus ad vos, & quomodo conversi estis ad Deum à simulacris, servire Deo vivo, & vero,

10 Et expectare Filium ejus de cælis (quem suscitavit ex mortuis) Jesum, qui eripuit nos ab ira ventura.

CAPUT II.

Ostendit quàm sincerum se exhibuerit in prædicando ipsis Evangelio: gratias Deo agens quòd susceptum Dei verbum sedulò servaverint; passi multa à contribulibus, sicut Ecclesiæ Judææ à Judæis, qui unà cum Christo etiam pios omnes persequuntur: declarat etiam quàm ardentem gerat erga ipsos affectum.

A 1 NAm ipsi scitis, fratres, introitum nostrum ad vos, quia non inanis fuit:

* Act. 16. d 19 2 Sed ante passi, & * contumeliis affecti (sicut scitis) in Philippis fiduciam habuimus in Deo nostro, loqui ad vos Evangelium Dei in multa solicitudine.

3 Exhortatio enim nostra non de errore, neque de immunditia, neque in dolo,

4 Sed sicut probati sumus à Deo ut crederetur nobis Evangelium: ita loquimur, non quasi hominibus placentes, sed Deo, qui probat corda nostra.

5 Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis neque in occasione avaritiæ: Deus testis est:

6 Nec quærentes ab hominibus gloriam, neque à vobis, neque ab aliis.

7 Cùm possemus vobis oneri esse ut Christi Apostoli: sed facti sumus parvuli in medio vestrûm, tamquam si nutrix foveat filios suos. B

8 Ita desiderantes vos, cupidè volebamus tradere vobis non solùm Evangelium Dei, sed etiam animas nostras; quoniam charissimi nobis facti estis.

9 Memores enim estis fratres laboris nostri, & fatigationis: * nocte ac die operantes, ne quem vestrûm gravaremus, prædicavimus in vobis Evangelium Dei. * Act. 20. f. 4. 1. Cor. 4. c. 12. *1. Thes. 3. b. 8.

10 Vos testes estis, & Deus, quàm sanctè, & justè, & sine querela, vobis, qui credidistis, fuimus: C

11 Sicut scitis, qualiter unumquemque vestrûm (sicut pater filios suos)

12 Deprecantes vos & consolantes, testificati sumus, ut ambularetis dignè Deo, qui vocavit vos in suum regnum & gloriam.

13 Ideò & nos gratias agimus Deo sine intermissione: quoniam cùm accepissetis à nobis verbum auditus Dei accepistis illud, non ut verbum hominum, sed (sicut est verè) verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis.

14 Vos enim imitatores facti estis fratres Ecclesiarum Dei, quæ sunt in Judæa in Christo Jesu: quia eadem passi estis & vos à contribulibus vestris sicut & ipsi à Judæis:

15 Qui & Dominum occiderunt Jesum, & Prophetas, & non persecuti sunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus adversantur; D

16 Prohibentes nos Gentibus loqui ut salvæ fiant, ut impleant peccata sua semper: pervenit enim ira Dei super illos usque in finem.

17 Nos autem fratres desolati à vobis ad tempus horæ, aspectu, non corde, abundantiùs festinavimus faciem vestram videre cum multo desiderio:

18 Quoniam voluimus venire ad vos: ego quidem Paulus, & semel iterùm, sed impedivit nos satanas.

19 Quæ est enim nostra spes aut gaudium, aut corona gloriæ? Nónne vos ante Dominum nostrum Jesum Christum estis in adventu ejus?

20 Vos enim estis gloria nostra & gaudium,

CAPUT III.

Mittens ne propter suas afflictiones à fide moverentur, misit ad eos Timotheum, qui ipsos roboraret: illo autem reverso gratias Deo agit, quòd in fide ac dilectione firmi permanserint: ostendens quantum cupiat illos invisere, ut suppleat quod deest fidei ipsorum.

1 PRopter quod non sustinentes ampliùs, placuit nobis remanere Athenis solis: A

2 *Et misimus Timotheum fratrem nostrum, & ministrum Dei in Evangelio Christi, ad confirmandos vos, & exhortandos pro fide vestra: * Act. 16. d 1.

3 Ut nemo moveatur in tribulationibus istis: ipsi enim scitis quòd in hoc positi sumus.

4 Nam & cùm apud vos essemus, prædicabamus vobis passuros nos tribulationes, sicut & factum est, & scitis.

5 Propterea & ego ampliùs non sustinens, misi ad cognoscendam fidem vestram: ne forte tentaverit vos is qui tentat, & inanis fiat labor noster.

6 Nunc

6 Nunc autem veniente Timotheo ad nos à vobis, & annuntiante nobis fidem & charitatem vestram,& quia memoriam nostri habetis bonam semper,desiderantes nos videre,sicut & nos quoque vos:

C 7 Ideò consolati sumus fratres in vobis,in omni necessitate & tribulatione nostra,per fidem vestrã,

8 Quoniam nunc vivimus, si vos statis in Domino.

9 Quam enim gratiarum actionem possumus Deo retribuere pro vobis, in omni gaudio, quo gaudemus propter vos ante Deum nostrum,

10 Nocte ac die abundantiùs orantes,ut videamus faciem vestram,& compleamus ea quæ desunt fidei vestræ?

D 11 Ipse autem Deus & Pater noster, & Dominus noster Jesus Christus,dirigat viam nostram ad vos.

12 Vos autem Dominus multiplicet, & abundare faciat charitatem vestram in invicem, & in omnes, quemadmodum & nos in vobis:

13 Ad confirmanda corda vestra sine querela in sanctitate, ante Deum & Patrem nostrum, in adventu Domini nostri Jesu Christi cum omnibus sanctis ejus. Amen.

Caput IV.

Hortatur ut tradita sibi præcepta observent, abstinentes à fornicatione, ac se mutuò diligentes, manibúsque operantes, quò nullius quidquam desiderare coganiur: docet modum nostræ resurrectionis, ne inordinata tristitia se crucient propter eos qui moriuntur.

A 1 DE cetero ergo,fratres, rogamus vos & obsecramus in Domino Jesu, ut quemadmodum accepistis à nobis, quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, sic & ambuletis,ut abundetis magis.

2 Scitis enim quæ præcepta dederim vobis per Dominum Jesum.

* Rom. 12. a.2. Eph.5. d.17. 3 * Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra: ut abstineatis vos à fornicatione,

4 Ut sciat unusquisque vestrûm vas suum possidere in sanctificatione & honore;

5 Non in passione desiderij,sicut & Gentes quæ ignorant Deum:

B 6 Et ne quis supergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem suum:quoniam vindex est Dominus de his omnibus, sicut prædiximus vobis, & testificati sumus.

7 Non enim vocavit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem.

8 Itaque qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum: qui etiam dedit Spiritum suum sanctum in nobis.

9 De charitate autem fraternitatis non necesse habemus scribere vobis: * ipsi enim vos à Deo didicistis ut diligatis invicem.

* Ioan 13.d.34 15.b 2 c 1. 1. Ioan. 2. b.10. 4. c 12

10 Etenim illud facitis in omnes fratres in universa Macedonia. Rogamus autem vos fratres ut abundetis magis,

C 11 Et operam detis ut quieti sitis,& ut vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris, sicut præcipimus vobis: & ut honestè ambuletis ad eos qui foris sunt:& nullius aliquid desideretis.

12 Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus, ut non contristemini, sicut & ceteri qui spem non habent.

13 Si enim credimus quòd Jesus mortuus est,& resurrexit: ita & Deus eos qui dormierunt per Jesum, adducet cum eo.

14 Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, * quia nos,qui vivimus, qui residui sumus in adventum Domini, non præveniemus eos,qui dormierunt. *1 Cor. 15.c.23

D 15 Quoniam ipse Dominus in jussu, & in voce Archangeli,& in tuba Dei descendet de cælo: & mortui qui in Christo sunt,resurgent primi.

16 Deinde nos, qui vivimus,qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviàm Christo in aëra, & sic semper cum Domino erimus.

17 Itaque consolamini invicem in verbis istis.

Caput V.

Diem judicij dicit insperatum adfuturum, qui tamen ipsos non potest incautos opprimere, cùm semper ad illum se præparent, ad quod illos etiam hortatur: monet quoque de obedientia erga suos præfectos, & quomodo erga invicem & erga Deum se habere debeant: orat pro ipsis, útque prosè orent precatur.

A 1 DE temporibus autem, & momentis, fratres non indigetis ut scribamus vobis.

* 2.Pet. 3. c.10. Apoc.3. a.3 16. c.15. 2 * Ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet.

3 Cùm enim dixerint pax, & securitas; tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habenti, & non effugient.

4 Vos autem fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur comprehendat:

5 Omnes enim vos filij lucis estis, & filij diei: non sumus noctis,neque tenebrarum,

6 Igitur non dormiamus sicut & ceteri,sed vigilemus, & sobrij simus.

7 Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt.

*Isa 59. c. 17. Eph 6. c.14.17 8 Nos autem, qui diei sumus, sobrij simus, * induti loricam fidei & charitatis, & galeam spem salutis:

B 9 Quoniam non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum Jesum Christum,

10 Qui mortuus est pro nobis: ut sive vigilemus,sive dormiamus, simul cum illo vivamus.

11 Propter quod consolamini invicem,& ædificate alterutrum, sicut & facitis.

C 12 Rogamus autem vos fratres, ut noveritis eos, qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & monent vos,

13 Ut habeatis illos abundantiùs in charitate propter opus illorum: pacem habete cum eis.

14 Rogamus autem vos fratres,corripite inquietos consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.

*Prov. 17.c.13 20 d.22 Rom.12 d.17. 1.Pet.3. b. 9. * Eccl. 18 c.12. Luc. 18. a. 1. Col. 4. a. 2. 15 * Videte ne quis malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est sectamini in invicem, & in omnes.

16 Semper gaudete.

17 * Sine intermissione orate.

18 In omnibus gratias agite: hæc est enim voluntas Dei in Christo Jesu, in omnibus vobis.

19 Spiritum nolite extinguere.

20 Prophetias nolite spernere.

21 Omnia autem probate:quod bonũ est tenete.

22 Ab omni specie mala abstinete vos.

D 23 Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia: ut integer spiritus vester, & anima, & corpus sine querela in adventu Domini nostri Jesu Christi servetur.

*1 Cor. 1. b 9. 24 * Fidelis est, qui vocavit vos: qui etiam faciet.

25 Fratres orate pro nobis.

26 Salutate fratres omnes in osculo sancto.

27 Adjuro vos per Dominum, ut legatur epistola hæc omnibus sanctis fratribus.

28 Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAULI APOSTOLI
AD THESSALONICENSES
SECUNDA.

CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit pro fide ac tolerantia Thessalonicensium in persecutionibus, propter quas dicit illos gloriam, adversarios verò ultionem in die judicij recepturos, orans ut digni habeantur vocatione Dei.

A 1 PAULUS, & Silvanus, & Timotheus, Ecclesiæ Thessalonicensium, in Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Gratias agere debemus semper Deo pro vobis, fratres, ita ut dignum est, quoniam supercrescit fides vestra, & abundat charitas uniuscujusque vestrûm in invicem:

B 4 Ita ut & nos ipsi in vobis gloriemur in Ecclesiis Dei, pro patientia vestra, & fide, & in omnibus persecutionibus vestris, & tribulationibus, quas sustinetis.

5 In exemplum justi judicij Dei, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini.

6 Si tamen justum est apud Deum, retribuere tribulationem iis qui vos tribulant:

C 7 Et vobis qui tribulamini, requiem nobiscum in revelatione Domini Jesu de cælo cum angelis virtutis ejus,

8 In flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, & qui non obediunt Evangelio Domini nostri Jesu Christi.

9 Qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloria virtutis ejus:

D 10 Cùm venerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnib⁹ qui crediderũt: quia creditũ est testimoniũ nostrum super vos in die illo.

11 In quo etiam oramus semper pro vobis: ut dignetur vos vocatione sua Deus noster, & impleat omnem voluntatem bonitatis*, & opus fidei in virtute,

*suæ. 12 Ut clarificetur nomen Domini nostri Jesu Christi in vobis, & vos in illo, secundùm gratiam Dei nostri, & Domini Jesu Christi.

CAPUT II.

De die Domini monet ne credant seductoribus, ostendens venturum primùm filium perditionis, qui varia edet prodigia fallacia, quibus reprobi seducentur: de electione & fide Thessalonicensium gratias agit, monent ut servent acceptas ab ipso traditiones, & pro eorum consolatione ac confirmatione orat.

A 1 ROgamus autem vos fratres, per adventum Domini nostri Jesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum:

2 Ut non citò moveamini à vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per Epistolam tamquam per nos missam, quasi instet dies Domini.

*Eph. 5. b. 6. 3 * Nequis vos seducat ullo modo: quoniam nisi venerit discessio primùm, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis,

B 4 Qui adversatur, & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ità ut in templo Dei sedeat ostendens se tamquam sit Deus.

5 Non retinetis quòd cùm adhuc essem apud vos, hæc dicebam vobis.

6 Et nunc quid detineat scitis, ut reveletur in suo tempore.

7 Nam mysterium jam operatur iniquitatis: tantùm ut qui tenet nunc, teneat donec de medio fiat.

*Is. 11. a. 4 C 8 Et tunc revelabitur ille iniquus, * quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui eum.

9 Cujus est adventus secundùm operationem satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus.

10 Et in omni seductione iniquitatis iis qui pereunt: eò quòd charitatem veritatis non receperunt ut salvi fierent. Ideò mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio,

11 Ut judicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.

12 Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis, fratres dilecti à Deo, quòd elegerit vos Deus primitias in salutem, in sanctificatione spiritus, & in fide veritatis:

D 13 In qua & vocavit vos per Evangeliũ nostrum, in acquisitionem gloriæ Dñi nostri Jesu Christi.

14 Itaque fratres state: & tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram.

15 Ipse autem Dominus noster Jesus Christus, & Deus & Pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam, & spem bonam in gratia,

16 Exhortetur corda vestra, & confirmet in omni opere & sermone bono.

CAPUT III.

Cupit ut pro se precentur, confidens quòd servaturi sint ipsius præcepta: monetque ut subtrahant se à Christianis nolentibus servare quæ ipse instituerat, nec manibus laborare, quod tamen ipsemet Paulus apud eos fecerat: cavet tamen ne tales ut inimicos existiment, sed ut fratres corripiant.

A 1 DE cetero fratres orate pro nobis, ut sermo Dei currat, & clarificetur, sicut & apud vos:

*Eph. 6. d. 19. Col. 4. a. 3. 2 Et ut liberemur ab importunis, & malis hominibus: non enim omnium est fides.

3 Fidelis autem Deus est, qui confirmabit vos, & custodiet à malo.

4 Confidimus autem de vobis, in Domino, quoniam quæ præcipimus, & facitis, & facietis.

B 5 Dominus autem dirigat corda vestra in charitate Dei, & patientia Christi.

6 Denunciamus autem vobis fratres in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundùm traditionem, quam acceperunt à nobis.

7 Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitati

tari nos: quoniam non inquieti fuimus inter vos:
8 * Neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore, & in fatigatione, nocte & die operantes, ne quem vestrûm gravaremus.
9 Non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos.
10 Nam & cùm essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis: quoniam si quis non vult operari, nec manducet.
11 Audivimus enim inter vos quosdam ambulare inquietè, nihil operantes, sed curiosè agentes.
12 Iis autem qui ejusmodi sunt, denuntiamus, & obsecramus in Domino Jesu Christo, ut cum silentio operantes, suum panem manducent.
13 * Vos autem fratres nolite deficere benefacientes.
14 Quòd si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, ut confundatur.
15 Et nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.
16 Ipse autem Dominus pacis, det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum omnibus vobis.
17 Salutatio, mea manu Pauli: quod est signum in omni epistola, ita scribo.
18 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD TIMOTHEUM.

PRIMA.

CAPUT PRIMUM.

Præceptum revocat quod Timotheo tradiderat, de retrahendis quibusdam à perversa doctrina & trahenda sana: lex ob injustos posita est: Deo gratias agit, quòd cum ab Ecclesia persecutione ad Apostolatum vocaverit: qui misericordiam consecutus est, ut ostendatur Dei longanimitas ad peccatorum informatione: Timotheum manet ut strenuum agat militem.

1 PAULUS Apostolus Jesu Christi secundùm imperium Dei Salvatoris nostri, & Christi Jesu spei nostræ:
2 * Timotheo dilecto filio in fide. Gratia, misericordia, & pax à Deo Patre, & Christo Jesu Domino nostro.
3 Sicut rogavit te ut remaneres Ephesi cùm irem in Macedoniam, ut denuntiares quibusdam ne aliter docerent,
4 Neque * intenderent fabulis, & genealogiis interminatis: quæ quæstiones præstant magis quàm ædificationem Dei, quæ est in fide.
5 Finis autem præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.
6 A quibus quidam aberrantes, conversi sunt in vaniloquium,
7 Volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.
8 * Scimus autem quia bona est lex, si quis ea legitimè utatur:
9 Siens hoc quia lex justo non est posita, sed injustis, non subditis, impiis, & peccatoribus, sceleratis, & contaminatis, parricidis, & matricidis, homicidis,
10 Fornicariis, masculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, & perjuris, & si quid aliud sanæ doctrinæ adversatur,
11 Quæ est secundùm Evangelium gloriæ beati Dei, quod creditum est mihi.
12 Gratias ago ei, qui me confortavit, Christo Jesu Domino nostro, quia fidelem me existimavit, ponens in ministerio:
13 Qui priùs blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.
14 Super abundavit autem gratia Domini nostri, cum fide, & dilectione, quæ est in Christo Jesu.
15 Fidelis sermo, & omni acceptione dignus: * quod Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum.
16 Sed ideò misericordiam consecutus sum: ut in me primò ostenderet Christus Jesus omnem patientiam, ad informationem eorum, qui credituri sunt illi, in vitam æternam.
17 Regi autem sæculorum immortali, invisibili, soli Deo, honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.
18 Hoc præceptum commendo tibi fili Timothee, secundùm præcedentes in te prophetias, ut milites in illis bonam militiam,
19 Habens fidem, & bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt:
20 Ex quibus est Hyemenæus, & Alexander, quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare.

CAPUT II.

Vult pro regibus & magistratibus fieri orationes ac gratiarum actiones; unumque dicit esse Deum & unum mediatorem: quomodo orare debeant vir ac mulier, & quomodo hac ornari debeat, cujus non est docere, sed in silentio discere.

1 OBsecro igitur primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus:
2 Pro regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate & castitate.
3 Hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo,
4 Qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.
5 Unus enim Deus, unus, & mediator Dei & hominum homo Christus Jesus:
6 Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, testimonium temporibus suis:
7 In quo positus sum ego prædicator & Apostolus (veritatem dico, non mentior) doctor Gentium in fide, & veritate.
8 Volo ergo viros orare in omni omni loco, levantes puras manus sine ira & disceptatione.
9 * Similiter & mulieres in habitu ornato, cum verecundia & sobrietate ornates se, & non intortis crinib⁹, aut auro aut margaritis, vel veste pretiosa:
10 Sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona.
11 Mulier in silentio discat cum omni subjectione.
12 * Docere autem mulieri non permitto, neque

D dominari in virum; sed esse in silentio.
*Gen 1. d. 27. 13 * Adam enim primus formatus est, deinde Heva:
*Gen. 3 a. 6. 14 * Et Adam non est seductus, mulier autem seducta in prævaricatione fuit.
15 Salvabitur autem per filiorum generationem, si permanserit in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate.

Caput III.

Docet Timotheum quales esse debeant episcopi, diaconi, ac mulieres: ut sciat quomodo conversari debeat in Ecclesia quæ est columna veritatis: simúlque commendat Dominicæ incarnationis sacramentum.

A 1 Fidelis sermo: Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.
*Tit. 1. b. 7 2 * Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse. unius uxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem,
3 Non vinolentum, non percussorem, sed modestum; non litigiosum, non cupidum, sed
4 Suæ domui benè præpositum, filios habentem
B subditos cum omni castitate.
5 Si quis autem domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit?
6 Non neophytum: ne in superbiam elatus, in judicium incidat diaboli.
7 Oportet autem illum & testimonium habere bonum ab iis qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli.
C 8 Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes:
9 Habentes mysterium fidei in conscientia pura.
10 Et hi autem probentur primùm: & sic ministrent, nullum crimen habentes.
11 Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus.
12 Diaconi sint unius uxoris viri: qui filiis suis benè præsint, & suis domibus.
13 Qui enim benè ministraverint, gradum bonum sibi acquirent, & multam fiduciam in fide, qui est in Christo Jesu.
14 Hæc tibi scribo, sperans me ad te venire citò.
15 Si autem tardavero, ut scias quo modo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis.
16 Et manifestè magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est Gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.

Caput IV.

Prædicit quosdam falsam tradituros doctrinam, potissimùm de nuptiis ac cibis: discipulum autem monet ut spreta vana doctrina, exerceat se ad pietatem, quæ corporali exercitationi præfertur: & quamquam sit adolescens, præbeat se reliquis exemplum.

A 1 Spiritus autem manifestè dicit, quia * in novissimis temporibus discedent quidam à fide,
*2. Tim. 3. a. 1. 2. Pet 3. a. 3. Jud. d. 18. attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum,
2 In hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam,
B 3 Prohibentium nubere, abstinere à cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis qui cognoverunt veritatẽ.
4 Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil rejiciendum quod cum gratiarũ actione percipitur:
5 Sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem.
6 Hæc proponens fratribus, bonus eris minister Christi Jesu, enutritus verbis fidei, & bonæ doctrinæ, quam assecutus es.
*Supr. 1. b. 4. 2. Tim. 2. d 23. Tit 23. c. 9. 7 * Ineptas autem, & aniles fabulas devita: exerce autem teipsum ad pietatem.
8 Nam corporalis exercitatio, ad modicum utilis est: pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ, C
9 Fidelis sermo, & omni acceptione dignus.
10 In hoc enim laboramus & maledicimur, quia speramus in Deum vivum, qui est Salvator omnium hominum, maximè fidelium.
11 Præcipe hæc, & doce.
12 Nemo adolescentiam tuam contemnat: sed exemplum esto fidelium, in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate.
13 Dum venio, attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ.
14 Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ D data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterij.
15 Hæc meditare, in his esto: ut profectus tuus manifestus sit omnibus.
16 Attende tibi, & doctrinæ: insta in illis. Hoc enim faciens, & teipsum salvum facies, & eos qui te audiunt.

Caput V.

Docet quomodo seniores, anus, ac juvenculas gubernare debeat, rursum seniones ac juniores viduas: & de conditionibus in eligenda vidua requisitis: presbyteri probè suo fungentes munere duplicitèr honorentur: nec facilè adversus presbyterum accusationem suscipiat, sed peccantes publicè arguat: hæc mandata servet, neminí citò manus imponens: modico vino utatur: & de variis hominum peccatis.

1 Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut pa- A trem; juvenes, ut fratres;
2 Anus, ut matres; juvenculas, ut sorores in omni castitate:
3 Viduas honora, quæ verè viduæ sunt.
4 Si qua autem vidua filios, aut nepotes habet: discat primùm domum suam regere, & mutuam vicem reddere parentibus; hoc enim acceptum est coram Deo.
5 Quæ autem verè vidua est, & desolata, speret in Deum, & instet obsecrationibus & orationibus nocte ac die.
6 Nam quæ in deliciis est, vivens mortua est.
7 Et hoc præcipe, ut irreprehensibiles sint.
8 Si quis autem suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.
9 Vidua eligatur non minùs sexaginta annorum, quæ fuerit unius viri uxor, B
10 In operibus bonis testimonium habens, si filios educavit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lavit, si tribulationem patientibus subministravit, si omne opus bonum, subsecuta est.
11 Adolescentiores autem viduas devita. Cùm enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt:
12 Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

13 Simul

13 Simul autem & otiosæ discunt circuire domos: non solùm otiosæ, sed & verbosæ, & curiosæ, loquentes quæ non oportet.

C 14 Volo ergo juniores nubere, filios procreare, matres familias esse, nullam occasionem dare adversario maledicti gratia.

15 Jam enim quædã conversæ sunt retro satanã.

16 Si quis fidelis habet viduas, subministret illis, & non gravetur Ecclesia: ut iis, quæ verè viduæ sunt, sufficiat.

17 Qui benè præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo & doctrina.

* Deut. 25.a.4. 1.Cor.9. b.9. 18 Dicit enim Scriptura: * Non alligabis os bovi trituranti. Et: * Dignus est operarius mercede sua.

* Mat. 10.b.10 Luc.10. b.7. 19 Adversus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.

D 20 Peccantes coram omnibus argue: ut & ceteri timorem habeant.

21 Testor coram Deo & Christo Jesu, & electis angelis, ut hæc custodias sine præjudicio, nihil faciens in alteram partem declinando.

22 Manus citò nemini imposueris, neque cõmunicaveris peccatis alienis. Teipsum castũ custodi.

23 Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.

24 Quorumdam hominum peccata manifesta sunt præcedentia ad judicium: quosdam autem & subsequuntur.

25 Similiter & facta bona manifesta sunt: & quæ aliter se habent abscondi non possunt.

CAPUT VI.

Servi dominis suis obsequantur, sive fidelibus sive infidelibus: fugiendi sunt qui his relictis vana docent: quantum mali inducat avaritia; qua devitata hortatur Timotheum ad virtutes amplectendas, servata fide quam in Baptismo confessus est ú que in finem usque serve: hæc mandata: divites autem reprimat à superbia, inducens ad eleemosynas.

A 1 QUicumque sunt sub jugo servi, dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini & doctrina blasphemetur.

2 Qui autem fideles habent dominos non contemnant, quia fratres sunt: sed magis serviant, quia fideles sunt & dilecti, qui beneficij participes sunt. Hæc doce, & exhortare.

3 Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei, quæ secundùm pietatem est, doctrinæ:

4 Superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstiones, & pugnas verborum: ex quibus oriuntur invidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspiciones malæ,

B 5 Conflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate privati sunt, existimantium quæstum esse pietatem.

6 Est autem quæstus magnus, pietas cum sufficientia.

* Job.1. d.21. Eccle 5. c.14. * Prov. 27.d.26. 7 * Nihil enim intulimus in hunc mundum: haud dubium quòd ne auferre quid possumus.

8 * Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus.

9 Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem.

10 Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes, erraverunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis.

11 Tu autem ô homo Dei hæc fuge: sectare verò justitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem. C

12 Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in qua vocatus es, & confessus bonam confessionem coram multis testibus.

13 Præcipio tibi coram Deo, qui vivificat omnia, & Christo Jesu, qui testimonium reddidit * sub Pontio Pilato, bonam confessionem: * Matt. 27.b.11 Ioan.18. f.33 g.37.

14 Ut serves mandatum sine macula, irreprehensibile usque in adventum Domini nostri Jesu Christi:

15 Quem suis temporibus ostendet * beatus & solus potens, Rex regũ, & Dominus dominantium, * Apoc. 17.d.14 19.c.16 D

16 Qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem: * quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest: cui honor, & imperium sempiternum. Amen. * 1.Ioan. 1 c.18. 1. Ioan. 4.c.2.

17 Divitibus hujus sæculi præcipe non sublime sapere, * neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo (qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum) * Luc. 12.c.15.

18 Benè agere, divites fieri in bonis operibus, facilè tribuere, communicare,

19 Thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.

20 O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ,

21 Quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD TIMOTHEUM SECUNDA.

CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit ob fidem Timothei, quam intrepida prædicatione jubet exeri: Christus mortem destruxit, & Paulum in Gentium doctorem elegit. servans ei debitum ipsius laboribus præmium; dicit quòd omnes Asiani ipsum reliquerint, laudans Onesiphori familiam quòd inde multa receperit obsequia.

A 1 PAULUS Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, secundùm promissionem vitæ, quæ est in Christo Jesu:

2 Timotheo charissimo filio, gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & Christo Jesu Domino nostro.

3 Gratias ago Deo, cui servio à progenitoribus in conscientia pura, quòd sine intermissione habeã tui memoriã in orationibus meis, nocte ac die

4 Desiderans te videre, memor lacrimarum tuarum, ut gaudio implear, B

5 Recordationem accipiens ejus fidei, quæ est in te non ficta, quæ & habitavit primùm in avia tua Loïde, & matre tua unice, certus sum autem quòd & in te.

6 Propter quam causam admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.

*Rom 8 c. 15. 7 * Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis.

8 Noli itaque erubescere testimonium Domini nostri, neque me vinctum ejus: sed collabora Evangelio secundùm virtutem Dei:

C 9 Qui nos liberavit, & vocavit vocatione sua * Tit. 3. b. 5. sancta, * non secundùm opera nostra, sed secundùm propositum suum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo Jesu ante tempora sæcularia.

10 Manifestata est autem nunc per illuminationem Salvatoris nostri Jesu Christi, qui destruxit quidem mortem, illuminavit autem vitam & incorruptionem per Evangelium:

*1. Tim. 2. b. 7. 11 In quo * positus sum ego prædicator, & Apostolus, & magister Gentium.

12 Ob quam causam etiam hæc patior, sed non confundor. Scio enim cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum servare in illum diem.

D 13 Formam habe sanorum verborum, quæ à me audisti in fide & in dilectione in Christo Jesu.

14 Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum, qui habitat in nobis.

15 Scis hoc, quòd aversi sunt à me omnes qui in Asia sunt, ex quibus est Phigellus, & Hermogenes,

* Inf. 4. d. 19. 16 Det misericordiam Dominus * Onesiphori domui: quia sæpè me refrigeravit, & catenam meam non erubuit:

17 Sed cùm Romam venisset, solicitè me quæsivit, & invenit.

18 Det illi Dominus invenire misericordiam à Domino in illa die. Et quanta Ephesi ministravit mihi, tu meliùs nosti.

CAPUT II.

Hortatur Timotheum ad alios sincerè docendum & patiendum pro Christo: facta mentione futuri præmij ac resurrectionis Christi: útque contentiones & profana vaniloquia devitet, stul ásque legis quæstiones: de magna domo varia habente vasa, & quas virtute servus Dei sectari debeat.

A 1 TU ergo fili mi confortare in gratia, quæ est in Christo Jesu:

2 Et quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.

3 Labora sicut bonus miles Christi Jesu.

4 Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus: ut ei placeat, cui se probavit.

5 Nam & qui certat in agone, non coronatur nisi legitimè certaverit.

6 Laborantem agricolam oportet primùm de fructibus percipere.

7 Intellige quæ dico: dabit enim tibi Dominus in omnibus intellectum.

8 Memor esto Dominum JESUM CHRISTUM resurrexisse à mortuis ex semine David, secundùm Evangelium meum,

B 9 In quo laboro usque ad vincula, quasi malè operans: sed verbum Dei non est alligatum,

10 Ideò omnia sustineo propter electos, ut & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Jesu, cum gloria cælesti.

11 Fidelis sermo: Nam si commortui sumus, & convivemus:

12 Si sustinebimus, & conregnabimus: * si negaverimus, & ille negabit nos: * Matt. 10. c. 33. Mar. 8. d. 18.

13 Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest. * Rom. 3 a. 3.

14 Hæc commone, testificans coram Domino. Noli contendere verbis: ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium.

15 Solicitè cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis.

16 Profana autem, & vaniloquia devita: multùm enim proficiunt ad impietatem: C

17 Et sermo eorum ut cancer serpit: ex quibus est Hymenæus, & Philetus,

18 Qui à veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse jam factam, & subverterunt quorumdam fidem.

19 Sed firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: cognovit Dominus qui sunt ejus, & discedat ab iniquitate, omnis qui nominat nomen Domini.

20 In magna autem domo non solùm sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia: & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.

21 Si quis ergo emundaverit se ab istis, erit vas D in honorem sanctificatum, & utile Domino, ad omne opus bonum paratum.

22 Juvenilia autem desideria fuge, sectare verò justitiam, fidem, charitatem, & pacem cum iis qui invocant Dominum de corde puro.

23 * Stultas autem, & sine disciplina quæstiones devita: sciens quia generant lites. *1. Tim. 1. b 4. 7. Tit. 3. c. 9.

24 Servum autem Domini non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem,

25 Cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati: nequando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem,

26 Et resipiscant à diaboli laqueis, à quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem.

CAPUT III.

Prædicit homines futuros variis involutos peccatis, 'qui mulierculas seducentes veritati resistant: Timotheum autem hortatur ut suo exemplo virtutes amplectatur, ac tolerantiam in persecutionibus: & de sacrarum literarum utilitate.

A 1 HOc autem scito, quòd in * novissimis diebus instabunt tempora periculosa: *1. Tim. 4. a 1. 2. Pet. 3. a. 3. ad. d. 18.

2 Erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi,, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti,

3 Sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate,

4 Proditores, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis quàm Dei:

5 Habentes speciem quidem pietatis, virtutem B autem ejus abnegantes. Et hos devita:

6 Ex his enim sunt, qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis:

7 Semper discentes, & numquam ad scientiam veritatis pervenientes.

8 Quemadmodum autem * Jannes & Mambres * Exod. 7. b. 11. restiterunt Moysi: ita & hi resistunt veritati,

homines

homines corrupti mente, reprobi circa fidem,
9 Sed ultrà non proficient: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit.
C 10 Tu autem assecutus es meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam,
11 Persecutiones, passiones: qualia mihi facta sunt Antiochiæ, Iconij, & Lystris: quales persecutiones sustinui, & ex omnibus eripuit me Dñs.
12 Et omnes, qui piè volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur.
13 Mali autem homines, & seductores, proficient in pejus; errantes, & in errorem mittentes.
D 14 Tu verò permane in iis, quæ didicisti, & credita sunt tibi: sciens à quo didiceris.
15 Et quia ab infantia sacras litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem, quæ est in Christo Jesu.
2 Pet. 1. d 20. 16 *Omnis scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia:
17 Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

Caput IV.

Timotheum per Christum judicem obtestatur, ut adversus falsos doctores, & eos qui tales sibi coacervant, constanter prædicet, tolerando quæcumque infligentur adversa: prædicitque suam passionem & futurum præmium; advocans Timotheum, eò quòd à multis desertus sit, & ab Alexandro multa passus: in prima sui defensione ab omnibus desertus fuit, sed à Domino liberatus.

A 1 TEstificor coram Deo, & Jesu Christo, qui judicaturus est vivos, & mortuos, per adventum ipsius, & regnum ejus:
2 Prædica verbum, insta opportunè, importunè: argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina.
3 Erit enim tempus, cùm sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros, prurientes auribus:
4 Et à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.
B 5 Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Evangelistæ, ministerium tuum imple. Sobrius esto.
6 Ego enim jam delibor, & tempus resolutionis meæ instat.
7 Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi.
8 In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex: non solùm autem mihi, sed & iis qui diligunt adventum ejus. Festina ad me venire citò.
9 Demas enim me reliquit, diligens hoc sæculum, & abiit Thessalonicam:
10 Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam.
*Col. 4. d. 14. 11 *Lucas est mecum solus. Marcum assume, & adduc tecum: est enim mihi utilis in ministerium.
C 12 Tychicum autem misi Ephesum.
13 Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maximè autem membranas.
14 Alexander ærarius multa mala mihi ostendit: reddet illi Dominus secundùm opera ejus:
15 Quem & tu devita: valdè enim restitit verbis nostris.
16 In prima mea defensione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur.
17 Dominus autem mihi astitit, & confortavit D me, ut per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes: & liberatus sum de ore Leonis.
18 Liberavit me Dominus ab omni opere malo: & salvum faciet in regnum suum cæleste, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.
19 Saluta Priscam, & Aquilam: & *Onesiphori domum. *Sup. 1. d. 16.
20 Erastus remansit Corinthi. Trophimum autem reliqui infirmum Mileti.
21 Festina ante hiemen venire. Salutant te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.
22 Dominus Jesus Christus cum spiritu tuo, Gratia vobiscum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD TITUM.

Caput Primum.

Facta in salutatione mentione spei vitæ æternæ quæ jam manifestata est, ostendit quales debeat ordinare presbyteros ac episcopos & de quibusdam qui ob varia vitia durè sunt increpandi: mundis omnia munda: quidam facto Deum negant.

A 1 PAulus, servus Dei, Apostolus autem Jesu Christi secundùm fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ secundùm pietatem est
2 In spem vitæ æternæ, quam promisit qui non mentitur, Deus, ante tempora sæcularia:
B 3 Manifestavit autem temporibus suis verbum suum in prædicatione, quæ credita est mihi secundùm præceptum Salvatoris nostri Dei:
4 Tito dilecto filio secundùm communem fidem, gratia & pax à Deo Patre, & Christo Jesu Salvatore nostro.
5 Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas, & constituas per civitates presbiteros: sicut & ego dispositi tibi.
*1. Tim. 3. a 2. 6 *Si quis sine crimine est, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos.
C 7 Oportet enim episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem: non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum:
8 Sed hospitalem, benignum, sobrium, justum, sanctum, continentem,
9 Amplectentem eum, qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere.
10 Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, & seductores; maximè qui de circumcisione sunt:
11 Quos oportet redargui: qui universas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.
12 Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri.
13 Testimonium hoc verum est. Quam ob cau- D

sam increpa illos durè, ut sani sint in fide;
14 Non intendentes Judaicis fabulis,& mandatis hominum adversantium se à veritate.
* Rom. 14.d.20 15 * Omnia munda mundis: coinquinatis autem, & infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum & mens & conscientia.
16 Confitentur se nosse Deum, factis autem negant: cùm sint abominati, & incredibiles; & ad omne opus bonum reprobi.

Caput II.

Quomodo docere debeat senes, anus, adolescentulas ac juvenes, prabendo se omnibus vitæ exemplum: & in quibus nos erudiat gratia Dei quæ apparuit, beneficia etiam per Christum nobis exhibita ostendit.

A 1 TU autem loquere quæ decent sanam doctrinam:
2 Senes, ut sobrij sint, pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in patientia:
3 Anus similiter in habitu sancto, non criminatrices, non multo vino servientes, benè docentes:
4 Ut prudentiam doceant adolescentulas, ut viros suos ament, filios suos diligant,
B 5 Prudentes, castas, sobrias, domus curam habentes, benignas, subditas viris suis, ut non blasphemetur verbum Dei.
6 Juvenes similiter hortare ut sobrij sint.
7 In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate,
8 Verbum sanum, irreprehensibile: ut is, qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.
C 9 * Servos dominis suis subditos esse, in omnibus placentes, non contradicentes
* Ephes. 6.a.5. Col. 3. d. 22. 10 Non fraudantes: sed in omnibus fidem bonam ostendentes: ut doctrinam Salvatoris nostri
1. Pet. 2. e. 18. Dei ornent in omnibus.
*Infrà 3.a.4. 11 * Apparuit enim gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus,
D 12 Erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobriè, & justè, & piè vivamus in hoc sæculo,
13 Expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi:
14 Qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.
15 Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

Caput III.

Ad quas virtutes suos debeat adhortari, & à quibus vitiis dehortari: & quòd à peccatis prioribus sola Dei benignitate salvati simus per lavacrum regenerationis, facti in spe heredes vitæ æternæ: monétque, ut hæc docens vanam devitet doctrinam, similiter & hæreticos.

A 1 ADmone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse:
2 Neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines.
3 Eramus enim aliquando & nos insipientes, incredduli, errantes, servientes desideriis & voluptatibus variis, in malitia & invidia agentes, odibiles, odientes invicem.
* Sup. c. 11. B 4 Cùm * autem benignitas & humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei;
*2. Tim. 1. c. 9. 5 * Non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed secundùm suam misericordiam salvos nos fecit, per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus sancti;
6 Quem effudit in nos abundè per Jesum Christum Salvatorem nostrum:
7 Ut justificati gratia ipsius, heredes simus secundùm spem vitæ æternæ.
8 Fidelis sermo est: & de his volo te confirmare: ut curent bonis operibus præesse qui credunt C Deo. Hæc sunt bona & utilia hominibus.
*1 Tim. 1. b. 4. 2. Tim. 2. d. 23. 9 * Stultas autem quæstiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis devita, sunt enim inutiles, & vanæ.
10 Hæreticum hominem, post unam & secundam correptionem devita:
11 Sciens quia subversus est, qui ejusmodi est, & delinquit, cùm sit proprio judicio condemnatus.
D 12 Cùm misero ad te Artemam, aut Tychicum, festina ad me venire Nicopolim: ibi enim statui hiemare.
13 Zenam legisperitum, & Apollo solicitè præmitte, ut nihil illis desit:
14 Discant autem & nostri bonis operibus præesse ad usus necessarios, ut non sint infructuosi.
15 Salutant te qui mecum sunt omnes: saluta eos, qui nos amant in fide. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD PHILEMONEM

Philemoni, cujus charitatem ac fidem collaudat, Onesimum servum ipsius remittit; quem illi commendat; & ejus culpam in se recipit; indicans se cupere ipsum habere, ut sibi ministret in Evangelij prædicatione,

A 1 PAulus vinctus Christi Jesu, & Timotheus frater; Philemoni dilecto, & adjutori nostro,
2 Et Appiæ sorori charissimæ, & Archippo commilitoni nostro, & Ecclesiæ, quæ in domo tua est.
3 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.
4 Gratias ago Deo meo, semper memoriam tui faciens in orationibus meis:
5 Audiens charitatem tuam, & fidem, quam habes in Domino Jesu, & in omnes sanctos:
B 6 Ut communicatio fidei tui evidens fiat in agnitione omnis operis boni, quod est in vobis in Christo Jesu.
7 Gaudium enim magnum habui, & consolationem in charitate tua: quia viscera sanctorum requieverunt per te,
8 Propter quod multam fiduciam habens in Christo Jesu imperandi tibi quod ad rem pertinet:
9 Propter charitatem magis obsecro, cùm sis talis, ut Paulus senex, nunc autem & vinctus Jesu Christi:

10 Obsecro

10 Obsecro te pro meo filio, quem genui in vinculis, Onesimo,
11 Qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem & mihi & tibi utilis.
C 12 Quem remisi tibi. Tu autem illum, ut mea viscera, suscipe:
13 Quem ego volueram mecum detinere, ut pro te mihi ministraret in vinculis Evangelij:
14 Sine consilio autem tuo nihil volui facere, ut ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium.
15 Forsitan enim ideò discessit ad horam à te, ut æternum illum reciperes:
D 16 Jam non ut servum, sed pro servo charissimum fratrem, maximè mihi, quantò autem magis tibi, & in carne, & in Domino?
17 Si ergo habes me socium, suscipe illum sicut me:
18 Si autem aliquid nocuit tibi, aut debet, hoc mihi imputa.
19 Ego Paulus scripsi mea manu: ego reddam, ut non dicam tibi, quod & teipsum mihi debes:
20 Ita frater. Ego te fruar in Domino: Refice viscera mea in Domino.
21 Confidens in obedientia tua scripsi tibi: sciens quoniam & super id, quod dico, facies.
22 Simul autem & para mihi hospitium: nam spero per orationes vestras donari me vobis.
23 Salutat te Epaphras concaptivus meus in Christo Jesu,
24 Marcus, Aristarchus, Demas, & Lucas, adjutores mei.
25 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD HEBRÆOS.

CAPUT PRIMUM.

Tantum veteri testamento per Angelos dato novum per Christum datum præfertur, quantum Christus Angelis dignior est, quos origine, dominio, potentia & honore antecellit.

A 1 MULTIFARIAM, multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis: novissimè,
2 Diebus istis locutus est nobis in filio, quem constituit heredem universorum, per quem fecit sæcula.
*Sap. 7. d. 26. 3 * Qui cùm sit splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus, portánsque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis:
B 4 Tantò melior Angelis effectus, quantò differentiùs præ illis, nomen hereditavit.
*Psal. 2. b. 7. *2 Reg. 7 b. 14 5 Cui enim dixit aliquando Angelorum: * Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursum. * Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium?
6 Et cùm iterùm introducit primogenitum in
*Ps. 96. b. 7. orbem terræ, dicit: * Et adorent eum omnes Angeli Dei.
C 7 Et ad Angelos quidem dicit: * Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis.
*Ps. 103. a. 4. *Ps. 44. b. 7. 8 Ad filium autem: * Thronus tuus Deus, in sæculum sæculi: virga æquitatis, virga regni tui.
9 Dilexisti justitam, & odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo exultationis præ participibus tuis.
*Ps. 101. d. 16. 10 Et: Tu in principio Domine terram fundasti: & opera manuum tuarum sunt cæli.
11 Ipsi peribunt, tu autem permanebis, & omnes ut vestimentum veterascent:
12 Et velut amictum mutabis eos, & mutabuntur: D
tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.
13 Ad quem autem Angelorum dixit aliquando:
* Psal. 109. a. 1. 1. Cor. 15. d. 25. * Sede à dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?
14 Nónne omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capient salutis?

CAPUT II.

Cùm angelicorum præceptorum transgressio dignam acceperit ultionem, multò magis ea sequetur transgressores præceptorum Christi: qui per susceptam humanitatem & crucem minoratus est ab Angelis, & ex eo factus auctor salutis in ipsum credentium.

1 PRopterea abundantiùs oportet observare nos A
ea quæ audivimus, ne fortè pereffluamus.
2 Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis prævaricatio & inobedientia accepit justam mercedis retributionem:
3 Quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? quæ cùm initium accepisset enarrari per Dominum, ab eis, qui audierunt, in nos confirmata est.
* Mar. 16. d. 20. 4 * Constante Deo signis & portentis, & variis virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus secundùm suam voluntatem.
5 Non enim Angelis subjecit Deus orbem terræ futurum de quo loquimur.
6 Testatus est autem in quodam loco quis, dicens: B
*Psal. 8. a. 5. * Quid est homo quòd memor es ejus, aut filius hominis quoniam visitas eum?
7 Minuisti eum paulo minùs ab Angelis: gloria & honore coronasti eum: & constituisti eum super opera manuum tuarum.
* Matt. 28. d. 16. 1. Cor. 5 d. 26. 8 * Omnia subjecisti sub pedibus ejus. In eo enim quòd omnia ei subjecit, nihil dimisit non subjectum ei. Nunc autem necdum videmus omnia subjecta ei.
9 * Eum autem, qui modico quàm Angeli minoratus est, videmus Jesum, propter passionem C
* Phil. 2. a. 8. mortis, gloria & honore coronatum: ut gratia Dei, pro omnibus gustaret mortem.
10 Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummare.
11 Qui enim sanctificat, & qui sanctificantur, ex uno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens:
*Ps. 21. c. 23. 12 * Nuntiabo nomen tuum fratribus meis: in medio Ecclesiæ laudabo te.
D
*Ps. 17. a. 3. *Isa. 8. 13 Et iterùm: * Ego ero fidens in eum. Et iterùm: * Ecce ego, & pueri mei, quos dedit mihi Deus.
d. 18. * Osee 13 c. 14. 1. Cor. 15. g. 54. 14 Quia ergo pueri communicaverunt carni & sanguini, & ipse similiter participavit eisdem: * ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolum:

15 Et liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant servituti.

16 Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.

17 Unde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret, & fidelis pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi,

18 In eo enim, in quo passus est ipse & tentatus, potens est & eis, qui tentantur, auxiliari.

Caput III.

Longè excellentior est Christus, utpote filius, quàm Moyses, qui famulus fidelis erat in domo Dei; curandum igitur ut huic in omnibus obtemperemus, ne in modum incredulorum Judæorum ab ejus requie repellamur.

A 1 UNde fratres sancti, vocationis cælestis participes, considerate Apostolum & pontificem confessionis nostræ Jesum:

2 Qui fidelis est ei, qui fecit illum, sicut & *Num. 12. b 7. * Moyses in omni domo ejus.

3 Amplioris enim gloriæ iste præ Moyse dignus est habitus, quantò ampliorem honorem habet domus, qui fabricavit illam.

4 Omnis namque domus fabricatur ab aliquo: qui autem omnia creavit, Deus est.

B 5 Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo ejus tamquam famulus, in testimonium eorum quæ dicenda erant:

6 Christus verò tamquam filius in domo sua: quæ domus sumus nos, si fiduciam, & gloriam spei usque ad finem, firmam retineamus.

*Ps. 94. b. 8. Inf. 4. b. 7. 7 Quapropter sicut dicit Spiritus sanctus: * Hodie si vocem ejus audieritis,

8 Nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione secundùm diem tentationis in deserto,

9 Ubi tentaverunt me patres vestri; probaverunt, & viderunt opera mea.

C 10 Quadraginta annis: Propter quod infensus fui generationi huic, & dixi: Semper errant corde. Ipsi autem non cognoverunt vias meas;

11 Sicut juravi in ira mea: Si introibunt in requem meam.

12 Videte fratres, ne fortè sit in aliquo vestrûm cor malum incredulitatis, discedendi à Deo vivo:

13 Sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec Hodie cognominatur, ut non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.

D 14 Participes enim Christi effecti sumus: si tamen initium substantiæ ejus usque ad finem firmum retineamus.

15 Dum dicitur: Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra, quemadmodum in illa exacerbatione.

16 Quidam enim audientes exacerbaverunt, sed non universi qui profecti sunt ex Ægypto per Moysen.

17 Quibus autem infensus est quadraginta an- *Num. 14 f. 37 nis? Nonne illis, qui peccaverunt, * quorum cadavera prostrata sunt in deserto?

18 Quibus autem juravit non introire in requiem ipsius, nisi illis, qui increduli fuerunt?

19 Et videmus, quia non potuerunt introire propter incredulitatem,

Caput IV.

Quandoquidem Judæi ob incredulitatem non introierunt in promissam requiem, & reliquum est ut alij ingrediantur, curandum est ne ea frustremur, sed credentes, in ipsam admittamur: de vivo & efficaci Dei verbo quod omnia conspicit, déque ejus infirmitate; ut nostris compateretur infirmitatibus.

1 TImeamus ergo ne fortè relicta pollicitatione A introœundi in requiem ejus, existimetur aliquis ex vobis deesse.

2 Etenim & nobis nuntiatum est, quemadmodum & illis: sed non profuit illis sermo auditus, non admistus fidei ex iis qui audierunt.

3 Ingrediemur enim in requiem, qui credidi- *Ps. 94. b. 11. mus: quemadmodum dixit: * Sicut juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam: & quidem operibus ab institutione mundi perfectis.

4 Dixit enim in quodam loco de die septima B sic: * Et requievit Deus die septima ab omnibus *Gen. 2. a. 2. operibus suis.

5 Et in isto rursum: Si introibunt in requiem meam.

6 Quoniam ergo supereſt introire quosdam in illam, & ij, quibus prioribus annuntiatum est, non introierunt propter incredulitatem:

7 Iterùm terminat diem quemdam, Hodie, in David dicendo, post tantum temporis, sicut suprà dictum est: * Hodie si vocem ejus audieritis, no- *Supra b. 7. lite obdurare corda vestra.

8 Nam si eis Jesus requiem præstitisset, numquam de alia loqueretur, post hac, die.

9 Itaque relinquitur sabbatismus populo Dei. C

10 Qui enim ingressus est in requiem ejus; etiam ipse requievit ab operibus suis, sicut à suis Deus.

11 Festinemus ergo ingredi in illam requiem: ut ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum.

12 Vivus est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: & pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis.

13 * Et non est ulla creatura invisibilis in con- D spectu ejus: omnia autem nuda & aperta sunt *Ps. 33. c. 16. Eccli. 15 d. 20. oculis ejus, ad quem nobis sermo.

14 Habentes ergo pontificem magnum, qui penetravit cælos, Jesum filium Dei: teneamus confessionem.

15 Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris; tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato.

16 Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ, ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno,

Caput V.

Christus debito ordine factus noster Pontifex, precésque Patri offerens, exauditus est: & discens ex iis quæ passus est obedientiam, factus est obtemperantibus causa salutis æternæ: sed reconditorum de ipso mysteriorum capaces non erant ij ad quos hic scribebat Apostolus.

1 OMnis namque Pontifex ex hominibus af- A sumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis:

2 Qui condolere possit iis, qui ignorant, & errant:

errant : quoniam & ipse circumdatus est infirmitate :

3 Et propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam & pro semetipso offerre pro peccatis.

B * Exod. 28. a. 1. 2. Par 26. c. 18. 4 * Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo, tamquam Aaron.

5 Sic & Christus non semetipsum clarificavit ut pontifex fieret : sed qui locutus est ad eum : * Filius meus es tu, ego hodie genui te.

* Ps. 2. b. 7. * Ps. 109. b. 4. 6 Quemadmodum & in alio loco dicit : * Tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech.

C 7 Qui in diebus carnis suæ, præces supplicationésque ad eum, qui possit illum salvum facere à morte, cum clamore valido & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia.

8 Et quidem cùm esset Filius Dei, didicit ex iis, quæ passus est, obedientiam :

9 Et consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ,

10 Appellatus à Deo pontifex juxtà ordinem Melchisedech.

11 De quo nobis grandis sermo, & interpretabilis ad dicendum : quoniam imbecilles facti estis ad audiendum.

D 12 Etenim cùm deberetis magistri esse propter tempus : rursum indigetis ut vos doceamini quæ sint elementa exordij sermonum Dei : & facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo.

13 Omnis enim, qui lactis est particeps, expers est sermonis justitiæ : parvulus enim est.

14 Perfectorum autem est solidus cibus ; eorum, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali.

CAPUT VI.

Non intendit de primis fidei initiis tractare, quandoquidem rebaptizari nequeunt qui post susceptum baptismum rursum in peccata relabuntur, imò timenda illis est aterna maledictio, consolando autem Hebræos hortatur ut Abrahæ longanimitatem imitantes, reddant se participes eorum quæ jurejurando promisit illi Deus.

A 1 QUapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectiora feramur, non rursum jacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum,

2 Baptismatum doctrinæ, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum, & judicij æterni.

B 3 Et hoc faciemus, si quidem permiserit Deus.

* Matt. 12. d. 45. Inf. 10. c. 16 2. Pet. 2. d. 20. 4 * Impossibile est enim, eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cæleste, & participes facti sunt Spiritus sancti,

5 Gustaverunt nihilominùs bonum Dei verbum, virtutésque sæculi venturi,

6 Et prolapsi sunt ; rursus renovari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes.

7 Terra enim sæpè venientem super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis, à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo.

8 Proferens autem spinas ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima : cujus consummatio in combustionem.

9 Confidimus autem de vobis dilectissimi meliora, & viciniora saluti : tametsi ita loquimur.

10 Non enim injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis, & ministratis.

11 Cupimus autem unumquemque vestrûm C eamdem ostentare solicitudinem ad expletionem spei usque in finem :

12 Ut non segnes efficiamini, verùm imitatores eorum, qui fide & patientia hereditabunt promissiones.

13 Abrahæ namque promittens Deus, quoniam neminem habuit, per quem juraret, majorem, juravit per semetipsum,

14 Dicens : * Nisi benedicens benedicam te, & multiplicans multiplicabo te. * Gen. 22. c 16.

15 Et sic longanimiter ferens, adeptus est repromissionem.

16 Homines enim per majorem sui jurant : & D omnis controversiæ eorum finis, ad confirmationem, est juramentum.

17 In quo abundantiùs volens Deus ostendere pollicitationis heredibus immobilitatem consilij sui, interposuit jusjurandum :

18 Ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem :

19 Quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem usque ad interiora velaminis :

20 Ubi præcursor pro nobis introivit Jesus, secundùm ordinem Melchisedech pontifex factus in æternum.

CAPUT VII.

Cùm Melchisedech sacerdotium, ex decimarum acceptione & benedictione Leviticum excelleret, Christi sacerdotium necessitate quadam secundùm ordinem Melchisedech in perpetuum institutum, ac juramento firmatum præcellit Leviticum : & ipsum unà cum lege evacuat.

1 HIc enim Melchisedech, rex Salem, sacerdos A Dei summi, qui obviavit Abrahæ regresso à cæde regum, & benedixit ei : Gen. 14. d. 18.

2 Cui & decimas omnium divisit Abraham : primùm quidem qui interpretatur rex justitiæ : deinde autem & rex Salem, quod est, rex pacis,

3 Sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens, assimilatus autem Filio Dei, manet sacerdos in perpetuum.

4 Intuemini autem quantus sit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham patriarcha.

5 Et quidem de filiis Levi Sacerdotium accipientes, * mandatum habent decimas sumere à populo secundùm legem, id est, à fratribus suis : quamquam & ipsi exierint de lumbis Abrahæ. * Deut. 18. a 3. Jos 14. b. 4.

6 Cujus autem generatio non annumeratur in eis, decimas sumpsit ab Abraham, & hunc, qui habebat repromissiones, benedixit,

7 Sine ulla autem contradictione, quod minus B est, à meliore benedicitur.

8 Et hic quidem, decimas morientes homines accipiunt : ibi autem contestatur, quia vivit.

9 Et (ut ita dictum sit) per Abraham, & Levi, qui decimas accepit, decimatus est :

10 Adhuc enim in lumbis patris erat quando obviavit ei Melchisedech.

11 Si ergo consummatio per sacerdotium Leviticum erat (populus enim sub ipso legem accepit) quid adhuc necessarium fuit, secundùm ordinem Melchisedech alium surgere sacerdotem, & non secundùm ordinem Aaron dici?

12 Translato enim sacerdotio, necesse est ut & legis translatio fiat.

13 In quo enim hæc dicuntur, de alia tribu est, de qua nullus altari præstò fuit.

C 14 Manifestum est enim quòd ex Juda ortus sit Dominus noster: in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est.

15 Et ampliùs adhuc manifestum est; si secundùm similitudinem Melchisedech exurgat alius sacerdos,

16 Qui non secundùm legem mandati carnalis factus est, sed secundùm virtutem vitæ insolubilis.

*Ps.109. b. 4. 17 Contestatur enim: * Quoniam tu es sacerdos in æternum, secundùm ordinem Melchisedech.

18 Reprobatio quidem fit præcedentis mandati, propter infirmitatem ejus, & inutilitatem:

19 Nihil enim ad perfectum adduxit lex: introductio verò melioris spei, per quam proximamus ad Deum.

20 Et quantum est non sine jurejurando (alij quidem sine jurejurando sacerdotes facti sunt;

21 Hic autem cum jurejurando, per eum, qui *Ps.109. b. 4. dixit ad illum: * Juravit Dominus, & non pœnitebit eum: tu es sacerdos in æternum.)

D 22 In tantum melioris testamenti sponsor factus est Jesus.

23 Et alij quidem plures facti sunt sacerdotes, idcircò quòd morte prohiberentur permanere:

24 Hic autem eò quòd maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium.

25 Unde & salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum: semper vivens ad interpellandum pro nobis.

26 Talis enim decebat ut nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cælis factus:

27 Qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodum sacerdotes, * Lev. 16. b. 6. priùs pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit semel, seipsum offerendo.

28 Lex enim homines constituit sacerdotes infirmitatem habentes: sermo autem jurisjurandi, qui post legem est, Filium in æternum perfectum.

CAPUT VIII.

Excellentius est Christi sacerdotium Levitico, cùm ipse in dextera Patris sedeat in cælis, & majorum sacramentorum minister fuerit quàm sacerdotes veteris legis: ostendit etiam novi testamenti necessitatem ex imperfectione veteris, & ex promissione Dei per Jeremiam.

A 1 CApitulum autem super ea quæ dicuntur: Talem habemus Pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in cælis,

2 Sanctorum minister, & tabernaculi veri, quod fixit Dominus, & non homo.

3 Omnis enim pontifex ad offerendum munera, & hostias constituitur: unde necesse est & hunc habere aliquid, quod offerat:

B 4 Si ergo esset super terram, nec esset sacerdos: cùm essent qui offerrent secundùm legem munera,

5 Qui exemplari & umbræ deserviunt cælestium. Sicut responsum est Moysi, cùm consummaret tabernaculum: * Vide (inquit) omnia facito secundùm exemplar, quod tibi ostensum est in monte. * Exod. 25. d. 40. Act. 7. f. 44.

6 Nunc autem melius sortitus est ministerium, C quantò & melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitum est.

7 Nam si illud priùs culpa vacasset: non utique secundi locus inquireretur.

8 Vituperans enim eos dicit: * Ecce dies venient, dicit Dominus: & consummabo super domum Israël, & super domum Juda, testamentum novum: * Jer 31. f. 31.

9 Non secundùm testamentum quod feci patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum ut educerem illos de Terra Ægypti: quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo, & ego neglexi eos, dicit Dominus.

10 Quia hoc est testamentum, quod disponam D domui Israël post dies illos, dicit Dominus: Dando leges meas in mentem eorum, & in corde eorum superscribam eas: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum:

11 Et non docebit unusquisque proximum suum, & unusquisque fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: quoniam omnes scient me à minore usque ad majorem eorum.

12 Quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum jam non memorabor.

13 Dicendo autem novum, veteravit prius. Quod autem antiquatur & senescit, propè interitum est.

CAPUT IX.

Ex his quæ in veteri erant testamento & imperfectione illarum hostiarum, ostendit novi perfectionem, in quo Christus Pontifex & hostia semel oblata emundat conscientiam à peccatis: quem ad testamenti sui confirmationem mori fuit necesse.

1 HAbuit quidem & prius, justificatione cul- A turæ, & Sanctum sæculare.

2 * Tabernaculum enim factum est primum, * Exod. 26. a. 1. 36. a. 8. in quo erant candelabra, & mensa, & propositio panum quæ dicitur Sancta.

3 Post velamentum autem secundùm tabernaculum, quod dicitur Sancta sanctorum:

4 Aureum habens * thuribulum, & arcam testa- *Lev. 16 Nu. 16. menti circumtectam ex omni parte auro, in qua urna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ fronduerat, * & tabulæ testamenti, *3. Reg. 8. a. 9. 2. Par 5. b. 10.

5 Supérque eam erant Cherubim gloriæ obumbrantia propitiatorium: de quibus non est modò dicendum per singula.

6 His verò ita compositis; in priori quidem B tabernaculo semper introibant sacerdotes, sacrificiorum officia consummantes:

7 In secundo autem * semel in anno solus pontifex, non sine sanguine, quem offert pro sua & * Exod. 30. b. 10. Lev. 16. a. 2. populi ignorantia:

8 Hoc significante Spiritu sancto, nondum propalatam esse sanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente statum.

9 Quæ parabola est temporis instantis: juxta C quam

quam munera, & hostiæ offeruntur, quæ non possunt juxta conscientiam perfectum facere servientem, solummodò in cibis,& in potibus,

10 Et variis baptismatibus, & justitiis carnis usque ad tempus correctionis impositis.

11 Christus autem assistens pontifex futurorum bonorum,per amplius & perfectius tabernaculum non manu factum, id est, non hujus creationis;

12 Neque per sanguinem hircorum aut vitulorum,sed per proprium sanguinem,introivit semel in Sancta, æterna redemptione inventa.

D *Levit. 16.c.1* 13 * Si enim sanguis hircorum & taurorum,& cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationis carnis:

1.Pet. 1.d 19. 1.Joan. 1.c.7. Apoc.1. b.5. 14 * Quantò magis sanguis Christi,qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo,emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi?

Gal.3. c.15. 15 Et ideò novi testamenti mediator est; * ut morte intercedente,in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant sub priori testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt æternæ hereditatis.

16 Ubi enim testamentum est; mors necesse est intercedat testatoris.

17 Testamentum enim in mortuis confirmatum est: alioquin nondum valet, dum vivit qui testatus est.

18 Unde nec primum quidem sine sanguine dedicatus est.

B 19 Lecto enim omni mandato legis à Moyse universo populo, accipiens sanguinem vitulorum & hircorum, cum aqua, & lana coccinea, & hyssopo; ipsum quoque librum, & omnem populum aspersit,

Exod. 24.b.8. 20 Dicens: * Hic sanguis testamenti, quod mandavit ad vos Deus.

21 Etiam tabernaculum & omnia vasa ministerij sanguine similiter aspersit.

F 22 Et omnia pænè in sanguine secundùm legem mundantur. & sine sanguinis effusione non fit remissio.

23 Necesse est ergo exemplaria quidem cælestium his mundari: ipsa autem cælestia melioribus hostiis quàm istis.

24 Non enim in manufacta Sancta Jesus introivit, exemplaria verorum: sed in ipsum cælum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis.

25 Neque ut sæpè offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno:

C 26 Alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel in consummatione sæculorum, ad destitutionem peccati, per hostiam suam apparuit.

27 Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem judicium:

Rom. 5.b.9. 1.Pet.3. c.18. 28 * Sic & Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata; secundò sine peccato apparebit expectantibus se, in salutem.

CAPUT X.

Propter imperfectionem hostiarum veteris testamenti necessarium fuit novum induci, cujus unica hostia auferrentur universa peccata: cui nisi fide, spe, charitate, ac bonis operibus adhæserimus, acerbiùs puniemur quàm veteris testamenti transgressores: laudat interim Hebræos quòd & multa passi sint, & patientibus astiterint.

A 1 UMbram enim habens lex futurorum bonorum,non ipsam imaginem rerum; per singulos annos eisdem ipsis hostiis,quas offerunt indesinenter,numquam potest accedentes perfectos facere:

2 Alioquin cessassent offerri: ideò quòd nullam haberent ultrà conscientiam peccati, cultores semel mundati:

3 Sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit.

4 Impossibile enim est sanguine taurorum & hircorum auferri peccata.

B 5 Ideò ingrediens mundum dicit: * Hostiam, & oblationem noluisti: corpus autem aptasti mihi: *Psal. 39.b.7.*

6 Holocautomata pro peccato non tibi placuerunt.

Psal. 39.b.8. 7 Tunc dixi: Ecce venio: * in capite libri scriptum est de me: Ut faciam,Deus,voluntatem tuam.

8 Superiùs dicens: Quia hostias,& oblationes, & holocautomata pro peccato noluisti,nec placita sunt tibi, quæ secundùm legem offeruntur,

9 Tunc dixi:Ecce venio,ut faciam,Deus,voluntatem tuam:aufert primum, ut sequens statuat.

C 10 In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel.

11 Et omnis quidem sacerdos præstò est quotidie ministrans, & easdem sæpe offerens hostias, quæ numquam possunt auferre peccata:

12 Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam,in sempiternum sedet in dextera Dei,

Psal.109 a. 2. 1 Cor. 15.d.25. 13 De cetero exspectans * donec ponantur inimici ejus scabellum pedum ejus.

14 Una enim oblatione,consummavit in sempiternum sanctificatos.

15 Contestatur autem nos & Spiritus sanctus. Postquam enim dixit:

Jer.31 f.33. Sap. 8. c.8. 16 * Hoc autem testamentum, quod testabor ad illos post dies illos, dicit Dominus,dando leges meas in cordibus eorum, & in mentibus eorum superscribam eas:

17 Et peccatorum, & iniquitatum eorum jam non recordabor ampliùs.

18 Ubi autem horum remissio:jam non est oblatio pro peccato.

19 Habentes itaque fratres fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi, D

20 Quam initiavit nobis viam novam, & viventem per velamen,id est, carnem suam,

21 Et sacerdotem magnum super domum Dei,

22 Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua munda,

23 Teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem, (fidelis enim est qui repromisit) E

24 Et consideremus invicem in provocationem charitatis, & bonorum operum:

25 Non deserentes collectionem nostram, sicut consuetudinis

consuetudinis est quibusdam, sed consolantes, & tantò magis quàtò videritis appropinquantẽ diẽ.

* Sup 6. a 4. 26 * Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia,

27 Terribilis autem quædã expectatio judicij, & ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios.

* Deut 17. a.6. Matth. 18.c 16. Joan. 8. b. 17. 2. Cor. 13. a.1. 28 Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione * duobus vel tribus testibus moritur:

29 Quantò magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit?

F

* Deut 32.c.35. Rom.12 d.19. 30 Scimus enim qui dixit: * Mihi vindicta, & ego retribuam. Et iterùm: Quia judicabit Dominus populum suum.

31 Horrendum est incidere in manus Dei viventis.

32 Rememoramini autem pristinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen sustinuistis passionum:

33 Et in altero quidem, opprobriis & tribulationibus spectaculum facti: in altero autem, socij taliter conversantium effecti.

G

34 Nam & vinctis compassi estis, & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem & manentem substantiam.

35 Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem.

36 Patientia enim vobis necessaria est: ut voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem.

37 Adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus est, veniet, & non tardabit.

*Hab. a. 4. Rom. 1 b 17. Gal. 3. b. 11. 38 * Justus autem meus ex fide vivit: quòd si subtraxerit se, non placebit animæ meæ.

39 Nos autem non sumus subtractionis filij in perditionem, sed fidei in acquisitionem animæ.

CAPUT XI.

Fidem magnificè commendat ex actis patrum, à mundi exordio usque ad David ac Prophetas: & in universum quanta patrarint ac passi sint per fidem: nec tamen plenam adhuc acceperunt retributionem.

A

1 EST autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.

2 In hac enim testimoniũ consecuti sunt senes.

* Gen. 1 a 3. 3 * Fide intelligimus aptata esse sæcula verbo Dei, ut ex invisibilibus visibilia fierent.

*Gen. 4. a. 4. * Matt. 23.d.35 4 * Fide plurimam hostiam Abel, quàm Cain, obtulit Deo, * per quam testimonium consecutus est esse justus, testimonium perhibente muneribus ejus Deo; & per illam defunctus adhuc loquitur.

*Gen 5. c 24 Eccl. 44 c. 6. 5 * Fide Henoch translatus est ne videret mortem, & non inveniebatur, quia transtulit illum Deus: ante translationem enim testimonium habuit placuisse Deo.

B

6 Sine fide autem impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, & inquirentibus se remunerator sit.

*Gen. 6. c. 14. Eccl. 44. c. 17. 7 * Fide Noë, responso accepto de iis quæ adhuc non videbãtur, metuens aptavit arcam in salutem domus suæ, per quam damnavit mundum: & justitiæ, quæ per fidem est, hæres est institutus.

* Gen. 2. a.1. 8 * Fide qui vocatur Abraham obedivit in locum exire, quem accepturus erat in hereditatem: & exiit, nesciens quò iret.

9 Fide demoratus est in Terra repromissionis, tamquam in aliena, in casulis habitando, cum Isaac & Jacob coheredibus repromissionis ejudem.

10 Expectabat enim fundamenta habentem civitatem: cujus artifex & conditor Deus. C

* Gen. 17.c.19. 11 * Fide & ipsa Sara sterilis virtutem in conceptionem seminis accepit, etiam præter tempus ætatis: quoniam fidelem credidit esse eum, qui repromiserat.

12 Propter quod & ab uno orti sunt (& hoc emortuo) tamquam sidera cæli in multitudinem, & sicut arena, quæ est ad oram maris, innumerabilis.

13 Juxta fidem defuncti sunt omnes isti, & non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, & salutantes, & confitentes quia peregrini & hospites sicut super terram.

14 Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere.

15 Et si quidem ipsius meminissent de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi:

16 Nunc autem meliorem appetunt, id est, cælestem. Ideò non confunditur Deus vocari Deus eorum: pararavit enim illis civitatem.

D

* Gen. 22. a.1. Eccl.44 d. 21. * Gen 21.b.11. Rom 9. b 7 17 * Fide obtulit Abraham Isaac, cùm tentaretur, & unigenitum offerebat, qui susceperat repromissiones;

18 Ad quem dictum est: * Quia in Isaac vocabitur tibi semen:

19 Arbitrans quia & à mortuis suscitare potens est Deus; unde eum & in parabolam accepit.

* Gen. 27.d.27 f.39. * Gen. 48 c.19. * Gen. 5 g 31 * Gen. 50.d.25 20 * Fide & de futuris benedixit Isaac Jacob, & Esau.

21 * Fide Jacob, moriens, singulos filiorum Joseph benedixit: * & adoravit fastigium virgæ ejus.

22 * Fide Joseph, moriens de profectione filiorũ Israël memoratus est, & de ossibus suis mandavit. E

* Exod. 2 a.1. * Exod. 1 c.17. * Exod. 2.b.11. 23 * Fide Moyses, natus, occultatus est mensibus tribus à parentibus suis; eò quòd vidissent elegantem infantem, * & non timuerunt regis edictum.

24 * Fide Moyses grandis factus negavit se esse filium filiæ Pharaonis,

25 Magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere jucunditatem,

26 Majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum, improperium Christi: aspiciebat enim in remunerationem.

17 Fide reliquit Ægyptum, non veritus animositatem regis: invisibilem enim tamquam videns sustinuit.

* Exod. 12.d 21. F 28 * Fide celebravit Pascha, & sanguinis effusionem: ne qui vastabat primitias, tangeret eos.

* Exod. 14.e.22 29 * Fide transierunt Mare rubrum tamquam per aridam terram: quod experti Ægyptij, devorati sunt.

*Ios. 6. c.20. 30 * Fide muri Jericho corruerunt, circuitu dierum septem.

* Ios. 2. a. 3. 31 * Fide Rahab meretrix non periit cum incredulis, excipiens exploratores cum pace.

32 Et quid adhuc dicam? Deficiet enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samson, Jephte, David, Samuel, & Prophetis:

33 Qui per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam,

justitiam, adepti sunt repromissiones, obturaverunt ora leonum,

34 Extinxerunt impetum ignis; effugerunt aciem gladij, convaluerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum:

G 35 Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Alij autem distenti sunt, non suscipientes redemptionem, ut meliorem invenirent resurrectionem.

36 Alij verò ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres:

37 Lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt: circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti:

38 Quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & in cavernis terræ.

39 Et hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem,

40 Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur.

CAPUT XII.

Priscorum imò Christi exemplo inducit ad tolerandas viriliter afflictiones, revocans à peccatis: & ex novi testamenti super vetus excellentia deterret ab inobedientia, ne majora quàm Judæi pati cogamur supplicia.

A 1 IDeóque & nos tantam habentes impositam nubem testium, * deponentes omne pondus, & circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen:

* Rom. 6. v. 4. Ephes. 4. c. 22. Col. 3. b. 7. 1 Pet 2. n. 1. 4. n. 2.

2 Aspicientes in Auctorem fidei, & consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextera sedis Dei sedet.

B 3 Recogitate enim eum, qui talem sustinuit à peccatoribus adversum semetipsum contradictionem: ut ne fatigemini, animis vestris deficientes.

4 Nondum enim usque ad sanguinem restitistis, adversus peccatum repugnantes:

5 Et obliti estis consolationis, quæ vobis tamquam filiis loquitur, dicens: * Fili mi, noli negligere disciplinam Domini: neque fatigeris dum ab eo argueris.

* Prov. 3. b. 11. Apoc. 3. d. 19.

6 Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit.

7 In disciplina perseverate, tamquam filiis vobis offert se Deus: quis enim filius, quem non corripit pater?

C 8 Quòd si extra disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes: Ergo adulteri, & non filij estis.

9 Deinde patres quidem carnis nostræ, eruditores habuimus, & reverebamur eos: non multò magis obtemperabimus Patri spirituum, & vivemus?

10 Et illi quidem in tempore paucorum dierum, secundùm voluntatem suam erudiebant nos: hic autem ad id, quod utile est in recipiendo sanctificationem ejus.

D 11 Omnis autem disciplina, in præsenti quidem videtur non esse gaudij, sed mœroris: posteà autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet justitiæ.

12 Propter quod, remissas manus, & soluta genua, erigite,

13 Et gressus rectos facite pedibus vestris: ut non claudicans qui erret, magis autem sanetur.

14 * Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum: * Rom. 12. d. 18.

15 Contemplantes ne quis desit gratiæ Dei: ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, & per illam inquinentur multi.

16 Ne quis fornicator, aut profanus * ut Esaü: qui E propter unam escam vendidit primitiva sua. * Gen. 25. d. 43.

17 Scitote enim quoniam * & posteà cupiens hereditare benedictionem, reprobatus est: non enim invenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam. * Gen. 27. f. 38.

18 * Non enim accessistis ad tractabilem montem: & accensibilem ignem, & turbinem, & caliginem, & procellam, * Exod. 19. c. 12. 20. c. 21.

19 Et tubæ sonum, & vocem verborum, quam qui audierunt, excusaverunt se, ne eis fieret verbum.

20 Non enim portabant quod dicebatur: * Et si bestia tetigerit montem, lapidabitur. * Exod. 19. c. 13.

21 Et ita terribile erat quod videbatur. Moyses F dixit: Exterritus sum, & tremebundus,

22 Sed accessistis ad Sion montem, & civitatem Dei viventis, Jerusalem cælestem, & multorum millium Angelorum frequentiam,

23 Et Ecclesiam primitivorum, qui conscripti sunt in cælis, & judicem omnium Deum, & spiritus justorum perfectorum,

24 Et testamenti novi mediatorem Jesum, & sanguinis asperSionem melius loquentem quàm Abel.

25 Videte ne recusetis loquentem. Si enim illi G non effugerunt, recusantes eum qui super terram loquebantur: multò magis nos, qui de cælis loquentem nobis avertimus.

26 Cujus vox movit terram tunc: nunc autem repromittit, dicens: * Adhuc semel; & ego movebo non solùm terram, sed & cælum. * Aggæ 1. b. 7.

27 Quòd autem, Adhuc semel, dicit: declarat mobilium translationem tamquam factorum, ut maneant ea quæ sunt immobilia.

28 Itaque regnum immobile suscipientes, habemus gratiam: per quam serviamus placentes Deo, cum metu & reverentia.

29 * Etenim Deus noster ignis consumens est. * Deut. 4. d. 24.

CAPUT XIII.

Ad varias hortatur virtutes, jubens cavere ab extranea doctrina, ac memoriam refricans altaris & hostiarum veteris novique testamenti, & subinde monens ut præpositis obtemperent: orat ut pro se precentur, idem vicissim pro illis agens, additis mutuis salutationibus.

1 CHaritas fraternitatis maneat in vobis. A

2 * Et hospitalitatem nolite oblivisci, per hanc enim * latuerunt quidam, Angelis hospitio receptis. * Rom. 12. c. 13. 1 Pet. 4. b. 9. * Gen. 18. a. 3. 19. a. 2.

3 Mementote vinctorum, tamquam simul vincti; & laborantium, tamquam & ipsi in corpore morantes.

4 Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus. Fornicatores enim, & adulteros judicabit Deus.

5 Sint mores sine avaritia, contenti præsentibus: ipse enim dixit: * Non te deseram, neque derelinquam. * Ios. 1. a. 5. Ps. 117. a. 6.

6 Ita ut confidenter dicamus: * Dominus mihi

adjutor : non timebo quid faciat mihi homo.
B 7 Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei : quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem.
8 Jesus Christus heri, & hodie: ipse & in sæcula.
9 Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci. Optimum est enim gratia stabilire cor, non escis : quæ non profuerunt ambulantibus in eis.
10 Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deserviunt.
*Lev. 18 f 27. 11 * Quorum enim animalium infertur sanguis pro peccato in Sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra castra.
C 12 Propter quod & Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est.
13 Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium ejus portantes.
*Mich. 2. c. 10. 14 * Non enim habemus hîc manentem civitatem, sed futuram inquirimus.
15 Per ipsum ergo offerimus hostiam laudis semper Dei, id est, fructum labiorum confitentium nomini ejus.
16 Beneficentiæ autem, & communionis nolite oblivisci : talibus enim hostiis promeretur Deus.
17 Obedite præpositis vestris, & subjacete eis. Ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes : hoc enim non expedit vobis.
D 18 Orate pro nobis : confidimus enim quia bonum conscientiam habemus in omnibus benè volentes conversari.
19 Ampliùs autem deprecor vos hoc facere, quò celeriùs restituar vobis.
20 Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis pastorem magnum ovium, in sanguine testamenti æterni, Dominum nostrum Jesum Christum,
21 Aptet vos in omni bono, ut faciatis ejus voluntatem : faciens in vobis quod placeat coram se per Jesum Christum : cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.
22 Rogo autem vos fratres, ut sufferatis verbum solatij. Etenim perpaucis scripsi vobis.
23 Cognoscite fratrem nostrum Timotheum dimissum : cum quo (si celerius venerit) videbo vos.
24 Salutare omnes præpositos vestros, & omnes sanctos. Salutant vos de Italia fratres.
25 Gratia cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA CATHOLICA BEATI JACOBI APOSTOLI.

Caput Primum.

Docet tentationum utilitatem, & sapientiam à Deo cum confidentia postulandam : Deus tentator non est aut auctor peccati, sed ab eo procedit omnis bona donatio : hortatur ut ad audiendum veloces, ad loquendum verò & ad iram tardi sint : nec satis est veritatem audire, nisi illa opere compleatur : subdit etiam quænam sit vera & immaculata religio.

A 1 JACOBUS Dei & Domini nostri Jesu Christi servus, duodecim tribubus, quæ sunt in dispersione, salutem.
2 Omne gaudium existimate fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis :
*Rom. 5. a 3. 3 * Scientes quòd probatio fidei vestræ patientiam operatur,
4 Patientia autem opus perfectum habet : ut sitis perfecti & integri, in nullo deficientes.
5 Si quis autem vestrûm indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat : & dabitur ei.
B 6 * Postulet autem in fide nihil hæsitans : qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento movetur & circumfertur.
*Matt. 7. b 7. 21. b. 22. Mar. 11. c. 24. Luc. 11. b. 9. Joan. 14. b. 13. 16. c. 21. 24. 7 Non ergo æstimet homo ille quòd accipiat aliquid à Domino.
8 Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis.
*Eccli. 14. c. 18. Isa. 40. b. 6. 1. P. 1. d. 24. 9 Glorietur autem frater humilis in exaltatione sua ;
10 Dives autem in humilitate sua, * quoniam sicut flos fœni transibit.
11 Exortus est enim sol cum ardore, & arefecit fœnum, & flos ejus decidit, & decor vultus ejus deperiit : ita & dives in itineribus suis marcescet.
*Job. 5. c. 17. 12 * Beatus vir, qui suffert tentationem : quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.
Ç 13 Nemo cùm tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur : Deus enim intentator malorum est : ipse autem neminem tentat.
14 Unusquisque verò tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus.
15 Deinde concupiscentia cùm conceperit, parit peccatum : peccatum verò cùm consummatum fuerit, generat mortem.
16 Nolite itaque errare fratres mei dilectissimi.
17 Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est, descendens à Patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.
18 Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creaturæ ejus.
*Prov. 17. d. 27. 19 Scitis fratres mei dilectissimi. * Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram.
D 20 Ira enim viri, justitiam Dei non operatur.
21 Propter quod abjicientes omnem immunditiam, & abundantiam malitiæ, in mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras.
*Mat 7. c. 21. 24. Rom. 2. c. 13. 22 * Estote autem factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes vosmetipsos.
23 Quia si quis auditor est verbi, & non factor : hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis suæ in speculo :
24 Consideravit enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit.
25 Qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliviosus factus, sed factor operis : hic beatus in facto suo erit.
26 Si quis autem putat se religiosum esse, non refrænans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio.
27 Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem, hæc est : Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo.

Caput II.

Monet ne personarum respectu moveantur: qui enim unicum legis præceptum transgreditur, legis transgressor est: hortatur ut operibus misericordiæ incumbant, ostendens quod homo per opera justificetur: nam fides sine operibus mortua est.

A 1 Fratres mei, nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi gloriæ.

Levit. 19. c. 15. Deut. 1. c. 17. 16. d. 16. Prov. 24. c. 2. Eccli. 42. d. 1.

2 Etenim si introierit in conventum vestrum vir aureum annulum habens in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu,

3 Et intendatis in eum qui indutus est veste præclara, & dixeritis ei: Tu sede hîc benè: pauperi autem dicatis: Tu sta illic; aut sede sub scabello pedum meorum:

4 Nónne judicatis apud vosmetipsos, & facti estis judices cogitationum iniquarum?

B 5 Audite fratres mei dilectissimi, nónne Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & heredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se?

6 Vos autem exhonorastis pauperem. Nónne divites per potentiam opprimunt vos, & ipsi trahunt vos ad judicia?

7 Nónne ipsi blasphemant bonum nomen, quod invocatum est super vos?

8 Si tamen legem perficitis regalem secundùm scripturas: * Diliges proximum tuum sicut teipsum: benè facitis:

* Lev. 19. d. 8. Matth. 22. d. 9. Marc. 12. c. 31. Rom. 13. c. 9. Gal. 5. c. 14.

9 * Si autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege quasi transgressores.

* Sup. a.

10 * Quicumque autem totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.

* Matt. 5. c. 19.

11 Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit & Non occides. Quòd si non mœchaberis, occides autem, factus es transgressor legis.

C 12 Sic loquimini, & sic facite, sicut per legem libertatis incipientes judicari.

13 Judicium enim sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam: superexaltat autem misericordia judicium.

14 Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare eum?

* 1. Joan. 3. c. 17.

15 * Si autem frater & soror nudi sint, & indigeant victu quotidiano.

16 Dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace calefacimini & saturamini: non dederitis autem eis, quæ necessaria sunt corpori, quid proderit?

17 Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa.

18 Sed dicet quis: Tu fidem habes, & ego opera habeo. ostende mihi fidem tuam sine operibus: & ego ostendam tibi ex operibus fidem meam.

D 19 Tu credis quoniam unus est Deus: Benè facis: & dæmones credunt, & contremiscunt.

20 Vis autem scire ô homo inanis: quoniam fides sine operibus mortua est?

* Gen. 22. b 9.

21 * Abraham pater noster, nónne ex operibus justificatus est, offerens Isaac filium suum super altare?

22 Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides consummata est?

23 Et suppleta est Scriptura, dicens: * Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam, & amicus Dei appellatus est.

* Gen. 15. b. 6. Rom. 4. a 3. Gal 3. a. 6.

24 Videtis quoniam ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantùm?

25 Similiter * & Rahab meretrix, nónne ex operibus justificata est, suscipiens nuntios, & alia via ejiciens?

* Ios. 2. a. 4.

26 Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.

Caput III.

Linguæ mala recenset, quam difficillimum est rectè gubernare, subditque differentiam inter sapientiam terrenam & cælestem.

A 1 Nolite plures magistri fieri fratres mei, scientes quoniam majus judicium sumitis.

Matth. 23. a 8.

2 In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit: hic perfectus est vir. potest etiam fræno circumducere totum corpus.

3 Si autem equis fræna in ora mittimus ad consentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus.

4 Ecce & naves, cùm magnæ sint, & à ventis validis minentur, circumferuntur à modico gubernaculo ubi impetus dirigentis voluerit.

B 5 Ita & lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat. Ecce quantus ignis quàm magnam silvam incendit!

6 Et lingua ignis est, universitas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam nativitatis nostræ, inflammata à gehenna.

7 Omnis enim natura bestiarum, & volucrum, & serpentium, & ceterorum domantur, & domita sunt à natura humana:

8 Linguam autem nullus hominum domare potest: inquietum malum, plena veneno mortifero.

C 9 In ipsa benedicimus Deum & Patrem: & in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt.

10 Ex ipso ore procedit benedictio, & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri.

11 Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem, & amaram aquam?

12 Numquid potest, fratres mei, ficus uvas facere, aut vitis ficus? Sic neque salsa dulcem potest facere aquam.

13 Quis sapiens, & disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientiæ.

D 14 Quòd si zelum amarum habetis, & contentiones sunt in cordibus vestris: nolite gloriari, & mendaces esse adversus veritatem.

15 Non est enim ista sapientia desursum descendens; sed terrena, animalis, diabolica.

16 Ubi enim zelus & contentio: ibi inconstantia, & omne opus pravum.

17 Quæ autem desursum est sapientia, primùm quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia, & fructibus bonis, non judicans, sine simulatione.

18 Fructus autem justitiæ, in pace seminatur, facientibus pacem.

CAPUT IV.

Concupiscentiis non est obsequendum, sed diabolo resistendum, & Deo appropinquandum, mutuaque dilectioni studendum, rebus incertis Divinæ providentiæ commissis.

A 1 UNde bella & lites in vobis? Nónne hinc? ex concupiscentiis vestris, quæ militant in membris vestris?

2 Concupiscitis, & non habetis: occiditis, & zelatis: & non potestis adipisci: litigatis, & belligeratis, & non habetis, propter quod non postulatis.

3 Petitis, & non accipitis: eò quòd malè petatis: ut in concupiscentiis vestris insumatis.

B 4 Adulteri, nescitis quia amicitia hujus mundi, inimica est Dei? Quicumque ergo voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei constituitur.

5 An putatis quia inaniter scriptura dicat: Ad invidiam concupiscit spiritus, qui habitat in vobis?

6 Majorem autem dat gratiam. Propter quod dicit: * Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. * Prov. 8. d 34. 1 Pet. 5. b. 5.

7 Subditi ergo estote Deo: resistite autem diabolo, & fugiet à vobis.

8 Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Emundate manus, peccatores: & purificate corda, duplices animo.

C 9 Miseri estote, & lugete, & plorate: risus vester in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem.

* 1. Pet. 5. b. 6. 10 * Humiliamini in conspectu Domini, & exaltabit vos.

11 Nolite detrahere alterutrum fratres. Qui detrahit fratri, aut qui judicat fatrem suum, detrahit legi, & judicat legem. Si autem judicas legem, non es factor legis, sed judex.

12 Unus est legislator, & judex, qui potest perdere, & liberare.

D 13 * Tu autem quis es, qui judicas proximum? * Rom. 14. a. 4. Ecce nunc qui dicitis: Hodie, aut crastino ibimus in illam civitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus:

14 Qui ignoratis quid erit in crastino.

15 Quæ est enim vita vestra? vapor est ad modicum patens, & deinceps exterminabitur. Pro eo ut dicatis: Si Dominus voluerit; &: Si vixerimus, faciemus hoc, aut illud.

16 Nunc autem exultatis in superbiis vestris. Omnis exultatio talis, maligna est.

17 Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum est illi.

CAPUT V.

Divitibus pauperum oppressoribus gravem comminatur ultionem, pauperes verò ad longanimitatem hortatur: juramentum fugiendum, & infirmi à presbyteris oleo ungendi, ac peccata inviconfitenda: quàm efficax sit justi oratio: errantes ad veritatem sint reducendi.

A 1 AGite nunc divites, plorate ululantes in miseriis vestris, quæ advenient vobis.

2 Divitiæ vestræ putrefactæ sunt: & vestimenta vestra à tineis comesta sunt.

3 Aurum & argentum vestrum æruginavit: & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in novissimis diebus.

4 Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat: & clamor eorum in aures Domini sabaoth introivit.

5 Epulati estis super terram, & in luxuriis enutristis corda vestra, in die occisionis.

6 Addixistis, & occidistis justum, & non restitit vobis.

7 Patientes igitur estote fratres, usque ad adventum Domini. Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum, & serotinum. B

8 Patientes igitur estote & vos, & confirmate corda vestra: quoniam adventus Domini appropinquavit.

9 Nolite ingemiscere fratres in alterutrum, ut non judicemini. Ecce judex ante januam assistit.

10 Exemplum accipite, fratres, exitus mali, laboris, & patientiæ, Prophetas: qui locuti sunt in nomine Domini.

11 Ecce beatificamus eos, qui sustinuerunt. Sufferentiam Job audistis, & finem Domini vidistis, quoniam misericors Dominus est, & miserator. C

12 Ante omnia autem fratres mei * nolite jurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque juramentum. Sit autem sermo vester: Est, est: Non, non: ut non sub judicio decidatis. * Matt. 5. c. 34.

13 Tristatur aliquis vestrûm? oret: Æquo animo est? psallat.

14 Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: D

15 Et oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei.

16 Confitemini ergo alterutrum peccata vestra, & orate pro invicem ut salvemini: multum enim valet deprecatio justi assidua.

17 Elias homo erat similis nobis passibilis: * & oratione oravit ut non plueret super terram, & non pluit annos tres, & menses sex. * 3. Reg. 17. a. 1. Luc. 4. d 25.

18 Et rursum oravit: & cælum dedit pluviam, & terra dedit fructum suum.

19 Fratres mei, si quis ex vobis erraverit à veritate, & converterit quis eum:

20 Scire debet, quoniam qui convertit fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI PRIMA.

CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit de vocatione ad fidem & vitam æternam, quæ tamen per multas tribulationes acquiritur, de qua Prophetæ vaticinati sunt: hortatur eos ad vitæ munditiam, ut qui Christi sanguine redempti sunt.

1 PETRUS Apostolus Jesu Christi, electis A advenis dispersionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, & Bithyniæ,

2 Secundùm præscientiam Dei Patris, in sanctificationem Spiritus, in obedientiam, & asperſionem

aſperſionem ſanguinis Jeſu Chriſti: Gratia vobis & pax multiplicetur.

*1.Cor. 1.a.3. Ephes.1. a.3. 3 *Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui ſecundùm miſericordiam ſuam magnam regeneravit nos in ſpem vivam, per reſurrectionem Jeſu Chriſti ex mortuis,

4 In hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſcibilem, conſervatam in cælis in vobis,

B 5 Qui in virtute Dei cuſtodimini per fidem in ſalutem, paratam revelari in tempore noviſſimo.

6 In quo exultabitis, modicum nunc ſi oportet contriſtari in varis tentationibus.

7 Ut probatio veſtræ fidei multò pretioſior auro (quod per ignem probatur) inveniatur in laudem, & gloriam, & honorē, in revelatione Jeſu Chriſti:

8 Quem cùm non videritis, diligitis: in quem nunc quoque non videntes creditis: credentes autem exultabitis lætitia inenarrabili, & glorificata:

9 Reportantes finem fidei veſtræ, ſalutem animarum.

10 De qua ſalute exquiſierunt, atque ſcrutati ſunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt:

11 Scrutantes in quod vel quale tempus ſignificaret in eis Spiritus Chriſti: prænuntians eas quæ in Chriſto ſunt paſſiones, & poſteriores glorias:

C 12 Quibus revelatum eſt, quia non ſibimetipſis, vobis autem miniſtrabant ea, quæ nunc nuntiata ſunt vobis per eos qui evangelizaverunt vobis, Spiritu ſancto miſſo de cælo, in quem deſiderant Angeli proſpicere.

13 Propter quod ſuccincti lumbos mentis veſtræ, ſobrij perfectè ſperate in eam, quæ offertur vobis, gratiam, in revelationem Jeſu Chriſti:

14 Quaſi filij obedientiæ, non configurati prioribus ignorantiæ veſtræ deſideriis:

15 Sed ſecundùm eum, qui vocavit vos, Sanctum; & ipſi in omni converſatione ſancti ſitis:

*Levit. 11. & 44. 19. & 20. 26. a.7. 16 Quoniam ſcriptum eſt: *Sancti eritis, quoniam ego Sanctus ſum.

*Deut. 10.d 17. Rom.2. b. 11. Gal.2. b.6. 17 Si patrem invocatis eum, qui *ſine acceptione perſonarum judicat ſecundùm uniuſcujuſque opus, in timore incolatus veſtri tempore converſamini.

D 18 Scientes quòd non corruptibilibus auro vel argento redempti eſtis de vana veſtra converſatione paternæ traditionis:

*1.Cor. 6.d.20. 7.d.23. Hebr.9. d.14. 1 Joan. 1.c.7 Apoc 1. b. 5. 19 *Sed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti, & incontaminati:

20 Præcogniti quidem ante mundi conſtitutionē, manifeſtati autē noviſſimis tēporibus propter vos,

21 Qui per ipſum fideles eſtis in Deo, qui ſuſcitavit eum à mortuis, & dedit ei gloriam, ut fides veſtra, & ſpes eſſet in Deo:

22 Animas veſtras caſtificantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore, ſimplici ex corde invicem diligite attentiùs:

23 Renati non ex ſemine corruptibili, ſed incorruptibili per verbum Dei vivi, & permanentis in æternum.

*Eccl. 14.c 8. Iſa.40. b. 6. ac 1. b. 10. 24 *Quia omnis caro ut fœnum: & omnis gloria ejus tamquam flos fœni: exaruit fœnum, & flos ejus decidit.

25 Verbum autem Domini manet in æternum: hoc eſt autem verbum, quod evangelizatum eſt in vos.

CAPUT II.

Exclusa omni fictione, regenerati ad Chriſtum lapidem vivum accedant credentes, qui ſunt genus electum, cùm priùs eſſent populus abjectus: hortatur ut tamquam peregrini ab omnibus mundanis abſtineant, ſuperioribus obtemperent, afflictionéſque ad Chriſti imitationem ferant.

1 DEponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulationes, & invidias, & omnes detractiones, A *Rom 9. a. 4. Eph. 4. e. 22. Col. 3. b. 8 Hebr. 12.a.1;

2 Sicut modò geniti infantes, rationabile, ſine dolo lac concupiſcite; ut in eo creſcatis in ſalutem:

3 Si tamen guſtaſtis quoniam dulcis eſt Dominus.

4 Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum, & honorificatum:

5 Et ipſi tamquam lapides vivi ſuperædificamini, domus ſpiritualis, ſacerdotium ſanctum, offerre ſpirituales hoſtias, acceptabiles Deo per Jeſum Chriſtum.

6 Propter quod continet Scriptura: *Ecce pono in Sion lapidem ſummum angularem, electum, pretioſum: & qui crediderit in eum, non confundetur. B *Iſa.28 d. 16. Rom.9. g. 33.

7 Vobis igitur honor credentibus: non credentibus autem *lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli; *Pſ.117. c. 22. Iſa. 8. c. 14. Matt. 12.d.42. Act. 4. b. 11.

8 Et lapis offenſionis, & petra ſcandali, his qui offendunt verbo, nec credunt in quo & poſiti ſunt.

9 Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis: ut virtutes annuntietis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen ſuum.

10 *Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei: qui non conſecuti miſericordiam, nunc autem miſericordiam conſecuti. *Oſee 2.d.24. Rom.9. f. 25.

C 11 *Chariſſimi, obſecrò vos tamquam advenas & peregrinos abſtinere vos à carnalibus deſideriis, quæ militant adverſus animam, *Rom. 13.d. 14. Gal. 5. c. 26.

12 Converſationem veſtram inter gentes habentes bonam: ut in eo, quòd detrectant de vobis tamquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos conſiderantes, glorificent Deum in die viſitationis.

13 *Subjecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum: ſive regi, quaſi præcellenti; *Rom. 13 a.1.

14 Sive ducibus, tamquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum:

15 Quia ſic eſt voluntas Dei, ut benè facientes obmutеſcere faciatis imprudentiam hominum ignorantium;

16 Quaſi liberi, & non quaſi velamen habentes malitiæ libertatem, ſed ſicut ſervi Dei.

17 Omnes honorate: *fraternitatem diligite: Deum timete: Regem honorificate. *Rom. 12.b.10.

18 *Servi ſubditi eſtote in omni timore dominis, non tantùm bonis & modeſti, ſed etiam dyſcolis. *Epheſ. 6.a 5. Col. 3. d. 22. Tit. 2. c 9.

19 Hæc eſt enim gratia, ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias, patiens injuſtè. D

20 Quæ enim eſt gloria, ſi peccantes, & colaphizati ſuffertis? Sed ſi benè facientes patienter ſuſtinetis; hæc eſt gratia apud Deum.

21 In hoc enim vocati estis : quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus.

* Isa. 53 c. 9. 22 * Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus :

23 Qui cùm malediceretur, non maledicebat : cùm pateretur, non comminabatur : tradebat autem judicanti se injustè :

* Isa. 53. b. 5. 1. Ioan 3. a 5 24 * Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum : ut peccatis mortui, justitiæ vivamus : cujus livore sanati estis.

25 Eratis enim sicut oves errantes, sed conversi estis nunc ad pastorem & episcopum animarum vestrarum.

Caput III.

De mutua inter conjuges conversatione, & mulierum ornatu : hortatur ad varias virtutes, ùtque Christi exemplo ferant adversa : & quòd per Baptismum salvamur in similitudinem eorum qui in arca Noë salvabantur.

A 1 Similiter & mulieres subditæ sint viris suis : ut & si qui non credunt verbo, per mulierum conversationem sine verbo lucrifaciant, Ephes. 5 c. 22. Col 3 c. 18.

2 Considerantes in timore castam conversationem vestram.

* 1 Tim. 2. c. 9. 3 * Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus :

4 Sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples.

5 Sic enim aliquando & sanctæ mulieres, sperantes in Deo, ornabant se, subjectæ propriis viris.

* Gen. 18. b. 12. 6 * Sicut Sara obediebat Abrahæ, dominum eum vocans : cujus estis filiæ benefacientes, & non pertimentes ullam perturbationem.

B 7 * Viri similiter cohabitantes secundùm scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem, tamquam & coheredibus gratiæ vitæ : ut non impediantur orationes vestræ. * 1 Cor. 7. a. 3.

8 In fine autem, omnes unanimes, compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles :

* Prov. 17. b. 13. Rom. 12. d. 17. 1. Thess. 5. c 15. 9 * Non reddente malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed è contrario benedicentes : quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hereditate possideatis.

* Ps. 33. c 13. 10 * Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos, coërceat linguam suam à malo, & labia ejus ne loquantur dolum.

* Isa. 1. d. 16. C 11 * Declinet à malo, & faciat bonum : inquirat pacem, & sequatur eam :

12 Quia Oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum : Vultus autem Domini super facientes mala.

13 Et quis est qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis ?

* Matt. 5 a. 10. 14 * Sed & si quid patimini propter justitiam, beati. Timorem autem eorum ne timueritis, & non conturbemini.

15 Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est, spe.

* Sup. 2. c. 12. 16 * Sed cum modestia, & timore conscientiam habentes bonam : ut in eo, quòd detrahunt vobis, confundantur, qui calumniantur vestram bonam in Christo conversationem.

17 Melius est enim benefacientes (si voluntas Dei velit) pati, quàm malefacientes. D

* Rom. 5. b. 6. Heb 9. g. 28. 18 * Quia & Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu.

18 In quo & his, qui in carcere erant, spiritibus veniens prædicavit :

*Gen. 7. b 7. Matth. 24. c. 7. Luc. 17. f. 26. 20 Qui increduli fuerant aliquando, * quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë, cùm fabricaretur arca : in qua pauci, id est octo animæ salvæ factæ sunt per aquam.

21 Quod & vos nunc similis formæ salvos facit baptisma : non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem Jesu Christi,

22 Qui est in dextera Dei, deglutiens mortem ut vitæ æternæ heredes efficeremur : profectus in cælum, subjectis sibi angelis, & potestatibus, & virtutibus.

Caput IV.

Christi morte redemptos hortatur ut pergant præterita devitare peccata ; incumbentes orationibus ac mutuæ dilectioni, semper omnia in Dei gloriam referentes, & gaudentes si propter Christum pati oporteat.

1 Christo igitur passo in carne, & vos eadem A cogitatione armamini, quia qui passus est in carne, desiit à peccatis :

*Eph. 4. e. 23. 2 * Ut jam non desideriis hominum, sed voluntati Dei, quod reliquum est in carne vivat temporis.

3 Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatem Gentium consummandam, his qui ambulaverunt in luxuriis, desideriis, vinolentiis, comessationibus, potationibus, & illicitis idolorum cultibus.

4 In quo admirantur non concurrentibus vobis in eamdem luxuriæ confusionem, blasphemantes.

5 Qui reddent rationem ei, qui paratus est judicare vivos & mortuos.

6 Propter hoc enim & mortuis evangelizatum B est : ut judicentur quidem secundùm homines in carne, vivant autem secundùm Deum in Spiritu.

7 Omnium autem finis appropinquavit. Estote itaque prudentes, & vigilate in orationibus.

8 Ante omnia autem, mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes : quia * charitas operit multitudinem peccatorum. *Prov. 10. b. 12. * Rom. 12. c. 13. Hebr. 13. a 2.

9 * Hospitales invicem * sine murmuratione.

10 * Unusquisque, sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni * dispensatores multiformis gratiæ Dei. C *Philip. 2. b 14. * Rom. 12. b. 6. * 1 Cor. 4. a. 2.

11 Si quis loquitur, quasi sermones Dei : si quis ministrat, tamquam ex virtute, quam administrat, Deus : ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum : cui est gloria, & imperium in sæcula sæculorum : Amen.

12 Charissimi, nolite peregrinari in fervore, qui ad tentationem vobis fit, quasi novi aliquid vobis contingat :

13 Sed communicantes Christi passionibus gaudete, ut & in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes.

14 Si exprobramini in nomine Christi, beati D eritis:

eritis: quoniam quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est ejus Spiritus, super vos requiescit.

15 Nemo autem vestrûm patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor.

16 Si autem ut Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum in isto nomine.

17 Quoniam tempus est ut incipiat judicium à domo Dei. Si autem primùm à nobis: quis finis eorum, qui non credunt Dei Evangelio?

*prov. 11. d. 31. 18 * Et si justus vix salvabitur, impius & peccator ubi parebunt?

19 Itaque & hi qui patiuntur secundùm voluntatem Dei, fideli Creatori commendent animas suas in benefactis.

Caput V.

Seniores orat ut verbo & exemplo pascant gregem Dei, juniores autem illis subditi sint: hortatur omnes ut sese demittant, divinæ curæ totos se tradentes, & in sobrietate ac fide diabolo resistentes.

A 1 Seniores ergo, qui in vobis sunt, obsecro, consenior & testis Christi passionum: qui & ejus, quæ in futuro revelanda est, gloriæ cõmunicator:

2 Pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coactè, sed spontaneè secundùm Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntariè:

3 Neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.

B 4 Et cùm apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.

5 Similiter adolescentes subditi estote senioribus. * Omnes autem invicem humilitatem insinuate, * quia Deus superbis resistit: humilibus autem dat gratiam.

*Rom. 12. b. 10. *Iac. 4. b. 6. * Iac. 4. c. 10.

6 * Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis:

*Ps. 54. d. 23. Mat. 6. c. 25. Luc. 12. c. 22. 7 * Omnem solicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.

8 Sobrij estote, & vigilate: quia adversarius vester diabolus tamquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret:

C 9 Cui resistite fortes in fide: scientes eamdẽ passionẽ ei, quæ in mũdo est, vestræ fraternitati fieri.

10 Deus autem omnis gratiæ, qui vocavit nos in æternam suam gloriam in Christo Jesu, modicum passos ipse perficiet, confirmabit, solidabitque.

D 11 Ipsi gloria, & imperium in sæcula sæculorum. Amen.

12 Per Silvanum fidelem fratrem vobis, ut arbitror, breviter scripsi: obsecrans & contestans, hanc esse veram gratiam Dei, in qua statis.

13 Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone coëlecta, & Marcus filius meus.

14 Salutate invicem in osculo sancto. Gratia vobis omnibus, qui estis in Christo Jesu. Amen.

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI SECUNDA

Caput Primum.

Hortatur ut memores maximorum quæ à Deo acceperunt donorum, per varias scandant virtutes, ut sic introitus in regnum Domini illis ministretur: dicitque se brevi moriturum, & suæ doctrinæ certitudinem ostendit ex Christo doctore, quem & vox Patris & Prophetæ commendarunt.

A 1 Simon Petrus, servus & Apostolus Jesu Christi, iis qui coæqualem nobiscum sortiti sunt fidem in justitia Dei nostri, & Salvatoris Jesu Christi.

2 Gratia vobis & pax adimpleatur in cognitione Dei, & Christi Jesu Domini nostri:

3 Quomodo omnia nobis divinæ voluntatis suæ, quæ ad vitam & pietatem donata sunt, per cognitionem ejus, qui vocavit nos, propria gloria & virtute,

4 Per quem maxima & prætiosa nobis promissa donavit: ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ: fugientes ejus, quæ in mundo est, concupiscentiæ corruptionem.

5 Vos autem curam omnem subinferentes, ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientia. B

6 In scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem,

7 In pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem.

8 Hæc enim si vobiscum adsint, & superent, non vacuos, nec sine fructu vos constituent in Domini nostri Jesu Christi cognitione.

9 Cui enim non præstò sunt hæc, cæcus est, & manu tentans, oblivionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum,

10 Quapropter fratres magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis: hæc enim facientes, non peccabitis aliquando. C

11 Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi,

12 Propter quod incipiam vos semper commonere de his; & quidem scientes & confirmatos vos in præsenti veritate.

13 Justum autem arbitror quamdiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commonitione:

14 Certus quòd velox est depositio tabernaculi mei, secundùm quod & Dominus noster Jesus Christus * significavit mihi. *Ioan. 21. d. 19

15 Dabo autem operam & frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis.

16 * Non enim doctas fabulas secuti, nota fecimus vobis Domini nostri Jesu Christi virtutem & præsentiam: sed speculatores facti illius magnitudinis. *1 Cor. 1. c. 17.

17 Accipiens enim à Deo Patre honorem & gloriam, voce delapsa ad eum hujuscemodi à magnifica gloria: * Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite. D * Matt. 17. d. 5.

18 Et hanc vocem nos audivimus de cælo allatam, cùm essemus cum ipso in monte sancto.

19 Et habemus firmiorem propheticum sermonem: cui benefacitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies eluceat, & lucifer oriatur in cordibus vestris:

*1. Tim. 3. d. 16 20 Hoc primùm intelligentes, * quòd omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit.

21 Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines,

CAPUT II.

Pseudoprophetæ multos seducent, verùm acriter punientur, sicut de malis actum est tempore diluvij, & de Sodomitis: prosequitur autem pravos mores horum, quos admodum effusos dicit in libidinem.

A 1 FUerunt verò & pseudoprophetæ in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducent secta perditionis, & eum: qui emit eos, Dominum negant, superducentes sibi celerem perditionem.

2 Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur:

3 Et in avaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur: quibus judicium jam olim non cessat; & perditio eorum non dormitat.

*Iob.4. d.18. Iud. b 6. 4 * Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in judicium reservari.

*Gen. 7. a 1. 5 Et originali mundo non pepercit, * sed octavum Noë justitiæ præconem custodivit, diluvium mundo impiorum inducens.

*Gen. 19.c.25. B 6 Et civitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens eversione damnavit: exemplum eorum, qui impiè acturi sunt, ponens:

7 Et justum Lot oppressum à nefandorum injuria ac luxuriosa conversatione eripuit:

8 Aspectu enim, & auditu justus erat: habitans apud eos, qui de die in diem animam justam iniquis operibus cruciabant.

9 Novit Dominus pios de tentatione eripere: iniquos verò in diem judicij reservare cruciandos:

10 Magis autem eos, qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant, dominationemque contemnunt, audaces, sibi placentes, sectas non metuunt introducere blasphemantes:

11 Ubi angeli fortitudine & virtute cùm sint majores, non portant adversùm se execrabile judicium.

12 Hi verò velut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem & in perniciē in his quæ ignorant blasphemantes in corruptione sua peribunt:

C 13 Percipientes mercedem injustitiæ, voluptatem existimantes diei delicias: coinquinationes, & maculæ deliciis affluentes, in conviviis suis luxuriantes vobiscum,

14 Oculos habentes plenos adulterij, & incessabilis delicti. Pellicientes animas instabiles, cor exercitatum avaritia habentes, maledictionis filij:

* Iud. v.11. 15 Derelinquentes rectam viam erraverunt, * secuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amavit:

16 Correptionem verò habuit suæ vesaniæ: * Num. 22.c.28. subjugale mutum animal, * hominis voce loquens, prohibuit prophetæ insipientiam.

* Iud. v.12. 17 * Hi sunt fontes sine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reservatur.

D 18 Superbia enim vanitatis loquentes, pelliciunt in desideriis carnis luxuriæ eos, qui paululùm effugiunt, qui in errore conversantur:

19 Libertatem illis promittentes, cùm ipsi servi sint corruptionis: * Ioan. 8.d.34. Rom. 6. c. 6. b. 20. à quo enim qui superatus est, hujus & servus est.

20 Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi, * his rursus implicati superantur: facta sunt eis * posteriora deteriora prioribus. * Heb. 6.a.4. * Matt. 12.d.45

21 Melius enim erant illis non cognoscere viam justitiæ, quàm post agnitionem, retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato.

22 Contigit enim eis illud veri proverbij: * Canis reversus ad suum vomitum; &, Sus lota in volutabro luti. *Prov. 26.b.11

CAPUT III.

Propter quosdam illusores secundum Domini adventum negantes, astruit futuram mundi renovationem, cùm brevi & insperatò Dominus adveniet: ad cujus adventum monet ut se præparent, laudans Pauli scripta quæ indocti depravant.

1 HAnc ecce vobis, charissimi, secundam scribo epistolam, in quibus vestram excito in commonitione sinceram mentem. A

2 Ut memores sitis eorum, quæ prædixi, verborum à sanctis Prophetis, & Apostolorum vestrorum, præceptorum Domini & Salvatoris.

3 Hoc primùm scientes, quòd venient * in novissimis diebus in deceptione illusores, juxta proprias concupiscentias ambulantes, *1.Tim. 4 a 1. 2.Tim. 3.a.1. Iac. 5.a.3. d.18.

4 Dicentes: * Ubi est promissio, aut adventus ejus? ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creaturæ. * Ezec. 12.g.27.

5 Latet enim eos hoc volentes, quòd cæli erant priùs, & terra, de aqua & per aquam consistens Dei verbo: B

6 Per quæ, ille tunc mundus aqua inundatus periit.

7 Cæli autem qui nunc sunt, & terra, eodem verbo repositi sunt, igni reservati in diem judicij, & perditionis impiorum hominum.

8 Unum verò hoc non lateat vos, charissimi, quia unus dies apud Dominum sicut mille anni, & mille anni sicut dies unus.

9 Non tardat Dominus promissionem suam: sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.

10 * Adveniet autem dies Domini ut fur: in quo cæli magno impetu transient, elementa verò calore solventur, terra autem & quæ in ipsa sunt opera, exurentur. *1.Thes. 5.a.2. Apoc.3 a.3.16. c.15.

11 Cùm igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus & pietatibus,

12 Expectantes & properantes in adventum diei Domini, per quem cæli ardentes solventur, & elementa ignis ardore tabescent?

13 * Novos verò cælos, & novam terram secundùm promissa ipsius expectamus, in quibus justitia habitat. * Is.65. c.17.66. g.22. Apoc.21 a.1.

14 Propter quod charissimi hæc exspectantes, satagite immaculati & inviolati ei inveniri in pace.

15 Et * Domini nostri longanimitatem, salutem arbitramini: sicut & charissimus frater noster Paulus secundùm datam sibi sapientiam scripsit vobis, * Rom. 2.a.4. D

16 Sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his: in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles depravant, sicut & ceteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.

17 Vos igitur fratres præscientes custodite:

ne

ne insipientium errore traducti excidatis à propria firmitate,

17 Crescite verò in gratia, & in cognitione Domini nostri & Salvatoris Jesu Christi. Ipsi gloria & nunc, & in diem æternitatis. Amen.

EPISTOLA BEATI JOANNIS APOSTOLI PRIMA.

Caput Primum.

Joannes quod de Christo vidit & audivit, aliis annuntiat, ut unà cum ipso societur Deo & Christo ejus filio, cujus sanguine hominum peccata mundantur: porrò qui se peccasse negat, Deum mendacem facit.

A 1 QUOD fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus; & manus nostræ contrectaverunt de verbo vitæ:

2 Et vita manifestata est, & vidimus, & testamur, & annuntiamus vobis vitam æternam: quæ erat apud Patrem, & apparuit nobis:

3 Quod vidimus & audivimus, annuntiamus vobis, ut & vos societatem habetis nobiscum, & societas nostra sit cum Patre, & cum Filio ejus Jesu Christo.

B 4 Et hæc scribimus vobis ut gaudeatis, & gaudium vestrum sit plenum.

5 Et hæc est annuntiatio, quam audivimus ab eo, & annuntiamus vobis: * Quoniam Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ. *Ioan. 8.b.12.

6 Si dixerimus quoniam societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & veritatem non facimus.

7 Si autem in luce ambulamus, sicut & ipse est in luce; societatem habemus ad invicem, & sanguis Jesu Christi, Filij ejus, emundat nos ab omni peccato. *Heb.9. d.14. 1.Pet.1. d.19. Apoc. b 5.

8 * Si dixerimus quoniam peccatum non habemus; ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. *3.Reg. 8.c.46. 2 Par.6. f.36. Prov 20 b.9. Eccle.7. c.21.

9 Si confiteamur peccata nostra; fidelis est, & justus, ut remittat nobis peccata nostra & emundet nos ab omni iniquitate.

10 Si dixerimus quoniam non peccavimus; mendacem facimus eum, & verbum ejus non est in nobis.

Caput II.

Jesus Christus advocatus noster est apud Patrem, & propitiatio pro peccatis totius mundi: observatione autem mandatorum Dei comprobatur vera Dei notitia ac dilectio: quòd sit vetus novum mandatum: quis sit in luce & in tenebris: variis scribit ætatibus, revocans à mundi dilectione & ab hæreticis, ac monens ut semel acceptæ fidei adhæreant, sequentes ductum Spiritus sancti.

A 1 FIlioli mei, hæc scribo vobis, ut non peccetis. Sed si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum:

2 Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris; non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi.

3 Et in hoc scimus quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observemus.

4 Qui dicit se nosse eum, & mandata ejus non custodit, mendax est, & in hoc veritas non est.

5 Qui autem servat verbum ejus, verè in hoc charitas Dei perfecta est: & in hoc scimus quoniam in ipso sumus.

6 Qui dicit se in ipso manere, debet, sicut ille ambulavit, & ipse ambulare.

7 Charissimi, non mandatum novum scribo vobis, sed mandatum vetus, quod habuistis ab initio: Mandatum vetus, est verbum quod audistis: B

8 * Iterùm mandatum novum scribo vobis, quod verum est & in ipso, & in vobis: quia tenebræ transierunt, & verum lumen jam lucet. *ioan. 13.d.34 15.b.12

9 Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc.

10 * Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & scandalum in eo non est. *Inf.3. c.14.

11 Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est & in tenebris ambulat, & nescit quò eat: quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus.

12 Scribo vobis, filioli, quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen ejus.

13 Scribo vobis patres, quoniam cognovistis eum, qui ab initio est. Scribo vobis adolescentes, quoniam vicistis malignum.

14 Scribo vobis infantes, quoniam cognovistis patrem. Scribo vobis juvenes, quoniam fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, & vicistis malignũ.

15 Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo: C

16 Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, superbia vitæ: quæ non est ex Patre, sed ex mundo est.

17 Et mundus transit, & concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.

18 Filioli, novissima hora est: & sicut audistis quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt: unde scimus, quia novissima hora est.

19 Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis. nam, si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum: sed ut manifesti sint quoniam non sunt omnes ex nobis.

20 Sed vos unctionem habetis à Sancto, & nosti omnia.

21 Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam: & quoniam omne mendacium ex veritate non est.

22 Quis est mendax, nisi is qui negat quoniam Jesus est Christus? Hic est Antichristus, qui negat Patrem, & Filium. D

23 Omnis qui negat Filium, nec Patrem habet: qui confitetur Filium, & Patrem habet.

24 Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat: Si in vobis permanserit quod audistis ab initio, & vobis in Filio & Patre manebitis.

25 Et hæc est repromissio, quam ipse pollicitus est nobis, vitam æternam.

26 Hæc scripsi vobis de his, qui seducunt vos.

27 Et vos unctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis. Et non necesse habetis ut aliquis doceat vos: sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus, & verum est, & non est mendacium. Et

sicut

sicut docuit vos: manete in eo.

28 Et nunc filioli manete in eo: ut cùm apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in adventu ejus.

29 Si scitis quoniam justus est, scitote quoniam & omnis qui facit justitiam, ex ipso natus est.

Caput III.

De Dei erga nos charitate & quomodo distinguantur qui ex Deo sunt & qui ex diabolo: de dilectione & odio fratrum: qui mentis puritate & fide in Christum quippiam à Deo petit, impetrat.

A 1 Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filij Dei nominemur & simus. Propter hoc mundus non novit nos: quia non novit eum.

2 Charissimi, nunc filij Dei sumus: & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.

3 Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.

4 Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit: & peccatum est iniquitas.

5 Et scitis quia ille apparuit ut peccata nostra *Isa. 53. c. 9. 1 Pet. 2. a. 22. tolleret: * peccatum in eo non est.

6 Omnis qui in eo manet, non peccat: & omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum.

B 7 Filioli, nemo, vos seducat. Qui facit justitiam, justus est: sicut & ille justus est.

*1 Joan. 8. f. 44. 8 * Qui facit peccatum, ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.

9 Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.

10 In hoc manifesti sunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis qui non est justus, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum:

11 Quoniam hæc est annuntiatio, quam audistis ab initio, *ut diligatis alterutrum. *1 Joan. 1. d. 34. 15. b. 12.

12 Non sicut * Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera ejus maligna erant: fratris autem ejus, justa. *Gen. 4. b. 8.

13 Nolite mirari fratres, si odit vos mundus.

C 14 Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. * Qui non diligit, manet in morte: *Levit. 17. d. 17. sup. 2. b. 10.

15 Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem.

*1 Joan. 15. b. 3. 16 * In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere.

*Luc. 3. 8. 11. Jac. 2. e. 15 17 * Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo?

D 18 Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate.

19 In hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus: & in conspectu ejus suadebimus corda nostra.

20 Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum: major est Deus corde nostro, & novit omnia.

21 Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum:

22 * Et quidquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata ejus custodimus, & ea, quæ sunt placita coram eo, facimus. *Matt. 21. b. 22.

23 * Et hoc est mandatum ejus: Ut credamus in nomine Filij ejus Jesu Christi: & * diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis. *1 Joan. 6. d. 29. 17. a. 3. *1 Joan. 13. d. 34. 15. b. 12.

24 Et qui servat mandata ejus, in illo manet, & ipse in eo, & in hoc scimus quoniam manet in nobis de Spiritu, quem dedit nobis.

Caput IV.

Qui spiritus ex Deo sint, & qui non: cùm Deus sua nos dilectione prævenerit, dato pro nobis Filio suo, debemus & nos Deum ac proximum diligere: perfecta autem charitas foras mittit timorem.

1 Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed A probate spiritus si ex Deo sint: quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum.

2 In hoc cognoscitur spiritus Dei: omnis spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est:

3 Et omnis spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est; & hic est Antichristus, de quo audistis quoniam venit, & nunc jam in mundo est.

4 Vos ex Deo estis filioli, & vicistis eum, quoniam major est qui in vobis est, quàm qui in mundo.

5 * Ipsi de mundo sunt, Ideò de mundo loquuntur, & mundus eos audit. *1 Joan. 8. f. 47.

6 Nos ex Deo sumus. Qui novit Deum, audit B nos: qui non est ex Deo, non audit nos: in hoc cognoscimus Spiritum veritatis, & spiritum erroris.

7 Charissimi, diligamus nos invicem: quia charitas ex Deo est. Et omnis qui diligit, ex Deo natus est, & cognoscit Deum.

8 Qui non diligit, non novit Deum: quoniam Deus charitas est.

9 In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam * Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum. *1 Joan. 3. b. 16.

10 In hoc est charitas: non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris.

11 Charissimi, si sic Deus dilexit nos: & nos C debemus alterutrum diligere.

12 * Deum nemo vidit umquam. Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, & charitas ejus in nobis perfecta est. *1 Joan. 1. c. 18. 1 Tim. 6. d. 16.

13 In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, & ipse in nobis: quoniam de Spiritu suo dedit nobis.

14 Et nos vidimus, & testificamur, quoniam Pater misit Filium suum Salvatorem mundi.

15 Quisquis confessus fuerit quoniam Jesus est Filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo.

16 Et nos cognovimus, & credidimus charitati, quam habet Deus in nobis. Deus Charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

17 In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, ut fiduciam habeamus in die judicij: quia D

sicut

sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo.

18 Timor non est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem: quoniam timor pœnam habet. qui autem timet, non est perfectus in charitate.

19 Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.

20 Si quis dixerit quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?

* Ioan. 13. f 34. 15 b 12. Eph. 5. a. 2.

21 * Et hoc mandatum habemus à Deo: ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum,

Caput V.

De natis ex Deo, veráque erga ipsum charitate: fides mundum vincit: tres in terra testantur Christum verum hominem, & tres in cælo verum Dei filium, in quem credens habet vitam æternam: de peccato ad mortem, & non ad mortem.

A 1 Omnis, qui credit, quoniam Jesus est Christus, ex Deo natus est. Et omnis qui diligit eum qui genuit, diligit & eum qui natus est ex eo.

2 In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos Dei, cùm Deum diligamus, & mandata ejus faciamus.

3 Hæc est enim charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus: & mandata ejus gravia non sunt.

4 Quoniam omne quod natum est ex Deo, vincit mundum: & hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra.

* 1. Cor. 15. g 57.

5 * Quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam Jesus est filius Dei?

B 6 Hic est qui venit per aquam & sanguinem, Jesus Christus: non in aqua solùm, sed in aqua & sanguine. Et Spiritus est, qui testificatur, quoniam Christus est veritas.

7 Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in cælo: Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt.

8 Et tres sunt, qui testimonium dant in terra: Spiritus, & aqua, & sanguis: & his tres unum sunt.

9 Si testimonium hominum accepimus, testimonium Dei majus est: quoniam hoc est testimonium Dei, quod majus est, quoniam testificatus est de Filio suo.

* Ioan. 3. d. 36.

C 10 * Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se. Qui non credit Filio, mendacem facit eum: quia non credit in testimonium quod testificatus est Deus de Filio suo.

11 Et hoc est testimonium, quoniam vitam æternã dedit nobis Deus. Et hæc vita in Filio ejus est.

12 Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium, vitam non habet.

13 Hæc scribo vobis: ut sciatis quoniam vitam habetis æternã, qui creditis in nomine Filij Dei.

14 Et hæc est fiducia, quam habemus ad eum: Quia quodcumque petierimus secundùm voluntatem ejus, audit nos.

15 Et scimus quia audit nos quidquid petierimus: scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo.

D 16 Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget quis.

17 Omnis iniquitas, peccatum est: & est peccatum ad mortem.

18 Scimus quia omnis qui natus est ex Deo, non peccat: sed generatio Dei conservat eum, & malignus non tangit eum.

19 Scimus quoniam ex Deo sumus: & mundus totus in maligno positus est.

* Luc. 24 f. 45.

20 Et scimus quoniam Filius Dei venit, * & dedit nobis sensum ut cognoscamus verum Deum, & simus in vero Filio ejus. Hic est verus Deus, & vita æterna.

21 Filioli, custodite vos à simulacris. Amen.

EPISTOLA BEATI JOANNIS APOSTOLI SECUNDA

Electam hanc ejúsque filios in charitate & fide confirmat, ne ab hæreticis seducantur; idque paucis; cetera servans donec ad eos veniat.

A 1 Senior Electæ dominæ, & natis ejus, quos ego diligo in veritate, & non ego solus, sed & omnes qui cognoverunt veritatem

2 Propter veritatem quæ permanet in nobis, & nobiscum erit in æternum.

3 Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & à Christo Jesu Filio Patris, in veritate & charitate.

4 Gavisus sum valdè, quoniam inveni de filiis tuis ambulantes in veritate, sicut mandatum accepimus à Patre.

5 Et nunc rogo te domina, non tamquam mandatum novum scribens tibi, sed quod habuimus ab initio, ut diligamus alterutrum.

* Ioan. 13. d 34. 16 b 12.

6 Et hæc est charitas, ut ambulemus secundùm C mandata ejus. Hoc est enim mandatum, ut quemadmodum audistis ab initio, in eo ambuletis:

7 Quoniam multi seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Jesum Christum venisse in carnem: hic est seductor, & antichristus.

8 Videte vosmetipsos, ne perdatis quæ operati estis: sed ut mercedem plenam accipiatis.

9 Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet: qui permanet in doctrina, hic & Patrem & Filium habet.

10 Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non D affert nolite recipere eum in domum, nec Ave ei dixeritis.

11 Qui enim dicit illi Ave, communicat operibus ejus malignis.

12 Plura habens vobis scribere, nolui per chartam & atramentum: spero enim me futurum apud vos & os ad os loqui: ut gaudium vestrum plenum sit.

13 Salutant te filij sororis tuæ Electæ.

EPISTOLA BEATI JOANNIS APOSTOLI TERTIA.

Gaium collaudat quòd in veritate ambulet, & peregrinos humanè excipiat; subdens de Diotrephis calumnia & inhumanitate, ac Demetrio optimum perhibens testimonium subjungens se illum brevi invisurum.

1 Senior Gaio charissimo, quem ego diligo A in veritate.

2 Charissime,

2 Charissime, de omnibus orationem facio prosperè te ingredi, & valere, sicut prosperè agit anima tua.

3 Gavisus sum valdè venientibus fratribus, & testimonium perhibentibus veritati tuæ, sicut tu in veritate ambulas.

B 4 Majorem horum non habeo gratiam, quam ut audiam filios meos in veritate ambulare.

5 Charissime, fideliter facis quidquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos,

6 Qui testimonium reddiderunt charitati tuæ in conspectu Ecclesiæ: quos, benefaciens, deduces dignè à Deo.

C 7 Pro nomine enim ejus profecti sunt, nihil accipientes à Gentibus.

8 Nos ergo debemus suscipere hujusmodi, ut cooperatores simus veritatis.

9 Scripsissemus forsitan Ecclesiæ: sed is, qui amat primatū gerere in eis, Diotrephes, non recipit nos.

10 Propter hoc si venero, commonebo ejus opera quæ facit, verbis malignis garriens in nos: & quasi non ei ista sufficiant; neque ipse suscipit fratres; & eos, qui suscipiunt, prohibet, & de Ecclesia ejicit.

11 Charissime, noli imitari malum, sed quod bonum est. Qui benefacit, ex Deo est: qui malefacit non vidit Deum.

D 12 Demetrio testimonium redditur ab omnibus, & ab ipsa veritate, sed & nos testimonium perhibemus: & nosti quoniam testimonium nostrum verum est.

13 Multa habui tibi scribere: sed nolui per atramentum & calamum scribere tibi.

14 Spero autem protinus te videre, & os ad os loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

EPISTOLA CATHOLICA
BEATI JUDÆ APOSTOLI

Monet, ut firmi sint in tradita semel fide adversus insurgentes impios ac lascivos, subdens de horum supplicio in modum Judæorum ac Sodomorum: nam & hi nullum veritu: effrænè feruntur in omnem carnis concupiscentiam, quos diversis rebus comparat: & istos ad Enoch ac Apostolorum de illis vaticinia revocat.

A 1 JUDAS Jesu Christi servus, frater autem Jacobi, his qui sunt in Deo Patre dilectis & Christo Jesu conservatis, & vocatis.

2 Misericordia vobis, & pax, & charitas adimpleatur.

3 Charissimi, omnem solicitudinem faciens scribendi vobis de communi vestra salute, necesse habui scribere vobis: deprecans supercertari semel traditæ sanctis fidei.

4 Subintroierunt enim quidam homines (qui olim præscripti sunt in hoc judicium) impij, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, & solum Dominatorem & Dominum nostrum Jesum Christum negantes.

B 5 Commonere autem vos volo, scientes semel omnia, quoniam Jesus populum de terra Ægypti
* Num. 14 f. 37. salvans, * secundò eos, qui non crediderunt, perdidit:

6 Angelos verò, qui non servaverunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in judicium magni diei, vinculis æternis sub caligine reservavit.

7 Sicut * Sodoma, & Gomorrha, & finitimæ civitates simili modo exfornicatæ, & abeuntes post carnem alteram, factæ sunt exemplum ignis æterni pœnam sustinentes. * Gen 19. c. 24.

8 Similiter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, majestatem autem blasphemant.

9 * Cùm Michaël Archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moysi corpore, non est ausus judicium inferre blasphemiæ: sed dixit: Imperet tibi Dominus. * Zach. 3. b. 2.

10 Hi autem, quæcumque quidem ignorant, blasphemant: quæcumque autem naturaliter, tamquam muta animalia, norunt, in his corrumpuntur.

11 Væ illis, quia in * via Cain abierunt, & * errore Balaam mercede effusi sunt, & in contradictione * Core perierunt: * Gen. 4. b. 8. * Num. 22. c. 13.

12 Hi sunt in epulis suis maculæ, convivantes C sine timore, semetipsos pascentes, * nubes sine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ, * Num. 16. c. 34. * 2. Pet. 2. c. 17.

13 Fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sidera errantia: quibus procella tenebrarum servata est in æternum.

14 Prophetavit autem & de his septimus ab Adam Enoch, dicens: * Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis. * Apoc. 1. b 7.

15 Facere judicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impiè egerunt, & de omnibus duris, quæ locuti sunt contra Deum peccatores impij.

16 Hi sunt murmuratores, querulosi, secundùm desideria sua ambulantes, * & os eorum loquitur superba, mirantes personas quæstus causa. * ps. 16. c. 10.

17 Vos autem charissimi, memores estote verD borum, * quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri Jesu Christi. * 1. Tim. 4. a. 1. 2. Tim. 3. a. 1. 2. Pet. 3. a 3.

18 Qui dicebant vobis, quoniam in novissimo tempore venient illusores, secundùm desideria sua ambulantes in impietatibus.

19 Hi sunt, qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non habentes.

20 Vos autem charissimi, superædificantes vosmetipsos sanctissimæ vestræ fidei, in Spiritu sancto orantes,

21 Vosmetipsos in dilectione Dei servate, expectantes misericordiam Domini nostri Jesu Christi in vitam æternam,

22 Et hos quidem arguite judicatos:

23 Illos verò salvate, de igne rapientes. Aliis autem miseremini in timore: odientes & eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam.

24 Et autem, qui potens est vos conservare sine peccato, & constituere ante conspectum gloriæ suæ immaculatos in exultatione in adventu Domini nostri Jesu Christi;

25 Soli Deo Salvatori nostro, per Jesum Christum Dominum nostrum, gloria & magnificentia, imperium & potestas ante omne sæculum, & nunc, & in omnia sæcula sæculorum. Amen.

APOCA

APOCALYPSIS BEATI JOANNIS APOSTOLI.

Caput Primum.

Ioannes in Patmos insula relegatus jubetur scribere quæ viderit septem Asiæ Ecclesiis, per septem candelabra designatis, quæ vidit in circuitu filij hominis; modum describens quo hic ipsi demonstratus sit.

A 1 Apocalypsis Jesu Christi, quam dedit illi Deus palàm facere servis suis, quæ oportet fieri citò: & significavit, mittens per Angelum suum servo suo Joanni,

2 Qui testimonium perhibuit verbo Dei, & testimonium Jesu Christi, quæcumque vidit.

3 Beatus, qui legit & audit verba prophetiæ hujus: & servat ea, quæ in ea scripta sunt: tempus enim propè est.

4 Joannes septem ecclesiis, quæ sunt in Asia. *Exod. 3. d. 14. Gratia vobis & pax ab eo, * qui est, & qui erat, & qui venturus est; & à septem spiritibus, qui in conspectu throni ejus sunt;

B 5 Et à Jesu Christo, qui est testis fidelis, * primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ: qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris * in sanguine suo; *1 Cor. 15. c. 20. Col. 1. c. 18. *Hebr. 9. d. 14. 1. Pet. 1. d. 19. 1. Joan. 1. c. 7.

6 Et fecit nos regnum & sacerdotes Deo & Patri suo: ipsi gloria, & imperium in sæcula sæculorum: Amen.

*Is. 3. c. 13. Mat. 24. c. 30. Jud. c. 14 7 * Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent se super eum omnes tribus terræ: Etiam: Amen.

*Is. 41. a. 4. 44. a. 6. 48. b. 12. Inf. 21. b. 6. 22. c. 13. 8 * Ego sum α & ω, principium & finis, dicit Dominus Deus, qui est, & qui erat, & qui venturus est, omnipotens.

9 Ego Joannes frater vester, & particeps in tribulatione, & regno, & patientia in Christo Jesu; fui in insula, quæ appellatur Patmos, propter verbum Dei, & testimonium Jesu:

C 10 Fui in spiritu in Dominica die, & audivi post me vocem magnam tamquam tubæ,

11 Dicentis: Quod vides, scribe in libro: & mitte septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia; Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiciæ.

12 Et conversus sum, ut viderem vocem quæ loquebatur mecum: Et conversus vidi septem candelabra aurea:

13 Et in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis, vestitum podere, & præcinctum ad mamillas zona aurea:

D 14 Caput autem ejus & capilli erant candidi tamquam lana alba, & tamquam nix, & oculi ejus tamquam flamma ignis,

15 Et pedes ejus similes aurichalco, sicut in camino ardenti, & vox illius tamquam vox aquarum multarum:

16 Et habebat in dextera sua stellas septem: & de ore ejus gladius utraque parte acutus exibat: & facies ejus sicut sol lucet in virtute sua.

17 Et cùm vidissem eum, cecidi ad pedes ejus tamquam mortuus Et posuit dexteram suam super me, dicens: Noli timere: * ego sum primus, & novissimus; *Is. 41. a. 4. 44. a. 6. 48. b. 12. Inf. 22. c. 12.

18 Et vivus, & fui mortuus; & ecce sum vivens in sæcula sæculorum, & habeo claves mortis, & inferni.

19 Scribe ergo quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc.

20 Sacramentum septem stellarum, quas vidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea: septem stellæ, Angeli sunt septem Ecclesiarum: & candelabra septem, septem Ecclesiæ sunt.

Caput II.

Iubetur Ioannes varia scribere Ecclesiis Ephesi, Smyrnæ, Pergami & Thyatiræ: collaudans eos qui Nicolaitarum doctrinam non admiserant, alios autem minis ad pœnitentiam revocans: tepidum quoque detestans, & vincenti præmium pollicens.

1 Angelo Ephesi Ecclesiæ scribe: Hæc dicit, A qui tenet septem stellas in dextera sua, qua ambulat in medio septem candelabrorum aureorum:

2 Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam, & quia non potes sustinere malos: & tentasti eos, qui se dicunt Apostolos esse, & non sunt, & invenisti eos mendaces:

3 Et patientiam habes, & sustinuisti propter nomen meum, & non defecisti,

4 Sed habeo adversum te, quòd charitatem tuam B primam reliquisti.

5 Memor esto itaque unde excideris: & age pœnitentiam, & prima opera fac. sin autem, venio tibi, & movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris.

6 Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.

7 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in Paradiso Dei mei.

8 Et Angelo Smyrnæ Ecclesiæ scribe: Hæc C dicit primus, & novissimus, qui fuit mortuus, & vivit:

9 Scio tribulationem tuam, & paupertatem tuam, sed dives es: & blasphemaris ab his, qui se dicunt Judæos esse, & non sunt, sed sunt synagoga satanæ.

10 Nihil horũ timeas quæ passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem ut tentemini: & habebitis tribulationẽ diebus decem

Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.

D 11 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Qui vicerit, non lædetur à morte secunda.

12 Et Angelo Pergami Ecclesiæ scribe: Hæc dicit qui habet romphæam utraque parte acutam:

13 Scio ubi habitas, ubi sedes est satanæ: & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam. Et in diebus illis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos, ubi satanas habitat.

14 Sed habeo adversus te pauca: quia habes illic tenentes doctrinam * Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israël, edere, & fornicari: * Num. 24. a. 3. 25. a. 2.

15 Ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum.

E 16 Similiter pœnitentiam age: si quo minùs veniam tibi citò, & pugnabo cum illis in gladio oris mei.

17 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum: & in calculo nomen novum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit.

18 Et Angelo Thyatiræ Ecclesię scribe: Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tamquam flammam ignis, & pedes ejus similes aurichalco:

F 19 Novi opera tua, & fidem, & charitatem tuam, & ministerium, & patientiam tuam, & opera tua novissima plura prioribus.

20 Sed habeo adversus te pauca: quia permittis mulierem Jezabel, quæ sè dicit propheten, docere, & seducere servos meos, fornicari, & manducare de idolothytis.

21 Et dedi illi tempus ut pœnitentiam ageret: & non vult pœnitere à fornicatione sua.

22 Ecce mittam eam in lectum: & qui mœchantur cum ea, in tribulatione maxima erunt, nisi pœnitentiam ab operibus suis egerint.

G 23 Et filios ejus interficiam in morte, & scient omnes Ecclesiæ, * quia ego sum scrutans renes & corda: & dabo unicuique vestrûm secundùm opera sua. Vobis autem dico, * 1. Reg. 16. b. 7. Psal. 7. b 10. d. 20 17. b. 16. 10. c. 12.

24 Et ceteris qui Thyatiræ estis: Quicumque non habent doctrinam hanc, & qui non cognoverunt altitudines satanæ, quemadmodum dicunt, non mittam super vos aliud pondus:

25 Tamen id, quod habetis, tenete donec veniã.

26 Et qui vicerit, & custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super Gentes,

27 Et reget eas in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringentur,

28 Sicut & ego accepi à Patre meo: & dabo illi stellam matutinam.

29 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

Caput III.

Iubetur scribere Ecclesiis Sardis, Philadelphiæ & Laodiciæ, errantes ad pœnitentiam minis revocans, sed alios collaudans, & vincenti præmiam pollicens: Deum dicens ad ostium pulsare, ut ingrediatur ad illum qui aperuit.

A 1 Et Angelo Ecclesiæ Sardis scribe: Hæc dicit qui habet septem Spiritus Dei, & septem stellas: Scio opera tua, quia nomen habes quòd vivas, & mortuus es.

2 Esto vigilans, & confirma cetera, quæ moritura erant. Non enim invenio opera tua plena coram Deo meo.

3 In mente ergo habe qualiter acceperis, & audieris, & serva, & pœnitentiam age. Si ergo non vigilaveris, * Veniam ad te tamquam fur, & nescies qua hora veniam ad te. * 1. Thess. 5. a 2. & Pet. 3. c. 10. Infr. 16. c. 15.

4 Sed habes pauca nomina in Sardis, Qui non inquinaverunt vestimenta sua: & ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt.

5 Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, B & non delebo nomen ejus de libro vitæ, & confitebor nomen ejus coram Patre meo, & coram angelis ejus.

6 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

7 Et Angelo Philadelphiæ Ecclesiæ scribe: Hæc dicit Sanctus & Verus, * qui habet clavem David: * qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit: * Isa. 22. f. 22. * Iob. 12. c. 14.

8 Scio opera tua. Ecce dedi coram te ostium apertum, quod nemo potest claudere: quia modicam habes virtutem, & servasti verbum meum, & non negasti nomen meum.

9 Ecce dabo de synagoga satanæ, qui dicunt se Judæos esse, & non sunt, sed mentiuntur: Ecce faciam illos ut veniant, & adorent ante pedes tuos, & scient quia ego dilexi te.

10 Quoniam servasti verbum patientiæ meæ, & C ego servabo te ab hora tentationis, quæ ventura est in orbem universum tentare habitantes in terra.

11 Ecce venio citò: tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.

12 Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius: & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei novæ Jerusalem, quæ descendit de cælo à Deo meo, & nomen meum novum.

12 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

14 Et Angelo Laodiciæ Ecclesiæ scribe: * Hæc dicit: Amen, testis fidelis, & verus, qui est principium creaturæ Dei. * Ioan. 14. a. 6.

15 Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus: utinam frigidus esses, aut calidus:

16 Sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec cali- D dus, incipiam te evomere ex ore meo.

17 Quia dicis: Quòd dives sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.

18 Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, ut locuples fias, & vestimentis albis induaris, & non appareat confusio nuditatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos ut videas.

19 * Ego quos amo, arguo, & castigo. Æmulare ergo, & pœnitentiam age. * Prov. 3. b. 12. Heb. 12. b. 6.

20 Ecce sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuit mihi januam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum.

21 Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in throno ejus.

22 Qui

22 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAPUT IV.

Aperto in cælo ostio videt sedentem in throno, & in hujus circuitu viginti quatuor seniores sedentes; & quæ hic describit, quatuor animalia, quæ sedentem in throno assidue una cum viginti quatuor senioribus glorificabant.

A 1 POst hæc vidi: & ecce ostium apertum in cælo; & vox prima, quam audivi, tamquam tubæ loquentis mecum, dicens: Ascende huc, & ostendam tibi quæ oportet fieri post hæc.

2 Et statim fui in spiritu: & ecce sedes posita erat in cælo, & supra sedem sedens.

3 Et qui sedebat, similis erat aspectui lapidis jaspidis & sardinis: & iris erat in circuitu sedis, similis visioni smaragdinæ.

B 4 Et in circuitu sedis sedilia viginti quatuor: & super thronos viginti quatuor seniores sedentes, circumamicti vestimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ.

5 Et de throno procedebant fulgura, & voces & tonitrua: & septem lampades ardentes ante thronum, qui sunt septem spiritus Dei.

C 6 Et in conspectu sedis tamquam mare vitreum simile crystallo: & in medio sedis, & in circuitu sedis, quatuor animalia plena oculis antè & retrò.

7 Et animal primum simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem quasi hominis, & quartum animal simile aquilæ volanti.

8 Et quatuor animalia, singula eorum habebant alas senas: & in circuitu, & intus plena sunt oculis: & requiem non habebant die ac nocte, dicentia: * Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. * Isa. 6. b. 3.

9 Et cùm darent illa animalia gloriam, & honorem, & benedictionem sedenti super thronum, viventi in sæcula sæculorum,

D 10 Procidebant viginti quatuor seniores ante sedentem in throno, & adorabant viventem in sæcula sæculorum, & mittebant coronas suas ante thronum, dicentes:

11 Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.

CAPUT V.

Flente Ioanne quòd librum septem sigillis signatum nemo posset aperire, agnus primùm occisus illum aperuit; quo facto quatuor animalia & viginti quatuor seniores, cum innumera Angelorum multitudine omnique creatura illum maximè glorificarunt.

A 1 ET vidi in dextera sedentis supra thronum, librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem.

2 Et vidi Angelum fortem, prædicantem voce magna: Quis est dignus aperire librum, & solvere signacula ejus?

3 Et nemo poterat, neque in cælo, neque in terra, neque subtus terram, aperire librum, neque respicere illum.

4 Et ego flebam multùm, quoniam nemo dignus inventus est aperire librum, nec videre eum.

5 Et unus de senioribus dixit mihi: Ne fleveris: B ecce vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire librum, & solvere septem signacula ejus.

6 Et vidi: & ecce in medio throni & quatuor animalium, & in medio seniorum, agnum stantem tanquam occisum, habentem cornua septem, & oculos septem: qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram.

7 Et venit, & accepit de dextera sedentis in throno librum.

8 Et cùm aperuisset librum, quatuor animalia, & viginti quatuor seniores ceciderunt coram agno, habentes singuli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum:

9 Et cantabant canticum novum, dicentes: C Dignus es Domine accipere librum, & aperire signacula ejus: quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione:

10 Et fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes: & regnabimus super terram.

11 Et vidi, & audivi vocem angelorum multorum in circuitu throni, & animalium, & seniorum, & erat numerus eorum * millia millium, D * Dan. c. 10.

12 Dicentium voce magna: Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & divinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.

13 Et omnem creaturam quæ in cælo est, & super terram, & sub terra, & quæ sunt in mari, & quæ in eo: omnes audivi dicentes: Sedenti in throno, & Agno, benedictio, & honor, & gloria, & potestas in sæcula sæculorum.

14 Et quatuor animalia dicebant: Amen. Et viginti quatuor seniores ceciderunt in facies suas, & adoraverunt viventem in sæcula sæculorum.

CAPUT VI.

Apertis quatuor sigillis varij adversus terram sequuntur effectus: quinto verò aperto, animæ martyrum petunt accelerari judicium: ad sexti autem apertionem ostenduntur signa futuri judicij

1 ET vidi quòd aperuisset Agnus unum de septem sigillis, & audivi unum de quatuor animalibus, dicens, tamquam vocem tonitrui: Veni, & vide. A

2 Et vidi: & ecce equus albus, & qui sedebat super illum habebat arcum, & data est ei corona, & exivit vincens ut vinceret.

3 Et cùm aperuisset sigillum secundum, audivi secundum animal, dicens: Veni, & vide.

4 Et exivit alius equus rufus: & qui sedebat super illum, datum est ei ut sumeret pacem de terra, & ut invicem se interficiant, & datus est ei gladius magnus.

5 Et cùm aperuisset sigillum tertium, audivi B tertium animal, dicens: Veni, & vide. Et ecce equus niger: & qui sedebat super illum, habebat stateram in manu sua.

6 Et audivi tamquam vocem in medio quatuor animalium dicentium: Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario, & vinum & oleum ne læseris.

7 Et cùm aperuisset sigillum quartum, audivi vocem quarti animalis dicentis: Veni, & vide.

8 Et ecce equus pallidus: & qui sedebat super eum, nomen illi Mors, & infernus sequebatur eum, & data est illi potestas super quatuor partes terræ, interficere gladio, fame, & morte, & bestiis terræ.

C 9 Et cum aperuisset sigillum quintum, vidi subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter testimonium, quod habebant,

10 Et clamabant voce magna, dicentes: Usquequò Domine, (sanctus, & verus) non judicas, & non vindicas sanguinem nostrum de iis qui habitant in terra?

11 Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ: & dictum est illis ut requiescerent adhuc tempus modicum donec compleantur conservi eorum, & fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut & illi.

D 12 Et vidi cùm aperuisset sigillum sextum: & ecce terræ motus magnus factus est, & sol factus est niger tamquam saccus cilicinus: & luna tota facta est sicut sanguis:

13 Et stellæ de cælo ceciderunt super terram, sicut ficus emittit grossos suos cùm à vento magno movetur.

14 Et cælum recessit sicut liber involutus: & omnis mons, & insulæ de locis suis motæ sunt.

15 Et reges terræ, & principes, & tribuni, & divites, & fortes, & omnis servus, & liber, absconderunt se in speluncis, & in petris montium:

*Isa. 2. d. 19. Ose. 10. c. 8. Luc. 23. c. 30. 16 Et dicunt montibus, & petris: * Cadite super nos, & abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira Agni:

17 Quoniam venit dies magnus iræ ipsorum: & quis poterit stare?

CAPUT VII.

Dum punienda est terra, jubentur absque nocumento servari signum in fronte gerentes: qui describuntur tam ex Judæis quàm ex Gentibus, benedicentes Deum: & de his qui amicti erant stolis albis.

A 1 POst hæc vidi quatuor Angelos stantes super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ, ne flarent super terram, neque super mare, neque in illam arborem.

2 Et vidi alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei vivi: & clamavit voce magna quatuor Angelis, quibus datum est nocere terræ, & mari,

3 Dicens: Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum.

4 Et audivi numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati, ex omni tribu filiorum Israël.

B 5 Ex tribu Juda duodecim millia signati: Ex tribu Ruben duodecim millia signati: Ex tribu Gad duodecim millia signati:

6 Ex tribu Aser duodecim millia signati: Ex tribu Nepthali duodecim millia signati: Ex tribu Manasse duodecim millia signati:

7 Ex tribu Simeon duodecim millia signati: Ex tribu Levi duodecim millia signati: Ex tribu Issachar duodeim millia signati:

8 Ex tribu Zabulon duodecim millia signati: Ex tribu Joseph duodecim millia signati: Ex tribu Benjamin duodecim millia signati.

9 Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis: stantes ante thronum & in conspectu Agni, amicti stolis, albis, & palmæ in manibus eorum: C

10 Et clamabant voce magna dicentes: Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, & Agno.

11 Et omnes Angeli stabant in circuitu throni, & seniorum, & quatuor animalium: & ceciderunt in conspectu throni in facies suas, & adoraverunt Deum,

12 Dicentes, Amen. Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo nostro, in sæcula sæculorum, Amen.

13 Et respondit unus de senioribus, & dixit mihi: Hi, qui amicti sunt stolis albis, qui sunt? & unde venerunt?

14 Et dixi illi: Domine mi, tu scis. Et dixit mihi: Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna, & laverunt stolas suas, & dealbaverunt eas in sanguine Agni. D

15 Ideò sunt ante thronum Dei, & serviunt ei die ac nocte in templo ejus: & qui sedet in throno, habitabit super illos.

16 * Non esurient, neque sitient amplius, nec cadet super illos sol, neque ullus æstus: *Isa. 49 c. 10.

17 Quoniam Agnus, qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum * & absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum. *Isa. 25 c. 8 Inf. 21. b 4.

CAPUT VIII.

Aperto septimo sigillo septem Angeli cum tubis ostenduntur, effusoque in terram igne altaris ab alio Angelo fiunt variæ tempestates: similiter quatuor Angelis tuba canentibus producuntur variæ plagæ adversus homines.

A 1 ET cùm aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cælo, quasi media hora.

2 Et vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei: & datæ sunt illis septem tubæ.

3 Et alius Angelus venit, & stetit ante altare habens thuribulum aureum: & data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei.

B 4 Et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu Angeli coram Deo.

5 Et accepit Angelus thuribulum, & implevit illud de igne altaris, & misit in terram, & facta sunt tonitrua, & voces, & fulgura, & terræmotus magnus.

6 Et septem Angeli, qui habebant septem tubas, præparaverunt se ut tuba canerent.

C 7 Et primus Angelus tuba cecinit, & facta est grando, & ignis, mista in sanguine, & missum est in terram, & tertia pars terræ combusta est, & tertia pars arborum concremata est, & omne fœnum viride combustum est.

8 Et secundus Angelus tuba cecinit: & tamquam mons magnus igne ardens missus est in mare, & facta est tertia pars maris sanguis,

9 Et mortua est tertia pars creaturæ eorum quæ

quæ habebant animas in mari, & tertia pars navium interiit.

10 Et tertius Angelus tuba cecinit: & cecidit de cælo stella magna ardens tanquam facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum:

D 11 Et nomen stellæ dicitur Absinthium, & facta est tertia pars aquarum in absinthium: & multi hominum mortui sunt de aquis, quia amaræ factæ sunt.

12 Et quartus Angelus tuba cecinit: & percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunæ, & tertia pars stellarum: ita ut obscuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis similiter.

14 Et vidi, & audivi vocem unius aquilæ volantis per medium cæli, dicentis voce magna: Væ, væ, væ habitantibus in terra, de ceteris vocibus trium Angelorum, qui erant tuba canituri.

CAPUT IX.

Quinto Angelo tuba canente stella cadit, & locusta à fumo putei egressa describuntur, quæ homines crucient: sexto verò Angelo canente solvuntur quatuor Angeli, qui ingenti equestri exercitu tertiam hominum partem occidant.

A 1 ET quintus Angelus tuba cecinit: & vidi stellam de cælo cecidisse in terram, & data est ei clavis putei abyssi.

2 Et aperuit puteum abyssi: & ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ: & obscuratus est sol & aër de fumo putei:

3 Et de fumo putei exierunt locustæ in terram, & data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terræ:

4 Et præceptum est illis ne læderent fœnum terræ, neque omne viride, neque omnem arborem: nisi tantùm homines, qui non habent signum Dei in frontibus suis:

5 Et datum est illis ne occiderent eos; sed ut cruciarent mensibus quinque: & cruciatus eorum, ut cruciatus scorpij cùm percutit hominem.

* *Isa. 2. d. 19. Ose 10. c. 8. Luc. 23. c. 30.* 6 * Et in diebus illis quærent homines mortem, & non invenient eam: & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis.

* *Sap. 16 6. 9.* B 7 * Et similitudines locustarum, similes equis paratis in prælium: & super capita earum tamquam coronæ similes auro: & facies earum tamquam facies hominum.

8 Et habebant capillos sicut capillos mulierum; & dentes earum, sicut dentes leonum erant:

9 Et habebant loricas sicut loricas ferreas; & vox alarum earum sicut vox curruum equorum multorum currentium in bellum:

10 Et habebant caudas similes scorpionum, & aculei erant in caudis earum: & potestas earum nocere hominibus mensibus quinque, & habebant super se.

C 11 Regem angelum abyssi, cui nomen Hebraïcè Abaddon, Græcè autem Apollyon, Latinè habens nomen Exterminans.

12 Væ unum abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ post hæc.

13 Et sextus Angelus tuba cecinit: & audivi vocem unam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est ante oculos Dei,

14 Dicentem sexto Angelo, qui habebat tubam: Solve quatuor Angelos, qui alligati sunt in flumine magno Euphrate.

15 Et soluti sunt quatuor Angeli, qui parati erant in horam, & diem, & mensem, & annum, ut occiderent tertiam partem hominum.

16 Et numerus equestris exercitus vicies millies dena millia. Et audivi numerum eorum,

17 Et ita vidi equos in visione: & qui sedebant super eos, habebant loricas igneas, & hyacinthinas, & sulphureas, & capita equorum erant tanquam capita leonum: & de ore eorum procedit ignis, & fumus, & sulphur.

18 Et ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum, de igne, & de fumo, & sulphure, quæ procedebant de ore ipsorum. D

19 Potestas enim equorum in ore eorum est, & in caudis eorum, nam caudæ eorum similes serpentibus habentes capita: & in his nocent.

20 Et ceteri homines, qui non sunt occisi in his plagis, neque pœnitentiam egerunt & operibus manuum suarum, ut non adorarent dæmonia, & simulacra aurea, & argentea, & ærea, & lapidea, & lignea, quæ neque videre possunt, neque audire, neque ambulare:

21 Et non egerunt pœnitentiam ab homicidiis suis, neque à veneficiis suis, neque à fornicatione sua, neque à furtis suis.

CAPUT X.

Clamante alio forti Angelo loquuntur septem tonitrua; porrò Angelus jurat non ampliùs fore tempus, sed consummandum ad vocem septimi Angeli mysterium: datque librum Joannis devorandum.

1 ET vidi alium Angelum fortem descendentem de cælo amictum nube, & iris in capite ejus, & facies ejus erat ut sol, & pedes ejus tamquam columnæ ignis: A

2 Et habebat in manu sua libellum apertum: & posuit pedem suum dextrum super mare, sinistrum autem super terram:

3 Et clamavit voce magna, quemadmodum cùm leo rugit. Et cùm clamasset, locuta sum septem tonitrua voces suas. B

4 Et cùm locuta fuissent septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram: & audivi vocem de cælo dicentem mihi: Signa quæ locuta sunt septem tonitrua, & noli ea scribere.

* *Deut. 32. c. 7.* 3 * Et angelus, quem vidi stantem super mare, & super terram, levavit manum suam ad cælum:

C 6 Et juravit per viventem in sæcula sæculorum, qui creavit cælum, & ea quæ in eo sunt; & terram, & ea quæ in ea sunt; & mare, & ea quæ in eo sunt: Quia tempus non erit ampliùs:

7 Sed in diebus vocis septimi angeli, cùm cœperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei, sicut evangelizavit per servos Prophetas.

8 Et audivi vocem de cælo iterùm loquentem mecum, & dicentem: Vade, & accipe librum apertum de manu angeli stantis super mare, & super terram.

D 9 Et abij ad Angelum, dicens ei, ut daret mihi librum. Et dixit mihi: * Accipe librum, & devora librum: & faciet amaricari ventrem tuum, sed in ore tuo erit dulce tamquam mel.

* *Ezech. 3. 1. 2.*

10 Et accepi librum de manu Angeli, & devoravi illum,& erat in ore meo tamquam mel dulce,& cùm devoraſſem eum, amaricatus eſt venter meus:

11 Et dixit mihi:Oportet te iterùm prophetare Gentibus,& populis,& linguis,& regibus multis.

CAPUT XI.

Joannes templum metiens audit prædicaturos duos teſtes, quos beſtia à mari aſcendens occidet: at illi reſurgentes in cælum aſcendunt, ac terræmotu occiduntur 7000. hominum, & ad cantum ſeptimi Angeli viginti quatuor ſeniores Deo gratias agunt.

A 1 ET datus eſt mihi calamus ſimilis virgæ, & dictum eſt mihi: Surge & metire templum Dei, & altare,& adorantes in eo.

2 Atrium autem quod eſt foris templum, ejice foras, & ne metiaris illud: quoniam datum eſt Gentibus, & civitatem ſanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus:

3 Et dabo duobus teſtibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta,amicti ſaccis.

4 Hi ſunt duæ olivæ,& duo candelabra,in conſpectu Domini terræ ſtantes.

5 Et ſi quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum,& devorabit inimicos eorum:& ſi quis voluerit eos lædere,ſic oportet eum occidi.

B 6 Hi habent poteſtatem claudendi cælum, ne pluat diebus prophetiæ ipſorum: & poteſtatem habent ſuper aquas convertendi eas in ſanguinem, & percutere terram omni plaga quotieſcumque voluerint.

7 Et cùm finierint teſtimonium ſuum, beſtia quæ aſcendit de abyſſo, faciet adverſum eos bellum, & vincet illos,& occidet eos.

8 Et corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma. & Ægyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus eſt.

9 Et videbunt de tribubus, & populis, & linguis, & Gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium, & corpora eorum non ſinent poni in monumentis.

C 10 Et inhabitantes terram gaudebunt ſuper illos,& jucundabuntur:& muneramittent invicem, quoniam hi duo prophetæ cruciaverunt eos, qui habitabant ſuper terram.

11 Et poſt dies tres & dimidium, ſpiritus vitæ à Deo intravit in eos. Et ſteterunt ſuper pedes ſuos,& timor magnus cecidit ſuper eos,qui viderunt eos.

12 Et audierunt vocem magnam de cælo, dicentem eis: Aſcendite huc.Et aſcenderunt in cælum in nube: & viderunt illos inimici eorum.

13 Et in illa hora factus eſt terræmotus magnus, & decima pars civitatis cecidit:& occiſa ſunt in terræmotu nomina hominum ſeptem millia: & reliqui in timorem ſunt miſſi,&dederunt gloriam Deo cæli.

14 Væ ſecundum abiit:& ecce væ tertium veniet citò.

D 15 Et ſeptimus angelus tuba cecinit: & factæ ſunt voces magnæ in cælo dicens:Factum eſt regnum hujus mundi,Domini noſtri & Chriſti ejus, & regnabit in ſæcula ſæculorum. Amen.

16 Et viginti quatuor ſeniores,qui in conſpectu Dei ſedent in ſedibus ſuis, ceciderunt in facies ſuas,& adoraverunt Deum,dicentes:

17 Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens, qui es,& qui eras,& qui venturus es: quia accepiſti virtutem tuam magnam, & regnaſti.

18 Et iratæ ſunt Gentes, & advenit ira tua, & tempus mortuorum judicari, & reddere mercedem ſervis tuis Prophetis, & ſanctis, & timentibus nomen tuum puſillis, & magnis, & exterminandi eos qui corruperunt terram.

19 Et apertum eſt templum Dei in cælo:& viſa eſt arca teſtamenti ejus in templo ejus,& facta ſunt fulgura, & voces, & terræ motus, & grando magna.

CAPUT XII.

Cùm mulier cernente dracone filium peperiſſet, raptus eſt ab ea filius ejus ad Deum: tunc facto in cælo prælio, lapſus draco cœpit mulieri ſemen perſequi.

A 1 ET ſignum magnum apparuit in cælo:Mulier amicta ſole, & luna ſub pedibus ejus, & in capite ejus corona ſtellarum duodecim:

2 Et in utero habens, clamabat parturiens, & cruciabatur ut pariat.

3 Et viſum eſt aliud ſignum in cælo: & ecce draco magnus ruſus, habens capita ſeptem, & cornua decem: & in capitibus ejus diademata ſeptem:

4 Et cauda ejus trahebant tertiam partem ſtellarum cæli, & miſit eas in terram:& draco ſtetit ante mulierem, quæ erat paritura: ut cùm peperiſſet, filium ejus devoraret.

5 Et peperit filium maſculum,qui recturus erat omnes Gentes in virga ferrea: & raptus eſt filius ejus ad Deum,& ad thronum ejus:

B 6 Et mulier fugit in ſolitudinem, ubi habebat locum paratum à Deo, ut ubi paſcant eam diebus mille ducentis ſexaginta.

7 Et factum eſt prælium magnum in cælo, Michaël,& angeli ejus præliabantur cum dracone,& draco pugnabat, & angeli ejus:

8 Et non valuerunt, neque locus inventus eſt eorum ampliùs in cælo.

9 Et projectus eſt draco ille magnus, ſerpens antiquus,qui vocatur diabolus, & ſatanas, qui ſeducit univerſum orbem: & projectus eſt in terram,& angeli ejus cum illo miſſi ſunt.

C 10 Et audivi vocem magnam in cælo dicentem: Nunc facta eſt ſalus, & virtus,& regnum Dei noſtri,& poteſtas Chriſti ejus:quia projectus eſt accuſator fratrum noſtrorum,qui accuſabat illos ante conſpectum Dei noſtri die ac nocte.

11 Et ipſi vicerunt eum propter ſanguinem Agni, & propter verbum teſtimonij ſui, & non dilexerunt animas ſuas uſque ad mortem.

12 Propterea lætamini cæli, & qui habitatis in eis, Væ terræ,& mari,quia deſcendit diabolus ad vos, habens iram magnam, ſciens quòd modicum tempus habet.

D 13 Et poſtquam vidit draco quòd projectus eſſet in terram, perſecutus eſt mulierem,quæ peperit maſculum:

14 Et datæ ſunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ,ut volaret in deſertum in locum ſuum: ubi

alitur

alitur per tempus & tempora & dimidium temporis à facie serpentis.

15 Et misit serpens ex ore suo post mulierem, aquam tamquam flumen, ut eam faceret trahi à flumine.

16 Et adjuvit terra mulierem, & aperuit terra os suum, & absorbuit flumen, quod misit draco de ore suo.

17 Et iratus est draco in mulierem: & abiit facere prælium cum reliquis de semine ejus, qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium Jesu Christi.

18 Et stetit supra arenam maris.

Caput XIII.

Bestia de mari ascendens septem capitum & de cornuum decémque diadematum, cujus plaga curatur, Deum blasphemat & sanctos debellat: alteráque bestia duorum cornuum de terra ascendens illi maximè favet, cogens fieri & adorari ejus imaginem, huberique caracterem Dominus ejus.

A 1 ET vidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita septem, & cornua decem, & super cornua ejus decem diademata, & super capita ejus nomina blasphemiæ.

2 Et bestia, quàm vidi, similis erat pardo, & pedes ejus sicut pedes ursi, & os ejus sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam, & potestatem magnam.

3 Et vidi unum de capitibus suis quasi occisum in mortem: & plaga mortis ejus curata est. Et admirata est universa terra post bestiam.

B 4 Et adoraverunt draconem, qui dedit potestatem bestiæ: & adoraverunt bestiam, dicentes: Quis similis bestiæ? & quis poterit pugnare cum ea?

5 Et datum est ei os loquens magna, & blasphemias: & data est ei potestas facere menses quadraginta duos.

6 Et aperuit os suum in blasphemia ad Deum, blasphemare nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in cælo habitant,

7 Et est datum illi bellum facere cum sanctis, & vincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem:

8 Et adoraverunt eam omnes, qui inhabitant terram: quorum non sunt scripta nomina in Libro vitæ Agni, qui occisus est ab origine mundi.

9 Si quis habet aurem, audiat:

C 10 Qui in captivitatem duxerit, in captivitatem vadet: * qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hîc est patientia, & fides Sanctorum.

* Gen. 6. 6. Matth. 26. c. 52.

11 Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra, & habebat cornua duo similia Agni, & loquebatur sicut draco.

12 Et potestatem prioris bestiæ omnem faciebat in conspectu ejus: & fecit terram, & habitantes in ea, adorare bestiam primam, cujus curata est plaga mortis.

13 Et fecit signa magna, ut etiam ignem faceret de cælo descendere in terram in conspectu hominum.

D 14 Et seduxit habitantes in terra, propter signa, quæ data sunt illi facere in conspectu bestiæ, dicens habitantibus, in terra, ut faciant imaginem bestiæ, quæ habet plagam gladij, & vixit.

15 Et datum est illi ut daret spiritum imagini bestiæ, & ut loquatur imago bestiæ: & faciat ut quicumque non adoraverint imaginem bestiæ, occidantur.

16 Et faciet omnes pusillos, & magnos, & divites, & pauperes, & liberos, & servos habere caracterem in dextera manu sua, aut in frontibus suis.

17 Et ne quis possit emere, aut vendere, nisi qui habet characterem, aut nomen bestiæ, aut numerum nominis ejus.

18 Hîc sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestiæ. Numerus enim hominis est: & numerus ejus sexcenti sexaginta sex.

Caput XIV.

Virgines cum Agno cantantes ambulant, Angelo uno Evangelium annuntiante, altero Babylonis lapsum, tertio verò cruciatum eorum qui bestiam adorarunt prædicante: porrò duo habentes falces jubentur, ille messem, hic autem vineam terræ demetere.

1 ET vidi: & ecce Agnus stabat supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quattuor millia, habentes nomen ejus, & nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis. A

2 Et audivi vocem de cælo, tamquam vocem aquarum multarum, & tamquam vocem tonitrui magni: & vocem, quam audivi, sicut citharœdorum citharizantium in citharis suis.

3 Et cantabant quasi canticum novum, ante sedem, & ante quattuor animalia, & seniores: & nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quattuor millia, qui empti sunt de terra.

4 Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: Virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocumque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo, & Agno.

5 Et in ore eorum non est inventum mendacium: sine macula enim sunt ante thronum Dei.

6 Et vidi alterum Angelum volantem per medium cæli, habentem Evangelium æternum, ut evangelizaret sedentibus super terram, & super omnem gentem, & tribum, & linguam, & populum: B

7 Dicens magna voce: Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora judicij ejus: & adorate eum, * qui fecit cælum & terram, mare, & fontes aquarum.

* Psal. 145. a 6 Act. 14. c. 14. * Isa. 21. c. 9 Ier. 51. a. 8.

8 Et alius Angelus secutus est dicens: * Cecidit, cecidit Babilon illa magna: quæ à vino iræ fornicationis suæ potavit omnes gentes.

9 Et tertius Angelus secutus est illos, dicens voce magna: Si quis adoravit bestiam, & imaginem ejus, & acceperit caracterem in fronte sua, aut in manu sua:

10 Et hic bibet de vino iræ Dei, quod mistum est mero in calice iræ ipsius, & cruciabitur igne & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & ante conspectum Agni: C

11 Et fumus tormentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adoraverunt bestiam, & imaginem ejus, & si quis acceperit caracterem nominis ejus.

12 Hîc patientia sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei & fidem Jesu.

13 Et audivi vocem de cælo, dicentem mihi: Scribe: Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodò jam dicit Spiritus, ut requiescant à laboribus suis; opera enim illorum sequuntur illos.

14 Et vidi, & ecce nubem candidam: & super nubem sedentem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.

15 Et alius Angelus exivit de templo, clamans
* *ocl 3. e. 13. Matth. 13. e. 39.* voce magna ad sedentem super nubem: * Mitte falcem tuam, & mete, quia venit hora ut metatur, quoniam aruit messis terræ.

D 16 Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, & demessa est terra.

17 Et alius Angelus exivit de templo, quod est in cælo, habens & ipse falcem acutam.

18 Et alius Angelus exivit de altari, qui habebat potestatem supra ignem: & clamavit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ, quoniam maturæ sunt uvæ ejus.

19 Et misit Angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiavit vineam terræ, & misit in lacum iræ Dei magnum:

20 Et calcatus est lacus extra civitatem, & exivit sanguis de lacu usque ad frænos equorum per stadia mille sexcenta.

CAPUT XV.

Qui bestiam vicerant & ejus imaginem ac numerum nominis ejus, Deum glorificant; & septem Angelo habentibus septem plagas novissimas dantur septem phialæ iræ Dei plenæ.

A 1 ET vidi aliud signum in cælo magnum & mirabile, Angelos septem, habentes plagas septem novissimas: Quoniam in illis consummata est ira Dei.

B 2 Et vidi tamquam mare vitreum mistum igne, & eos, qui vicerunt bestiam, & imaginem ejus, & numerum nominis ejus, stantes super mare vitreum, habentes citharas Dei:

3 Et cantantes canticum Moysi servi Dei, & canticum Agni dicentes: Magna & mirabilia sunt opera tua, Domine Deus omnipotens: justæ & veræ sunt viæ tuæ, Rex sæculorum.

C 4 * Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum? Quia solus pius es: quoniam
* *Jer. 10. a. 7.* omnes gentes venient, & adorabunt in conspectu tuo, quoniam judicia tua manifesta sunt.

5 Et post hæc vidi, & ecce apertum est templum tabernaculi testimonij in cælo:

6 Et exierunt septem Angeli habentes septem plagas de templo, vestiti lino mundo & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis.

7 Et unum de quatuor animalibus dedit septem Angelis septem phialas aureas, plenas iracundiæ Dei viventis in sæcula sæculorum.

8 Et impletum est templum fumo à majestate Dei, & de virtute ejus: & nemo poterat introire in templum, donec consummarentur septem plagæ septem Angelorum.

CAPUT XVI.

Ad septem phialarum effusionem in terram, mare, fontes, solem, bestiæ sedem, Euphratem & aërem, multæ in terra plagæ oriuntur.

1 ET audivi vocem magnam de templo, dicentem septem Angelis: Ite, & effundite septem phialas iræ Dei in terram. A

2 Et abiit primus, & effudit phialam suam in terram, & factum est vulnus sævum & pessimum in homines, qui habebant characterem bestiæ, & in eos, qui adoraverunt imaginem ejus.

3 Et secundus Angelus effudit phialam suam in mare, & factus est sanguis tamquam mortui: & omnis anima vivens mortua est in mari.

4 Et tertius effudit phialam suam super flumina, & super fontes aquarum, & factus est sanguis.

5 Et audivi Angelum aquarum dicentem: Justus es Domine, qui es, & qui eras sanctus, qui hæc judicasti: B

6 Quia sanguinem Sanctorum & Prophetarum effuderunt, & sanguinem eis dedisti bibere: digni enim sunt.

7 Et audivi alterum ab altari dicentem: Etiam Domine Deus omnipotens, vera & justa judicia tua.

8 Et quartus Angelus effudit phialam suam in solem, & datum est illi æstu affligere homines, & igni:

9 Et æstuaverunt homines æstu magno, & blasphemaverunt nomen Dei habentis potestatem super has plagas, neque egerunt pœnitentiam ut darent illi gloriam.

10 Et quintus Angelus effudit phialam suam super sedem bestiæ: & factum est regnum ejus tenebrosum, & commanducaverunt linguas suas præ dolore:

11 Et blasphemaverunt Deum cæli, præ doloribus & vulneribus suis, & non egerunt pœnitentiam ex operibus suis. C

12 Et sextus Angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphraten: & siccavit aquam ejus; ut præpararetur via regibus ab ortu solis.

13 Et vidi de ore draconis, & de ore bestiæ, & de ore pseudoprophetæ spiritus tres immundos in modum ranarum,

14 Sunt enim spiritus dæmoniorum facientes signa, & procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei.

15 * Ecce venio sicut fur. Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem ejus. ** Matt. 24. d. 43. Luc. 12. e. 39. Sup. 3. a. 3.*

16 Et congregabit illos in locum, qui vocatur Hebraïcè Armagedon.

17 Et septimus Angelus effudit phialam suam in aërem, & exivit vox magna de templo à throno, dicens: Factum est. D

18 Et facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræmotus factus est magnus, qualis numquam fuit ex quo homines fuerunt super terram: talis terræmotus sic magnus.

19 Et facta est civitas magna in tres partes: &

civitates

civitates Gentium ceciderunt,& Babylon magna venit in memoriam ante Deum;dare illi calicem vini indignationis iræ ejus.

20 Et omnis insula fugit, & montes non sunt inventi.

21 Et grando magna sicut talentum descendit de cælo in homines: & blasphemaverunt Deum homines propter plagam grandinis:quoniam magna facta est vehementer.

CAPUT XVII.

Mulier fornicaria sive Babylon variis induta ornamentis, & ebria martyrum sanguine, sedet super bestiam septem capitum & decem cornuum: quæ omnia hîc declarat Angelus.

A 1 ET venit unus de septem Angelis, qui habebant septem phialas, & locutus est mecum, dicens: Veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ sedet super aquas multas,

2 Cum qua fornicati sunt reges terræ, & inebriati sunt qui inhabitant terram de vino prostitutionis ejus.

3 Et abstulit me in spiritu in desertum. Et vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam, plenam nominibus blasphemiæ, habentem capi-
B ta septem, & cornua decem,

4 Et mulier erat circumdata purpurâ,& coccino,& inaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominatione,& immunditia fornicationis ejus:

5 Et in fronte ejus nomen scriptum: Mysterium: Babylon magna, mater fornicationum, & abominationum terræ.

6 Et vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum, & de sanguine martyrum Jesu. Et miratus sum cùm vidissem illam admiratione magna.

7 Et dixit mihi Angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris, & bestiæ quæ portat eam, quæ habet capita septem, & cornua decem:

C 8 Bestia, quam vidisti, fuit, & non est, & ascensura est de abysso, & in interitum ibit: & mirabuntur inhabitantes terram (quorum non sunt scripta nomina in Libro vitæ à constitutione mundi) videntes bestiam, quæ erat, & non est.

9 Et hic est sensus, qui habet sapientiam. Septem capita, septem montes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt.

10 Quinque ceciderunt, unus est, & alius nondum venit: & cùm venerit, oportet illum breve tempus manere.

11 Et bestia, quæ erat, & non est: & ipsa octava est: & de septem est, & in interitum vadit.

12 Et decem cornua, quæ vidisti, decem reges sunt: qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tamquam reges una hora accipient post
D bestiam.

13 Hi unum consilium habent, & virtutem & potestatem suam bestiæ tradent.

14 Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos: *quoniam Dominus dominorum est, & Rex regum, & qui cum illo sunt, vocati, electi, & fideles.

*1. Tim. 6. c. 15. Infr. 19. c. 16.

15 Et dixit mihi: Aquæ, quas vidisti ubi meretrix sedet, populi sunt, & Gentes, & linguæ.

16 Et decem cornua, quæ vidisti in bestia: hi odient fornicariam, & desolatam facient illam, & nudam, & carnes ejus manducabunt, & ipsam igni concremabunt.

17 Deus enim dedit in corda eorum ut faciant quod placitum est illi: ut dent regnum suum bestiæ donec consumentur verba Dei.

18 Et mulier, quam vidisti, est civitas magna, quæ habet regnum super reges terræ.

CAPUT XVIII.

Babylonis lapsus, judicium, plaga, & ultiones: propter quas reges negotiatores terræ olim ipsi adhærentes amarè lugebunt; cælum verò, Apostoli ac Prophetæ exultabunt.

A 1 ET post hæc vidi alium Angelum descendentem de cælo, habentem potestatem magnam: & terra illuminata est à gloria ejus.

2 Et exclamavit in fortitudine, dicens: *Cecidit, cecidit Babylon magna: & facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis volucris immundæ & odibilis.

*Isa. 21. c. 9. Jer. 51. a. 8. Sup. 14. b. 8.

3 Quia de vino iræ fornicationis ejus biberunt omnes gentes: & reges terræ cum illa fornicati sunt: & mercatores terræ de virtute deliciarum ejus divites facti sunt.

B 4 Et audivi aliam vocem de cælo, dicentem: Exite de illa populus meus: ut ne participes sitis delictorum ejus, & de plagis ejus non accipiatis.

5 Quoniam pervenerunt peccata ejus usque ad cælum,& recordatus est Dominus iniquitatum ejus.

6 Reddite illi sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate duplicia secundùm opera ejus: in poculo,quo miscuit, miscete illi duplum.

C 7 Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit; tantum date illi tormentum & luctum: quia in corde suo dicit: *Sedeo regina: & vidua non sum: & luctum non videbo.

*Isa. 47. c. 8.

8 Ideò in una die venient plagæ ejus, mors, & luctus,& fames, & igne comburetur: quia fortis est Deus, qui judicabit illam.

9 Et flebunt, & plangent se super illam reges terræ, qui cum illa fornicati sunt, & in deliciis vixerunt,cùm viderint fumum incendij ejus:

10 Longè stantes propter timorem tormentorum ejus,dicentes: Væ,væ civitas illa magna Babylon,civitas illa fortis:quoniam una hora venit judicium tuum.

D 11 Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt super illam: quoniam merces eorum nemo emet amplius;

12 Merces auri, & argenti, & lapidis pretiosi, & margaritæ,& byssi,& purpuræ,& serici,& cocci (& omne lignum thyinum,& omnia vasa eboris,& omnia vasa de lapide pretioso, & æramento,& ferro, & marmore,

13 Et cinnamomum)& odoramentorum, & unguenti, & thuris, & vini, & olei, & similæ, & tritici, & jumentorum, & ovium, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum,& animarum hominum.

14 Et poma desiderij animæ tuæ discesserunt à te,& omnia pingua & præclara perierunt à te, & amplius illa jam non invenient.

15 Mercatores

15 Mercatores horum, qui divites facti sunt, ab ea longè stabunt propter timorem tormentorum ejus, flentes, ac lugentes,

16 Et dicentes: Væ, væ civitas illa magna, quæ amicta erat byssо, & purpura, & cocco, & deaurata
F erat auro, & lapide pretioso, & margaritis:

17 Quoniam una hora destitutæ sunt tantæ divitiæ. Et omnis gubernator, & omnis qui in locum navigat, & nautæ, & qui in mari operantur, longè steterunt,

18 Et clamaverunt videntes locum incendij ejus, dicentes: Quæ similis civitati huic magnæ?

19 Et miserunt pulverem super capita sua, & clamaverunt flentes & lugentes, dicentes. Væ, væ civitas illa magna, in qua divites facti sunt omnes, qui habebant naves in mari, de pretiis ejus: quoniam una hora desolata est.

G 20 Exulta super eam cælum, & sancti Apostoli, & Prophetæ: quoniam judicavit Deus judicium vestrum de illa.

21 Et sustulit unus Angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, & misit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon civitas illa magna, & ultrà jam non invenietur.

22 Et vox citharœdorum, & musicorum, & tibia canentium, & tuba non audietur in te ampliùs: & omnis artifex omnis artis non invenietur in te ampliùs: & vox molæ non audietur in te ampliùs:

23 Et lux lucernæ non lucebit in te Ampliùs: & vox sponsi & sponsæ non audietur adhuc in te: quia mercatores tui erant principes terræ, quia in veneficiis tuis erraverunt omnes gentes.

24 Et in ea sanguis prophetarum & sanctorum inventus est; & omnium qui interfecti sunt in terra.

CAPUT XIX.

Sanctis de judicio meretricis Deum glorificantibus, parantur nuptiæ Agni, & Angelus à Ioanne adorari recusat: apparens autem quidam equo insidens cum exercitu, qui est Verbum Dei & Rex regum ac Dominus dominantium, pugnat adversus bestiam & reges terræ ac eorum exercitus, vocatis interim avibus cæli ad edendas eorum carnes.

A 1 POst hæc audivi quasi vocem turbarum multarum in cælo dicentium: Alleluia: Salus, & gloria, & virtus Deo nostro est:

2 Quia vera & justa judicia sunt ejus, qui judicavit de meretrice magna, quæ corrupit terram in prostitutione sua, & vindicavit sanguinem servorum suorum de manibus ejus.

3 Et iterùm dixerunt: Alleluia. Et fumus ejus ascendit in sæcula sæculorum.

4 Et ceciderunt seniores viginti quatuor, & quatuor animalia, & adoraverunt Deum sedentem super thronum, dicentes: Amen: Alleluia.

5 Et vox de throno exivit, dicens: Laudem dicite Deo nostro omnes servi ejus: & qui timetis eum, pusilli & magni.

6 Et audivi quasi vocem turbæ magnæ, & sicut vocem aquarum multarum, & sicut vocem tonitruorum magnorum, dicentium: Alleluia, quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens.

B 7 Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & uxor ejus præparavit se.

8 Et datum est illi, ut cooperiat se byssino splendenti & candido. Byssinum enim, justificationes sunt Sanctorum.

9 Et dixit mihi: Scribæ: * Beati, qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt, & dicit mihi: Hæc verba Dei vera sunt. *Matt. 22. a.2. Luc. 14. d.16.

10 Et cecidi ante pedes ejus, ut adorarem eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris, conservus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Jesu. Deum adora. Testimonium enim Jesu, est spiritus prophetiæ.

11 Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, vocabatur Fidelis, & Verax, & cum justitia judicat, & pugnat.

12 Oculi autem ejus sicut flamma ignis, & in capite ejus diademata multa, habens nomen scriptum, quod nemo novit nisi ipse.

13 * Et vestitus erat veste aspersa sanguine: & vocatur nomen ejus, Verbum Dei. C *Isa. 63 a. 1.

14 Et exercitus qui sunt in cælo, sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo & mundo.

15 Et de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus: ut in ipso percutiat Gentes: * Et ipse reget eas in virga ferrea: & ipse calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis. *Psal. 2. e.9.

16 Et habet in vestimento, & in femore suo scriptum: * Rex regum, & Dominus dominantium. *1. Tim 6. e.15. S. p.17 d.14.

17 Et vidi unum Angelum stantem in sole, & clamavit voce magna, dicens omnibus avibus, quæ volabant per medium cæli: Venite, & congregamini ad cœnam magnam Dei: D

18 Ut manducetis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum, & servorum, & pusillorum, & magnorum.

19 Et vidi bestiam, & reges terræ, & exercitus eorum congregatos, ad faciendum prælium cum illo qui sedebat in equo, & cum exercitu ejus.

20 Et apprehensa est bestia, & cum ea pseudopropheta: qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos, qui acceperunt characterem bestiæ, & qui adoraverunt imaginem ejus. Vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure:

21 Et ceteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius: & omnes aves saturatæ sunt carnibus eorum.

CAPUT XX.

Ligatum draconem sive diabolum mittit Angelus in abyssum ad mille annos, quibus anima martyrum in resurrectione prima regnabunt cum Christo: post quos solutus Satanas excitabit Gog & Magog innumerum exercitum adversus civitatem dilectam, sed igne cælesti devorabuntur: deinde apertis libris, à sedente super thronum judicabuntur omnes mortui secundùm opera ipsorum.

1 ET vidi Angelum descendentem de cælo, habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua.

2 Et Apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas, & ligavit eum per annos mille:

3 Et

3 Et misit eum in abyssum,& clausit,& signavit super illum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni: & post hæc oportet illum solvi modico tempore.

B 4 Et vidi sedes, & sederunt super eas, & judicium datum est illis:& animas decollatorum propter testimonium Jesu, & propter verbum Dei, & qui non adoraverunt bestiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt characterem ejus in frontibus aut in manibus suis, & vixerunt, & regnaverunt cum Christo mille annis.

5 Ceteri mortuorum non vixerunt,donec consummentur mille anni.Hæc est resurrectio prima.

6 Beatus,& sanctus,qui habet patrem in resurrectione prima: in his secunda mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cum illo mille annis.

C 7 *Et cùm consummati fuerint mille anni,solvetur satanas de carcere suo, & exibit, & seducet Gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog,& Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris.

*Ezech 39.a.2

8 Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circuierunt castra sanctorum, & civitatem dilectam.

9 Et descendit ignis à Deo de cælo,& devoravit eos: & Diabolus,qui seducebat eos,missus est in stagnum ignis & sulphuris, ubi & bestia.

10 Et pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum.

D 11 Et vidi thronum magnum candidum,& sedentem super eum, à cujus conspectu fugit terra & cælum, & locus non est inventus eis.

12 Et vidi mortuos, magnos & pusillos stantes in conspectu throni,& libri aperti sunt: & alius Liber apertus est qui in vitæ: & judicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris, secundùm opera ipsorum.

13 Et dedit mare mortuos, qui in eo erant: & mors & infernus dederunt mortuos suos, qui in ipsis erant:& judicatum est de singulis secundùm opera ipsorum.

14 Et infernus & mors missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda.

15 Et qui non inventus est in Libro vitæ scriptus,missus est in stagnum ignis.

CAPUT XXI.

Cælo ac terra renovatis, nova civitas Jerusalem in Agni sponsum à Deo parata ostenditur, justis glorificatis, impiisque in stagnum ignis detrusit; cujus civitatis murus & porta ac fundamenta describuntur & mensurantur, quæ universa sunt aurum ac vitrum mundum, lapides pretiosi ac margaritæ.

A 1 ET vidi cælum novum,& terram novam.Primum enim cælum, & prima terra abiit, & mare jam non est.

Isa. 65. c.17.66 g.22. 2.Pet 3. c.13.

2 Et ego Joannes vidi sanctam civitatem Jerusalem novam descendentem de cælo à Deo, paratam, sicut sponsam ornatam viro suo.

3 Et audivi vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipsi populus ejus erunt, & ipse Deus eum eis erit eorum Deus.

B *Isa 25 c.8 Sup 7. d. 17. 4 *Et absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum:& mors ultrà non erit,neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultrà, quia prima abierunt.

5 Et dixit qui sedebat in throno: *Ecce nova facio omnia.Et dixit mihi:Scribe, quia hæc verba fidelissima sunt,& vera.

*Isa.43 c.19. 2.Coo.5 d.17.

6 Et dixit mihi: Factum est. Ego sum α & ω: initium, & finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ vitæ, gratis.

7 Qui vicerit,possidebit hæc, & ero illi Deus, & ille erit mihi filius.

8 Timidis autem, & incredulis, & execratis, & C homicidis, & fornicatoribus, & veneficis,& idololatris,& omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure:quod est mors secunda.

9 Et venit unus de septem Angelis habentibus phialas plenas septem plagis novissimis,& locutus est mecum,dicens: Veni, & ostendam tibi sponsam, uxorem Agni.

10 Et sustulit me in spiritu in montem magnum & altum, & ostendit mihi civitatem sanctam Jerusalem descendentem de cælo à Deo,

11 Habentem charitatem Dei: & lumen ejus D simile lapidi pretioso tamquam lapidi jaspidis, sicut crystallum.

12 Et habebat murum magnum & altum, habentem portas duodecim: & in portis Angelos duodecim,& nomina inscripta,quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israël.

13 Ab Oriente portæ tres, & ab Aquilone portæ tres,& ab Austro portæ tres,& ab Occasu portæ tres.

14 Et murus civitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim nomina duodecim Angelorum Agni.

15 Et qui loquebatur mecum,habebat mensuram arundineam auream,ut metiretur civitatem, & portas ejus,& murum.

16 Et civitas in quadro posita est,& longitudo E ejus tanta est quanta & latitudo: & mensus est civitatem de arundine aurea per stadia duodecim millia:& longitudo, & altitudo, & latitudo ejus, æqualia sunt.

17 Et mensus est murum ejus centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura hominis, quæ est angeli.

18 Et erat structura muri ejus ex lapide jaspide:ipsa verò civitas,aurum mundum simile vitro mundo.

19 Et fundamenta muri civitatis, omni lapide F pretioso ornata.Fundamentum primum,jaspis:secundum, sapphiris: tertium, chalcedonius:quartum,smaragdus:

20 Quintum, sardonix: sextum, sardius: septimum chrysolithus:octavum,beryllus: nonum, topazius: decimum, chrysoprasus: undecimum, hyacinthus: duodecim, amethystus.

21 Et duodecim portæ duodecim margaritæ sunt,per singulas: & singulæ portæ erant ex singulis margaritis, & platea civitatis aurum mundum,tamquam vitrum perlucidum.

22 Et templum non vidi in ea. Dominus enim G Deus omnipotens templum illius est, & Agnus. *Isa 60 d 19.

23 * Et civitas non eget solo, neque luna, ut

luceant

luceant in ea, nam claritas Dei illuminavit eam, & lucerna ejus est Agnus.

24 Et ambulabunt gentes in lumine ejus : & reges terræ afferent gloriam suam & honorem in illam.

*Isa.60 b. 11. 25 * Et portæ ejus non claudentur per diem: nox enim non erit illic.

26 Et afferent gloriam & honorem gentium in illam.

27 Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

CAPUT XXII.

Lignum vitæ fluvio aquæ vivæ irrigatum singulis mensibus reddit fructum suum : nec maledictum nec ulla nox est in civitate : Angelus autem qui hæc citò ventura Ioannis ostendebat, non vult ab eo adorari, dicitque justos in civitatem intraturos, impios autem foras ejiciendos : contestatur etiam de non addendo aut minuendo ad hanc prophetiam.

A 1 ET ostendit mihi fluvium aquæ vitæ, splendidum tamquam crystallum, procedentem de sede Dei & Agni.

2 In medio plateæ ejus, & ex utraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem Gentium.

3 Et omne maledictum non erit amplius : sed sedes Dei & Agni in illa erunt, & servi ejus servient illi.

4 Et videbunt faciem ejus: & nomen ejus in frontibus eorum.

*Isa.60 a. 20. 5 * Et nox ultrà non erit: & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in sæcula sæculorum.

B 6 Et dixit mihi: Hæc verba fidelissima sunt, & vera. Et Dominus Deus spirituum prophetarum misit Angelum suum ostendere servis suis quæ oportet fieri citò.

7 Et ecce venio velociter. Beatus, qui custodit verba prophetiæ libri hujus.

8 Et ego Joannes, qui audivi, & vidi hæc. Et postquam audissem, & vidissem, cecidi ut adorarem ante pedes angeli, qui mihi hæc ostendebat:

9 Et dixit mihi : Vide ne feceris : conservus enim tuus sum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum qui servant verba prophetiæ libri hujus: Deum adora.

10 Et dicit mihi: Ne signaveris verba prophetiæ libri hujus : tempus enim propè est. C

11 Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc : & qui justus est, justificetur adhuc : & sanctus, sanctificetur adhuc.

12 Ecce venio citò, & merces mea mecum est, reddere unicuique secundùm opera sua.

13 * Ego sum α, & ω : primus, & novissimus, principium, & finis. *Isa.41 a. 4. 44. a. 6. 48. b. 12.

14 Beati, qui lavant stolas suas in sanguine Agni : ut sit potestas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in civitatem. Sup. 1. b. 8. d. 17 21. b. 6.

15 Foris canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis servientes, & omnis qui amat & facit mendacium.

16 Ego Jesus misi Angelum meum, testificari vobis hæc in Ecclesiis. Ego sum radix & genus David, & stella splendida & matutina. D

17 Et spiritus & sponsa dicunt : Veni. Et qui audit, dicat: Veni. Et qui sitit, veniat: * & qui vult, accipiat aquam vitæ, gratis. *Isa.55 a. 1.

18 Contestor enim omni audienti verba prophetiæ libri hujus: Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto.

19 Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus de libro vitæ, & de civitate sancta, & de his quæ scripta sunt in libro isto.

20 Dicit qui testimonium perhibet istorum. Etiam venio citò : Amen. Veni Domine Jesu.

21 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

FINIS.

Oratio

ORATIO MANASSÆ, NECNON LIBRI DUO, QUI sub libri Tertij & Quarti Esdræ nomine circumferuntur, hoc in loco, extra scilicet seriem Canonicorum Librorum, quos sancta Tridentina Synodus suscepit, & pro Canonicis suscipiendos decrevit, sepositi sunt, ne prorsus interirent, quippe qui à nonnullis sanctis Patribus interdum citantur, & in aliquibus Bibliis Latinis tam manuscriptis quàm impressis reperiuntur.

ORATIO MANASSÆ REGIS JUDA, CUM CAPTUS TENERETUR IN BABILONE,

1 DOmine omnipotens Deus patrum nostrorum, Abraham, & Isaac, & Jacob, & seminis eorum justi, qui fecisti cælum & terram cum omni ornatu eorum, qui ligasti mare verbo præcepti tui, qui conclusisti abyssum, & signasti eam terribili & laudabili nomine tuo: quem omnia pavent, & tremunt à vultu virtutis tuæ, quia importabilis est magnificentia gloriæ tuæ, & insustentabilis ira comminationis tuæ super peccatores: immensa verò & investigabilis misericordia promissionis tuæ: quoniam tu es Dominus, altissimus, benignus, longanimis, & multùm misericors, & pœnitens super malitias hominum. Tu Domine, secundùm multitudinem bonitatis tuæ, promisisti pœnitentiam & remissionem iis qui peccaverunt tibi, & multitudine miserationum tuarum decrevisti pœnitentiam peccatoribus, in salutem. Tu igitur Domine Deus justorum, non posuisti pœnitentiam justis, Abraham, & Isaac, & Jacob, iis qui tibi non peccaverunt: sed posuisti pœnitentiam propter me peccatorem: quoniam peccavi super numerum arenæ maris: multiplicatæ sunt iniquitates meæ, Domine, multiplicatæ sunt iniquitates meæ, & non sum dignus intueri & aspicere altitudinem cæli, præ multitudine iniquitatum mearum. Incurvatus sum multo vinculo ferreo, ut non possim attollere caput meum, & non est respiratio mihi: quia excitavi iracundiam tuam, & malum coram te feci: non feci voluntatem tuam & mandata tua non custodivi: statui abominationes, & multiplicavi offensiones. Et nunc flecto genu cordis mei, precans à te bonitatem. Peccavi Domine, peccavi, & iniquitates meas agnosco. Quare peto rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi, & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum, iratus, reserves mala mihi, neque damnes me in infima terræ loca: quia tu es Deus, Deus inquam, pœnitentium: & in me ostendes omnem bonitatem tuam quia indignum salvabis me secundum magnam misericordiam tuam, & laudabo te semper omnibus diebus vitæ meæ: quoniam te laudat omnis virtus cælorum, & tibi est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

LIBER ESDRÆ TERTIUS.

CAPUT PRIMUM.

Magnificum Phase, quod Josias immolavit, celebrando septem diebus festum Azymorum, cui successerunt in regno Judæ Jechonias, Joacim, Ioachim, & Sedecias: eorúmque ac populi captivitas propter sua scelera, urbisque subversio describuntur.

1 ET fecit Josias Pascha in Jerosolymis Domino, & immolavit Phase quarta decima luna primi mensis:

2 Statuens sacerdotes per vices dierum stolis amictos in templo Domini.

3 Et dixit Levitis sacris servis Israël, ut sanctificarent se Domino in positione sanctæ arcæ Domini, in Domo, quam ædificavit Salomon filius David rex.

4 Non erit vobis tollere super humeros eam. Et nunc deservite Domino vestro, & curam agite gentis illius Israël ex parte secundùm pagos & tribus vestras,

5 Secundùm scripturam David regis Israël, & secundùm magnificentiam Salomonis filij ejus, omnes in templo, & secundùm particulam principatus paternam vestram, eorum qui stant in conspectu fratrum filiorum Israël.

6 Immolate Pascha, & sacrificia parate fratribus vestris, & facite secundùm præceptum Domini quod datum est Moysis.

7 Et donavit Josias in plebem quæ inventa est, ovium, agnorum, & hœdorum, & caprarum triginta millia, vitulos tria millia.

8 Hæc de regalibus data sunt secundùm promissionem populo: & sacerdotibus in Pascha, oves numero duo millia, ac vituli centum.

9 Et Jechonias, & Semeias, & Nathanaël fratres, & Hasabias, & Oziel, & Coraba, in Phase, oves quinque millia, vitulos quingentos.

10 Et hæc cùm fierent eleganter, steterunt sacerdotes & Levitæ habentes azyma per tribus.

11 Et secundùm partes principatus patrum, in conspectu populi offerebant Domino, secundùm ea quæ in libro Moysi scripta sunt:

12 Et assaverunt Phase igni prout oportebat, & hostias coxerunt in emolis, & in ollis cum benevolentia:

13 Et attulerunt omnibus qui erant ex plebe: & post hæc paraverunt sibi & sacerdotibus:

14 Sacerdotes enim offerebant adipes, usque dum finita esset hora: & Levitæ paraverunt sibi, & fratribus suis filiis Aaron.

15 Et sacri cantores filij Asaph erant per ordinem, secundùm præceptum David, & Asaph, & Zacharias, & Jeddimus, qui erat à rege.

16 Et ostiarij per singulas januas, ita ut non prævaricaretur unusquisq; suam: fratres enim illorũ paraverunt illis.

17 Et consummata sunt quæ pertinebant ad sacrificium Domini.

18 In illa die egerunt Phase, & offerebant hostias super Domini sacrificium, secundùm præceptum regis Josiæ.

19 Et egerunt filij Israël, qui inventi sunt in tempore illo, Phase: & diem festum azymorum per dies septem:

20 Et non est celebratum Phase tale in Israël, à temporibus Samuelis Prophetæ:

21 Et omnes reges Israël non celebraverunt tale Pascha quale egit Josias, & Sacerdotes, & Levitæ, & Judæi, & omnis Israël, qui inventi sunt in commoratione Jerosolymis.

22 Octavo decimo anno, regnante Josia celebratum est Phase.

23 Et directa sunt opera Josiæ in conspectu Domini sui in corde pleno metuentis:

24 Et quæ circa illum quidem conscripta sunt, in pristinis temporibus, de eis qui peccaverunt, quique irreligiosi fuerunt in Dominum præ omni gente, & qui non quæsierunt verba Domini super Israël.

25 Et post omnem actum hunc Josiæ, ascendit Pharao rex Ægypti, veniens in Carchamis ab itinere super Euphratem, & exiit obviam illi Josias,

26 Et misit rex Ægypti ad Josiam, dicens: Quid mihi & tibi est rex Judæ?

27 Non sum missus à Domino ut pugnem contra te: super Euphratem enim bellum meum est, festinans descende.

28 Et non est reversus Josias super currum: sed expugnare eum conabatur, non attendens verbum prophetæ ex ore Domini:

29 Sed constituit ad eum bellum in campo Mageddo. Et descenderunt principes ad regem Josiam.

30 Et dixit rex pueris suis, Amovete me à prælio, infirmatus sum enim valdè. Et statim amoverunt eum pueri ipsius de acie.

31 Et ascendit super currum secundarium suum: & perveniens Jerosolymam, vita functus est, & sepultus est in paterno sepulchro.

32 Et in tota Judæa lugebant Josiam: & qui præsidebant, cum uxoribus lamentabant eum, usque in hunc diem. Et datum est hoc fieri semper in omne genus Israël.

33 Hæc autem præscripta sunt in libro historiarum regum Judæ: & singula gesta actus Josiæ & ejus gloria & intellectus ejus in lege Domini: quæque gesta sunt ab eo, & quæ non scripta sunt in libro regum Israël & Judæ.

34 Et assumentes, qui erant ex gente, Jechoniam filium Josiæ, constituerunt regem pro Josia patre suo, cùm esset annorum triginta trium.

35 Et regnavit super Israël mensibus tribus. Et amovit eum rex Ægypti, ne regnaret in Jerosolymis:

36 Et mulctavit gentem argenti talenta centum, & auri talentum unum.

37 Et constituit rex Ægypti Joacim fratrem ipsius, regem Judæ & Jerusalem:

38 Et alligavit magistratus Joacim, & Zaracelem fratrem suum, & apprehendens reduxit in Ægyptum.

39 Annorum erat Joacim vigintiquinque, cùm regnare cœpisset in terra Juda & Jerusalem: & fecit malum in conspectu Domini.

40 Post hunc autem ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis, & alligans eum in æreo vinculo, perduxit in Babyloniam:

41 Et sacra vasa Domini accepit Nabuchodonosor, & tulit & consecravit in templo suo in Babylonia.

42 Nam de immunditia illius & irreligiositate scriptum est in libro temporum regum.

43 Et regnavit Joachin filius ejus pro eo. Cùm autem constitutus esset rex, erat annorum decem & octo.

44 Regnavit autem menses tres & dies decem in Jerusalem, & fecit malum in conspectu Domini,

45 Et post annum mittens Nabuchodonosor, transmigravit eum in Babyloniam simul cum sacris vasis Domini.

46 Et constituit Sedeciam regem Juda & Jerusalem, cùm esset annorum viginti unius: regnavit autem annis undecim.

47 Et fecit malum in conspectu Domini, & non est veritus à verbis quæ dicta sunt ab Jeremia propheta ex ore Domini:

48 Et adjuratus à rege Nabuchodonosor, perjurans discessit: & indurata cervice sua, & corde suo, transgressus est legitima Domini Dei Israël.

49 Et duces populi Domini multa iniquè gesserunt, & impiè egerunt super omnes immunditias gentium: & polluerunt templum Domini quod sanctum erat in Jerosolymis.

50 Et misit Deus patrum ipsorum per angelum suum revocare eos, propter quod parceret illis, & tabernaculo suo.

51 Ipsi verò subsannabant in angelis suis: & qua die locutus est Dominus, erant illudentes prophetis ejus.

52 Qui usque ad iracundiam concitatus est super gentem suam, propter irreligiositatem suam, & præcepit ascendere reges Chaldeorum.

53 Hi occiderunt juvenes eorum in gladio, in circuitu sancti templi eorum, & non pepercerunt juveni, & seni, & virgini, & adolescenti:

54 Sed omnes traditi sunt in manus ipsorum: & omnia sacra vasa Domini, & regales apothecas resumentes, tulerunt in Babyloniam,

55 Et incenderunt domum Domini, & demolierunt muros Jerusalem: & turres ejus incenderunt igne,

56 Et consummaverunt omnia honorifica ejus, & ad nihilum redegerunt: & reliquos à gladio duxerunt in Babylonem.

57 Et erant servi illius usque dum regnarent Persæ, in repletione verbi Domini in ore Jeremiæ:

58 Quousque benignè ageret terra sabbata sua, omni tempore desertionis suæ sabbatizavit, in applicatione annorum septuaginta.

CAPUT II.

Cyrus rex Persarum Judæos in regno suo captivos remittit in terram suam: qui cùm restaurarent Jerusalem, prohibiti sunt ab Artaxerxe propter quorumdam delationem.

1 REgnante Cyro rege Persarum, in consummatione verbi Domini in ore Jeremiæ,

2 Suscitavit Dominus Spiritum Cyri regis Persarum, & prædicavit in toto regno suo simul per scripturam,

3 Dicens: Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Me constituit regem orbi terrarum Dominus Israël, Dominus excelsus,

4 Et significavit mihi ædificare domum sibi in Jerusalem, quæ est in Judæa.

5 Si quis est ex genere vestro, dominus ipsius ascendat cum eo in Jerusalem.

6 Quotquot ergo circa loca habitant, adjuvent eos qui sunt in loco ipso, in auro & argento,

7 In dationibus, cum equis & jumentis, cúmque aliis quæ secundùm vota apponuntur in ædem Domini quæ est in Jerusalem.

8 Et stantes principes tribuum, pagorum, & Judææ, ex tribu Benjamin, & Sacerdotes & Levitæ, quos excitavit Dominus ascendere & ædificare Domum Domini quæ est in Jerusalem, & qui erant in circuitu eorum,

9 Adjuverunt in omni auro & argento ejus, & jumentis, & votis compluribus multi quorum sensus excitatus est.

10 Et Cyrus rex protulit vasa sacra Domini, quæ transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis ex Jerusalem, & consecravit ea idolo suo.

11 Et proferens ea Cyrus rex Persarum, tradidit Mithridato, qui erant super thesauros ipsius.

12 Per hunc autè tradita sunt Salmanasaro præsidi Judææ.

13 Horum autem hic numerus. Libatoria argentea duo millia quadringenta: athiscæ argenteæ triginta: phialæ aureæ triginta, item argenteæ duo millia quadringentæ: & aliæ vasa mille.

14 Omnia autem vasa aurea & argentea, quinque millia octingenta sexaginta.

15 Et enumerata sunt Salmanasaro simul cum his qui ex captivitate Babyloniæ venerant in Jerosolymam.

16 In Artaxerxis autem Regis Persarum temporibus scripserunt ei de his qui habitabant in Judæa & Jerusalem, Balsamus, & Mithridatus, & Sabellius, & Rathimus, Balthemus, Samelius scriba, & reliqui habitantes in Samaria, & ceteris locis, subjectam epistolam Regi Artaxerxi.

17 DOMINE, pueri tui Rathimus ab accidentibus, & Sabellius scriba, & reliqui curiæ tuæ judices in Cœlesyria & Phœnice.

18 Et nunc notum sit domino regi, quoniam Judæi qui ascenderunt à vobis ad nos, venientes in Jerusalem civitatem refugam & pessimam, ædificant furnos ejus, & statuunt muros, & templum suscitant.

19 Quòd si civitas ista & muri consummati fuerint, non tantùm tributa non sustinebunt pendere, sed etiam regibus resistent.

20 Et quia id agitur circa templum, rectè habere arbitrati sumus non despicere hoc ipsum:

21 Sed notum facere domino regi, ut si videbitur, rex, quæratur in libris patrum tuorum.

22 Et invenies in admonitionibus scripta de his, & scies quoniá civitas ista fuit refuga, & reges & civitates cócutiés,

23 Et Judæi refugæ, & prælia committentes in ea ab æterno, ob quam causam civitas ista deserta est.

24 Nunc ergo notum facimus, domine rex, quoniam si civitas hæc ædificata fuerit, & hujus muri erecti fuerint, descensus tibi non erit in Cœlesyriam & Phœnicen:

25 Tunc scripsit rex Rathimo, qui scribebat accidentia & Balthemo, & Sabellio scribæ, & ceteris constituris, & habitn

habitantibus in Syria & Phœnice, ea quæ subjecta sunt.

26 Legi epistolam quam misistis mihi. Præcepi ergo inquiri, & inventum est, quoniam civitas illa est ab ævo regibus resistens,

27 Et homines refugæ,& prælia in ea efficientes,& reges fortissimi erant in Jerusalem dominantes,& tributa exigentes à Cælesyria & Phœnice.

28 Nunc ergo præcepi prohibere homines illos ædificare civitatem, & prohibere ne quid ultra hæc fiat:

29 Sed nec procedant in plurimum ea quæ sunt malitiæ, ita ut regibus molestia importetur.

30 Tunc recitatis his quæ à rege Artaxerxe scripta fuerant, Rathimus,& Sabellius scriba,& qui cum his constituti erant, jungentes festinanter venerunt in Jerusalem cum equitatu, & turba, & agmine;

31 Cœperúntque ædificantes prohibere, & vacabant ab ædificatione templi in Jerusalem, usque secundo anno regni Darii regis Persarum.

Caput III.

Dario post splendidam cœnam omnibus suis præfectis factam, dormiente, tres corporis ejus custodes problema moverunt, Num vinum, rex, mulier, an veritas præstent: & primùm de vino probatur.

1 Rex Darius fecit cœnam magnam omnibus vernaculis suis,& omnibus magistratibus Meliæ & Persidis,

2 Et omnibus purpuratis, & prætoribus, & consulibus, & præfectis sub illo, ab India usque Æthiopiam, centum viginti septem provinciis.

3 Et cùm manducassent,& bibissent,& satiati reverterentur, tunc Darius rex ascendit in cubiculum suum, & dormivit. & expergefactus est.

4 Tunc illi tres juvenes corporis custodes, qui custodiebant corpus regis, dixerunt alter alteri.

5 Dicamus unusquisque nostrum sermonem qui præcellat: & cujuscumque apparuerit sermo sapientior alterius, dabit illi rex Darius dona magna,

6 Purpura cooperiri, & in auro bibere, & super aurum dormire, & currum aureo fræno, & cydarim byssinam, & torquem circa collum:

7 Et secundo loco sedebit à Dario propter sapientiam suam, & cognatus Darii vocabitur.

8 Tunc scribentes singuli suum verbum signaverunt, & posuerunt subtus cervical Darii regis,

9 Et dixerunt, cùm surrexerit rex, dabimus illi scripta nostra:& quodcumque judicaverit rex è tribus, & magistratus Persidis, quoniam verbum ejus sapientius est, ipsi dabitur victoria sicut scriptum est.

20 Unus scripsit, Forte est vinum.

11 Alius scripsit, Fortior est rex.

12 Tertias scripsit, Fortiores sunt mulieres: super omnia autem vincit veritas.

13 Et cùm surrexisset rex, acceperunt scripta sua, & dederunt illi, & legit.

14 Et mittens vocavit omnes magistratus Persarum, & Medos, & purpuratos, & prætores, & præfectos:

15 Et sederunt in concilio:& lecta sunt scripta corã ipsis.

16 Et dixit,Vocare adolescentes,& ipsi indicabunt verba sua. Et vocati sunt, & introierunt.

17 Et dixit illis, Indicate nobis de his quæ scripta sunt. Et cœpit prior, qui dixerat de fortitudine vini,

18 Et dixit, Viri,quàm prævalet vinum omnibus hominibus qui bibunt illud! seducit mentem.

19 Itémque regis & orphani facit mentem vanam. Item servi ac liberi, pauperis ac divitis,

20 Et omnem mentem convertit in securitatem & jucunditatem, & non meminit omnem tristitiam & debitum,

21 Et omnia præcordia facit honesta, & non meminit regem nec magistratum, & omnia per talenta loqui facit.

22 Et non meminerunt, cùm biberunt, amicitiam, nec fraternitatem: sed non multùm pòst sumunt gladios.

23 Et cùm à vino mersérint & surrexerint, non meminerunt quæ gesserunt.

24 O viri, num præcellit vinum? quis sic cogitat facere? Et tacuit hoc dicto.

Caput IV.

Probatur excellens fortitudo regis, mulieris, & veritatis, sed data veritati palma. Darius ad petitionem Zarobabel reddi sacra vasa, scribens ut Judæis detur libertas, & impensa ad extrusionem Jerusalem.

1 Et inchoavit sequens dicere, qui dixit de fortitudine regis.

2 O viri, num præcellunt homines, qui terram & mare obtinent, & omnia quæ in eis sunt?

3 Rex autem super omnia præcellit, & dominatur eorum: & omnes quodcumque dixerit suis, faciunt.

4 Et si miserit illos ad bellatores,vadunt,& demoliuntur montes & muros, & turres.

5 Jugulantur & jugulant, & regis verba non prætereunt, nã si vicerint,afferunt regi omnia quæcumq; prædati fuerint.

6 Similiter & alii omnes, & quotquot non militant nec pugnant, sed colunt terram: rursum cùm fuerint metentes, afferunt tributa regi:

7 Et ipse unus solus si dixerit occidite, occidunt:dixerit remittite, remittunt:

8 Dixerit percutite,percutiunt: dixerit exterminate,exterminant: dixerit ædificate, ædificant:

9 Dixerit excidite, excidunt: dixerit plantate, plantant

10 Et omnis plebs,& virtutes eum obaudiunt, & super hoc ipse recumbit, & bibit, & dormit.

11 Hi autè custodiunt in circuitu eum, & non possunt ire singuli,& facere opera sua,sed in dicto abaudientes sunt ei.

12 Viri, quomodo non præcellit rex qui sic diffamatur? Et tacuit.

13 Tertius qui dixerat de mulieribus & veritate, hic est Zorobabel, cœpit loqui.

14 Viri, non magnus rex, & multi homines, nec vinum præcellit. Quis est ergo qui dominatur eorum (

15 Nónne mulieres genuerunt regem, & omnem populum, qui dominatur mari terræ:

16 Et ex illis nati sunt, & ipsæ educaverunt eos qui plantaverunt vineas ex quibus vinum fit?

17 Et ipsæ faciunt stolas omnium hominum, & ipsæ faciunt gloriam hominibus, & non possunt homines separari à mulieribus.

18 Si congregaverint aurum & argentum,& omnem rem speciosam,& viderint mulierem unam bono habitu & bona specie,

19 Omnia hæc relinquentes in eam intendunt,& aperto ore conspiciunt,& eam alliciunt magis quàm aurum & argentum, & omnem rem pretiosam.

20 Homo patrem suum relinquit qui enutriit illum, & suam regionem, & ad mulierem se conjungit.

21 Et cum muliere remittit animam: & neque patrem meminit, neque matrem, neque regionem,

22 Et hinc oportet vos scire: quoniam mulieres dominantur vestri. Nónne doletis?

23 Et accipit homo gladium suum, & vadit in viam facere furta, & homicidia, & mare navigare & flumina,

24 Et leonem videt, & in tenebris ingreditur: & cùm furtum fecerit, & fraudes, & rapinas, amabili suæ affert.

25 Et iterùm, diligit homo uxorem suam magis quàm patrem aut matrem.

26 Et multi dementes facti sunt propter uxores suas: & servi facti sunt propter illas:

27 Et multi perierunt & jugulati sunt, & peccaverunt propter mulieres.

28 Et nunc credite mihi,quia magnus est rex in potestate sua: quoniam omnes regiones verentur tangere eum.

29 Videbam tamen Apemen filiam Bezacis, mirifici concubinam regis, sedentem juxta regem ad dexteram;

30 Et auferentem diadema de capite ejus, & imponentem sibi, & palmis cædebat regem de sinistra manu.

31 Et super hæc aperto ore intuebatur eam: & si arriserit, ridet, nam si indignata ei fuerit, blanditur, donec reconcilietur in gratiam.

32 O viri, cur non sunt fortiores mulieres? Magna est terra, & excelsum est cælum: quis ista agit?

33 Et tunc rex,& purpurati intuebantur in alterutrum. Et inchoavit loqui de veritate.

34 O viri,nónne fortes ſunt mulieres? Magna eſt terra, & excelſum eſt cælum: & velox curſus ſolis convertit in gyro cælum in locum ſuum in una die.

35 Nonne magnificus eſt qui hæc facit, & veritas magna, & fortior præ omnibus?

36 Omnis terra veritatem invocat, cælum etiam ipſam benedicit, & omnia opera moventur,& tremunt eam, & non eſt cum ea quidquam iniquum.

37 Vinum iniquum,iniquus rex, iniquæ mulieres, iniqui omnes filii hominum, & iniqua illorum omnia opera, & non eſt in ipſis veritas,& in ſua iniquitate peribunt.

38 Et veritas manet & invaleſcit in æternum,& vivit & obtinet in ſæcula ſæculorum.

39 Nec eſt apud eam accipere perſonas, neque differentias:ſed quæ juſta ſunt facit omnibus, injuſtis ac malignis, & omnes benignantur in operibus ejus.

40 Et non eſt in judicio ejus iniquum, ſed fortitudo, & regnum, & poteſtas, & majeſtas omnium ævorum.Benedictus Deus veritatis.

41 Et deſiit loquendo.Et omnes populi clamaverunt,& dixerunt, Magna eſt veritas, & prævaler.

42 Tunc rex ait illi, ſi quid vis amplius, quàm quæ ſcripta ſunt, & dabo tibi, ſecundùm quod inventus es ſapientior proximis; & proximus mihi ſedebis, & cognatus meus vocaberis.

43 Tunc ait regi, Memor eſto voti tui,quod voviſti, ædificare Jeruſalem, in die qua regnum accepiſti:

44 Et omnia vaſa quæ accepta ſunt ex Jeruſalem, remittere, quæ ſeparavit Cyrus, quando mactavit Babyloniam, & voluit remittere ea ibi.

45 Et tu voviſti ædificare templum quod incenderunt Idumæi, quando exterminata eſt Judæa à Chaldæis.

46 Et nunc hoc eſt,quod poſtulo Domine,& quod peto, hoc eſt majeſtas quod à te poſtulo, ut facias votum quod voviſti regis ex ore tuo.

47 Tunc ſurgens Darius rex, oſculatus eſt illum & ſcripſit epiſtolas ad omnes diſpenſatores, & præfectos,& purpuratos, ut deducerent eum,& eos qui cum illo erant, omnes aſcendentes ædificare Jeruſalem.

48 Et omnibus præfectis,qui erant in Syria,& Phœnice, & Libano, ſcripſit epiſtolas,ut traherent ligna cedrina à Libano in Jeruſalem, ut ædificarent cum eis civitatem.

49 Et ſcripſit omnibus Judæis qui aſcendebant à regno in Judæam pro libertate,omnem potentem,& magiſtratum, & præfectum non ſupervenire, ad januas ipſorum,

50 Et omnem regionem,quam obtinuerant immunem eſſe eis,& Idumæi relinquant caſtella quæ obtinent Judæorum,

51 Et in ſtructuram templi dare per ſingulos annos talenta viginti, uſque dum perædificaretur:

52 Et ſuper ſacrarium holocautomata uſtulare quotidie, ſicut habent præceptum:alia talenta decem offerre per ſingulos annos,

53 Et omnibus qui procedunt à Babylonia condere civitatem:ut eſſet libertas tam ipſis quàm filiis eorum,& omnibus ſacerdotibus qui præcedunt:

54 Scripſit autem & quantitatem, & ſacram ſtolam juſſit dari, in qua deſervirent,

55 Et levitis ſcripſit dare præcepta, uſque in diem qua conſummabitur domus, & Jeruſalem extruetur.

56 Et omnibus cuſtodientibus civitatem ſcripſit dari ei ſortes & ſtipendia.

57 Et dimiſit omnia vaſa quæcumque ſeparaverat Cyrus à Babylonia,& omnia quæcumque dixit Cyrus,& ipſe præcepit fieri, & mittit Jeruſalem.

58 Et cùm proceſſiſſet ille adoleſcens, elevans faciem in Jeruſalem, benedixit regem cæli.

59 Et dixit, Abs te eſt victoria, & abs te eſt ſapientia & claritas. Et ego ſervus tuus ſum.

60 Benedictus es qui dediſti mihi ſapientiam, & tibi confitebor: Domine Deus patrum noſtrorum.

61 Et accepit epiſtolas,& profectus eſt in Babyloniam.Et venit, & nuntiavit fratribus ſuis omnibus qui fuerunt in Babylonia:

62 Et benedixerunt Deum patrum ſuorum, quoniam dedit illis remiſſionem & refrigerium,

63 Ut aſcenderent & ædificarent Jeruſalem, & templum ubi nominatum eſt nomen ejus in ipſo,& exultaverunt cum muſicis & lætitia diebus ſeptem.

CAPUT V.

Redeuntes à Babylonica captivitate in Jeruſalem & Judæam recenſentur, & reſtituunt Dei cultum, ſed tandem à cœpto opere ad tempus impediuntur.

1 POſt hæc autem electi ſunt, ut aſcenderent principes pagorum per domos & tribus ſuas, & uxores illorum, & filij & filiæ eorum,& ſervi & ancillæ ipſorum, & pecora eorum.

2 Et Darius rex miſit unà cum eis equites mille, donec deducerent eos in Jeruſalem cum pace, & cum muſicis & cum tympanis & tibiis.

3 Et omnes fratres erant ludentes,& fecit eos aſcendere, ſimul cum eis.

4 Et hæc ſunt nomina virorum, qui aſcenderunt per pagos ſuos in tribus, & in partem principatus ipſorum.

5 Sacerdotes: Filii Phinees,filii Aaron,Jeſus filius Joſedec. Joacim filius Zorobabel filii Salathiel de domo David, ex progenie Phares, de tribu Juda,

6 Qui locutus eſt ſub Dario rege Perſarum ſermones mirificos in ſecundo anno regni ipſius menſe Niſan primo.

7 Sunt autem hi, qui aſcenderunt ex Judæa de captivitate tranſmigrationis,quos tranſmigravit Nabuchodonoſor rex Babyloniæ in Babylonem,& reverſus eſt in Jeruſalem.

8 Et requiſivit parem Judææ unuſquiſque in civitatem ſuam, qui venerunt cum Zorobabel & Jeſu, Nehemias, Ateores,Elimeo, Emmanio,Mardocheo,Beelſuro Mechpſatochor, Olioro. Emonia unus de principibus eorum.

9 Et numerus à gentilibus eorum, ex præpoſitis eorum, filii Phares,duo millia centum ſeptuaginta duo:

10 Filii Ares, tria millia centum quinquaginta ſeptem:

11 Filii Phœmo centum quadragintaduo: in filiis Jeſu & Joabes, mille trecenti duo:

12 Filii Demu, duo millia quadringenti ſeptuaginta:filii Choraba,ducentiquinq; filii Banica,centum ſexaginta octo:

13 Filii Bebech quadringenti tres:filii Archad,quadringenti viginti ſeptem:

14 Filii Cham, trigintaſeptem: filii Zoroar, duo millia ſexagintaſeptem: filii Adin,quadringenti ſexaginta unus:

14 Filii Aderectis,centum octo:filii Ciaſo & Zelas,centum ſeptem: filii Azoroc, quadringenti triginta novem:

16 Filii Jedarbone,centum triginta duo:filii Ananiæ,centum triginta: filii Aſoni, nonaginta:

17 Filii Marſar quadringenti vigintiduo, filii Zabarus, nonagintaquinque: filii Sepolemon, centum viginti tres:

18 Filii Nepopas quinquagintaquinque: filii Nechanatus, centum quinquagintaocto: filii Cebethamus, centum trigintaduo:

19 Filii Crearpatros,qui Enocadies,& Modiæ,quadringenti vigintitres:qui ex Gramas & Gabea,centũviginti unus.

20 Qui ex Beſſelon & Ceagge,ſexagintaquinque:qui ex Baſtaro, centum vigintiduo:

21 Qui ex Bechenobes, quinquagintaquinque:filii Liptis, centum quinquagintaquinque: filii Labonni, trecenti quinquaginta ſeptem:

22 Filii Sichem,trecenti ſeptuaginta:filii Suadon & Cliomus, trecenti ſeptuagintaocto:

23 Filii Ericus,duo millia centum quadragintaquinque: filii Anaas, trecenti ſeptuaginta. Sacerdotes:

24 Filii Jeddus,filii Euther,filii Eliaſib, trecenti ſeptuagintaduo: filii Emerus, ducenti quinquagintaduo:

25 Filii Phaſurii, trecenti quinquaginta ſeptem, filii Caree, ducenti vigintiſeptem.

26 Levitæ:Filii Jeſu in Caduhel,& Bamis,& Serebias, & Edias,ſeptuagintaquatuor:omnis numerus à duodecimo anno, triginta millia quadringenti ſexagintaduo,

27 Filii,& filiæ, & uxores, omnis computatio, quadraginta millia ducenti quadragintaduo.

28 Filii ſacerdotum,qui pſallebant in templo:filii Aſaph, centum vigintiocto.

29 Oſtiarii verò: filii Eſmenni,filii Aſer, filii Amon,filii Accuba, Topa filii Tobi, omnes centum triginta novem.

30 Sacerdotes ſervientes in templo:filii Sel,filii Caſpha,

filii

filij Tobloch, filij Cariæ, Filij Su, filij Hellu, filij Labana, filij Armacha, filij Accub, filij Utha, filij Cetha, filij Aggab, filij Obai, filij Anani, filij Canna, filij Geddu,

31 Filij An, filij Radin, filij Desanon, filij Nachoba, filij Caseba, filij Gaze, filij Ozui, filij Sinone, filij Attre, filij Hastem, filij Asiana, filij Manei, filij Nasithim, filij Accusu, filij Agista, filij Azai, filij Favon, filij Phasalon.

32 Filij Meedda, filij Phusa, filij Caree, filij Barcus, filij Saree, filij Cœsi, filij Nasit, filij Agisti, filij Pedon,

33 Salomon filij eius, filij Asophot, filij Phasida, filij Celi, filij Dedon, filij Gaddahel, filij Sephegi,

34 Filij Aggia, filij Sachareth, filij Sabathen, filij Caroneth, filij Malsith, filij Amæ, filij Sasus, filij Addus, filij Suba, filij Eura, filij Rahotis, filij Phasphat, filij Malmon.

35 Omnes sacro servientes, & pueri Salomonis, quadringenti octogintaduo.

36 Hi sunt filij qui ascenderunt à Thelmela, Telharsa; principes eorum Carmellam, & Careth:

37 Et non poterant edicere civitates suas, & progenies suas, quemadmodum sint ex Israël. Filij Dalari, filij Tubal, filij Nechodaici.

38 Ex Sacerdotibus, qui fungebantur Sacerdotio: & non sunt inventi filij Obia, filij Achisos, filij Addin, qui accepit uxorem ex filiabus Phargeleü:

39 Et vocati sunt nomine ejus, & horum quæsita est generis scriptura in prædatura, & non est inventa, & prohibiti sunt Sacerdotio fungi.

40 Et dixit illis Nehemias & Astharas, Ne participentur sancta, donec exurgat Pontifex doctus in ostensionem & veritatem.

41 Omnis autem Israël erat, exceptis servis & ancillis, quadraginta duo millia trecenti quadraginta.

42 Servi horum & ancillæ, septem millia trecenti triginta septem. Cantores & cantatrices, ducenti sexagintaquinque.

43 Cameli, quadringenti trigintaquinque. Equi septem millia trigintasex. Muli, ducenta millia quadragintaquinque. Subjugalia, quinque millia vigintiquinque.

44 Et de præpositis ipsis per pagos, dum venirent in templum Dei, quod erat in Jerusalem, voverunt suscitare templum in loco suo, secundùm suam virtutem:

45 Et dare in templum thesaurum operum sacrum auri mnas duodecim millia, & mnas argenti quinque millia, & stolas sacerdotales centum.

46 Et habitaverunt sacerdotes & Levitæ, & qui exierant de plebe, in Jerusalem & in regione, & sacri cantores, & ostiarij, & omnis Israël in regionibus suis.

47 Instante autem septimo mense, cúmque essent filij Israël unusquisque in suis rebus, convenerunt unanimes in atrium, quod erat ante januam Orientalem.

48 Et stantes Jesus filius Josedec & fratres ejus sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel & hujus fratres, paraverunt altare,

49 Ut offerrent super illud holocautomata, secundùm quæ in libro Moysi hominis Dei scripta sunt.

50 Et convenerunt ibi ex aliis nationibus terræ, & erexerunt sacrarium in loco suo omnes gentes terræ, & offerebant hostias, & holocaustomata Domino matutina.

51 Et egerunt scenopegiam, & diem solemnem, sicut præceptum est in lege: & sacrificia quotidie, sicut oportebat:

52 Et post hæc oblationes institutas, & hostias sabbatorum, & neomeniarum, & dierum solemnium omnium sanctificatorum.

53 Et quotquot vovebant Domino à neomenia septimi mensis, cœperunt hostias offerre Deo, & templum Domini nondum erat ædificatum.

54 Et dederunt pecuniam lapidariis & fabris, & potum & pabula, cum gaudio.

55 Et dederunt carta Sidoniis & Tyriis, ut transveherent illis de Libano trabes cedrinas, & facerent rates in Joppe portu, secundùm decretum quod scriptum erat eis à Cyro rege Persarum.

56 Et in secundo anno venientes in templum Dei in Jerusalem, mense secundo, inchoavit Zorobabel filius Salathiel, & Josue filius Josedec, & fratres ipsorum, & sacerdotes & Levitæ, & omnes qui venerant de captivitate in Jerusalem:

57 Et fundaverunt templum Dei, novilunio secundi mensis secundi anni cum venissent in Judæam & Jerusalem.

58 Et statuerunt Levitas à viginti annis, super opera Domini: & stetit Jesus & filius ejus, & fratres omnes Levitæ conspirantes, & executores legis, facientes opera in domo Domini.

59 Et steterunt sacerdotes habentes stolas cum tubis: & Levitæ filij Asaph, habentes cymbala,

60 Collaudantes Dominum, & benedicentes secundùm David regem Israël.

61 Et cantabant canticum Domino, quoniam dulcedo ejus, & honor in sæcula super omnem Israël.

62 Et omnis populus tuba cecinerunt, & proclamaverunt voce magna, collaudantes Dominum in suscitatione domus Domini.

63 Et venerunt ex sacerdotibus & Levitis, & præsidentibus secundùm pagos senioribus, qui viderant pristinam domum,

64 Et ad hujus ædificationem cum clamore & planctu magno, & multi cum tubis & gaudio magno:

65 In tantum ut populus non audiret tubas propter planctum populi. Tuba enim erat tubis canens magnificè, ita ut longè audiretur.

66 Et audierunt inimici tribus Judæ, & Benjamin, & venerunt scire quæ esset vox tubarum.

67 Et cognoverunt quoniam qui erant ex captivitate, ædificant templum Domino Deo Israël.

68 Et accedentes ad Zorobabel & Jesum, præpositos pagorum, dixerunt eis: Ædificabimus unà vobiscum:

69 Similiter enim audivimus Dominum vestrum, & ipsi pariter incedimus à diebus Asbazareth regis Assyriorum, qui transmigravit nos huc.

70 Et dixit illis Zorobabel, & Jesus, & principes pagorum Israël.

71 Non est nobis & vobis ædificare domum Dei nostri, nos enim soli ædificabimus Domino Israël, secundùm ea quæ præcepit nobis Cyrus rex Persarum.

72 Gentes autem terræ incumbentes his qui sunt in Judæa, & levantes opus ædificationis & insidias, & populos adducentes prohibebant eos ædificare,

73 Et aggressuras exercentes, impedierunt, ne consummaretur ædificium omni tempore vitæ Cyri regis, & protraxerunt structuram per biennium usque ad Darij regnum.

CAPUT VI.

Judæi annuente Dario, templum Dei extruunt in Jerusalem.

1 IN secundo autem anno regni Darij prophetavit Aggæus & Zacharias filius Addin Prophetæ apud Judæam & Jerusalem in nomine Dei Israël super eos.

2 Tunc stans Zorobabel filius Salathiel, & Jesus filius Josedec, inchoaverunt ædificare domum Domini, quæ est in Jerusalem:

3 Cùm adessent eis prophetæ Domini, & adjuvarent eos. In ipso tempore venit ad illos Sisennes subregulus Syriæ & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales ejus.

4 Et dixerunt eis, Quo præcipiente vobis domum hanc ædificatis, & tectum istud, & alia omnia perficitis? & qui sunt structores qui hæc ædificant?

5 Et habuerunt gratiam visitatione facta super eos, qui erant ex captivitate à Domino seniores Judæorum.

6 Et non sunt impediti ædificare, donec significaretur Dario de omnibus istis, & responsum acciperetur.

7 Exemplum epistolæ, quam miserunt Dario. SISENNES subregulus Syriæ & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales ejus in Syria & Phœnice præsides, regi Dario salutem.

8 Omnia nota sint domino regi; quòd cum venissemus in regionem Judææ, & introissemus in Jerusalem, invenimus ædificantes domum Dei magnam:

9 Et templum ex lapidibus politis, & magnis & pretiosis materiis in parietibus,

10 Et opera illa instáter fieri, & suffragare, & prosperare in manibus eorũ, & in omni gloria quàm diligentissimè perfici.

11 Tunc interrogavimus seniores, dicentes, quo permittente, vobis ædificatis domum istam, & opera hæc fundatis?

12 Ideò autem interrogavimus eos, ut notum faceremus tibi homines & præpositos, & nominum scripturam præpositorum postulavimus illos.

13 At illi respondérunt nobis, dicentes, Nos sumus servi Domini qui fecit cælum & terram,

14 Et ædificabatur hæc domus ante annos istos multos à rege Israël magno & fortissimo, & consummata est.

15 Et quoniam patres nostri exacerbantes erant & peccaverunt in Deum Israël, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babyloniæ, regis Chaldæorum,

16 Et domum istam demolientes incenderunt, & populum captivum duxerunt in Babylonem.

17 In primo anno regnante Cyro rege Babyloniæ, scripsit Cyrus rex domum hanc ædificare,

18 Et illa sacra vasa aurea & argentea quæ extulerat Nabuchodonosor de domo quæ est in Jerusalem, & consecraverat ea in suo templo, rursus protulit ea Cyrus rex de templo quod erat in Babylonia, & tradita sunt Zorobabel & Salmanasaro subregulo:

19 Et præceptum est eis ut offerrent hæc vasa, & reponerent in templo quod erat in Jerusalem, & ipsum templum Dei ædificare in loco suo.

20 Tunc Salmanasarus subjecit fundamenta domus Domini, quæ est in Jerusalem: & exinde usque nunc ædificatur, & non accepit consummationem.

21 Nunc ergo si judicatur à te ô rex, perquiratur in regalibus bibliothecis Cyri regis, quæ sunt in Babylonia.

22 Et si inventum fuerit consilio Cyri regis cœptam esse structuram domus Domini, quæ est in Jerusalem, & judicatur à domino rege nostro, scribat de his nobis.

23 Tunc Darius rex præcepit inquiri in Bibliothecis: & inventus est in Ecbatanis oppido, quod est in media regione locus unus in quo scripta erant ista:

24 Anno primo regnante Cyro, rex Cyrus præcepit domum Domini quæ est in Jerusalem ædificare, ubi incendebant igni assiduo,

25 Cujus altitudo sit cubitorum decem, & latitudo cubitorum sexaginta, quadratum lapidibus politis tribus, & meniano ligneo ejusdem regionis, & meniano uno novo, & impendia dari de domo Cyri regis:

26 Et sacra vasa domus Domini tam aurea quàm argentea, quæ extulit Nabuchodonosor in domum Domini, quæ est in Jerusalem, ubi erant posita, ut ponatur illic.

27 Et præcepit curam agere Sisennem subregulum Syriæ & Phœnicis, & Satrabuzanem, & sodales ejus, & qui ordinati erant in Syria & Phœnice præsides, ut abstinerent se ab eodem loco.

28 Et ego quoque præcepi in totum ædificare: & prospexi, ut adjuvent eos ex his qui sunt ex captivitate Judæorum, donec consummetur templum ædis Domini:

29 Et à vexatione tributorum Cœlesyriæ & Phœnicis, diligenter quantitatem dari his hominibus ad sacrificium Domini Zorobabel præfecto, ad tauros, & arietes, & agnos,

30 Similiter autem & frumentum, & sal, & vinum, & oleum instanter per singulos annos, prout sacerdotes qui sunt in Jerusalem, dictaverunt consumi quotidie sine ulla dilatione,

31 Ut offerantur libationes summo Deo pro rege & pueris ejus, & orent pro ipsorum vita:

32 Et denuntietur, ut quicumque transgressi fuerint aliquid ex his quæ scripta sunt, aut spreverint, accipiatur lignum de suis propriis, & suspendantur, & bona ipsorum regi ascribantur.

33 Propterea & Dominus, cujus nomen invocatum est ibi exterminet omnem regem & gentem, qui manum suam extenderit prohibere, aut malè tractare domum Domini illam quæ est in Jerusalem.

34 Ego Darius rex decrevi quàm diligentissimè secundùm hæc fieri.

Caput VII.

Domus Dei extructa dedicatur & consecratur, in eáque festum Azymorum celebratur.

1 TUnc Sisennes subregulus Cœlesyriæ & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales, obsecuti his quæ à Dario rege erant decreta,

2 Insistebant à sacrosanctis operibus diligentissimè, cooperantes cum senioribus Judæorum principibus Syriæ.

3 Et prosperata sunt sacrosancta opera prophetantibus Aggæo & Zacharia prophetis.

4 Et consummaverunt omnia per præceptum Domini Dei Israël, & ex consilio Cyri, & Darij, & Artaxerxis regis Persarum.

5 Et consummata est domus nostra usque ad tertiam & vigesimam diem mensis Adar, sexto anno Darij regis.

6 Et fecerunt filij Israël & sacerdotes & Levitæ, & ceteri qui erant ex captivitate, qui appositi sunt secundùm ea quæ scripta sunt in libro Moysi.

7 Et obtulerunt in dedicationem templi Domini, tauros centum, arietes ducentos, agnos quadringentos,

8 Et hœdos pro peccatis universi Israël, duodecim secundùm numerum tribuum Israël.

9 Et steterunt sacerdotes & Levitæ amicti stolis per tribus super omnia opera Domini Dei Israël, secundùm librum Moysi, & ostiarij per singulas januas.

10 Et egerunt filij Israël cum his qui erant ex captivitate, illud Phase quartadecima luna mensis primi, quando sanctificati sunt sacerdotes & Levitæ.

11 Omnes filij captivitatis non sunt simul sanctificati, quia Levitæ omnes simul sanctificati sunt.

12 Et immolaverunt Phase universi filij captivitatis, & fratribus suis sacerdotibus, & sibimetipsis.

13 Et manducaverunt filij Israël, qui erant ex captivitate, omnes qui remanserant ab omnibus execrationibus gentium terræ quærentes Dominum,

14 Et celebraverunt diem festum azymorum, septem diebus epulantes in conspectu Domini,

15 Quoniam convertit consilium regis Assyriorum in eos, confortare manus eorum ad opera Domini Dei Israël.

Caput VIII.

Ascendenti Esdræ à Babylonia Jerusalem traduntur Artaxerxis litteræ, quæ beneficia Judæis præstita continent: recensentur qui simul ascenderunt, & auro ac argento sacerdotibus commisso, Esdras, facta oratione, commonet populum ad pœnitentiam quòd ab alienigenis se non separassent.

1 ET post hunc regnante Artaxerxe Persarum rege, accessit Esdras filius Azariæ, filij Helciæ, filij Solome,

2 Filij Sadoc, filij Achitob, filij Ameri, filij Azahel, filij Bocci, filij Abisue, filij Phinees, filij Eleasari, filij Aaron primi sacerdotis:

3 Hic Esdras ascendit de Babylonia, cùm esset scriba & ingeniosus in lege Moysi, quæ data est à Domino Deo Israël docere & facere.

4 Et dedit ei rex gloriam, quòd invenisset gratiam in omni dignitate & desiderio in conspectu ejus.

5 Et ascenderunt simul cum ipso ex filiis Israël, & sacerdotibus, & Levitis, & sacris cantoribus templi, & ostiariis, & servis templi, in Jerusalem.

6 Anno septimo regnante Artaxerxe, in quinto mense, hic annus septimus est regni, exeuntes de Babylonia novilunio quinti mensis.

7 Venerunt Jerosolymam juxta præceptum illius, secundùm prosperitatem itineris à Domino ipsorum datam eis.

8 In his enim Esdras magnam disciplinam obtinebat, ne prætermitteret quidquam eorum, quæ essent ex lege Domini & præceptis, & docendo universum Israël omnem justitiam & judicium.

9 Accidentes autem qui scribebant scripta Artaxerxis regis, tradiderunt scriptum quod obvenerat ab Artaxerxe rege ad Esdram sacerdotem, & lectorem legis Domini, cujus exemplum subjectum est.

10 Rex Artaxerxes Esdræ sacerdoti, & lectori legis Domini salutem.

11 Humanior ego judicans in beneficiis, præcepi eis qui desiderant ex gente Judæorum, sua sponte, & ex sacerdotibus & Levitis, qui sunt in regno meo, comitari tecum in Jerusalem.

12 Si qui ergo cupiunt ire tecum, conveniant, & proficiscantur, sicut placuit mihi & septem amicis meis consiliariis,

13 Ut visitent ea quæ aguntur secundùm Judæam, & Jerusalem, observantes sicut habes in lege Domini,

14 Et ferant munera Domino Deo Israël, quæ vovi ego

&

& amici Jerusalem, & omne aurum & argentum, quod inventum fuerit in regione Babyloniæ Domino in Jerusalem cum illo,

15 Quod est donatum pro ipsa gente in templum Domini eorum quod est in Jerusalem: ut colligatur hoc aurum & argentum ad tauros, & arietes, & agnos, & hœdos, & quæ his sunt congruentia,

16 Ut offerant hostias Domino super altare Domini ipsorum quod est in Jerusalem.

17 Et omnia quæcumque volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perfice pro voluntate tua secundùm præceptum Domini Dei tui:

18 Et sacrosancta vasa, quæ data sunt tibi ad opera domus Domini Dei tui, quæ est in Jerusalem:

19 Et certa quæcumque tibi subvenerint ad opera templi Dei tui, dabis de regali gazophylacio:

20 Cùm volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perfice secundùm voluntatem Domini.

21 Et ego quidem rex Artaxerxes præcepi custodibus thesaurorum Syriæ & Phœnicis, ut quæcumque scripserit Esdras sacerdos, & lector legis Domini, diligenter detur ei usque ad argenti talenta centum, similiter & auri:

22 Et usque ad frumenti modios centum, & vini amphoras centum, & alia quæcumque abundant sine taxatione.

23 Omnia secundùm legem Dei fiant Deo altissimo, ne fortè exurgat ira in regno regis, & filii, & filiorum ejus.

24 Vobis autem dicitur, ut omnibus sacerdotibus & Levitis, & sacris cantoribus, & servis templi, & scribis templi hujus,

25 Nullum tributum, neque ulla alia indictio irrogetur, nec habeat quisquam potestatem objicere eis quidpiam.

26 Tu autem Esdra, secundùm sapientiam Dei, constitue judices & arbitros in tota Syria & Phœnice: & omnes qui legem Dei tui non noverunt, doce:

27 Ut quotquot transgressi fuerint legem, diligenter plectantur, sive morte, sive cruciatu, sive etiam pecuniæ mulctatione vel abductione.

28 Et dixit Esdras scriba: Benedictus Deus patrum nostrorum, qui dedit hanc voluntatem in cor regis, clarificare domum suam quæ est in Jerusalem,

29 Et me honorificavit in conspectu regis & consiliariorum, & amicorum, purpuratorum ejus.

30 Et ego constans animo factus sum secundùm opitulationem Domini Dei mei, & congregavi ex Israël viros, ut simul ascenderent mecum.

31 Et hi sunt præpositi secundùm suas patrias, & principatus portionales, eorum qui mecum ascenderunt de Babylonia in regno Artaxerxis.

32 Et ex filiis Phares, Gersomus: ex filiis Siemarith, Amenus: filiorum David, Acchus filius Sceciliæ:

33 Ex filiis Phares, Zacharias, & cum eo reversi sunt viri centum quinquaginta:

34 Ex filiis ductoris Moabilionis Zaræi, & cum ipso viri ducenti quinquaginta:

35 Ex filiis Zachues, Jechonia Zecholei, & cum ipso viri ducenti quinquaginta.

36 Ex filiis Sala, Maasias Gotholiæ, & cum ipso viri septuaginta:

37 Ex filiis Saphatiæ, Zarias Micheli, & cum ipso viri octoginta:

38 Ex filiis Job, Abdias Jeheli, & cum ipso viri ducenti duodecim.

39 Ex filiis Baniæ, Salimoth, filius Josaphiæ, & cum ipso viri centum sexaginta:

40 Ex filiis Beer, Zacharias Bebei, & cum ipso viri ducenti octo:

41 Ex filiis Ezead, Joannes Eccetan, & cum ipso viri centum decem:

42 Ex filiis Adonicam ipsis postremis, & hæc sunt nomina eorum, Eliphalam filius Gebel, & Semeias, & cum ipso viri septuaginta.

43 Et congregavi eos ad fluvium qui dicitur Thia, & metati fuimus illic triduo, & recognovi eos.

44 Et ex filiis sacerdotum & Levitarum non inveni illic.

45 Et misi ad Eleazarum, & Eccelon, & Masman, & Maloban, & Enaathan & Samea, & Joribum, Nathan, Enuagam, Zachariam, & Mosolamum, ipsos ductores & peritos:

46 Et dixi eis ut venirent ad Loddeum, qui erat apud locum gazophilacij.

47 Et mandavi eis ut dicerent Loddeo, & fratribus ejus, & illis qui erant in gazophylacio, ut mitteret nobis eos qui sacerdotio fungerentur in domo Domini Dei nostri:

48 Et adduxerunt nobis secundùm manum validam Domini Dei nostri viros peritos: ex filiis Moholi, filii Levi, filii Israël, Bebebian, & filios & fratres, qui erant decem & octo:

49 Asbiam, & Amin ex filiis filiorum Chananæi, & filii eorum viri viginti.

50 Et ex his qui templo serviebant, quos dedit David, & ipsi principes ad operationem Levitis templo servientium ducēti viginti. Omnia nomina significata sunt in scripturis.

51 Et vovi illic jejunium juvenibus in conspectu Dei, ut quærerem ab eo bonum iter nobis, & qui nobiscum erant, & filiis, & pecoribus, propter insidias.

52 Erubui enim petere à rege pedites & equites in comitatu, tutelæ gratia, contra adversarios nostros.

53 Diximus enim regi, quoniam virtus Domini erit cum eis qui inquirunt eum in omni affectu.

54 Et iterùm deprecati sumus Dominum Deum nostrum secundùm hæc: quem & propitium habuimus, & compotes facti sumus Deo nostro.

55 Et separavi ex plebis præpositis, & sacerdotibus templi, viros duodecim, & Sedebiam, & Asannam, & cum eis ex fratribus eorum viros decem.

56 Et appendi eis aurum & argentum & vasa sacerdotalia domus Dei nostri, quæ donaverat rex, & consiliarii ejus, & principes, & omnis Israël.

57 Et cùm appendissem, tradidi argenti talenta centum quinquaginta, & vasa argentea talentorum centum, & auri talenta centum,

58 Et vasorum aureorum septies viginti, & vasa ærea de bono æramēto splendentia, duodecim, auri specie reddētia.

59 Et dixi eis: Et vos sancti estis Domino, & vasa sunt sancta, & aurum, & argentum votum est Domino Deo patrum nostrorum.

60 Vigilate & custodite, donec tradatis ex plebis præpositis, & sacerdotibus & Levitis, & principibus civitatum Israël, in Jerusalem, in pastophorio domus Dei nostri.

61 Et hi qui susceperunt Sacerdotes & Levitæ aurum & argētum & vasa, intulerunt in Jerusalem in templum Dñi.

62 Et promovimus à fluvio Thia die duodecima mensis primi, usquequò introivimus Jerusalem.

63 Et cùm factus fuisset tertius dies, quarta autem die ponderatum aurum, & argentum traditum est in domo Domini Dei nostro, Marimoth filio Jori sacerdoti:

64 Et cum ipso erat Eleazar filius Phinees: & erant cum ipsis Josadus filius Jesu, & Medias, & Banni filius Levitæ: ad numerum, & ad pondus universa.

65 Et scriptum est pondus ipsorum eadem hora,

66 Qui autem venerunt ex captivitate, obtulerunt sacrificium Domino Deo Israël, tauros duodecim pro omni Israël, arietes octoginta sex,

67 Agnos septuaginta duos, hircos pro peccato duodecim, & pro salute vaccas duodecim, omnia in sacrificium Domini.

68 Et relegerunt præcepta regis regalibus dispensatoribus, & subregulis Cœlesyriæ & Phœnicis: & honorificaverunt gentem, & templum Domini.

69 Et consummatis his, accesserunt ad me præpositi, dicentes: Non segregaverunt genus Israël, & principes, & sacerdotes, & Levitæ,

73 Et alienigenæ gentes & nationes terræ, immunditias suas à Chananæis, & Hethæis, & Pherezæis, & Jebusæis, & Moabitis, & Ægyptiis, & Idumæis.

71 Conjuncti enim sunt filiabus eorum & ipsi, & filii eorum, & mistum est semen sanctum alienigenis gentibus terræ: & participes erant præpositi, & magistratus, iniquitatis ejus ab initio ipsius regni.

72 Et mox ut audivi ista, conscidi vestimenta & sacram tunicam: & lacerans capillos capitis, & barbam, sedi dolens & mœstus.

73 Et convenerunt quotquot tunc movebantur in verbo Domini Dei Israël, ad me lugentem super iniquitatem istã, & sedebam tristis usque ad sacrificium vespertinum.

74 Et consurgens à jejunio, conscissa habens vestimenta & sacram tunicam, ingeniculans, & extendens manus ad Dominum,

75 Dicebam: Domine confusus sum, & reveritus sum ante faciem tuam.

76 Peccata enim nostra multiplicata sunt super capita nostra, & iniquitates nostræ exaltatæ sunt usque ad cælum.

77 Quoniam à temporibus patrum nostrorum sumus in magno peccato usque ad diem hunc.

78 Et propter peccata nostra, & patrum nostrorum, sumus traditi cum fratribus nostris, & cum sacerdotibus nostris, regibus terræ in gladium & captivitatem & depræda-tionem, cum confusione usque in hodiernum diem.

79 Et nunc quantum est hoc quod contigit nobis misericordia abs te Domine Deus, & relinque nobis radicem & nomen in locum sanctificationis tuæ,

80 Detegere luminare nostrum in domo Domini Dei nostri, dare nobis cibum in omni tempore servitutis nostræ.

81 Et cùm serviremus, non fuimus derelicti à Domino Deo nostro; sed constituit nos in gratia, ponens nobis reges Persarum dare cibum,

82 Et clarificare templum Domini Dei nostri, & ædificare deserta Sion, dare nobis stabilitatem in Judæa & Jerusalem.

83 Et tunc quid dicimus Domine habentes hæc? Transgressi enim sumus præcepta tua, quæ dedisti in manus puerorum tuorum prophetarum,

84 Dicens: quoniam terra, in quam introistis possidere hereditatem ejus, terra polluta est coinquinationibus alienigenarum terræ, & immunditiæ illorum repleverunt eam totam immunditia sua.

85 Et nunc filias vestras non conjungetis filiis eorum, & filias eorum non accipietis filiis vestris,

86 Et non inquiretis pacem habere cum illis omni tempore, ut invalescentes manducetis optima terræ, & hereditatem distribuatis filiis vestris usque in ævum.

87 Et quæ contingunt nobis, omnia fiunt propter opera nostra maligna, & magna peccata nostra.

88 Et dedisti nobis talem radicem; & rursum reversi sumus transgredi legitima tua, uti commisceremur immunditiæ alienigenarum gentium terræ hujus.

89 Nonne irascaris nobis perdere nos, quoad usque non relinquatur radix & nomen nostrum?

90 Domine Deus Israël verax es. Derelicta est enim radix usque in hodiernum diem.

91 Ecce nunc sumus in conspectu tuo in iniquitatibus nostris. Non est enim adhuc stare ante te in his.

92 Et cùm adorando confiteretur Esdras, flens, humi prostratus ante templum, congregati sunt ante eum ex Jerusalem turma magna valde, viri, & mulieres, & juvenes, & juvenculæ. Fletus enim erat magnus in ipsa multitudine.

93 Et cùm clamasset Jechonias Jeheli ex filiis Israël, dixit Esdræ: Nos in Dominũ peccavimus, quòd collocavimus nobis in matrimonium mulieres alienigenas ex gentibus terræ.

94 Et nunc es super omnem Israël. In his ergo sit jusjurandum à Domino, expellere omnes uxores nostras quæ ex alienigenis sunt cum filiis earum.

95 Sicut tibi decretum est à majoribus secundùm legem Domini exurgens explica.

96 Ad te enim spectat negotium, & nos tecum sumus: viriliter fac.

97 Et exurgens Esdras adjuravit principes sacerdotum & Levitas, & omnem Israël, facere secundùm hæc; & juraverunt.

Caput IX.

Jubentur abjicere uxores alienigenas cum filiis, & recensentur qui ex sacerdotibus ac Levitis juncti illis erant. Esdras legit legem Domini coram populo: quibus peractis, jubentur ut ad propria digressi, lætum diem agant.

1 ET exurgens Esdras ab ante atrium templi, abiit in pastophorium Jonathæ filii Nasabi,

2 Et hospitatus illic non gustavit panem, nec aquam bibit, super iniquitatem multitudinis.

3 Et facta est prædicatio in omni Judæa, & in Jerusalem omnibus qui erant ex captivitate in Jerusalem congregati,

4 Ut quicumque non occurrerit biduo vel triduo diei, secundùm judicium assidentiũ seniorum, tollerentur facultates suæ, & ipse alienus judicaretur à multitudine captivitatis.

5 Et congregati sunt omnes qui erant ex tribu Juda, & Benjamin in tribus diebus in Jerusalem. Hic mensis est nonus, dies mensis vigesimus.

6 Et sedit omnis multitudo in area templi trementes, propter hyemem præsentem.

7 Et exurgens Esdras, dixit illis: Vos iniquè fecistis collocantes vobis in matrimonium uxores alienigenas, ut adderetis ad peccata Israël.

8 Et nunc date confessionem, & magnificentiam Domino Deo patrum nostrorum.

9 Et perficite voluntatem ipsius, & discite à gentibus terræ, & ab uxoribus alienigenis.

10 Et clamavit omnis multitudo, & dixerunt voce magna: Sicut dixisti, faciemus.

11 Sed quoniam multitudo magna est, & tempus hybernum, & non possumus insubsidiati stare: & hoc opus non est nobis unius diei, neque bidui: multum enim in his peccavimus:

12 Stent præpositi multitudinis, & omnes qui nobiscum inhabitant, & quotquot habent uxores apud se alienigenas,

13 Et assistant accepto tempore ex omni loco presbyteri, & judices, usquequò solvant iram Domini negotij hujus.

14 Jonathas autem filius Ezeli, & Ozias Thecam susceperunt secundùm hæc: & Bosoramus, & Levis, & Sabbathæus simul cooperati sunt cum illis.

15 Et steterunt secundùm hæc omnia universi qui erant ex captivitate.

16 Et elegit sibi viros Esdras sacerdos, principes magnos de patribus eorum secundùm nomina: & consederunt novilunio mensis decimi examinare negotium istud.

17 Et determinatum est de viris qui habebant uxores alienigenas, usque ad neomeniam primi mensis:

18 Et inventi sunt ex sacerdotibus permisti, qui habebant alienigenas uxores.

19 Ex filiis Jesu filii Josedec, & fratribus ejus: Maseas, & Eliozerus, & Joribus, & Joadæus,

20 Et injecerunt manus ut expellerent uxores suas: & ad litandum in exorationem, arietem pro ignorantia sua.

21 Et ex filiis Semmeri: Maseas & Esses & Jeelec, Azarias.

22 Et ex filiis Fosere: Limosias, Hismaenis, & Nathanée, Jussio, Reddus, & Thalsas.

23 Et ex Levitis: Jorabdus, & Semeis, & Colnis, & Calitas, & Facteas, & Coluas, & Elionas.

24 Et ex sacris cantoribus, Eliasib, Zaccarus.

25 Et ex ostiariis: Salumus, & Tolbanes.

26 Et ex Israël: ex filiis Foro, Ozi, & Remias, & Geddias, & Melchias, & Michelus, Eleazarus, & Jammebias, & Bannas.

27 Et ex filiis Jolaman: Chamas, & Zacharias, & Jerelus, & Joddius, & Erimoth, & Helias.

28 Et ex filiis Zatoim: Eliadas, & Liasumus, Zochias, & Larimoth, & Zabdis, & Tebedias.

29 Et ex filiis Zebes: Joannes, & Amanias, & Zabdias, & Emeus.

30 Et ex filiis Banni: Olamus, & Maluchus, & Jeddeus, & Jasub, & Azabus, & Jerimoth.

31 Et ex filiis Addin: Naathus, & Moosias, & Caleus, & Raanas, Maaseas, Mathathias, & Beseël, & Bonnus, & Manasses.

32 Et ex filiis Nuae: Noneas, & Aseas, & Melchias, & Sameas, & Simon, Benjamin, & Malchus, & Marras.

33 Et ex filiis Ason: Carianus, Mathathias, & Bannus, & Eliphalach, & Manasses, & Semei.

34 Et ex filiis Banni: Jeremias, & Moadias, & Abramus, & Johel, & Baneas, & Belias, & Jonas, & Marimoth, & Eliasib, & Mathaneus, & Eliasis, & Orizas, & Dielus, & Semedius, & Zambris, & Josephus.

35 Et ex filiis Nobei: Idelus & Mathathias, & Sabadus, & Zecheda, Sedemi & Jessei, Baneas.

36 Omnes

36 Omnes isti conjunxerunt sibi uxores alienigenas, & dimiserunt eas cum filiis.

37 Et inhabitaverunt sacerdotes & Levitæ,& qui erant ex Israël, in Jerusalem, & in tota una regione, novilunio mēsis septimi. Et erant filii Israël in commorationibus suis.

38 Et congregata est omnis multitudo simul in aream, quæ est ab oriente portæ sacræ :

39 Et dixerunt Esdræ pontifici & lectori, ut afferret legem Moysi, quæ tradita est à Domino Deo Israël.

40 Et attulit Esdras Pontifex legem omni multitudini eorum, à viro usque ad mulierem, & omnibus sacerdotibus, audire legem novilunio mensis septimi.

41 Et legebat in area,quæ est ante sacram portam templi, à prima luce usque ad vesperam, coram viris, & mulieribus. Et dederunt omnes sensum ad legem.

42 Et stetit Esdras sacerdos, & lector legis, super ligneum tribunal quod fabricatum erat.

43 Et steterunt ad eum Mathathias,& Samus, Ananias, Azarias, Urias, Ezechias, & Balsamus ad dexteram :

44 Et ad sinistram Faldeus,Misael,Malachias, Abusthas, Sabus, Nabadias, & Zacharias.

45 Et assumpsit Esdras librum coram omni multitudine : præsidebat enim in gloria in conspectu omnium.

46 Et cùm absolvisset legem, omnes erecti steterunt : & benedixit Esdras Dominum Deum altissimum, Deum sabaoth omnipotentem.

47 Et respondit omnis populus,Amen.Et elevatis sursum manibus procidentes in terram, adoraverunt Dominum.

48 Jesus, & Banaeus, & Sarebias, & Jaddimus, & Accubus, & Sabbathæus, & Calithes,& Azarias,& Joradus; & Ananias, & Philias Levitæ.

49 Qui docebant legem Domini,& in multitudine legebant legem Domini, & præferebant singuli eos, qui intelligebant lectionem.

50 Et dixit Atharates Esdræ pontifici & lectori, & Levitis qui docebant multitudinem,

51 Dicens, Dies hic sanctus est Domino. Et omnes flebant, cùm audissent legem.

52 Et dixit Esdras,Digressi ergo manducate pinguissima quæque, & bibite dulcissima quæque, & mittite munera his qui non habent.

53 Sanctus enim est hic dies Domini, & nolite mœsti esse. Dominus enim clarificabit vos.

54 Et levitæ denuntiabant in publico omnibus, dicentes, Dies hic sanctus est, nolite mœsti esse.

55 Et abierunt omnes manducare, & bibere, & epulari, & dare munera his qui non habebant, ut epularentur. Magnificè enim sunt exaltati verbis quibus edocti sunt.

56 Et congregati sunt universi in Jerusalem celebrare lætitiam, secundùm testamentum Domini Dei Israël.

LIBER ESDRÆ QUARTUS.

Caput Primum.

Mittitur Esdras à Domino multa ingratis Judæis exhibita beneficia exprobraturus.

1 Liber Esdræ prophetæ secundus, filii Sarei, filii Azarei, filii Helciæ, filii Sadaniæ, filii Sadoch, filii Achitob,

2 Filii Achiæ, filii Phinees, filii Heli, filii Ameriæ, filii Asiel, filii Marimoth, filii Arna, filii Oziæ, filii Borith, filii Abisei, filii Phinees, filii Eleazar,

3 Filii Aaron ex tribu Levi, qui fuit captivus in regione Medorum in regno Artaxerxis regis Persarum.

4 Et factum est verbum Domini ad me dicens.

5 Vade,& nuntia populo meo facinora ipsorum,& filiis eorum iniquitates, quas in me admiserunt, ut nuntient filiis filiorum :

6 Quia peccata parentum ipsorum in illis creverunt. Obliti enim mei sacrificaverunt diis alienis.

7 Nónne ego eduxi eos de terra Ægypti de domo servitutis ? Ipsi autem irritaverunt me,& consilia mea spreverunt.

8 Tu autem excute comam capitis tui, & projice omnia mala super illos : quoniam non obedierunt legi meæ. Populus autem est indisciplinatus.

9 Usquequò eos sustinebo,quibus tanta beneficia contuli?

10 Reges multos propter eos subverti, Pharaonem cum pueris suis, & omnem exercitum ejus percussi.

11 Omnes gentes à facie eorum perdidi, & in Oriente provinciarum duarum populos Tyri & Sidonis dissipavi,& omnes adversarios eorum interfeci.

12 Tu verò loquere ad eos, dicens:Hæc dicit Dominus :

13 Nempe ego vos per mare transmeavi, & plateas vobis initio munitas exhibui, ducem vobis dedi Moysen & Aaron sacerdotem :

14 Lucem vobis per columnam ignis præstiti,& magna mirabilia feci in vobis:vos autem mei obliti estis, dicit Dñs.

15 Hæc dicit Dominus omnipotens : Coturnix vobis in signo fuit,castra vobis ad tutelam dedi,& illic murmurastis:

16 Et non triumphastis in nomine meo de perditione inimicorum vestrorum,sed adhuc nunc usque murmurastis.

17 Ubi sunt beneficia,quæ præstiti vobis ? Nónne in deserto cum esuriretis,proclamastis ad me,

18 Dicentes, Ut qui nos in desertum istud adduxisti interfecere nos?melius nobis fuerat servire Ægyptiis,quàm mori in deserto hoc.

19 Ego dolui gemitus vestros, & dedi vobis manna in escam. Panem angelorum manducastis.

20 Nónne cum sitiretis,petram excidi,& fluxerunt aquæ in saturitate ? propter æstus foliis arborum vos texi.

21 Divisi vobis terras pingues : Chananæos, & Pherezæos, & Philisthæos à facie vestra projeci : quid faciam vobis adhuc : dicit Dominus ?

22. Hæc dicit Dominus omnipotens,In deserto cùm essetis in flumine Amorrhæo sitientes, & blasphemantes nomen meum,

23 Non ignem vobis pro blasphemis dedi, sed mittens lignum in aquam, dulce feci flumen.

24 Quid tibi faciam Jacob?Noluisti obedire Juda.Transferam me ad alias gentes,& dabo eis nomen meum, ut custodiant legitima mea.

25 Quoniam me dereliquistis, & ego vos derelinquam. Petentibus vobis à me misericordiam, non miserebor.

26 Quando invocabitis me, ego non exaudiam vos. Maculastis enim manus vestras sanguine, & pedes vestri impigri sunt ad committenda homicidia.

27 Non quasi me dereliquistis,sed vos ipsos, dicit Dñs.

28 Hæc dicit Dominus omnipotens, Nónne ego vos rogavi, ut pater filios, & ut mater, filias, & ut nutrix parvulos suos.

29 Ut essetis mihi in populum,& ego vobis in Deum,& vos mihi in filios, & ego vobis in patrem?

30 Ita vos collegi, ut gallina pullos suos sub alas suas. Modò autem quid faciam vobis?Projiciam vos à facie mea.

31 Oblationem cùm mihi attuleritis, avertam faciem meam à vobis. Dies enim festos vestros, & neomenias & circumcisiones repudiavi.

32 Ego misi pueros meos prophetas ad vos, quos acceptos interfecistis,& laniastis corpora eorum, quorum sanguinem exquiram, dicit Dominus,

33 Hæc dicit Dominus omnipotens,Domus vestra deserta est : Projiciam vos sicut ventus stipulam,

34 Et filii procreationem non facient : quoniam mandatum meum neglexerunt, & quod malum est coram me fecerunt.

35 Tradam

35 Tradam domos vestras populo venienti, qui me non audientes credunt: quibus signa non ostendi, facient quæ præcepi.

36 Prophetas non viderunt,& memorabuntur iniquitatum eorum.

37 Testor populi venientis gratiam, cujus parvuli exultant cum lætitia,me non videntes oculis carnalibus,sed spiritu credentes quæ dixi.

48 Et nunc frater aspice,quæ gloria: & vide populum venientem ab Oriente,

39 Quibus dabo ducatum Abraham, Isaac, & Jacob, & Osee, & Amos, & Michææ, & Joel, & Abdiæ, & Jonæ,

40 Et Nahum, & Habacuc, Sophoniæ, Aggæi, Zachariæ, & Malachiæ, qui & Angelus Domini vocatus est.

CAPUT II.

Synagoga sub figura matris revocatur à malis suis ad vitam rectiorem.

1 HÆc dicit Dominus: Ego eduxi populum istum de servitute, quibus mandata dedi per pueros meos prophetas, quos audire noluerunt, sed irrita fecerunt mea consilia.

2 Mater quæ eos generavit, dicit illis, Ite filii,quia ego vidua sum & derelicta.

3 Educavi vos cum lætitia, & amisi vos cum luctu & tristitia, quoniam peccastis coram Domino Deo vestro, & quod malum est coram eo fecistis.

4 Modò autem quid faciam vobis? ego vidua sum & derelicta: ite filii, & petite à Domino misericordiam.

5 Ego autem te pater testem invoco super matrem filiorum, qui noluerunt testamentum meum servare,

6 Ut des eis confusionem, & matrem eorum in direptionem, ne generatio eorum fiat.

7 Dispergantur in gentes nomina eorum, deleantur à terra: quoniam spreverunt sacramentum meum.

8 Væ tibi Assur, qui abscondis iniquos penes te. Gens mala,memorare quid fecerim Sodomæ & Gomorrhæ.

9 Quorum terra jacet in piceis glebis & aggeribus cinerum: sic dabo eos, qui me non audierunt, dicit Dominus omnipotens.

10 Hæc dicit Dominus ad Esdram, Nuntia populo meo, quoniam dabo eis regnum Jerusalem, quod daturus eram Israël.

11 Et sumam mihi gloriam illorum, & dabo eis tabernacula æterna, quæ præparaveram illis.

12 Lignum vitæ erit illis in odore unguenti, & non laborabunt, neque fatigabuntur.

13 Ite, & accipietis. Rogate vobis dies paucos, ut immorentur. Jam paratum est vobis regnum: vigilate.

14 Testare cælum & terram. Contrivi enim malum, & creavi bonum, quia vivo ego, dicit Dominus.

15 Mater amplectere filios tuos,educa illos cum lætitia. Sicut columba confirma pedes eorum, quoniam te elegi, dicit Dominus.

16 Et resuscitabo mortuos de locis suis,& de monumentis educam illos,quoniam cognovi nomen meum in Israël.

17 Noli timere mater filiorum: quoniam te elegi,dicit Dominus.

18 Mittam tibi adjutorium pueros meos Isaiam & Jeremiam, ad quorum consilium sanctificavi & paravi tibi arbores duodecim gravatas variis fructibus,

19 Et totidem fontes fluentes lac & mel, montes immensos septem, habentes rosam & lilium, in quibus gaudio implebo filios tuos.

20 Viduam justifica,pupillo judica, egenti da,orphanum tuere, nudum vesti,

21 Confractum & debilem cura, claudum irridere noli, tutare mancum, & cæcum ad visionem claritatis meæ admitte:

22 Senem & juvenem intra muros tuos serva:

23 Mortuos ubi inveneris,signans commenda sepulchro, & dabo tibi primam sessionem in resurrectione mea.

24 Pausa & quiesce populus meus,quia veniet requies tua.

25 Nutrix bona nutri filios tuos,confirma pedes eorum.

26 Servos quos tibi dedi, nemo ex eis interiet: eos ego enim requiram de numero tuo.

27 Noli fatigari. Cùm enim venerit dies pressuræ & angustiæ,alii plorabunt, & tristes erunt:tu autem hilaris, & copiosas eris.

28 Zelabunt gentes, & nil adversus te poterunt, dicit Dominus.

29 Manus meæ tegent te,ne filii tui gehennam videant.

30 Jucundare mater cum filiis tuis,quia ego te eripiam, dicit Dominus.

31 Filios tuos dormientes memorare, quoniam ego eos educam de lateribus terræ, & misericordiam cum illis faciam:quoniam misericors sum,dicit Dominus, omnipotens.

32 Amplectere natos tuos usque dum venio, & præstem illis misericordiam: quoniam exuberant fontes mei, & gratia mea non deficiet.

33 Ego Esdras præceptum accepi à Domino in monte Oreb, ut irem ad Israël:ad quos cùm venirem,reprobaverunt, me, & respuerunt mandatum Domini:

34 Ideóque vobis dico gentes,quæ auditis,& intelligitis, Expectate pastorem vestrum,requiem æternitatis dabit vobis:quoniâ in proximo est ille qui in fine sæculi adveniet.

35 Parati estote ad præmia regni, quia lux perpetua lucebit vobis per æternitatem temporis.

36 Fugite umbram sæculi hujus: accipite jucunditatem gloriæ vestræ. Ego testor palàm salvatorem meum.

37 Commendatum donum accipite & jucundamini, gratias agentes ei qui vos ad cælestia regna vocavit.

38 Surgite & state,& videte numerum signatorum in convivio Domini.

39 Qui se de umbra sæculi transtulerunt, splendidas tunicas à Domino acceperunt.

40 Recipe Sion numerum tuum, & conclude candidatos tuos qui legem Domini compleverunt.

41 Filiorum tuorum,quos optabas, plenus est numerus. Roga imperium Domini, ut sanctificetur populus tuus qui vocatus est ab initio.

42 Ego Esdras vidi in monte Sion turbam magnam, quam numerare non potui,& omnes canticis collaudabant Dominum.

43 Et in medio eorum erat juvenis statura celsus, eminentior omnibus illis,& singulis eorum capitibus imponebat coronas,& magis exaltabatur: Ego autem miraculo tenebar.

44 Tunc interrogavi angelum, & dixi: Qui sunt hi, Domine:

45 Qui respondens dixit mihi: Hi sunt qui mortalem tunicam deposuerunt, & immortalem sumpserunt,& confessi sunt nomen Dei:Modò coronantur,& accipiunt palmas.

46 Et dixi Angelo: Ille juvenis quis est,qui eis coronas imponit, & palmas in manus tradit?

47 Et respondens dixit mihi: Ipse est filius Dei, quem in sæculo confessi sunt: ego autem magnificare eos cœpi, qui fortiter pro nomine Domini steterunt.

48 Tunc dixit mihi angelus: Vade, annuntia populo meo, qualia & quanta mirabilia Domini Dei vidisti

CAPUT III.

In omnibus Ada posteris,& maximè in Gentibus infidelibus, abundat malitia.

1 ANno trigesimo ruinæ civitatis, erant in Babylone & conturbatus sum super cubiculo meo recumbens, & cogitationes meæ ascendebant super cor meum:

2 Quoniam vidi desertionem Sion, & abundantiam eorum qui habitabant in Babylone.

3 Et ventilatus est spiritus meus valdè, & cœpi loqui ad Altissimum verba timorata,

4 Et dixi: O dominator Domine, tu dixisti ab initio, quando plantasti terram,& hoc solus,& imperasti populo,

5 Et dedisti Adam corpus mortuum: sed & ipsum figmentum manuum tuarum erat, & insufflasti in eum spiritum vitæ, & factus est vivens coram te:

6 Et induxisti eum in paradiso,quem plantaverat dextera tua, antequam terra adventaret.

7 Et huic mandasti diligere viam tuam, & præterivit eam, & statim instituisti in eo mortem, & in nationibus ejus, & natæ sunt gentes, & tribus, & populi,& cognationes, quarum non est numerus.

8 Et

8 Et ambulavit unaquæque gens in voluntate sua, & mira agebant coram te, & spernebant præcepta tua.

9 Iterùm autem in tempore induxisti diluvium super inhabitantes sæculum, & perdidisti eos.

10 Et factum est in unoquoque eorum, sicut Adæ mori, sic his diluvium.

11 Dereliquisti autem unum ex his Noe cum domo sua, & ex eo justi omnes.

12 Et factum est cùm cœpissent multiplicari, qui habitabant super terram, & multiplicaverunt filios & populos & gentes multas: & cœperunt iteratò impietatem facere plus quàm priores.

13 Et factum est cùm iniquitatem facerent coram te, elegisti tibi virum ex his, cui nomen erat Abraham.

14 Et dilexisti eum, & demonstrasti ei soli voluntatem tuam:

15 Et disposuisti ei testamentum æternum, & dixisti ei ut non umquam derelinqueres semen ejus. Et dedisti ei Isaac, & Isaac dedisti Jacob & Esaü.

16 Et segregasti tibi Jacob, Esaü autem separasti. Et factus est Jacob in multitudine magna.

17 Et factum est cùm educeres semen ejus ex Ægypto, adduxisti super montem Sina,

18 Et inclinasti cœlos, & statuisti terram, & commovisti orbem, & tremere fecisti abyssos, & conturbasti sæculum,

19 Et transiit gloria tua portas quatuor, ignis, & terræmotus, & spiritus, & gelu, ut dares semini Jacob legem, & generationi Israël diligentiam.

20 Et non abstulisti ab eis cor malignum, ut faceret lex tua in eis fructum.

21 Cor enim malignum bajulans primus Adam, transgressus & victus est, sed & omnes qui de eo nati sunt.

22 Et facta est permanens infirmitas, & lex cum corde populi, cum malignitate radicis: & discessit quod bonum est, & mansit malignum.

23 Et transierunt tempora, & finiti sunt anni: & suscitasti tibi servum nomine David,

24 Et dixisti ei ædificare civitatem nominis tui, & offerre tibi in eadem thus & oblationes.

25 Et factum est hoc annis multis, & delinquerunt qui habitabant civitatem,

26 In omnibus facientes sicut fecit Adam, & omnes generationes ejus, utebantur enim & ipsi corde maligno.

27 Et tradidisti civitatem tuam in manibus inimicorum tuorum.

28 Numquid meliora faciunt, qui habitant Babylonem? Et propter hoc dominabitur Sion!

29 Factus est cùm venissem huc, & vidissem impietates, quarum non est numerus: & delinquentes multos vidit anima mea hoc trigesimo anno, & excessit cor meum:

30 Quoniam vidi quomodo sustines eos peccantes, & pepercisti impiè agentibus, & perdidisti populum tuum, & conservasti inimicos tuos, & non significasti.

31 Nihil memini quomodo debeat derelinqui via hæc. Numquid meliora facit Babylon quàm Sion?

32 Aut alia gens cognovit te præter Israël? aut quæ tribus crediderunt testamentis tuis, sicut Jacob?

33 Quarum merces non comparuit, neque labor fructificavit. Pertransiens enim pertransivi in gentibus, & vidi abundantes eas, & non memorantes mandatorum tuorum.

34 Nunc ergo pondera in statera nostras iniquitates, & eorum qui habitant in sæculo: & non invenietur nomen tuum, nisi in Israël.

35 Aut quando non peccaverunt in conspectu tuo, qui habitant terram (aut quæ gens sic observavit mandata tua?

36 Hos quidem per nomina invenies servasse mandata tua, gentes autem non invenies.

CAPUT IV.

Retunditur curiosi scrutatoris præsumptio, adductis variis similitudinibus.

1 ET respondit ad me angelus, qui missus est ad me, cui nomen Uriel.

2 Et dixit mihi, Excedens excessit cor tuum in sæculo hoc, & comprehendere cogitas viam Altissimi.

3 Et dixi: Ita Domine meus. Et respondit mihi, & dixit: Tres vias missus sum ostendere tibi, & tres similitudines proponere coram te.

4 De quibus mihi si renuntiaveris unam ex his, & ego tibi demonstrabo viam, quam desideras videre, & docebo te, unde sit cor malignum.

5 Et dixi: Loquere Domine meus. Et dixit ad me: Vade pondera mihi ignis pondus, aut mensura mihi flatum venti, aut revoca mihi diem quæ præteriit.

6 Et respondi, & dixi: Quis natorum poterit facere, ut me interroges de his.

7 Et dixit ad me: Si essem interrogans te, dicens: Quantæ habitationes sunt in corde maris, aut quantæ venæ sunt in principio abyssi, aut quantæ venæ sunt super firmamentum, aut qui sunt exitus paradisi:

8 Diceres mihi fortassis, in abyssum non descendi, neque in infernum adhuc, neque in cælum umquam ascendi.

9 Nunc autem non interrogavi te, nisi de igne, & vento, & die, per quem transisti, & à quibus separari non potes: & non respondisti mihi de eis.

10 Et dixit mihi: Tu quæ tua sunt tecum coadolescentia, non potes cognoscere:

11 Et quomodo poterit vas tuum capere Altissimi viam, & jam exteriùs corrupto sæculo intelligere corruptionem evidentem in facie mea?

12 Et dixi illi: Melius erat nos non esse, quàm adhuc viventes vivere in impietatibus, & pati, & non intelligere de qua re.

13 Et respondit ad me, & dixit: Proficiscens profectus sum ad silvam lignorũ campi, & cogitaverunt cogitationem.

14 Et dixerunt: Venite & eamus, & faciamus ad mare bellum, ut recedat corã nobis, & faciamus nobis alias silvas.

15 Et similiter fluctus maris, & ipsi cogitaverunt cogitationem, & dixerunt: Venite ascendentes debellamus silvas campi, ut & ibi cõsummemus nobismetipsis aliam regionẽ.

16 Et factus est cogitatus silvæ in vanum: venit enim ignis, & consumpsit eam.

17 Similiter & cogitatus fluctuum maris: stetit enim arena, & prohibuit eos.

18 Si enim esses judex horum, quem inciperes justificare, aut quem condemnare?

19 Et respondi, & dixi: Utique vanam cogitationem cogitaverunt, terra enim data est silvæ, & mari locus portare fluctus suos.

20 Et respondit ad me, & dixit: Benè tu judicasti, & quare non judicasti tibimetipsi?

21 Quemadmodum enim terra silvæ data est, & mare fluctibus suis: sic qui super terram inhabitant, quæ sunt super terram intelligere solummodò possunt: & qui super cælos, quæ super altitudinem cælorum.

22 Et respondi, & dixi: Deprecor te Domine, ut mihi detur sensus intelligendi.

23 Non enim volui interrogare de superioribus tuis, sed de his quæ pertranseunt per nos quotidie, propter quid Israël datus in opprobrium gentibus: quem dilexisti populum, datus est tribubus impiis, & lex patrum nostrorum in interitum deducta est, & dispositiones scriptæ nusquam sunt:

24 Et pertransivimus de sæculo, ut locustæ, & vita nostra stupor & pavor, & nec digni sumus misericordiam consequi.

25 Sed quid faciet nomini suo quod invocatum est super nos? & de his interrogavi.

26 Et respondit ad me, & dixit: Si fueris plurimum scrutatus, frequenter miraberis: quoniam festinans festinat sæculum pertransire,

27 Et non capit portare quæ in futuris temporibus justis repromissa sunt: quoniam plenum injustitia est sæculum hoc & infirmitatibus.

28 De quibus autem interrogas, dicam: seminatum enim est malum, & necdum venit destructio ipsius.

29 Si ergo non inversum fuerit quod seminatum est, & discesserit locus ubi seminatum est malum, non veniet ubi seminatum est bonum.

30 Quoniam gramen seminis mali seminatum est in corde Adam ab initio: & quantum impietatis generavit usque nunc, & generat usque cùm veniat area?

31 Æstima-

31 Æstima autem apud te gramen mali seminis, quantum fructum impietatis generavit :

32 Quando secatæ fuerint spicæ quarum non est numerus, quàm magnam aream incipient facere ?

33 Et respondi, & dixi : Quomodo, & quando hæc ? Quare modici & mali anni nostri ?

34 Et respondit ad me, & dixit mihi : Non festines tu super Altissimum. Tu enim festinas inaniter esse super ipsum. Nam excessus tuus multus.

35 Nónne de his interrogaverunt animæ justorum in promptuariis suis, dicentes, Usquequò spero sic? & quando veniet fructus aræ mercedis nostræ ?

36 Et respondit ad ea Jeremiel Archangelus, & dixit : Quando impletus fuerit numerus seminum in vobis, quoniam in statera ponderavit sæculum,

37 Et mensura mensuravit tempora, & numero numeravit tempora, & non commovit nec excitavit usquedum impleatur prædicta mensura.

38 Et respondi, & dixi : O Dominator Domine, sed & nos omnes pleni sumus impietate.

39 Et ne fortè propter nos non impleantur justorum aræ, propter peccata inhabitantium super terram.

40 Et respondit ad me, & dixit : vade, & interroga prægnantem, si quando impleverit novem menses suos, adhuc poterit matrix ejus retinere partum in semetipsa ? Et dixi ?

41 Non potest Domine. Et dixit ad me, In inferno promptuaria animarum matrici assimilata sunt.

42 Quemadmodum enim illa festinat quæ parit effugere necessitatem partus : sic & hæc festinat reddere ea quæ commendata sunt.

43 Ab initio tibi demonstrabitur de his quæ concupiscis videre.

44 Et respondi, & dixi : Si inveni gratiam ante oculos tuos, & si possibile est, & si idoneus sum,

45 Demonstra mihi, si plusquam præteritum sit habet venire, aut plura pertransierunt suprà quàm futurum est.

46 Quid pertransivit scio : quid autem futurũ sit ignoro.

47 Et dixit ad me : Sta super dexteram partem, & demonstrabo tibi interpretationem similitudinis.

48 Et steti, & vidi : & ecce fornax ardens transiit coram me, & factum est, cùm transiret flamma, vidi, & ecce superavit fumus.

49 Post hæc transiit coram me nubes plena aquæ, & immisit pluviam impetu multam : & cùm transiisset impetus pluviæ, superaverunt in ea guttæ.

50 Et dixit ad me : Cogita tibi : sicut crescit pluvia ampliùs quàm guttæ, & ignis quàm fumus : sic superabundavit quæ transivit mensura. Superaverunt autem guttæ, & fumus :

51 Et oravi, & dixi, Putas vivo usque in diebus illis ? vel quid erit in diebus illis ?

52 Respondit ad me, & dixit, De signis, de quibus me interrogas, ex parte possum tibi dicere : de vita autem tua non sum missus dicere tibi, sed nescio.

Caput V.

Varia signa de futuris rebus Esdræ per Angelum ostenduntur pro captivorum spe ac consolatione.

1 De signis autem : ecce dies venient, in quibus apprehendentur qui inhabitant terram in censu multo : & abscondetur veritatis via, & sterilis erit à fide regio :

2 Et multiplicabitur injustitia super hanc quam ipse tu vides, & super quam audisti olim :

3 Et erit impositio vestigio quam nunc vides regnare regionem, & videbunt eam desertam.

4 Si autem tibi dederit Altissimus vivere, videbis post tertiam tubam, & reluceset subitò sol noctu, & luna ter in die,

5 Et de ligno sanguis stillabit, & lapis dabit vocem suam, & populi commovebuntur.

6 Et regnabit, quem non sperant qui inhabitant super terram, & volatilia commigrationem facient :

7 Et mare Sodomicum pisces rejiciet, & dabit vocem noctu, quam non noverant multi, omnes autem audient vocem ejus.

8 Et chaos fiet per loca multa, & ignis frequenter remittetur, & bestiæ agrestes transmigrabunt, & mulieres menstruatæ parient monstra,

9 Et in dulcibus aquis salsæ invenientur, & amici omnes semetipsos expugnabunt : & abscondetur tunc sensus, & intellectus separabitur in promptuarium suum :

10 Et quæretur à multis, & non invenietur, & multiplicabitur injustitia, & incontinentia super terram.

11 Et interrogabit regio proximam suam, & dicet, Numquid per te pertransiit justitia justũ faciens ? Et hoc negabit.

12 Et erit in illo tempore, & sperabunt homines, & non impetrabunt : laborabunt, & non dirigentur viæ eorum.

13 Hæc signa dicere tibi permissum est mihi : & si oraveris iterùm & ploraveris, sicut & nunc, & jejunaveris septem diebus, audies iteratò horum majora.

14 Et evigilavi, & corpus meum horruit valdè : & anima mea laboravit, ut deficeret :

15 Et tenuit me qui venit angelus, qui loquebatur in me, & confortavit me, & statuit me super pedes.

16 Et factum est in nocte secunda, & venit ad me Salathiel dux populi, & dixit mihi, Ubi eras ? & quare vultus tuus tristis ?

17 An nescis, quoniam tibi creditus est Israël in regione transmigrationis eorum :

18 Exurge ergo, & gusta panem, & non derelinquas nos, sicut pastor gregem suum in manibus luporum malignorum.

19 Et dixi ei, Vade à me, & non appropies ad me. Et audivit, ut dixi, & recessit à me.

20 Et ego jejunavi diebus septem ululans & plorans, sicut mihi mandavit Uriel Angelus.

21 Et factum est post dies septem, & iterùm cogitationes cordis mei molestæ erant mihi valdè,

22 Et resumpsit anima mea spiritum intellectus : & iterùm cœpi loqui coram altissimo sermones,

23 Et dixi, Dominator Domine, ex omni silva terræ, & omnibus arboribus ejus, elegisti vineam unicam :

24 Et ex omni terra orbis, elegisti tibi foveam unam : & ex omnibus floribus orbis, elegisti tibi lilium unum :

25 Et ex omnibus abyssis maris, replesti tibi rivum unum : & ex omnibus ædificatis civitatibus, sanctificasti tibimetipsi Sion.

26 Et ex omnibus creatis volatilibus nominasti tibi columbam unam : & ex omnibus plasmatis pecoribus, providisti tibi ovem unam :

27 Et ex omnibus multiplicatis populis, acquisivisti tibi populum unum : & ab omnibus probatam legem, donasti huic quem desiderasti populo.

28 Et nunc Domine, ut quid tradidisti unum pluribus ? Et præparasti super unam radicem alias, & disperdidisti unicum tuum in multis :

29 Et conculcaverunt eum, qui contradicebant sponsionibus tuis, quique testamentis non credebant.

30 Et si odiens odisti populum tuum, tuis manibus debet castigari.

31 Et factum est, cùm locutus essem sermones, & missus est angelus ad me, qui antè venerat ad me præterita nocte,

32 Et dixit mihi, Audi me, & instruam te : & intende mihi, & adjiciam coram te.

33 Et dixi, Loquere Domine meus. Et dixit ad me, Valde tu in excessu mentis factus es pro Israël : an plus dilexisti eum, quàm qui eum fecit ?

34 Et dixi ad eum, Non Domine, sed dolens locutus sum. Torquent enim me renes mei per omnem horam, quærentem apprehendere semitam Altissimi, & investigare partem judicii ejus.

35 Et dixit ad me, Non potes. Et dixi, Quare Domine ? ad quid nascebar, aut quare non fiebat matrix matris meæ mihi sepulchrum, ut non viderem laborem Jacob, & defatigationem generis Israël ?

36 Et dixit ad me, Numera mihi quæ necdum venerant, & collige mihi dispersas guttas, & revirida mihi aridos flores,

37 Et aperi mihi clausa promptuaria, & produc mihi inclusos in eis flatus ; demonstra mihi vocis imaginem : & tunc ostendam tibi laborem quem rogas videre.

38 Et dixi,Dominator,Domine,quis enim eſt qui poteſt hæc ſcire,niſi qui cum hominibus habitationem non habet?

39 Ego autem inſipiens : & quomodo potero dicere de his quibus me interrogaſti ?

40 Et dixit ad me, Quomodo non potes facere unum de his quædicta ſunt:ſic non poteris invenire judicium meum, aut in fine charitatem quam populo promiſi.

41 Et dixi,Sed ecce , Domine tu propè es his qui in finem ſunt : & quid facient qui ante me fuerunt,aut nos,aut hi qui poſt nos ?

42 Et dixit ad me,Coronæ aſſimilabo judicium meum. Sicut non noviſſimorum tarditas,ſic nec priorum velocitas.

43 Et reſpondi,& dixi , Nec poteras facere eos qui facti ſunt,& qui ſunt,& qui futuri ſunt,in unum, ut celeriùs judicium tuum oſtendas ?

44 Et reſpondit ad me , & dixit , Non poteſt feſtinare creatura ſuper creatorem, nec ſuſtinere ſæculum eos qui in eo creandi ſunt, in unum.

45 Et dixi,Quomodo dixiſti ſervo tuo,quoniam vivificans vivificaſti à te creatam creaturam in unum, & ſuſtinebat creatura , poterit & nunc portare præſentes in unum.

46 Et dixit ad me,Interroga matricem mulieris , & dices ad eam,Et ſi paris, quare per tempus ? Roga ergo eam, ut det decem in unum.

47 Et dixi,Non utique poterit:ſed ſecundùm tempus.

48 Et dixit ad me, & ego dedi matricem terræ his qui ſeminati ſunt ſuper eam per tempus.

49 Quemadmodum enim infans non parit ea , quæ ſenum ſunt : ſic ego diſpoſui à me creatum ſæculum.

50 Et interrogavi & dixi , Cùm jam dederis mihi viam , loquar coram te : nam mater noſtra , de qua dixiſti mihi, adhuc juvenis eſt : jam ſenectuti appropinquar.

51 Et reſpondit ad me, & dixit , Interroga eam quæ parit, dicet tibi.

52 Dices enim ei , Quare quos peperiſti, nunc non ſunt ſimiles his qui ante te , ſed minores ſtatura ?

53 Et dicet tibi & ipſa,Alij ſunt qui in juventute virtutis nati ſunt : & alij qui ſub tempore ſenectutis deficiente matrice ſunt nati.

54 Conſidera ergo & tu quoniam minori ſtatura eſtis præ his qui ante vos :

55 Et qui poſt vos,minori quàm vos,quaſi jam ſeneſcentes creaturæ , & fortitudinem juventutis prætereuntes. Et dixi, Rogo Domine , ſi inveni gratiam ante oculos tuos , demonſtra ſervo tuo, per quem viſitas creaturam tuam.

Caput IV.

Deus omnia novit antequam fiant, & omnia creavit propter hominem , omniúmque fines conſiderat.

1 Et dixit ad me,Initio terreni orbis & antequam ſtarent exitus ſæculi,& antequam ſpirarent conventiones ventorum ,

2 Et antequam ſonarent voces tonitruum , & antequam ſplenderent nitores coruſcationum,& antequam confirmarentur fundamenta paradiſi,

3 Et antequam viderentur decori flores , & antequam confirmarentur motæ virtutes, & antequam colligerentur innumerabiles militiæ angelorum ,

4 Et antequam extollerentur altitudines aëris , & antequam nominarentur menſuræ firmamentorum,& antequam æſtuarent camini in Sion ,

5 Et antequam inveſtigarentur præſentes anni, & antequam abalienarentur eorum qui nunc peccant adinventiones, & conſignati eſſent qui fidem theſaurizaverunt :

6 Tunc cogitavi, & facta ſunt per me ſolum,& non per alium : & finis per me , & non per alium.

7 Et reſpondi,& dixi , Quæ erit ſeparatio temporum ? aut quando prioris finis , & ſequentis initium ?

8 Et dixit ad me , Ab Abraham uſque ad Iſaac,quando nati ſunt ab eo Jacob & Eſaü,manus Jacob tenebat ab initio calcaneum Eſaü ,

9 Finis enim ejus ſæculi Eſaü & principium ſequentis Jacob.

10 Hominis manus inter calcaneum & manum. Aliud noli quærere Eſdra.

11 Et reſpondi,& dixi ; O Dominator Domine,ſi inveni gratiam ante oculos tuos ,

12 Oro ut demonſtres ſervo tuo finem ſignorum tuorum, quorum partem mihi demonſtraſti nocte præcedenti.

13 Et reſpondit,& dixit ad me, Surge ſuper pedes tuos , & audi vocem pleniſſimam ſonitus.

14 Et erit ſicut commotio, nec commovebitur locus , in quo ſtes ſuper eum.

15 Ideò cùm loquitur, tu non expaveas , quoniam de fine verbum & fundamentum terræ intelligitur ,

16 Quoniam de ipſis ſermo tremiſcit & commovetur , ſcit enim quoniam finem eorum oportet commutari.

17 Et factum eſt , cùm audiſſem , ſurrexi ſuper pedes meos , & audivi : & ecce vos loquens , & ſonus ejus ſicut ſonus aquarum multarum ,

18 Et dixit,Ecce dies veniunt , & erit quando appropinquare incipiam, ut viſitem habitantes in terra :

19 Et quando inquirere incipiã ab eis qui injuſtè nocuerunt injuſtitia , & quando ſuppleta fuerit humilitas Sion.

20 Et cùm ſuperſignabitur ſæculum quod incipient pertranſire, hæc ſigna faciam , Libri aperientur ante faciem firmamenti, & omnes videbunt ſimul ,

21 Et anniculi infantes loquentur vocibus ſuis, & prægnantes immaturos parient infantes trium & quatuor menſium , & vivent & ſuſcitabuntur.

22 Et ſubitò apparebunt ſeminata loca non ſeminata & plena promptuaria ſubitò invenientur vacua :

23 Et tuba canet cum ſono,quam cùm omnes audierint, ſubitò expaveſcent.

24 Et erit in illo tempore,debellabunt amici amicos ut inimici, & expaveſcet terra cum his & venæ fontium ſtabunt , & non decurrent in horis tribus :

25 Et erit, omnis qui derelictus fuerit ex omnibus iſtis quibus prædixi tibi , ipſe ſalvabitur , & videbit ſalutare meum , & finem ſæculi veſtri,

26 Et videbunt qui recepti ſunt homines , qui mortem non guſtaverunt à nativitate ſua , & mutabitur cor inhabitantium, & convertetur in ſenſum alium.

27 Delebitur enim malum , & extinguetur dolus.

28 Florebit autem fides,& vincetur corruptela,& oſtendetur veritas quæ ſine fructu fuit diebus tantis.

29 Et factum eſt,cùm loqueretur mihi & ecce paulatim intuebar ſuper eum ante quem ſtabam ,

30 Et dixit ad me hæc,Veni tibi oſtendere tempus venturæ noctis.

31 Si ergo iterùm rogaveris,& iterùm jejunaveris ſeptem diebus , iterùm tibi renuntiabo horum majora per diem quàm audivi.

32 Audita eſt enim vox tua apud Altiſſimum,Vidit enim fortis directionem tuam,& providit pudicitiam,quam à juventute tua habuiſti :

33 Et propter hoc miſit me demonſtrare tibi hæc omnia , dicere tibi , Confide,& noli timere ,

34 Et noli feſtinare cum prioribus temporibus cogitare vana ; & non properes à noviſſimis temporibus.

35 Et factum eſt poſt hæc , & flevi iterùm:& ſimiliter jejunavi ſeptem diebus, ut ſuppleam tres hebdomadas , quæ dictæ ſunt mihi.

36 Et factum eſt in octava nocte,& cor meum turbabatur iteratò in me, & cœpi loqui coram Altiſſimo.

37 Inflammabatur enim ſpiritus meus valdè , & anima mea anxiabatur.

38 Et dixi,O Domine, loquens locutus es ab initio creaturæ,in primo die dicens,Fiat cælum & terra ; & tuum verbum opus perfectum.

39 Et erat tunc ſpiritus, & tenebræ circumferebantur , & ſilentium , ſonus vocis hominis nondum erat abs te.

40 Tunc dixiſti de theſauris tuis proferri lumen luminoſum, quo appareret opus tuum.

41 Et die ſecundo creaſti ſpiritum firmamenti, & imperaſti ei ut divideret & diviſionẽ faceret inter aquas,ut pars quædam ſurſum recederet, pars verò deorſum maneret.

42 Et tertia die imperaſti aquis congregari in ſeptima parte terræ:ſex verò partes ſiccaſti & conſervaſti,ut ex his fiat coram te miniſtrantia ſeminata à Deo, & culta.

43 Verbum enim tuum processit,& opus statim fiebat.
44 Processit enim subitò fructus multitudinis immensus, & concupiscentiæ gustus multiformes, & flores colore immutabili, & odores odoramenti investigabilis, & die tertia hæc facta sunt,
45 Quarta autem die imperasti fieri solis splendorem,lunæ lumen, stellarum dispositionem :
46 Et imperasti eis,ut deservirēt futuro plasmato homini.
47 Quinto autem die dixisti septimæ parti, ubi erat aqua congregata,ut procrearet animalia, & volatilia,& pisces:& ita fiebat.
48 Aqua muta, & sine anima quæ Dei nutu jubebantur, animalia faciebat,ut ex hoc mirabilia tua nationes enarrēt.
49 Et tunc conservasti duas animas : nomen uni vocasti Henoch, & nomen secundæ vocasti Leviathan.
50 Et separasti ea ab alterutro.Non enim poterat septima pars, ubi erat aqua congregata, capere ea.
51 Et dedisti Henoch unam partem, quæ siccata est tertio die, ut habitet in ea ubi sunt montes mille.
52 Leviathan autem dedisti septimam partem humidam, & servasti eam,ut fiat in devorationem quibus vis,& quando vis.
53 Sexto autem die imperasti terræ,ut crearet coram te jumenta, & bestias, & reptilia :
54 Et super his Adam, quem constituisti ducem super omnibus factis quæ fecisti, & ex eo educimur nos omnes, quémque elegisti populum.
55 Hæc autem omnia dixi coram te Domine, quia propter nos creasti sæculum.
56 Residuas autem gentes ab Adam natas dixisti eas nil esse,& quoniam salivæ assimilatæ sunt,& quasi stillicidium de vase similasti abundantiam eorum.
57 Et nunc Domine, ecce istæ gentes quæ in nihilum deputatæ sunt, cœperunt dominari nostri, & devorare,
58 Nos autem populus tuus,quem vocasti primogenitum unigenitum æmulatorem tuum, traditi sumus in manibus eorum :
59 Et si propter nos creatum est sæculum,quare non hereditatem possidemus cum sæculo ? Usquequò hæc ?

CAPUT VII.

Absque tribulationibus non pervenitur ad immortalem vitam : & nunc quidem prosunt orationes justorum, post extremum autem judicium nihil immutabitur. Variis vitiis subjiciunt se homines, sed Dominus est misericors.

1 ET factū est,cùm finissem loqui verba hæc, missus est ad me ăgelus qui missus fuerat ad me primis noctibus,
2 Et dixit ad me, surge Esdra, & audi sermones quos veni loqui ad te.
3 Et dixi,Loquere Deus meus. Et dixit ad me,Mare positum est in spatioso loco, ut esset altum & immensum :
4 Erit autem ei introitus in angusto loco positus,ut esset similis fluminibus.
5 Quis enim volens voluerit ingredi mare, & videre eum, vel dominari ejus : si non transierit angustum, in latitudinem quomodo venire poterit ?
6 Item aliud,Civitas est ædificata,& posita in loco campestri : est autem plena omnium bonorum.
7 Introitus ejus angustus & in præcipiti positus ; ut esset à dextris quidem ignis, à sinistris aqua alta :
8 Semita autem est una sola inter eos posita, hoc est, inter ignem & aquam,ut non capiat semita, nisi solummodò vestigium hominis.
9 Si autem dabitur civitas homini in hereditatem, si numquam antepositum periculum pertransierit, quomodo accipiet hereditatem suam ?
10 Et dixi,Sic Domine.Et dixit ad me, Sic est & Israël pars.
11 Propter eos enim feci sæculum,& quando transgressus est Adam constitutiones meas judicatū est quod factum est.
12 Et facti sunt introitus hujus sæculi angusti, & dolentes,& laborioſi:pauci autem & mali,& periculorum pleni: & labore magnopere fulti.
13 Nam majoris seculi introitus spatiosi & securi, & facientes immortalitati fructum.
14 Si ergo ingredientes non fuerunt ingressi qui vivunt angusta & vana hæc:non poterūt recipere quæ sunt reposita.
15 Nunc ergo quare tu conturbaris, cùm sis corruptibilis ? Et quid moveris tu, cùm sis mortalis ?
16 Et quare non accepisti in corde tuo quod est futurum, sed quod in præsenti ?
17 Respondi & dixi,Dominator Domine,ecce disposuisti lege tua, quoniam justi hereditabunt hæc,impij autem peribunt.
18 Justi autem ferent angusta,sperantes spatiosa,qui enim impiè gesserūt,& angusta passi sunt,& spatiosa nō videbunt.
19 Et dixit ad me,Non est judex super Deum,neque intelligens super Altissimum.
20 Pereunt enim multi præsentes, quia negligitur quæ antepositа est Dei lex.
21 Mandans enim mandavit Deus venientibus, quando venerunt, quid facientes viverent,& quid observantes non punirentur.
22 Hi autem non sunt persuasi,& contradixerunt ei,& constituerunt sibi cogitamen vanitatis.
23 Et proposuerunt sibi circumventiones delictorum,& superdixerūt Altissimo non esse,& vias ejus nō cognoverūt,
24 Et legem ejus spreverunt,& sponsiones ejus abnegaverunt, & in legitimis ejus fidem non habuerunt,& opera ejus non perfecerunt.
25 Propter hoc Esdra vacua vacuis, & plena plenis.
26 Ecce tempus veniet,& erit quando venient signa quæ prædixi tibi, & apparebit sponsa, & apparescens ostendetur quæ nunc subducitur terra :
27 Et omnis qui liberatus est de prædictis malis,ipse videbit mirabilia mea.
28 Revelabitur enim filius meus JESUS cum his qui cum eo sunt,& jucundabuntur qui relicti sunt in annis quadringentis.
29 Et erit post annos hos,& morietur filius meus CHRISTUS, & omnes qui spiramentum habent homines.
30 Et convertetur sæculum in antiquum silentium diebus septem,sicut in prioribus judiciis,ita ut nemo derelinquatur.
31 Et erit post dies septem,& excitabitur quod nondum vigilat sæculum, & morietur corruptum :
32 Et terra reddet quæ in ea dormiunt, & pulvis qui in eo silentio habitant, & promptuaria reddent quæ eis commendatæ sunt animæ.
33 Et revelabitur Altissimus super sedem judicij,& pertransibunt miseriæ, & longanimitas congregabitur.
34 Judicium autem solum remanebit, veritas stabit, & fides convalescet,
35 Et opus subsequetur,& merces ostendetur,& justitiæ vigilabunt,& injustitiæ non dominabuntur.
36 Et dixi, Primus Abraham propter Sodomitas oravit, & Moyses pro patribus qui in deserto peccaverunt,
37 Et qui post eū pro Israël in diebus Achaz & Samuelis,
38 David pro confractione,& Salomon pro eis qui venerunt in sanctificationem,
39 Et Elias pro his qui pluviam acceperunt,& pro mortuo ut viveret,
40 Et Ezechias pro populo in diebus Sennacherib, & multi pro multis.
41 Si ergo modò quando corruptibile increvit, & injustitia multiplicata est, & oraverunt justi pro impiis : quare & nunc sic non erit ?
42 Et respondit ad me,& dixit, Præsens sæculum non est finis, gloria in eo frequens manet:propter hoc oraverunt pro invalidis.
43 Dies enim judicij erit finis temporis hujus,& initium temporis futuræ immortalitatis,in quo transivit corruptela:
44 Soluta est intemperantia, abscissa est incredulitas : crevit autem justitia, orta est veritas.
45 Tunc enim nemo poterit salvare eum,qui periit, neque demergere qui vicit. Et respondi,
46 Et dixi,Hic est sermo meus primus & novissimus, quoniam melius erat non dare terram Adam, vel cùm jam dedisset, coërcere eum ut non peccaret.
47 Quid enim prodest hominibus, in præsenti vivere in tristitia, & mortuos sperare punitionem ?
48 O tu quid fecisti Adam ? Si enim tu peccasti, non est

factus

factus solius tuus casus, sed & noster qui ex te advenimus.
49 Quid enim prodest nobis, si promissum est nobis immortale tempus; nos autem mortalia opera egimus?
50 Et quoniam prædicta est nobis perennis spes, nos verò pessimi vani facti sumus.
51 Et quoniam reposita sunt nobis habitacula sanitatis & securitatis: nos verò malè conversati sumus.
52 Et quoniam reposita est gloria Altissimi, protegere eos qui tardè conversati sunt: nos autem pessimis viis ambulavimus.
53 Et quoniam ostendetur paradisus, cujus fructus incorruptus perseverat, in quo est securitas & medela:
54 Nos verò non ingrediemur, sed in ingratis enim locis conversati sumus.
55 Et quoniam super stellas fulgebunt facies eorum qui abstinētiā habuerūt: nostræ autē facies super tenebras nigræ.
56 Non enim cogitavimus viventes quando iniquitatem faciebamus, quòd incipiemus post mortem pati.
57 Et respondit, & dixit, Hoc est cogitamentum certaminis quod certabit qui super terram natus est homo,
58 Ut si victus fuerit, patiatur quod dixisti: si autem vicerit, recipiet quod dico:
59 Quoniam hæc est vita quam Moyses dixit cùm viveret, ad populum, dicens, Elige tibi vitam, ut vivas.
60 Non crediderunt autem ei, sed nec post eum prophetis: sed nec mihi qui locutus sum ad eos.
61 Quoniam non esset tristitia in perditionem eorum, sicut futurum ast gaudium super eos, quibus persuasa est salus.
62 Et respondi, & dixi, Scio Domine, quoniam vocatus est Altissimus misericors in eo, quòd misereatur his qui nondum in sæculo advenerunt,
63 Et quòd misereatur illis qui conversionem faciunt in lege ejus:
64 Et longanimis est, quoniam longanimitatem præstat his qui peccaverunr quasi suis operibus:
65 Et munificus est, quoniam quidem donare vult pro exigentiis:
66 Et multæ misericordiæ, quoniam multiplicat magis misericordias his qui præsentes sunt, & qui præterierunt, & qui futuri sunt.
67 Si enim non multiplicaverit misericordias suas, non vivificabitur sæculum cum his qui inhereditabunt in eo.
68 Et donat: quoniam si non donaverit de bonitate sua, ut alleventur hi qui iniquitatem fecerunt, de suis iniquitatibus non poterit decies millesima pars vivificari hominū,
69 Et judex si non ignoverit his qui curati sunt verbo ejus, & deleverit multitudinē contentionū: non fortassis derelinquerētur in innumerabili multitudine, nisi pauci valdè.

CAPUT VIII.

Deus in hoc sæculo misericors agnoscitur propter peccatores; plurimi tamen damnantur: at justis præmia sunt reposita.

1 ET respondit ad me, & dixit: Hoc sæculum fecit Altissimus propter multos, futurum autem propter paucos.
2 Dicam autem coram te similitudinem Esdra. Quomodo autem interrogabis terram, & dicet tibi, quoniam dabit terram multam magis unde fiat fictile, parvum autem pulverem unde aurum fit: sic & actus præsentis sæculi.
3 Multi quidem creati sunt, pauci autem salvabuntur.
4 Et respondi, & dixi Absorbe ergo anima sensum, & devora quod sapit.
5 Convenisti enim obaudire, & prophetare volens. Nec enim tibi datum est spatium, nisi solummodò vivere.
6 O Domine, si non permittes servo tuo, ut oremus coram te, & des nobis semen cordi, & sensui culturam, unde fructus fiat, unde vivere possit omnis corruptus, qui portabit locum hominis?
7 Solus enim es, & una plasmatio nos sumus manuum tuarum, sicut locutus es:
8 Et quomodo nunc in matrice plasmatum est corpus: & præstas membra: conservatur in igne & aqua tua creatio: & novem mensibus patitur tua plasmatio tuam creaturam quæ in ea creata est:
9 Ipsum autem quod servat, & quod servatur, utraque servabuntur: servatáque quandoque iterùm reddit matrix, quæ in ea creverunt.
10 Imperasti enim ex ipsis membris, hoc est mamillis præbere lac fructui mamillarum,
11 Ut nutriatur id quod plasmatum est usque in tempus aliquod, & posteà disponas eum tuæ misericordiæ.
12 Et nutristi eum tuâ justitiâ, & erudisti eum in lege tua, & corripuisti eum tuo intellectu:
13 Et mortificabis eum, ut tuam creaturam: & vivificabis eum, ut opus tuum.
14 Si ergo perdideris eū qui tātis laboribus plasmatus est: tuo jussu facile est ordinari, ut & id quod fiebat servaretur.
15 Et nunc Domine dicam, de omni homine tu magis scis: de populo autem tuo, ob quem doleo:
16 Et de hereditate tua, propter quam lugeo: & propter Israël, propter quē tristis sum, & de Jacob propter quē doleo,
17 Ideò incipiam orare coram te pro me, & pro eis: quoniam video lapsus nostros qui inhabitamus terram.
18 Sed audivi celeritatem judicis qui futurus est.
19 Ideò audi vocem meam & intellige sermonem meum, & loquar coram te.
20 Initium verborum Esdræ priusquam assumeretur? & dixi, Domine, qui inhabitas sæculum, cujus oculi elevati in superna & aëre:
21 Et cujus thronus inæstimabilis, & gloria incomprehensibilis: cui astat exercitus angelorum cum tremore,
22 Quorum servatio in vento & igni convertitur: cujus verbum verum, & dicta perseverantia:
23 Cujus jussio fortis, & dispositio terribilis: cujus aspectus arefacit abyssos, & indignatio tabescere facit montes, & veritas testificatur:
24 Exaudi orationem servi tui, & auribus percipe precationem figmenti tui.
25 Dum enim vivo, loquar: & dum sapio, respondebo:
26 Nec respicias populi tui delicta, sed qui tibi in veritate serviunt.
27 Nec intendas impia gentium studia, sed qui tua testimonia cum doloribus custodierunt.
28 Nec cogites qui in conspectu tuo falsè conversati sunt, sed memorare qui ex voluntate tua timorem cognoverunt.
29 Neque volueris perdere, qui pecudum mores habuerunt: sed respicias eos qui legem tuam splendidè docuerunt.
30 Nec indigneris eis qui bestiis pejores judicati sunt: sed diligas eos qui semper in tua justitia confidūt, & gloria.
31 Quoniam nos & patres nostri talibus morbis languemus: tu autem propter nos peccatores misericors vocaberis.
32 Si enim desideraveris ut nostri misereāris, tunc misericors vocaberis, nobis autem non habentibus opera justitiæ.
33 Justi enim, quibus sunt opera multa reposita, ex propriis operibus recipient mercedem.
34 Quid est enim homo, ut ei indigneris: aut genus corruptibile, ut ita amarus sis de ipso?
35 In veritate enim, nemo de genitis est, qui non impiè gessit; & de confitentibus, qui non deliquit.
36 In hoc enim annunciabitur justitia tua, & bonitas tua Domine, cùm misertus fueris eis qui non habent substantiam bonorum operum.
37 Et respondit ad me, & dixit: Rectè locutus est aliqua: & juxta sermones tuos, sic & fiet.
38 Quoniam non verè cogitabo super plasma eorum qui peccaverunt ante mortem, ante judicium, ante perditionem:
39 Sed jucundabor super justorū figmentū & memorabor peregrinationis quoq; & salvationis, & mercedis receptionis
40 Quomodo ergo locutus sum, sic & est.
41 Sicut enim agricola serit super terram semina multa, & plantationes multitudinis plantat, sed non in tempore omnia quæ seminata sunt, salvantur, sed nec omnia quæ plantata sunt, radicabunt: sic & qui in sæculo seminati sunt, non omnes salvabuntur.
42 Et respondi, & dixi: Si inveni gratiam, loquar.
43 Quomodo semen agricolæ si non ascenderit aut non acceperit pluviam tuam in tempore, aut si corruptum fuerit multitudine pluviæ,
44 Sic perit: & similiter homo qui manibus tuis plasmatus est, & tu ei imago nominatus: quoniam simulatus es ei, propter quem omnia plasmasti, & similasti semini agricolę:
45 Non iraſcaris super nos, sed parce populo tuo, & misere

rere hereditati tuæ. Tu autem creaturæ tuæ misereris.

46 Et respondit ad me,& dixit:Quæ sunt præsentia præsentibus,& quæ futura futuris.

47 Multum enim tibi restat,ut possis diligere meam creaturam super me:tibi autem frequenter & ipsi proximavi, injustis autem numquam.

48 Sed & in hoc mirabilis es coram Altissimo,

49 Quoniam humiliasti te sicut decet te:& non judicasti te, ut inter justos plurimum glorificeris.

50 Propter quod miseriæ multæ & miserabiles efficientur eis qui habitant sæculum in novissimis : quia in multa superbia ambulaverunt.

51 Tu autem pro te intellige, & de similibus tuis inquire gloriam.

52 Vobis enim apertus est paradisus, plantata est arbor vitæ,præparatum est futurum tempus, præparata est abundantia,ædificata est civitas, probata est requies,perfecta est bonitas & perfecta sapientia.

53 Radix mali signata est à vobis:infirmitas, & tinea à vobis absconsa est : & infernũ fugit corruptio in oblivione.

54 Transierunt dolores, & ostensus est in fine thesaurus immortalitatis.

55 Noli ergo adjicere inquirendo dẽ multitudine eorum qui pereunt.

56 Nam & ipsi accipientes libertatem, spreverunt Altissimũ,& legẽ ejus contempserunt,& vias ejus dereliquerunt.

57 Adhuc autem justos ejus conculcaverunt,

58 Et dixerunt in corde suo non esse Deum, & quidem scientes quoniam moriuntur.

59 Sicut enim vos suscipient quæ prædicta sunt : sic eos sitis, & cruciatus, quæ præparata sunt, non enim voluit hominem disperdi.

60 Sed & ipsi qui creati sunt, coinquinaverunt nomen ejus qui fecit eos:& ingrati fuerũt ei qui præparavit eis vitã.

61 Quapropter judicium meum modò appropinquat.

62 Quæ non omnibus demonstravi,nisi tibi,& tibi similibus paucis. Et respondi, & dixi :

63 Ecce nunc Domine demonstrasti mihi multitudinem signorum, quæ incipies facere in novissimis, sed non demonstrasti mihi quo tempore.

Caput IX.

Judicia Dei, sicut & alia ejus opera egregia, præcedent aliqua signa.

1 Et respondit ad me, dixit, Metiens metire tempus in semetipso : & erit cùm videris, quando transierit pars quædam signorum quæ prædicta sunt,

2 Tunc intelliges quoniam ipsum est tempus,in quo incipiet Altissimus visitare sæculum quod ab eo factum est.

3 Et quando videbitur in sæculo motio locorum & populorum turbatio,

4 Tunc intelliges quoniam de his erat Altissimus locutus à diebus qui fuerunt ante te ab initio.

5 Sicut enim omne quod factum est in sæculo, initium habet:pariter & consũmationẽ,& consũmatio est manifesta:

6 Sic & Altissimi tempora initia habent manifesta in prodigiis & virtutibus, & consummationes in actu & in signis.

7 Et erit,omnis qui salvus factus fuerit, & qui poterit effugere per opera sua,& per fidem in qua credidistis,

8 Relinquetur de prædictis periculis,& videdit salutare meum in terra mea,& in finibus meis,quoniam sanctificavi me à sæculo.

9 Et tunc miserebuntur qui nunc abusi sunt vias meas : & in tormentis commorabuntur hi qui eas projecerunt in contemptu.

10 Qui enim non cognoverunt me, viventes beneficia consecuti :

11 Et qui fastidierunt legem meam, cùm adhuc erant habentes libertatem ?

12 Et cùm adhuc esset eis apertus pœnitentiæ locus, non intellexerunt,sed spreverunt : hos oportet post mortem in cruciamento cognoscere.

13 Tu ergo noli adhuc curiosus esse,quomodo impii cruciabuntur : sed inquire quomodo justi salvabu ntur,& quorum sæculum,& propter quos sæculum & quando.

14 respondi, & dixi,

15 Olim locutus sum, & nunc dico, & postèà dicam : quoniam plures sunt qui pereunt, quàm qui salvabuntur :

16 Sicut multiplicatur fluctus super guttam.Et respondit ad me, & dixit.

17 Qualis ager,talia & semina : & quales flores,tales & tincturæ : & qualis operator, talis & creatio : & qualis agricola, talis cultura : quoniam tempus erat sæculi.

18 Et nunc cùm essem parans eis,his qui nunc sunt, antequã fieret sæculũ,in quo habitarẽt:& nemo mihi cõtradixit.

19 Tunc enim quisque, & nunc creator in mundo hoc parato, & messe indeficienti, & lege investigabili corrupti sunt mores eorum,

20 Et consideravi sæculum,& ecce erat periculum propter cogitationes quæ in eo advenerunt.

21 Et vidi & peperci ei valdè : & servavi mihi acinum de botro, & plantationem de tribu multa.

22 Pereat ergo multitudo quæ sine causa nata est,& servetur acinus meus,& plantatio mea:quia cũ multo labore perfeci.

23 Tu autem si adhuc intromittas septem dies alios, sed non jejunabis in eis :

24 Ibis in campum florum,ubi domus non est ædificata : & manducabis solummodò de floribus campi, & carnem non gustabis, & vinum non bibes, sed solummodò flores:

25 Deprecare Altissimum sine intermissione,& veniam, & loquar tecum.

26 Et profectus sum, sicut dixit mihi in campum, qui vocatur Ardath, & sedi ibi in floribus. Et de herbis agri manducavi, & facta est esca earum mihi in saturitatem.

27 Et factum est post dies septem, & ego discumbebam supra fœnum, & cor meum iterùm turbabatur sicut ante.

28 Et apertum est os meum, & inchoavi dicere coram Altissimo, & dixi,

29 O Domine, te nobis ostendens, ostensus es patribus nostris in deserto,quod non calcatur,& infructuoso,quando erant exeuntes de Ægypto, & dicens dixisti,

30 Tu Israël audi me, & semen Jacob intende sermonibus meis.

31 Ecce enim ego semino in vobis legem meam, & faciet in vobis fructum, & glorificabimini in eo per sæculum.

32 Nam patres nostri accipientes legem,non servaverunt, & legitima mea non custodierunt, & factus est fructus legis non parens : nec enim poterat, quoniam tuus erat.

33 Nam qui acceperunt, perierunt, non custodientes quod in eis seminatum fuerat.

34 Et ecce,consuetudo est,ut,cùm acceperit terra semen, vel navé mare,vel vas aliquod escam vel potum:cùm fuerit exterminatũ id,in quo seminatum est,vel in quod missũ est:

35 Simul id quod seminatum, vel missum est, vel quæ susceptа sunt, exterminantur, & susceptа jam non manent apud nos : sed nobis sic non factum est.

36 Nos quidem qui legem accepimus peccantes perivimus, & cor nostrum quod susceptit eam :

37 Nam lex non periit, sed permansit in suo labore.

38 Et cùm loquerer hæc in corde meo, respexi oculis meis,& vidi mulierem in dextera parte,& ecce hæc lugebat & plorabat cum voce magna, & animo dolebat valdè, & vestimenta ejus discissa, & cinis super caput ejus.

39 Et dimisi cogitatus,in quibus eram cogitans,& conversus sum ad eam, & dixi ei,

40 Ut quid fles?& quid doles animo ? Et dixit ad me,

41 Dimitte me Domine meus ut defleam me,& adjiciam doloré:quoniã valdè amaro sũ animo,& humiliata sũ valdè.

42 Et dixi ei,Quid passa es ? dic mihi. Et dixit ad me,

43 Sterilis fui ego famula tua, & non peperi, habens ritum annis triginta.

44 Ego enim per singulas horas,& per singulos dies, & annos hos tringinta deprecor Altissimum nocte ac die.

45 Et factum est, post triginta annos exaudivit me Deus ancillam tuam,& vidit humilitatem meam, & attendit tribulationi meæ,& dedit mihi filium : & jucundata sum super eum valdè ego, & vir meus,& omnes cives mei,& honorificabimus valdè Fortem.

46 Et nutrivi eum cum labore multo.

47 Et factum est cùm crevisset,& venisset accipere uxorem, feci diem epuli.